ב"ה

אין ליכט
פון תורה

מקראות גדולות - נביאים

יהושע

עם ח"י פירושים

בלשון הקודש

עם פירוש עברי טייטש

855

הוצאת אמונה

ברוקלין נוא יארק,

שנת תשס"א לפ"ק

מקראות גדולות

יהושע

מן עשרים וארבעה

כתבי קודש

דפוס והוצאת
אברהם יצחק פריעדמאן
ניו-יארק נ. י.

מקראות גדולות

ספר

יהושע

מן עשרים וארבעה

באותיות גדולות, ובכל פאר ויופי אשר עוד לא היה לעולמים

מוגה, ומדויק היטב על פי המסורה, עם ח"י פירושים

חדשים גם ישנים, מגדולי המפורשים הראשונים והאחרונים ואלה הם:

א) תרגום יונתן בן עוזיאל, על כל הנ"ך.
ב) תרגום רב יוסף, על דברי הימים.
ג) פי' רש"י, שלם. כאשר בספרים ישנים.
ד) פי' אבן עזרא, על נביאים האחרונים ועל כתובים.
ה) פי' אבן עזרא, על ישעיה.
ו) פי' מהר"י קרא, הועתק מכ"י ישן כתוב על קלף לפני שש מאות ושלשים שנה.
ז) פי' רבינו סעדיה גאון, על דניאל.

ח) פי' הרד"ק }
ט) פי' הרלב"ג } מוגהים מכל השגיאות אשר נפלו בם בדפוסים אחרים.
י) מנחת שי, מנוקד היטב עם הערות רבות.
יא) מצודת דוד }
יב) מצודת ציון } מוגהים ומתוקנים היטב מאוד.
יג) הגהות הגרי"ב, מהגאון ר' ישעי' ברלין זצ"ל.
יד) תולדות אהרן מסומן בסימנים מדויקים.
טו) ציוני המסורה, כולם, לא יחסר דבר.

ולמען לא יהיו ספרי העו"א האלה חתומים לאלה אשר לא יבינו בטוב הפירושים האלה, וחפצים גם הם להתחכם באורן של חכמים, ולהנות מטובם. הוספנו עליהם עוד פירושים אחדים יקרים בשפת יהודית-המדוברת. מועתקים מספרי רבותינו הראשונים והאחרונים, למען יהיו כבאר מים חיים, לשתות מהם כל צמא לדבר ה'. והם:

טז) פי' ע"ט על כל הנ"ך, מתוקן היטב מאוד ביתר שאת מן הע"ט הנדפס בכל ספרי הנ"ך.

יז) משלי חכמים, פי' יקר חדש, מפרש כל פסוק ע"פ משל ערב ומתוק לחיך מאוד.

יח) לקוטי יקרים, מפרש כל פסוק בדרך דרוש, מלוקט מגדולי המפורשים הראשונים והאחרונים, הלא המה:

א) אלשיך הקדוש. ב) אברבנאל. ג) אבן עזרא. ד) אפיקי יהודה. ה) אבן משה. ו) אמרות טהורות. ז) ארץ החיים. ח) אמרי בינה. ט) אהל יעקב. י) אהבת יונתן. יא) אדרת אליהו. יב) אור עולם. יג) באר שבע. יד) בינה לעתים. טו) גלי רזיא. טז) דרבי יוסף. יז) דבר שמואל. יח) דברי שאול. יט) זוהר הקדוש. כ) זקן אהרן. כא) זרע ברך. כב) חזון למועד. כג) חזה ציון. כד) ילקוט הראובני. כה) ילקוט השמעוני. כו) ילקוט חבקוק. כז) ילקוט חדש. כח) כלי פז. כט) כלי חפץ. ל) כנף רננים. לא) כפלים לתושיה. לב) מדרש רבה. לג) מדרש הנעלם. לד) מדרש שמואל. לה) מדרש משלי. לו) מגדל דוד. לז) מדרש תלפיות. לח) מהר"י ספורני. לט) מלבי"ם. מ) ספר חרדים. מא) ערבי נחל. מב) פני ארי' זוטא. מג) פרקי דר"א. מד) פרשת דרכים. מה) פי צדיק. מו) קב בשמים. מז) רמב"ם. מח) רמב"ן. מט) רד"ק. נ) רלב"ג. נא) ראש אמנה. נב) רביד הזהב. נג) ריקאנטי. נד) שמן המור. נה) שוחר טוב. נו) שכן הטוב. נז) תנא דבי אליהו. נח) תנחומא. נט) תיקוני זוהר. ס) תולדות נח. סא) תאומי צביה.

לובלין

בדפוס המשובח של השותפים המפורסמים

הרבני הנגיד מוה' משה נ"י שניידמעסער, והנגידה האלמנה מרת נחמה תחי' אשת המנוח ר' יעקב ז"ל הערשענהארן.

שנת ודעו כי נביא היה בתוכם (יחזקאל ב, ה) לפ"ק

הקדמת הרד״ק

ראשית חכמה יראת יי שכל טוב לכל עושיהם תהלתו עומדת לעד !

אמר דוד המלך עליו השלום מי שהכין את לבבו להתעסק בחכמה תחלה יתעסק ביראת יי׳ ויעשה ממנה שרש ועיקר וכל דרכיה יתנהג בחכמה שילמד על הדרך שאמרו רבותי׳ זכרונם לברכה כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו אין חכמתו מתקיימת ויראת יי היא התורה והמצוה ודברי הנביאים וקבלת החכמים בתורה שבעל פה והחכמה היא חכמת הפילוסופיא ואם ילמד אדם חכמת הפילוסופיא תחלה יבהל ברוחו ויעוז מצחו להכחיש האותות והמופתים הגדולים הנמצאים בכתבי הקדש כי הם דברים לא תכילם החכמה ההיא אמנם כאשר קדים למוד התורה שהיא יראת יי וישים בלבו להאמין כל הכתוב בה ובכל כתבי הקדש וכאשר ותבונן בהם ימצא בהם דרכי החכמה כמו שכתוב כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החקים האלה ואמרו רק עַם חכם ונבון הגוי הגדול הזה כי אין צריך לומר התורה והמצוה שהם בנויות על דרך השכל כי גם החוקים אשר נאמר עליהם כי אין להם טעם כן הוא שאין להם טעם נראה לרוב בני אדם אבל החכם המתבונן בהם ימצא טעמם ברור ומבואר ואחרי התבונן החכם המבין בדרכי התורה וישימה יסוד לחכמה וישתדל בלבו לקרב את הדברים הרחוקים אל הדעת וילמד חכמת הפילוסופיא אחרי כן לא תשתבש דעתו בלמדו החכמה בתורה אשר למד תחלה כי כבר תקעה יתד במקום נאמן ויקרב דרכי החכמה אליה בכל כחו ויכולתו ותהא שלימה משכורתו ואמר שכל טוב לכל עושיהם פירוש שכל טוב עיון טוב והשגחה טובה יש לכל המשתדל בשניהם ביראת יי ובחכמה כי גם ביראת יי לא יהיה שלם אם לא יתעסק בחכמה או יהיה פי׳ שכל טוב הצלחה טובה כמו ויהי דוד לכל דרכיו משכיל כלו׳ שיצליח המתעסק בשתיהן בעולם הזה ובעולם הבא ואמרו רבותי׳ ז״ל לומדיהם לא נאמר אלא עושיה׳ מלמד שהמעשה גדול ואף על פי שאמרו הם ג״כ התלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה לא הגדילו התלמוד אלא מפני שהוא מביא לידי מעשה ולא יכשר המעשה מבלי הלמוד כמו שאמרו אין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד אלא בודאי המעשה גדול כמו שאמר הכתוב ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם למדו בעבור שתעשו ואמרו רז״ל כל מי שישנו בעשייה ישנו בלמידה וכל מי שאינו בעשייה אינו בלמידה ואמרו עוד כל האומר אין לי אלא תורה אין לו תורה פי׳ שאו׳ אין לי עסק בעשיית המצות אלא בקריאת התורה בלבד אין לו אפילו שכר קריאת התורה שנאמר ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם כל שישנו בעשייה ישנו בלמיד׳ וכל שאינו בעשייה אינו בלמידה ואמרו כל העוסק בתורה בלבד דומה כמי שאין לו אלוה שנאמר ללא אלהי אמת וללא תורה פי׳ שהלמוד מאין מעשה אינו דבר מועיל אבל הוא מריע ומזיק לעצמו ולזולתו ודמו חכמינו ז״ל התלמוד מבלי מעשה למי שבונה ביתו ואינו מציב לו דלתות כי בודאי יהיה אותו הבית משולת ונעזב כמדבר ומקצתם דמו אותו למי שאין לו בית ובונ.: דלתות לבית כי טורח הדלתות ללא תועלת הוא ואמרו חכמינו ז״ל החכמה מבלי מעשה היא טענ׳ הבורא על ברואיו ואמרו מי שאין דבריו דומין למעשהו הוא מבייש את עצמו ואחר שביארנו כי המעשה הוא העיק׳ נאמר כי המעשה הוא על שני פנים וכל אחד מהם הוא עמוד גדול לשכר האדם בזה ובבא האחד הוא מעשה המצות ושמירתם ודרכי המוסר ימצא בהם שכל טוב בעיני אלהים ואדם והמעשה האחר הוא כתיבת החכמות וביאור התורה והמצות לחקקם על ספר למען יעמדו ימים רבים כי אם לא היו כותבי׳ החכמים הקדמונים דבריהם על ספר כבר אבדו החכמות וספו המזמות ובטלו התורה והמצות אבל החכמים ובעלי התורה בכתיבת דבריהם וביאוריהם על ספר ישאירו ברכה אחריהם ובודאי לא מתו החכמים ההם ואמרו רבותינו ז״ל הצדיקים אפי׳ במיתתן קרואין חיים ואמרו משה רבינו ע״ה לא מת ואמר יתברך שמו בוא כתבה על לוח אתם ועל ספר חקה ותהי ליום אחרון לעד עד עולם ועל כן חתם דוד עליו השלום הפסוק שהקדמנו תהלתו עומדת לעד ויתפרש על המעשה הראשון שהקדמנו כי עושה מעשה היושר ושומר התורה והמצות והמתעסק בחכמה תהיה תהלתו בפי האנשים לכמה דורות ונפשו גם כן עומדת לעד לעולם הבא עד עולם ויתפרש על המעשה השני כי כותב הספרי׳ תהלתו עומדת לעד לרואי הספרי׳ הם וללומדיהם ועל כן נקראו החכמים בעלי אסופות לפי שאוספין דבריהם ודברי זולתם על ספר להיותם לעד למשמרת ולעולם למזכרת ויש להם שכר טוב בעמלם וצדקתם עומדת לעד ועל כן ראיתי אנכי הצעיר דוד בר יוסף קמחי ז״ל לכתוב על ספר ביאור דברי המקרא כאשר למדתי וקבלתי וכאשר תשיג יד מחשבתי כאשר יי אתי אשר לו נאוו תהלות אשאל העזר להחל ולכלות כי הוא העוזר והסומך יתברך שמו ואכתוב הפסוקים אשר צריך לפרטם והמלים אשר צריך לדקדקם גם אכתוב טעם כתוב וקרי וכתוב ולא קרי וקרי ולא כתוב כאשר אוכל לתת טעם לשניהם כל אחד ואחד במקומו ונראה כי מלות האלה נמצאו כן לפי שבגלות ראשונה אבדו הספרים ונטלטלו והחכמים יודעי התורה מתו ואנשי כנסת הגדולה שהחזירו התורה ליושנה מצאו מחלוקת בספרים והלכו בהם אחר הרוב לפי דעתם ובמקום שלא השיגה דעתם על הבירור כתבו האחד ולא נקדו או כתבו מבחוץ ולא כתבו מבפנים וכן כתבו בדרך אחד מבפני׳ ובדרך אחר מבחוץ ואכתוב בקצת המקום ת״י בן עוזיאל שיש בו פירושי׳ טובים ונאים גם אביא דברי רבותינו ז״ל במקומות שאנו צריכים לפירושם ולקבלתם על כל פנים גם כן אביא קצת הדרשות לאוהבי הדרש **ועתה אחל** בעזרת המלמד לאדם דעת

הקדמת המחבר בעל מצודות זצ"ל

אלה דברי המחבר והמאסף. קול גדול ולא יסף. קחו אמריו ואל כסף

אשלמה נדרי אשר פצו שפתי דברה לשוני בחכי מאז באתי במגלת ספר כתוב יכתבו מלי בספר יוחקו בעט ברזל ועופרת לעד בצור יחצבון חצבתי בנביאים אז אמרתי עם הספר לברר וללבן ולצרף את כל דברי הנביאים הראשונים עם האחרונים גם הכתובים במהדורא תניינא ולתור ולחפש בחורי ביאורי הפירושים כקטן כגדול המקצרים בלשון חכמים היודעים במחוג והמרחיבים פה מאריכים לשון בחין המליצה הן פירושים המסודרים על סדר המקרא. הן המפוזרים בדרושים במקום הקרי וההזדמן. והיו לאחדים עם המקובל בידי מא"א המנוח זצ"ל המתחיל בדבר ומזולתו אנשי לבב. ואף העולה על רעיון לבבי ביחד לצרף בכור הבחינה לברר האוכל אשר יאכל לכל נפש המקובל על הלב היותר קרוב אל הפשט אשר אחריו כל אדם ימשך. והנה על כולם שמתי עיני שמעה אזני ותבן לה:

ואברך לאל גומר עלי ברוך ה' אשר לא עזב חסדו מאתי ועזרני עד כה. עתה הנה הבאתיה והזכר היא אמריה בראש מרומים תקרא. פנו אלי הנה טוב האר"ש תאכלו. אם אמנם יש ויש פירושים נכבדים מגדולים חקרי לב אשר קטנם עבה ממתני. אולם הן שמענו רבים וכן שלמים קובלי' על הפירושי' באמרם מהם קצרו מאד. ועוד מהם ידברו בלשון חכמה ומליצה עמוקה קשת ההבנה אשר תכבד על הקורא עוד יותר מהמקרא עצמו. אף לא שתו לב לחבר סדר הפסוקים וליישב המקומות הנראי' כסותרים זה לזה. ואם לפעמים שמו עין ליישב מה מהם לא הטיבו לראות עוד מה שיקשה עפ"ז ממקום אחר. ופעם יפרשו ע"פ דרשות חז"ל. אם אמנם דברי חכמים כדרבונות. מ"מ האי לחודא וכו' וכמה שאמרו אין מקרא יוצא מידי פשוטו והדרשה תדרש. ועל המאריכי' ברבת הדקדוקים אף כי נעמו בחין מליצה נאותה וקלה ישיבו אמריהם לומר מתי נבוא מלון קצו ירכתי צפון לבו. אף לא פירשו על כל המקרא כי אם בסרוגין פסקי פסקי והמותר הניחו וכדקאי קאי. אלה דבריהם אשר יאמרו:

אי לזאת ראיתי לסלק את כל דברי ריבותם ות"ל הטבתי לעשות. וזה משפט הפירוש ומעשהו. בתחלה יפלס מלות המקרא והדבר אשר יקשה עליו ישים עינו בפירוש **מצודת ציון**. בו ימצאו שרשי המלות המסופקות והוא מלוקט ומועתק משרשי הרד"ק ומכלל יופי הקונקורדנציא ועדיו בצדו ומראה מקום הוא לו בו יועיל למצוא המלה ההיא להבין הדבר לאמיתו. והמלה אשר לא ימצא לו חבר במקרא יבקש חבר בדרז"ל. וכאשר יבין פתרון המלות יאיר אחריו נתיב פירוש **מצודת דוד** קרוב אל הפשט והתכת הפסוקים הפעם ילוה הפסוקים אחר באחד יוגשו חותם צר במקום הצורך והאפשר יתלכדו ולא יתפרדו. כלול בו תוכן הפירושי' הארוכים מבלי מצוא הדקדוקים וכל אדם יחזה בו יבין לשון ערומי' צח וקל המושך לב האדם:

הן כל אלה ידי עשתה. אתנהלה לאטי לרגל המלאכה. לא קצרה ולא ארוכה. לא בחידות אדבר. ולא מלין ע"ג מלין א־בר. לא דקדוקי' כערמת עפר אצבר. ולא אר"ש ארזי אל אשבר. ולא חיילים אגבר. ואך את הדבר אש־ ישים ה' בפי אותו אשמור לדבר. הוא מאוסף מרש"י ואבן עזרא ורלב"ג ורד"ק ומהרי"א ואלשיך ומכלל יופי. והנה חצב עמודיו שבעה אשר כל בית ישראל נשען עליהם ומלבד הפירושי' אשר פירשו נביא נביא לבד כרס"ג והרמב"ן וכלי פז ומאיר איוב ורבים כמוהם ומלבד מזה מצאתי ראיתי איזה פירוש נחמד במקומות מפוזרות בדרשות הראשונים עמודי עולם. ומלבד ממה שקבלתי מא"א המנות ומזולתו. והמאסף הולך אחר אחרון להוציא מלין מלבו במקום ההכרח וההזדמן. והנה יובן בו כל דבר הקשה. הן גבולי הארץ וחלקי השבטים למען יראה בעיניו ולבבו יבין. גם בנין שלמה וכליו יבוארו בו היטיב. ויחקור במנין שנות המלכים לבל יכחישו הכתובים זה את זה וכמו כן יחקור בכל הדברים הנראים כסותרים זה לזה ובבנין יחזקאל יוסף אומץ רב לפרש די באר בסידור יפה. ובמראות דניאל יבאר כפי הפשט. ואף כי בד"ה אשר הוא כספר חתום עד כי רבים חדלו להגות בו את הכל יביא במשפט לכלכל בדרך הפשט:

ואבטח בחסד אל כי תמצא חן בעיני כל. ורבים ישתו מי באר הנובע מכל הפירושים וזכות הרבים יעמוד לי להשאיר אחרי ברכה. כי במה אכף לאלהי מרום ובמה אתרצה. להשתיק קטיגור יבלים פיו ולא יפצה. לבל יאשימני ולא אהיה לשמצה. אם לא ממרחק אביא לחמי ומימי מי מלא ימצה. ימצו ישתו משתה שמנים להבין משל ומליצה. יפוצו מעיני חוצה. ידובבו שפתי עת אשתטח ארצה. ישנתי ואקיצה. זאת אשיב אל לבי וזאת העצה היעוצה. תמו דברי עבד נרצע. אמרתו בצע. כי קצר המצע. אולם אפרוש כפי אל אל שמחת גילי. יערבו אמרי לחיך הטועמו יאמר לי לי. לא ימושו מפי אנשים אשר כגילי:

כה עתירת זעירא דמן חבריא **יחיאל הלל** בהרבני המופלג המפורסם החכם השלם המנוח מוה' **דוד** זצ"ל **אלטשולר מיאברוב** נכד הגאון מרנא ורבנא מוה' **פתחיהו** שהיה אב"ד בק"ק **פראג** יע"א, ונכד הגאון מאור הגולה מוה' **יצחק חיות** בעהמ"ח ספר **אפי רברבי** מגזע חסידי **פרובונציא** שהיה אב"ד בק"ק **לבוב** וק"ק **קראקא** וק"ק **פראג** יע"א:

הקדמה לספר יהושע

פאר דעם ארויס געבין דיא נביאים אין כתובים מיט א ריכטיגע איבערזעצונג, אונ מיט פיהל משלים, ווייל דורך דעם משל פערשטייט מען בעסער דיא פסוקים, [וויא שלמה המלך האט געזאגט להבין משל ומליצה, דורך דעם משל פערשטייט מען בעסער דיא מליצה], אונ מיט פיהל ליקוטים, פון מדרשים אין ילקוטים, אונ פירושים פון גאוני עולם. [אמאהל זאגין אונז די מדרשים וואס די פסוקים האבין מקצר געוועזן, אונ אמאהל גיבען זייא אונז צו פערשטייען דעם פשט פון דיא פסוקים]. וויא עס איז געדרוקט אויף דעם שער דיא אללע טהייערע מפרשים, וואס פון זייא זענין גענומען געווארען דיא ליקוטים:

הקדמה

עס איז נייטיג אין נוצליך פר יעדען מענטש ער זאל לערנען נביאים אין כתובים, ערשטינס דארף יעדער מענטש וויסען וואס עס האט זיך גיטראפין מיט דיא יודין אין דיא צייט וואס זייא זענין גיוועזין אין ארץ ישראל, זייער פיהרונג, ווער זענין גיוועזין זייערע שופטים, אונ וואס עס האט זיך גיטראפען מיט די יודין אין דיא צייט פון יעדען שופט. אונ ווער עס זענין גיוועזין זייערע מלכים אונ וואס עס האט זיך גיטראפען מיט די מלכים אין מיט די יודין אונ די צייט פון יעדער מלך. אונ וויא לאנג דר ערשטער בית המקדש איז גישטאנען, אונ וויא אזוי די יודין זענין גיקומען אין גלות בבל, אונ וויא אזוי זייא זענין אויס גילייזט גיווארין פון גלות בבל, אונ דיא אללע נסים אין וואונדער פון דיא היילינגע נביאים, אליהו הנביא, אלישע הנביא. וואס דאס שטייט אלץ אין דיא נביאים ראשונים. יעדער מענטש דארף דאס נייטיג וויסען, אונ אין נביאים אחרונים איז בעשריבען אללע טובה ישועות אונ נחמות, וואס הקב"ה האט צו גיזאגט די יודין, אונ די צייט ווען משיח וועט קומען ב"ב, וואס דאס איז די גאנצע האפענונג פון אונז יודין, וויא יעדער יוד זאגט אללע טאג „אני מאמין באמונה שלימה בביאת המשיח" איך גלייב אז משיח וועט קומין אונ איך ווארט אלע טעג אויף זיין קומען, דרום שטייט אין ספר תנא דבי אליהו פון אליהו הנביא ז"ל אין (פ"א) שבת זאל א יוד גיין אין שוהל אדער אין בית המדרש אריין אונ זאל לערנין תורה אונ נביאים אונ כתובים אונ נאכדעם זאל ער גיין עסין, אונ אזוי איז דער מאנט אין תד"א כמעט אין יעדען פרק דם לערנען פון נביאים, ווייל פיהל אמונה אונ מוסר לערנין מיר ארויס פון די נביאים:

ספר יהושע

דער ספר איז דער ערשטער פון אללע נביאים אונ דער טהייערסטער, ווייל דעם ספר האט גימאכט יהושע בן נון דער תלמיד פון משה רבינו, וואס הקב"ה האט אים אויס דערוויילט ער זאל זיין א פיהרער בייא די יודין אויף דעם ארט פון משה רבינו, אונ דער היילינגר נאמין יהושע איז גיחתמית אויף דעם ספר. נאך איז דיא טהייערקייט פון דעם ספר ווייל אין דעם ספר איז בעשריבען וויא הקב"ה האט מקיים גיוועזין זיין שבועה וואס ער הט גישווארין צו אברהם יצחק ויעקב ער זאל געבין דם לאנד פון די זיבען פעלקער צו זייערע קינדר, ווארום אפילו די יודין זענין ארויס גיגאנגען פון מצרים, אונ האבין שוין ניט גיהאט אויף זיך דעם גלות פון מצרים, פון דעסטוועגין, אזוי לאנג וויא די יודן זענין ארום גיגאנגען אין דער מדבר אונ האבין ניט גיהאט זייער לאנד, איז זיי נאך אלץ ניט גוט גיוועזן, אונ זענען נאך ניט גירופען גיווארען א פאלק צווישען פעלקער, ביז יהושע הט מלחמה גיהאלטען מיט די אלע מלכים אין פעלקער אונ האט זייא איין גינומען מיט די הילף פון הקב"ה. אונ ער הט באזעצט די יודן יעדען אויף זיין טהייל לאנד וויא עס איז גיפאלען זיין גורל, דאמאלס זענין די יודן גיווארן א פאלק מיט אגרויסן נאמן אויף דער וועלט אונ מיט א אייגענעם לאנד. נאך לערנען מיר ארויס פון דעם ספר יהושע די נסים וגבורות וום הקב"ה טוהט אוף דר וועלט אז מען היט זיינע גיבאט, אונ וויא ער שטראפט ווען מען גייט אוועק פון זיין גיבאט. מיר זעהן די נסים וום הקב"ה הט גיטאן מיט די יודן אין דער צייט פון דער מלחמה מיט די פעלקער, דעמאלס האבן יודן נאך נישט געוואוסט פון קיין גיוועהר קיין שווערדין אונ קיין ביקסען זיי האבן נישט געוואוסט ווי מלחמה צו האלטען, זיי זענן נאר גיגאנגען מיט דער הבטחה פון הקב"ה וום ער הט זיי גהייסן אריין גיין קיין ארץ ישראל, זיי האבן גיהאט אמונה אז מן השמים וועט ער פר טרייבן אלע פעלקער פר זיי, אזוי ווי עס איז טאקי באמת אזוי גיוועזן, אונ אז יודן האבן נאר אביסל אב גילאזט דם גיבאט פון הקב"ה האבן זיי שוין נישט גקענט ווייטער גיין, אזוי ווי מיר גיפונען ווען עכן האט מעל גיוועזן אין דעם חרם האבן זיי שוין נישט גיקענט איין נעמען די שטאט עי די קלענסטע שטאט פון ארץ ישראל, אבר ווען זייא האבן גיהיטן די מצות אז זייא זענין נאר צו גקומן צו דער שטאט יריחו זענען דיא מויערין אליין איינגיפאלין אונ זייא האבען איינגינומען דיא שטאט אן פחד:

דעריבער דארפן מיר לערנען די ספרי נביאים, מיר זאלן פון זייערע הייד ארויס נעמען צו וויסן וויא אזוי מיר זאלען דינען הקב"ה, אונ דער זכות פון דיא נביאים הקדושים זאל אונז ביי שטיין אז זייערע היילינגע נבואות זאל אונז מקוים ווערין מיט אלע ישועות אונ נחמות במהרה בימינו אמן:

יהושע א

א וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן מְשָׁרֵת מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב מֹשֶׁה עַבְדִּי

תרגום

א נְהַוָה בָּתַר דְמִית מֹשֶׁה עַבְדָא דַיְיָ וַאֲמַר יְיָ לִיהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן מְשַׁמְשָׁנֵיהּ דְמֹשֶׁה לְמֵימַר: ב מֹשֶׁה עַבְדִי

ת״א ויהי וגו׳ מגילה י״א קדושין ל״ח תמורה ט״ז:

רש״י

(א) ויהי אחרי מות משה. מחובר על סדר התורה המסיימת בפטירת משה וזה מחובר לה: (ב) משה

מת

רד״ק

(א) ויהי אחרי מות משה עבד ה'. מנהג הלשון לכתוב במקומו' וי"ו שלא להוסיף ולחבר דבר אל דבר כמו ויהי ביום השלישי וישא אברהם את עיניו ואלה בני צבעון ואיה וענה והשב תמר נרדם ורכב וסוס והדומים להם וכבר כתבנו בספר מכלל אשר חברנו כי יש לפרשם להוספת עם חסרון מעט לפי עניין כל אחד מהם לפי דרך המקרא ומלת ויהי המצא בהתחלת הדברים ואף בראשית הספרים כמו זה וכן ויהי אחרי מות יהושע. ויהי איש אחד מן הרמתים. ויהי בשלשים שנה. ויהי בימי שפוט השופטים. ויהי בימי אחשורוש. וכן גוין אחר' בראשי הספרים ואם נאמר כי הטעם להדביק ספר אל ספר ועניין זה אל הקודם לא יספיק הטעם בכלן ואמרו המפרשים כי הוי"ו הזאת הוא כפ"ה רפה בלשון ישמעאל והדקדוק מלת יהי פירשתיה בספר מכלל בחלק הדקדוק ממנו כי בהיות המלה בהפסק אמרו יהי תהי בסגול האות המוספת וחירק הה"א וכן יחי תחי והוא בהפוך התנועות כן יפן יקן כפני שרצו להסתיר היו"ד כמשפט' להכותיר אותיו' אהו"י וכן מלת יהי תהי יחי תחי שהקלו תחל' המלה עוד והשכו בה התנוע' ונקדו שו"א ח"א יהיה והחי"ת יחי' תחת אות הנוספ' בחיר"ק האות הנוספ' ביהי יחית תחת הה"א והחי"ת: אחרי. לשון רבים כשקל אשרי אלא שמלת אשרי רבים לעולם לא ימצא יחיד ולא כן מלת אחרי כי ימצא יחיד אחר הדברים האלה וזולתו ורבוי מלת אשרי לפי שענינו טובות רבות כי לא יאושר האדם בטובה אחת שתמצא בו או בהצלחה אחת שהזדמן אליו לפיכך המלה בלשון רבים לעולם ורבוי מלת אחרי כמו רבוי מלת לפני כי האחורים כנגד הפנים אלא שהפנים לא ימצאו בלשון יחיד לעולם לפי שהרואה אותם והפונה אליהם ימצאו בעיניו רבים לעולם ולא יוכל לראות אבר אחד אשר בפנים מבלי חברו כי אברי הפנים שנים שנים גבות העינים והעינים ואפים ולחיים ושנים ושפתים ולא כן העורף שהוא אחר הפנים שהוא אחד כנגד הפנים וכאשר ימצא בלשון יחיד לפי שהוא אחד וכאשר ימצא בלשון רבים לפי שהוא אחר הפנים שהם רבים וכן כל צורת האדם לפניו מפותחות באיברים ולאחריו גוף שוה ולפני ואחרי יאמרו על גוף האדם וממנו נשאלים לשאר הדברים כמו ויחן את פני העיר מאחרי העיר והחונים לפני המשכן ואחרי המשכן יחנו והדומים להם ויאמר לפני ואחרי על קדימת הזמן ועל התאחרו כי הפנים נקראים גם כן קדם ואחוריהם אחור כמו שנאמר אחור וקדם צרתני ולכן נקראו הפנים קדם לפי שהם תחלת ההכרה באדם וההבדלה בו לפיכך שמו קדימת הזמן והתאחרו בשימוש לפני ואחרי לפני בא יום ה' אחרי ואחרי הדברים האלה והדומים להם וסמכו אחרי מות משה ואינו רוצה לומר אחרי מות משה מיד אלא אחר זמן כמו שנפרש בפסוק מקצה שלשת ימים: עבד ה'. מי ששם כל כחו וכוונתו וכל השגחותיו בשם יתברך ואף בהתעסקו בעניני העולם מתכוין לעבודת האל יתברך הוא יקרא עבד ה' כמו אברהם עבדי דוד עבדי עבדי הנביאים שהם כמו העבד לאדון: בן נון. בחירק כמו בסגול ואמר בכל מקום בן נון בחירק ולא יאמר באחד מהם בסגול כמו שהוא מנהג ברוב לפי שהן נדבקות שתי המלות לעולם מפני שהם מלות זעירות ונדבקות ובהדבקם תקל הקריאה בחירק ולא כן בסגול: משרת משה. והוא היה במקום משה לצאת ולבוא לפני ישראל ואחר שמת משה צוהו הקב"ה לעבור הירדן עם ישראל: לאמר. לפי שנשתמשו במלת אמור עם הלמ"ד יותר משאר אותיות השמוש הסתירו האל"ף עם הלמ"ד מה שלא עשו כן עם השאר שאמרו באמור להם עם ה' וגו' ויהי באמור יהושע בהנעת האל"ף ובי'

רלב״ג

(א) ויהי אחרי מות משה. ראוי שנקדים כי הגעת הנבואה לנביא כמה שתיישב בו הטעם אם אל טוב נפשיי אם אל טוב גופיי הוא לתועלת העם ההוא ונולד ההשגחה אל העם ההוא הגיע לנביא ואם הנבואה ואולם הנבואה שתגיע לנביא לענייניו בעצמו הנה היא מצד ההשגחה עליו וזה כלו מבואר למי שעיין בזה בטבעיות ובדברינו בבני מספר מלחמות ה' ובביאורינו לספר איוב ולזה אמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל וגו'. רצה בזה שהם בלתי צריכים למנחשים ולקוסמים להודיעם העניינים העתידים כי השם יתברך להשגחתו על כמו זה יודיעם אלו העניינים באופן שלם על פי נביא ולזה לא ילכו נצרכות נחשים וקסמים אשר סיפם דבר שוא ולזאת הסבה אמר יפקוד ה' אלהי הרוחות וגו' אשר יוציאם ואשר יביאם ולזה בחר השם אז ביהושע להיות לנביא לישראל אחרי מות משה עם מה שהשפיע לו משה מהשלימות להביני אל זה כמו שהתבאר שם ולזה הוא מבואר כי בימי משה לא נצטרכו ישראל לנבואות יהושע ולזה ביאר הכתוב כי אחרי מות משה עבד ה' אז דבר השם אל יהושע אלו הדברים לא קודם זה והנה קרא יהושע בן נון משרת משה לספר שהסבה היתה בהגעתו למדרגת הנבואה היותו משרת משה כי מפני זה היה תמיד עמו ולמד מחכמתו ומהנהגתו בכל פעולותיו מה שלא היה דרך לתלמיד שאינו משרת ללומדו ולזה אמר פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו וזה ממה שיורה כי גדולה שמושה יותר מלמודה כמו שביארו רבותינו ז"ל: (ב) משה עבדי מת. ראוי שיובן מזה כי עבור ישר' את הירדן הזה לא הסכים השם י"ת שיהיה בחיי משה כי הוא ית' גזר עליו שלא יעביר את הירדן לסבה שהתבאר' בתורה ולזה נתאחר זה עד מות משה כי אין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא ואולי נתאחרה לזה סבה אחרת וזה כי כבר נתבאר בספר שופטים כי עזב יהושע מהגויים ההם האומות למען נסות בם את ישראל השומרים הם את דרך ה' ללכת בם כאשר שמרו אבותם אם לא והנה הסבה כי ישראל לא היו ראויים שתגיע להם זאת ההצלחה על ידי משה כמו שכיון משה מתחלת העניין בלאמם

מנחת שי

(כל תיבה אשר אותיותיה נפרדות אליה ירה המחבר אבן פנת רעיונו)

א (א) ויהי בגעיא דגש :

מצודת דוד

א (א) ויהי. באה הוי"ו להוסיף ולחבר למה שהשלימה התורה בספור מיתת משה ואמר שאח"ז אמר ה' אל יהושע וגו': (ב) משה עבדי מת. ר"ל אילו היה עדיין חי לא יכולתם לעבור את הירדן כי עליו נגזר לבל יעבור:

מצודת ציון

א (א) בן נון. בן בהיר"ק כמו בן בסגו"ל ולפי שהן מלות זעירות

פירוש ע״ט

דער חבור פון דעם ספר ציהט זיך צו דער תורה וואס זיא לאזט זיך אוס מיט דעם שטארבן פון משה זאגט דאס ספר :

(א) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד ה' אונ עס איז גוועזן נאך דעם טוט פון משה דער קנעכט פון גאט וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן מְשָׁרֵת מֹשֶׁה האט גאט גזאגט צו יהושע בן נון דער בדינר פון משה לֵאמֹר צוא זאגען : (ב) מֹשֶׁה עַבְדִּי מֵת משה מיין קנעכט איז געשטארבן דרום רייד איך מיט דיר ווארום ער זאל לעבן וואלט איך בעסיר מיט איהם גירעדט וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אונ היינט שטייא אויף אונ גיא:

משלי חכמים

(א) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד ה' וגו'. דער ילקוט זאגט ווען משה איז געשטארבן איז פארגעסן געווארן ביי די יודין דריי הונדערט דינים. האבן די יודין גיזאגט צו יהושע ער זאל מיט זיי לערנען די דריי הונדערט דינים. האט יהושע ניט געוואסט. האבן די יודין אים געוואלט הרגנן. האט גאט גיזאגט צו יהושע. זאגן דיר דיא דריי הונדערט דינים קען מען ניט. ווארום ווי משה איז געשטארבן איז שוין פאר התחלה געווארן דיא תורה. נאר וואס דו

מֵת וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה
אַתָּה וְכָל־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אָנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ג כָּל־
מָקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כַּף־רַגְלְכֶם בּוֹ לָכֶם
נְתַתִּיו כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה׃
ד מֵהַמִּדְבָּר וְהַלְּבָנוֹן הַזֶּה וְעַד־הַנָּהָר
הַגָּדוֹל נְהַר־פְּרָת כֹּל אֶרֶץ הַחִתִּים וְעַד־

תרגום

מִית וּכְעַן קוּם עִיבַר יָת
יַרְדְּנָא הָדֵין אַתְּ וְכָל
עַמָּא הָדֵין לְאַרְעָא
דַּאֲנָא יָהֵיב לְהוֹן לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ ג כָּל אַתְרָא
דְּתִדְרוֹךְ פַּרְסַת רַגְלְכוֹן
בֵּיהּ לְכוֹן יְהַבְתַּהּ כְּמָא
דְּמַלֵּילִית עִם מֹשֶׁה׃
ד מִמַּדְבְּרָא וּלְבָנוֹנָא
הָדֵין וְעַד נַהֲרָא רַבָּא
נַהֲרָא דִּפְרָת כֹּל אֲרַע
חִתָּאֵי וְעַד יַמָּא רַבָּא
מַעְלְנֵי שִׁמְשָׁא יְהֵא
תחומכון

רד"ק

לאמר לישראל שהקדוש ב"ה צוהו לעבור את הירדן כי הבטיחם בכל מקום אשר תדרוך כף רגליכם בו וגו': (ב) קום עבור. קום ענין זירוז וכן קום משחהו. קומו ועברו. קום התהלך: להם וגו'. לבני ישראל כמו יביאו את תרומת ה'. ותראהו את הילד: (ג) כל מקום אשר תדרוך וגו'. כיון שתעברו את הירדן כל מקום אשר תדרוך בו לכם יהיה כלומר אני אתן לכם כח כדי שתכבשו הכל ואח"כ זכר קצת הגבולים. ובדרש. כל מקום אשר תדרוך וגו' לרבות חוצה לארץ: (ד) מהמדבר. הוא מדבר סין שהוא גבול נגב: והלבנון הזה. הוא מקום ידוע בארץ ישראל ואמר הזה אע"פ שהוא מעבר הירדן לפי שהיה נראה משם להם וכן אמר משה ההר הטוב הזה והלבנון או אמר הזה על הידיעה כמו זה סיני. זה עני. לויתן זה: כל ארץ החתים. כי באותה הפאה היה יושב החתי: מבוא השמש הים הגדול. הוא מערב ארץ ישראל כמו שאמר בתורה עד הים האחרון ומה שאמר הגדול כנגד שאר הימים שבארץ ישראל

רש"י

עבדי מת. ואילו היה קיים בו הייתי חפץ ורבותינו דרשוהו על שלשת אלפים הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה בא יהושע ושאל אמר לו הקב"ה משה עבדי מת והתורה על שמו נקראת לומר לך א"א לא וטורדן במלחמה: (ג) כל מקום אשר תדרך. כיוצא בו נאמר למשה ושנינו בספרי אם ללמד על תחומי ארץ ישראל הרי הוא אומר מהמדבר והלבנון הזה וגו' א"כ למה נאמר כל מקום אשר תדרוך כף אף ח"ל משתכבשו את הארץ כל מה שתכבשו מחוצה לארץ יהיה קדש ויהיה שלכם: (ד) מהמדבר והלבנון הזה. הוא מדבר קדש מדבר צין שע"י אדום שהיה במקצוע דרומית מזרחית ודרך שם נכנסו לארץ כמ"ש והנה אנחנו בקדש (במדבר כ) ומנין שהיה בדרומית מזרחית. שנאמר והיה לכם פאת נגב ממדבר צין על ידי אדום וגו' (שם ל"ד): ועד הנהר הגדול נהר פרת. זו רחבה מן הדרום

מנחת שי

(ג) כל מקום אשר תדרך. כל מקום כתיב בלי ה"א והמסורה תורה סוף פרשת עקב כל המקום בה"א ול' פסוק סימן והנה המקום מקום מקנה (במדבר ל"ב א'): (ד) ועד הנהר. הוא"ו בגעיא בס"ס ודפוס ישן:

רלב"ג

מארץ מצרים וזה שאלו היו אלו המלחמות נעשות על ידי משה היה משיג אל אלו האומות בכללן כליון הרין לעולם מעלתו ותוקף הנפלאות הנעשות על ידו ולזה תמלא במיהן ועוג בכלמה בכה משה בגלה נבחר בהם שריד ופליט ולהיות ישראל בלתי לאוים לכמו זאת ההצלחה כמו שהתפרסם מדבר המרגלים לא זכו אל שתהיה זאת המלחמה על ידי משה והיתה על ידי יהושע ולא היה כוחו כל כך גדול ולזה נתעלל באלו המלחמות כמו שהתבאר במה שיבוא עד שהפריד המות בינו ובין השלמת המלחמות ההם וממה שיעיד על שזה הענין השיג משה בעון ישראל מה שאמר במשנה תורה גם בי התאנף ה' בגללכם והנה הוזהרו בשם ית' לבלתי נטות מדרכי התורה ימין ושמאל ר"ל שלא יוסיף לדבריה ולא יגרע מהן, והנה נראה כי הנטיה לימין הוא כשיוסיף על דבריה והנטיה לשמאל כשיגרע מדבריה והוסיפו גם כן שלא יתרבל מהעיון בה כי התלמוד מביא לידי מעשה בחלק המעשיי ממנה ולזה אין ראוי שיקל האדם מלעיין בדברי' המעשיים ממנה ויחשב כי די לו שיעשה המצות המעשיות ההם כי העיון בדברי תורה בזה יתיישר בשלמות אל המעשה עם שזה יעמידהו על סוד זאת הנגלות והתכלית המכוון בה ואולם העיון בחלק העיוני מהתורה שלא ייסיר למעשה

מצודת ציון

ודיקות הקל הקריאה במיר"ק מכסגול: (ב) קום. הוא ענין זירוז כמו קום לך למסע (דברים י'): (ג) תדרוך. מל' דרך ענינו

מצודת דוד

ועתה. הואיל והוא מת קום עבור וגו': (ג) בו. מוסב על תחלת המקרא אכל מקום: (ד) מבוא השמש. שהוא ברוח מבוא השמש

משלי חכמים

האסט מורא די יודין וועלין דיך הרגנען · ניי טים זיי אריבער דעם ירדן אונ פיר זייא ארייין אין ארץ ישראל וועלין זייא דיך שוין ליב האבן · ווארום ביי זיי איז דר עיקר ארץ ישראל מער ווי די תורה דארפין מיר ווישען פר וואס האט ניט גוואלט זאגין צו יהושע דיא דריי הונדערט דינים אונ פאר וואס איז די תורה פר חתמת גיווארין נאכדעם ווי משה איז גישטארבן · דס קענען מיר וויסען ע"פ משל · עס האט זיך אמאהל גיטראפן ביא אגביר איז קראנק גיווארן זיין איינציגער זהן · מען האט גירופין פיל דאקטורים אלע האבן גיזאגט מיר האבן קיין הילף פון זיינעט וועגן ער זאל גזונט ווערין · אמאהל איז דורך גיפארען אגרויסער דאקטאר דורך דיא שטאט איז געקומען דר פאטער פון דעם קראנקען צום דאקטאר אונ האט אים גיבעטן ער זאל קומען צו אים בעטראכטן די קראנקייט פון זיין קינד · דער דאקטאר איז געקומען צום קראנקען אונ האט אים גיט בעטראכט אונ האט גיזאגט צום פאטער עס איז אמת דיין קינד איז שטארק קראנק · אונ עס איז דא אמיטיל מען זאל אים געזונט מאכן · ביי דר זאך איז אבער דא צוויי פעלרס · ערשטונס מיז דאס דוירען אלאנגע צייט ביז מען וועט פון אים קענען ארויס

פירוש ע"ט

פאר איבער דעם דאזיגן ירדן אתה וכל העם הזה דיא אין דאס דאזיגי פאלק אל הארץ אשר אנכי נותן להם לבני ישראל צו דעם לאנד וום איך גיב ציא זיי ציא דיא קינדער ישראל: (ג) כל מקום איטליכם אורט אפילו חוצה לארץ אשר תדרוך כף רגלכם בו וואס עס וועט טרעטן דיא טריט פון אייערי פים לכם נתתיו האב איך עס צו אייך גיגעבן כאשר דברתי אל משה אזו ווי איך האב גירעט צו משה: (ד) מהמדבר פון דער מדבר צין מדבר קדש והלבנון הזה אונ דעם דאזיגן וואלד ועד הנהר הגדול נהר פרת אונ בוז אונ דעם גרוסן טייך פרת כל ארץ החתים דאס גאנצי לאנד פון דיא חתים ועד הים הגדול מבוא השמש אונ

גבוין

היום הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם:
ה לא־יתיצב איש לפניך כל ימי חייך
כאשר הייתי עם־משה אהיה עמך לא
ארפך ולא אעזבך: ו חזק ואמץ כי
אתה תנחיל את־העם הזה את־הארץ
אשר־נשבעתי לאבותם לתת להם:
ז רק חזק ואמץ מאד לשמר לעשות
ככל־התורה אשר צוך משה עבדי אל־
תסור ממנו ימין ושמאול למען תשכיל

תרגום

תחומכון: ה לא יתעתד אנש קדמך כל יומי חייך כמא דהוא מימרי בסעדיה דמשה כן אהוי עמך לא אשבקינך ולא ארחקינך: ו תקיף ועלם ארי את תחסין ית עמא הדין ית ארעא דקיימית לאבהתהון למתן להון: ז לחוד תקיף ועלם לחדא למטר למעבד ככל אוריתא דפקדך משה עבדי לא תסטי מיניה לימינא ולשמאלא בדיל דתצלח

ת"א רק חזק וגו' קדושין לם, ברכות ל"ג סנהדרין פ"ט עקידה בער ט"ו:

רש"י

לצפון: כל ארץ החתי. בכלל הזה: ועד הים הגדול מבוא השמש. לארכה מן המזרח למערב: (ו) חזק ואמץ. בדרך ארץ כמו שהוא אומר כי אתה תנחיל את הארץ: (ז) רק חזק ואמץ מאד. בתורה כמו שהוא אומר לשמור

פתח באתנח מלא ו'

רד"ק

בכל שהם קטנים כמו ים המלח ים כנרת: (ז) אל תסור ממנו. שב אל משה ופירושו מדרכו הטוב' או פירושו ממנו מספר התורה

רלב"ג

הוא ממה שאין ספק בו שאין ראוי שיקלר האדם בו כי הוא השלם הבסנים להיישיר המעיין בו אל השלימות האינושי כמו שביארנו בביאורנו לדברי תורה. כי ההולך בדרכי התורה ומעיין בה לפי מה שאפשר הוא מושגח מאתו ית' ויהילו דרכיו בכל עת. ולזהו בלא יירא מהלחם בגוים ההם ואם היו תוקים מאוד אבל יהיה לבו בטוח

מנחת שי

(ו) חזק ואמץ כי אתה תנחיל. במקרא גדולה כת"ס נקודה בפתח ונמסר עליו ל' פתח ויאמר דוד ע"כ. ופסוק הוא בד"ה א' סוף סימן כ"ח ויאמר דויד לשלמה בנו חזק ואמץ וגו' ושם בד"ה מסיר עליה ב' פתחין וסימן חזק ואמץ אל תירא ואל. חזק ואמץ ועשה אל תירא ע"כ. וחזקו עלי דברי המסורת האלה שאינן מכוונות והוסבו לטעיות בכל המקומות ומאי דמסיר בד"ה חזק ואמץ אל תירא ואל. לא נמצא פס' זה במקרא והוה טליק אדעתין למימר דכוונת חזק ואמץ אל תערץ ואל דלקמן בסמוך. אך בספרים המדוייקים הוא בקמץ בהוא בזקף קטן מסכימים למה שכתב עליו רד"ק במכלול דף י"ח קמץ בזקף וכל שכן חזק ואמץ כי אתה תנחיל שהוא באתנחתא. וכ"ס המדוייקים כולם שבפ' כה קמולים חוץ מפסוק רק חזק ואמץ מאד שהוא בפתח ואם יכשר להיות תכרו בד"ה שאינו לא באתנח ולא בזקף: אבר בסבעוד לאבותם. במקלת ספרים חסר וא"ו: (ז) אל תסור ממנו. ו' סבירין התסס

מצודת דוד

(ה) לא יתיצב. ר"ל לא יתגבר להיות נגד הקומם: לא ארפך. לא אתן לך רפיון מגוי: (ו) חזק ואמץ. בהנהגת העם כראוי: (ז) רק וגו'. כי לולא זאת לא תועיל כלום בהנהגת העם כראוי: למען. בעבור שמירת התורה תשכיל:

מצודת ציון

הליכה ולעידה: (ד) והלבנון. כן שם היער ואולי גדלו בו אילני לבנה: מבוא. ענין שקיעה כמו כי בא השמש (בראשית כ"ח): (ו) ואמץ. אף הוא ענין חוזק כמו מאמץ כח (משלי י): (ז) תשכיל. ענינו הצלחה וכן ויהי דוד לכל דרכיו משכיל (שמואל א'

פירוש ע"ט

בת אונ דעם גרוסן ים ווי דיא זון גייט אונטר יהיה גבולכם וועט זיין אייער גבול: (ה) לא יתיצב איש לפניך כל ימי חייך עס וועט ניט קענן בשטיין קיין מאן פר דיר אלי טעג פון דיין לעבן כאשר הייתי עם משה אהיה עמך אזו ווי איך בין געוועזן מיט משה אזו וועל איך זיין מיט דיר לא ארפך ולא אעזבך איך וועל דיך ניט שלאף מאכן אונ וועל דיך ניט פאר לאזן: (ו) חזק ואמץ שטארק דיך אין קרעפטיג דיך אין דר מלחמה כי אתה תנחיל את העם הזה דען די וועסט מאכן ירשנן דם דאזיגי פאלק את הארץ אשר נשבעתי לאבותם דאס לאנד וואס איך האב גשווארן צו זייערי עלטרין לתת להם איך זאל עס געבן צו זיי: (ז) רק חזק ואמץ מאוד נייערט שטארק דיך אין קרעפטיג דיך זייער לשמור לעשות ככל התורה אשר צוך משה עבדי צו היטען אונ צו טאן אזו ווי די תורה וואס משה מיין קנעכט האט דיך גבאטן אל תסור ממנו דיא זאלסט ניט אפ קערן פון דר תורה אויף דר רעכטר זייט אודר אויף דער לינקער זייט למען תשכיל בכל אשר תלך כדי דיא זאלסט בגליקן אין אלי וועגן ווי די וועסט גיין:

משלי הכמים

נעמן די איינגיוואורצילטי קראנקייט · צווייפונגס ווען די מעדיצינן גיפערליכע עס קען זיין זייא זאלן אים נאר געזונט מאכן · אונ עס קען זיין ער זאל דורך זיי שטארבין · נאר אזוי לאנג ווי איך וועל זיין געבן אים ווענן די מעדיצינען ניט גיפערליך · ווייל איך וועל וויסען ווי אזוי די סכנה איין צוא היטען · אבער אז איך וועל ניט זיין בייא דעם קראנקען ווען דיא מעדיצינען גיפערליך · וויא דער פאטער הט דם גיהערט · זאגט ער צום דאקטאר בלייב וואהנען אין די שטאט איך וועל דיר געבין אלץ וואס דו וועסט דארפין · דר דאקטאר האט אויף דעם איינגעוויליגט אונ איז דארט געבליבען וואנען אונ הט אנגעהויבן ביסלאכווייז געבן דעם קינד מעדיצינען דעם קינד איז אלי מאהל ביסלאכווייז בעסער גיווארין · אמאהל האט גיכאפין ער איז פלוצלונג גיפערליך קראנק געווארין. נאר דר דאקטאר איז באלד געקומען אונ האט אים גירעטעט פון דעם געפאר · אונ גיפערליכי קראנקייטין הט פיל מאהל גיכאפין אונ דער דאקטאר האט אלע מאהל אים ארויס גענומען פון דיא גיפערליכקייט · אזוי איז אוועק גינאנגען פיל יאהרין · דער ווייל איז דער דאקטאר אלט גיווארין ער האט פארשפאנען ביי זיך ער וועט ניט לאנג לעבן הט דר דאקטאר אנגעהויבן זארגין פר דעם

לא

בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ׃ ח לֹא־יָמוּשׁ סֵפֶר
הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלַיְלָה
לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַכָּתוּב בּוֹ
כִּי־אָז תַּצְלִיחַ אֶת־דְּרָכֶךָ וְאָז תַּשְׂכִּיל׃
ט הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֲזַק וֶאֱמָץ אַל־תַּעֲרֹץ
וְאַל־תֵּחָת כִּי עִמְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל
אֲשֶׁר תֵּלֵךְ׃ י וַיְצַו יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שֹׁטְרֵי
הָעָם לֵאמֹר׃ יא עִבְרוּ בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה

קמץ בז"ק

תרגום

בְּכָל אֲתַר דִתְהָךְ׃ ח לָא יַעְדֵי סִיפְרָא דְאוֹרַיְתָא הָדֵין מִפּוּמָךְ וּתְהֵי הָגֵי בֵיהּ יֵימָם וְלֵילְיָא בְּדִיל דְתִטַר לְמֶעְבַּד כְּכָל דִכְתִיב בֵּיהּ אֲרֵי בְּכֵן תַּצְלַח יַת דְרָכָךְ וּבְכֵן תַּכְשֶׁט׃ ט הֲלָא פַקֵידְתָּךְ תְּקַף וְעַלַם לָא תִדְחַל וְלָא תִתְּבַר אֲרֵי כְסַעֲדָךְ מֵימְרָא דַייָ אֱלָהָךְ בְּכָל אֲתַר דִתְהָךְ׃ י וּפַקֵיד יְהוֹשֻׁעַ יַת סָרְכֵי עַמָּא לְמֵימָר׃ יא עִבָרוּ בְּגוֹ

ת"א לא ימוש. ברכו' ל"ה סנהד' נ"ט ע"ג י"ט. מנחות כ"ט: והגית ברכו' ג פלה ט. סנהד' כו: עברו וגו'. קדושין ל"ח:

רש"י

לעשות ככל התורה: תשכיל. תצליח: (ח) ספר התורה הזה. ספר משנה תורה היה לפניו: והגית בו. והתבוננת בו כל הגיון שבתורה בלב כד"א והגיון לבי לפניך. לבי יהגה אימה: (ט) הלא צויתיך חזק ואמץ. במלחמה כמ"ש אל תערוץ ואל תחת והיכן צוהו בימי משה שנאמר וצו את יהושע בן נון וגו': (י) ויצו יהושע. ביום שתמו ימי בכי

רד"ק

ואף על פי שלא זכר הספר הנה זכר התורה ובמסרה סבירין ממנה: תשכיל. פירוש תצליח וכן ת"י בדיל דתצלח וכן תרגם אונקלוס למען תשכיל בדיל דתצלח: (ח) לא ימוש. נחלקו רבותינו ז"ל בזה הפסוק י"א שהוא מצוה לכל ימי האדם ואפילו ידע כל התורה כלה ויש אומרים שהוא ברכה והנראה כי היתה מצוה ליהושע וכן לכל אדם עד שידע התורה ואחר כך ילמוד התכמות: ופי' והגית בו יומם ולילה. אחר שאמר לא ימוש הוא כפל דבר לחזק או פירוש והגית הגיון הלב כמו והגיון לבי לפניך ה' ופי' יומם ולילה לפירוש הראשון נראת שיהגה בו ביום ובלילה כל עת שימצא פנאי מעסקי מחיתו: תצליח את דרכך. חסר יו"ד הרבים מן המכתב והדומים לו כתבנו בספר מכלל בחלק הדקדוק ממנו ואמר תצליח שהוא פועל יוצא ואף על פי שאין התצלחת ביד האדם לפי שבשמרו מצות ה' ובשכרם תבוא לו ההצלחה הרי הוא כאילו מצליח דרכו או יהיה תצליח פועל עומד ויהיה את דרכיך כמו בדרכיך: ואז תשכיל. זה תרגם יונתן תכשט לפי שהוא קרוב לתצליה שלא לכפול את הלשון והוא קרוב לענין ההצלחה: (ט) הלא צויתיך. מלת זרוז וכן הלא שמעת בתי הלא שלחתיך והדומים להם: כי עמך ה'

מנחת שי

וקרין ממה מסורת פרשת לו (פ"ת) וכן לריך להגיה במסורת (שופטים י"ח ל"ד) ועיין מ"ש בריש פרשת תרומה: (ח) ככל הכתוב. בקמץ תסוף לא בתולם:

רלב"ג

בה' אשר יעדו שכבר יגלה אותם: (י) ויצו יהושע את שוטרי וגו'. אחשוב שזה הענין היה אחר שלח יהושע המרגלים והעד על זה שכבר כשתכלו המרגלים ג' ימים וכאו לפי פשטי הכתובים כי ביום הד' ולמחרת היום הרביעי השכים יהושע וכל ישראל ובאו עד הירדן ולנו שם טרם יעבורו. ויתכן עוד כי ביום ההוא בעינו שלוה יהושע שוטרי העם הזה שלח המרגלים. והנה לא היה היום ההוא ממנין שלשת ימים שזכר כי הוא אמר בעוד שלשת ימים ר"ל אחר היום ההוא. והנה בתחלת היום החמישי ליום ההוא כשלמו אלו השלשת ימים והנה כמלב היום ההוא באו המרגלים לבית רחב ולנו שם הלילה ומה שאמרה ונחבאתם שמה שלשה ימים רוצה לומר עד היום השלישי לנסיעתן וכן

מצודת ציון

י"ח) כי המצליח נראה להבריות שעושה מעשיו בהשכל: (ח) ימוש. יסור כמו לא ימושו מפיך (ישעי' נ"ט): והגית. פעם תשמש לדבור כמו ולשוני תהגה (תהלים ל"ה) ופעם תשמש למחשבה כמו והגותגבי (שם מ"ט): (ט) הלוא. המלה היא תורה לזרז ולחזק כמו הלוא שלחתיך (שופטים ו'): תערוץ ותחת. שתיהם ענין פחד כמו לא תערון מפניהם (דברים ז') וכמו ואל תחת (שם א'): (י) שוטרי. הם הממונים להשמיע להעם דברי המושל ולהכריח על

מצודת דוד

(ח) הזה. האמור במקרא שלפניו אשר לוך משה: למען תשמור. כי כשימוש מפיך פן תשכח מה: כי אז. כשתשמור לעשות וגו' אז תצליח: (ט) צויתיך. אני מלוה לך חזק במלחמה מול האויב ואל תירא: כי עמך ה' וגו'. ולא אמר לי עמך אני אף שהי' היה

משלי חכמים

קראנקען אונ ער הט באורירט וואס ער הט אים גיגעבין אזוי פיל שארפע עפריצינען ווס זייא קענען אים ברענגען אין אנעפאר אונ שר נדער דאקטארו וועט ניט זיין. ווער וועט אים רעטין פון דיא גיפעהרליכקייט. דער דאקטאר האט אפילו איבער גיגעבין דעם קראנקען צוא איין אנדרין דאקטאר אונ האט אן גיזאגט דעם קראנקען פון וועלכע זאכין ער זאל זיך היטען. ניט צוא עסין ניט צו טרינקען. אונ וועלכע זאכין ער זאל יא עסין אונ טרינקען. ער הט אבער געוואסט עס איז גרינג דר קראנקער זאל גיפעהרליך זיין אונ ווער ווייסט אויב דר נייער דאקטער וועט אים קענען רעטען. עס איז אבער קיין אנדער מיטיל גיוועזן נאר איבער צו געבין דעם קראנקין צו דעם דאקטאר. אין אקורצע צייט שפעטער איז דער אלטער דאקטאר גישטארבין. אונ אין די צייט ווס מען איז גיוועזן

פירוש ע"ט

(ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפיך עס זאל ניט ווערן אפ גטאן די דאזיגי ספר תורה פון דיין מויל דס איז דס ספר אלה הדברים והגית בו יומם ולילה אונ דיא זאלסט טראכטן אין אים טאג אין נאכט למען תשמור לעשות כדי דו זאלסט היטן צו טון אזו ווי אליץ ווס שטייט גשריבן אונ אים כי אז תצליח את דרכך ווארום דענסט מאל וועסטו בגליקן דייני וועגן ואז תשכיל אין דענסט מאל וועסטו קליגן: (ט) הלא צויתיך פר וואר איך האב דיר נאך לאנג גשאפט אין די טעג משה חזק ואמץ שטארק דיך אין קרעפטיג דיך אין דר מלחמה אל תערוץ ואל תחת דיא זאלסט ניט צו ברעכן דיין הארץ אין דיא זאלסט ניט אנגסטען: דען מיט דיר איז גאט דיין גאט אונ אלי וועגן ווי די וועסט גיין: (י) ויצו יהושע הט יהושע גשאפט דיא שטשים פון דעם פאלק לאמר צו זאגן: (יא) עברו בקרב המחנה פארט איבער צווישן דר מחנה וצוו את

וְצַוּוּ אֶת־הָעָם לֵאמֹר הָכִינוּ לָכֶם צֵידָה כִּי
בְּעוֹד ׀ שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־
הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לָבוֹא לָרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נֹתֵן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ׃
יב וְלָראוּבֵנִי וְלַגָּדִי וְלַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה
אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר׃ יג זָכוֹר אֶת־הַדָּבָר
אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה
לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מֵנִיחַ לָכֶם וְנָתַן
לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת׃ יד נְשֵׁיכֶם טַפְּכֶם

מַשְׁרִיתָא וּפַקִּידוּ יָת
עַמָּא לְמֵימַר אַתְקִינוּ
לְכוֹן זְוָדִין אֲרֵי בְּסוֹף
תְּלָתָא יוֹמִין אַתּוּן עָבְרִין
יָת יַרְדְּנָא הָדֵין לְמֵיעַל
לְמֵירַת יָת אַרְעָא דַּייָ
אֱלָהֲכוֹן יָהֵיב לְכוֹן
לְמֵירְתַהּ׃ יב וּלְשִׁבְטָא
רְאוּבֵן וּלְשִׁבְטָא גָד
וּלְפַלְגוּת שִׁבְטָא דִמְנַשֶּׁה
אֲמַר יְהוֹשֻׁעַ לְמֵימַר׃
יג הֲווֹ דְּכִירִין יָת פִּתְגָּמָא
דְּפַקֵּיד יָתְכוֹן מֹשֶׁה
עַבְדָּא דַּייָ לְמֵימַר יְיָ
אֱלָהֲכוֹן מְנִיחַ לְכוֹן וִיהַב
לְכוֹן יָת אַרְעָא הָדָא׃
יד נְשֵׁיכוֹן טַפְלֵיכוֹן
וּבְעִירְכוֹן יְהָבוּן בְּאַרְעָא

רש"י

אבל משה: (יא) הכינו לכם צדה. כל דבר הצריך לדרך וכלי זיינם למלחמה אמר להם לתקן שאם אתה אומר במאכל ובמשתה הרי היו מסתפקים במן שבכליהם עד ט"ז בניסן וכן הוא אומר וישבות המן ממחרת. (מ"ר): בעוד שלשת ימים. בסוף שלשת ימים בעוד שתהיו

רד"ק

אלהיך. כמו ואל משה אמר עלה אל ה' ואת יפתח ואת שמואל: (יא) הכינו לכם צדה. פי' מיני מאכלים זולתי הלחם כי עדיין הי' יורד להם המן בכל מקום שהיו נוסעי' עד ממחר' הפסח ולפי מה שאמרו חז"ל בו ביום שמת משה פסק המן אמרו הם גם כן כי בז' באדר שמת משה לקטו מן שהסתפקו בו עד ט"ז בניסן: בעוד ג' ימים. כתרגומו בסוף תלתא יומין: (יג) זכור. מקור: (יד) נשיכם טפכם. חסר וי"ו השימוש כמו שמש ירח ראובן שמעון

רלב"ג

מאמר ויבואו הכרה ויבכו שם שלשת ימים עד שבו הרודפים רולה לומר עד היום השלישי ויהיה חסר מלת עד וכמוהו ימלאו לבים כמו שאמרנו בביאורנו לדברי תורה באמרו ארבעים יכנו שהרלון בו עד ארבעים. וכן מ"ש ומושב בני ישראל וגו' שהרלון בו עד ארבע מאות ושלשים שנה וכן מה שאמר תספרו חמשים יום הרלון בו עד חמשים יום: (יא) בעוד שלשת ימים וגו'. הרלון בו זולת היום שהוא בו ואחר שיעברו אהרין שלשה ימים שלמים יהיה להם כן ולזה אמר אחר זה ויהי מקלה שלשת ימים וגו' להורות כי הרלון בזה אחר עבור שלשה ימים והנה נתאחר הענין עד הבקר כדי שיתפרסם לישראל עולם המופת הזה ויראו זה בעיניהם והנה לוה לראובני ולגדי ולחלי שבט ה' שם שיקיימו התנאי שהתנה להם משה כתתו להם הארץ אשר מעבר הירדן לפאת מזרח וזכר שכבר הסכימו לשמוע אל דבריו כאומן שהיו ב' מאין

מנחת שי

(יא) לדה. במקצת ספרים לידה מלא יו"ד וע"פ המסורת ראוי להיות חסר בזהו א' מן ג' חסרים וסימנם (בבפירוש ז"ת במ"ג): (יב) ולראובני ולגדי. הרי"ש במאריך וקריאתה בשורק וכתלי"ף שבאמצע נחה וכמוהו רבים במ"ש (בפ' פינחס ובסוף דברים): המנשה. במאריך הה"א והמ"ם רפה במ"ש בס' (י"ב ו,): (יד) נשיכם טפכם ומקניכם. במסורה רבתא אות ו' חסיב הדין פסוקא עם אלפ"א ביתא מן תרתין סיבותא לא נסבין וא"ו בריש תיבותא ומעיין

מצודת דוד

המדבר ודוגמתו וישלח וגו' ואת שמואל (ש"א י"ב) והמדבר היה שמואל: (יא) וצוו וגו'. אף כי נאמר קודם שילוח המרגלים מ"מ ע"כ הצווי היה אח"ז כי ביום שהלכו המרגלים לנו ביריחו ובשר התעכבו ג' ימים ובחזירתם לנו במקומם וביום שאחריו לנו אצל הירדן וממחרת עברו הירדן: הכינו. אם כי עדיין אכלו את המן. מ"מ היה צידם מפרי האדמה אשר שהביאו להם תגרי עובדי כוכבים ואת זה צוה להכין: (יג) זכור. עליכם לזכור:

מצודת ציון

קיומם כמו שוטטים ושוטרים (שם ט"ז): (יא) צדה. מזון כמו לחם צידם (לק' ט'): בעוד. תרגומו בסוף: (יד) חמשים. מזוינים כמו

פירוש ע"ט

העם לאמר אונ שאפט דעם פאלק צו זאגן הכינו לכם צדה ברייט אייך אן אלי זאכן וואס מען דארף האבן אונ וועג אריין כלומר וואפנונג כי בעוד שלשת ימים אתם ע'ברים את הירדן הזה ווארום נאך אין דריי טעג ארום וועט איר איבר פארן דעם דאזיגן ירדן לבוא לרשת את הארץ צו קומן צו ירשינן דם לאנד אשר ה' אלהיכם נותן לכם לרשתה וואס גאט אייער גאט גיט עס ציא אייך צו ירשנן זיא: (יב) ולראובני ולגדי וגו' אונ צו שבט ראובן אין גד אונ צו דעם האלבן שבט מנשה אמר יהושע לאמר האט יהושע גזאגט צו זאגן: (יג) זכור את הדבר אשר צוה אתכם משה עבד ה' איר זאלט גדענקן די זאך וואס משה דר קנעכט פון גאט האט אייך געשאפט לאמר צו זאגן ה' אלהיכם מניח לכם גאט אייער גאט האט גמאכט רואען צו אייך ונתן וגו' הזאת אין האט געגעבן צו אייך דם דאזיגי לאנד: (יד) נשיכם

משלי חכמים

בשעפטיגט מיט דעם אלטען דאקטערס שטארבין אונ מיט זיין קבורה זענען פארלארין געווארין פיל רעצעפטין. דר קראנקער זוהן האט אנגהויבין סורא האבין ווייל עס פעלין אים פיל רעצעפטין וועט ער ניט קענען געזונט ווערין. מען האט גיבעטין ביי דעם נייעם דאקטאר מאמער ווייסט ער צוא פאר שרייבין דיא זעלביגע רעצעפטין וואס דער אלטער דאקטאר האט גיגעבין. האט ער ניט גיוואוסט צוא געבן איז ער געקומען צום פאטער בעטין ער זאל גוט זוכען מאמר וועט ער גיפינען די רעצעפטין פון אלטען דאקטער. האט דער פאטער גיזאגט איך בין מיך נאר ניט בצער וואס דיא רעצעפטין פעלין. אז די רעצעפטין וועלין זיין ווייניגער וועט דיא געפערליכקייט זיין ווייניגער הייט נאר מיין זוהן דיא רעצעפטין ר"עט אויך געזונט זיין. מען וויל דאך נאר ער זאל זיין געזונד. אונ מיט די געבליבעני רעצעפטין קען מען אויך געזונט ווערין. זיי זענען אויך זייער פיל. דר נמשל איז דיא יודין זענען דיא קינדער פון הקב"ה. ווי הקב"ה האט גיזאגט בני בכורי ישראל. דיא יודין

וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם
מֹשֶׁה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעַבְרוּ
חֲמֻשִׁים לִפְנֵי אֲחֵיכֶם כֹּל גִּבּוֹרֵי הַחַיִל
וַעֲזַרְתֶּם אוֹתָם: טו עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהֹוָה׀
לַאֲחֵיכֶם כָּכֶם וְיָרְשׁוּ גַם־הֵמָּה אֶת־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהֹוָה אֱלֹהֵיכֶם נֹתֵן לָהֶם
וְשַׁבְתֶּם לְאֶרֶץ יְרֻשַּׁתְכֶם וִירִשְׁתֶּם אוֹתָהּ
אֲשֶׁר׀ נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד יְהֹוָה בְּעֵבֶר
הַיַּרְדֵּן מִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ: טז וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ
לֵאמֹר כֹּל אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה וְאֶל־
כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלָחֵנוּ נֵלֵךְ: יז כְּכֹל אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ
אל

תרגום

דִיהַב לְכוֹן מֹשֶׁה בְּעִבְרָא דְיַרְדְנָא וְאַתּוּן תְּעִבְרוּן מְזָרְזִין קֳדָם אֲחוּכוֹן כָּל גִּבָּרֵי חֵילָא וְתִסְעֲדוּן יָתְהוֹן: טו עַד דִינִיחַ יְיָ לַאֲחוּכוֹן כְּוָתְכוֹן וְיֵירְתוּן אַף אִנּוּן יָת אַרְעָא דַיְיָ אֱלָהֲכוֹן יָהֵיב לְכוֹן וּתְתוּבוּן לַאֲרַע יְרוּתַּתְכוֹן וְתֵירְתוּן יָתַהּ דִיהַב לְכוֹן מֹשֶׁה עַבְדָא דַיְיָ בְּעִבְרָא דְיַרְדְנָא מַדְנַח שִׁמְשָׁא: טז וַאֲתִיבוּ יָת יְהוֹשֻׁעַ לְמֵימַר כֹּל דְפַקֵּדְתָּנָא נַעְבֵּד וּלְכָל אֲתַר דְתִשְׁלְחִנָּנָא נֵהָךְ: יז כְּכֹל דְקַבֵּלְנָא מִן מֹשֶׁה כֵּן נְקַבֵּל מִנָּךְ לְחוֹד יְהֵי מֵימְרָא

רש״י

כאן שלשת ימים ואחר תעברו: (יד) כל גבורי החיל· שבכם יעברו חלוצים: (טו) מזרח השמש· עבר

מנחת שי

נכון נסחא אחרינא דהתיב נתי טפכם נשיכם דאתא גלגים: (טו) עד אשר יניח וגו׳ וירשו גם המה · בס״א יען מספרד כתוב גם הם ויש נ״כ הערה תחילוף זה במקרא אחד דפוס יען · האמנם ע״פ כמסורת נכון להיות גם המה שבמס״ר במערכת אות הגימל נמסר גם הם ד׳ בנביאים וכו׳ שם וזה אינו מן המנין *): נתן להם · יונתן תרגם יהיב לכון וראה שהיה קורא לכם ואין כן

רלב״ג

לדברי משה ושמו שיעבור על מלותו יומת כי כן יעדה התורה בהעובר על דברי הנביא וכ״ש יהושע שהיה מלך ונביא:

הגה״ה *) בער מאיש אני . ודברי המסורה נעלמה ממני . וכדי להקל על המעיין אעתיק לשון המסורה הנ״ל וז״ל גם הם ד׳ בנביאים וסימניהון ויעבו גם הם בערמה · ויעלו בני יוסף גם הם · גם הם אתו ירדו שאלה · לא יסכו האופנים גם הם · עכ״ל : ובלתי ספק שהמסורה הנ״ל נדפסה בטעות וקדים באחור וכצ״ל ויעשו גם הם בערמה [יהושע ט׳ ד] ויעלו בית יוסף גם הם [שופטים א׳ כב] לא יסבו האופנים גם הם [יחזקאל י׳ ע״ז] גם הם אתו ירדו שאלה [תה״ל י״ז] · והא לך שהמסורת מנה הכ׳ דלקמן [ט׳ ד] בא׳ מהד׳ המנויים גם הם ובכל ספרי תנ״ך שלנו היאת גם המה וצ״ע :

מצודת דוד

מניח . יותן לכם מקום מנוחה בתת לכם הארץ הזאת שבעבר הזה: (טו) עד אשר יניח . עד אשר יתן ה׳ מקום מנוחה גם להם: וירשתם . ר״ל אז תאחזו בה מבלי מערער הוא״ל והקימו התנאי: מזרח השמש . בעבר המזרחי: (יז) רק וגו׳ · ר״ל לא נשמע אליך

משלי חכמים

זֶענֶען מַיין עֶרְשְׁטְ גֶעבָארֶענֶער זוּהְן · משֶׁה רַבֵּינוּ הָט גְשָׁאגְט צוּא דִיא יוּדִין בָּנִים אַתֶּם לַה׳ אֱלֹהֵיכֶם · אִיר זֶענְט קִינְדֶער צוּ הקב״ה · וָוען דִי יוּדִין זֶענֶען גִיוָועו אִין מִצְרַיִם זֶענֶען זֵייעֶרֶע נְשָׁמוֹת גִיוָועו גִיפֶערְלִיךְ קְרַאנְק · וְויא מֶען דַּרְשַׁת אוֹיף דֶעם פָּסוּק וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהְמֵהַּ · דִי יוּדִין הָאבִּין נִיט גֶשְׁקֶענְט לֶענְגֶער זַיין אִין מִצְרַיִם וָוען זֵיי וָואלְטִין גִיוָועז נָאךְ אַבִּיסֶל אִין מִצְרַיִם וָואלְטִין זֵייא שׁוֹין גִיוָועזִין אִין דִי גַאנְצֶע טוּמְאָה פוּן מִצְרַיִם · הקב״ה הָט גֶעוָואכְט פוּן זֵייעֶרְט וֶועגִין אַדָאקְטַאר טָאס זָאל הֵיילִין זֵייעֶרֶע נְשָׁמוֹת · הָאט הקב״ה בֶּעשִׁיקְט משֶׁה רַבֵּינוּ זָאל זַיין זֵייעֶר דָאקְטַאר · עֶר זָאל לֶערְנֶען מִיט דִי יוּדִין תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת וֶועט עֶר הֵיילְן זֵייעֶרֶע נְשָׁמוֹת · משֶׁה הָט אָבֶּער גִיוואוּסְט עֶס אִיז צֶעְטֶת דִי תּוֹרָה אוּנ מִצְוָה קֶענֶען הֵיילִין זֵייעֶרֶע נְשָׁמוֹת · עַרְשְׁבְּינָם טוּ דָם לַאנְג דָארִין בִּיז מֶען וֶועט

פירוש ע״ט

טַפְּכֶם וּמִקְנֵיכֶם אַייעֶרֶע וַוייבֶּער אִין אַייעֶרֶע קִינְדֶר אוּנ אַייעֶרֶע בְּהֵמוֹת יֵשְׁבוּ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם משֶׁה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן זָאלֶן זִיצֶען אִין דֶעם לַאנְד וָוס משֶׁה הָט גֶגֶעבֶּן צוּ אַייךְ אוֹיף דֶר זַייט יַרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעַבְרוּ חֲמוּשִׁים לִפְנֵי אֲחֵיכֶם אוּנ אִיר זָאלְט אִיבֶּר פָאהְרֶן גֶוָואפִּינְט מִיט כֵּלִי זַיין פַר אַייעֶרֶע בְּרִידֶר כֹּל גִּבּוֹרֵי הַחַיִל אַלֶע שְׁטַארְקֶע חֲיָלוֹת לַייט וָוס צְוִוישֶׁן אַייךְ וַעֲזַרְתֶּם אוֹתָם אוּנ אִיר זָאלְט הֶעלְפֶן זֵיי: (טו) עַד אֲשֶׁר יָנִיחַ ה׳ לַאֲחֵיכֶם כָּכֶם בִּיז גָאט וֶועט מַאכֶן רוּאֵן צוּ אַייעֶרֶע בְּרִידֶר אַזוֹ וִוי צוּ אַייךְ וְיָרְשׁוּ גַם הֵמָּה אֶת הָאָרֶץ אוּנ זֵיי וֶועלֶן אוֹיךְ יַרְשֶׁנֶען דָם לַאנְד וָוס גָאט אַייעֶר גָאט גִיט צוּ זֵיי דֶענְסְט מָאל וְשַׁבְתֶּם לְאֶרֶץ יְרֻשַּׁתְכֶם וִירִשְׁתֶּם אוֹתָהּ זָאלְט אִיר זִיךְ אוּם קֶערְן צוּא דֶעם לַאנְד פוּן אַייעֶר יְרוּשָׁה אוּנ זָאלְט יַרְשֶׁנֶען זִי אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם משֶׁה עֶבֶד ה׳ בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וָוס משֶׁה דֶר קְנֶעכְט פוּן גָאט הָט גֶגֶעבֶּן צוּ אַייךְ אוֹיף דֶער זַייט יַרְדֵּן מִזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ וִוי דִיא זוּן שַׁיינְט אוֹיף דָאס מַיינְט עֶר אוֹיף מִזְרַח זַייט פוּן דֶעם יַרְדֵּן: (טז) וַיַּעֲנוּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר הָאבֶּן זֵיי גֶעעֶנְפֶערְט צוּ יְהוֹשֻׁעַ צוּ זָאגֶן כֹּל אֲשֶׁר צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה אַלֶץ וָוס דִי הָאסְט אוּנְז גֶשַׁאפְט וֶועלֶן מִיר טוּאֶן וְאֶל כָּל אֲשֶׁר תִּשְׁלָחֵנוּ נֵלֵךְ אוּנ צוּ אַלֶע עֶרְטֶר וִוי דִיא וֶועסְט אוּנְז שִׁיקֶן וֶועלֶן מִיר גֵיין: (יז) כְּכֹל אֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ אֶל משֶׁה כֵּן נִשְׁמַע אֵלֶיךָ אַזוֹ וִוי אַלֶץ

מיר

אל־משה כן נשמע אליך רק יהיה יהוה
אלהיך עמך כאשר היה עם־משה׃
יח כל־איש אשר־ימרה את־פיך ולא־
ישמע את־דבריך לכל אשר־תצונו
יומת רק חזק ואמץ׃ ב א וישלח יהושע
בן־נון מן־השטים שנים אנשים מרגלים

מימרא דיי אלהך בסעדך כמא דהוה בסעדיה דמשה: יח כל גבר דיסרב על מימרך ולא יקבל ית פתגמך לכל דתפקדניה יתקטיל לחוד תקף ועלם: א ושלח יהושע בר נון מן שטין תרין גוברין מאללין ברז למימר אזילו חזו ית ארעא

רש"י

מזרחי של ירדן: (יח) ימרה. יקניט את דבריך:
ב (א) וישלח יהושע וגו'. על כרחי אני צ"ל שבתוך ימי אבל משה שלחם שהרי לסוף ג' ימים שתמו ימי אבל משה עברו את הירדן ושמשם אנו למדים שמת משה בז' אדר כשאתה מונה ל"ג למפרע מיום שעלו מן הירדן בעשור לחודש הראשון וע"כ משנשתלחו המרגלים לא עברו את הירדן עד יום השמיני שנאמר וישבו שם שלשת ימים עד שבו הרודפים בו בלילה ויעברו ויבואו אל יהושע בן נון וישכם יהושע בבוקר ויסעו מהשטים הרי יום ד' וילינו שם טרם יעבורו נמצא שלא ופשוטו אמר להם יהושע עשו עצמכם כחרשים ועמדו על

רד"ק

והדומים להם: חמושים. כמו חלוצים: (יז) רק יהיה ה' אלהיך עמך. כלומר שתלך בדרך משה שיהיה ה' עמך כאשר היה עם משה: (יח) רק חזק ואמץ. דרשו רבותינו ז"ל יומת יכול אפי' לדבר עבירה ת"ל רק אכין ורקין מיעוטין הן: (א) שנים אנשים. פי' אנשים טובים ולא כאותן שהלכו בשליחות משה: חרש לאמור. הזהירם שילכו בשתיקה הולכים כחרשים שלא ירגשו בהם. כמו ויתחרשו כל הלילה ות"י ברז לאמר ר"ל בסתר שלחם כי לא רצה שידעו כל ישראל כדי שלא יפחדו בשלחו מרגלים והוא לא שלחם אלא לפי שידע שיצליחו בשליחותם וירחיבו לב ישראל בבשורות טובות. ובדרש חרש כמו חרס הטעינם קדרות כדי שיראו קדרים ולא ירגישו בהם מהם אמרו כלי נגרות היה בידם כד"א מעשה חרש אבן ומהם פי' כמשמעו רוחם: את הארץ וגו'. הארץ בכלל ואת יריחו בפרט לפי

רלב"ג

(יח) יהיה לו רק חזק ואמץ. רלה לומר שיתחזק להתנהג ככל דברי התורה כי אם ילוז לעבור על דבריה לא ישמעו אליו אלא אם היה זה לפי שעה וזה שבוא וכם מחוייבים לחזק התורה. או ירלה שהזכרו חזק ואמץ מאד שיתחזק ויתאמץ על הנהגת העם בחריצות ולא יעזוב הנהגתם כי העם לא יתכן שיהיו זולת רועה כמ"ש משה ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה: (א) ורלוי שנעיין בהתר ספק מה יקרה בענין הלווהה שלוה יהושע שוטרי העם ושלחו המרגלים מה ענין אלו המרגלים והנה איך שהיה תבואתם בבאם לא ימנעו מלבוא בארץ לרשת אותה כי כבר יעד להם יהושע כי במוד שלשת ימים יעברו את הירדן לבא לרשת את הארץ ואם המרגלים קודם זה הנה יקשה גם כן למה לא סמך יהושע על דברי הש"י שהבטיחו שלא יתילב איש בפניו כל ימי חייו ולמה הסכים לבלות מרגלים עם מה שהגיע מהתאחר במדבר ליבראל על דבר המרגלים אשר שלח משה והגיעו הונגים בהתר זה הספק בשלוח המרגלים הוא על התר שני דרכים. הדרך הא' להקור אם יתכן שיבהדלו להם כנס

מנחת שי

בספרים שלנו וזהו ה' מן ה' נהם דסבירין לנס ומטעין בהו ספרי וסימנס במ"ג סדר בהעלותך על פסוק כבר אתן להם. ויותר נכון לומר דיונתן לא דק בליכנת דקרא רק במאי דסבירין היינו והכרו מלמד עליו כפ' עד אשר יניח דסוף (פרשת דברים) דהתם נמי תרגם לכון וכן עשה בפסוק זה יהיה להם מנרבי כעריס (דף מסעי) דהוא נמי חד מן ה' נהם דסבירין לכם: וירשתם אותה. בספרים מדוייקים מלא וא"ו והכי מוכח ממה שנמסר במ"ג (פ' בלק) על פסוק והורשתם התיישי: (טז) כל אשר צויתנו. בנביאים עם פירוש אברבנאל כתוב ככל וטעות הוא: (יז) ככל אשר שמענו. העין כבוא לבדו: (יח) יומת. במקצת ספרים ימות והוא טעות כי הגירסא הידועה יומת הכי איתא בסנהדרין סוף פרק נגמר הדין (מ"ט):

מצודת דוד

רק כשיהיה ה' עמך וכו' אבל לא כזולת זה: (יח) רק חזק. לענוש המורדים ולא למחול על כבודך: ב (א) מרגלם חרש. מחפשים מחבבות הבריות אם כמס לבנס: לאמר. ר"ל וכה אמר:

מצודת ציון

וחמושים עלו (שמות י"ג): (יח) ימרה. מל' מרי ומרד כמו סורר ומורה (דברים כ"א):
ב (א) מרגלים. ענין הסוס כמו לחקר ולהפך ולרגל (דה"י א'

פירוש ע"ט

מיר האבן צו געהערט צו משה אזו וועלן מיר צוא הערן צו דיר רק יהיה ה' אלהיך עמך כאשר היה עם משה ביי ערט דו זאלסט אזו פרום זיין אז גאט דיין גאט זאל זיין מיט דיר אזו ווי ער איז געוועזן מיט משה: (יח) כל איש אשר ימרה את פיך איטליכר מאן וואס וועט ווידר שפעניגן דיא זאג פון דיין מול ולא ישמע את דבריך אונ וועט ניט צוא הערן דייני רייד לכל אשר תצונו צו אליכן וואס די וועסט אים שאפן יומת זאל ער ווערן גטייט רק חזק ואמץ ביי ערט שטארק זיך אין קרעפטיג זיך אונ דר תורה אונ מעשים טובים:
ב (א) וישלח יהושע בן נון מן השטים האט יהושע בן נון געשיקט פון דר שטאט שטים שנים אנשים מרגלים

משלי חכמים

קענין אויס ווארצלין פון זייא דיא טומאה פון מצרים. צווייטינס דער מערציצין פון תורה אונ מצות איז אגיפערליכע מעדיצין. ווי די גמרא זאגט (יומא ע"ב) זכה נעשה לו סם חיים. אויב דער מענטש איז זוכה צו מקיים זיין וואס ער לערונט איז די תורה צוא אים אמעדיצין צום לעבין. אונ אויב ער איז ניט זוכה צוא מקיים זיין וואס ער לערונט. איז דיא תורה צו אים אסם צום שטארבין. אונ אזוי האט משה רבינו גיזאגט צוא דיא יודין. ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. איך גיב פאר אייך היינט דיא תורה וואס זיא איז אברכה. אשר תשמעו. צו די מענטשין וואס זיי וועלין הערין אונ מקיים זיין די תורה. ואת הקללה אם לא תשמעו. אונ די תורה איז אקללה צו דיא מענטשין וואס וועלין ניט הערין אונ ניט מקיים זיין. ווי מיר געפינען איידער די יודין האבין גינומען די תורה אונ זענען גיוועזן אזוי לאנג אין מצרים אונ האבין גידינט עבודה זרה אונ גיגעסין מיט מצרים. אן תורה אונ אן מצות. אונ זיי זענען אוף דעם ניט נישטראפט גיווארין. אבער נאך דעם ווי זיי האבין גנומען דיא תורה אונ האבן גימאכט דעם עגל. האט נאט זיי באלט גיוואלט פר לענדין. נאר משה האט זיי גירעטעט פון די סכנה. דריבר האט משה גיזאגט אזוי לאנג ווי ער וועט זיין מיט די יודין וועלין זייערי נשמות גיזונד ווערין פון די תורה אונ מצות. אונ טאמר וועט זיך אמאהל מאכין זייא וועלין זיין אין אסכנה ווענין די תורה אונ מצות. ווייס ער שוין ווי אזוי זיי צוא

חֶרֶשׁ לֵאמֹר לְכוּ רְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וְאֶת־יְרִיחוֹ וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ בֵּית־אִשָּׁה זוֹנָה וּשְׁמָהּ רָחָב וַיִּשְׁכְּבוּ־שָׁמָּה׃
ב וַיֵּאָמַר לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ לֵאמֹר הִנֵּה אֲנָשִׁים בָּאוּ הֵנָּה הַלַּיְלָה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַחְפֹּר אֶת־הָאָרֶץ׃

אַרְעָא וְיָת יְרִיחוֹ וַאֲזַלוּ וְעָלוּ לְבֵית אִתְּתָא פּוּנְדְקִיתָא וּשְׁמַהּ רָחָב וּשְׁכִיבוּ תַמָּן׃ ב וְאִתְאֲמַר לְמַלְכָּא דִירִיחוֹ לְמֵימַר הָא גוּבְרַיָא אֲתוֹ הָכָא בְּלֵילְיָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַלָּלָא יָת אַרְעָא׃
ושלח

רד"ק

שהיתה עיר גדולה: זונה. כמשמעה או מוכרת מזון כמו שת"י פונדקיתא והוא בשקל טובה והאמת דעת יונתן זונה ממש כי כן דרכו במקומות לתרג' זונה פונדקית וכן שתים נשים זונות פונדקן ואף על פי שתרג' מקצתו נפקת ברא ודעתו לפי שהזונה כפונדקיתא שמפקרת עצמה לכל: וישכבו שמה. להודיע כי לא היו שם אלא לילה אחד ובאותו לילה יצאו משם: (ג) ויאמר: בפתח המ"ם כמו תשבר ותשבב והעצר המגפה והדומים להם:

רש"י

וישלח

עברו עד יום ה': חרש. ברז כך ת"י אמר להם עשו עצמכם כחרשים כדי שלא יסתירו דבריהם מפניכם ד"א הרש הרש הטעינו עצמכם קדרות כדי שתהיו נראין כקדרין: וראו את הארץ ואת יריחו. והלא יריחו בכלל היתה ולמה יצאת אלא שהיתה קשה כנגד כולם לפי שהיתה יושבת על הספר וכיוצא בו ויפקדו מעבדי דוד תשעה עשר איש ועשהאל והלא עשהאל בכלל היה ולמה יצא אלא שהיה קשה כנגד כולם. כיוצא בו והמלך שלמה אהב נשים נכריות רבות ואת בת פרעה. יצאה בת פרעה בכלל היתה ולמה יצאת שהיה מחבבה כנגד כולם. וכלפי חטא שהחטיאה אותו יותר מכולן כך שנויה בספרי: אשה זונה. ת"י פונדקיתא. מוכרת מיני מזונות: (ב) לחפר. לרגל וכן מסם חפר אוכל:

מנחת שי

ב (א) חרש. בס"ן יתרת וכן נדרש במדרש רות פרש' ג' ובתנחומא מלשון חרש עלים שהירו כלי נגרות היה בידם. ועוד דרשוהו מלשון חרש שאינו שומע שאמר להם יהושע עשו עצמכם חרשים והתם עומדים על ריכם. ולמתן דדיים כתב ובמדרש רב' ומדרש ילמדנו די"א סדר שלא לך מלשון כלי חרש שעשו עצמן קדרין והיו לוותין הרי קדירות מי שירצה יבא ויקנה דנך דרש נאמר כמ"ש בעל כלי יקר ובעל לב אהרן והאמרינן התם בהדיא קדי ביה חרש פי' בס"ן שבולא ויש לנו עוד ראיה שכתיב בס"ן ימנית דבמסורה רבתא (מערכת אות הא) דתלתא ביתא מן תרין תרין כחד ליבן (נ"ל בתרי לישנא) תשיב בהדייהו חרש דויבלח יהושע בן נון ואידך ובקבקר חרש וגלל (ד"ה א' ט' ט"ו) דהוא נמי בס"ן יתבות ותשיב להו נמי (בב) בתלפ"א ביא"א מן ב' ב' מן ג' אתין עוד יש לשוכיח זה מן מסרה אחרת (ערך חרש) הלומדם חרש ה' ג' מנהון מלרע וסימן מי שם פה לאדם (שמות ד' י"א) · לא תקלל חרש (ויקרא י"ט י"ד) · כמו פתן חרש · (תהלים נ"ח ה') ותרי מלעיל וסימן חרש לאמר. (דין) ובקבקר חרש וגלל ·

רלב"ג

אשר הם שלוחים לרגל אותם אם לא יתכן זה כאלו האמר שיחקרו מהעם היושב בה המעט הוא אם רב החזק הוא הרפה ומה הערים הבמחנים אם במבצרים והנה פרי זה הרגל הוא אם להמשך אל המלחמה או התרחק ממנה לפי מה שיספרו המרגלים. ואולם נמלך הש' הוא לחזק לב העם הנלחמים לבד כמו שנתפרסם מענין גדעון בן יואש כי היה סומך בדברי הש"י אחר בטשה לו אות בהוא יעזור עמו והנה הגיע מדרגתו בכחו בש"י עד שככר שלא השיג הבא אליו מישראל להלחם עם מדין ולא השאיר מהם כי אם שלש מאות איש בדבר הש"י ועכ"ז לחזק לבו על דבר המלחמה לוהו הש"י שירד אל המחנה הוא ופורה נערו וישמע מה ידברו ואחר תחזקנה ידיו והנה שמע שם מה שחזק לבו לבוא בקשרי המלחמה. וכן היה בשלוח המרגלים בזה המקום כמו שנבאר ר"ל שלא היה שלהם רק לחזק לב יהושע והעם כשישמעו שנפלה אימת ישראל עליהם וכי נמוגו כל יושבי הארץ מפניהם. ואחר שהתיישב לנו זה הנה נבאר דברי זאת הפרשה לפי מנהגנו ונאמר כי מלת חרש תאמר בפנים רבים הנכון ממנה לפי מה שאראה הוא מענין אל תחרוש על רעך חורשי און

מצודת ציון

י"ט): חרש. ענינו מחשבה כמו אל תחרוש על רעך רעה (משלי ג'): זונה. מוכרת מזון: (ב) הנה. להעיר הואת: לחפור. לרגל ולחפש כמו יחפרו בעמק (איוב ל"ט) ע"ש שהמחפש דבר מה בקרקע חופר בה:

משלי חכמים

פר היטן פון די סכנה · אבער ווי משה האט גידאדפט שטארבין האט ער גיזאגט ער האט גיגעבן די יודין אזוי פיל תורה אונ מצות וואס זיי קענין קומן ווענין דעם אין אסכנה אז זיי וועלן נים מקיים זיין · ווער ווייס זיי העלפין פון די סכנה · ער האט מאקי דיא יודין איבער גגעבין אין די האנט פון יהושע · אבער ווער ווייסט אויב יהושע וועט זיי קענין ארויס רעטפין פון זייערי גיפערליכקייט וואס זיי קען הרעפין · ווי עס איז שוין גיקומען דיא צייט אונ משה איז טאקי גישטארבין אונ די יודין האבין גיטרויערט אונ הקב"ה האט אויך גיזאגט מי יקום לי עם מרעים · ווער וועט איצט קענען שטיין לעבין מיר בעטין פון דיא יודינס וועגין אויב זייא וועלין שלעכטס טאהן · דר ווייל אין די צייט פון טרויער זענען פר געסין גיווארין דריי הונדערט דינים ורעצעפטין · האבין דיא יודין מורא גיהאט מאמער אז זיי וועט פעלין דיא דריי הונדערט דינים ורעצעפטין וועלין זייערי נשמות נים קענען גיהיילט ווערין אונ דורך דעם וועלין זייא נים קענן אריין גיין אין ארץ ישראל · זענין דיא יודין גיקומען צו יהושע · ער זאל מיט זיי לערנען די דריי הונדערט דינים · האט יהושע נים גיוואסט די דריי הונדערט דינים · ורעצעפטין · האט יהושע גיפרעגט ביי הקב"ה · האט הקב"ה גיענטפערט ווי משה איז גישטארבין איז די תורה פר חתמת גיווארין · ווען משה איז גיוועזן האט מען גיקענט געבין דיא יודין נאך תורה אונ מצות · מאטר וועלין זיי זיכהיטן · איז דא משה · וואס ער וועט זיי רעטען פון דיא סכנה · אבער אז דער דאקטאר משה איז נים דא וואס

פירוש ע"ט

צווייא מאנן אום זעהר דס זענן גוועזן כלב אונ פנחס חרש טובו כלומר ער האט זיי גהייסן זיי זאלען זיך מאכן טוב כדי מען זאל זיך נים היטן צו רעדן פר זיי אודר חרש איז טייטש טעפר יהושע האט זייא גהייסען נעמן טעפ צו פר קופן כדי מען זאל נים שטוסן אז זיי זענן מרגלים אונ האט גיזאגט צו זייא לכו ראו את הארץ ואת יריחו גייט זעהט דס לאנד ארץ ישראל אונ יריחו אונ דרום שטייט יריחו בזונדער חאטשי זיא איז דאך אונ כלל פון דעם לאנד נאר נוייל זיא איז אזו שווער גוועזן איין צו נעמן אזו ווי נאר דס לאנד וילכו ויבאו בית אשה זונה אונ זיי זענין גגאנגן אונ זענן גיקומן אונ דעם הויז פון איין אשה זונה אודר זונה איז טייטש איין שפייזרן כלומר זיא האט גהאט איין נאסט הויז אין האט פר קופט שפייז צו אורחים ושמה רחב אונ איר נאמן איז גוועזן רחב וישכבו שמה אונ זיי האבן זיך דארטן גלייגט: (ב) ויאמר

ג וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ יְרִיחוֹ אֶל־רָחָב לֵאמֹר
הוֹצִיאִי הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלַיִךְ אֲשֶׁר־
בָּאוּ לְבֵיתֵךְ כִּי לַחְפֹּר אֶת־כָּל־הָאָרֶץ
בָּאוּ׃ ד וַתִּקַּח הָאִשָּׁה אֶת־שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים
וַתִּצְפְּנוֹ וַתֹּאמֶר כֵּן בָּאוּ אֵלַי הָאֲנָשִׁים
וְלֹא יָדַעְתִּי מֵאַיִן הֵמָּה׃ ה וַיְהִי הַשַּׁעַר
לִסְגּוֹר בַּחֹשֶׁךְ וְהָאֲנָשִׁים יָצָאוּ לֹא יָדַעְתִּי
אָנָה הָלְכוּ הָאֲנָשִׁים רִדְפוּ מַהֵר

תרגום

ג וּשְׁלַח מַלְכָּא דִירִיחוֹ לְוַת רָחָב לְמֵימַר אַפֵּיקִי גֻבְרַיָא דַאֲתוֹ לְוָתִיךְ דְעַלוּ לְבֵיתִיךְ אֲרֵי לְאַלָּלָא יָת כָּל אַרְעָא אֲתוֹ׃ ד וּדְבָרַת אִתְּתָא יָת תְּרֵין גֻבְרַיָא וְאַטְמַרְתִּנוּן וַאֲמָרַת בְּקוּשְׁטָא אֲתוֹ לְוָתִי גֻבְרַיָא וְלָא יְדַעִית אֵי מִנָן אִינוּן׃ ה וַהֲוָה עִדָּן לְמֵיחַד תַּרְעָא בְּקַבְלָה וְגֻבְרַיָא נְפַקוּ לָא יְדַעִית לְאָן אֲזַלוּ גֻבְרַיָא רְדַפוּ בִּפְרִיעַ בַּתְרֵיהוֹן אֲרֵי תַדְבְּקוּנוּן׃

אחריהם

רש"י

קמץ בז"ק

(ד) והצפנו· יש מקראות מדברים על הרבים כיחיד לפי שמיהר' כהטמנת' וכמקו'גר כחילו הי' יחידי ומדרש אגדת ר'תנחומ' יש פנחס וכלב היו ופנחס עמד לפניה' ולא ראוהו כלב ופינחס ועמד לפניהם פינחס ולא הכירוהו ולא ראוהו לפי שהיה מלאך ואמר ותצפנו. על כלב לבדו :

רד"ק

(ג) לחפור כמו לחור כי התר תחפש דבר : (ד) ותקח האשה. כבר לקחה אותם וצפנתם טרם הכנס שלוחי המלך לביתה כשהרגיש שנודע הדבר למלך : ותצפנו, כל אחד לבדו כדי שלא יכירו מקומם אם יעלו לגג, ובדרש אלו שני המרגלי' היו (ה) ויהי השער לסגור •

רלב"ג

שהוא מענין מחשבה הרלון כזה שכבר שלא יהושע בנים אנשים מרגלים והשבת אנשי הארץ ר"ל שיתקנו אם נפלה אימת ישראל עליהם והם נמוגו מפניהם כי בזה יתחזק מאד לב אנשי המלחמה ולזה תמצא שהם לא רגלו הארץ ואת יריחו כי אם בזה האופן לפי שכבר באו שם בלילה ובלילה בעצמ' יצאו מאם אחר שנתפסם' להם על פי רחב מחשבת הארץ ושכבר נמוגו כל יושבי הארץ מפניהם וזאת שיתה ג"כ תשובתם ליהושע אמרו כי נתן השם בידינו את כל הארץ וגו' ולא היתה כוונת יהושע שירגלו הארץ באופן הראשון היה ראוי שיאמרו ליהושע שלא יכנו לרגל את הארץ כי בלילה באו ובלילה ההוא הוכרחו ללכת משם ולזה הוא מבואר שהכוונה ברגול' היתה לרגל מחשבותם לבד כדי שיתחזק בזה לב אנשי המלחמה ואולי יתחזק בזה לב אנשי המלחמ' כי זה המוכן לב הוא הודעה עם יתבאר ממה שזה מסודר להיות כן כמו שביארנו בשני. מספר מלחמות ה' ובביאורינו לספר איוב ולזה תמצא בהרבה מן המקומות שסביב העת אשר יוכלו עבדות להם שיבינם שחדש מה והנה אמר להם יהושע שירגלו מחשבת אנשי הארץ בכללות וביחוד מחשבת אנשי יריחו והוא מה שהזהירם לראות את הארץ ואת יריחו ר"ל שיראו מחשבותם באיזה אופן שיתכן להם זה כן והנה ספר שסופר זה נמנך יריחו והסתירה אותם רחב בחכמתה למלט את נפשה ונפש בית אביה. והנה נספר אחר זה בזכרנו תועלותיה מה היה מאופן החכמה בדבריה : (ד) ותצפנו. ר"ל שצפנה כל א' מהם במקום מיוחד שאם ימצא האחד יגלה הב' ואיש לא התגלות בזה לפי שכבר זכרה שהיה. חשך בעת שילאו ולזה

מצודת דוד

(ד) ותצפנו. כל אחד במקום מיוחד כי יותר נוח להטמין אחד אחד: האנשים. אשר תשאלו עליה': ולא ידעתי. מאת בואם : (ה) ויהי

מצודת ציון

(ד) ותצפנו: הסתירה אותו כמו ילפון לישרים (משלי ב'):כן.ענינו אמת כמו כן דברת. (שמות י') : מאין, מאיזה מקום : (ה) אנה.

פירוש ע"ט

לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ לֵאמֹר איז גזאגט געווארן צו דעם מֶלֶךְ פון יְרִיחוֹ צוא זאגן הִנֵּה אֲנָשִׁים בָּאוּ הִנֵּה נון מאנן ווענן גקומן אהער די נאכט פון די קינדר יִשְׂרָאֵל לַחְפּוֹר אֶת הָאָרֶץ אום צו זעהן דם לאנד : (ג) וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ יְרִיחוֹ אֶל רָחָב לֵאמֹר הט גשיקט דר מֶלֶךְ יְרִיחוֹ צו רָחָב צו זאגן הוֹצִיאִי הָאֲנָשִׁים הַבָּאִים אֵלַיִךְ וגו' צו אום די מאנן ווס זענען גקומען צו דיר אונ דיין הויז כִּי לַחְפּוֹר אֶת כָּל הָאָרֶץ בָּאוּ דען אום צו זעהן דם לאנד זענען זייא גקומן : (ד) וַתִּקַּח הָאִשָּׁה אֶת שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים הט דיא אִשָּׁה גנומן די צווייא מאנן וַתִּצְפְּנוֹ אונ הט בהאלטן איהם כְּלוֹמַר איטליכן בזינדר אודר טייל זיא הט גאיילט צו בהאלטן זיי אין הט זייא בַּיידי אין אַן איין ענג אורט בהאלטן ווי נאר איינר קאן אריין דרום שטייט וַתִּצְפְּנוֹ אונ דר מִדְרָשׁ שרייבט זיא הט נאר בהאלטן כָּלֵב את פִּנְחָס איז גשטאנן פר די שְׁלוּחִים פון דעם מֶלֶךְ יְרִיחוֹ אונ זיי האבן אים ניט גזעהן ווייל ער איז גוועזן ווי איין מַלְאָךְ וַתֹּאמֶר אונ זיא האט גזאגט כֵּן עס איז אֱמֶת בָּאוּ אֵלַי הָאֲנָשִׁים זענען גקומן צו מיר די מאנן וְלֹא יָדַעְתִּי מֵאַיִן הֵמָּה אונ האב ניט גוויסט פון וואנן זיי זענן : (ה) וַיְהִי הַשַּׁעַר לִסְגּוֹר בַּחֹשֶׁךְ אונ אז עס איז גקומן די צייט ווס מען זאל דעם טויער צו שליסן אין דר פונצטרניש וְהָאֲנָשִׁים יָצָאוּ זענען די מאנן ארויס גגאנגן לֹא יָדַעְתִּי אָנָה הָלְכוּ הָאֲנָשִׁים איך ווייס ניט וויא

משלי חכמים

ווייניגער דינים.וויינגער רעצעפטין) זיי ווילן האבן איז פאר זיי בעסער ווילן זיי וויינגער זינדיגען זאלן זיי נאר צו זאגן צו היטן די תורה אונ מצות ווס זיי האבן אויף דיא תורה אונ מצות איז אויך געגוג מענקשו וויא שוין ארין פירען אין ארץ ישראל

לקוטים יקרים

(ג) וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ יְרִיחוֹ אֶל רָחָב לֵאמֹר וגו') דער ערבי נחל **ואהבת יונתן**) זאגין דר מֶלֶךְ פון דיא שטאט יְרִיחוֹ האט געשיקט צו רָחָב זיא ארויס די מענטשין ווס זענין גיקומן צו דיר נאך דעם זאגט דר פסוק רָחָב האט גינומן די צווייא מענטשין אונ הט אים באהאלטין איז דאך אקשיא פרשטייט אז דר שלוחים פון מֶלֶךְ הט שוין גיזעהן דיא פרעמדע מענטשין ווס וועט העלפין ווס רָחָב וועט זיי איצט באהאלטין זיא וועט דאך נאך מעהר זינדיג זיין צום מֶלֶךְ צווייטנס די מענטשין זענין דאך גיוועזן צוויי אונ

הין

אחריהם כי תשיגום: ו והיא העלתם
הגגה ותטמנם בפשתי העץ הערכות
לה על־הגג: ז והאנשים רדפו אחריהם
דרך הירדן על המעברות והשער סגרו
אחרי כאשר יצאו הרדפים אחריהם:
ח והמה טרם ישכבון והיא עלתה
עליהם על־הגג: ט ותאמר אל־האנשים

תרגום

ו והיא אסקתנון לאגרא ואטמרתנון בטעוני כתנא דסדירין לה על אגרא: ז וגבריא רדפו בתריהון אורח ירדנא עד מגזתא ותרעא אחדו בתר דנפקו רדפיא בתריהון: ח ואינון עד לא שכיבו והיא סליקת לותהון לאגרא: ט ואמרת לגבריא ידענא ארי יהב

ת"א העלתם הגגה · ברכות ח"י שבת כ"ו:

רש"י

לפי שהיה כמלאך: ד"א ותלפני כל א' וא' כפ"ע ודוגמתי מלינו סמן וקטר' ישמה לב ולא אמר ישמחו לב: (ו) בפשתי העץ · בנבעוליהן: (ז) על המעברות · מקום מעבר המים שהיו סבורין שחזרו לאחוריהם אל ערבות מואב והירדן מפסיק ביניהם: והשער סגרו · השוערים:

רד"ק

קמץ בז"ק

עומד לסגור שחשך היום: (ו) והיא העלתם הגגה ותטמנם. כבר אמר למעלה ותצפנו ועתה אמר ותטמנם להודיע איך טמנה אותם: בפשתי העץ. ר"ל שהיו עדיין הפשתן בגבעוליהם והעלתם הגגה ליבשם והטמינה אותם בתוכם ופשתי העץ כמו עצי פשתים וכן שני תולעת תולעת שני: הערוכות. הפשתים לשון נקיבות האחת פשתה והרבים פשתים כמו מן חטה חטים והיו ערוכות לה על הגג ליבשן: (ז) והאנשים רדפו אחריהם. לפי מחשבתם: על. כמו עד וכן וירכתו על צידון וכן ינהגנו על מות כמו עד מות כי הוא שתי מלות: המעברות. בשוא הבית מגיזרה מעבר בצרי ואם לא נמצא המעברות בתפשי בקמץ הבית כגזרת מעבר בקמץ: סגרו המרגלים או אנשי הבית והיא הכבן כי הם לא ידעו מהגג מפחדם להם ישם שכבו להם: אחרי וגו'. אינו תוספת ביאור אלא אם היה אומר אחרי אשר יצאו ידמה אחר וכן והם לא אחרו לסגור השער מפחדם להם ואם היה אומר כאשר יצאו ולא אמר אחרי ידמה כי תכף בצאתם מן השער סגרו ואם היו עושין כן היו מרגישי' הרודפים כי המרגלי' נחבאים שם אלא כשהרחיקו האנשים מהשער עד שלא ירגישו בסגירת השער סגרוהו וזה טעם אחרי כאשר: (ח) והמה טרם ישכבון. טרם שישנו: עלתה עליהם. כמו אליהם כמו וילך אלקנה הרמתה על ביתו כמו אל ביתו. ודברתי על הנביאים כמו אל הנביאים. ורבים כהם כמו שכתבנו בספר מכלל:

מנחת שי

(ד"ה כס) ועיין מ"ש בלפניה (ל' י"ב) על אתכם: (ז) עד המעברות · יונתן סתרום עד מגיזתא אונקלוס דפרושי קא מפרש על כמו עד והמ"ש רד"ק והוא

רלב"ג

הספר שילא האחד ונשאר הבכי וגו': לא ידעה: (ח) והיא עלתה עליהם. ר"ל אללם כמו ועליו מטה מנשה ויבואו האנשים על הנשים:

מצודת ציון

לאיזה מקום: (ו) הערוכות, מלשון עריכה וסדור: (ז) על. ענינו כמו עד וכן וירכתו על צדון (בראשי' מט): המעברו'. מקום מעבר הירדן: (ח) עליהם. ענינו כמו אליהם באל"ף:

מצודת דוד

השער. ר"ל בעת בוא זמן סגירת שער העיר כאשר חשך היום: כי תשיגום. היות זה מקרוב ילאו: (ו) ותטמנם. הוסיפה להטמינם במקום יותר נסתר: בפשתי העץ. בפשתים שהם עדיין בתוך העץ והם הקנים של פשתן: הערוכות. בכדי שלא ירגישו בית מי טמון שם:

(ז) אחריהם. כן חשבו כדומים לפי דעת': סגרו. לפי שהלו לבקש' עוד בעיר לזה סגרו שומרי השער את השער שלא ילאו מעתה: (ח) והמה

לקוטי יקרים

זיא הט געהאלטין איינעם · נאר דיא זאך איז אזוי געוועזן · למשל מענטשין האבין געיאגט אגנב אין גאס · אונ דר גנב איז שטארק געלאפין אונ פיל מענטשין האבין אים געיאגט · אונ ווייל זיי האבין אים ניט געקענט חאפין האבין זייא געשריגן חאפט אים. האבין אלי מענטשין געשריגן חאפט אים · דר גנב הט געזען די מענטשן וואס יאגין אים זענין צו פילער וועט ניט קענן גירעטעט ווערין פון זייערי הענט · הט ער אויך געשריגן חאפט אים · הט מען ניט געוואסט וועמין מען זאל חאפין · דר ווייל איז ער געראטעוועט געווארן רחב האט אויך אזוי געטאהן · ווי דער שליח פון מלך איז צו איר געקומין וועגין די מרגלים · הט זיא געזאגט צו דעם שליח. אמת מענטשין זענין צו מיר געקומען איך ווייס ניט ווער דיא מענטשין זענין געוועזן · אונ דער שליח האט געזען דיא מרגלים · ער האט אבער ניט געוואסט אויב דאס זענין דיא מרגלים · ווארום פרעמדי מענטשין זענין שטענדיג געוועזן ביי רחב · ווייל ביי איר איז געוועזן אגאסט הויז · אונ צו דיא צוויי מענטשין דיא מרגלים האט רחב געזאגט לויפט געשווינט נאך די מרגלים אונ חאפט זיי · אז דער שליח הט געהערט רחב הייסט דיא צוויי מענטשין זיי זאלין יאגין די מרגלים איז דאך געוויס אז די צוויי מענטשין זענין כנענים ·

פירוש ע"ט

היין זיי זענן גגאנגן די מאנן רדפו מהר אחריהם כי תשיגום יאגט נאך גיך זיי דען איר וועט זיי גרייכן: (ו) והיא העלתם הגגה אונ זיא הט זיי אוף גיבראכט אוף דעם דאך ותטמנם בפשתי העץ הערוכות לה על הגג אונ הט זיי בהאלטן אונ דיא שטעקליך פון פלאקס וואס זענן גוועזין בייא איר אוף דעם דאך: (ז) והאנשים רדפו אחריהם דרך הירדן על המעברות אונ די מאנן האבן נאך גיאגט נאך זיי אונ דעם וועג ווס מען גייט צום ירדן אויף דיא איבער פאריר והשער סגרו אחרי כאשר יצאו הרודפים אחריהם אונ דעם טוער האט מען צו גשלאסן נאך דעם אז דיא נאך יאגר זענן ארויס גגאנגן נאך זיי: (ח) והמה טרם ישכבון אונ זיי איי זיי האבען זיך גליינט שלאפן והיא עלתה עליהם על הגג אונ זיא איז אוף גגאנגן צוא זיי אוף דעם דאך: (ט) ותאמר אל האנשים אונ זיא הט גזאגט צו די מאנן ידעתי כי נתן ה' לכם את הארץ איך ווייס אז גאט הט געגעבן צו אייך דאס לאנד וכי נפלה אונ אז עס איז גפאלין אייער פארכט אויף אונז וכי נמוגו כל יושבי הארץ מפניכם אונ עס איז צו גאנגן דס הארץ פון אלי זיצר פון דעם לאנד

ידעתי כי־נתן יהוה לכם את־הארץ
וכי־נפלה אימתכם עלינו וכי נמגו כל־
ישבי הארץ מפניכם: י כי שמענו את
אשר־הוביש יהוה את־מי ים־סוף
מפניכם בצאתכם ממצרים ואשר
עשיתם לשני מלכי האמרי אשר
בעבר הירדן לסיחן ולעוג אשר
החרמתם אותם: יא ונשמע וימס לבבנו
ולא־קמה עוד רוח באיש מפניכם כי
יהוה אלהיכם הוא אלהים בשמים
ממעל ועל־הארץ מתחת: יב ועתה

תרגום

יהב יי לכון ית ארעא
נארי נפלת אמתכון
עלנא וארי אתברו כל
יתבי ארעא מן קדמיכון:
י ארי שמענא ית דיבש
יי ית מי ימא דסוף מן
קדמיכון במפקכון
ממצרים ודי עבדתון
לתרין מלכי אמוראה
די בעברא דירדנא
לסיחון ולעוג די גמרתון
יתהון: יא ושמענא
ואתמסי לבנא ולא
אשתארת עוד רוחא
באנש מן קדמיכון ארי
יי אלהכון הוא אלהא
דשכינתיה בשמיא
מלעילא ושליט על
ארעא מלרע: יב וכען

קיימו

ת״א כי שמענו. סוטה לד זבחים קטו: וימס לבבנו. סוטה לד. ולא קמה. זבחים קטו:

רש״י

(יא) ולא קמה עוד רוח · אפילו לשכב עם אשה אמרו אין לך כל שר ונגיד שלא בא אל רחב הזונה ובת עשר שנים היתה כשיצאו ישראל ממצרים וזנתה כל מ׳ שנה:

רד״ק

(יא) ונשמע וימס לבבנו ולא קמה. כי האדם המפחד כאלו נפלת רוחו כדרך אל יפול לב אדם עליו ויונתן תרגם ולא קמה ולא השבעו

רלב״ג

(יא) כי ה׳ אלהיכם הוא אלהים, ולזה הוא שליט על כל אשר יתפסו זולת מי שהיה במערכתו שלא יוכלו בהלחמו עם ישראל או שינצח׳:

מנחת שי

תד מן ס סבירין עד וקריין על וסימן נמצא במסרה גדולה סדר ויחי על פסוק וירכתו על צידן וציין מ״ס בנחמיה י״ב: כאשר יצאו · י׳ דמטעין דסבירין אשר

מצודת דוד

המרגלים: (ט) וכי נפלה וגו׳. ולא נשאר כח להלחם בכם: (יא) ולא קמה וגו׳. ר״ל כל אחד רוחו נמוכה ושפלה: הוא אלהים. א״כ

מצודת ציון

(ט) אימתכם. מלשון אימה ופחד: נמוגו. נמסו: (י) הוביש. מל׳ יבש: החרמת׳. ענין מיתה וכליון:

פירוש ע״ט

לאנד פון פאר אייך: (י) כי שמענו דען מיר האבען געהערט את אשר הוביש ה׳ את מי ים סוף מפניכם דס גאט הט אום גטריקנט די וואסירן פון דעם ים סוף פר אייך בצאתכם ממצרים אין אייער אום גיין פון מצרים ואשר עשיתם לשני מלכי האמורי אשר בעבר הירדן אונ וואס איר הט גטאן צו די צוויי מלכים פון אמורי וואס זענען גוועזן אוף יענער זייט ירדן צו סיחון אונ צו עוג אשר החרמתם אותם וואס איר הט זיי פר ווסט: (יא) ונשמע אונ מיר האבן דס געהערט וימס לבבנו איז צו גאנגען גווארען אונזרי הערצר ולא קמה עוד רוח אונ עס איז ניט גבליבן בשטיין נאך איין רוח דס איז דר יצה״ר וואס ער ווערט אן גריפן רוח באיש ביי קיין מאן מפניכם פון צו פר אייך כי ה׳ אלהיכם דען גאט אייער גאט הוא אלהים ער איז איין גאט בשמים ממעל אונ הימל פון אובן ועל הארץ מתחת אונ אוף דער ערד פון אינטן

לקוטי יקרים

אונ זיי׳ רחב הט מורא גיהאט טאמער וועט דר שליח זאגין איך וועל אויך לופין נאך די מרגלים · אונ דר וייל וועט ער דר קענען אז זיי אליין זענין דיא מרגלים · אונ רחב האט גיוואלט אין אמת די מרגלים זאלין זיך באלד אומקערין צוריק אונ זיא זאל זיי אויך באהאלטין וייל זיא הט נאך גידארפט מיט זיי רידין וויא ווייטער שטייט אין די פסוקים) . דריבער הט רחב אים באהאלטין גלייך וויא זיא וויל מיט אים עפעס רידין · אונ טאמער וועט דער מלך שיקין נאך אשליח צו איר אונ דער אנדערר שליח וועט טרעפין דעם ערשטין שליח ביי רחב וועט מען זייא חושד זיין אז דא אי אפאלש וועגין דיא מרגלים דריבער האט זיא דעם ערשטין שליח באהאלטין: (ד) ותקח האשה גו׳ כן באו אלי האנשים . דער ווארט "כן" איז דא איבריג · אונ דער ה׳ פון האנשים איז אויך איבריג · זיא האט גיקענט זאגין באו אלי אנשים . מענטשען זענין צוא מיר גקומען · נאר רחב האט גיזאגט צום שליח אזוי וויא די קומסט מיך פרעגין וועגין מרגלים · כן באו אלי האנשים · אזוי זענין איצט נים לאנג גיוועזן ביי מיר מענטשין וואס דו זוכסט זייא אונ האבין אויך גיזאגט צו מיר איך זאל זיי געבין דיא מרגלים · דריבער האב איך גימיינט זייא זענען אויך כנענים אונ האב ניט אכטונג גיגעבין וויא הין גייען די מענטשין · נאך אזאך איז גיוועזן ויהי השער לסגור בחשך · אלי מאנ פאר שליסט מען דיא טויער פאר נאכט ווען עס איז נאך ליכטיג זעהט מען ווער עס גייט אריין אונ ארויס · אונ היינט האט מען פאר שלאסין דעם [illegible] ווען עס איז שוין גיוועזן פינסטער · האבין זייא גיקענט אנטלויפין מען זאל זייא ניט זעהן:

ועתה

הִשָּׁבְעוּ־נָא לִי בַּיהוָה כִּי־עָשִׂיתִי
עִמָּכֶם חָסֶד וַעֲשִׂיתֶם גַּם־אַתֶּם עִם־בֵּית
אָבִי חֶסֶד וּנְתַתֶּם לִי אוֹת אֱמֶת׃
יג וְהַחֲיִתֶם אֶת־אָבִי וְאֶת־אִמִּי וְאֶת־אַחַי
וְאֶת־אַחוֹתַי וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר לָהֶם
וְהִצַּלְתֶּם אֶת־נַפְשֹׁתֵינוּ מִמָּוֶת׃ יד וַיֹּאמְרוּ
לָהּ הָאֲנָשִׁים נַפְשֵׁנוּ תַחְתֵּיכֶם לָמוּת אִם
לֹא תַגִּידוּ אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהָיָה בְּתֵת
יְהוָה לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ וְעָשִׂינוּ עִמָּךְ חֶסֶד

אחיותי קרי

תרגום

קַיִּימוּ כְעַן לִי בְּמֵימְרָא
דַיְיָ אֲרֵי עֲבָדִית עִמְּכוֹן
טִיבוּ וְתַעְבְּדוּן אַף אַתּוּן
עִם בֵּית אַבָּא טִיבוּ
וְתִתְּנוּן לִי אָת דִּקְשׁוֹט׃
יג וְתֵיחוּן יַת אַבָּא וְיַת
אִמָּא וְיַת אַחַי וְיַת אַחְתַי
וְיַת כָּל דִּילְהוֹן וּתְשֵׁיזְבוּן
יַת נַפְשָׁתָנָא מִמּוֹתָא׃
יד וַאֲמַרוּ לַהּ גֻּבְרַיָּא
נַפְשָׁנָא מְסִירָן חֲלַף
נַפְשָׁתֵיכוֹן לְמֵמָת אִם
לָא תְחַוּוּן יַת פִּתְגָּמָנָא
דֵין וִיהֵי כַּד יִתֵּן יְיָ לָנָא
יַת אַרְעָא וְנַעְבֵּד
עִמָּךְ טִיבוּ וּקְשׁוֹט׃

ת"א אות אמת · זוכר ויתי :

רד"ק

אשתארת : (יב) כי עשיתי עמכם חסד. החסד הוא הטובה שיעשה אדם עם אחר שאין לו גמול עליו והיא עשתה עמהם חסד בהחביאה אותם כי הם לא גמלוה טובה עד הנה לפיכך אמרה להם ועשיתם גם אתם עם בית אבי חסד ולא אמרה עמי כי בהחיותם אותה הוא אמת ותובה עליהם כי היא החייתה אותם ובהחיות' בית אביה היא חסד לפי' אמרו לה הם גם כן ועשינו עמך חסד ואמת אמת להחיותה וחסד להחיות בית אביה : אות אמת. האות שתתנו לי שתקיימו אותו ואל תכזבו בי : (יד) נפשנו תחתיכם למות. אנו נמסור עצמינו תחתיכם למות למי שירצה להמית אתכם : תגידו. הראשון בוי"ו כנגדה וכנגד בית אביה כי אי אפשר שלא היה שם עמה מבית אביה כי לא היתה יושבת יחידה או אפשר שאמרו כנגד בית אביה ואע"פ שלא היו שם כמו שאמרו גם כן נפשנו תחתיכם למות והשני תגידי ב ו"ד כנגד' והסימ' דודי ומה היה דבר זה שאמרו לה שלא תגיד לא אמרו על דבר היות' שם בביתה שלא חשדו אותה שתגלה אותם בצאתם מביתה שהרי כסתה עליהם לשלוחי המלך אבל לאחר זמן כשבאו ישראל על העיר אי אפשר שלא נגלה הדבר כיון שאספה בית אביה לביתה אלא מה אמרו לה שלא תגיד דבר האות שיהיה להם עמה שאם תגיד יעשו גם כן האחרים שהיה להם בית בחומה להנצל והם יטעו בדבר זה :

רש"י

(יב) אות אמת. שתעשו כשתבאו ותכבשו את העיר שתכירו

מנחת שי

בקריאה וסימנם במסורת יונה סימן ח' (יד) : (יג) אחותי · אחיותי קרי : (יד) אם לא תגידו · קדמאה תגידו תניינא תגידי וסימן דודי והוא חד מן ו': וגין מתחלפים קדמאה בוא"ו תניינא ביו"ד וסימן נמסר ריש (פרשת בהעלתך) ועשינו עמך חסד ואמת · מה כתוב במסרה גדולה עמך בפטים ועשינו עמך חסד

רלב"ג

(יד) אם לא תגידו. הנה התנו כזה לפי שהכר שאלה מהם שיתנו לה אות אמת להחיות כל בית אביה והשביעה אותם על זה בה' והנה אם היתה מגדת דבריה' זה היה אפשר שיתערבו עם בית אביה רבים מבני יריחו ותכריחם שבועתם' שלא להמית איש מהם כי לא יתברר להם אי זה מהם הוא מבית אביה עד שהכר היה אפשר שימלטו כזה האופן כל יושבי יריחו או יתערבו עם כל יושבי הארץ וימלטו כלם בסבת זה :

מצודת דוד

היכולת בידו על כולם : (יב) ועתה. הואיל והדבר ברור : חסד. היות כי עדיין לא עשיתם לי טובה מאומה : ועשיתם וגו'. לזה גם אתם עשו חסד עם בית אבי מבלי הקדמת טובה מהם : אות אמת. סימן אמיתי למען ידעו כל ישראל לבל ישלחו בהו יד : (יד) נפשנו וגו'. אם מי ירצה לשלוח בהם יד נמסור עצמנו למיתה בכדי להציל אתכ' : את דברנו זה. את האו' שאתה מבקש ונתנה לך כי אם תגיד נגלות האות הרבה יעשוהו להציל עצמם : חסד ואמת. היום אתה עשית עמנו חסד אבל לסוף לתשלום גמול אבל אנו נעשה עמך חסד

לקוטי יקרים

יב) וְעַתָּה הִשָּׁבְעוּ נָא לִי בַּה' וגו' · דר פשט פון איינע רייד זענען לְמָשָׁל אַסוֹחֵר איז אַמָאהל גיפֿארין אין וועג תאנדלן סחורה' ביי נאכט האט ער גיטראפֿן אין אנאכט הויז · זענען אריין גיקומן גנבים אונ מען האט ביי אים אוועק גינאנבת זיין גאנצע געלט · דער סוחר איז אויף גישטאנען אין דער פֿריה ער ועהט מען האט אים איין רובל גיט גילאזין ער האט גיוויינט גישריגן ער רעכונט שוין גיט פֿון האנדלין ער האט גיט מיט וואס צוא פֿארין אהיים. האבן מענטשין אים גיגעבין איין עצה ער זאל גיין צוא דעם גביר פֿון דיער שטאט ער איז אבעל מעניש וואס טוט טובות מיט מענטשין · אפשר וועט ער אים העלפֿן מיט געלט ער זאל קענען קומען אהיים · דער סוחר איז גיגאנגין צו דעם גביר אונ האט אים דער ציילט וואס אים האט דא גיטראפֿין · דער גביר האט מיט אים ווייניג

פירוש ע"ט

בלומר ער גיוועלטיגט אונ אלימן : (יב) וְעַתָּה הִשָּׁבְעוּ נָא לִי בַּה' אונ היינט שווערט מיר ביי גאט כִּי עָשִׂיתִי עִמָּכֶם חֶסֶד ווייל איך האב גטאן מיט אייך חֶסֶד וַעֲשִׂיתֶם גַּם אַתֶּם עִם בֵּית אָבִי חֶסֶד זאלט איר אוך טאן מיט מיין פאטערס הויז גינאד חֶסֶד וּנְתַתֶּם וגו' אונ איר זאלט געבן צו מיר איין צייכן דאס איר זאלט מיך לאזן לעבן אז איר וועט איין נעמן די שטאט : (יג) וְהַחֲיִתֶם אֶת אָבִי וְאֶת אִמִּי אונ איר זאלט לאזן לעבען מיין פאטר אונ מיין מוטער וְאֶת אַחַי וְאֶת אַחְיוֹתַי אונ מייני ברידר אונ מייני שוועסטער וְאֵת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם אונ אלין וואס צו זיי איז וְהִצַּלְתֶּם אֶת נַפְשֹׁתֵינוּ מִמָּוֶת אונ איר זאלט מציל זיין אונזרי לייבר פון דעם טויט : (יד) וַיֹּאמְרוּ לָהּ הָאֲנָשִׁים האבן דיא מאנן גזאגט צוא איר נַפְשֵׁנוּ תַחְתֵּיכֶם לָמוּת אונזרי לייבר זאל זיין אויף אייער אורט צו שטארבן אִם לֹא תַגִּידוּ אֶת דְּבָרֵנוּ זֶה אוב איר וועט נוט אויס זאגן אונזרי רייד דו דאזיגי כלומר דער צייכן צו אנדרע לייט כדי זיי זאלן נית נאך מאכן דעם צייכען וְהָיָה בְּתֵת יְהוָה לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אונ עם וועט זיין אז גאט וועט

געבן

ואמת: טו ותורדם בחבל בעד החלון כי ביתה בקיר החומה ובחומה היא יושבת: טז ותאמר להם ההרה לכו פן יפגעו בכם הרדפים ונחבתם שמה שלשת ימים עד שוב הרדפים ואחר תלכו לדרככם: יז ויאמרו אליה האנשים נקים אנחנו משבעתך הזה אשר

טו ושלשלתנון באטונא מן חרכא ארי ביתה בכותל שורא ובשורא היא יתבה: טז ואמרת להון לטורא אזילו דלמא יערעון בכון רדפיא ותטמרון תמן תלתא יומין עד דיתובון רדפיא ובתר כן תהכון לאורחתכון: יז ואמרו לה גבריא זכאין אנחנא ממומתך

ת״א בקיר החומה: ערכין לב (ברכות ח סנהדרין נה):

רש״י

האות ותקוה: (טו) ותורדם בחבל בעד החלון. באותו חבל והלון היו הזונים עולים אליה אמרה רבש״ע באלו חטאתי באלו תמחול לי: (טז) עד שוב הרדפים. נגלה בה רה״ק שישובו לסוף ג׳ ימים: (יז) נקים אנחנו. הרי אנו

רד״ק

(טו) והורידם בחבל. כדי שלא ירגישו השכנים אם יצאו דרך שער ביתה אם תפתח אותו בעוד לילה אחרי אשר סגרו אותו ולפיכך הורידה אותם בחבל דרך החלון וזה היה בשכלתה לדבר עמהם או אחר שישנו מעט: ובחומה היא יושבת. אף על פי שהיה לה בית בחומה היה אפשר שהיה עיקר ישיבתה בתוך העיר לפיכך אמ׳ ובחומה היא יושבת: (טז) ונחבתם שמה. חסר אל״ף נחבא או שרשו חבה בה״א כי נמצא בשורש הזה בה״א: שלשת ימים. ארז״ל מגיד ששרתה רוח הקדש על רחב שישובו לסוף שלשת ימים. שאילו לא שרתה עליה רוח הקדש מאין היא יודעת שעתידין לחזור לסוף שלשת ימים ועל דרך הפשט כי מדרך הסברה אמרה זה כי מירידתו עד הירדן יום אחד או יותר מעט וחשבה כי בין הליכתן ושובם ותפירתם וחפושׂ בכל הדרך יהיו שלשת ימים: שוב. בתולם: (יז) נקיים אנחנו: פי׳ בתנאי זה: הנה אנחנו באים. כלו׳ הרי אנו תולין הדבר בך לעשות האות הזה ונקים אנחנו חסר יו״ד הרבים מהמכתב והיו״ד הכתוב למ״ד הפעל ונדגש׳ כמו יו״ד עניית והם בשקל נחתי׳ שעפים: משבועתך הזה. פי׳ מדבר שבועתך זה ואף על פי שלא ספר הכתוב שנשבעו לה כיון שאמרה להם השבעו נא

רלב״ג

(יז) ויאמרו אליה האנשים נקיים אנחנו משבועתך. ר״ל אנחנו רוצים להיות נקיים מאלת השבועה שלא תהיה לנו למכשול ולזה אנחנו צריכין לסדר הענין באופן שנוכל להשמר בו מהמכשול בה והנה אנחנו נותנים לך אות אמת יוכר בו הבית הזה מזולתו והוא שתקשר בחלון את תקות וגו׳. והנה אין שבועתינו שנמלט ממות בית אביך אם ימלא אי זה מהם חוץ מהבית הזה שאם נקב׳ בזה האופן הנה יתחייב שנמלט כל יושבי יריחו או כל יושבי הארץ אחר שלא יתברר לנו מי הם ממשפחתך וזה דבר לא נוכל להסכים עליו כי הוא סותר למה שצותה התורה עליו שלא תחיה כל נשמה מאלו הגוים מהמקומות הקרובים

מנחת שי

הכי פירושא׳ יהושע ועשינו עמך חסד ואמת׳ שופטים ועשינו עמך חסד: וחד פסוק סימן והם לא הבלים עמך ועשית עמך מלחמה ועיין מ״ש כריב (פרשת שופטים): (טז) עד שוב׳ בספרים מדויקים

מצודת דוד

כל אלה מבלי תקות תשלום גמול: (טו) בעד החלון. כי שערי העיר סגרו: בקיר החומה. ופני החלון הי׳ מחוץ לחומה: (טז) פן יפגעו. כשתלכו עתה לדרככם פן יפגעו בכם הרודפי׳ בשובם: שמה. בההר: (יז) נקיים. ר״ל רוצים אנחנו להיות נקיים מעון בטול שבועה ולזה נפרש

מצודת ציון

(טו) בקיר. בכותל: (טז) יפגעו. ענין פגיעה: ונחבתם. מל׳

פירוש ע״ט

געבן צו אונז דאס לאנד ועשינו עמך חסד ואמת וועלן מיר טאן מיט דיר חסד אונ אמת: (טו) ותורדם בחבל בעד החלון אונ זיא האט זיי אראפ גנודערט מיט איין שטריק דורך דם פענסטר כי ביתה בקיר החומה ווארום איר הוז איז גוועזן אונ דר וואנט פון דר מויער פון דר שטאט ובחומה היא יושבת אונ אין דער מויער איז זיא גזעסן אונ חאטשי זיא הט גהאט אנדרי הייזער אונ דר שטאט איז זיא פארט נאר גזעסן אונ דער מויער ווס איז גוועזן אונ דר וואנט פון דער שטאט מויער: רש״י שרייבט רחב האט גזאגט רבונו של עולם מיט דעם פענסטר אונ מיט דעם שטריק האב איך גזינדיגט דען איך האב ארוף גצויגן די נואפים מיט דעם שטריק דורך דעם פענצטער מיט זייא זאלסטו מיר ווידער מוחל זיין ווייל איך לאז היינט אראפ דיא צדיקים מיט דעם שטריק דורך דעם פענסטר: (טז) ותאמר להם אונ זיא הט גזאגט צו זיי ההרה לכו צום בארג גייט פן יפגעו בכם הרודפים ווארום טאמר וועלן בגעגינן אונ אייך די נאך יאגר ונחבתם שמה שלשת ימים אונ איר זאלט אייך בהאלטן דארטן דרייא טעג עד שוב הרודפים ביז די נאך יאגר וועלן זיך אים קערן ואחר תלכו לדרככם אונ דער נאך זאלט איר גיין צו אייער וועג: (יז) ויאמרו אליה האנשים האבן די

ליקוטי יקרים

גירעט ער האט אים נאר גיפרעגט וויא פיל ער דארף אויף דער הוצאה׳ הט דר סוחר גיזאגט הונדערט רובל׳ דר גביר הט אים גיגעבן הונדערט רובל׳ דר סוחר באלד ווי ער איז גקומן אהיים הט ער אפ געשיקט די הונדערט רובל צום גביר דורך די פאסט׳ אין אצייט שפעטער הט גיטראפין דר גביר איז גיקומען אין דיא שטאט ווי דער סוחר האט גיוואגט׳ אונ דעם גביר האט גיפעלט געלט׳ ווייל ער הט גיקויפט אין די שטאט פיל סחורה׳ דר גביר איז גיקומען צום סוחר ער זאל אים בארגין געלט׳ האט דר סוחר אים גיפרעגט ווי פיל געלט ער דארף׳ אונ דער סוחר הט גיגעבין דעם גביר וויפיל געלט דר גביר הט גידארפט׳ זעהט אוים אז די צווי מענטשין זענען ביידע גלייך׳ אמאהל הט דר גביר גיבארגט געלט דעם סוחר אונ אמאהל הט דער סוחר גיבארגט געלט דעם גביר׳ אבער אין אמת האט דער גביר מיט דעם סוחר גיטאהן אגרעסערי טובה ווי דער סוחר מיט דעם גביר׳ ווארום ווען דער

הִשְׁבַּעְתָּנוּ׃ יח הִנֵּה אֲנַחְנוּ בָאִים בָּאָרֶץ
אֶת־תִּקְוַת חוּט הַשָּׁנִי הַזֶּה תִּקְשְׁרִי
בַּחַלּוֹן אֲשֶׁר הוֹרַדְתֵּנוּ בוֹ וְאֶת־אָבִיךְ
וְאֶת־אִמֵּךְ וְאֶת־אַחַיִךְ וְאֵת כָּל־בֵּית
אָבִיךְ תַּאַסְפִי אֵלַיִךְ הַבָּיְתָה׃ יט וְהָיָה כֹּל
אֲשֶׁר־יֵצֵא מִדַּלְתֵי בֵיתֵךְ הַחוּצָה דָּמוֹ
בְרֹאשׁוֹ וַאֲנַחְנוּ נְקִיִּם וְכֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה

התי' בצרי

הדא דקימת עלנא.
יח הא אנחנא עלין
בארעא ית תורא דחוט
זהוריתא הדין תקטרי
בחרכא דשלשלתנא
ביה וית אבוך וית אמך
וית אחיכי וית כל בית
אבוך תכנשין לותיך
לביתא: יט יהי כל
דיפוק בר מדשי ביתך
לברא חובת קטוליה
ברישיה ואנחנא זכאין
וכל די יהי עמך בביתא

ת"א את תקות. מגילה יד:

רד"ק

לי נראה שנשבעו לה כשאמרו לה נפשנו תחתיכם למות או השבעו נא לי בה' היא השבועה שהשביעה אותם והם קבלו השבועה כי אמרו לה נפשנו תחתיכם למות והדבר ההוא היא קבלת שבועה: השבעתנו. בקמץ התי"ו ומשפטו בחירק ויש אומרים כי מפני התפסק נתחלפה התנועה ואחר שירדו אמרו לה זה ושנו התנאי ונתנו לה אות: (יח) את תקות חוט השני. פי' קו שזור ועשוי מחוטי שני וי"ת תורא דחוט זהוריתא ותרגום שפת לפיו סביב תורא יהא מקף לפומיה אם כן לפי דעתו פי' תקות חוט השני שפת בגד אדום ואמרו תזה שראו אותו בבית טרם שירדו ומה שאמרו תקשרי בחלון בעת כבוש העיר ויש פותרין תקות כמו ויכלו באפס תקוה לשון קו וחבל: הורדתנו. בא התי"ו בצרי במקום חירק כי יבאו זה במקום זה

רש"י

תולין הדבר בך לעשות האות הזה: (יח) את תקות חוט השני. לשון קו וחבל: (יט) דמו בראשו. עון הריגתו על ראשו תהא כי הוא יגרום מיתתו: דמו בראשנו. עון הריגתו תהא עלינו:

מנחת שי

מלא וא"ו וציין מ"ם כבית פרשת ויראו: (יט) מדלתי ביתך. אין יו"ד אחר המ"ם:

רלב"ג

ולא מהרחוקים אשר לא יסכימו להיות לנו למס ולזה אנחנו מבארים שאין אנחנו נקשרים להחיות כי אם הנמצאים בזה הבית: (כ) ואם תגידי את דברינו זה. באופן שימלטו אחר יושבי העיר בזה הבית כשתודיעי להם שבבר נשבענו להחיות הנמצאים בו לא נקשרנו

מצודת ציון

מהבואה. ור"ל הסתרו במקום מהבואה: (יח) תקות. מלשון קו וחבל וכן נטה קו (איכה ב) :השני. ר"ל לבוע בלבע הדומה כמו ותולעת שני. (שמות כ"ה) : תאספי. ענין הכנסה כמו ואין איש מאסף אות'

מצודת דוד

הדבר היטב: (יח) אנחנו באים. ר"ל בעת נבוא כאהרן: הזה אשר הורדתנו בו: תקשרי. להיות לאות וסימן: בו. מוסב על החלון ור"ל דרך בו: (יט) דמו בראשו. ר"ל עון מיתתו על עצמו כי פשע בנפשו:

לקוטי יקרים

סוחר איז גיקומען צום גביר בארגין די הונדערט רובל · הט דער גביר דעם סוחר נים גיקענט · דער גביר האט גיקענט טראכטען טאמער איז ליגען מען הט ביי אים נאר נים גיגאנבת · אונ טאמער וועט ער אים די הונדערט רובל נים אפ שיקען · דר כלל דר גביר האט גאר נים גיוואסט וועמען ער גים דיא הונדערט רובל · פון דעסטוועגין הט ער אים דיא הונדערט רובל גיגעבין · אבער ווען דר סוחר הט גיבארגט געלט דעם גביר האט דער סוחר גיוואסט וועמען ער גיט דיא געלט · אונ ער האט גיוואסט אז זיין געלט איז זיכער מען וועט זייא אים גיווים אפ געבין · נאך דעם האט אבער גיטראפין איינער איז גיקומען צום סוחר אונ ער האט גיזאגט ער איז אזוהן פון דעם גביר אונ וויל ביי אים בארגין געלט · אונ דער סוחר הט אים גיבארגט · איצט הט שוין דער סוחר גיטאהן מיט דעם גביר אזוי ווי דער גביר הט מיט אים גיטאהן · דר סוחר הט דעם זוהן פון גביר גאר נים גיקענט אונ ער האט אים קיין מאהל קיין טובה גיטאהן פון דעסט וועגין הט ער אים גיבארגט געלט. רחב מיט דיא מרגלים האט אויך אזוי גישמועסט · איך האב אייך גירעטעט פון טויט · אז איר וועט מיך אויך רעטטין פון טויט הייסט דאס קיין טובה וייל עס קומט מיר איר זאלט מיך אויך רעטטין פון טויט · איר דארפט דאך אבער מיר טאהן אזוי אטובה ווי איך האב אייך גיטאהן · דריבער זאלט איר שווערין אז איר זאלט בייניע פאטער אונ מוטער אונ אלע וואס גיהערין צוא מיר אייך רעטטין פון טויט אפילו איר קענט זייא גאר נים אונ זייא האבין אייך קיין טובה גיטאהן:

פירוש ע"ט

די מאנן גזאגט צו איר נקים אנחנו משבועתך הזה אשר וגו' מיר וועלן זיין ריין פון דיין שבועה די דאזיגי וואס דו האסט אונז בשווארען ווען דוא וועסט נים האלטען וואס מיר זאגן דיר דא אן: (יח) הנה אנחנו באים בארץ נון אז מיר וועלן קומן אונ לאנד את תקות חוט השני הזה דעם דאזיגען רוטן שנור פאדם תקשרי בחלון אשר הורדתנו בו זאלסטו אן קניפין אונ דעם פענסטער וואס די האסט אונז אראפ גנודרט אונ אים ואת אביך ואת אמך ואת אחיך ואת כל בית אביך אונ דיין פאטער אונ מוטער אונ דייני ברידער אונ גאר דיין פאטערס הויז גזונד תאספי אליך הביתה זאלסטו איין זאמלין צו דיר אונ הויז אריין: (יט) והיה כל אשר יצא מדלתי ביתך אונ עס וועט זיין איטליכר וואס וועט ארוס גיין פון דיא טירן פון דיין הויז החוצה ארוס צו דמו בראשו זאל זיין זיין שולד בלוט אונ זיין קאפ כלומר דיא עבירה וואס ער וועט גטייט ווערן זאל חל זיין אוף זיין קאפ ווארום ער אליין וועט זיך גורם זיין דס ווייל ער איז ארוס גגאנגן פון דעם הויז ואנחנו נקים אונ מיר וועלן זיין ריין וכל אשר יהיה אתך בבית אונ איטליכר וואס וועט זיין מיט דיר אונ שטוב דמו בראשנו זאל זיין זיין שולד בלוט אונ אונזר קאפ אם יד תהיה בו אוב איין האנט וועט זיין אונ אים כלומר די עבירה פון זיין טוט זאל חל זיין אוף אונזר קאפ:

ואם

אַתָּה דָּמוֹ בְרֹאשֵׁנוּ אִם־יָד תִּהְיֶה־
בּוֹ׃ כ וְאִם־תַּגִּידִי אֶת־דְּבָרֵנוּ זֶה וְהָיִינוּ
נְקִיִּם מִשְּׁבֻעָתֵךְ אֲשֶׁר הִשְׁבַּעְתָּנוּ׃
כא וַתֹּאמֶר כְּדִבְרֵיכֶם כֶּן־הוּא וַתְּשַׁלְּחֵם
וַיֵּלֵכוּ וַתִּקְשֹׁר אֶת־תִּקְוַת הַשָּׁנִי בַּחַלּוֹן׃
כב וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ הָהָרָה וַיֵּשְׁבוּ שָׁם שְׁלֹשֶׁת
יָמִים עַד־שָׁבוּ הָרֹדְפִים וַיְבַקְשׁוּ
הָרֹדְפִים בְּכָל־הַדֶּרֶךְ וְלֹא מָצָאוּ׃
כג וַיָּשֻׁבוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַיֵּרְדוּ מֵהָהָר
וַיַּעַבְרוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וַיְסַפְּרוּ־
לוֹ אֵת כָּל־הַמֹּצְאוֹת אוֹתָם׃ כד וַיֹּאמְרוּ
אֶל־יְהוֹשֻׁעַ כִּי־נָתַן יְהוָה בְּיָדֵנוּ אֶת־כָּל־

תרגום

חובת קְטוֹלֵיה בְּרֵישָׁנָא
אִם יַד אֱנָשׁ תְּהֵי בֵיהּ׃
כ וְאִם תְּחַוִּין יָת פִּתְגָּמָנָא
דֵין וּנְהֵי זַכָּאִין
מִמּוֹמָתִיךְ דְּקַיֵּמְתְּ עֲלָנָא׃
כא וַאֲמָרַת כְּפִתְגָּמֵיכוֹן
כֵּן הוּא וְשַׁלַּחְתִּנּוּן וַאֲזָלוּ
וְקַטְרַת יָת תּוֹרָא
דִּזְהוֹרִיתָא בְּחַרְכָּא׃
כב וַאֲזָלוּ וְעָלוּ לְטוּרָא
וִיתָבוּ תַמָּן תְּלָתָא יוֹמִין
עַד דְּתָבוּ רָדְפַיָּא וּבְעוֹ
רָדְפַיָּא בְּכָל אָרְחָא וְלָא
אַשְׁכָּחוּ׃ כג וְתָבוּ תְּרֵין
גֻּבְרִין וּנְחִיתוּ מִן טוּרָא
וַעֲבָרוּ וַאֲתוֹ לְוַת יְהוֹשֻׁעַ
בַּר נוּן וְאִשְׁתְּעִיאוּ לֵיהּ
יָת כָּל דְּעַרְעָא יַתְהוֹן׃
כד וַאֲמַרוּ לִיהוֹשֻׁעַ אֲרֵי
מְסַר יְיָ בִּידָנָא יָת כָּל
אַרְעָא וְאַף אִתְּבַרוּ כָּל
יָתְבֵי אַרְעָא מִן קֳדָמָנָא׃
ואקדים

הארץ

רש"י

(כג) ויעברו. את הירדן:

רד"ק

כמו יפעיל ויפעל: (יט) דמו בראשו. הוא נתחייב בדמו שלא שמר עצתו: (כא) ותשלחם. בדבור כלומר אמרה להם לכו לשלום. ותקשר. לא קשרה אותו עתה אחר שיצאו אלא ספר הכתוב כי כן עשתה כמו שצוו אותה שקשרה התקוה בחלון בעת כבוש העיר: (כג) וישובו. שבו אל הדרך כי כבר היו נחבאים בהר מפני הרודפים ובסוף ג' ימים יצאו מן המחבוא ושבו להם אל הדרך ללכת לדרכם: (כד) ויאמרו אל יהושע כי נתן ה'. זהו סוף דבריהם ממה שספרו לו כי מלת כי הוא

רלב"ג

שבועתינו להשיחם: (כג) והנה שבו שני האנשים ביום הג' לשלוחם שהוא היום השני מהשלשה ימים שזכר יהושע במה שאמר בעוד שלשת ימים אתם עוברים את הירדן והנה ביום השלישי מאלו השלשה ימים השכים יהושע בבקר להזדרז על זאת המלאכה כי המלאכה לה' ובאו עד הירדן הוא וכל ישראל ולנו שם טרם יעברו את הירדן והנה לא עברו את הירדן בלילה ההוא אחר עבור השלשה ימים שזכר יהושע לסבות הא' כי הש"י רצה שיתפרסם זה המופת לישראל כדי שתהיה אמונתו' בו יתברך ובנביאו יותר חזקה ולזה היה להמתין עבור הירדן עד בקר יום הד' והשני הוא שהש"י רצה שיהיה המופת הזה כדי להפיל אימה ופחד על כל מלכי האמורי והכנעני ולזה היה ראוי

מצודת דוד

ואנחנו נקים. כי לא היה מהאפשר לשומרו מן המיתה: (כ) זה. הסימן והאות הזה: (כא) כן הוא. ר"ל זה הדרך הנכון: ותשלחם. לפי שהלכו אל הסל בשלחה אמר ותשלחם: ותקשור. בעת שבאו ישראל לארץ: (כד) כי נתן. במקרא שלפניו נאמר שספרו המוצאות אותם וכאשר המו לספר אמרו הנה תכלית הדבר הוא דע כי נתן ה' וגו':

מצודת ציון

(שופט'יט): (כג) המוצאו'. מה שקרה להם:

פירוש ע"ט

(כ) וְאִם תַּגִּידִי אֶת דְּבָרֵנוּ זֶה אונ אויב דיא וועסט אוס
זאגן אונזערי רייד דיא דאזיגי וְהָיִינוּ נְקִיִּם מִשְּׁבֻעָתֵךְ אֲשֶׁר
הִשְׁבַּעְתָּנוּ וועלן מיר זיין ריין פון דיין שבועה וואס דו
האסט אונז בשווארן: (כא) וַתֹּאמֶר האט זיא גזאגט
כְּדִבְרֵיכֶם כֶּן הוּא אזו ווי אייערי רייד זענען אזו זאל עס
בלייבן וַתְּשַׁלְּחֵם אונ זי הט זיי אוועק געשיקט וַיֵּלֵכוּ אונ
זייא זענין אוועק גיגאנגן וַתִּקְשֹׁר אֶת תִּקְוַת הַשָּׁנִי בַּחַלּוֹן
אונ זיא הט אן גקניפט דעם שניר פון רויטן פאדים
אונ פענסטער: (כב) וַיֵּלְכוּ וַיָּבֹאוּ הָהָרָה אונ זייא זענען
גקומען צום בארג וַיֵּשְׁבוּ שָׁם שְׁלֹשֶׁת יָמִים עַד שָׁבוּ הָרֹדְפִים
אונ זענען גזעסן דריי טעג ביז דו נאך יאגר האבען
זיך אום גקערט וַיְבַקְשׁוּ הָרֹדְפִים בְּכָל הַדֶּרֶךְ אונ די נאך
יאגר האבן גזיכט אונ גאר דעם וועג וְלֹא מָצָאוּ אונ
האבן זיי ניט געפינען: (כג) וַיָּשֻׁבוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים וַיֵּרְדוּ מֵהָהָר
האבן זיך אים גקערט די צוויי מאנן פנחס אונ כלב
אונ האבן אראפ גנידערט פון דעם בארג וַיַּעַבְרוּ וַיָּבֹאוּ
אֶל יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן אונ זענן איבער גפארן דעם ירדן אונ
זענען גקומען צו יהושע בן נון וַיְסַפְּרוּ לוֹ אֵת כָּל הַמֹּצְאוֹת
אוֹתָם אונ האבן אים דר ציילט אלס וואס עס האט
זיך זיי גטראפן: (כד) וַיֹּאמְרוּ אֶל יְהוֹשֻׁעַ אונ זיי האבן
גזאגט צו יהושע די זאלסט וויסן כִּי נָתַן ה' בְּיָדֵנוּ אֶת כָּל
הָאָרֶץ דס גאט הט גגעבן אונ אונזערי הענט גאר דם
לאנד וְגַם נָמֹגוּ כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפָּנֵינוּ אונ אויך זיי זענן
צו גאנגן גווארן אלי זיצר פון דעם לאנד פון פאר
אונ

הארץ וגם־נמגו כל־ישבי הארץ
מפנינו : ג א וישכם יהושע בבקר
ויסעו מהשטים ויבאו עד־הירדן הוא
וכל־בני ישראל וילנו שם טרם יעברו :
ב ויהי מקצה שלשת ימים ויעברו
השטרים בקרב המחנה : ג ויצוו
את־העם לאמר כראתכם את ארון ברית־

תרגום

א וְאַקְדֵים יְהוֹשֻׁעַ
בְּצַפְרָא וּנְטָלוּ מִשִּׁטִּין
וַאֲתוֹ עַד יַרְדְּנָא הוּא
וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבָתוּ
תַּמָּן קֳדָם יַעְבְּרוּן: ב וַהֲוָה
מִסּוֹף תְּלָתָא יוֹמִין וַעֲבַרוּ
סָרְכַיָּא בְּגוֹ מַשְׁרִיתָא:
ג וּפַקִּידוּ יָת עַמָּא
לְמֵימַר כְּמֶחְזֵיכוֹן יָת
אֲרוֹן קְיָמָא דַּיְיָ אֱלָהֲכוֹן
וכהניא

רד"ק

העם אל הקודם : (ב) מקצה שלשת ימים . הנה ראינו בתורה כי בשנת הארבעים בחדש שבט הוכיח משה רבינו ע"ה את ישראל ובו בחדש מת או בתחלת אדר שהרי בניסן עברו ישראל את הירדן עם יהושע וכבר מת משה ועברו ימי אבלו טרם נסעם מהשטים . ואמרו רז"ל כי בשבעה באדר מת משה וראו זה מן הפסוקים אחר הקבלה כיצד חשוב אחרי ז' ימים באדר שלשים יום ימי אבל משה תמצא שנשלמו השלשים יום בשבעה בניסן ושלשה ימים שהזהירם טרם עברם את הירדן להכין צידה נמצא סוף אותן שלשת ימים הוא עשרה בניסן ובו ביום עלו מן הירדן כמו שכתוב והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון ולא נוכל לאמר כי לא שלמו ימי האבל עד עברם את הירדן שהרי בעודם בשטים בערבות מואב שלמו ימי האבל כמו שכתוב בערבות מואב שלשים יום אבל לולי הקבלה יוכל לומר האומר כי בשבט מת משה או באדר קודם שבעה בו וכן מצינו בדברי רז"ל כי יש מהם שאמרו בז' בשבט מת משה אף על פי שסוגית התלמוד היא כי בשבעה באדר מת משה וגו' כי הקבלה נכונה כן הוא כי לא יתכן לפרש שהיו שם ימים בטלים אחרי מות משה אלא היו ימי אבלו ואחר עבור ימי אבלו צוה הקב"ה את יהושע לעבור את הירדן והנה יהי' פי' אחרי מות משה אחר עבור ימי אבלו והוא שלשים יום כי אין רוח הקדש שור' על אבל ועל עצב כמו שאמר אלישע ועתה קחו לי מנגן וגו' ואמר ביעקב אבינו ותחי רוח יעקב ותרגם אונקלוס ושרת רוח נבואה על יעקב אבוהון כי כל ימי התאבלו על יוסף לא שרתה עליו רוח הקדש והנה ביום שלשים שהוא ז' בניסן אמר הקב"ה ליהושע קום עבור ובו ביום צוה יהושע לעבור בקרב המחנה ולומר הכינו לכם צידה כי בעוד שלשת ימים אתם עוברים את הירדן והוא עשר' בניסן שעברו את הירדן כמו שכתוב ויהיה פי' מקצה שלשת ימים ביום שעברו שהוא סוף ג' ימים למה שצוה הכינו לכם צידה אבל המרגלים שלחם יהושע תוך ימי אבל ושבו אל יהושע בשמנה בניסן והשכים יהושע בבקר ונסעו מהשטים בתשעה בניסן וילינו שם על שפת הירדן ובו ביום אמר יהושע אל העם התקדשו כי מחר ר"ל בעשרה בניסן יעשה ה' עמכם נפלאות . תוספ"ת כתב הרב רבי יהודה ז"ל בענין צדקתך שאומרין בשבת במנחה יש אומרים לכך אנו אומרים שלשה פסוקים של צדוק הדין לפי שנפטר משה רבינו עליו השלום במנחה בשבת ואינו כך ויש להוכיח מפרקא קמא דקדושין ע"י חשבון מכה אבלו של משה שהיו שלשים יום ובעשור לחודש אחר כי נסעו ללכת על יריחו ויריחו נלכדה בשבת וכאשר נשלך החשבון למפרע נמצא שלא מת בשבת : (ג) ויצוו את העם לאמר כראותכם וגו' . ואתם תסעו ממקומכם וגו' והלכתם

רלב"ג

ביסיה בעת שילחו המלאכים זה המופת וזה ביום . והשלישי הוא שכלה הב"י שיתקדשו העם כדי שיהיו ראויים יותר אל שיעשה זה המופת בעבורם עם שזה הביאם לדקדק יותר בענין אלו הנפלאות כי זה ממה שיוסיף להשיג מה שהיה בהם מהפלא והזרות ולזה הוכרח לומר שלנו עם כלם יעברו כי יחשב לפי שיעד יהושע להם שכאשר ישלמו ג' ימים יעברו את הירדן ויבא זה לחשב שיעברו את הירדן בתחלת הלילה שאחריה ומפני זה הוכרח לאמר שלא עברו את הירדן כי אם ביום כדי שיתגלה יותר לדורות הבאים אמתת זה הספור ולזאת הסבה בעיני' צוה יהושע לשנים העשר אנשים שירימו להם אבן אחת לאיש על שכמו למען יהיו האבנים האלה לזכרון לבני ישראל על דבר זה המופת : (ג) והנה צוו השוטרים את העם במה... יהושע שילכו אחר הארון ברית ה' שישאוהו הכהנים הלוים והנה הולכו לזאת הלווהה כי בימי משה

מצודת דוד

ב (א) שם . אצל הירדן : (ב) שלשת ימים . וכמ"ש בעוד שלשת ימים כו' (לעיל א') : (ג) ארון ברית ה'. הארון שבו

לקוטי יקרים

(א) וַיַּשְׁכֵּם יְהוֹשֻׁעַ בַּבֹּקֶר וגו' · יְהוֹשֻׁעַ אִיז אוֹיף גִישְׁטַאנֶען פְרִיה · פַאר וָואס שְׁטֵייט נִיט אִין פָּסוּק אַז דִיא יוּדִין זֶענִין אוֹיךְ אוֹיף גִישְׁטַאנֶען פְרִיה · נָאר דֶר נָבִיא מִיכָה הָאט גִיזָאגְט צוּ דִיא יוּדִין מִן הַשִּׁטִּים וְעַד הַגִּלְגָּל · זֶעהְט וָוס אִיר הָט גִיטָאן אִין שִׁטִּים אִיר הָט גִיזִינְדִיגְט מִיט דִי טֶעכְטֶער פוּן מוֹאָב אוּנ מִיט דִי עֲבוֹדָה זָרָה פְּעוֹר · אוּנ פוּן דֶעסְט וֶועגִין הָט אַייךְ גָאט אַרִיבֶּער גִינוּמֶען דֶעם יַרְדֵּן אוּנ הָט אַייךְ גִיבְּרֶענְגְט אִין גִּלְגָּל · וֶועגִין דִיא עֲבֵירָה הָאבִּין דִיא יוּדִין מוֹרָא גִיהַאט צוּ גֵיין אִיבֶּער דֶעם יַרְדֵּן · דְרִיבֶּער הָאבֶּען דִיא זִיךְ נִיט גִיאַיילְט אוֹיף צוּ שְׁטֵיין פְרִיה, נָאר וַוייל יְהוֹשֻׁעַ אִיז פְרִיה אוֹיף גִישְׁטַאנֶען אוּנ אִיז גִיגַאנְגֶען צוּם יַרְדֵּן · זֶענֶען דִיא יוּדִין גִיגַאנְגֶען נָאךְ אִים · אוּנ אַז יְהוֹשֻׁעַ הָט גִיזֶעהְן דִי יוּדִין גֵייעֶן נָאךְ אִים · הָט עֶר מוֹרָא גִיהַאט מַאמֶער פַר זִיכֶערִין זִיךְ נִיט דִיא יוּדִין אוֹיף גָאט נָאר אוֹיף אִים · דְרִיבֶּער הָט יְהוֹשֻׁעַ גִיהֵייסְן אוּיס רוּפִין אִין דִי מַחֲנֶה · אַז אִיר וֶועט זֶעהְן דִי כֹּהֲנִים טְרָאגִין דֶעם אָרוֹן פוּן גָאט זָאלְט אִיר גֵיין נָאךְ דֶעם אָרוֹן נִיט נָאךְ מִיר · נָאךְ הָאט יְהוֹשֻׁעַ גִיזָאגְט צוּ דִיא יוּדִין הִתְקַדָּשׁוּ · אִיר זָאלְט אַייךְ הֵיילִיגֶען · וַוייל מָארְגִין וֶועט גָאט מַאכֶען פוּן אַייֶערְט וֶועגִין וואנְדֶער · דְרִיבֶּער זָאלְט אִיר אַייךְ הֵיילִיגֶען אִיר זָאלְט וֶוערְט זַיין צוּא דִיא וואנְדֶער · אוּנ וַוייל יְהוֹשֻׁעַ הָט זִיךְ נִידֶערִיג גִימַאכְט אוּנ הָט גִיזָאגְט צוּ דִיא יוּדִין

פירוש ע"ט

אוּנְז כְּלוֹמַר זַייעֶר הֶערְצֶר זֶענִין צוּ גַאנְגֶען פוּן וֶועגֶן מוֹרָא פַאר אוּנְז :

ג (א) וַיַּשְׁכֵּם יְהוֹשֻׁעַ בַּבֹּקֶר אוּנ יְהוֹשֻׁעַ הָט זִיךְ גְפֶעדֶרְט אוּנ דֶר פְרִיא וַיִּסְעוּ מֵהַשִּׁטִּים אוּנ זֵיי הָאבֶּן גְצוֹגֶן פוּן דֶר שְׁטָאט שִׁיטִים וַיָּבֹאוּ עַד הַיַּרְדֵּן אוּנ זֶענֶן גְקוּמֶן בִּיז צוּם יַרְדֵּן הוּא וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֶר אוּנ אַלִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל וַיָּלִינוּ שָׁם טֶרֶם יַעֲבֹרוּ אוּנ זַייא הָאבֶּען אִיבֶּער גְנֶעכְטִיגְט דָארְטֶן אֵיידֶר זֵיי זֶענֶן אִיבֶּר גְפָארֶן דֶעם יַרְדֵּן : (ב) וַיְהִי מִקְצֵה שְׁלֹשֶׁת יָמִים אוּנ עֶס אִיז גְוֶועֶן פוּן סוֹף דְרַיי טֶעג וַיַּעַבְרוּ הַשּׁוֹטְרִים בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה זֶענֶן אִיבֶּר גְפָארֶן דִי שַׁמָשִׁים צְווִישֶׁן דֶער מַחֲנֶה : (ג) וַיְצַוּוּ אֶת הָעָם לֵאמֹר אוּנ זֵיי הָאבֶּן גְשַׁאפְט דֶעם פָאלְק צוּ זָאגֶן

יורין

יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם נֹשְׂאִים
אֹתוֹ וְאַתֶּם תִּסְעוּ מִמְּקוֹמְכֶם וַהֲלַכְתֶּם
אַחֲרָיו׃ ד אַךְ רָחוֹק יִהְיֶה בֵּינֵיכֶם וּבֵינָו
כְּאַלְפַּיִם אַמָּה בַּמִּדָּה אַל־תִּקְרְבוּ אֵלָיו
לְמַעַן אֲשֶׁר־תֵּדְעוּ אֶת־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
תֵּלְכוּ־בָהּ כִּי לֹא עֲבַרְתֶּם בַּדֶּרֶךְ מִתְּמוֹל

שלשם

תרגום

וְכַהֲנַיָּא לֵוָאֵי נָטְלִין יָתֵיהּ וְאַתּוּן תִּטְּלוּן מֵאַתְרֵיכוֹן וּתְהָכוּן בָּתְרוֹהִי׃ ד בְּרַם רָחִיק יְהֵי בֵּינֵיכוֹן וּבֵינוֹהִי כִּתְרֵין אַלְפִּין אַמִּין בְּמִשְׁחֲתָא לָא תִקְרְבוּן לְוָתֵיהּ בְּדִיל דְּתִידְעוּן יַת אוֹרְחָא דִּי תְהָכוּן בָּהּ אֲרֵי לָא עֲבַרְתּוּן בְּאוֹרְחָא מֵאִתְמָלֵי

רש"י

ובינו קרי

ג (ג) והלכתם אחריו · נשתנה המסע הזה משאר מסעות שכל זמן שמשה היה קיים היה עמוד הענן נוסע תחלה ומראה להם הדרך והארון נוסע אחר ב' דגלים עכשיו הארון נוסע תחלה: והכהנים הלוים · לפי שילאו כולם מלוי (אבי אבי עמרם) נקראו לוים כמו שפירשו רבותינו בכ"ד במ"ח מקומות (ביבמות פ"ו עמוד ב' · ובכורות ג' וזבחולין כ"ד. ותמיד כ"ז. אי' בכ"ד מקומות) נקראו הכהנים לוים וזה טעמו של דבר (מ"ר): (ד) אך רחוק יהיה · כבודו של מקום הוא: ובינו · כמו ובינו ודומה לו ישמח ישראל בעושיו · ד"א ב' ארונות היו של שכינה ושל יוסף מהלכין יחד: באלפים אמה · כדי שתהיו יכולין לילך ולהתפלל לפניו בשבת כך מפורש במדרש תנחומא לפי שידע שעתידין להיות נגרים לפני יריחו בשבת: למען אשר תדעו · מוסב על והלכתם אחריו: כי לא עברתם בדרך · לא הלכתם בענין זה עד הנה:

רד"ק

אחריו אמרו רז"ל ת"ר כיצד עברו ישראל את הירדן בכל יום ויום היה ארון נוסע אחר שני דגלים ואותו היום נסע תחלה שנאמר הנה ארון הברית אדון כל הארץ עובר לפניכם בירדן ופרש"י ז"ל נשתנה המסע הזה משאר המסעות שכל זמן שמשה קיים היה עמוד הענן נוסע תחלה ומראה להם הדרך שנאמר ההולך לפניכם בדרך לתור לכם מקום וגו'. ובענן יומם והארון אחר שני דגלים שנאמר ונסע אוהל מועד מחנה הלוים בתוך המחנות וגומר ועכשו הארון נוסע תחלה שנאמר הנה ארון הברית וגו' עובר לפניכם בירדן כלומר מקדים לפניכם ליכנס בתוך הירדן ומה שאמר ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים וארון ברית ה' נוסע לפניהם ארונו של משה היה שהיו בו שברי לוחות ולשון עובר מלשון ויעביר את הכושי לישנא דאקדומי הוא ע"כ: והכהנים הלוים. עד עתה הלוים היו נושאים הארון ועתה נשאוהו הכהנים להקדישו יותר מפני הנס שנעש' לפניו עתה ואמרו רז"ל בג' מקומות נשאו הכהנים את הארון כשעברו את הירדן וכשסבבו את יריחו וכשהחזירוהו למקומו וזה היה כשהיה דוד בורח מפני אבשלום שנאמר וישב צדוק ואביתר הכהן את ארון האלהים ירושלם וכל זה להגדלת קדושתו ועוד מצינו במקום אחר בבנין הבית שהעלוהו הכהנים מעיר דוד והביאוהו לבית קדשי הקדשים ואפשר כי לפני שנתנוהו במקומו הי' שם לעולם לא מנו אלא שלש מקומות ובכלל שהחזירוהו למקומו הוא ועד עתה היה הארון נוסע אחר שני דגלים ועתה נסע תחלה: (ד) ובינו. ובינו כתיב ובינו קרי ותכל אחד כי ימצא בלשון יחיד ובלשון רבים ויש בו דרש כי שני ארונות היו של יוסף ושל שכינה והיו מהלכין יחד: כאלפים אמה במדה. הכ"ף כ"ף השיעור כמו כ"ף כשש מאות איש כעשרים איש כאיפה שעורים ויתכן שהוא כ"ף האמתות לפי שאמר במדה וכמו זה הכ"ף כ"ף הדמיון כהיו' תמצאון אותו השבעה כי כיום ורוחב המי' היה אז שני' עשר מיל כנגד מחנה ישראל כמו שפירשו רז"ל ואמר להם יהושע שמשעה שיכנסו לירדן יתרחקו מן הארון אלפים אמה והטעם שצוה שילכו רחוקים מן הארון

רלב"ג

היה חנותם ונסעם על פי ה' מלד תנוע' עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה לנחותם הדרך ואולם עתה לא תהיה הליכתם בדרך בזה האופן אבל יהיו המנהיגים עתה הכהנים הלוים נושאי ארון ברית ה' על פי הנביא וכדי שילאו כלם היה להוי שירחקו ממנו ולזה לוו אותם שירחקו

מנחת שי

ג (ד) בניכם ובינו. ובינו קרי · (עיין רש"י ורד"ק): במדה. באתנח: ויש בו ג' ד' · הב' הוא דגש קל. וכמ"ש הוא להורות על פ' הידיעה שהזכ"ל בהמהה ודגש הדלת מורה גם הוא יורה על חסרון עה"א שברש אחד · ונמסר עליו ג' דגש · (ויקרא יג ל"ה) (ד"ה ב' ג' ג') ודין: למען אשר

מצודת דוד

הלוחות שכרת ה' ברית עם ישראל בעת אשר כתנם: ואתם. ואז אתם תסעו: (ד) וביניו. ובין הארון: באלפים. אלפים מלומלמים שגל' במדה והכ"ף באה לאמיתת הדבר וכן מכרה כיום (בראשית כ"ה): למען וגו'. מוסב למקרא שלפניו לומר לכו אחר הארון למען

מצודת ציון

ג (ד) מתמול. כמו מאתמול: שלשם. יום השלישי שלפני

פירוש ע"ט

כראותכם את ארון ברית ה' אלהיכם און אייער זעהן דעם ארון ברית פון אייער גאט והכהנים הלוים נושאים אותו (ווייל די כהנים מיט דיא לוים קומן ארוס פון איין שבט לוי דרום רופט דר פסוק אן אויפכמה ערטר די כהנים לוים) אין די כהנים לוים וועלין טראגן דעם ארון דענסט מאל ואתם תסעו ממקומכם זאלט איר ציהן פון אייער אורט והלכתם אחריו און זאלט גיין נאך אים און דער צייט אז משה האט גלעבט איז אוואלקין פריער גגאנגן און האט זיי גוויזן דעם וועג און דר ארון איז גגאנגן נאך צוויי דגלים אבר און דר צייט פון יהושע איז קיין וואלקין ניט גוועזין דרום איז דר ארון פריער גגאנגן: (ד) אך רחוק יהיה ביניכם וביניו נאר ווייט זאל זיין צווישען אייך און צווישן אים כאלפים אמה במדה ווי צוויי טויזנט איילן מיט דר מאס · ווייל עס איז גוועזן צווייא ארונות · און איינם זענן גוועזן דיא עשרת הדברות און אין צווייטין זענן גוועזן די ביינר פון יוסף דרום לייגט מען וביניו מיט צווייא יודין לשון רבים און שטיין

לקוטי יקרים

יודין ניט נאך מיר זאלט איר גיין נאר נאך דעם ארון דריבער האט גאט גיזאגט צוא יהושע היינטיגן טאג וועל איך אנהייבין ווייזין דיין גרויסקייט פאר דיא יודין · זיי זאלין וויסען אזוי וויא איך בין גיוועזן מיט משה · און ווען משה האט פארזאמילט די יודין לעבין שטיין ער זאל געבין וואסער צו די יודין איז גיווארין אנס אז דער קליינער ארט ווס ארום שטיין האט פאר נומען אלי יודין · און אלי יודין האבן גיזעהן דעם שטיין און זענען גיוועזן לעבין אים · אזוי אנס וועל איך טאהן פון דיינט וועגין אז אלי יודין וועלין שטיין צווישען דיא צוויי שטעקינס ווס גייען ארוס פון ארון: נאלשיך

שטיין

שִׁלְשֹׁם׃ ה וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם
הִתְקַדָּשׁוּ כִּי מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה
בְּקִרְבְּכֶם נִפְלָאוֹת׃ ו וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־
הַכֹּהֲנִים לֵאמֹר שְׂאוּ אֶת־אֲרוֹן הַבְּרִית
וְעִבְרוּ לִפְנֵי הָעָם וַיִּשְׂאוּ אֶת־אֲרוֹן
הַבְּרִית וַיֵּלְכוּ לִפְנֵי הָעָם׃ ז וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם הַזֶּה אָחֵל גַּדֶּלְךָ בְּעֵינֵי
כָּל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵדְעוּן כִּי כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי

וּמִדְקָמוֹהִי׃ ה וַאֲמַר יְהוֹשֻׁעַ לְעַמָּא אִזְדַּמְנוּ אֲרֵי מְחָר יַעֲבֵד יְיָ בֵּינֵיכוֹן פְּרִישָׁן׃ ו וַאֲמַר יְהוֹשֻׁעַ לְכַהֲנַיָא לְמֵימַר טוֹלוּ יָת אֲרוֹן קְיָמָא וְעִבַרוּ קֳדָם עַמָּא וּנְטַלוּ יָת אֲרוֹנָא דִקְיָמָא וַאֲזַלוּ קֳדָם עַמָּא׃ ז וַאֲמַר יְיָ לִיהוֹשֻׁעַ יוֹמָא הָדֵין אֲשָׁרֵי לְרַבָּיוּתָךְ בְּעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל דְיִדְעוּן אֲרֵי כְּמָא דַהֲוָה מֵימְרִי בְּסַעְדֵיהּ דְמשֶׁה כֵּן יְהֵי

ת״א אחל גדלך תענית כ ע״ג כב׃

רש״י

(ה) ויאמר יהושע. ביום השלישי ויום ל׳ של אבל היה ראשון לג׳ הימים: התקדשו. הזמנו: כי מחר. בעברכם את הירדן: נפלאות. ת״י פרישן: (ו) ויאמר יהושע אל הכהנים. ביום המחרת: שאו את ארון הברית. עד

רד״ק

הכתוב אומר הטעם למען תדעו את הדרך ויש בזה דרש כי מה שצוה להם רחוק יהיה ביניכם וביני כאלפים אמה במדה על חנותם לפני יריחו צוה להם ואמר להם יהושע עתידין אתם לעשות שם ביריחו את השבת אל תרחיקו מן הארון יותר מאלפים אמה לכל רוח ולמה כדי שיהיו רשאין לבא להתפלל לפני הארון בשבת ומ״ש במדה בפתח הבי״ת שמור׳ על הידיע׳ ר״ל במד׳ הידועה אצלם במלאכת המשכן: תדעו את הדרך, כדי שלא תכנסו בערבוביא ותראו מרחוק הארון ותלכו דרך ישרה כלכם אחרי הארון: כי לא עברתם בדרך. בדרך הזה כלומר שיבקעו לפניכם המים: (ה) התקדשו. תהיו מזומנים לעבור והכינו כליכם וכל דבריכם: מחר. בעברכם את הירדן. יעשה ה׳ בקרבכם נפלאות. והנפלאות בקיעת מי הירדן ועמוד המים נד אחד והאיך ידע יהושע זה וגדיין לא אמר לו השם יתברך היום הזה אחל גדלך עד למחר ביום עברם אלא כשאמר לו ביום שלשים של אבל משה קום עבור אמר לו כי עד שלשה ימים תעברו את הירדן ואמר לו הנפלאות שיעשה עמהם בעברם יהו שאמר להם יהושע כי בעוד שלש׳ ימים אתם עוברים ואף על פי שלא זכר זה הכתוב כשאמר לו קום עבור והירדן היה מלא על כל גדותיו אז הבין יהושע כי לא יתכן עברם את הירדן אלא בנפלאות שיעשה עמהם: (ו) ויאמר יהושע אל הכהנים. ביום שעברו והוא בעשור להדש: (ז) כי כאשר הייתי עם משה, כי כמו שבקעתי הים לפני משה כן אבקע הירדן לפניך ובזה

מנחת שי

תדעו. מלא תדעו בפתח לא בזקף קטן: שלשום. בספרים מדוייקים מלא וכן

רלב״ג

ממנו אלפים אמה: (ו) והנה זכר אחר זה שאמר להם יהושע אל העם שיתקדשו בעבור אלו הנפלאות שיעשה בקרבם אחר הלילה ההוא ולכהנים לום שישאו ארון הברית ויעברו לפני העם: (ז) וזכר שאחר אמר הש״י ליהושע כי יחל לגדל אותו בעיני כל ישראל עד שהתאמר להם

מצודת ציון

סיום הזה: (ז) אחל. ענין התחלה:

מצודת דוד

תדעון הדרך כי לא עברתם בה מעולם: (ה) כי מחר וגו׳ נפלאות. ולזה מהראוי להיות אז קדושים וטהורים מטומאה: (ז) אשר ידעון. על ידי הנפלאות אשר אעשה על ידך:

פירוש ע״ט

שטייט וביני מיט איין יוד צו ווייזן אז אין אנדרין ארון זענען ניט געוועזן די עשרת הדברות און דאס וואס ער האט זיי געהייסן זיי זאלן זיין צווי טויזנט איילן פון דעם ארון כדי זיי זאלן קענען גיין אום שבת צום ארון תפלה טון פר גאט וואורום יהושע האט געוויסט אז זיי וועלן בלעגערן אויף יריחו אום שבת אל תקרבו אליו איר זאלט ניט גענעהן צו דעם ארון. אין דרום זאלט איר גיין נאך דעם ארון למען אשר תדעו את הדרך כדי איר זאלט וויסען דעם וועג וואס איר וועט גיין אין איר כי לא עברתם בדרך מתמול שלשום דען איר זענט נאך און דעם וועג ניט איבער געפארן: (ה) ויאמר וגו׳ און יהושע האט געזאגט צום פאלק התקדשו ברייט אייך אן כי מחר דען מארגן אז איר וועט איבער פארן דעם ירדן יעשה ה׳ בקרבכם נפלאות וועט גאט טאן צווישן אייך וואונדער: (ו) ויאמר יהושע אל הכהנים לאמר און יהושע האט געזאגט צו דיא כהנים שאו את ארון הברית טראגט איר היינט דעם ארון הברית ביז אהער האבן אים דיא לוים געטראגן אבער היינט זאלט איר כהנים אים טראגן ועברו לפני העם און פארט איבער פאר דעם פאלק וישאו את ארון הברית האבן זיי געטראגן דעם ארון הברית און זענען געגאנגען פר דעם פאלק: (ז) ויאמר ה׳ וגו׳ האט גאט געזאגט צו יהושע היום הזה אחל גדלך בעיני כל ישראל דעם דאזיגן טאג וועל איך אן הייבן גרוס מאכן דיך און דיא אויגן פון כל ישראל אשר ידעון זיי זאלן וויסן כי כאשר הייתי עם משה אהיה עמך אזו וויא איך בין געוועזן מיט משה אזו וועל איך זיין מיט דיר דען משה האט געשפאלטן דעם ים און דיא וועסט שפאלטען דעם ירדן: (ח) ואתה תצוה את הכהנים און דו זאלסט שאפן די כהנים וואס טראגן דעם ארון הברית כבואכם עד קצה מי הירדן אז איר וועט קומען ביז און עק וואסר פון דעם ירדן פון אונטווייניג בירדן תעמדו זאלט איר בלייבן

עם־משה אהיה עמך : ח ואתה תצוה
את־הכהנים נשאי ארון־הברית לאמר
כבאכם עד־קצה מי הירדן בירדן
תעמדו : ט ויאמר יהושע אל־בני ישראל
גשו הנה ושמעו את־דברי יהוה
אלהיכם : י ויאמר יהושע בזאת תדעון
כי אל חי בקרבכם והורש יוריש
מפניכם את־הכנעני ואת־החתי ואת־
החוי ואת־הפרזי ואת־הגרגשי והאמרי
והיבוסי : יא הנה ארון הברית אדון כל־
הארץ עבר לפניכם בירדן : יב ועתה קחו
לכם

מימר בסעדך : ח ואת
תפקד ית כהניא נטלי
ארונא דקימא למימר
כמטיכון עד קצת מי
ירדנא בירדנא תקומון :
ט ואמר יהושע לבני
ישראל אתקריבו הלכא
ושמעו ית פתגמיא דיי
אלהכון : י ואמר יהושע
בדא תדעון ארי אלה
קים אתרעי לאשראה
שכנתיה ביניכון ותרכא
יתרך מן קדמיכון ית
כנענאי וית חתאי וית
חואי וית פריזאי וית
גרגשאי ואמוראי
ויבוסאי : יא הא ארון
קימא דרבון כל ארעא
עבר קדמיכון בירדנא :
יב וכען דברו לכון תרי
עסר

ת"א ארון הברית . סוטה לג עקרים מ"ב כח :

רש"י

עכשיו נשאו הלוים והיום הכהנים : (ח) כבאכם עד קצה מי הירדן . כשתכנסו לפנים משפתו : בירדן תעמדו · עד אשר יעברו כל העם אל העבר השני : (ט) גשו הנה . למלא את כולם בין שני בדי ארון זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה: (י) בזאת תדעון · במה שאתם רואים שכלכם מצומצמין כאן : (יא) הברית אדון כל הארץ · ברית של הקב"ה שהוא אדון כל הארץ · ואל תתמה על הה"א של הברית שהרבה מקראות מדברים כך כמו המסגרות המכונות העמק הפגרים : עובר לפניכם · מקדים לפניכם ליכנס לתוך הירדן : (יב) קחו לכם

רד"ק

ידעו כי כאשר הייתי עם משה כן אהיה עמך : (ח) עד קצה מי הירדן . עד קצה העבר השני שיצא ממנו ושם עמדו נושאי הארון עד שעברו כל העם ומהמקום ההיא סביבות מצב רגלי הכהנים לקחו שתים עשרה אבנים והעבירום עמם ושתים עשרה אבנים אחרות הקים יהושע במקום מצב רגלי הכהנים וכל זה קודם שעברו נושאי הארון מתוך הירדן : (ט) גשו הנה . הקריבם והקהילם לפני הארון במקו' שהיה שם יהושע והשמיע' את דברי ה': (י) בזאת תדעון . טעמו לפניו שהארון יעבור לפניהם ויכרתו מי הירדן ובאות הגדול הזה ידעון כי האל יתברך בקרבם ויוריש הגוים מלפניהם ובדרש כי טעמו למ"ש גשו הנה הכניסם כלם בין שני בדי הארון וזה א' מן המקומות שהחזיק המועט את המרובה : ואמר להם בזאת תדעון בזאת הפליאה שאתם רואים שכולכם מצומצמין בין בדי הארון וזה הדרש רחוק כי אילו היה זה הפלא היה נזכר בכתוב : (יא) הנה ארון הברית ארון כל הארץ . חסר וארון שזכר עומד במקום שנים ופירושו ארון ארון כל הארץ או חסר ברית שהרי זכר הברית ופירוש ברית אדון כל הארץ ויש מי שפירש כי על הארון הוא אומר אדון כל הארץ לפי ששכן שם הכבוד וכן נקרא שם כי שם ה' צבאות עליו וכן קרא שם הארון ה' כשהיו אומרין בנוסעו קומה ה' ושובה ה' בנוחו וכן אמר עלה אלהים בתרועה אמר על הארון ואמר אדון כל הארץ כי ע"י הארון הראה האל יתברך שהוא אדון כל הארץ והפך הטבעים כרצונו כי המים טבען להיות נגרים ועמדו נד אחד : (יב) ועתה קחו לכם . ולא אמר להם מה יעשו אלא הכין אותם טרם שיעברו ואחר שעברו

רלב"ג

כי כאשר היה עם משה כן יהיה עמו וזה אמנם יהיה בזה האופן שהישירו הש"י איך יעשה זה המופת :

מנחת שי

נכון עפ"י המסורת דפרשה וילה בת"ג : (יב) ועתה קחו לכם שני עשר איש , סימן קדמאה שני עשר תניינא דלקמן סימן ד' שנים עשר אנשים · תליתאה שנים

מצודת דוד

(ח) עד קצה . בקלהו המעלדי : בירדן תעמודו . ולא תלכו מיד אל התרבה : (י) בזאת . בהפלאה ההולך ומפרש : (יא) אדון וגו' . ר"ל של אדון וכו' : (יב) קחו לכם . להיות הם במקום כולכם לעמוד קרוב לארון וילאו הם כי כאשר ינוח כפות רגלי

מצודת ציון

(י) והורש יוריש · מענין גרושין, כמו ויורש מהם (במ' א'):

פירוש ע"ט

בלייבן שטיין אונ דעם ירדן ביז כל ישראל וועלן
איבר פארן אוף דר אנדרר זייט צו ארץ ישראל צו:
(ט) ויאמר יהושע וגו' האט יהושע גזאגט צו דיא בני
ישראל גשו הנה גנעהנט אהער צווישן דיא צווייא
שטאנגן פון דעם ארון ושמעו את דברי ה' אלהיכם אונ
הערט דיריד פון גאט אייער גאט : (י) ויאמר יהושע
האט יהושע גזאגט בזאת תדעון כי אל חי בקרבכם מיט
דעם דאזיגן וועט איר וויסן אז דר לעבדיגר גאט
איז צווישן אייך דען עס ה"ז איין נס גוועזן דס כל
ישראל זענן אריין גגאנגן צווישן די צוויי שטאנגן
פון דעם ארון והורש יוריש מפניכם אונ פאר טרייבן
וועט ער פאר אייך את הכנעני וגו' דוא עכומ"ז פון
כנעני אונ חתי אונ חוי אונ פריזי אונ גרגשי אונ
אמורי אונ יבוסי : (יא) הנה ארון הברית אדון כל הארץ
נון דר ארון הברית פון גאט נום ער איז דר האר
פון דר גאנצר וועלט עובר לפניכם בירדן וועט איבר
פארין

לָכֶם שְׁנֵי עָשָׂר אִישׁ מִשִּׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל
אִישׁ־אֶחָד אִישׁ־אֶחָד לַשָּׁבֶט׃ יג וְהָיָה
כְּנוֹחַ כַּפּוֹת רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי אֲרוֹן
יְהוָה אֲדוֹן כָּל־הָאָרֶץ בְּמֵי הַיַּרְדֵּן מֵי
הַיַּרְדֵּן יִכָּרֵתוּן הַמַּיִם הַיֹּרְדִים מִלְמָעְלָה
וְיַעַמְדוּ נֵד אֶחָד׃ יד וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָעָם
מֵאָהֳלֵיהֶם לַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן וְהַכֹּהֲנִים
נֹשְׂאֵי הָאָרוֹן הַבְּרִית לִפְנֵי הָעָם׃ טו וּכְבוֹא
נֹשְׂאֵי הָאָרוֹן עַד־הַיַּרְדֵּן וְרַגְלֵי הַכֹּהֲנִים

תרגום

עֲסַר גַּבְרִין מִשִּׁבְטַיָּא
דְיִשְׂרָאֵל גַּבְרָא חַד גַּבְרָא
חַד לְשִׁבְטָא: יג וִיהֵי
כְּמְנָח פַּרְסַת רַגְלֵי
כַּהֲנַיָּא נָטְלֵי אֲרוֹנָא דַיְיָ
רִבּוֹן כָּל אַרְעָא בְּמֵי
יַרְדְּנָא מֵי יַרְדְּנָא יִפְסְקוּן
מַיָּא דְנַחֲתִין מִלְעֵילָא
וִיקוּמוּן רוּקְבָא חַד:
יד וַהֲוָה כַּד נְטַלוּ עַמָּא
מִקִּרְוֵיהוֹן לְמֶעְבַּר יָת
יַרְדְּנָא וְכַהֲנַיָּא נָטְלֵי
אֲרוֹנָא דִקְיָמָא קֳדָם
עַמָּא: טו וּכְמִמְטֵי נָטְלֵי
אֲרוֹנָא עַד יַרְדְּנָא וְרַגְלֵי
כַּהֲנַיָּא נָטְלֵי אֲרוֹנָא
טבילא

ת״א והיה כנוח. סוטה לג וזבחים קיט: וכבוא נשאי הארון. סוטה לד:

רש״י

שני עשר איש. הכינו אותם להיות נכונים למה שאצוה אותם כשתעברו את הירדן: (יג) המים הירדים מלמעלה. למטה כדרך כל הנהרות המושכים: ויעמדו נד אחד. כשירדו המים עד מקום שנכרתו שם ואינם יורדים משם ולמטה אלא הם מתקבצים ונגדשים ועולין למעלה כיפין ע״ג כיפין: נד. כמו כונס כנד. כד קליר. לשון גובה

רד״ק

העם אמר להם שירימו איש אבנו: (יג) ויעמדו נד אחד. פי' שלא יתפשטו הנה והנה בהסרתם ולא ישטפו אותם המקומות אבל יעמדו נד אחד כמו שירדו המים כן יעמדו אלה על אלה ולא יתפשטו ולא יצאו מגדות הירדן: (יד) הארון הברית.

מנחת שי

העבר איש. קדמאה איש אחד לשבט תניינא ותליתאה איש אחד משבט: ועתה קחו לכם וגו', איש אחד לשבט. דין כתיב לשבט בלמ״ד והוא חד מן ג' לשבט קמצין ע״פ המסורת וסימן בסדר דברים והשנים שבפרשה הסמוכה בסימן ד'

רלב״ג

(יד) והוא שכבר הודיע להם יהושע זה המופת טרם בואו ויעד להם זמן והוא שכאשר ינוחו כפות רגל' הכהנים נושאי הארון במי הירדן ברגע ההוא יכרתון מי הירדן וזה אמנם יהיה כשיכרתון המים היורדים מלמעלה ויעמדו נד אחד ולא ירדו ולזה היה מחויב שישוב מה שאחר המקום ההוא מהירדן חרבה כי המים אשר בו ירדו ולא יגרע להם דבר מן המים היורדים מלמעלה ולזה צוה שיעמדו רגלי הכהנים בירדן עד עבור כל העם והודיעם שתכף שיסירו הכהנים רגליהם משם ישובו מי הירדן למקומן ולפי שזה הזמן הוא בלתי מוגבל כי אפשר שיהיה זמן עבור העם הירדן ארוך אם יעברו בנחת או קצר אם יעברו במהירות וכן הענין בזמן הגע' רגלי הכהנים בירדן הנה היה זה מגדיל ענין הפלא הזה ומסיר הספק בו מהרואים אותו כי אם אמר אחד שיהושע היה יודע זמן הכר' הירדן וכמה מן הזמן עמד ואיך הנה אולי יביא זה ספק מעט בענין זה המופת אבל בעבור שהוא לא נתן בזה זמן מוגבל כמו שזכרנו הנה אי אפשר לספק על זה המופת בזה האופן עם שהוא מבואר ממה שזכר מעמד המים היורדים נד אחד שזה בלתי אפשר זולת מופת כמו שנבאר כשנאמר איך היה ענין זה המופת בזולת המופת: (טו) והנה ספר שכן היה הענין ר״ל שבבוא נושאי הארון עד הירדן ורגלי הכהנים נטבלו בקצה המים תיכף עמדו המים היורדים מלמעלה כמו נד אחד הרחק מאד מן העיר שמה אדם אשר מצד צרתן והיורדים על ים הערבה תמו נכרתו בהפסק ירידת המים מלמעלה והעם עמדו נגד יריחו:

מצודת ציון

(יג) נד. חל וקבוץ אחת וכן נלבו כמו נד נוזלים (שמות ט״ו):

מצודת דוד

הכהנים מיד יכרתו המים: (יג) והיה כנוח. מוסב למעלה לו' שבמה ידעו כאשר ינוח כפות רגלי הכהנים מיד יכרתון המים יורדים עתה מלמעלה וילכו להם: ויעמדו. המים אשר יבואו לאח״ז אל מקום הכריתה יעמדו שם נד אחד:

פירוש ע״ט

פארן פאר אייך אונ ירדן: (יב) ועתה קחו לכם שני עשר איש משבטי ישראל אונ היינט נעמט צוועלף מאן פון די שבטים פון ישראל איש אחד לשבט איין מאן פון איטלכן שבט זיי זאלן גרייט זיין צו וואס איך וועל זיי שאפן ווען איר וועט איבר פארן דעם ירדן: (יג) והיה כנוח כפות רגלי הכהנים אונ עס וועט זיין אז עס וועט רוהן די טריט פון די פיס פון די כהנים נושאי ארון ה' אדון כל הארץ וואס זיי טראגן דעם ארון פון גאט דער האר פון דער גאנצער וועלט אז זיי וועלן ריאן במי הירדן אונ דו וואסר פון דעם ירדן דענסט מאל מי הירדן יכרתון וועלן די וואסר פון דעם ירדן פאר שניטן ווערן אונ אום גטריקנט המים היורדים מלמעלה אונ דו וואסרן וואס נידרן פון אויבן אראפ אז זיי וועלן קומען ביז אונ דעם אורט וואס זיי וועלן דארטן זיין פר שניטן ויעמדו נד אחד וועלן זיי בלייבן שטיין אזו ווי איין הויפן: (יד) ויהי בנסוע העם מאהליהם אונ עס איז גוועזן אז דאס פאלק האבן געצוגן פון זייערי געצעלטן לעבור את הירדן צו איבר פארן דעם ירדן והכהנים נושאי הארון הברית לפני העם אונ די כהנים וואס האבן גטראגן דעם ארון הברית זענן גגאנגן פר דעם פאלק: (טו) וכבוא נושאי הארון עד הירדן אונ אז זיי זענן גקומען די טראגר פון דעם ארון ביז אונ דעם ירדן ורגלי הכהנים נושאי הארון אונ די פיס פון די כהנים וואס האבן גטראגן דעם ארון נטבלו בקצה המים זענן ווארען איין גטינקט אונ עק פון דעם וואסער והירדן מלא על כל גדותיו אונ דר ירדן איז פיל אוף אלי

זייני

טְבִילָא בִּקְצַת מַיָּא וְיַרְדְּנָא מְלֵי עַל כָּל כֵּפּוֹהִי כָּל יוֹמֵי חֲצָדָא: טז וְקָמוּ מַיָּא דְּנָחֲתִין מִלְּעֵילָא קָמוּ רוּקְבָא חַד רְחִיקִין לַחֲדָא מֵאָדָם קַרְתָּא דִּבְסְטַר צָרְתָן וּדְנָחֲתִין לְיַמָּא דְּמֵישְׁרָא לְיַמָּא דְּמִלְחָא שְׁלִימוּ פְּסַקוּ וְעַמָּא עֲבַרוּ לָקֳבֵיל יְרִיחוֹ: יז וְקָמוּ כָּהֲנַיָּא נָטְלֵי אֲרוֹן קְיָמָא דַּיָי בְּיַבֶּשְׁתָּא בְּגוֹ יַרְדְּנָא מְתַקְּנָא וְכָל

נֹשְׂאֵי הָאָרוֹן נִטְבְּלוּ בִּקְצֵה הַמָּיִם וְהַיַּרְדֵּן מָלֵא עַל־כָּל־גְּדוֹתָיו כֹּל יְמֵי קָצִיר׃
טז וַיַּעַמְדוּ הַמַּיִם הַיֹּרְדִים מִלְמַעְלָה קָמוּ נֵד־אֶחָד הַרְחֵק מְאֹד בְּאָדָם הָעִיר אֲשֶׁר מִצַּד צָרְתָן וְהַיֹּרְדִים עַל יָם הָעֲרָבָה יָם־הַמֶּלַח תַּמּוּ נִכְרָתוּ וְהָעָם עָבְרוּ נֶגֶד יְרִיחוֹ׃
יז וַיַּעַמְדוּ הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי הָאָרוֹן בְּרִית־יְהוָה בֶּחָרָבָה בְּתוֹךְ

ת"א ויעמדו המים. סוטה לד (ובסוטה לה): תמו נכרתו. סוטה לד: ויעמדו הכהנים. ברכות נד.

מאדם קרי

רש"י

וכן הברס מנחם: (טו) גדותיו. לשון שפה גבוה: כל ימי קציר. בימי ניסן ימי קציר הם: (טז) הרחק מאד. ממקום שעמדו שם נפסקו: מאדם העיר. קדמה: והירדים. אותם שהיו יורדים משם ולמטה תחלה: תמו נכרתו. עברו כדרך הליכתן ככל הנחלים ההולכים אל הים עד אשר תמו: (יז) ויעמדו הכהנים. אצל שפת

רד"ק

הירדן

הברית חסר ופי' הארון ארון הברית: (טו) על כל גדותיו. על כל שפתיו מפה ומפה כל ימי קציר כלומר אף על פי שהיו ימי קציר היה מלא על כל גדותיו ובניסן עברו בעשור לחדש שהם ימי קציר או פירושו כי כן מנהגו להיות מלא ימי הקציר ואמר והירדן היה מלא כמשפטו להיות מלא כל ימי קציר כי בהחל ימי החום ותפש' השלג אשר בהרים וימלאו הנהרות וכן בדברי הימים כשעברו בני גד לדוד לעזרו הם אשר עברו את הירדן בחדש הראשון והוא מלא על כל גדותיו: (טז) הרחק מאד מאדם העיר. העיר הקרובה שם במקום שעברו היה שמה אדם ומה שאמר הרחק מאד להודיע כי לא נתפשטו המים היורדים אלא קמו זה על זה נד אחד רחוקים מן העיר כמו שהיו מתחילה: והיורדים. פירוש והמים היורדים אשר מתחת מקום הכריתה ירדו אל הים כמנהג הנחלים וקודם שעברו תמו אותם המים התחתונים כי הלכו כולם לים והעם עברו ביבשה בריות כי לא היו מים אלא למעלה מהם שקמו נד אחד ומה שכתוב באדם וקרי מאדם הכתוב אומר כי לולי שקמו המים נד אחד והיו מתפשטין היו נכנסים באדם העיר ושוטפין העיר אף על פי שהיתה רחוקה כל כך היו המים רבים אבל עתה שקמו נד אחד

מנחת שי

כתובים לים אחד מכבש במ"ס: (טז) באדם. מאדם קרי והוא חד מן ו' דכתיבין בי"ת וקרי מ"ם וסימן נמסר במ"ג מערכת אות הבי"ת. ולפשר לומר שים בזה רמז למה שאמרו במדרש ילמדנו על נסים שנעשו לישראל בזכותו של אברהם הין ותו' קריעת הירדן בזכותו כדכתיב הרחק מאוד באדם זה אברהם שנאמר האדם הגדול בענקים. טוב מאלתי כדברי במסורת הכבירים הגדול סימן מסק"ת. ועיין עוד ברד"ק ולב אהרן ובענין המאמר עיין בכלי יקר ומסורת הכבירים הגדול ריש סדר שופטים: אשר מצד צרתן. בדפוס ישן הלד"י בפת"ח וכלא מאריך בתי"ו ובמכלול דף הל"ג במתות בשם בני אדבע אותיות כמוב בלשון הזה ובקמן הרתשונה ובפתח השלישית **צָרְתָן צָרְפַת** אצל **כַּרְפַּס אַרְגָּז** פתוחים ע"כ. ובספר רב פעלים בגהור מקלי השמות ונקודה כתוב בלשון הזה **צָרְתָן** בקמץ ובפתח וכן ממשקל זה עד **צָרְפַת** ובתוספת ה"א ג"כ לרפתה אשר לצידון וכן ממשקל זה

צָפְנַת פענח עכ"ל. נראה מדבריו בהוא קורא אותם בקמץ רחב וכן כת' על **בָּשְׂמַת** בת ישמעאל קמץ רחב ופתח ומשקלו **אָסְנַת** בת פוטיפרע עכ"ל וכן במקצת ספרים כלדי"י מאריך אך תי"ו לרחן כרוב הספרים היא קמוצה ובמסורת לרתן ב' בין כנות (מלאכים א ז) והין עיין (במלכים א' סימן ד' וסימן י"ג): (יז) עד אשר תמו כל הגוי לעבר. איפא פלוגתא בייני מסרתא איכא דמסרי לעבור ד' מלאים סימן עד אשר תמו כל הגוי ותניינא כל הגוי דסמיך ליה. ויהי כאשר תם כל העם לעבור כפרשתא דלקמן סימן ד' (יא). לעבור בך בליעל (נחום ב א) הכי נמסר במ"ג סדר בלק והכא. ומסרה אחריתי בנחום לעבור ד' מלאי' וסימנו ויהי כאשר תמו כל הגוי. תניינא ויהי כאשר תם כל העם לעבר. והנה גם לדוד וכל הלוים אתו וגו' (שמואל ב ט"ו). לא יוסיף לעבור בך בליעל. ונראה דיקי כמסרה בתרייתא סלקי ולדידי חזי לי דהא היא הפלוגתא דכתיבי במ"ג נחום

מצודת דוד

(טו) בקצה המים. בעבר המזרחי: והירדן מלא. בא להגדיל הנס ולומר אף שמי הירדן מרובים הם באפי' בכל ימי קציר בדרך מי הנהרות להתמעט היה הוא מלא על כל שפתיו:

(טז) ויעמדו. מוסב למעלה לומר הנה עם כל רבוי המים עמדו היורדים מלמעלה אחר הכריתה וקמו נד אחד: הרחק מאוד. סגד הכוח היה רחוק מאוד מהעיר שבשמה אדם העומדת בצד צרתן: והיורדים. המים שירדו קודם הכריתה לצד ים הערבה והוא ים המלח: תמו נכרתו. המים ההם תמו ממקומם ונכרתו והלכו להם ונשאר המקום חורב ויבש: (יז) ויעמדו. לא ילאו מיד מהירדן רק עמדו בעבר המערבי עד עברו כולם וכאשר לוה: הכן. ר"ל עמדו מוכן ומתוקן דרך קבע עד עברו כולם:

מצודת ציון

(טו) גדותיו. הם שפתי הנהר סביב המים כמו והלך על כל גדותיו (ישעיה ח'): (טז) תמו. מלשון תם והשלמה:

פירוש ע"ט

זייני ברעגים כל ימי קציר אלי טעג פון דעם שניט דס איז אין ניסן וואָרום אונ ארץ ישראל איז ניסן די צייט פון שניט דס דר ציילט דר פסוק וואס פאר אין גרוסר נס עס איז געוועזן דען דר סדר איז דאך אז אונ דו טעג פון שניט זענן די וואסרן קליין אונ דא איז דער ירדן געוועזן פיל אויף אלי ברעגים אונ איז פארט געשפאלטן געווארען: (טז) ויעמדו המים היורדים מלמעלה זענן געבליבן שטיין די וואסרן וואס האבן אראפ גגידערט פון אובן קמו נד אחד זענן זיי

געבליבן שטיין וויא איין מויער הרחק מאד מאדם העיר זייער ווייט פון דר שטאט וואס האט געהייסן אדם אשר מצד צרתן וואס זיא איז בייא דר זייט פון דער שטאט צרתן והיורדים וגו' ים המלח אונ די וואסרן וואס האבן גגידערט אויף דעם ים הערבה דס איז דר גזאלצנר ים תמו נכרתו זענן צו געענצט געווארן אונ פר שניטן געווארן אונ זייער אורט איז ווארן אום געטריקנט והעם עברו נגד יריחו אונ דם פאלק איז איבר געגאנגן אקעגין יריחו: (יז) ויעמדו הכהנים נושאי הארון זענען

גבליבן

הירדן הכן וכל־ישראל עברים בחרבה
עד אשר־תמו כל־הגוי לעבור את־
הירדן: ד
א ויהי כאשר־תמו כל־הגוי
לעבור את־הירדן * ויאמר יהוה אל־
יהושע לאמר:
ב קחו לכם מן־העם
שנים עשר אנשים איש־אחד איש־
אחד משבט:
ג וצוו אותם לאמר שאו־
לכם מזה מתוך הירדן ממצב רגלי
הכהנים הכין שתים־עשרה אבנים

ישראל עברין ביבשתא
עד דשלימו כל עמא
למעבר ית ירדנא:
א והוה כד שלימו כל
עמא למעבר ית ירדנא
ואמר יי ליהושע
למימר:
ב דברו לכון מן
עמא תרי עסר גברין
גברא חד גברא חד
משבטא:
ג ופקידו
יתהון למימר טולו לכון
מכא מגו ירדנא מאתר
מיקם רגלי כהניא
מתקנא תרתי עסרי
אבניא ותעברנון יתהון
עמכון ותחתון יתהון
בבית

ת"א זהו לכם. סוטה לד:

* פסקא באמצע פסוק

רד"ק

רחקו מאדם העיר מאד כמו שהית הירדן רחוק מהעיר: (יח) בתוך הירדן הכן. מקור ר"ל מוכנים ומתוקנים כתרגומו מתקניא וכן ממצב רגלי הכהנים הכין ממקום שיהיו מוכנים ומתוקנים בו: (א) ויאמר ה' אל יהושע. וכבר אמר קודם ויאמר יהושע אל בני ישראל גשו הנה וכן ויקרא יהושע דבק עם ויהי כאשר תמו כל הגוי לעבור את הירדן לאמר שיאמר יהושע לבני

רש"י

הירדן: בתוך הירדן. וכל זמן שעמדו לא ירדו המים העליונים למטה ובתוך כך כל העם עוברים בחרבה: הכן. מכוונים ונצבים זה כנגד זה: ד (ב) שנים עשר אנשים. הם שנזכרים למעלה להיות נכונים: (ג) והעברתם אותם עמכם. כמלות משה לבנות מהם מזבח בהר עיבל ולכתוב עליהם את דברי התורה ובנו בהם את המזבח והעלו עולות ושלמים ואכלו ושתו

מנחת שי

ב' יבי) לא יוסיף (עוד) לעבר בך בליעל הע"ג דההם פריבית צגווני החריני. ד (א) ויהי כאשר תמו כל הגוי לעבור את הירדן. ויאמר. פיסקא באמצעות

רלב"ג

(ד) ולפרסם זה המופת לוה לי"ב אים. אשר הכין מבני ישראל אים אחד איש אחד משבט שירימו להם אים אבן אחת על שכמו למען יהיה

מצודת דוד

ד (ג) מתוך הירדן. לוה להם לחזור אל קלה הירדן אחר שילאו ממנו: ממצב. ממקום שהכהנים נלבים מוכן ומתוקן כי רגלו

לקוטי יקרים

(יז) וכל ישראל עוברים בחרבה עד אשר תמו כל הגוי לעבור את הירדן. אלע יודין זענען אריבער געגאנגען דעם ירדן טרוקען ביז דאס גאנצע פאלק איז אריבער געגאנגען. פריער רופט זיא דער פסוק ישראל נאך דעם גוי. צווישונס אז מען זאגט אלע יודען זענען אריבערגיגאנגען דעם ירדן טרוקען איז שוין גענוג. צוא וואס זאגט דער פסוק נאך אמאל ביז דאס גאנצע פאלק זענען אריבערגיגאנגען. נאר די גמרא זאגט (חולין דף ז) רבי פנחס בן יאיר איז אמאהל גיגאנגען אויס לייזן גיפאנגענע יודען איז ער גיקומען צו א טייך. האט ער גיזאגט צום טייך די וואסער זאלין צו טיילט ווערין אונ עס זאל ווערן א וועג ער זאל קענין דורך גיין אונ אויב דו וועסט דיך נים צו טיילין וועל איך אוף דיר גוזר זיין דו זאלסט טרוקען ווערין אונ אוף דעם ארט זאל קיין מאהל קיין וואסער זיין. האט דר טייך זיך גיטיילט אונ רבי פנחס איז גגאנגין טרוקין. לעבין דעם טייך איז גישטאנען איוד אונ האט גיטראגין ווייץ אוף פסח. האט רבי פנחס גיזאגט צום טייך ער זאל ווארטן ביז דער יוד וועט אויך אריבער גיין. אונ לעבין דעם טייך איז גישטאנין אטירקישער גוי וואס ער איז גיגאנגין מיט די צו זאמין. האט רבי פנחס גיזאגט צום טייך ער זאל ווארטין ביז דער גוי וועט אויך אריבער גיין. האט דר טייך גיווארט אוף דעם גוי אויך. דא ביי דעם ירדן איז אויך אזו גיוועזן. פריער זענן אריבער גגאנגין דיא יודן דעם ירדן טרוקין אונ דער ירדן האט גיווארט ביז דיא פעלקער וואס זענען גיגאנגן מיט דיא יודין זענין אויך אריבער גיגאנגין. די פעלקיר זענין גיוועזן דער ערב רב פון מצרים אונ די האלצהעקער אונ די וואסער שעפער וואס זענן גגאנגן מיט די יודן (עיין רש"י פ' נצבים): (אלשיך):

פירוש ע"ט

גבליבן שטיין דיא כהנים וואס האבן גטראגן דעם ארון ברית פון גאט בחרבה אונ דער טריקניש בתוך הירדן אונ דעם ירדן הכן אן גברייט כלומר מכוון איין כהן אקעגן דעם אנדרן וכל ישראל עוברים בחרבה אונ אלי ישראל זענן איבר גפארן אונ דר טרקניש עד אשר תמו כל הגוי לעבור את הירדן ביז דאס גאנצע פאלק איז איבר גפארן דעם ירדן:
ד (א) ויהי כאשר תמו וגו' אונ עס איז גוועזן אז דאס גאנצי פאלק איז איבער גיפארן דעם ירדן ויאמר ה' אל יהושע לאמר האט גאט גזאגט צו יהושע צו זאגין: (ב) קחו לכם מן העם שנים עשר אנשים נעמט צו אייך פון דעם פאלק צוועלף מענטשין איש אחד משבט איין מאן פון איטליבען שבט: (ג) וצוו אותם לאמר אונ שאפט זיי צו זאגן שאו לכם מזה טראגט צו אייך פון דאגן מתוך הירדן פון אונ מיטן דעם ירדן ממצב רגלי הכהנים הכין פון דעם בשטאנד פון די פים פון דיא כהנים וואס שטייאן אן גברייט טראגט שתים עשרה אבנים צוועליף שטיינר והעברתם אותם עמכם אונ איר זאלט זייא איבר פירן מיט אייך וגו' במלון אשר תלינו בו הלילה אונ איר זאלט זייא לייגען אין דעם
נאכט

8 והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם
במלון אשר־תלינו בו הלילה: ד ויקרא
יהושע אל־שנים העשר איש אשר
הכין מבני ישראל איש־אחד איש־
אחד משבט: ה ויאמר להם יהושע עברו
לפני ארון יהוה אלהיכם אל־תוך הירדן
והרימו לכם איש אבן אחת על־שכמו
למספר שבטי בני־ישראל: ו למען
תהיה זאת אות בקרבכם כי־ישאלון
בניכם מחר לאמר מה האבנים האלה
לכם: ז ואמרתם להם אשר נכרתו
מימי הירדן מפני ארון ברית־יהוה
בעברו בירדן נכרתו מי הירדן והיו

תרגום

בבית מבתא דתביתון
ביה בליליא: ד וקרא
יהושע לתרי עסר גברא
דאתקין מבני ישראל
גברא חד גברא חד
משבטא: ה ואמר להון
יהושע עברו קדם ארונא
דיי אלהכון לגו ירדנא
וארימו לכון גבר אבנא
חדה על כתפיה למנין
שבטיא דבני ישראל:
ו בדיל דתהי דא את
בינכון ארי ישאלין
בניכון מחר למימר מא
אבניא האלין לכון:
ז ותימרון להון די פסקו
מי ירדנא מן קדם ארון
קימא דיי במעבריה
בירדנא פסקו מי ירדנא
ויהון אבניא האלין
לדכרנא לבני ישראל
עד

תולדות אהרן והעברתם אותם. סוטה
לו: והרימו לכם. סוטה לד (סוטה לה):
למען תהיה. סוטה לד:

רש"י

וקפלו אותם ובאו ולנו בגלגל: (ה) עברו לפני ארון
וגו' הכנסו עתה בירדן ועברו עד לפני הכהנים: (ז) והיו
האבנים האלה. בגלגל לזכרון זה:

רד"ק

האבנים ישראל קחו לכם וצוו אותם: (ה) עברו לפני ארון ה'. נראה
כי יהושע עבר באחרונה את הירדן והעביר כל העם לפניו כדי
שיהיו בטוחים יותר כשנשאר אחריהם שהמים יעמדו נד אחד
עד שיעבור הוא וכיון שעברו כלם קרא לאותם שני' עשר איש
שהכין שהיו עמו ואמר להם שיעברו לפני הארון שהיה בתוך הירדן כי העבר האח' אשר יצאו ממנו ואמר להם שירימו איש
אבנו על שכמו ויעבירום עמם: (ז) בעברו בירדן. במקצת ספרים העי"ן בגעיא נקרא בקמץ רחב והוא מן התחלופים

מנחת שי

פסוק: (ה) על שכמו למספר שבטי בני ישראל. ס"א שבטי ישראל
ומוטעה הוא שזהו אחד מן ג' שבטי בני ישראל הסמוכים בקריאה וסימן
נמסר במסורה גדולה כאן: (ו) למען תהיה וגו' כי ישאלון בניכם מחר לאמר.
בספר אחד דפוס יען כתוב מחר את אבותם לאמר וגירסא זו אינה אלא מן
המתמיהין שזהו אחד מן החלופים שיש בין פסוק זה ובין חבירו שבפרשה זו
לקמן דין כתיב מחר לאמר וחבר מחר את אבותם לאמר דין כתיב כי ישאלון
בניכם וחברו אשר ישאלון בניכם ואע"פ כי אשר לאיתא אח מלרים. דין כתיב
מה האבנים האלה לכם וחברו מה האבנים האלה: (ז) בעברו בירדן במקצת

מצודת דוד

כתליהם ונקחו האבנים אשר תחתיהם: (ד) אשר הכין. לעמוד
קרוב לארון לראות אשר מיד בנוח רגלי הכהנים יכלתו המים
כמ"ש למעלה: (ה) אל תוך הירדן. כי כבר ילאו ממנה כאמור: (ו) אות. סימן לזכרון: מחר. ר"ל לאחר זמן:

מצודת ציון

ד (ה) והרימו. והגביהו:

פירוש ע"ט

נאכט לעגער וואס איר וועט איבער נעכטיגען אין אים
דיא נאכט: (ד) ויקרא יהושע אל שנים העשר איש האט
יהושע גריפען צוא דו צוועלף מאן אשר הכין מבני
ישראל וואס ער האט אן גברייט פון דו בני ישראל
איש אחד משבט איין מאן פון איטליכן שבט: (ה) ויאמר
להם יהושע האט יהושע צו זיי גזאגט עברו לפני ארון ה'
אלהיכם פארט איבר פר דעם ארון פון גאט אייער
גאט אונ מיטין דעם ירדן והרימו לכם אונ הייבט אוף
צו אייך איש איין מאן אבן אחת על שכמו איין שטיין
אוף זיין אקסיל למספר שבטי בני ישראל צוא דער צאל
פון דו שבטים בני ישראל: (ו) למען תהיה זאת אות
בקרבכם כדי דס זאל זיין איין צייכן צווישן אייך כי
ישאלון בניכם מחר אז אייערי קינדער וועלין מארגין
פרעגין מה האבנים האלה לכם וואס זענן דוא דאזיגי
שטיינר צו אייך: (ז) ואמרתם להם זאלט איר צו זיי זאגן
דאס אין אשר נכרתו מימי הירדן אז עס זענן פר שניטן
גוואָרן די וואסרן פון דעם ירדן מפני ארון ברית ה' פר
דעם ארון ברית פון גאט בעברו בירדן אין זיין איבר
פארן אונ ירדן נכרתו מי הירדן זענן וואָרין פר שניטן
די וואסר פון ירדן והיו האבנים האלה לזכרון אונ דו

הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה לְזִכָּרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
עַד־עוֹלָם׃ ח וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוֹשֻׁעַ וַיִּשְׂאוּ שְׁתֵּי־עֶשְׂרֵה
אֲבָנִים מִתּוֹךְ הַיַּרְדֵּן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
אֶל־יְהוֹשֻׁעַ לְמִסְפַּר שִׁבְטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
וַיַּעֲבִרוּם עִמָּם אֶל־הַמָּלוֹן וַיַּנִּחוּם שָׁם׃
ט וּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים הֵקִים יְהוֹשֻׁעַ
בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן תַּחַת מַצַּב רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים
נֹשְׂאֵי אֲרוֹן הַבְּרִית וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם
הַזֶּה׃ י וְהַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי הָאָרוֹן עֹמְדִים
בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן עַד־תֹּם כָּל־הַדָּבָר
אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לְדַבֵּר אֶל־הָעָם
כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה מֹשֶׁה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיְמַהֲרוּ

עַד עָלְמָא׃ ח וַעֲבַדוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דִי פַּקֵּד יְהוֹשֻׁעַ וּנְטַלוּ תַּרְתָּא עַשְׂרֵי אַבְנַיָא מִגוֹ יַרְדְּנָא כְּמָא דְמַלֵּיל יְיָ עִם יְהוֹשֻׁעַ לְמִנְיַן שִׁבְטַיָא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַעֲבְרוּנוּן עִמְּהוֹן לְבֵית מְבָתָא וְאַצְנְעוּנוּן תַּמָּן׃ ט וְתַרְתָּא עַשְׂרֵי אַבְנַיָא אֲקִים יְהוֹשֻׁעַ בְּגוֹ יַרְדְּנָא בַּאֲתַר מֵיקַם רִגְלֵי כַהֲנַיָא נַטְלֵי אֲרוֹנָא דִקְיָמָא וַהֲווֹ תַמָּן עַד יוֹמָא הָדֵין׃ י וְכַהֲנַיָא נַטְלֵי אֲרוֹנָא קָיְמִין בְּגוֹ יַרְדְּנָא עַד דִשְׁלִים כָּל פִּתְגָמָא דְפַקֵּיד יְיָ יַת יְהוֹשֻׁעַ לְמַלָּלָא עִם עַמָּא כְּכֹל דְפַקֵּיד מֹשֶׁה יַת יְהוֹשֻׁעַ וְאוֹחִיאוּ עַמָּא

ועברו

ת"א הקים יהושע . סוטה לה:

רש"י

(ט) ושתים עשרה אבנים · אחרות הקים יהושע בתוך הירדן: (י) עד תום כל הדבר · כמו ששנינו במסכת סוטה עודם בירדן אמר להם יהושע דעו למה אתם עוברים את הירדן על מנת שתורישו את כל יושבי הארץ כו':

רד"ק

(ט) הקים יהושע. אף על פי שלא ראינו שצוהו האל על אלה האבנים אחר שעשה ידענו כי במצות האל יתברך עשה: תחת מצב. מקום מצב לא תחת רגליהם שהרי לא זזו משם עד שנעשה כל מה שהיה להם לעשות כמו שכתוב עד תם כל הדבר: (י) עד תם כל הדבר. הקמת האבנים בירדן והעברת האבני' האחרות אל המלון: אשר צוה ה' את יהושע. כמו שכתוב למעלה: ככל אשר צוה משה את יהושע. כמו שכתוב בתורה והיה ביום אשר תעברו את הירדן: וימהרו. הקמת האבנים והעברתם

מנחת שי

מספרים העי"ן במאריך וקרא בקמץ רחב וגם רד"ק הזכיר זה החילוף: (ח) כאשר דבר . הבית בסגול.

רלב"ג

זה אות בקרבכם להזכירם ענין זה המופת: (ט) וזכר עוד ששתים עשרה אבנים הקים יהושע בתוך הירדן תחת מצב רגלי הכהנים

מצודת ציון

(ט) תחת. במקום:

מצודת דוד

(ט) ושתים וגו'. אלו היו אחרים: עד היום הזה. ר"ל עד עולם כי כל קורא הפסוק הזה בזמנו אומר עד היום הזה והוא כלל גדול בדברי הנביאים: (י) לדבר אל העם. אחז"ל שהשם צוה לו לדבר אל העם לאמר דעו שאתם עוברים את הירדן בהרבה על מנת לגרש כל יושבי הארץ והדבר ההוא בעצמו צוה לו משה: וימהרו. בעבור כבוד הארון שעמד עד עברם:

פירוש ע"ט

דָאזִיגֶע שְׁטֵיינֶער זָאלֶן זַיין צוּ אֵיין זִכָּרוֹן צוּ דִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד עוֹלָם בִּיז אֵייבִּיג: (ח) וַיַּעֲשׂוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוֹשֻׁעַ הָאבֶּן דִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גֶטָאן וִוי יְהוֹשֻׁעַ הָט גֶשַׁאפְט וַיִּשְׂאוּ שְׁתֵּי עֶשְׂרֵה אֲבָנִים מִתּוֹךְ הַיַּרְדֵּן אוּנ הָאבֶּן גֶטְרָאגֶן צְוֶועלְף שְׁטֵיינֶער פוּן דֶער מִיט יַרְדֵּן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ וִוי גָאט הָט גֶרֶעט צוּ יְהוֹשֻׁעַ לְמִסְפַּר וגו' צוּא דֶער צָאל פוּן דוּא שְׁבָטִים פוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲבִירוּם עִמָּם וגו' אוּנ הָאבִּין זֵיי אִיבֶּר גֶפִירְט מִיט זִיךְ צוּ דֶעם נַאכְט לֶעגֶר וַיַּנִּיחוּם שָׁם אוּנ הָאבֶּן זֵיי דָארְטֶן אַנִידֶר גֶלֵייגְט: (ט) וּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים וגו' אוּנ צְוֶועלְף שְׁטֵיינֶער הָט יְהוֹשֻׁעַ אוֹף גֶשְׁטֶעלְט אוּנ מִיטֶן דֶעם יַרְדֵּן תַּחַת מַצַּב רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים אוּנְטֶער דֶעם בְּשְׁטַאנְד פוּן דוּ פִּיס פוּן דוּ כֹּהֲנִים וָואס הָאבִּין גֶטְרָאגֶן דֶעם אָרוֹן הַבְּרִית וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה אוּנ זֵיי זֶענֶען גֶוֶועזֶען דָארְטֶן בִּיז אוּנ דֶעם הַיינְטִיגֶן טָאג: (י) וְהַכֹּהֲנִים נוֹשְׂאֵי הָאָרוֹן עוֹמְדִים בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן אוּנ דוּ כֹּהֲנִים וָוס הָאבִּין גֶטְרָאגֶן דֶעם אָרוֹן זֶענֶען גֶשְׁטַאנֶען אוּנ מִיטֶען יַרְדֵּן עַד תּוֹם כָּל הַדָּבָר בִּיז עֶס הָט זִיךְ אוּם גֶלָאזְט גָאר דוּ רֵייד אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת יְהוֹשֻׁעַ לְדַבֵּר אֶל הָעָם וָוס גָאט הָאט גֶשַׁאפְט יְהוֹשֻׁעַן צוּ רֵיידֶן צוּ דֶעם פָאלְק כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶת יְהוֹשֻׁעַ אַזוֹ וִוי מֹשֶׁה הָאט גֶשַׁאפְט צוּ יְהוֹשֻׁעַ וַיְמַהֲרוּ הָעָם וַיַּעֲבוֹרוּ אוּנ דָס פָאלְק הָאבֶּן גֶאיילט

הָעָם וַיַּעַבְרוּ: יא וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־תַּם
כָּל־הָעָם לַעֲבוֹר וַיַּעֲבֹר אֲרוֹן־יְהוָה
וְהַכֹּהֲנִים לִפְנֵי הָעָם: יב וַיַּעַבְרוּ בְּנֵי־
רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד וַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה
חֲמֻשִׁים לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה: יג כְּאַרְבָּעִים אֶלֶף חֲלוּצֵי
הַצָּבָא עָבְרוּ לִפְנֵי יְהוָה לַמִּלְחָמָה אֶל
עַרְבוֹת יְרִיחוֹ: יד בַּיּוֹם הַהוּא גִּדַּל יְהוָה
אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בְּעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ
אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר יָרְאוּ אֶת־מֹשֶׁה כָּל־
יְמֵי חַיָּיו: טו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר:

תרגום

וַעֲבָרוּ: יא וַהֲוָה כַּד
שְׁלִים כָּל עַמָּא לְמֶעְבַּר
וַעֲבַר אֲרוֹנָא דַיְיָ
וְכַהֲנַיָא קֳדָם עַמָּא:
יב וַעֲבָרוּ בְּנֵי רְאוּבֵן
וּבְנֵי גָד וּפַלְגוּת שִׁבְטָא
דִמְנַשֶּׁה מְזָרְזִין קֳדָם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל כְּמָא דְמַלִּיל
עִמְּהוֹן מֹשֶׁה:
יג כְּאַרְבְּעִין אַלְפִין מְזָרְזֵי
חֵילָא עֲבָרוּ קֳדָם עַמָּא
דַיְיָ לִקְרָבָא לְמֵישְׁרֵי
יְרִיחוֹ: יד בְּיוֹמָא הַהוּא
רַבֵּי יְיָ יַת יְהוֹשֻׁעַ בְּעֵינֵי
כָּל יִשְׂרָאֵל וּדְחִילוּ מִנֵּיהּ
כְּמָא דַהֲווֹ דָחֲלִין מִן
מֹשֶׁה כָּל יוֹמֵי חַיּוֹהִי:
טו וַאֲמַר יְיָ לִיהוֹשֻׁעַ
לְמֵימַר

ת"א כלאר תם . סוטה לה .

רש"י

(יא) ויהי כאשר תם כל העם לעבור ויעבור ארון וגו'. לא כדרך שעברו האחרים אלא כמו שמפורש למטה בענין נתקו כפות רגלי הכהנים לאחוריהם אל החרבה על השפה שנכנסו בה שהיו עומדים אללה וחזרו המים לאחוריהם לילך כתמול שלשום נמלא ארון ונושאיו מלד זה וכל ישראל מלד זה נשא הארון את נושאיו ועבר: לפני העם. לעיני

צוה

רד"ק

ואחר כן עברו: (יא) ויהי כאשר תם כל העם וגו' לפני העם. פי' הארון והכהנים שהיו לפני העם קודם שתמו לעבור עברו אחרי עבור העם. או פי' כאשר תם כל העם לעבור המתינו על שפת הירדן עד שעבר הארון והלך לפני העם והלכו אחריו. או יהיה פי' לפני העם לעיני העם. ורז"ל פירשו בענין אחר כל זה הענין ופירושו עד קצה מי הירדן בירדן תעמדו בקצה אשר נכנסו ממנו ושם עמדו הכהנים והארון עד שעבר העם ופירשו נתקו כפות רגלי הכהנים אל החרבה אל החרבה אשר בצדם והיא השפה אשר נכנסו כמנת וחזרו לאחוריהם אל החרבה וזה שאמר ויעלו מן הירדן שעלו מן הירדן אל השפ' כדי שיחזרו המים למקומם קודם שיעבור הארון כדי להראות להם נס אח' נמצאו ארון וכהני' מצד אחד וישראל מצד אחר והירדן מלא בניהם נשא ארון את נושאיו ועבר שנ' ויעבור ארון ה' לפני העם ואני תמה מזה הדרש מה הצריכם לזה לאלה הפסוקים כי כבר פירשנו אותם כלם לדעתנו ואפילו יהיה כדבריהם פי' קצת מי הירדן בשפה אשר נכנסו ממנה. כאשר תם כל העם לעבור עבר הארון אחריהם ביבשת וכאשר נתקו כפות רגלי הכהנים אל החרבה מצד השני שבו המים למקומם ואנה ראו שארון מצד זה וישראל מצד זה ומה צריך לשאת ארון את נושאיו ולעבור ואם היה גם כזה לא היה הכתוב כפרש שהארון נשא את נושאיו למעלה מן המים ואפילו לפי שמפרש דבריהם כששמעו שמפרש עד קצה מי הירדן הקצה שיצאו ממנו כמו שאנו מפרשים ומפרש ארון מצד זה וישראל מצד זה כי כלם היו מהשפה אשר יצאו ממנה אלא פי' מצד זה שהארון היה על שפת הירדן וישראל היו לפניו רחוקים וזהו כמצד אחר אם כן הארון שהיה אחרי העם איך אמר ויעבור לפני העם אלא נשא ארון את נושאיו ועבר לפני העם אף על פי כן מי הצריכם לזה הנס וכי קשה הוא לפרש שהמתינו אותו ישראל עד שעבר לפניהם כמו שפירשנו או פירוש לפני העם לעיני העם כמו שפירשנו וחס שאמרו ידעו מה שאמרו כי דעתם רחבה מדעתנו: (יג) כארבעים אלף. הכ"ף כ"ף שיעור: (יד) גדל ה'. שבקע הירדן לפניו כמו שבקע הים לפני משה: (טו) ויאמר

רלב"ג

ויתפרסם להם שהלל מקומם יעמדו מי הירדן כד אחד: (יא) והנה זכר שכבר מהרו העם לעבור יותר מהחוק הנהוג ונדמה שכבר

מנחת שי

(יד) ויראו אותו. בספרי כ"י ודפוסים ישנים היו"ד במאריך והוא חד מן ד' חס' ע"פ המסורת ופיסן במ"ג. (במערכת אות י' ועיין מ"ש שמואל א' י' ז'):

מצודת דוד

(יא) ויעבור. אחר שלוה יהושע להכהני' לעלות מן הירדן כמ"ש למטה אז עבר הארון ללכת לפני העם:(יג) לפני ה'. ר"ל בשליחותו ש"מ:

מצודת ציון

(יג) חלוצי. מזוין כמו הלוצים תעברו (דברים ג'): ערבות. ענינו כמו מדבר:

פירוש ע"ט

גאַיילט און זענען איבּער גפאַרן: (יא) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר תַּם כָּל הָעָם לַעֲבוֹר אַז דאַס גאַנצע פאָלק איז איבּער גיפאַרן דעם ירדן וַיַּעֲבֹר אֲרוֹן ה' וְהַכֹּהֲנִים לִפְנֵי הָעָם איז איבּער גפאַרן דער ארון פונגאָט און די כהנים פאַר דעם פאָלק: (יב) וַיַּעַבְרוּ בְנֵי רְאוּבֵן וגו' זענען איבּער גפאַרן די בּני ראובן און די בּני גד און אַיין האַלבּר שבט מנשה חֲמֻשִׁים גוואָפנט מיט כלי זיין לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פאַר די קינדר ישראל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אַזוי ווי משה האָט גרעט צו זייא: (יג) כְּאַרְבָּעִים אֶלֶף חֲלוּצֵי הַצָּבָא אַזוי ווי פערציג טויזנד מאַן גוואָפנט עָבְרוּ לִפְנֵי ה' לַמִּלְחָמָה זענען איבּער גפאַרן פאַר גאָט צו דער מלחמה אֶל עַרְבוֹת יְרִיחוֹ צו דעם פּלאַץ פון דער שטאָט יריחו: (יד) בַּיּוֹם הַהוּא גִּדַּל ה' אֶת יְהוֹשֻׁעַ בְּעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל און דעם דאָזיגען טאָג האָט גאָט גרוס גמאַכט דעם יהושע און דיא אויגן פון כל ישראל וַיִּרְאוּ וגו' און זיי האָבּן מורא געהאַט פאַר אים אַזוי

ווי

טז צַוֵּה אֶת־הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי אֲרוֹן הָעֵדוּת
וְיַעֲלוּ מִן־הַיַּרְדֵּן׃ יז וַיְצַו יְהוֹשֻׁעַ אֶת־
הַכֹּהֲנִים לֵאמֹר עֲלוּ מִן־הַיַּרְדֵּן׃ יח וַיְהִי
בַּעֲלוֹת הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה
מִתּוֹךְ הַיַּרְדֵּן נִתְּקוּ כַּפּוֹת רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים
אֶל הֶחָרָבָה וַיָּשֻׁבוּ מֵי־הַיַּרְדֵּן לִמְקוֹמָם
וַיֵּלְכוּ כִתְמוֹל־שִׁלְשׁוֹם עַל־כָּל־גְּדוֹתָיו׃
יט וְהָעָם עָלוּ מִן־הַיַּרְדֵּן בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ
הָרִאשׁוֹן וַיַּחֲנוּ בַּגִּלְגָּל בִּקְצֵה מִזְרַח

תרגום

לְמֵימַר: טז פַּקֵּיד יָת
כָּהֲנַיָּא נָטְלֵי אֲרוֹנָא
דְסַהֲדוּתָא וְיִסְקוּן מִן
יַרְדְּנָא: יז וּפַקֵּיד יְהוֹשֻׁעַ
יָת כָּהֲנַיָּא לְמֵימַר סַקוּ
מִן יַרְדְּנָא: יח וַהֲוָה כַּד
בְּעוֹ לְמִסַּק כָּהֲנַיָּא נָטְלֵי
אֲרוֹן קְיָמָא דַיְיָ מִגּוֹ
יַרְדְּנָא אִתְנְגִידָא פַּרְסַת
רַגְלֵי כָּהֲנַיָּא וּנְחָא עַל
יַבֶּשְׁתָּא וְתָבוּ מֵי יַרְדְּנָא
לְאַתְרֵיהוֹן וַאֲזַלוּ
כְּמֵאִתְמָלֵי וּמִדְּקַדְמוֹהִי
עַל כָּל כֵּיפוֹהִי: יט וְעַמָּא
סְלִיקוּ מִן יַרְדְּנָא בְּעַשְׂרָא
לְיַרְחָא קַדְמָאָה וּשְׁרוֹ

ת"א נתקו כפות. סוטה לה: בעשור לחודש. ר"ה יג יבמות עא קדושין לח

רד"ק בעלות קרי

ה' אל יהושע וגו' צוה את הכהנים. וכבר אמר כי כבר אמר למעלה ויעבור ארון ה' ועתה ספר היאך עבר כי הקב"ה אמר ליהושע קודם זה שיצוה את הכהנים שיעלו מן הירדן: (יח) ויהי בעלי הכהנים. בבי"ת כתיב וקרי בכ"ף והענין אחד: וישבו מי הירדן כתמול שלשם על כל גדותיו. בא להודיע כי בשוב המים למקומם גם כן לא באו באחד כי היו שוטפים בירידתם ויציאתם חוץ מגדות הירדן אלא ירדו התחתונים עם קצת העליונים וכן מעט מעט עד אשר שבו כתמול שלשם ללכת על כל גדותיו: (יט) ויחנו בגלגל. והוא המלון אשר צוה ה' להניח שם האבנים ושם הקימם יהושע ובו ביום שעברו באו הגלגל שנאמר במלון אשר תלינו בו הלילה ואמרו רז"ל כי יותר מששים מיל הוא הדרך שהלכו באותו היום מן הירדן ועד הגלגל יע"י נס הלכו הדרך ההוא אנשים ונשים וטף יותר מששים מיל

רש"י

העם: (טז) צוה את הכהנים. כאן פירש הכתוב את האמור למעלה היאך עבר ארון ה' והכהנים לפני העם וגו': ויעלו מן הירדן. ויעברו אין כתיב כאן אלא ויעלו למדנו שעל השפה שהיו עומדין אלה עלו ואי אפשר לומר שהיו עומדין אלא שפת הירדן שבמערב שהרי נאמר למעלה נעקרו רגלי הכהנים בקצה המים ושם נאמר ויעמדו הכהנים וכל ישראל עוברים: (יח) נתקו כפות רגלי הכהנים. מן המים אל החרבה שאלם וישובו המים למקומם נמצא ארון מצד זה וישראל מצד זה נשא ארון את נושאיו ועבר ועל דבר זה נענש עוזא כשאחז בארון. נושאיו נשא עצמו לא כל שכן:

מנחת שי

(יח) ויהי בעלות. כתיב בבי"ת וק' בכ"ף והוא חד מן תלין דכתיבין בי"ת וקריין כ' וסימן במסרה רבתא ודין הושע ודין דברי הימים: כלמום. בספרים מדוייקים מלא וכן ראוי על פי המסורת דפרשה ויאמר במסרה גדולה (ל"א ה'):

רלב"ג

עשו זה כדי שיתבאר להם מדרגת יהושע בענין זה המופת כי אילו היה מוגבל זמן עמידת מי הירדן עד הזמן שהיה ראוי שיעברו בו העם לפי המנהג הנהוג הי' ראוי כשאמרו לעבור שישארו מי הירדן כן זמן מה אחר עברם והנה הפך זה בתכף עבור העם עבר ארון ה' לפני העם ותכף שבו מי הירדן למקומם וזה גם כן היה במלאות הש"י כדי שיתפרסם לישראל עולם זה המופת ר"ל בכבר לוה הש"י את יהושע שיצוה הכהנים נושאי הארון שיעלו מהירדן תכף עבור העם: (יט) והנה זכר שהעם עלו מהירדן בעשור לחודש הראשון ויחנו בגלגל ובכבר הקים יהושע שם י"ב האבנים אשר הרימו השנים עשר בהכין

מצודת ציון

(יח) נתקו. נעתקו וסרו ממקומם:

פירוש ע"ט

ווי זיי האבן מורא גהאט פאר משה כָּל יְמֵי חַיָּיו אלי טעג פון זיין לעבן: (טו) וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ און גאט האט גזאגט צו יהושע לֵאמֹר צו זאגן: (טז) צַוֵּה וגו' שאף דו כהנים וואס טראגן דעם ארון ווס דו לוחות זענן און אים וַיַּעֲלוּ מִן הַיַּרְדֵּן זיי זאלין אויף גיין פון דעם ירדן: (יז) וַיְצַו יְהוֹשֻׁעַ אֶת הַכֹּהֲנִים האט יהושע גשאפט דו כהנים עֲלוּ מִן הַיַּרְדֵּן גייט אויף פון דעם ירדן: (יח) וַיְהִי בַּעֲלוֹת הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית ה' און עס איז געוועזן אז זיי זענין אויף גגאנגן דו כהנים וואס האבן גטראגן דעם ארון הברית פון גאט מִתּוֹךְ הַיַּרְדֵּן פון מיטן דעם ירדן נִתְּקוּ כַּפּוֹת רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים ווי זיי זענן פר ריקט גווארן די טריט פון דו פיס פון דו כהנים אֶל הֶחָרָבָה צו דר טריקנוש וַיָּשֻׁבוּ מֵי הַיַּרְדֵּן לִמְקוֹמָם האבן זיי זיך תיכף אים גקערט דו וואסרן פון דעם ירדן צו זייער אורט וַיֵּלְכוּ כִתְמוֹל שִׁלְשׁוֹם און זענן גגאנגן אזו ווי נעכטן און איי נעכטן עַל כָּל גְּדוֹתָיו אויף אלי זייני ברעגים דר מדרש שרייבט דו כהנים זענן צוריק גגאנגן אויף דער טריקניש ווס זיי זענן אביין גגאנגן פון איר אונ ירדן און דו וואסרן פון דעם ירדן האבן זיך אים גקערט צו זייער אורט און זענן גגאנגן אזו ווי פריער פול אויף אלי ברעגים נמצא איז דער ארון מיט די כהנים גוועזן פון דער זייט ירדן און די ישראל זענן גוועזן אויף דער אנדרר זייט הט גאט איין נס גטאן דאס דער ארון האט אריבר גטראגן די כהנים איבר דעם ירדן צו דר אנדרר זייט ווס די ישראל זענין גוועזן זיין רש"י: (יט) וְהָעָם עָלוּ מִן הַיַּרְדֵּן בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן אין דם פאלק זענן אויף גגאנגן פון דעם ירדן צעהן טאג און ערשטן

חודש

מבני ישראל למען יהיה זה לזכרון לבני ישראל עד עולם וזה ממה שיורה כי במקום המקדש שמו אותו כמו הענין בצנצנת המן ובמטה אהרן שנתבאר בתורה שהושמו לפני משכן ה' למשמרת והנה נקבע המשכן בגלגל זמן מה כמו שיבא שכבר עשו בני ישראל שם הפסח בארבעה עשר יום לחודש ולא היה אפשר שיעשוהו שם שלא היה שם המשכן: (כ) והנה יראה שלא השמו האבנים האלה לפני העדות כמו הענין בצנצנת ה..ן ומטה אהרן לשתי סבות האחת שלא נזכר בזה המקום זה אבל זכר שכבר הקימם יהושע בגלגל. והשנית שהוא ראוי שיהיה הבדל עצום בין מופתי משה ומופת זולתו כמו שנזכר בסוף התורה ולזה אין ראוי שישתתפו אלו הדברים שהיו לזכרון לאלו המופתים במקום אחד עם שאלו האבנים יצטרך להם מקום גדול ולא יכילם המקום ההוא ועוד שכבר יהיה הבדל עצום בין צנצנת המן ומטה אהרן ובין האבנים האלה וזה כי צנצנת המן היה בו המופת מתמיד עד שמה שהיה נמס בחום השמש ישאר ויתקיים זה הזמן הארוך וכן היה הענין במטה אהרן עם השקדים שגמל ואלו הענינים גם כן מה שעושה בו המופת בעצמו ואולם האבנים לא היה בהם בעצמותם מן הזרות והפלא ולא היה מה בעצם בו המופת אבל היו סבה באופן מה לזכר ענין זה המופת כמו שנזכר בזה המקום ולזה היה די שיהיו במקום שיהיה בו המשכן כי שם יבואו ישראל בכללם שלש פעמים בשנה ויזכירום אלו האבנים ענין זה המופת עד עולם ולזה לא אמר בזה המקום שהקים יהושע אלו האבנים לפני השם אבל אמר שהקימם בגלגל כי די להזכיר זה המופת בזה האופן ומזה המקום יראה שאלו האבנים היו תמיד במקום משותף לכל ישראל כדי שיהיו זכרון מתמיד לכולם כמו שנזכר פה והנה למדו רבותינו ז"ל ממה שנזכר פה בשבעה באדר מת משה וידמה שהסכימו שאותו אדר היה שלשים יום כי אז היו מקדשין החדש ע"פ הראיה ובו ביום שמת משה התחיל מספר השלשים יום שבכו אותו והנה היום השני מניסן היה היום השלשים ולפי שמקצת היום ככלו הנה שלח אז יהושע המרגלים ביום ההוא ובו ביום אמר לשוטרי ישראל כי בעוד שלשת ימים יעברו את הירדן והנה בסוף היום התשיעי לניסן לנו אצל הירדן וביום העשירי עברו את הירדן וחנו בגלגל ואולם אם היה בשנה ההיא אדר מעוברים והשעה יום הנה יחויב שנאמר שבששה באדר מת משה ולפי שכבר אמר משה ביום מותו בן מאה ועשרים שנה אנכי היום למדנו שבמו היום שמת נולד והנה זכר אחר זה שזה המופת הוסיף מורך לב לכל מלכי האמורי והכנעני וכבר נתפרסם זה המופת לכולם מצד מה שראו בכרתו מי הירדן שהיו אללם עת מה כי כבר נכרתו מימי הירדן ממקום רגלי הכהנים עד היום ולאשר חקרו בזה מצאו שהסבה שיתה שהש"י הוביש מימי הירדן מפני בני ישראל עד עברם והנה נזכר בזה המקום שמה שעשה יהושע מאלו הדברים לפרסם זה המופת היה לפי מה שצוה משה את יהושע ולזה ידמה במשה לזהו בביאור איך יעשה זה כשיכרתו מי הירדן על ידו כדי שיגיע מזה לכל ישראל זה התועלת האפשרי שיגיע ממנו: והנה ראוי שנחקור בכאן בהיתר ספק מה אינו מעט יקרא בזה המופת אשר נזכר פה וזה שכבר הסכימו ז"ל כי לא יתחדש במופתים דבר חדש ולזה הוקשה לרבא מה שאמר ואם בריאה יברא ה' מפני מ"ש אין כל חדש תחת השמש ויתר הספק הזה כשאמר שזה המופת היה למהר זמן פתיחת הארץ פיה וביאור זה כי זה יקרה לארץ באורך הזמנים כשיעלו בבטנה איד מה עשני כמו שנתבאר בספר האותות והמופת היה לעשות בזולת זמן מורגש מה שיעשוהו הטבע בזמן ארוך וכן הענין בהתהפך המטה לתנין אבל לא יחדש הש"י דבר חדש אלא הנמצאות כולם ולזה לא יתכן שיעשה מהמטה נחש ויהיה מטה ונחש יחד וכן לא תואר בעשות דבר מה שהיה מציאותו סותר עצמו כאילו תאמר עשיית מרובע הקטר שוה לצלעו או עשיית משולש מקוים ישרים שיהיו זויותיו פחות או יותר משתי זויות נצבות או עשיית אש קר ומה שדומה לזה ממה שמציאותו סותר נפשו ובהיות הענין כן והיה מטבע המים כשהיו מים בפועל שיהו מבקשים המקום השפל הנה ידמה שיהיה המופת בדברים אשר לא ייוחס לש"י לעשות זה המופת בכמו זה האופן ואם אמר אומר שכבר נתבאר בענין כבשן האש שבאו בו חנניה מישאל ועזריה ולא ניזוקו שכבר היה בלתי אש והוא אש אמרנו לו שהמופת לא היה שהוסר החום מהאש והוא אש הלא תראה שהאנשים שהשליכום שם מתו מחוזק החום אבל זה המופת היה אם כשהסיר הש"י במופת הטבע האשיי מהמקום שבאו בו חנניה וחבריו כמו שיראה מקצת דברי רבותי' ז"ל אם בשהקנה להם טבע שלא יוזקו בו מהאש כי כבר זכרו חכמי הרפואה שיש שם קצת דברים כשימשח אדם אחד אבר מאיבריו בהם לא יזיקהו האש והמופת היה לעשות זה בזולת סבותיו כמו הענין בפתיחת הארץ ובהיות הענין כן הנה איך היה הענין בזה מי יתן ואדע. ונאמר שכבר ידענו שנאמר שאין המהות מים בלתי נגרים דבר חדש כי כבר יקרה בזה למים כשיהיה להם דבר מונע מהתנועה ואיפשר שחדש הש"י במופת באויר בסמוך למים ההם גשם שפילי עב מונע המים מהירידה או כיס זה שחדש כח חזק שם במופת ידחה הניע למקום ההוא ולא יניחם לרדת כמו הענין בקריעת ים סוף כמו שבארנו בביאורינו לדברי תורה כי הש"י הרבה אל מה שיחבר אל המלאת המופתים סבות מה ימעטו הזרות אשר בענין המופתים ההם ולזה תמצא שצוה ישעיהו שימלחו דבלת תאנים על השחין חזקיה כי יש לו מבוא בזה מבוא מה ואע"פ שאי אפשר בו שירפא השחין בכמו זה הזמן המעט וכן תמצא במה שצוה אלישע לנעמן בירדן בבע פעמים בירדן כי הרחילה במים הקרים יש לה מבוא מה בזה כמו שהוא מפורסם אלא שלא תשלם בה הרפואה בזה האופן מזולת שיחובר לזה מופת. והנה הענין הזה בטבע כמו הענין במצות התוריות כי הכל מסודר מהשם ית' ולזה כשיצטרך לשם ית' לשנות הטבע מצד מה שזהו יותר טוב בעת ההיא ממה שיסודר מהטבע הנה יתרחק ממנו המעט שאיפשר כי השם יתברך אינגו שונה הסדור הטבעי כי הוא ברא וכן הענין בתורה ר"ל שכאשר יהיה יותר בעת ההיא הנעיה מדבריה הנה יהיה רשות לנביא או לב"ד לנטות מקצת דבריה אז כמו מעשה אליהו בהר הכרמל וכשיהיה זה כן הנה ראוי שימו אז מדברי התורה היותר מעט שאיפשר ולזה תמצא במי שאחזו בולמוס שמאכילין אותו הקל הקל תחלה. ובכאן הותר זה הספק:

ואולם התועלות המגיעים מזה הספור הם י"ב:

התועלת הראשון הוא בעיון והוא שכבר תהיה הנבואה לנביא להשגחה על העם אשר הוא שלוח להם ולזה יחויב מזה שאם לא יצטרך העם שתגיע להם זאת ההודעה על יד איש אחר ראוי לנבואה מפני הגעתה להם על יד נביא יותר שלם ממנו שלא תגיע נבואה לאיש ההוא הראוי לנבואה בעניני העם ולזה ספר שלא נתנבא יהושע אלא אחר מות משה כי לא נצטרך לישראל ההודעה לזה על יד יהושע כשכבר נשלם להם זה באופן יותר שלם על יד משה:

השני הוא במדות והוא שראוי לתלמיד המבקש למוד השלמות האנושי מהמלמד הכאות לזה שיעמוד לפניו תמיד וישרתהו כי אז יתכן לו ללמד ממנו בכללות כל הדברים שירצה הן מהפילוסופיא העיונית או המדינית או מהענינים התוריים ולזה תמצא שתאר יהושע בהגעת הנבואה לו בשהוא משרת משה כאילו יאמר שמזה הצד הגיע לו מהשלמות מה שבעבורו היה ראוי לנבואה:

השלישי הוא להודיע שסבת בלתי עבור משה את הירדן היה חטא העם וזה למדנו בעבור ב' דברים מזה הספור האחד הוא שבזה המקום שהתבאר בו שלא הסכים הש"י שיעבור משה את הירדן ולזה נתן סבה במה שצוה יהושע שיעבור את הירדן אחר היות משה מת תמצא שקרא אותו הש"י עבדו וזה ממה שיורה כי לא היה זה לו בחטאו ולזה אמר במשנה תורה גם בי התאנף ה' בגללכם וגו' ואם יקשה בעיניך מה שבארה התורה שזה היה על אשר מרו את פי ה' לבלתי הקדישו בענין מי מריבה נאמר לך שזה לא יסתיר מ"ש גם בי התאנף ה' בגללכם וזה כי אולי היה נמשך לישראל מזאת ההקדשה מהתועלת באמונה בש"י מה שיהיו ראויים בו אל שתגיע להם ירושת הארץ בשלם שבפנים על יד משה והשנית שכבר התבאר במה שיבא שכבר נתעצל יהושע בירושת הארץ ושזה היה בסבה מאת השם למען נסות בם את ישראל השומרים הם את דרך ה' והוא מבואר שאם היה זה עושה ע"י משה היה משה משתדל בזה בזריזות יותר הלא תראה מה עשה לסיחון ולעוג שלא השאיר להם שריד במעט מהזמן:

הרביעי הוא במדות והוא שהוא ראוי למי שהוא ביום טובה שישתדל בהצלחה בזריזות ולא יתעצל בזה ר"ל כי לא ידע אם הימים הבאים היו טובים כאלה או יפרידהו המות ולזה תמצא שאחר שייעד השם ליהושע וכבר היה עמו כאשר היה עם משה עד שלא יתיצב איש בפניו הזהירו שיעשה זה בזריזות כדי שתשלם על ידו ירושת הארץ לישראל כי הש"י לא יקצר מלכת הטובות ביותר שלם שבפנים ואע"פ שכבר היה יהושע יודע אלא תכמתו האלהי' שכבר יתעצל יהושע בזה הנה עכ"ז הזהירו שישתדל בזה בזריזות כי הבחירה האנושית הוא מושלת ע"ז כמו שבארנו בששי מספר מלחמות ה' ולזה אמר לו חזק ואמץ כי אתה תנחיל וגו':

החמישי הוא להודיע כי ההתמדה בעיון בתורה התמימה והמאמץ אחריה סבה אל שיצליחו דרכי האדם ושישלם בעיון שהוא סבה להצלחת דרכי האדם ולזה אמר רק חזק ואמץ מאד לשמור לעשות ככל התורה וגו' כי אז תצליח ואז תשכיל כאילו התחכם הש"י להטיב את ישראל בענין זאת הירושה באופן שיהיו ראויים אל שתגיע להם באופן שלם והנה פירשנו אמרו ואז תשכיל מענין השכל וידוע אותי שאם היה מענין ההצלחה יהיה אמרו ואז תשכיל מותר אין צורך בו:

הששי הוא במדות והוא שמי שיצטרך לעשות פועל א' לתועלת מה והוא איפשר שיגיעו מהפועל ההוא תועלות אחרים כשיעשו אותו באופן מה הנה ראוי שלא יקצר מהגיע הפועל ההוא כל התועלות האפשריות וזה יהיה בשיעשהו באופן אשר יגיע ממנו שאר התועלות וכ"ש שראוי לו זה כשתהיה נמשך משאר התועלות השמר התועלת המכוון בזה הפועל באופן היותר שלם שאפשר ולזה תמצא כי יהושע כאשר הצטרך להכרית את מי הירדן למען יעברו העם בו בקלות ובזולת סכנה לחבר לזה מה שימשכו ממנו תועלות רבות ולזה הודיעם תחלה שבעוד שלשת ימים יהיה זה הפועל למען יכינו להם באלו הג' ימים צידה לדרך אשר הם הולכים בה והיא ההלוך לבוא לרשת את הארץ שהוא מלאכה לא ליום אחד ולא לשנים אבל לזמן ארוך עם שזה יוסיף לישראל האמנה ביהושע כשיראו הגעת מה שיראה להם בעת שהגדיל אותו והודיעם כי בנוח כפות רגלי הכהנים בירדן יכרתו מימיו ושאחר עבור העם תכף יעלו הכהנים נושאי הארון מהירדן וישובו מי הירדן למקומם כי זה ממה שיישיר העם להתקרב לעבודת הש"י אשר הוא שליט בכמו אלו הנפלאות העצומות ולשמוע למצות יהושע נביאו כי זה כלו ממה שיישיר העם אל שתבוא להם ירושת הארץ באופן שלם ולפרסם זה המופת הנפלא הקים יהושע

האבנים

יְרִיחוֹ׃ כ וְאֵת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה הָאֲבָנִים
הָאֵלֶּה אֲשֶׁר לָקְחוּ מִן־הַיַּרְדֵּן הֵקִים
יְהוֹשֻׁעַ בַּגִּלְגָּל׃ כא וַיֹּאמֶר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר אֲשֶׁר יִשְׁאָלוּן בְּנֵיכֶם מָחָר אֶת־
אֲבוֹתָם לֵאמֹר מָה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה׃
כב וְהוֹדַעְתֶּם אֶת־בְּנֵיכֶם לֵאמֹר בַּיַּבָּשָׁה
עָבַר יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה׃ כג אֲשֶׁר־
הוֹבִישׁ יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶת־מֵי הַיַּרְדֵּן

תרגום

בְּגִלְגָּלָא בִּסְיָפֵי מַדְנַח
יְרִיחוֹ׃ כ וְיָת תַּרְתָּא עֲשַׂר
אַבְנַיָא הָאִלֵין דִּנְסִיבוּ
מִן יַרְדְּנָא אֲקִים יְהוֹשֻׁעַ
בְּגִלְגָּלָא׃ כא וַאֲמַר
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר
דְּיִשְׁאֲלוּן בְּנֵיכוֹן מְחַר
יַת אֲבָהַתְהוֹן לְמֵימַר
מָה אַבְנַיָא הָאִלֵין׃
כב וּתְהוֹדְעוּן יַת בְּנֵיכוֹן
לְמֵימַר בְּיַבֶּשְׁתָּא עֲבַר
יִשְׂרָאֵל יַת יַרְדְּנָא הָדֵין׃
כג דְּיַבֵּשׁ יְיָ אֱלָהֲכוֹן יַת
מֵי יַרְדְּנָא מִן קֳדָמֵיכוֹן
עד

ת״א שתים עשרה האבנים. סוטה לה לו:

רד״ק

באותו היום: (כא) אשר ישאלון בניכם הנולדים הקטנים ואשר יולדו: (כג) אשר הוביש ה' את מי הירדן מפניכם. דברי יהושע לבני ישראל ליוצאים ממצרים ולילודים במדבר אשר הוביש לפנינו אנחנו שיצאנו ממצרים: (כד) יראתם. לגזרת פעל כי

רש״י

(כ) הקים יהושע בגלגל. הוא המלון אשר לנו בו הלילה:

רלב״ג

האבנים תחת כפות רגלי הכהנים כדי שיראום כל ישראל כמו שזכרנו ולזה נשים העבר איש אבן אחד נאכין שתים עשרה האבנים להזכיר זה המופת בישראל עד עולם למען יראו תמיד אותם ויהיה זה כבר אל שיאמרו ישיבם על הארץ כמולם בהב"י נותן להם אשר הגיעם לירושתה עם בזה יהיה כבר להגיע להם ירושת הארץ באופן בלא כמו שיאלנו ולא עם זה שיהיה זה המופת ביום למען יתפרסם זה המופת לכל מלכי האמורי אשר בעבר הירדן ימה ולכל מלכי הכנעני אשר על הים וימס לבבם מפני בני ישראל כי זה כלו ממה שיעזור על כלותם והגעת ירושת הארץ על ישראל בשלמות ולזאת הסבה בלא יהושע מרגלים להזיק לב ישראל כשידעו בנפלה אימתם על כל הגוים ההם בהם בלא להלחם עמם כמו שביארנו במה שקדם והנה זכר בזה הספור שיהושע עשה זה להשר לוחו מבה ע"ה כי משה שישילו אל שיעבה זה הענין בזה האופן הנכם כמו שזכרנו במה שקדם:

השביעי והוא במדות הוא בזה להוי למי שירצה להציל איש מה מיד אחר שירצה עלמו בדבריו כאלו הוא הוזק שיפול האיש ההוא ביד רודפו כי בזה ימלא לו המכוון בהצלתו וזה שכבר ישמן הרודף על דבריו ויתכן לו בתחבולות למנע הרודף. ולזה תמצא כי כשאלת המלך יריחו אל רחב הפונדקית בתוליא האנשים אליו מבני ישראל אמרה אחר בהלפינה אותם באמת הוא זה אך לא תמצאת בזה כי אלו ידעה היותם מבני ישראל היתה מגנה זה למלכות ולעם כדי להפסם וספרה שכבר יצאו אחר בהגיע הסך הלילה ולא ידעה אנה הלכו והנה עלה שירדפו מהר אחריהם כי ישיגום וזה ממה שהרלחתם בהיא חוזקת שיפלו בידם ולזה האמינו יותר לדבריה ונשלמה בזה ההצלה למרגלים אשר בוגה אליה:

השמיני והוא במדות הוא בראוי למי שירצה להציל איש מה בזה האופן הנזכר שישמר שלא יכזב בתחבולו' דבריו במה שיתכן שהשיגהו התפיסה ולזה תמצא שרחב לא אמרה שלא באו אליה האנשים מבני ישראל כי זה ממה שישיגהו בו התפיסה בקלות ויהיה זה סבה אל שלא יגיע ההצלה שכונה וכאשר אמרה שכבר יצאו מאם זכרה לזה מאמר יהיה לה התגלות בו אם ימלא מאמרה זה כוזב בכל או בקצה והוא שכבר אמרה שזה היה בעת שהיה השער לסגור בחשך ויתכן מפני החשך שנדמה לה שיצאו בניסם ולא יצא כי אם אחד או כאשרו שניהם כי זה אפשר שיקרה מפני החשך:

משלי חכמים

(כ) וְאֵת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה הָאֲבָנִים וגו'. הקב"ה האט גיבאטין דורך יְהוֹשֻׁעַ דיא יודין זאלין נעמין צוועלף שטיינער אונ זאלין זייא שטעלין אין גִלְגָל דס זאל זיין איין אנדענקונג אויף די נסים וואס גאט האט גיטאהן מיט די יודין. צוא וואס האט מען גידארפט דעם אנדענקונג מיט דיא שטיינער ביי דעם יַרְדֵן אונ ביי דעם יַם האט גאט נאר ניט גיבאטין מען זאל מאכין איין אנדענקונג וועלין מיר זאגין לְמָשָׁל אגביר האט גיהאט אאיינציגע טאכטער אונ ער האט גיזוכט פר איר אַחְתָן. אמאהל האט דער גביר גיזעהן אין בית המדרש אַארעם בָּחוּר. דר בחור איז דעם גביר גיפעלין. אונ ביי אים איז גיבליבען ער זאל נעמען דעם בחור פאר אַחְתָן צוא זיין טאכטער. מען האט גישריבען תְנָאִים אונ מען האט אפגישטעלט אטאג ווען דיא חֲתוּנָה זאל זיין. צו דיא חתונה האט דער גביר בעקליידעט זיין ווייב מיט זייגע קונדער אונ די כַּלָה מיט טייערע קליידער אונ טייערי צירונג. אונ מען האט גיבעטין זיין מִשְׁפָּחָה וואס זענין אלע גיוועזן גרויסע גבורים אונ זענין אויך גיקומן רייך באקליידעט. אוף דיא טישן האט מען גישטעלט טייערע כלים. גאלד אונ זילבער. אונ טייערע ווייגען. דס אלין האט דער מחותן גיטאהן צו ווייזין דעם אייגעם זיין רייכקייט. ער זאל אים דארפן

פירוש ע״ט

חודש דס איז ניסן בְּיְהוּ בִּגִלְגָל אונ ויי האבן גרואט אונ דער שטאט גלגל בִּקְצֵה מִזְרַח יְרִיחוֹ אונ עק מזרח זייט פון יריחו: (כ) וְאֵת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר לָקְחוּ מִן הַיַּרְדֵּן אונ די דאזיגי צוועלף שטיינר וואס זיי האבן גנומן פון דעם ירדן הֵקִים יְהוֹשֻׁעַ בַּגִּלְגָּל האט יְהוֹשֻׁעַ אוף גשטעלט אונ גלגל דען דס איז גוועזן דאס נאכט לעגיר וואס זייא האבן דארטן איבר גנעכטיגט די ערשטי נאכט נאך זייער איבר פארן דעם ירדן: (כא) וַיֹּאמֶר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אונ יהושע האט גזאגט צו די קינדר ישראל אֲשֶׁר יִשְׁאָלוּן בְּנֵיכֶם מָחָר אֶת אֲבוֹתָם ווען אייערי קינדר וועלן מארגן פרעגן זייערי עלטרן מָה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה וואס זענן די דאזיגי שטיינר: (כב) וְהוֹדַעְתֶּם אֶת בְּנֵיכֶם זאלט איר מודיע זיין אייערי קינדר אז די שטיינר זענן פר אזכרון אַז בַּיַּבָּשָׁה עָבַר יִשְׂרָאֵל אֶת הַיַּרְדֵּן אונ דר טריקניש איז דס פאלק ישראל איבר גפארן דעם דאזיגן ירדן: (כג) אֲשֶׁר הוֹבִישׁ ה' אֱלֹהֵיכֶם דס אייער גאט הט גמאכט אים טריקנן די וואסר פון דעם ירדן פר אייך ביז אייער איבר פארן כַּאֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֵיכֶם לְיַם סוּף אזוי

וויא

מפניכם עד־עברכם כאשר עשה יהוה
אלהיכם לים־סוף אשר־הוביש מפנינו
עד־עברנו: כד למען דעת כל־עמי הארץ
את־יד יהוה כי חזקה היא למען יראתם
את־יהוה אלהיכם כל־הימים: ה א ויהי
כשמע כל־מלכי האמרי אשר בעבר
הירדן ימה וכל־מלכי הכנעני אשר
על־הים את אשר־הוביש יהוה את־מי
הירדן מפני בני־ישראל עד־עברנו

עברם קרי

ת״א ויהי כשמוע. ובחיב קטן: לא הבר רוחם. (סוטה לכ:)

תרגום

עד דעברתון כמא דעבד יי אלהכון לימא דסוף די יבש מן קדמנא עד דעברנא: כד בדיל דידעון כל עממי ארעא ית גבורתא דיי ארי תקיפה היא בדיל דתדחלון ית יי אלהכון כל יומיא: א והוה כד שמעו כל מלכי אמוראי די בעברא דירדנא מערבא וכל מלכי כנענאה די על ימא ית דיבש יי ית מי ירדנא מן קדם בני ישראל עד דעברו

ואתמסי

רש״י

ה (א) אשר בעבר הירדן ימה. לפי שעברו בני ישראל הוא לד של מערבי ועד עכשיו היו בעבר מזרחי:

רד״ק

יראתם לגזרת פעל והוא עבר במקום עתיד כמו תראו ורבים כמוהו: (א) עד עברנו. עד עברם קרי והם דברי הכותב:

ויימס

רלב״ג

התשיעי והוא במדות הוא שכבר הוא סכרה שמפיה סכנה מה להכנסים אבל ילכו האדם בהלכתם ראוי שיסדר היותם במקומי׳ מהתלפיקדי שהם ימלא המהד אולי יגלל הסני ולזה תמלא עם שדבריה יסבלו כי אולי לא ילך כי אם המהד ונדמה לו בהסך שיבאו שניהם והנה נבאר אחד מהם אלא הפחה וכיאה לא הרגישה ולזה יעזרום דבריה להציל את השני ולזה תמלא ברחב שלפנה לכל אחד מאלו המרגלים במקום מיוחד שהם מלא האחד אולי יגלל השני:

העשירי והוא במדות הוא שראוי שלא יקלר האדם על מה שאפשר לו הצלתו כבלא יהיה כל מה שיהיה בכללתו אבל ראוי שישתדל להציל מה שאפשר להצילו אם רב אם מעט ולזה תמלא כי כשראתה רחב שאי אפשר לה הצלת עמה בכללם בפנים מהפנים השתדלה להציל בית אביה ואמנם ראתה שאי איפשר לה הצלת עמה בשום לד לפי שזה היה ממנה אם בחפישת המרגלים אם בשתאל מהם זה ותצלחם בשלום ואולם בחפישת המרגלים לא ישלם לה זה כי כבר יוכלו ישראל להלחם עמהם בזולת רגול האחרן לפי מה שנתפרסם לה מעול׳ יכלת אלהי ישראל שיבל׳ מנהג הטבע בעבור ישראל ואם תשאל מהם הצלת כל עמה הנה הוא תכוה׳ שזה לא יאות להם בשום פנים עם שיהיה עם גדול כזה בזול׳ האחרן ולזה השתדלת בהלל׳ המרגלי׳ לפי מה שאפשר לה להחיו׳ אותה ובית אביה והבטיעה אותם בשם אלהי ישראל על זה טרם הפרדם ממנה:

האחד עשר והוא במדות הוא שהוא ראוי לאדם שיעשה כל דבריו בחכמה גם בעת הפחד יתישב במה שיעשהו שלא תשיגהו המרטה עליו ולזה תמלא במרגלי׳ איך דקדקו באלו ההנאי׳ עם רחב באופ׳ שלא ישיג׳ בזה מה שתשיגהו עליו החרטה אחר זה כמו שביארנו:

השנים עשר הוא במדות והוא שאין ראוי להטיל קנאה בין הנכנסים לתת יתרון לאיש א׳ על האחר במה שהם לאויס בו על האופן אחד וגזה תמלא שבחר יהושע איש אחד למטה באופן שיהיו י״ב כמספר שבטי בני ישראל להכין המכנים שפיו עוגבלים להיות

מנחת שי

כמאו. מלא (ועי׳ המפ״ג בנ״ל ובא״ב שם): (כד) יראתם. בקמץ הריש וגית נותיה׳ ה (א) עברנו ויימס עברם ק׳ וגן כתב רד״ק׳ ובספר אחד כתיבת יד כתוב עליו עברם ק׳ ופליגין עליו:

מצודת דוד

(כד) למען יראתם. כמו ולמען ילאתם ותחסר הוי״ו וכמוהו רבים׳

פירוש ע״ט

ווי גאט האט געטאן גוטס טון׳ אשר הוביש מפנינו עד עברנו׳ דס ער הט אים גמאכט אוס טריקינן פר אונז ביז אונזר איבר פארן: (כד) דאס הט גאט גטאן למען דעת כל עמי הארץ את יד ה׳ פון וועגן אלי פעלקר זאלן וויסן די מאכט פון גאט דס זיא איז שטארה למען יראתם את ה׳ אלהיכם כל הימים פון וועגן איר זאלט מורא האבן פר גאט אייער גאט אלי טעג:

ה (א) ויהי כשמוע כל מלכי האמורי אונ עס איז גיוועזן אז אלי מלכים פון אמורי האבין גיהערט אשר בעבר הירדן ימה ווס זענן גיוועזן אוף דר זייט פון ירדן אונ מערב זייט וכל מלכי הכנעני אונ אלי מלכים פון כנעני ווס זענין גיוועזן ביי דעם ים את אשר הוביש ה׳ וגו׳ עד עברם דאס גאט האט גימאכט אויס בריקענין די וואסר פון ירדן פר די קינדר ישראל ביז זיי זענין איבער גיפארין וימס לבבם איז צו גאנגן

משלי חכמים

געבין כבוד וועגין זיין רייכקיים׳ אונ דער איידעם זאל זיין זיכער מיט זיין נדן אונ מיט זיינע קעסט׳ דער חתן ווייל ער איז גיהדיוועט גיווארין ביי א ארעמין פאטער׳ אונ ער הט קיין פאהל גיהאט א שטיקיל ברויט צום זאט ווערין׳ אונ א שטיקיל פיש אדער פלייש געווים ניט. מען האט איצט גישטעלט פאר אים אזעלכע טייערע עסין׳ פאטער ווען ער זיך נאר בשעפטיגן מיט דעם עסין אונ וועט זיך גאר ניט אומקוקען אויף די אלע רייכקייט. אונ ניט צוא יעדער צייט וועט דער מחותן האבען אגעלעגינהייט צו ווייזן אזוי אריכקייט דריבער האט דער מחותן גיזאגט צום איידים דעם טייערין בעכער וואס דו מיט דיין ווייב האבין פון אים גיטרונקען ווין אונטער דיא חופה. דאס זאלסטו בעהאלטין ביי דיר. אונ ווען דיא וועסט זעהן דעם בעכער וועסטו דיך דערמאנען מיין רייכקייט. וועסטו שוין ניט זארגין וועגין דיין נדן אונ ניט וועגין דיינע קעסט. אונ דו וועסט קענען דער ציילין מיין רייכקייט צו דייני קינדר. אז דייני קינדער זאלין זיך אויך פארזיכערין אויף מיר. ביי הקב״ה מיט די יודין איז אויך אזוי גיוועזן. הקב״ה האט זיך מתחתן גיוועזן מיט די יודין וואס זיי זענען גיווען א ארעמע פאלק אין מצרים. דער גוף איז גיוועז

ארעם

וַיִּמַּס לְבָבָם וְלֹא־הָיָה בָם עוֹד רוּחַ מִפְּנֵי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל׃ ב בָּעֵת הַהִיא אָמַר יְהוָה

הולדות אהרן עוה רוח זכתים קטו׃

וְאִתְמְסִי לִבְּהוֹן וְלָא אִשְׁתְּאָרַת בְּהוֹן עוֹד רוּחַ מִן קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ב בְּעִדָּנָא הַהִיא אֲמַר יְיָ לִיהוֹשֻׁעַ

רד"ק

(ב) בעת ההיא. בעוד שהיו בגלגל צוה לו האל למול כדי שיעשו פסח כי בי' לחדש עברו ובג' ימים היה להם להיות נכונים לעשות הפסח ולהזות ולטבול כי טמאי מתי' היו בהם ושיהיו נמולים כלם כדי שיקריבו הפסח בי"ד וארז"ל כי בי' לחדש ביום בואם הזו כלם הזאה ראשונה שהיא הזאת ג' ובערב הפסח עשו הזאה שנייה שהיא הזאת ז' שהרי צריך בין הזאה להזאה ד' ימים ומלו באלו ד' ימים וטבלו ועשו פסחיהם בטהרה ומפני מה לא מלו הילודים במדבר ארז"ל כי מ' שנים שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח צפונית כי היכי דלא ליבדרו ענני כבוד לפי' לא מלו כי רוח צפונית רפואה למכת דם וזולתה סכנה יאמר ביומא דעיבא וביומא דשות' לא מהלינן ולא מסוכרינ' פי' אין מלין ואין מקיזין שותא הוא רוח קדים כי היא סכנה למוציא דם ואם יאמר אדם וכי כל יום ויום כשהוכר נמול אדם שמור לו רוח צפונית יש לומר הטעם כי בכל יום נושבת כמו שארז"ל ד' רוחות מנשבות בכל יום ורוח צפונית עם כל אחד מהן וברוב הימים היא לבדה גוברת על שאר הרוחות לפי' מלין בכל יום על הרוב ורוח צפונית היא המפזרת העננים כמו שכתוב רוח עברה ותטהרם ועל רוח צפונית הוא אומר כי אין יום בהיר וטהור אלא עם רוח צפונית וכן הוא אומר מצפון זהב יאתה ועם שאר הרוחות ימצאו העננים לרוב שאינן מתפזרות מפניהם ואף על פי שרוח צפונית עמהם כמו שאמרנו היא מפילה להם אבל בהיותה גוברת היא מפזרת העננים ולפי שבמדבר לא נשבה בטלו המילה ורז"ל לא אמרו טעם למה אין נשמרים עתה מלימול ביומא דשות' אבל אמרו כיון שהרגילו אינו מזיק וכן אמרו והאידנא דדשו בה רבים שומר פתאים ה' ואם יאמר אדם יכול היה הקב"ה להשיב רוח צפונית ולא יתבדרו ענני כבוד ולא תבטל מצות מילה אכת כי לא יבצר ממנו מזמה יתברך ויתע' והוא יתע' המצוה על המילה לשמנה ימים הוא התריש מהם ולא הזהירם למול הילודים כל אותן שנים לפי שהמצוה אינה בטלה כי אם לא היתה בזמנה יכולה להיות אחר זמן ובעביר האריך זמן המצוה לא ישנה הקב"ה מנהג העולם כי אע"פ שמשנה מנהג העולם בקצת הנסים בקריע' ים סוף הירדן ועמיד' השמש לא יעשה כן ברוב הנסים כי אפי' בנצוח המלחמות ועזרו לאהביו היה עושה ע"י סבה במנהג העולם במלחמות כמו שצוה מלחמת יריחו הקפת העיר בשופרות כמו שעושין הצרים על עיר להפחידם ולהבהילם וכמו שצוה במלחמת העי שים לך אורב לעיר מאחריה כמו שהוא מנהג העולם וכן במלחמות אחרות ולא נוכל לומר כי שלא ברצון הש"י נמנעו מלימול הילודים במדבר כי לא ראינו שהוכיחם נביא על זה שלא מלו כל אותן שנים שהיו במדבר ומפני זה לא עשו גם כן פסח כי אם בשנה השנית שיצאו ממצרים לפי שהיו ערלים ומילת הזכרים אפי' מקצת מעכבת מעשות הפסח שנ' המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו ויש דרש כי שבט לוי מלו במדבר וסמכו זה לפסוק ובריתך ינצורו ויש לפרש ג"כ כי לפי' לא מלו כל אותן השנים לפי שנ' על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו ולא היו יודעים יום נסעם ואם היו מלים הילודים והיו נוסעים יום המילה היו הנמולים בסכנה מפני הדרך וזה הוא שאמר כי לא מלו אותם בדרך כי הנה ראינו מרע"ה איחר זמן מילת בנו בעבור הדרך וזהו שאמר כי לא מלו אותם בדרך וא"ת הנה ראינו שנענש משה על עכוב המילה ההיא כמו שכתוב ויבקש המיתו לא נענש אלא לפי שלא נתעכב במדין עד מול בנו ועד היותו כי ביום נסעו לא נסע על פי הדבור כי אע"פ שאמ' לו הקב"ה לך שוב מצרים לא אמר לו שיסע בו ביום והי' לו למול את בנו ולהתעכב עד חיותו ואח"כ ללכת מצרים במצות הבור' ועל כן הוכיחו בדרך על יד החולי ושמר לו עד שהיה במלון שיוכל למול שם ולהתעכב שם ומפני זה עשו פסח במדבר בשנה השנית כי מלו כלם לפי שלא היו בדרך כי לא נסעו כל אותה שנה כי עשו המשכן שם במדבר סיני והא אמר כי לא מלו אלא הילודים בדרך וכל זמן שהיו במדבר סיני לא היו בדרך וזהו טעם הנכון בעיני: עשה לך. תקן והכן כמו ויכחר לעשות אותו ופי' לך לעצמך שיהיה הוא המל ואחרים עמו כי לא יתכן שיהושע לבדו מל כל הערלים שהרי אמר לו חרבות צורי' ואילו היה הוא המל לבדו די היה בחרב אחד ועוד בארבעה ימים היאך היה יכול יהושע לבדו למול כל הילודים במדבר זה לא יתכן אך יתכן שלא מל הוא אחד מהם אבל צוה אותם למול ואמ' לך כי עליו מוטל כי הוא היה מנהיגם ומה שאמר ויבל כמו ויבן שלמה את הבית והדומים להם: חרבות צורים. כתרגומו אזמלון חריפין איזמלים חדים וכן אף תשיב צור חרבו ונסמך המתואר אל התואר כמו מי המרים בני שלשים או יהיה צורים שם זולתי תאר ויהיה פי' חרבות שיהיו להם

רלב"ג

להרון נבני ישראל: (ב) בעת ההיא אמר ה' אל יהושע עד אז יבנה יהושע. תרבות לורים הרלון בו תרבות החדים והם הנעשים מהנהגת הליי"ר בלע"ז. והמנס לוהו כדי שיינס יהושע בזה המעט מהלער באפשר בו כי יתכן בכמו אלו החרבות שיהיו בהכלית מהחדות ולזה תרגם יונתן אזמלון חריפין: ושוב מול את בני ישראל שנית. בב אל כלל הטעם וזה שבכלל כמעט כלהם מנגלים לתכלית ביגהלו אז את הארן ולהבל הכו עונותיהם וגזר עליהם המות והיתור עד הרבעים בזה מירובת הארן הולכו עתה שנית לכמו זה הפועל והונס בזאת

מצודת דוד

ה (א) ולא היה וגו'. אמר כדרך הפלגה וגוזמא כאלו הלך מעמם רוח החיוני לגודל הפחד:

משלי חכמים

ערעם אונ די נשמות זענען געוועזן ערעם · די גופים האט הקב"ה באלד רייך געמאכט. זיי זענען ארויס געגאנגען פון מצרים מיט זילבער אונ גאלד. ווי די גמרא זאגט דער ווס האט ווייניג געהאט האט אויך געהאט ניינציג אייזלען בלאדין מיט דעם פארמעגין פון מצרים. נאר דיא נשמות זייערע איז שווער געוועזן רייך צוא מאכין מיט אמונה אין הקב"ה. דריבער באלד ווי גאט האט נאר געשיקט משה אין מצרים צו די יודין האט שוין גאט אנגעהויבן ווייזין פאר דיא יודין זיין רייכקייט אז די וועלט איז זיינע אונ ער טוהט מיט איר וואס ער וויל. אונ ער האט טרוקען געמאכט דעם ים אונ האט זייא געשפייזט מיט מן אונ אשמיין איז מיט גינאנגין מיט די יודין אזו ווי אמיענטש אונ האט זייא גינעבין וואסער. אונ וואלקונס זענין געוועזן ארום זייא אונ וויל גאט האט געוואוסט אז נאך דעם ים וועלין אויך דיא יודין זעהן גרויסע נסים. דרובער האט ער נים גיבאטין צוא משה מען זאל מאכין אנדענקונג וועגין דעם ים. אבער ווען דיא יודין זענען ארובער געגאנגען דעם ירדן · וואס גאט האט געוואוסט אז אזו גישווינט וועלין נים גישעהן ווערין נייע נסים. ואונ דעם נס וואס יהושע האט גישטעלט די זונ האבין שוין די יודין גיזעהן ביי משה ביי די מלחמה פון סיחון וויא די גמרא זאגט אין מסכת ע"ז (דף כה) נאר אים גישפאלטין האבין זיי נים גיזעהן. ווארום די מענטשין זענען דאך גיבארין גיווארין אין דר מדבר) דרובער האט הקב"ה געהייסין מען זאל ארויס נעמען שטיינער פון ירדן נדי זעלביגע שטיינער וואס זיי זענען אויף זיי געשטאנען אין ירדן ווען דער ירדן הט זיך גישפאלטין אונ מען זאל זיי לייגן אין גלגל צו אציינען איף דיא שפעטערדיגע דורות וויא עס שטייט אין פסוק והודעתם את בניכם וגו':

פירוש ע"ט

גיווארין זייער הארץ ולא היה בם עוד רוח אונ עס איז נים גיבליבן אונ זיי נאך איין אטים אזו האבין זייא זיך דער שראקין מפני בני ישראל פון פאר דיא קינדר ישראל: (ב) בעת וגו' אונ דר דאזיגר צייט האט גאט גזאגט צו יהושע עשה וגו' מאך דיר שארפי שווערדין ושוב וגו' אונ קער זיך אום זייא מלי די קינדר ישראל דם אנדרי מאל. דען אונ דר נאכט ווס זענין ארוס גיגאנגן פון מצרים האבין זיי זיך מלי געוועזן היינט

אֶל־יְהוֹשֻׁעַ עֲשֵׂה לְךָ חַרְבוֹת צֻרִים
וְשׁוּב מֹל אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שֵׁנִית: ג וַיַּעַשׂ־
לוֹ יְהוֹשֻׁעַ חַרְבוֹת צֻרִים וַיָּמָל אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶל־גִּבְעַת הָעֲרָלוֹת: ד וְזֶה
הַדָּבָר אֲשֶׁר־מָל יְהוֹשֻׁעַ כָּל־הָעָם הַיֹּצֵא
מִמִּצְרַיִם הַזְּכָרִים כֹּל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה
מֵתוּ בַמִּדְבָּר בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם:

תרגום

לִיהוֹשֻׁעַ עֲבֵד לָךְ אִזְמְלָוָן חֲרִיפִין וְתוּב גְזַר יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּנְיָנוּת: ג וַעֲבַד לֵיהּ יְהוֹשֻׁעַ אִזְמְלָוָן חֲרִיפִין וּגְזַר יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגִבְעֲתָא וּקְרָא לֵיהּ גִבְעַת עָרְלָתָא: ד וְדֵין פִּתְגָמָא דִי גְזַר יְהוֹשֻׁעַ כָּל עַמָּא דִנְפַק מִמִּצְרַיִם דְכוּרַיָא כָּל גַבְרֵי מְגִיחֵי קְרָבָא מִיתוּ בְמַדְבְּרָא בְאוֹרְחָא בְּמִפְּקְהוֹן

ת"א חרבות צורים. יבמות ע"א (ר"ה כט):

רש"י

(ב) **חרבות צרים**. כתרגומו אזמלון חריפין וכן אף תשיב צור חרבו (תהלים פ"ט) כשהחריפות נהפך לאלדין ואינו חותך יפה. וכן כל כלי יוצר עליך (ישעיה נ"ד): **שנית**. שמלו כבר בליל צאתם ממצרים קהל גדול יחד וזו פעם שנית שכל הארבעים שנה שהיו במדבר לא נשבה להם רוח צפונית ולא היה להם יום נוח למול כמו ששנינו ביבמות. ורבותינו אמרו שניה זו פריעת מילה שלא נתנה לאברהם אבינו: (ג) **גבעת הערלות**. על שם המאורע נקרא שנעשה כמין גבעה: (ד) **וזה הדבר**. על ידי דבור מל אותם אמר להם סבורים אתם לירש את הארץ ערלים לא כך נאמר לאברהם ואתה את בריתי תשמור וגו' ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגוריך (בראשית י"ז): **כל העם היוצא**. לא היה אחד מהם כאן שכלם מתו והם היו

רד"ק

חדודים: ושוב מול את בני ישראל שנית. חזור פעם אחר פעם במחנה למול ולצותם למול ובאמרו ושוב מול אינו אומר פעם ושתי' לבד אלא כמה פעמים עד שיגמר הדבר וכן ושבתי בבית ה' שאחזור שם תמיד כל ימי חיי וכן באמרו שנית אינו דוקא פעם ושתים לבד אלא פעם אחר פעם עד שיגמר הדבר וכן כסיל שונה באולתו אינו פעם ושתים לבד אלא פעם אחר פעם כמה פעמים וכן ועם שונים אל תתערב שחוזרין פעם אחר פעם לרשעות כמה פעמים ויש מרז"ל שאמרו כי אמר שנית על הפריע' כי לא נתנה פריעת מילה לאברהם אבינו ונדחו דברים אלו ואמרו כי שנית ר"ל על ציצין המעכבין את המילה שמזהירו שיחזור עליהם שנית ויראה כי נמולו היטב אבל פריעת המילה נתנה לאברהם אבינו וכן הוא אומר בבראשית רבה אברהם אבינו פרע את מילתו: (ג) אל גבעת הערלות. כמו בגבעת וכן נפל אל המים כמו במים ואחרים רבים כמוהו ונקראת גבעת הערלות בעבור הערלות שנכרתו שם ומלת הערלות הוא משקל אחד כי מן ערלה יאמר ערלו' כמו מן חכמה יאמר חכמות: (ד) וזה הדבר אשר מל יהושע. וזה הדבר שבעבורו מל יהושע

כי כל העם הילודים במדבר לא מלו אותם לפי' נצטווה יהושע למולם: כל אנשי המלחמה. ר"ל מבן עשרים שנה ומעלה כי אותם הם הפקודים ואותם מתו שהיו מולים זהו שאמר כי מולים היו והטעם להודיע כי זה שלא מלו לא בעבור שנשתכחה מהם מצות מילה במצרים או התרשלו עליה כי מולים היו כל העם היצאים ואפי' לדברי בעל-הדרש שאו' שהתרשלו במילה

רלב"ג

שמלוה מבוא בירושת הארץ הוא מבואר כמה שנאמר בתורה בפרשת לך לך כשנכרתה לאברהם בזאת המצוה עם שבכבר היה ראוי שיקיימו ישראל דרכי התורה בכללם לפי מה שאיפשר ולא יתכן יותר שיעשה להם הש"י זאת ההטבה והתכליה ר"ל שירשו ארץ ז' גוים הנזכרים בתורה: (ג) גבעת הערלות. נקראת הגבעה בזה השם מפני הפועל שנעשה שם ר"ל מפני מילת כל העם הילודים במדבר והנה היו כלם ערלים לפי שלא היו יודעים העת אשר יצטרכו בו ליסע כי על פי ה' היו חונים כמו שהתבאר בתור' ואולי יצטרכו ליסע ביום הג' למילה ויהיה הסכנה לתינוק ולזה לא מל אחד מהילודים במדבר ולזאת הסבה לא עשו ישראל פסח במדבר כי אם אותו שנזכר בתורה לפי שבכבר מלדו נכונים בנים אחר שתי שנים לצאתם ממצרים ומילת בניהם היתה מעכבת אותם מעשיית הפסח כמו שהתבאר בפרשת בא והנה

מנחת שי ו

(ב) עשה לך חרבות. הת"א במאריך בספרים כתיבת יד ודפוס ישן וכ ויעש לו יהושע חרבות לרבי שבמנוך:

מצודת דוד

(ב) **ושוב מול וגו' שנית**. אמר שניה כי גם בליל צאתם ממצרים נמולו כל ישראל יחד כן אחז"ל: (ג) **אל גבעת**. בגבעת הערלות ונקרא בם המקום על שם המאורע: (ד) **וזה הדבר**. ר"ל זה היה הסבה אשר יהושע לבד מל את כל העם ולא מלו אז זה את זה כי איך יתכן שלא ימלא בהם מי יודע למול: **כל העם**. ר"ל כי כל העם

מצודת ציון

ה (ב) **צורים**. חדודים כמו צור חרבו (תהלים פ"ט): (ג) **אל גבעת**. בגבעת וכן ואל הארון (שמות כ"ה) ומשפטו

פירוש ע"ט

זאלסטו מלי זיין די וואס זענין געבורן געווארין אין דר מדבר דען אלי פערציג יאר וואס דוא ישראל זענין געוועזן אין דר מדבר האבן זיי זיך ניט געקענט מלי זיין ווייל דר צפון ווינט האט ניט געווייעט אונ ער איז איין געזונטער ווינט די חכמים זאגין שנית מיינט מען פריעה ביז אהער האבן זיי די מצוה פון פריעה ניט געהאט נאר פון מילה היינט האט זיי גאט געגעבין די מצוה פון פריעה אויך: (ג) ויעש לו יהושע חרבות צורים האט יהושע געמאכט זיך שארפי שווערדן וימל את בני ישראל אונ האט מלי געוועזן די קינדער ישראל אל גבעת הערלות ביא דר הייך הערלות דרום האט דם געהייסין גבעת הערלות ווייל דו ערלות וואס יהושע האט אפ געשניטן זענין געווארין ווי איין הייך האט מען ארויף געשוט אויף זייא ערד אונ מען האט גירופין צוא דער הייך גבעת הערלות: (ד) וזה הדבר אשר מל יהושע דס זענין די רייד וואס יהושע האט בשניטן דורך זיי דיא קינדר ישראל כלומר ער האט זיי איין גינומן מיט רייד ער האט זיי גזאגט אויב איר ווילט יירשינן ארץ ישראל מוזט איר זיך מלי זיין ווארום בזה התנאי האט גאט צו גיזאגט צו אברהם ער זאל געבין דאס לאנד צוא זייני קינדער כל העם היוצא נאר דאס פאלק וואס איז ארוס גינאנגן פון מצרים די זכרים

כל

ה כִּי־מֻלִים הָיוּ כָּל־הָעָם הַיֹּצְאִים וְכָל־
הָעָם הַיִּלֹּדִים בַּמִּדְבָּר בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתָם
מִמִּצְרַיִם לֹא־מָלוּ׃ ו כִּי אַרְבָּעִים שָׁנָה
הָלְכוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר עַד־תֹּם כָּל־
הַגּוֹי אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיֹּצְאִים מִמִּצְרַיִם
אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם לְבִלְתִּי הַרְאוֹתָם אֶת־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבוֹתָם
לָתֶת לָנוּ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ׃ ז וְאֶת־
בְּנֵיהֶם הֵקִים תַּחְתָּם אֹתָם מָל יְהוֹשֻׁעַ
כִּי־עֲרֵלִים הָיוּ כִּי לֹא־מָלוּ אוֹתָם בַּדָּרֶךְ׃
ח וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־תַּמּוּ כָל־הַגּוֹי לְהִמּוֹל

תרגום

במפקהון ממצרים:
ה ארי גזירין הוו כל עמא
די נפקו וכל עמא
דאתילידו במדברא
בארחא במפקהון
ממצרים לא גזרו:
ו ארי ארבעין שנין
הליכו בני ישראל
במדברא עד דסף כל
עמא גברי מגיחי קרבא
דנפקו ממצרים דלא
קבילו למימרא דיי
דקים יי להון בדיל דלא
לאחזיותהון ית ארעא
דקים יי לאבהתהון
למתן לנא ארעא עבדא
חלב ודבש: ז וית
בניהון דקמו בתריהון
יתהון גזר יהושע ארי
ערלין הוו ארי לא גזרו
יתהון בארחא: ח והוה
כד שלימו כל עמא
למגזר

ת"א כי מולים היו יבמות עא כריתות ט.

רד"ק

במצרים וסמך לפסוק גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו וכן מה שאמר בדמיך חיי פעמים ר"ל שתי דמים דם פסח ודם מילה אעפ"כ בצאתם מלו כולם קוד' שעשו הפסח וזהו שאמר כי מולים היו כל העם היוצאים והנה אותם שהיו מבן עשרים שנה ומעלה מתו במדבר ומכן עשרים שנה ומטה נשארו מולים ולא הוצרך יהושע למול אלא הילודים במדבר שלא היו יכולי' למול בדרך כמו שפירשנו ופיר' לא מלו לא מלו אותם כי הוא פעל יוצא: (ז) הקים. אשר הקים וכן לעם עליד

רש"י

מולים שנאמר כי מולים היו: (ה) לא מלו. כמו שפירשתי שלא נשבה רוח לפונית והם שמלו עכשיו: (ז) ואת בניהם הקים תחתם. ואת בניהם שהקים תחתיהם הם הילודים במדבר אותם מל יהושע:

מנחת שי

(ה) וכל העם הילודים. עיין מה שכתוב בירמיה סימן ס"ז: (ו) הגוי. עיין מ"ש בסימן ז' ג': מל יהושע.

רלב"ג

ספר שאחר שמלו ישבו במקומם עד שהיה המכה וזה כולו ממה שיורה שאין ראוי לנמול שיעתק ממקומו עד היות המכה:

מצודת ציון

וכהלכון: (ו) זבת. מל' זיבה ונטיפה:

מצודת דוד

היולא ממלרים שהיו נמולים ורלוים למול הלא הם מתו במדבר ואינם למול לזולתם: (ה) כי מלים היו. ר"ל כי לבד העם היולאים היו נמולים אבל לא הילודים במדבר ולא היו הם א"כ ראוים למול: (ו) עד תום וא"כ לא היו מי מהנמולים להיות ראוי והגון לנמול זולתו: אשר נשבע. אשר בעבור זה נשבע ה' להם לבלתי וכו': (ז) הקים תחתם. אשר הקים תחתם: אותם מל יהושע. ולא נמולו עד אז כי ערלים היו עד הזמן ההוא כי היולאים ממלרים לא מלו בניהם בהיותם בדרך ולא היו א"כ נמולים להיות הגון וראוי

פירוש ע"ט

כל אנשי המלחמה אלי מענטשן פון דער מלחמה מתו במדבר בדרך זענין געשטארבין אין דער מדבר אונ וועג בצאתם ממצרים אין זייער אום גיין פון מצרים: (ה) כי מלים היו כל העם היוצאים דען זייא זענען געוועזען גימלות דאס גאנצע פאלק וואס זענען ארויס גיגאנגען פון מצרים וכל הילודים במדבר בדרך אונ דאס גאנצע פאלק וואס זענין געבארען געווארען אין דער מדבר אונ וועג אונ זייער אום גיין פון מצרים לא מלו די האבען זיך ניט מלי געוועזען דרום האט זייא יהושע היינט מלי געוועזען: (ו) כי ארבעים שנה הלכו בני ישראל במדבר דען פערציג יאר זענען די בני ישראל געגאנגען אין דער מדבר עד תום כל הגוי וגו' ביז עס איז צוא געענדעט געווארען דם גאנצע פאלק די מאנען פון דער מלחמה אשר לא שמעו בקול ה' וואיל זייא האבען ניט צוא געהערט אונ גאטס קול אשר נשבע ה' להם וואס דרום האט גאט געשווארען צוא זיי לבלתי הראותם את הארץ וגו' ער זאל זיי ניט ווייזען דם לאנד וואס גאט האט געשווארען צו זייערע עלטערן לתת לנו ער זאל דם געבען צו אונז ארץ זבת חלב ודבש איין לאנד וואס טוט רינען אונ אים מילך אונ האניק: (ז) ואת בניהם הקים תחתם אין זייערע קינדער האט גאט אויף געשטעלט אויף זייער אורט אותם מל יהושע די דאזיגע האט יהושע בשניטן דען זיי זענען געוועזען ערלים כי לא מלו אותם בדרך ווארום מען האט זיי ניט בשניטן אונ וועג אונ דר מדבר: (ח) ויהי כאשר תמו כל הגוי להמול אונ עס איז געוועזען אז עס האט זיך אום גילאזט דם גאנצע פאלק

וּמְגַר וִיתִבוּ בְּאַתְרֵיהוֹן בְּמַשְׁרִיתָא עַד דְּאִתְּסִיאוּ: ט וַאֲמַר יְיָ לִיהוֹשֻׁעַ יוֹמָא דֵין אַעֲדֵיתִי יַת חִסוּדֵי מִצְרָאֵי מִן קֳדָמֵיכוֹן וּקְרָא שְׁמָא דְאַתְרָא הַהוּא גִלְגְּלָא עַד יוֹמָא הָדֵין: י וּשְׁרוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגִלְגְּלָא וַעֲבַדוּ יַת פִּסְחָא בְּאַרְבְּעַת עַשְׂרָא יוֹמָא לְיַרְחָא בְּרַמְשָׁא בְּמֵישְׁרֵי יְרִיחוֹ: יא וַאֲכַלוּ מֵעֲבוּרָא דְאַרְעָא מִבָּתַר

ת"א ויעשו את הפסח. יבמות עא זבחים קיח: מעבור הארץ. ר"ה יג קדושין לז:

וַיֵּשְׁבוּ תַחְתָּם בַּמַּחֲנֶה עַד חֲיוֹתָם:
ט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם גַּלּוֹתִי
אֶת־חֶרְפַּת מִצְרַיִם מֵעֲלֵיכֶם וַיִּקְרָא שֵׁם
הַמָּקוֹם הַהוּא גִּלְגָּל עַד הַיּוֹם הַזֶּה: י וַיַּחֲנוּ
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּגִּלְגָּל וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח
בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב
בְּעַרְבוֹת יְרִיחוֹ: יא וַיֹּאכְלוּ מֵעֲבוּר הָאָרֶץ
מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח מַצּוֹת וְקָלוּי בְּעֶצֶם

רש"י

וישבו תחתם. באתריהון ולא גרו על העיר: עד חיותם. מן המכה: (ט) גלותי. הסירותי את חרפת מצרים שהיו אומרים ראו כי רעה נגד פניכם כוכב אחד יש ששמו רעה והוא סימן של דם רואין אנו אותו עליכם במדבר והוא שאמר משה במדבר למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם והם אינם יודעים שהוא דם מילה וכשמלו בימי יהושע וכא אותו הדם הוסרה אותה החרפה שעדיין ערב רב שעלו עמהם היו מונים להם כך דרש ר' משה הדרשן: גלותי. הסירותי כמו גל מעלי חרפה ויגל את האבן: (יא) ממחרת

רד"ק

היום בעבור זה עשה ה' לי והדומים להם שיחסרו שי"ן או מילת אשר ופי' הקים כי הקב"ה הקים אותם תחת אבות' לירש הארץ כמו שאמר להם אתננה להם ירושה: (ח) תחתם. במקומם כמו שבו איש תחתיו: חיותם. הרפאם כמו וימרחו על השחין ויחי: (ט) חרפת מצרים. לפי שיצאו האבות ממצרים והיו הבנים ערלי' כמו המצריים והערלה חרפה כמו שנאמר כי חרפה היא לנו: גלגל. נכפלה בו הפ"א כי מן גלותי יאמרו גלל וכן דרך ל' הקדש בשמו' הלקוחים מן הפעל להוסיף בו אות או לגרוע ממנו כמו נח מן ינחמנו שמואל כי מה' שאלתיו וגם להפך סדר האותיו' כמו יעבץ מן עצב: (יא) ויאכלו מעבור הארץ. מהישן אכלו מצות וקלוי כי החדש היה אסור להם עד אחר הקרבת העומר בשש' עשר בניסן ואפי' למצות מצה אסור מן החדש שאין מצות עשה דוחה את לא תעשה אלא אם כן היתה כתוב' בצדה ומאין היה להם ישן כי מה שהיו תגרי אומות מוכרים להם וסלת מעבו' מוכיח שהוא מן הישן כי אמר כי נקר' עבור הדגן שהוא משנים שעברה ושנה הבאה נקרא תבואה: ממחרת

רלב"ג

(ט) היום גלותי. הסירותי מעליכם חרפת מצרים לפי מה שהתבאר בחרפת מצרים ותנועותיהם שבספדות כי ענין הפסח היה מכה ישראל להעתיק מהאמונות ההם כמו שביארנו בפרשה בא ואמנם אמר זה כי עד עתה כרה זאת המצוה מהם לסבה שזכרנו ולזה כמו לזה שכבר עבו בם את הפסח בי"ד יום לחדש ואפשר שיהיה הרצון בזה המאמר לתאות המתגל כי המצרים היו פרוצים בערוות כמו שאמר בתורה כמעשה ארץ מצרים וגו' ולפי שהמילה מכוונת להחליש כח זה התאר הוא מבואר שבענין המילה הסיר מעליהם חרפת מצרים ויהיו יותר גדולי' בענין המשגל ואפשר שיאמר עוד שהרצון בזה שכבר הסיר מהם חרפת מצרים שהיו אומרים כי ברעה הוציאם להרוג אותם ולכלותם לא להנחילם הארץ והנה בהיותם מתאחרים במדבר ארבעים שנה היתה להם זאת החרפ' ואולם עתה ייעד אותם שכבר ירשו את הארץ אחר שכבר קיימו זאת המצוה ותסור מעליהם זאת החרפה והביאור שהאמין הוא הגלגל יותר ולא לא נמלכוהו לאחד מן הקודמי' אבל הגיעו אלינו את דבריהם: (יא) ויאכלו מעבור הארץ. הנה אמר זה לפי שלא הותר להם שהדם עד ממחרת הפס' ובזה כלה

מנחת שי

(י) בערבות יריחו. העי' במאריך בספרים כ"י:

מצודת דוד

להמול זולת יהושע: (ט) היום גלותי. עתה העברתי מעליכם מה שהיו המצרים מחרפים לאמר הלא הם ערלים כמונו והחרפה יחשב לישראל כמו שכתו' כי חרפה היא לנו (בראשית ל"ד): (י) בערב. אחר חלות היום קרוי ערב כי אז נוטה החמה לבית מערבה: (יא) ממחרת

מצודת ציון

(ח) תחתם. במקומם: חיותם. ענינו רפואה כמו וימרחו על השחין ויחי (ישעיה ל"ח): (ט) גלותי. מל' גלגל וסביב: (יא) מעבור. תרגום של דגן הוא עבורא: וקלוי. שבלים לגוים כמו קלוי באש (ויקרא ב'): בעצם היום. ר"ל בגופו של יום כמו עד עצם היום הזה

פירוש ע"ט

פֿאלק פֿון צוא זיין גימלת וַיֵּשְׁבוּ תַחְתָּם בַּמַּחֲנֶה עַד חֲיוֹתָם זענען זיי גיזעסין אויף זייער אורט און דער מחנה ביז זיי זענען גיהיילט גיווארען פֿון דר ווייטיג פֿון דר מילה: (ט) וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ האט גאט גזאגט צו יהושע הַיּוֹם גַּלּוֹתִי אֶת חֶרְפַּת וגו' היינט האב איך אפגלעקט בלומר אפ גיטאן דוא שאנד פֿון מצרים פֿון אייך דען דיא שטערן זעהר פֿון פרעה האבן גיזאגט מיר זעהן איין רוטין שטערן וועט אויף זיין אקעגין די ישראל אין דער מדבר דס בטייט בייז אויף זיי דען ער איז איין סימן פֿון בלוט אבער היינט אז יהושע האט זייא מלי גיווען איז ארוס גינאנגן פֿון זיי דם מילה איז ווארען אפ גיטאן דיא חרפה וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא גִּלְגָּל און יהושע האט גירופֿן דעם נאמן פֿון דעם דאזיגן אורט גלגל ביז און היינטגן טאג: (י) וַיַּחֲנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּגִּלְגָּל און דוא בני ישראל האבן גירוהט און גלגל וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַפֶּסַח און האבן גימאכט דעם קרבן פסח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ און פֿערצין טאג און חודש בערב פֿר נאכט בְּעַרְבוֹת יְרִיחוֹ און פֿלאץ פֿון יריחו: (יא) וַיֹּאכְלוּ מֵעֲבוּר הָאָרֶץ און זיי האבן גיגעסין פֿון דר תבואה פֿון דעם לאנד מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח פֿון דעם אנדערן טאג פסח דס איז דר זעכצעטר טאג און ניסן ווען מען איז מקריב און אום דעם עומר האבן זייא פֿריר מקריב גיוועזין דעם עומר און דר נאך האבן זייא גיגעסין פֿון דר נייער

פסחא פטיר וקלי בכרן יומא הדין: יב ופסק מנא מיומא דבתרוהי במיכלהון מעיבורא דארעא ולא הוה עוד לבני ישראל מנא ואכלו מעללה ארעא דכנען בשתא ההיא: יג והוה כד הוה יהושע ביריחו וזקף עינוהי וחזא והא

ת"א ויהי בהיות. עירובין סג מגלה ו נדרים כו סנהדרין מד והנה איש מגלה ג:

היום הזה: יב וישבת המן ממחרת
באכלם מעבור הארץ ולא־היה עוד
לבני ישראל מן ויאכלו מתבואת ארץ
כנען בשנה ההיא: יג ויהי בהיות יהושע
ביריחו וישא עיניו וירא והנה־איש עמד
לנגדו וחרבו שלופה בידו וילך יהושע

רש"י

הפסח. יום הנפת העומר שהקריבו עומר תחלה ומז' באדר שמת משה שפסק המן היו מסתפקין עד עכשיו ממן שבכליהם שלקטו בשבעה באדר שנאמר את המן אכלו ארבעים שנה והלא מ' שנה חסר ל' יום שהרי תחלת ירידת המן בט"ו באייר אמור מעתה בחררה שהוציאו ישראל ממצרים טעמו טעם מן: (יב) ולא היה עוד לבני ישראל מן. לפיכך ויאכלו מעבור הארץ אם היה להם מן לא היו אוכלים מן התבואה שהמן היה נוח להם משל אומר לתינוק מפני מה אתה אוכל פת שעורין לפי שאין לו פת חטין לכך נאמר ולא היה עוד וגו': (יג) בהיות יהושע ביריחו. מכאן לעיבורה של עיר שהיא מן העיר שאי אפשר לומר בתוך יריחו: הלנו אתה.

רד"ק

הפסח. הוא ליל חמשה עשר בניסן ויומו כי הפסח קרב בארבעה עשר ומחרתו הוא יום חמש' עשר וכן בחמשה עשר יום לחדש הראשון ממחרת הפסח יצאו בני ישראל: (יב) וישבת המן ממחרת. מאותו מחרת שזכר מאותו היום פסק המן כי לא היו צריכים שהרי אכלו מעבור הארץ מצות וקלוי בחמשה עשר בניסן ולדברי רז"ל שאמרו כי עד י"ו בניסן אכלו המן יהיה פי' ממחרת ט"ו והוא י"ו כי אע"פ שאכלו בט"ו מצות וקלוי לא היה מספיק להם מה שמצאו מעבור הארץ ואותו היום אכלו גם מהמן ולמחרת שהוא י"ו בניסן אחר שהקריבו בו העומר והותרו בחדש מצאו הרבה מן החדש לאכול וז"ש ויאכלו כתבואת ארץ כנען בשנה ההיא: (יג) ויהי בהיות יהושע ביריחו. בגבול יריחו ומכאן סמכו ז"ל שעבורה של עיר דינו כעיר שהרי יהושע לא היה בתוך העיר ואמר בהיות יהושע ביריחו כי נסעו מהגלגל אחר שנמולו שם הערלים ועשו הפסח ובאו להם ליריחו לכבשה וחנו את פני העיר והקב"ה שלח מלאכו ליהושע כדי לחזקו לכבשה ולבשרו ונרא' לו כדמות איש וחרבו שלופ' בידו מורה על הגבורה ועל הנצוח כמו שנראת ליעקב אבינו ונאבק עמו לחזקו ולבשרו כמו שאמר לו כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל וכן בא ליהושע זה המלאך וחרבו

רלב"ג

שמה שאמר בתורה ממחרת השבת יניפנו הכהן הרצון בו ממחרת הפסח והוא י"ו בניסן לא ממחר' שבת בראשי' כמו שהיו או' הצדוקי' שאם הי' הענין כן הנה לא ימלט הענין מחלוקת אם שנא' שכבר קרה או שהיה פסח ביום השבת או בזולת יום השבת ואם היה בזול' יום השבת הנה יצטרך לו' כי טעו יהושע וישראל בזה וזה דבר בלתי אפשר ואם הי' בשבת הנה לא היה ראוי שייחסהו אל מה שהוא במקרה אבל ראוי שייחסהו אל מה שהוא בעצם ויאמ' ממחרת השבת כי הם לא עשו זה לפי זה הדע' מפני היות היום ההוא מחרת הפסח אבל מפני היותו ממחרת השבת ולזה הוא מבואר שמ"ש בתורה ממחרת השבת אין רצון בו שבת בראשי' אבל הרצון בו ממחרת הפסח כי הפסח תקרא שבת ר"ל היום החמשה עשר: (יב) וישבת המן ממחרת. הנה מצאנו בזה דעת לרבו' ז"ל קצת אמ' שלא ירד המן אחר שמת משה אלא שכבר לקטו ממנו מה שהספיק להם עד זה הזמן ועשו ממנו חלות וקצת אמ' שכבר ירד המן עד היו' ההוא ואחשוב שאמר הבית האו' שלא ירד המן אח' שמת משה אל זה שנאמ' הוא היותו מרחיק היותו מסורה מהנבי' מופת אחר מותו ולפי זה הנוס' הנפלא א"א שיהי' על יד נביא זולת משה הוייב ממנו שלא ירד המן אחר מותו לא הסכי' שהי' נעש' הא' זה על יד יהושע והנה כ' לנו לפי מה שהסברנו מענין המופתים בסוף המאמ' הו' מספר מלחמות ה' הוא שזה הנוס' הנעש' על יד משה בענין המן נשאר עד היום הזה שאכלו מן החדש אלא הנא' כי מופת המן הנעשה' היה נשאר תמיד כמו שביארנו במקומו ומאמ' התורה על זה הוא אומר וישבת המן ולא אומ' ויכלה המן והם מעם שיורה שכבר היה יורד עד היום הזה. ועוד כי בתורה כשזכר' ירידת המן זכר המן אכלו עד בואם אל ארץ נושבת וזה ממה שיורה שכל זה הענין נעשה על יד משה וכבר ביארנו בספר מלחמו' ה' איך יתכן זה: (יג) ויהי בהיות יהושע ביריחו.. ראוי שתדע שזה הענין היה במרא'

מצודת דוד

הפסח. ממחרת יום א' של פסח שהוא זמן הקרבת העומר וקרבו העומר והדר אכלו: (יב) וישבות המן. אף כי מיום מיתת משה בשבעה באדר פסק המן מלירד מ"מ היו זונים הם ממן שבכליהם ובאכלם מעבור הארץ לא מלאיעוד: ויאכלו. התחילו לאכול: (יג) ביריחו. ר"ל בגבול יריחו: הלנו. כה"א השאלה לומר אם באת לעזור לנו מול האויב או לעזור להאויב:

מצודת ציון

(שם כ"ג) ור"ל לא בלילה שלפניו אם כי הליל' הולך אחר היום: (יב) וישבות. ענין בטול כמו שבת נוגש (ישעיה י"ד): (יג) שלופה. חלוצה מתער' כמו שלף וילא מגוה (איוב כ'):

פירוש עב"ט

תבואה פון דעם לאנד מצות וקלוי מצות אונ גברענטי זאנגן בעצם היום הזה אונ מיטן דעם דאזיגן טאג: (יב) וישבת המן ממחרת אונ דר מן האט אוף גיהערט צוא גיין פון דעם אנדרן טאג פון פסח באכלם מעבור הארץ אין זייער עסן פון דר תבואה פון דעם לאנד ולא היה עוד לבני ישראל מן אונ עס איז שון נוט גיוועזן נאך ציא דיא בני ישראל קיין מן דרום האבן זיי גיגעסין פון דר תבואה פון ארץ כנען בשנה ההיא אונ דעם דאזיגן יאר זייא וואלטן גיהאט מן וואלטן זיי בעסר מן גיגעסין ווארום דר מן איז בעסר גיוועזין פון דר תבואה: (יג) ויהי בהיות יהושע ביריחו אונ עס איז גיוועזן אז יהושע איז גיוועזין אונ גבול פון יריחו וישא עיניו וירא האט ער אויף גיהובן

לקוטי יקרים

(יג) ויהי בהיות יהושע ביריחו וגו' אני שר צבא ה' עתה באתי. ווען יהושע איז גוועזן אין יריחו האט ער גיזעהן אמענטש שטיים געגין אים אונ ער האלט אבלאנקן שווערד אין האנט. האט יהושע אים גיפרעגט דו ביזט געקומען צו אונז שלעכטס טאהן אדער דו ביזט געקומען שלעכטס טאהן אונזערע שונאים. האט דער מלאך גיזאגט צו יהושע איך בין אמלאך פון גאט אונ בין איצט געקומען. דארפן מיר וויסען די אנטווארט פון דעם מלאך. ער איז טאקי איצט געקומען אבער יהושע ווייס דאך נים צוא ווען ער איז געקומען. נאר אז מען זעהט אזעלכער שטיים נבין אהויף מיט אשווערד אין האנט אונ הים. ווייס מען נים

אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אַתָּה אִם־לְצָרֵינוּ׃
יד וַיֹּאמֶר ׀ לֹא כִּי אֲנִי שַׂר־צְבָא־יְהוָה
עַתָּה בָאתִי וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל־פָּנָיו אַרְצָה
וַיִּשְׁתָּחוּ וַיֹּאמֶר לוֹ מָה אֲדֹנִי מְדַבֵּר אֶל־
עַבְדּוֹ׃ טו וַיֹּאמֶר שַׂר־צְבָא יְהוָה אֶל־
יְהוֹשֻׁעַ שַׁל־נַעַלְךָ מֵעַל רַגְלֶךָ כִּי הַמָּקוֹם

גַּבְרָא קָאִים לְקִבְלֵיהּ וְחַרְבֵּיהּ שְׁלִיפָא בִּידֵיהּ וַאֲזַל יְהוֹשֻׁעַ לְוָתֵיהּ וַאֲמַר לֵיהּ הַלְמִסְעֲדָנָא אֲתֵיתָא אִם לְבַעֲלֵי דְבָבָנָא׃ יד וַאֲמַר לָא אֲרֵי אֲנָא מַלְאַךְ שְׁלִיחַ מִן קֳדָם יְיָ כְּעַן אֲתֵיתִי וּנְפַל יְהוֹשֻׁעַ עַל אַפּוֹהִי עַל אַרְעָא וּסְגִיד וַאֲמַר לֵיהּ מָה רִבּוֹנִי מְמַלֵּיל עִם עַבְדֵּיהּ׃ טו וַאֲמַר

ת״א עתה באתי מגלין סג. מגלה ג. סנהדרין מד עבדים מב כה של נעלך. עקידה שער לה:

קרין בו״ק אשר

רש״י

הלמס... לאתיתא: (יד) עתה באתי · לעזרתך שאין יכול להלחם עליה ולתופשה להפיל החומה אבל בימי רבך באתי ולא הפץ כי שנאמר אם אין פניך הולכים וגו׳: (טו) שר צבא ה׳ · ישראל שהוא צבא ה׳ ומיכאל היה

רד״ק

שלופה בידו כדמות גבור. מנצח והוא שאמר ליהושע ראה נתתי בידך את יריחו ואת מלכה: (יד) ויאמר לא, כלומר אינני כמו שאתה סבור איש בא להלחם אבל אני מלאך ה׳ וזהו שאמר שר צבא ה׳ שר צבאות מעל׳ ומטה כמו שנאמר על מיכאל השם הגדול ולפי גדולתו וקדושתו נקדש המקום שנראה בו ליהושע לפי׳ אמר קדש הוא: עתה באתי. בעת שראיתני מה שאין כן בבשר ודם וזה להחזיק בלבו כי מלאך הוא ויש בו דרש כי בא להפחידם על בטול תורה ועל שבטלו היום שעבר תמיד של בין

רלב״ג

ויורה על זה מ״ש תכף ויאמר ה׳ אל יהושע כי הוא רחוק המלאך בהקין ובהשתמש ההווים על מנהגיה׳ והנה הגלון ויסי בהיות יהושע ביריחו מחשבתו משוטטת שם איך יעשה לתחית העם היושב בה ומפני זה כדמה לו דבר מעניני המלחמה והמלאך כאלו חרבו שלופה בידו ולזאת הסבה ג״כ שאל לו הנבואה הלנו אתה אם לצרינו כמנהג הנלחמים וענהו כי אין הענין כמו שחשב אבל הוא שר לצבא ה׳ והשר הוא הממונה להנהיג

מנחת שי

(יד) ויאמר לא כי אני. בספר אחד ישן נחיבת יד כתוב לא באלף וק׳ לו בוא״ו ונכר מחמיה הוא כי לא נמנה זה במסורת עם ט״ו דכתיבין לא וקריין לו אולי טעה הסופר בהכנסם מאמר דעירובין פרק הדר (ס״ג) ואיתא נמי בפ״ק דמגילה (ג׳:) ובסנהדרין פרק נגמר הדין (מ״ד:) א״ל על איזה מהם באת א״ל עתה באתי: (טו) של נעלך. אין מאריך במלת של:

מצודת דוד

(יד) ויאמר לא, ר״ל לא באתי לעזור לאויבי ישראל כי אני שר של ישראל הקרואים צבא ה׳ ומה שלא ראיתני עד הנה הוא בעבור כי עתה באתי ולא מאז: מה אדוני מדבר. ר״ל דבר הצריך והנני לקיימם כהעבד המקיים דברי האדון: (טו) קדש הוא. ומהראוי לעמוד עליו יחף:

מצודת ציון

(יד) אל פניו. לפניו ר״ל לפני העומד לנגדו: (טו) של. הסר וכן כמשה של נעלך (שמות ג׳):

פירוש ע״ט

זייני אויגן אונ הט געזעהן וְהִנֵּה אִישׁ עֹמֵד לְנֶגְדּוֹ אונ איין מאן שטייט אקעגין אום וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ ער האלט אוס גיצוגין די שווערד אונ זיין האנט וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו איז יהושע גיגאנגן צו אים אונ הט אים גיזאגט הֲלָנוּ אַתָּה אוב צו אונז ביסטו גיקומן העלפן אִם לְצָרֵינוּ אודר צו אונזערי פיינט: (יד) וַיֹּאמֶר האט דר מאן גיזאגט צו יהושע לֹא ניט אזו ווי די מיינסט דס איך בין איין מענטש כִּי אֲנִי שַׂר צְבָא ה׳ נייערט איך בין אמלאך אונ איין האר איבר דעם חיל פון גאט דס זענן די ישראל · אונ דר מלאך איז גיוועזן מיכאל עַתָּה בָאתִי איך בין היינט גיקומן העלפן דיר איין צו נעמין דיא שטאט יריחו דען קיין מענטש קאן אוף איר קיין מלחמה ניט האלטן ער זאל זיא איין נעמן רש״י טייטשט דעם עתה באתי היינט בין גקומן צו דיין הילף אבר אונ די טעג פון משה דיין רבי בין איך גיקומן האט ער ניט גיוואלט אונ מיר עיין רש״י וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל פָּנָיו וגו׳ איז יהושע גיפאלן אוף זיין פנים צו דר ערד אונ האט זיך גיבוקט אונ האט גיזאגט צו אים מָה אֲדוֹנִי מְדַבֵּר אֶל עַבְדּוֹ וואס רעט

לקוטי יקרים

ווען ער היט. גם קען זיין אין דעם הויף וואהנט אנגעראל היט אים דער זעלנער עס זאל קיינער אריין קומען צו אים פון די גאס מען זאל אים קיין שלאפס טאהן · אונ ער זעט זיין אין דעם הויף איז דא אמעדער ארוצה וואס מען דארף אים הרגנן. היט מען אים ער זאל ניט אנטלופן. אונ אויב איינער וויל וויסען ווען מען היט · זאל ער אכטונג געבין ווי אזוי דער זעלנער שטייט. אויב ער שטייט מיט דעם פנים צו די גאס. איז אבעווייזונג אז אינווייניג איז דא אגענעראל · גיט דער זעלנער אכטונג עס זאל קיינער ניט אריין קומען אין הויף. אונ אויב דער זעלנער שטייט מיט דעם פנים אינווייניג איז אבעווייזונג אז אינווייניג איז דא אמערדער אונ דער זעלנער מוז אכטונג געבין ער זאל ניט דורך אארט אנטלויפן. אמאהל קען זיין דער זעלנער זאל שטיין מיט דעם פנים צום אינווייניג אונ פון דעסטוועגן וואנט אינווייניג אגענעראל. אויב דער זעלנער איז איצט גמאהשט גווארין אונ איז איצט געקומען צום היטען. מוז ער דאך אביסיל שטיין מיט דעם פנים צום אינווייניג. דאס זעלביגע איז איצט גיוועזן ביי יהושע. יהושע האט געזעהן דער מלאך שטייט מיט אבלויזן שווערד אין האנט אונ ער שטייט מיט דעם פנים צו יהושע. זאגט מען דאך אז ער וויל הרגנן יהושע. וואָרום אז ער זאל וועלין הרגינען די פיינד פון יהושע הט ער דאך גדארפט שטיין מיט דאס פנים אונ מיט דעם בלאנקין שווערד געגין די פיינד. דרובער האט אים דער מלאך געענפירט. ניט אזוי ווי דו טראכסט. איך בין אמלאך פון שם הוי״ה. אוך בין געקומען אייך צו העלפין. אונ מיט דעם בלאנקין שווערד וועל איך הרגנן איערע פיינד אונ וואס איך שטייא מיט דעם פנים צו דיר. דאס איז וויל איך בין איצט געקומען צו דיר אונ דארף ביידן מיט דיר דריבער מוז איך שטיין מיט דעם פנים צו דיר אונ אז איך שטייא מיט דעם פנים געגין דיר מוז איך דאך האלטען דעם שווערד געגין דיר: (ליקוט)

אשר אתה עמד עליו קדש הוא ויעש
יהושע כן: ו א ויריחו סגרת ומסגרת
מפני בני ישראל אין יוצא ואין בא:
ב ויאמר יהוה אל־יהושע ראה נתתי
בידך את־יריחו ואת־מלכה גבורי
החיל: ג וסבתם את־העיר כל אנשי
המלחמה הקיף את־העיר פעם אחת
כה תעשה ששת ימים: ד ושבעה

מלאכה דשליח מן קדם
יי ליהושע שרי סינך
מעל רגלך ארי אתרא
די את קאים עלוהי
קדישא הוא ועבד
יהושע כן: א ויריחו
אחידא הות בדשין
דפרזלא ומתקפא
בעברין דנחש מן קדם
בני ישראל לית דנפק
מנה למעבד קרבא ולית
דעלל בגוה למשאל
בשלמא: ב ואמר יי
ליהושע חזי דמסרית
בידך ית יריחו וית
מלכה גברי חילא:
ג ותסחרון ית קרתא כל
גברי עבדי קרבא אקיף ית קרתא זמנא חדא כדין תעבד שיתא יומין: ד ושבעא כהניא

ת״א ויריחו סוגרת. כדים לו עקידה שער עו: יריחו ואת מלכה. עקידה שער עו:

יסבון

רש״י

ו (א) סגרת ומסגרת. כתרגומו אחידא בדשין דפרזלא ומתקפא בעברין דנחש: סגלמר ומיכלל סרכס:

רד״ק

הערבים א״ל יהושע על איזה מהם באת אמר לו עתה באתי כלו׳ על בטול תורה שאתם בטלי׳ עתה מיד וילן יהושע בתוך העמק שלן בעומק׳ של הלכה וזה הדרש רחוק כי אין שעת המלחמה שעת ת״ת ועוד כי פסוק וילן יהושע הוא רחוק מזה הפרשה כי הוא במלחמת העי ועוד כי כותב הדרש הזה טעה בפסוק וילן כי ב׳ פסוקים הם: וילן יהושע סופו בתוך העם והפסו׳ האחר וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק ויש בו דרש אחר עתה באתי עתה באתי שני פעמים אני הוא שבאתי בימי משה רבך שנא׳ הנה אנכי שולח מלאך וראה אותי ולא רצה שאלך עמו שאמר להקב״ה איני חפץ אלא בך מיד ויפל יהושע אל פניו ארצה: אל פניו. כמו על וכן אל ההרים לא אכל: (א) ויריחו סוגרת ומסוגרת. סוגרת אנשיה בתוכה שלא יצא אדם מן העיר ומסוגרת שלא יכנס אדם בתוכה ופירושו בסופו אין יוצא ואין בא או כפל סוגרת ומסוגרת לרב הסגירה כמו שאמר התרגום אחידא בדשין וכו׳: (ב) ויאמר ה׳ אל יהושע. ע״י המלאך הנראה לו והוא נקרא בשם ה׳ השולח אותו וכן מצאנו במלאך שנראה לגדעון ויאמר אליו ה׳ כי אהיה עמך ואמרו רז״ל כי שמי בקרבו א״ר שמעון בן לקיש מלמד שהקב״ה משתף שמו על כל מלאך ומלאך: גבורי החיל. פי׳ אנשי יריחו ומלכ׳ ואעפ״י שהם גבורי החיל נתתים בידך: (ג) הקיף את העיר. נכתב ביו״ד כמו אם היה בחירק. ואעפ״י שהוא בצר״י וכן ותגד לבני ישראל יגיד דבר: כה תעשה ששת ימים. אין לשאול טעם לסבות הבורא למה היתה ההקפה הזאת וטעם שבעה כהנים ושבעה שופרות ושבע הקפות ושבעה ימים וטעם ההקפה בתרועת להבהיל העם אשר בתוך העיר ותפול החומה תחתיה למען ידעו כל עמי הארץ כי ה׳ נלחם לישראל לא בחרב ובחנית וספפ׳ השבע׳ ידוע סודו אצל מביני מדע וכן שבעה מזבחות וז׳

רלב״ג

בישר׳ הוא אשר בהמלטותו יגיע הש״י הנבואה לנביא מאת הש״י ואמר לו שיחלוץ נעלו מעל רגלו כדי שירגיש בענין המקום בהיות בו כי הוא קדש וענין כנראה אלהי לא פועל דמיוני והנה הרגיש יהושע בזאת ההבנה היא השגה נבואיי וזכר הנבואה שהגיע לו בזה המקום וקודם שיתחיל בזכרון הנבואה היא ספר שיריחו היתה סוגרת ומסוגרת מפני בני ישראל באופן שלא יוכל אחד לצאת משם ולא ליכנס שם וזכר זה לפי שמאחת הסבה לצורכו בהמלחמה׳ לזה למופת שהיה׳ אותו אליו השם יתעלה בזאת הנבואה: (ג) והנה ספרים הש״י לעשות כל אלו המופתים עם הארון ה׳ להסיר ישראל לשמור ולעשות ככל הכתוב בו והיו אלו המופתים בזה האופן מסודרות כדי להפיל אימה על הגוים ההם בשמעם אלו הנפלאות העצומות אשר עושה הש״י לישראל והיה זה המספר לשביעיות ר״ל שהקיפו העיר ז׳ ימים והיו שם ז׳ כהנים וז׳ שופרות היובלים וביום הז׳ הקיפו ז׳ פעמים שזכרנו כמספר הז׳ שזכרנו בתורה כמו השמטה וז׳ שמטות וז׳ שבתות בנים וז׳ ימים וז׳ פעמים וז׳ ימי הפסח וז׳ ימי סוכות והנה הספרים הש״י שיעשה זה המופת בהמלגות זאת התרועה הגדולה כדי שיתעוררו ישראל ויקילו מסגת תדמתם ויתנו אל לבם ענין אלו הנפלאות העצומות למען ייראו את ה׳ עם שיב לתרועה הגדולה רומס

מצודת ציון

ו (ג) הקיף. ענין סבוב כמו הקיפו עלי יחד (תהלים פ״ח): (ב) גבורי החיל. ר״ל עם שהם גבורי חיל: (ג) כה תעשה. להקיף פעם אחת ביום:

מצודת דוד

ו (א) סגרת ומסגרת. ר״ל מעולם היתה סגורה בדלתים ובריח ועתה הוסיפו לסגרה עוד מפני ישראל ולא הניחו מי לצאת ממנה או לבא בה בלא יודע מבואת העיר:

פירוש ע״ט

מיין האר צו זיין קנעכט: (טו) ויאמר שר צבא ה׳ אל יהושע האט דר האר פון גאטס חיל גזאגט צו יהושע של נעלך מעל רגלך צי אפ דייני שיך פון דייני פים כי המקום ווארום דם אורט וואס די שטייסט דרויף איז הייליג ויעש יהושע כן הט יהושע אזו גיטאן:

(א) ויריחו סגרת ומסגרת אונ דיא שטאט יריחו איז גיוועזין שטארק פר שלאסן פאר דיא קינדער ישראל אין יוצא ואין בא קיינר הט ניט גיקענט ארוס גיין אונ קיינער האט ניט גיקענט אריין קומן אונ איר: (ב) ויאמר ה׳ אל יהושע הט גאט גיזאגט צו יהושע ראה נתתי בידך את יריחו ואת מלכה זעה איך האב גיגעבן אונ דיין האנד די שטאט יריחו אונ איר מלך גבורי החיל די שטארקי חילת לייט וום אונ איר איז האב גיגעבן אונ דיין האנט: וסבותם את העיר אונ איר זאלט ארום רינגלן די שטאט כל אנשי המלחמה אלי מאנין פון דר מלחמה ווס צווישן אייך זענין הקיף את העיר פעם אחת זאלין ארום רינגלן די שטאט איין מאל כה תעשה ששת ימים אזו זאלסטו טאן זעקס טעג: (ד) ושבעה כהנים ישאו וגו׳ זיבן כהנים זאלין טראגין זיבן שופרות פון ווידערס פאר דעם

ארון

כהנים ישאו שבעה שופרות היובלים
לפני הארון וביום השביעי תסבו את
העיר שבע פעמים והכהנים יתקעו
בשופרות: ה והיה במשך בקרן היובל
בשמעכם את קול השופר יריעו כל
העם תרועה גדולה ונפלה חומת העיר
תחתיה ועלו העם איש נגדו: ו ויקרא
יהושע בן נון אל הכהנים ויאמר אלהם
שאו את ארון הברית ושבעה כהנים
ישאו שבעה שופרות יובלים לפני ארון
יהוה: ז ויאמרו אל העם עברו וסבו
את העיר והחלוץ יעבר לפני ארון
יהוה: ח ויהי כאמר יהושע אל העם

תרגום

יִסְבוּן שִׁבְעָא שׁוֹפְרַיָא דְקֶרֶן דִכְרַיָא קֳדָם אֲרוֹנָא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה תַּסְחֲרוּן יָת קַרְתָּא שְׁבַע זִמְנִין וְכַהֲנַיָא יִתְקְעוּן בְּשׁוֹפְרַיָא: ה וִיהֵי בְּמִיגַד בְּקֶרֶן דִּכְרַיָא בְּמִשְׁמַעְכוֹן יָת קָל שׁוֹפְרָא יְיַבְּבוּן כָּל עַמָּא יַבָּבָא רַבָּא וְיִפּוֹל שׁוּרָא דְקַרְתָּא ... תְּחוֹתַהּ וְיִסְקוּן עַמָּא גְּבַר לָקֳבְלֵיהּ: ו וּקְרָא יְהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן [illegible] כַּהֲנַיָא וַאֲמַר לְהוֹן טוּלוּ יָת אֲרוֹן קְיָמָא דַיְיָ וְשִׁבְעָא כַהֲנַיָא יִטְלוּן שִׁבְעָא שׁוֹפְרַיָא דְקֶרֶן דִּכְרַיָא קֳדָם אֲרוֹנָא דַיְיָ: ז וַאֲמַר לְעַמָּא עִבְרוּ וְאַקִּיפוּ יָת קַרְתָּא וּמְזָרְזֵי חֵילָא יַעַבְרוּן קֳדָם אֲרוֹנָא דַיְיָ: ח וַהֲוָה כַּד אֲמַר יְהוֹשֻׁעַ לְעַמָּא וְשִׁבְעָא כַהֲנַיָא נָסְבִין שִׁבְעָא

ת"א במיגד בקרן. ר"ה כו:

רש"י

(ד) היובלים. אילים: (ה) במשוך. בתקיעה אחרונה כשהאריך התוקע את הקול: תחתיה. במקומה:

רד"ק

כשמעכם קרי. ויאמר קרי. ושבעה פרים וז' אלים והשביעי הוא הנבחר בימים ובחדשים ובשני': (ד) היובלים. האילי' ובדברי רז"ל א"ר עקיבא כשהלכתי לערביא שמעתי שהיו קורין לדכרא יובלא: (ה) במ[שך]. בהאריך התקיעה: בשמעכם את קול השופר. כתיב בבי"ת וקרי בכ"ף והענין א': ונפלה חומת העיר תחתיה. יש [ל]שאול בית רחב שהיה בחומה אם נאמר כי נפל ונצלת היא ובית אביה זה לא יתכן כי אם היה נס כזה היה מספר אותו הכתוב ועוד שאמר באו בית האשה הזונה והוציאו משם את האשה וגו' כי הבית היה קיים ולא נפל אבל הנראה בעיני כי לא נפלה כל חומת העיר אלא מה שהיה מן החומה את פני העיר נגד מחנה ישראל נפל ועלו העם איש נגדו ובית רחב היתה בחומה מצד אחר שלא נפל ומ"ש תחתיה ר"ל שנבלעה במקומה תחת הארץ וגו' ממנה מעט על פני הארץ לזכרון הנס: (ז) ויאמר אל העם. כתיב בוי"ו ופי' יהושע הכהנים וקרי בלא וי"ו ופי' יהושע: (ח) ויהי באמר. בכ"ף:

רלב"ג

מעט בענין זה מתוספת כי הקול החזק יניע הקיר תנועה חזקה אלא שלא יתכן שיגיע מזאת התנועה כמו זה הפועל הנפלא בנפול החומה גדולה: (ח) ויהי כאמר. בכ"ף:

מנחת שי

ו (ה) בשמעכם כשמעכם ק' והוא חד מן י"ח מלין דכתיב בית וקרי כ"ף: (ז) ויאמרו אל העם. ויאמר קרי והוא חד מן מלין דכתיבין ו' בסוף תיבותא ולא קריין וסימן נמסר במלכים א' י"ב בשם[?] ... ויהי כאמר וגו' שבעה שופרות היובלים לפני ה'. יונתן תרגם קדם ארונא דה' וכן בכמה דפוסים ישנים כתוב לפני ארון ה'

מצודת דוד

(ד) יתקעו. בכל יום בעת יקיפו: (ה) את קול. ר"ל הקול כשהמאריך בתקיעה כמבכת[?]: איש נגדו. לא יצטרכו להקיף ולפנות כה כי כל החומה תפול: (ח) ויהיכאמר. ר"ל כן עשו

מצודת ציון

(ד) היובלים. האילים כן תרגומו: (ה) במשך. בהאריך הקול: (ז) והחלוץ. הם ב"ג וב"ר וחצי שבט מנשה שהיו מזוינים ביותר כמ"ש והם חלוצים תעברו (דברים ג'):

פירוש ע"ט

אָרון. איין ווידר איז איין זָכר פון שָׁאף וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תָּסֹבּוּ אֶת הָעִיר שֶׁבַע פְּעָמִים אונ דעם זיבטן טאג זאלט איר ארום רינגלן דו שטאט זיבן מאל וְהַכֹּהֲנִים יִתְקְעוּ בַּשּׁוֹפָרוֹת אונ דו כהנים זאלן בלאזין מיט שופרות: (ה) וְהָיָה בִּמְשֹׁךְ בְּקֶרֶן הַיּוֹבֵל אונ עס וועט זיין אז דער תוקע וועט מאריך זיין מיט דעם שופר אונ דער אונטערשטו תקיעה כְּשָׁמְעֲכֶם אֶת קוֹל הַשּׁוֹפָר אז איר וועט הערן דאס קול פון דעם שופר זאלין בלאזין דם גאנצע פאלק איין גרוס בלאזונג וְנָפְלָה חוֹמַת הָעִיר תַּחְתֶּיהָ וועט איין פאלין די מאויר פון דער שטאט אוף איר אורט אונ דער ערד אריין וְעָלוּ הָעָם אִישׁ נֶגְדּוֹ אונ דם פאלק וועט אוף גיין איטליכר מאן אקעגין זיך: (ו) וַיִּקְרָא יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן אֶל הַכֹּהֲנִים האט יהושע בן נון גירופין צו די כהנים אונ האט גיזאגט צו זייא שְׂאוּ אֶת אֲרוֹן הַבְּרִית טראגט דעם ארון הברית וְשִׁבְעָה כֹהֲנִים וגו' אונ זיבן כהנים זאלן טראגין זיבן שופרות פון ווידערם פר דעם ארון פון גאט: (ז) וַיֹּאמֶר אֶל הָעָם אין ער האט גיזאגט צו דעם פאלק עִבְרוּ וְסֹבּוּ אֶת הָעִיר

וְשִׁבְעָה הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאִים שִׁבְעָה
שׁוֹפְרוֹת הַיּוֹבְלִים לִפְנֵי יְהוָה עָבְרוּ
וְתָקְעוּ בַּשּׁוֹפָרוֹת וַאֲרוֹן בְּרִית יְהוָה הֹלֵךְ
אַחֲרֵיהֶם: ט וְהֶחָלוּץ הֹלֵךְ לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים
תֹּקְעֻו הַשּׁוֹפָרוֹת וְהַמְאַסֵּף הֹלֵךְ אַחֲרֵי
הָאָרוֹן הָלוֹךְ וְתָקוֹעַ בַּשּׁוֹפָרוֹת: י וְאֶת־
הָעָם צִוָּה יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר לֹא תָרִיעוּ וְלֹא־
תַשְׁמִיעוּ אֶת־קוֹלְכֶם וְלֹא־יֵצֵא מִפִּיכֶם
דָּבָר עַד יוֹם אָמְרִי אֲלֵיכֶם הָרִיעוּ
וַהֲרֵיעֹתֶם: יא וַיַּסֵּב אֲרוֹן־יְהוָה אֶת־הָעִיר
הַקֵּף פַּעַם אֶחָת וַיָּבֹאוּ הַמַּחֲנֶה וַיָּלִינוּ בַּמַּחֲנֶה:

תוקעי קרי.

תרגום

שַׁבְעָא שׁוֹפָרַיָא דְקַרְנֵי דִכְרַיָא קֳדָם אֲרוֹנָא דַיְיָ עָבְרִין וְתָקְעִין בְּשׁוֹפָרַיָא וַאֲרוֹן קְיָמָא דַיְיָ אָזֵיל בָּתְרֵיהוֹן: ט וּמְזָרְזֵי חֵילָא אָזְלִין קֳדָם כָּהֲנַיָא תָּקְעֵי שׁוֹפָרַיָא וְשִׁבְטָא דְבֵית דָּן אָזֵיל בָּתַר אֲרוֹנָא וְכָהֲנַיָא אָזְלִין וְתָקְעִין בְּשׁוֹפָרַיָא: י וְיָת עַמָּא פַּקֵּיד יְהוֹשֻׁעַ לְמֵימַר לָא תְיַבְּבוּן וְלָא תַשְׁמְעוּן יָת קָלְכוֹן וְלָא יִפּוֹק מִפּוּמְכוֹן פִּתְגָמָא עַד יוֹמָא דְאֵימַר לְכוֹן יַבִּיבוּ וּתְיַבְּבוּן: יא וְאַסְחַר אֲרוֹנָא דַיְיָ יָת קַרְתָּא אַקִּיף זִמְנָא חֲדָא וַאֲתוֹ לְמַשְׁרִיתָא וּבָתוּ בְּמַשְׁרִיתָא

רד"ק

(ט) והחלוץ. פירשו בו שהם בני ראובן ובני גד וחצי שבט מנשה שעברו חלוצים לפני אחיהם: תוקעי. כן כתיב בו"ו ופירושו אשר תקעו והקרי הוא תוקעי ומבואר הוא: והמאסף. אמר בו התרגום שבטא דדן לפי שהוא היה אחרון בדגלים כמו שנאמר עליו מאסף לכל המחנות: הלוך ותקוע. אינו אומר על המאסף שהיו תוקעים אלא כמו שאמר המתרגם וכהניא אזלין ותקעין בשופריא: (י) עד יום אמרי אליכם. יש מפרשים כמו עת כמו יום צעקתי בלילה ואין צריך רק פירושו כמשמעו הוא יום השביעי: (יא) ויסב ארון ה' את העיר. פירוש יהושע הסב הארון את עיר: הקף. ארון ה' את העיר פעם אחת וזה היה ביום הראשון וראשון לימי השבוע כך קבלו רז"ל כי ביום ז' שנלכדה יריחו יום שבת היה ואע"פ שהרגו ושרפו בשבת מי שצוה על השבת צוה לחלל שבת בכבישת יריחו וכן בשאר עיירות שהיו ישראל צרים עליהן ואמרו בקבלה עד רדתה ואפילו בשבת וכמו שצוה גם כן להעלות עולות

רש"י

(ט) והחלוץ. בני ראובן ובני גד היו עוברים לפניהם לפי שהיו בני גד גבורים ומכים בזרוע חזקה כמו בלאחר וטרף

וישכם.

מנחת שי

גם במ"ג יש הפסקה מתיחה זה בלא הכרע. ויש לי להכריע שנכתוב לפני ה' תיבה המסורת במערבא הוא הלוך במסרה דכהא נמסר ארון ה' כ"ג וזה אינו מן המנין וכן תולדתי בספרים ותיקם יד מדויקים: (ט) תקעו. תקעי קרי: והמאסף. הב"א במלרע והמ"ש רפה וכן תכרו שבסמוך: הולך. הליך קרי:

רלב"ג

החזקה תחתיה אם לא יהודו לזה המופת: (י) והנה צוה יהושע שלא יריעו ולא ישמיעו את קולם עד היום הז' כדי שלא יתגיבו בני העיר ויפילו אבנים מעל החומה והתע"י בהיות אפשר לב"י לשמרם מזה על דרך המופת הנה אין מדרך הש"י שיעשה המופתי' נכנס

מצודת ציון

(ט) והמאסף. דגל מחנה דן נקרא מאסף ע"ש שהלכו באחרונה והיו מאספים כל הנכשלים מהמחנות שהלכו לפניהם:

מצודת דוד

כאשר אמר יהושע אל העם ובשבעה הכ': (ט) תקעי השופרות. חוזר על הכהנים: הלוך ותקוע. ר"ל לא עמדו הכהנים בעת

פירוש ע"ט

הָעִיר פָּארְט אִיבֶּער אוּנ רִינְגֶלְט אַרוּם דִיא שְׁטָאט וְהֶחָלוּץ אוּנ דֶר גִיוָואפִּינְטֶער דָם אִיז שֵׁבֶט גָד אוּנ שֵׁבֶט רְאוּבֵן יַעֲבֹר לִפְנֵי אֲרוֹן ה' זָאל אִיבֶּר פָארִין פַאר דֶעם אָרוֹן פוּן גָאט: (ח) וַיְהִי כֶּאֱמֹר יְהוֹשֻׁעַ אֶל הָעָם אִיז אַזוֹ גִיוֶועזִין וִויא יְהוֹשֻׁעַ הָאט גִיזָאגְט צוּם פָאלְק וְשִׁבְעָה הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאִים וגו' אוּנ דִיא זִיבֶּן כֹּהֲנִים וָואס הָאבִּין גִטְרָאגֶן דִי זִיבֶּן שׁוֹפְרוֹת פַר גָאט עָבְרוּ וְתָקְעוּ בַּשּׁוֹפָרוֹת זֶענֶן אִיבֶּער גִיפָארֶען אוּנ הָאבֶּן גִיבְּלָאזִין מִיט דוּא שׁוֹפְרוֹת וַאֲרוֹן בְּרִית ה' הוֹלֵךְ אַחֲרֵיהֶם אוּנ דֶער אָרוֹן הַבְּרִית פוּן גָאט אִיז גִיגַאנְגֶן נָאךְ זֵיי: (ט) וְהֶחָלוּץ הוֹלֵךְ לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים אוּנ דֶער גִיוָואפִּינְטֶער אִיז גִיגַאנְגֶן פַר דִי כֹּהֲנִים וָוס הָאבֶּן גִיבְּלָאזִין מִיט דִיא שׁוֹפְרוֹת וְהַמְאַסֵּף הֹלֵךְ אַחֲרֵי הָאָרוֹן אִין דֶר וָוס הָט אֵיין גִיזַאמֶלְט אַלִי מַאחֲנֶעפוּן יִשְׂרָאֵל וָוס הָאבֶּן זִיךְ פַר זוּמְט דָאס אִיז גִיוֶועזִין שֵׁבֶט דָן דֶער אִיז גִיגַאנְגִין נָאךְ דֶעם אָרוֹן אוּנ דוּ כֹּהֲנִים הָלוֹךְ וְתָקוֹעַ בַּשּׁוֹפָרוֹת זֶענֶן גִגַאנְגֶן אִין הָאבִּין גִיבְּלָאזִין מִיט שׁוֹפְרוֹת: (י) וְאֶת הָעָם צִוָּה יְהוֹשֻׁעַ אוּנ דֶעם פָאלְק הָט יְהוֹשֻׁעַ גִישַׁאפְט צוּ זָאגֶן לֹא תָרִיעוּ וגו' אִיר זָאלְט נִיט בְּלָאזִין אִין זָאלְט נִיט מַאכִין הֶערִין אַיְיעֶר קוֹל וְלֹא יֵצֵא מִפִּיכֶם דָּבָר אוּנ עֶס זָאל נִיט אַרוֹיס גֵיין פוּן אַיְיעֶר מוֹיל רֵייד עַד וגו' הָרִיעוּ בִּיז אוּנ דֶעם טָאג וָוס אִיךְ וֶועל זָאגִין צוּ אַייךְ בְּלָאזְט דֶעמְסְט מָאל וַהֲרֵיעֹתֶם זָאלְט אִיר בְּלָאזִין: (יא) וַיַּסֵּב וגו' הָט אַרוּם גִירוּנְגִילְט דֶר אָרוֹן פוּן גָאט דִי שְׁטָאט הַקֵּף פַּעַם אֶחָת אֵיין אַרוּם רִינְגְלִין אֵיין מָאל דָאס אִיז גִיוֶועזְן אוּם זוּנְטָאג וַיָּבֹאוּ הַמַּחֲנֶה אוּנ זֶענִין

וויידר

יב וַיַּשְׁכֵּם יְהוֹשֻׁעַ בַּבֹּקֶר וַיִּשְׂאוּ
הַכֹּהֲנִים אֶת־אֲרוֹן יְהוָה: יג וְשִׁבְעָה
הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאִים שִׁבְעָה שׁוֹפְרוֹת
הַיֹּבְלִים לִפְנֵי אֲרוֹן יְהוָה הֹלְכִים הָלוֹךְ
וְתָקְעוּ בַּשּׁוֹפָרוֹת וְהֶחָלוּץ הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם
וְהַמְאַסֵּף הֹלֵךְ אַחֲרֵי אֲרוֹן יְהוָה הוֹלֵךְ
וְתָקוֹעַ בַּשּׁוֹפָרוֹת: יד וַיָּסֹבּוּ אֶת־הָעִיר
בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי פַּעַם אַחַת וַיָּשֻׁבוּ הַמַּחֲנֶה
כֹּה עָשׂוּ שֵׁשֶׁת יָמִים: טו וַיְהִי ׀ בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי וַיַּשְׁכִּמוּ כַּעֲלוֹת הַשַּׁחַר וַיָּסֹבּוּ
אֶת־הָעִיר כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים
רַק בַּיּוֹם הַהוּא סָבְבוּ אֶת־הָעִיר שֶׁבַע
פְּעָמִים: טז וַיְהִי בַּפַּעַם הַשְּׁבִיעִית תָּקְעוּ

הלוך קרי בעלות קרי

תרגום

במשריתא: יב ואקדים יהושע בצפרא ונטלו כהניא ית ארונא דיי: יג ושבעא כהניא נסיבו שבעא שופריא דקרן דכריא קדם ארונא דיי אזלין מיזל ותקעין בשופריא ומזרזי חילא אזלין קדמיהון ושבטא דבית דן אזיל בתר ארונא דיי וכהניא אזלין ותקעין בשופריא: יד ואסחרו ית קרתא ביומא תנינא זמנא חדא ותבו למשריתא כדין עבדו שתא יומין: טו והוה ביומא שביעאה ואקדימו כמיסק צפרא ואסחרו ית קרתא כהלכתא הדין שבע זמנין לחוד ביומא ההוא אקיפו ית קרתא שבע זמנין: טז והוה בזמנא שביעיתא תקעו כהניא בשופריא ואמר יהושע לעמא

רש"י

זרוע אף קדקד: (יג) והמאסף. שבט דן הנוסע אחרון והוא מאסף את כל המתעכבים האחרונים: (טו) ביום השביעי. שבת היה:

רד"ק

בשבת: (יג) הולך ותקוע. כתיב הולך ר"ל שבמו שהיה המאסף הולך כן היו הכהנים תוקעים וקרי הלוך שהוא מקור והפירוש אחד: (טו) וישכימו בעלות השחר. כתיב כבי"ת וקרי בכ"ף: כמשפ' הזה שבע פעמים. כמשפט הזה שעשו בששת הימים והיו שבע פעמים עם ההקפה הראשונה הזאת של יום השביעי רק ביום ההוא עשו יותר הקפו' כי הקיפו העיר שבע פעמי':

מנחת שי

(טו) ויהי ביום השביעי וישכימו כעלות. במקצת ספרים בעלות בבי"ת וקרי כעלות בכ"ף וכן דעת רד"ק ובספרים אחרים כתוב בכ"ף וכתב עליו כ"ף כתיב וק' והלוך עיקר בלא נזכר זה במסורת עם י"א מלין דכתיבין בי"ת וקריין כ"ף:

מצודת דוד

(יב) וישכם. ביום השני: (יג) הלוך ותקוע. כפל הדבר לומר בלא הפסק מלתקוע: (טו) כעלות השחר. להיות הזמן מספיק להקיף הכנה פעמים: רק וגו'. ונגה הולכתו להפסיק לא יותר מאחר הימים: (טז) תקעו. ר"ל תקיעה כי לא הכי ולכו ותקעו:

מצודת ציון

(טו) השחר. הוא האור הנראה בפאת המזרח טרם יעלה השמש: כמשפט הזה. ר"ל כמנהג הזה: (טז) תקעו. ר"ל תקיעה פשוטה ותרועה:

פירוש ע"ט

ווידר גיקומן אונ דר מחנה וילינו במחנה אונ האבין איבר גינעכטיגט אונ דר מחנה: (יב) וישכם יהושע בבוקר האט זיך יהושע גיפעדרט אונ דר פרוא פון דעם אנדרן טאג וישאו הכהנים את ארון ה' אונ דו כהנים האבין גיטראגין דעם ארון פון גאט: (יג) ושבעה הכהנים נושאים אונ די זיבן כהנים יוס האבן גיטראגן די זיבן שופרות פאר דעם ארון פון גאט הולכים הלוך זענן גיגאנגן אונ האבן גיבלאזין מיט דיא שופרות והחלוץ הולך לפניהם אין דר גיוואפינטר איז גיגאנגין פר זיי והמאסף אין דר איין נאמלר דאס איז שבט דן הולך אחרי ארון ה' איז גיגאנגין נאך דעם ארון פון גאט. אונ די כהנים האבן גיבלאזין מיט שופרות: (יד) ויסובו את העיר וגו' זיי האבן ארום גירינגילט די שטאט דעם אנדרן טאג אוך איין מאל דאס איז גיוועזן מאנטיג וישובו המחנה אונ זיי האבן זיך אום גיקערט אונ דר מחנה כה עשו ששת ימים אזו האבין זייא גטאן זעקס טעג: (טו) ויהי ביום השביעי אונ עס איז געווען אונ דעם זיבטן טאג דאס איז גוועזן אום שבת וישכימו בעלות השחר האבן זיי זיך גפעדורט אז דער מארגן שטערין איז אוף גגאנגן ויסובו את העיר אונ האבן ארום גרינגילט דיא שטאט במשפט הזה אזו ווי דר דאזיגר שטייגר שבע פעמים זיבן מאל רק ביום ההוא וגו' נייערט דעם דאזיגן טאג האבן זייא ארום גרינגלט די שטאט זיבן מאל: (טז) ויהי בפעם השביעית

הכהנים בשופרות ויאמר יהושע אל־
העם הריעו כי־נתן יהוה לכם את־
העיר: יז והיתה העיר חרם היא וכל־
אשר־בה ליהוה רק רחב הזונה תחיה
היא וכל־אשר אתה בבית כי
החבאתה את־המלאכים אשר
שלחנו: יח ורק־אתם שמרו מן־החרם
פן־תחרימו ולקחתם מן־החרם ושמתם

לעמא יביבו ארי יהב
יי לכון ית קרתא:
יז ותהי קרתא חרמא
היא וכל דבה קדם יי
לחוד רחב פונדקיתא
תחי היא וכל דעמה
בביתא ארי אטמרת
ית אזגדיא די שלחנא:
יח ולחוד אתון אסתמרו
מן חרמא דלמא תתחרמון
ותסבון מן חרמא
ותשוון ית משריתא
דישראל לחרמא
ותעכרון

תולדות אהרן במדבר הדס: מ"ק / זין סנהדרין קיג:

רד"ק

(יז) והיתה העיר חרם היא וכל אשר בה. היא שלא תבנה עוד וכל אשר בה שלא יהנה אדם מכל אשר בה ונראה כי הקב"ה אמר לו כן כי יהושע לא אמר דבר כזה מלבו ואף על פי שלא זכר זה הכתוב ימצאו כמוהו רבים ורז"ל אמרו כי יהושע אמר דבר זה מרצונו ולא אמר לו הקב"ה אמר יהושע יריחו כבושה תחלה לארץ ישראל נוציאנה הרופה באשה הזאת שמפרשת חלהה מתחלת עיסתה ועוד אמר יהושע בשבת לכדנו יריחו ושבת קדש שנאמר כי קדש היא לכם כל מה שכבשנו בה יהיה קדש שנאמר קדש לה' אוצר ה' יבא ואף עפ"י כן הקב"ה הסכים על ידו ומניין שהקב"ה הסכים על ידו שנא' חטא ישראל וגם עברו את בריתי והיה זה אחד מג' שגזרו בית דין שלמטה והסכים הקב"ה עמהם: כי החבאתה. בשני סימני נקבה כמו ישועתה עזרת' וכל כפל לחזק הענין כמו שפירש' בספר מכלל והכפל הנה לפי שהחביאה אותם יפה: (יח) שמרו מן החרם. שמרו עצמכם ושמרו איש את אחיו ומפני זה אמר חטא ישראל

רש"י

(יז) והיתה העיר חרם. הקדש כי היום שבת קודש ורצוני להיות קדש מכל השלל בו: (יח) ועכרתם. לשון מים

מנחת שי

(יז) רק רחב הזונה תחיה וגו'. כל התחיה דינו להנקד בחטף פתח בג"ן שאלי רחצו מהרו יעקב אהרן והדומים ולפניו יש מתג וג' מתעלים יש להם סימן גד"ח פירוש נעיה מקדמת דגש כאלתרו. חירק כלפניו באות כל שמים. וכותבים גמולי בבונן ה' רק רחב הזונה תחיה היא וכל אשר אתה בבית כי החבאתה את המלאכים אשר שלחנו וכן חירק כלפניו היא כיוצא בהן. כגון נאצו נאפו כחשו מהרו אבל בהיותו באות כל בימום נוהג ומבטל בחטף פתח כגון תהיה יהיה יהיה ויחליס מכלל זה ותהלך לא תהלם ולבנים תהלך בהכל כי הירק באות כל ביסום ואינן מבטל החטף פתח והספמיל תוספיס עוד מבטל אחד כל ביוד יוד לאחריו כגון ישעיה ידעיה זכריה שמעיה וכן ועיה ואחיו וכן רעיון דות חוץ מן (התחיה) בלא״ן ד' מבטל החטף פתח: החבאתה. בכמה ספרים הלמ"ד בקמץ ובספרים בפתח ומסורת עליו בלחד מהם ליה ופתח בהלך. וגם רד"ק בספר

רלב"ג

ובמקומות שהשכל בזולת מופת: (יז) והנה לוה שיחרימו כל אשר בעיר ולא יהנו ממנו בדבר כדי שלא ישגו ישראל במה שיגיע להם מהכלל אחר זה וייחסו אל מה שקנו משלל העיר ההיא והוא יהיה זה סבה שיחשבו שהמנהגם היתה טובה עד שגם ממקניהם וכסיהם מביא' ההלחם למי שיקים ונזאת הסבה בעיני כלל מי שיבנה יריחו עד שיגיע הבנין בהיות כל בניו חיים ולא ישאר לו בהשלמתו כי אם לעי' בניו וידמה בפסולות יושבי יריחו והמנהגם היו יותר מנגונות מפסולות באשר יושבי הכנען והמנהגם ולזה לוה שלא ישאר מהם רושם ולא מן העיר או היה זה לאות מורך לאשר הגוי' עם בואת הקללה לא סיהם לפי הנבואה ולזה תמלא בכבר נתקיימה בימי אחאב אמר בימיו בנה חיאל בית האלי ולוה הותם בילינו רחב הזונה וכל אשר אתה

מצודת ציון

(יז) חרם. פעם תשמש על הדבר גבוה והקדש ופעם תשמש על כריתה ושממון: החבאתה. הסתירה: (יח) ועכרתם. ענין

מצודת דוד

(יז) חרם. להאבדון וכריתה: היא וגו'. ר"ל העיר עצמה ומה שבה מהדברים שאינם ראוים להביא לאוצר ה': לה'. ר"ל לשם ה' ולכבודו: (יח) שמרו. את עצמכם והזהרו מלקחת מה מן

החרם: פן תחרימו ולקחתם וגו'. פן תכריתו את ישראל במה שתקחו מן החרם כי כולם יאבדו וזהו ושמתם וגו':

לקוטי יקרים

(יז) והיתה העיר חרם וגו'. דער מדרש זאגט ווייל יהושע האט איין גענומען דיא שטאט יריחו אום שבת. דריבער האט ער גיזאגט אלץ זאל זיין הייליג. מען זאל נים הנאה האבין פון די זאכין וואס זענין גישאהן גיווארין שבת. אזו ווי דער דין איז אז מען קאכט שבת פאר אקראנקין. אפילו מען האט גימעגט קאכין פון וועגין דעם נישט אום שבת פון דעסטוועגין אנעזונטער מעגנט מאר דאס נים עסין. נאך אמאל זאגט דער מדרש דריבער האט יהושע געהייליגט דאס פארמעגין פון די שטאט יריחו. אזוי ווי אשה קעמט אמאל נעמט זיא צו ערשט אשטיקיל טייג אונ הייליגט זיא. דאס זאל זיין חלה. אזוי האט יהושע געהייליגט דאס ערשטע פארמעגין פון זיינע מלחמות. ווייל פון דריי זאכין האט הקב"ה גיבאטין דאס ערשטע זאל מען געבין צו אים. פון קינדער. אונ פון דם לעבין. אונ פון דאס עסינוארג. פון קינדער

פירוש ע"ט

השביעית אונ עס איז גוועזן דאס זיבעטע מאהל תקעו הכהנים בשופרות האבין גיבלאזין דיא כהנים מיט שופרות ויאמר יהושע אל העם יהושע הט גזאגט צום פאלק הריעו בלאזט כי נתן ה' דען גאט האט אייך גיגעבן דיא שטאט: (יז) והיתה העיר חרם אונ דיא שטאט זאל זיין וזרם כלומר הקדש היא וכל אשר בה זיא אונ אלץ וואס אונ איר איז זאל זיין הקדש לה' צוא גאט ווארום היינט איז שבת קודש דרום איז ראוי אז דר זאך רוב זאל אוך זיין הייליג צו גאט רק נייערט רחב הזונה זאל בלייבן לעבן היא וכל אשר אתה בבית זיא אין איטליכר וואס איז מיט איר אונ שטוב כי החבאתה וגו' ווייל זיא האט בהאלטן דיא שלוחים וואס מיר האבן געשיקט: (יח) ורק אתם שמרו

אֶת־מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל לְחֵרֶם וַעֲכַרְתֶּם
אוֹתוֹ׃ יט וְכֹל ׀ כֶּסֶף וְזָהָב וּכְלֵי נְחֹשֶׁת
וּבַרְזֶל קֹדֶשׁ הוּא לַיהוָה אוֹצַר יְהוָה
יָבוֹא׃ כ וַיָּרַע הָעָם וַיִּתְקְעוּ בַּשֹּׁפָרוֹת
וַיְהִי כִשְׁמֹעַ הָעָם אֶת־קוֹל הַשּׁוֹפָר
וַיָּרִיעוּ הָעָם תְּרוּעָה גְדוֹלָה וַתִּפֹּל
הַחוֹמָה תַּחְתֶּיהָ וַיַּעַל הָעָם הָעִירָה אִישׁ
נֶגְדּוֹ וַיִּלְכְּדוּ אֶת־הָעִיר׃ כא וַיַּחֲרִימוּ אֶת־
כָּל־אֲשֶׁר בָּעִיר מֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה מִנַּעַר
וְעַד־זָקֵן וְעַד שׁוֹר וָשֶׂה וַחֲמוֹר לְפִי־
חָרֶב׃ כב וְלִשְׁנַיִם הָאֲנָשִׁים הַמְרַגְּלִים
אֶת־הָאָרֶץ אָמַר יְהוֹשֻׁעַ בֹּאוּ בֵּית־

וְתַעְכְּרוּן יָתֵיהּ׃ יט וְכֹל
כַּסְפָּא וְדַהֲבָא וּמָנֵי
נְחָשָׁא וּבַרְזְלָא קוּדְשָׁא
אִנּוּן קֳדָם יְיָ לְאוֹצַר
בֵּית מַקְדְּשָׁא דַיְיָ
יִתָּעֲלוּן׃ כ וְיַבִּיבוּ עַמָּא
וּתְקַעוּ בְּשׁוֹפְרַיָּא וַהֲוָה
כַּד שְׁמַע עַמָּא יָת קָל
שׁוֹפְרָא וְיַבִּיבוּ עַמָּא יַבָּבָא
רַבָּא וּנְפַל שׁוּרָא דְקַרְתָּא
וְאִתְבְּלַע תְּחוֹתוֹהִי
וּסְלִיק עַמָּא לְקַרְתָּא
גְּבַר לְקִבְלֵיהּ וּכְבָשׁוּ יַת
קַרְתָּא׃ כא וְגַמָּרוּ יַת כָּל
דִּבְקַרְתָּא מִגְּבַר וְעַד
אִתְּתָא מֵעוּלֵימָא וְעַד
סָבָא וְעַד תּוֹר וְאִמַּר
וַחֲמָר לְפִתְגַּם דְּחָרֶב׃
כב וְלִתְרֵין גֻּבְרַיָּא
דְּאַלִּילוּ יַת אַרְעָא אֲמַר
יְהוֹשֻׁעַ עוּלוּ לְבֵית
אתתא

ת"א כשמוע העם. ברכות נד: ותפול החומה. ברכות נד: הנערים המרגלים. (ברכות ח סנהדרין כח):

רד"ק

מפני שלא נתנו עיניהם שלא יקח אדם משלל העיר דבר: פן תחרימו. פירושו ולקחתם מן החרם: (יט) אוצר ה' יבא׳ האשה

מנחת שי

מכלול דף ק"ע כתב שהוא בפתח וכחן טעם נדבר: (יט) אוצר ה' יבוא. חד מן י"ד דסבירין יבואו וקריין יבוא וכמסר הסימן במסרה גדולה סוף פרשת שמיני. ומה שתרגם יונתן יתעלון הוא למאי דסבירין. והכרו מלמד עליו שתרגם קדם הוא קודשא הינון: (כ) ויהי כשמע. במקצת ספרים הכ"ף רפה ועיין מג

מצודת דוד

(יט) וכל כסף וגו'. שהם הדברים הראוים לאוצר ה': (כ) וירע העם. והוא ומפרש כשמוע העם קול השופר כשהיא מהלכת

מצודת ציון

השמה' ובלבול כמו עכרתם אותי (ברא' ל"ד): (כ) וירע. מלשון תרועה: (כא) לפי חרב. החדוד של החרב נקרא פה בלשון המקרא:

פירוש ע"ט

מן החרם גייערט איהר זאלט אייך היטין פון דעם חרם פן תחרימו ולקחתם מן החרם וואָרום טאמר וועט איר פאר וויסטן דיא ישראל אז איר וועט נעמן פון דעם חרם ושמתם אונ איהר וועט טאן דיא מחנה ישראל צו וויסט ועכרתם אותו אונ איר וועט בטריבן אים בלומר איר וועט פר דארבן די מחנה ישראל דר מיט: (יט) וכל כסף וזהב אונ גאר דאס גאלד אונ זילבר וכלי נחושת וברזל אין דיא קיפערני כלים אונ אייזרני כלים קודש הוא לה' זאל עס זיין היילינ צו גאט אוצר ה' יבוא אין דעם אוצר פון גאט זאל עס קומן דהיינו אונ דעם אוהל מועד: (כ) וירע העם האט גישאלט דם פאלק אונ האבן גבלאזן מיט שופרות

לקוטי יקרים

האט הקב"ה געהייליגט די בכורים. דער ערשט ניבארענער זוהן איז הייליג אונ ער גיהער צום כהן אונ מען מוז אים אויס לייזן פון אים מיט פינף רובל. דאס צווייטע וויל הקב"ה דאס ערשטע יאהרן פון מענטש זאלין זיין גיהייליגט צו אים. וויא עס שטייט אין פסוק אשרי איש ירא את ה'. וואל דעם מענטש וואס האט מורא פאר גאט. זאגט די גמרא וואל דעם מענטש וואס האט מורא פאר גאט אין זיין יוגענד ווען ער איז נאך א מענטש. דאס דריטע האט הקב"ה גיבאטין פון אלע תבואות זאל מען צוא ערשט געבין דעם כהן תרומה. אונ אז מען עסט פון תבואה איידער מען נעמט תרומה קומט מיתה. ווען מען שערט די וואל פון די שעפסין מוז מען די ערשטי וואל פון דיא שעפסין געבין צום כהן. דאדורך דעם ווערט גיבענטש דאס לעבין פון דעם מענטש אונ עס ווערין גיבענטשט זיינע קונדר אונ עס ווערט גיבענטשט זיינע תבואות. דריבער האט יהושע געהייליגט דאס פארמעגין פון זיין ערשטע

ויהי כשמוע העם אונ עס איז גוועזן אז דאס פאלק האט געהערט דאס קול פון שופר ויריעו העם תרועה גדולה האט גישאלט דם פאלק איין גרוים שאלינג ותפול החומה תחתיה אונ דיא מויער איז איין גיפאלען אויף איר אורט ויעל העם העירה איש נגדו אונ דאס פאלק איז אויף גינאנגען אין שטאט אריין איטלעכר מאן אקעגין זיך וילכדו את העיר אונ האבין באצווינגין די שטאט: (כא) ויחרימו את כל אשר בעיר אין האבן פאר וויסט אלין וואס איז גוועזן אונ שטאט מאיש ועד אשה פון איין מאן ביז איין אשה מנער ועד זקן פון יונג ביז אלט ועד שור ושה וחמור אונ ביז איין אוקס אונ איין שאף אונ איין אייזיל לפי חרב דורך דער שארף פון

הָאִשָּׁה הַזּוֹנָה וְהוֹצִיאוּ מִשָּׁם אֶת־
הָאִשָּׁה וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לָהּ כַּאֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתֶּם לָהּ׃ כג וַיָּבֹאוּ הַנְּעָרִים
הַמְרַגְּלִים וַיֹּצִיאוּ אֶת־רָחָב וְאֶת־אָבִיהָ
וְאֶת־אִמָּהּ וְאֶת־אַחֶיהָ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר
לָהּ וְאֵת כָּל־מִשְׁפְּחוֹתֶיהָ הוֹצִיאוּ
וַיַּנִּיחוּם מִחוּץ לְמַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל׃ כד וְהָעִיר
שָׂרְפוּ בָאֵשׁ וְכָל־אֲשֶׁר־בָּהּ רַק הַכֶּסֶף
וְהַזָּהָב וּכְלֵי הַנְּחֹשֶׁת וְהַבַּרְזֶל נָתְנוּ
אוֹצַר בֵּית־יְהוָה׃ כה וְאֶת־רָחָב הַזּוֹנָה
וְאֶת־בֵּית אָבִיהָ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לָהּ
הֶחֱיָה יְהוֹשֻׁעַ וַתֵּשֶׁב בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל
עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי הֶחְבִּיאָה אֶת־
הַמַּלְאָכִים אֲשֶׁר־שָׁלַח יְהוֹשֻׁעַ לְרַגֵּל אֶת־יְרִיחוֹ׃

תרגום

אִתְּתָא פּוּנְדְקִיתָא
וְאַפִּיקוּ מִתַּמָּן יַת אִתְּתָא
וְיַת כָּל דִי לָהּ כְּמָא
דְקַיֵמְתּוּן לָהּ׃ כג וְעָלוּ
עוּלֵמַיָא מְאַלְלַיָא
וְאַפִּיקוּ יַת רָחָב וְיַת
אֲבוּהָא וְיַת אִמָהּ וְיַת
אֲחוּהָא וְיַת כָּל דִי לָהּ
וְיַת כָּל זַרְעִיתְהָא אַפִּיקוּ
וְאַשְׁרוּנוּן מִבָּרָא
לְמַשְׁרִיתָא דְיִשְׂרָאֵל׃
כד וְקַרְתָּא אוֹקִידוּ בְנוּרָא
וְכָל דִי בָהּ לְחוּד כַּסְפָּא
וְדַהֲבָא וּמָאנֵי נְחָשָׁא
וּבַרְזְלָא יְהַבוּ בְּאוֹצַר
בֵּית מַקְדְשָׁא דַיְיָ׃
כה וְיַת רָחָב פּוּנְדְקִיתָא
וְיַת בֵּית אֲבוּהָא וְיַת כָּל
דִי לָהּ קַיֵם יְהוֹשֻׁעַ
וִיתִיבַת בְּגוֹ יִשְׂרָאֵל עַד
יוֹמָא הָדֵין אֲרֵי אַטְמָרַת
יַת אִזְגַדַיָא דִשְׁלַח
יְהוֹשֻׁעַ לְאַלָלָא יַת
ארעא

רש"י

עכורים : (כג) ויבאו הנערים המרגלים · כלן היו זריזים זירוז ונעשו כנערים זריזים ובלילה ראשון היו כמלאכים שסמרו עצמן מן העבירה עם רחב הזונה לכך נקראו שם מלאכים ולכך נקראו אנשים מלאכים נערים :

רד"ק

באהל מועד שהיה שם הקדש משלל מדין הזהב שנתנו שרי האלפים והמאות : (כג) ויבואו הנערים. כל משרת יקרא נער ואפילו יהיה זקן כמו יהושע בן נון נער ואלו האנשים המרגלים היו נערי יהושע או נערי אחד מגדולי ישראל : מחוץ למחנה. ישראל הניחום מבחוץ למחנה עד שיתגיירו וישובו לדת ישראל ואחר שנתגיירו ישבו בתוך ישראל כמ"ש ותשב בקרב ישראל עד היום הזה : (כה) החיה יהושע. שצוה לשמור לה השבועה שנשבעו לה המלאכים כמו שאמר רק רחב הזונה וגו׳ . ויש לפרש עוד החיה שנתן להם מחית במה שיחיו וזהו שאמר ותשב בקרב ישראל וזהו הפי׳ הנכון ויש בו דרש כי יהושע לקח רחב לאשה וזהו החיה כי כיון שראו שיהושע לקח רחב לאשה נדבקו בבית אביה מגדולי ישראל ואף על פי

מנחת שי

מלאכות כפופשים סימן ז׳ : (כג) ויאלו את רחב . כספרים הכלים מספרד תסר ו׳ ונכון לעשות כן לפי מ"ם כד"ה סימן ח׳

פירוש ע"ט

דער שווערד : (כב) ולשנים האנשים וגו׳ אונ צו דיא צווייא מאנן וואס האבין אום גזעהן דאס לאנד האט יהושע גזאגט בואו בית האשה הזונה קומט אין דעם הוז פון דער אשה זונה והוציאו משם את האשה אונ ציהט אום פון דארטן די אשה אונ אלין וואס צוא איר איז כאשר נשבעתם לה אזו ווי איר הט גישווארן צוא איר : (כג) ויבואו הנערים המרגלים זענין גיקומען דוא די יונגן דו אום זעהר ויוציאו אונ האבן ארוים גיצוגן רחב אונ איר פאטר אונ איר מוטר אונ איר ברודר ואת כל אשר לה אונ אלין וואס צוא איר איז ואת כל משפחותיה הוציאו אונ אלי אירע משפחות האבין זייא אום גצוגן ויניחום וגו׳ אונ האבין זיי גלאזט פון אוסן ווייניג פון דער מחנה ישראל : (כד) והעיר שרפו באש וכל אשר בה אונ דיא שטאט האבין זייא פאר ברענט אונ פייער אונ אלץ וואס אונ איר גיוועזן רק הכסף והזהב נייערט דס גאלד אונ זילבער אונ די קיפרני כלים אונ אייזערני כלים נתנו אוצר בית ה׳ האבין זיי גגעבן אונ דעם אוצר פון גאטס הויז דס איז דר אוהל מועד : (כה) ואת רחב הזונה וגו׳ אונ רחב הזונה אונ איר פאטרם הויז גיזונד אונ אלץ וואס צוא איר איז גיוועזן החיה יהושע הט יהושע גילאזט לעבין ותשב בקרב ישראל אונ זיא איז גיבליבין זוצן צווישין די ישראל ביז אונ דעם היינטיגן טאג כי החביאה את המלאכים ווייל זו האט בהאלטן דיא שלוחים וואס יהושע

כו וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש לפני יהוה אשר יקום ובנה את העיר הזאת את יריחו בבכרו ייסדנה ובצעירו יציב דלתיה: כז ויהי יהוה את יהושע ויהי שמעו בכל הארץ: א ז וימעלו בני ישראל מעל בחרם ויקח עכן בן כרמי בן זבדי בן זרח למטה יהודה מן החרם ויחר אף

תרגום

ארעא: כו ואומי יהושע בעידנא ההיא למימר ליט גברא קדם יי דיקום ויבני ית קרתא הדא ית יריחו בבכוריה ישכללינה ובזעיר בנוהי יקים דשהא: כז והוה מימרא דיי בסעדיה דיהושע והוה שמעיה סגי בכל ארעא: א ושקרו בני ישראל שקר בחרמא ונסיב עכן בר כרמי בר זבדי בר זרח לשבטא דיהודה מן

ת״א וישבע יהושע. סנהדרין קיג שבועות לו: בבכרו ייסדנה. סנהדרין עב: ויהי ה׳ את יהושע. מגלה י:

רש״י

(כו) בבכורו ייסדנה ובצעירו. בתחלת יסוד שיבנה בה ימות בנו הבכור ויקברנו וילך עד שימות הצעיר בגמר המלאכה היא הצבת הדלתות:

רד״ק

שכתוב בשבעה אומות לא תתחתן בם אמרו כי רחב ובית אביה נכרים היו בארץ ולא היו משבעה גוים ויש מי שאומר כי כשנכנסו מרגלים ששלח יהושע ביריחו נתגיירה ועדיין לא נכנסו ישראל לארץ וכל זה למי שאמר כי כתיב לא תתחתן בם בניותן כתיב: (כו) את העיר הזאת את יריחו. הוספת ביאור ורז״ל פירשו שלא יבנו אותה ויקראו אותה בשם עיר אחרת ושלא יבנו עיר אחרת ויקראו שמה יריחו ומה שהחרים יהושע שלא תבנה עוד העיר כבר כתבנו הטעם בפסוק והיתה העיר חרם. והחכם הגדול רבינו משה בר מימון ז״ל פירש הטעם להיות המופת קיים שנפלה חומת עיר יריחו תחתיה כי כל מי שיראה החומה שוקעת בארץ יתבאר לו שאין זה תכונת בנין נהרס כך אבל נשתקע במופת. ובצעירו. שימותו כל בניו מהבכור ועד הצעיר תוך הזמן הזה מהוסד העיר עד הצבת דלתיה: (כז) שמעו. והנפר׳ שומע בשקל אורח:

אף

רלב״ג

כבית כאשר כבשנו לה המרגלים: (א) וספר הכתוב מעלו בני ישראל מעל בחרם וביאר שזה המעל היה באשר לקח עכן מן החרם מזה הטעם חרון אף על בני ישראל עם שמתו מהם שלשים וששה איש לפני יושבי העיר וכאשר יספק מספק ויאמר איך יתכן כזה בחק המשפט האלהי לענוש על חטא עכן בני ישראל וכאשר לוקח התורה שלא יומתו האנשים כי אם איש על חטאו יומת וזה הספק בעינו יפול במה שזכרה התורה פוקד עון אבות על בנים ועוד שכבר זכרו ירמיה ויחזקאל שכבר יגיע עת שלא יאמר עוד אבות יאכלו בוסר ושיני בנים תקהינה

מנחת שי

(כו) ייסדנה הסמ״ך בדגש: ז (א) בן זבדי. הבי״ת רפה ויותר אף ה׳ בבני׳. בס״ת כ״י יגן כתוב ביבראל ויש ג״כ העדה מזה בדפוס יגן ובאור פפרים בבני׳

מצודת דוד

בתקיעה או בריעו: (כו) וישבע. השביע תקרא שבועה: בבכורו ייסדנה. כאשר יניח היסוד ימות בכור בניו ויהרס ימותו במשך זמן הבנין וכשיעמיד דלתיה ימית לצעיר בניו ויתמו א״כ כולם: ז (א) וימעלו וגו׳. על שלא שמרו זא״ז מעלה עליהם הכתוב כאלו

מצודת ציון

ז (א) וימעלו. ענין חטא ופשע: (ב) עם בית און. סמוך

פירוש ע״ט

יהושע האט גישיקט אוים זעהן דו שטאט יריחו: (כו) וישבע יהושע בעת ההיא אונ יהושע האט גימאכט בשווערין אונ דער דאזיגר צייט לאמר צו זאגין ארור האיש לפני ה׳ פר שאלטין זאל זיין דר מאן פר גאט. ווס ער וועט אוף שטיין אונ וועט בואון די דאזיגי שטאט יריחו בבכורו ייסדנה מיט זיין עלצטן זון זאל ער זו גרונד פעסטן כלומר אז ער וועט זו אן הייבן צוא בואון אונ וועט מאכן איר גרונד זאל אום זיין עלצטר זון שטארבן ובצעירו יציב דלתיה אונ מיט זיין יונגסטן זון זאל ער אריין שטעלין אירי טירן כלומר אז ער וועט אריין שטעלין די טירן פון דר שטאט זאל אים שטארבן זיין יונגסטר זון כלומר פון דעם עלצטן ביז אונ יונגסטן זאלן אים אלי אום שטארבן: (כז) ויהי ה׳ את יהושע אונ גאט איז גיוועןמיט יהושע ויהי שמעו בכל הארץ אונ זיין הערונג איז גיוועןאונ גאנצן לאנד: (א) וימעלו בני ישראל מעל בחרם אונ די קינדר ישראל האבען גפעלשט איין פעלשונג אין דעם חרם ויקח עכן אונ עכן בן כרמי בן זבדי בן זרח צו שבט יהודה האט גנומן פון דעם חרם ויחר

ליקוטי יקרים

מלחמה צו הקב״ה: (כז) ויהי ה׳ את יהושע ויהי שמעו בכל הארץ. דער (ילקוט) זאגט פיר מענטשין האבין ארוים גיגעבין מטבעת אויף דער וועלט. אברהם יהושע דוד מרדכי. אויף די מטבע פון אברהם זענען גיוועןפיר צירות. אויף איין זייט איז גיוועןגעמאלט איין אלטער מאן מיט איין אלטע אשה. דאס איז אברהם אונ שרה. אויף די אנדערע זייט איז גיוועןגעמאלט איין יונגער מאן מיט איין יונגע פרויא. דאס איז יצחק אונ רבקה. מען זאל וויסען אז די צוויי אלטע מענטשין האבין אויף דער אלטער גיבארין דעם יונגען מאן. אויף די מטבע פון יהושע איז גיוועןגמאהלט אוף איין זייט אאקס. אויף די אנדערי זייט אוויזיל (אזוי אתיה). ווייל יהושע איז גיבארין פון יוסף אונ אויף יוסף זאגט דר פסוק (בכור שורו הדר לו וקרנו ראם קרניו). דער בכור דאס איז יוסף צו אים איז שוין דר כח פון אאקס אונ די הערנער פון דעם וויזיל. ווייל מיט זייא וועט ער שטויסין דיא פעלקיר. אויף דיא מטבע פון דוד איז גיוועןגימאהלט אויף איין זייט אשטעקין אונ אטארבע אוף די אנדערע זייט אטארעם (אפעסטונג). צוא ווייזין אז פון אפאסטיך איז ער גיווארין אמלך. אויף דיא מטבע פון מרדכי איז גיוועןגעמאהלט אויף איין זייט אזאק מיט אש. אויף די אנדערע זייט אגאלדענע קרוין. צו ווייזין אז דורך דעם זאק מיט אש האט ער זוכה גיוועןצו די גאלדענע קרוין:

יְהוָה בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ב וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ
אֲנָשִׁים מִירִיחוֹ הָעַי אֲשֶׁר עִם־בֵּית אָוֶן
מִקֶּדֶם לְבֵית־אֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לֵאמֹר
עֲלוּ וְרַגְּלוּ אֶת־הָאָרֶץ וַיַּעֲלוּ הָאֲנָשִׁים
וַיְרַגְּלוּ אֶת־הָעָי׃ ג וַיָּשֻׁבוּ אֶל יְהוֹשֻׁעַ
וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אַל־יַעַל כָּל־הָעָם כְּאַלְפַּיִם
אִישׁ אוֹ כִּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אִישׁ יַעֲלוּ
וְיַכּוּ אֶת־הָעָי אַל־תְּיַגַּע שָׁמָּה אֶת־כָּל־
הָעָם כִּי מְעַט הֵמָּה׃ ד וַיַּעֲלוּ מִן־הָעָם
שָׁמָּה כִּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אִישׁ וַיָּנֻסוּ לִפְנֵי

תרגום

חֶרְמָא וּתְקֵיף רוּגְזָא דַיְיָ
בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ב וּשְׁלַח
יְהוֹשֻׁעַ גֻּבְרִין מִירִיחוֹ
לְעַי דְּעִם בֵּית אָוֶן
מִמַּדְנַח לְבֵית אֵל וַאֲמַר
לְהוֹן לְמֵימַר סַקוּ וְאַלִּילוּ
יַת אַרְעָא וּסְלִיקוּ גֻּבְרַיָּא
וְאַלִּילוּ יַת עָי׃ ג וְתָבוּ
לְוַת יְהוֹשֻׁעַ וַאֲמַרוּ לֵיהּ
לָא יִסַּק כָּל עַמָּא כִּתְרֵין
אַלְפִין גֻּבְרָא אוֹ כִּתְלָתָא
אַלְפִין גֻּבְרָא יִסְקוּן
וְיִמְחוֹן יַת עָי לָא תַרְגִּישׁ
לְתַמָּן יַת כָּל עַמָּא אֲרֵי
זְעִירִין אִינוּן׃ ד וּסְלִיקוּ
מִן עַמָּא לְתַמָּן כִּתְלָתָא
אַלְפִין גֻּבְרָא וְאַפִּיכוּ
קדם

רש״י

אנשי

ז (ב) עם בית און · אצל בית און : מקדם לבית אל ·

רד״ק

(ב) עם בית און. סמוך לבית און וכן עם באר לחי ראי סמוך: מקדם. ממזרח לבית אל ובזכרו׳ סימנין אלו נראה כי עיר אחרת היתה ששמה עי אבל זאת היתה גדולה מהאחרת וידוע לפיכך נזכרת בכל מקום עם ה״א הידיעה ובערי בני עמון יהיה עיר ששמה עית

מנחת שי

(ג) בית און. הוא״ו בסגול. ורגלו. הגימ״ל דגושה: וירגלו. הגימ״ל דגושה:

רלב״ג

וזה כותר למה שזכרה התורה מזה בחק השם יתברך ולא יתכן שנא׳ שעד העת ההיא יהיה נוהג השם יתברך לענוש הבנים על חטא האבות ואחר כך ישנה מנהגו כי זה מבואר הביטול והיות הענין כן יהיה העיון בזה מי יתן ואדע ונאמר שבכלל יותר זה הספק כשנאמר שהשם בלתי פוקד עון אבות על בנים בעולם כי זה יהיה עול אבל אפשר מזולת עול שימשך במקרה עונש מה לבנים בחטא׳ האבות כי כמו זה לא יהיה בו עול כלל והמשל אם חטא אדם למלכות וענשהו בדין לאבוד ממונו הנה יגיע מזה עונש לבניו שיהיו עניים ולא יירשו דבר מנכסי אביהם שיהיו עתידין לירשם ובכמו זה אמר הנביא אבותינו חטאו ואינם ואנחנו עונותיהם סבלנו וזה שלולי חטא היינו שרויים על אדמתינו אחרי הנקותינו מחטא ימשך ממנו שגלה מעל אדמתינו אלו היינו שם ובזה האופן יקרא שהש״י פוקד עון אבות על בנים לא בעצמות וכבר יקרא באופן אח׳ שישיג עונש מה לבנים על חטא אבותם וזה אמנם יהיה כשמלאו האבות והיו הבנים אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם וזה שאם היו הם המתחילי׳ בזאת התכונה הפחותה הי׳ מספיק במוסרם עונש יותר קטן ממה שיצטרך במוסר׳ כשהיו אבותיהם בזאת התכונה הפחות׳ כי אז כבר אליהן קנין חזק ולא יוסרו אלא בשישיגם עונש גדול על זה ולזה יקרא עונשם יותר גדול מפני חטא האבות ולזאת הסבה אמרה ג״כ שיעדה התורה כאשר יעבדו ישראל על המלות ייסרם הש״י שבע על חטאתיה׳ ולוקה עם זה לשופטים שלא יכו הרשע כי אם כדי רשעתו במספר אלא בענין בן סורר ומורה שישפטו אותו למיתה בעבור כי שער׳ באחריתו יהיה גנב ויהיה סבת זה כי הש״י לא יביא אלו הייסורין על צד העונש שאם היה הענין כן היה זה העונש עול בחק הב״י ר״ל שיענש החוטא יותר מן הראוי לפי מריו אבל יביא אותם על צד ההוכחה וההשגחה ואין זה עול אבל הוא חנינה להטבע המשל שאם רצה אדם לפרש בים עם ספינה מה והיה סוף הספינה ההיא לטבוע בים הנה אם יביא עליו הש״י יסורי׳ ימנעוהו מלכת בספינה ההיא לא יהיה זה עונש אבל הטבה וחנינה וכן אם נסתבך אדם בעבירו׳ ספוק מה והי׳ מפני זה מוכן להמשך אחריהן אם ישלח לו הש״י יסורין יוסר בהם בהמשך אחר הרע שנשקע בו הנה הוא מבואר כי יהיה לו הטבה וחנינה ובכאן הותר זה הספק שיקרה במה שאמר׳ התורה שבע על חטאתיכם ומה שאמר הש״י פוקד עון אבות על בנים. ואמנם מה שנשאר מן הספק הוא מה שזכר מענין עכן שחטא ונענשו על חטאו רבים זולתו והיא שחטא לא השיגהו עונש מהשם יתברך בענין ההוא וכבר באו בתורה סיפורים דומים לזה ונאמר בהיתר זה הספק שהכיל והקבוץ המתאחד יתכן שיקרה בו זה בזולת עול וזה שכאשר היה החיל כללו באופן שיהיה מושגח מהשם יתברך ההשגחה שלימה לא יתכן שתאונה אליו רעה וכאשר חטא אחד מבני החיל חשוב כחיל באופן בחסור ההשגחה האלהית ממנו מצד שהוא כלו מתאחד

מצודת ציון

לבית און כמו עם באר לחי ראי (בר׳ כ״ה): תיגע. מלשון יגיעה.

מצודת דוד

כולם מעלו : (ג) אל יעל. ר״ל אין צורך בכולם :

פירוש ע״ט

אַף ה׳ בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אונ עֶס הָאט גְּגְרִימְט דֶער צָארִין פוּן גָאט אִין דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל : (ב) וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ אֲנָשִׁים וגו׳ אונ יְהוֹשֻׁעַ הָאט גְשִׁיקְט מַאנֶן פוּן יְרִיחוֹ צוּ דֶער שְׁטָאט עַי וָואס בַּיי דֶער שְׁטָאט בֵּית אָוֶן מִקֶּדֶם לְבֵית אֵל פוּן מִזְרַח זַייט צוּ בֵּית אֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אונ הָאט גְזָאגְט צוּא זַייא עֲלוּ וְרַגְּלוּ אֶת הָאָרֶץ גֵייט אוֹיף אוּנ זֶעהְט אוּם דָאס לַאנְד וַיַּעֲלוּ הָאֲנָשִׁים זֶענֶן אוֹיף גְגַאנְגֶן דִי מַאנֶן אוּנ הָאבֶּן אוּים גְזֶעהֶן דִיא שְׁטָאט עַי : (ג) וַיָּשֻׁבוּ אֶל יְהוֹשֻׁעַ הָאבֶּן זִיךְ אוּם גְקֶערְט צוּא יְהוֹשֻׁעַ אוּנ הָאבֶּן גְזָאגְט צוּ אִים אַל יַעַל כָּל הָעָם לָאז נִיט אוֹיף גֵיין דָאס גַאנְצֶע פָאלְק כְּאַלְפַּיִם אִישׁ אוֹ כִּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים יַעֲלוּ אַזוֹ וִוי צְוֵויי טוֹיזֶנְט מַאן אוֹדֶער וִוי דְרַייא טוֹיזֶנְד מַאן זָאלֶן אוֹיף גֵיין וְיַכּוּ אֶת הָעַי וֶועלֶן זַייא שְׁלָאגֶן דִי זִיצֶר פוּן דֶער שְׁטָאט עַי אַל תְּיַגַּע וגו׳ דִיא זָאלְסְט נִיט מִידִין אַהִין גָאר דָאס פָאלְק כִּי מְעַט הֵמָּה וָוארוּם זַייא זֶענֶן וֶוינִג : (ד) וַיַּעֲלוּ מִן הָעָם שָׁמָּה וגו׳ זֶענֶן אוֹיף גְגַאנְגֶן פוּן דֶעם פָאלְק אַהִין וִויא דְרַייא טוֹיזֶנְד מַאן וַיָּנֻסוּ לִפְנֵי אַנְשֵׁי הָעַי זֶענֶן זַיי אנטלופי׃

אַנְשֵׁי הָעָי: ה וַיַּכּוּ מֵהֶם אַנְשֵׁי הָעַי
כִּשְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה אִישׁ וַיִּרְדְּפוּם לִפְנֵי
הַשַּׁעַר עַד־הַשְּׁבָרִים וַיַּכּוּם בַּמּוֹרָד וַיִּמַּס
לְבַב־הָעָם וַיְהִי לְמָיִם: ו וַיִּקְרַע יְהוֹשֻׁעַ
שִׂמְלֹתָיו וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו אַרְצָה לִפְנֵי אֲרוֹן
יְהוָה עַד־הָעֶרֶב הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיַּעֲלוּ עָפָר עַל־רֹאשָׁם: ז וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ
אֲהָהּ אֲדֹנָי יֱהוִה לָמָה הֵעֲבַרְתָּ הַעֲבִיר
אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶת־הַיַּרְדֵּן לָתֵת אֹתָנוּ
בְּיַד

תרגום

קֳדָם אֱנָשֵׁי עָי: ה וְקַטִּלוּ
מִנְהוֹן אֱנָשֵׁי עָי כִּתְלָתִין
וְשִׁתָּא גַּבְרָא וּרְדָפוּנוּן
קֳדָם תַּרְעָא עַד
דְּתַבְּרוּנוּן וּמְחוֹנוּן
בְּמַחְתָּנָא וְאִתְמְסֵי
לִבָּא דְעַמָּא וַהֲוָה
לְמַיָּא: ו וּבְזַע יְהוֹשֻׁעַ
לְבוּשׁוֹהִי וּנְפַל עַל
אַפּוֹהִי עַל אַרְעָא
קֳדָם אֲרוֹנָא דַיְיָ עַד
רַמְשָׁא הוּא וְסָבֵי יִשְׂרָאֵל
וְאַסִּיקוּ עַפְרָא עַל
רֵישֵׁיהוֹן: ז וַאֲמַר יְהוֹשֻׁעַ
קַבֵּיל בָּעוּתִי יְיָ אֱלֹהִים
לְמָא אַעְבַּרְתָּא אַעְבָּרָא
יַת עַמָּא הָדֵין יַת יַרְדְּנָא
לְמִמְסַר יָתָנָא בִּידָא

ה"א כשלשים וששה. כ"ב קמץ סנהדרין מד: העברת העביר. סנהדרין מד: * בצ"ל

רש"י

ממזרח לבית אל: (ה) עד השברים. עד דתבריניון: (ז) ולו הואלנו. הלואי נתלכנו לשבת בעבר

רד"ק

עי כמו שאומר בירמיה שודדה עי: (ה) כשלשים וששה איש. ארז"ל זכות אברהם אבינו עמדה להם שם שהרי היו חייבין על החרם ולא הכו מהם אנשי העי כי אם שלשים וששה איש אלא זכר להם הקב"ה זכות אברהם שבנה שם מזבח שנאמר בית אל מים והעי מקדם ויבן שם מזבח לה' וכ"ף בשלשים כ"ף השיעור ויש מרז"ל שאמרו שהוא כ"ף הדמיון כי לא היו שלשים וששה אלא יאיר בן מנשה הכו ששקול כשלשים וששה איש והוא רובה של סנהדרין ויש דרש כי הקב"ה אמר ליהושע אהה הנחיל כשתהיה עמהם אבל כאן שלא היה עמהם נכשלו ואחר שהכתוב אומר הטעם כי בעבור העון של החרם נכשלו אין לנו לבקש טעם אחר: לפני השער עד השברים. הסרמ"ם השמוש ומשפטו מלפני השער כלומר מלפני השער שבאו שם בני ישראל להלחם מאותו מקום רדפום עד השברים ושם הכו השלשים וששה ונקרא המקום כן לפי שנשברו שם יונתן תרגם עד דתברינון: ויכום במורד. מקום היה לבני העי שהיה משופע ויורד ובאותו מקום הכום בנוסם: (ז) למה העברת. ה"א נקודה בצרי והעי"ן בשוא ופתח שלא כהמנהג כי המנהג הה"א בסגול והעי"ן בשוא או בסגול

רלב"ג

ולזה יהיה מבואר וכבר למקרים ולזאת הסבה קרה שמתו אלו השלשים וששה אים עם היותם בלתי חוטאים בזה ולא מת עכן כי לא יקרה רע מצד העדר ההשגחה האלהית תכף למי שהוא ראוי שיבואהו רע ולפי שעכן לא שם עצמו במקום הסכנה לא מת מפני העדר ההשגחה ממנו והוכח ההכנים שבמו עצמם במקום סכנה מתו מהם הראויים למות לפי מערכתם אולם שיזיק קבון המהאמר בהעת האיש האחד הוא מבואר וזה כי הקבון ההוא הוא כמו איש אחד והאיש ממנו הוא כמו אבר מאיברי איש ההוא וכמו

מנחת שי

(ז) למה. מלרע ורפה מבלול דף רמ"ו: העברת. הה"א בצירי והעין בשוא ופתח שלא כמנהג רד"ק בפי' ומכלול דף פ"ב ושרשים ועיין מ"ש בחבקוק א': ביד החמרי להחביאנו. ב' פסוקים דמטעים עיין מ"ש בפ' דברים סימן א': (ט) ומה תעשה. בצירי הסי"ן שלא כמנהג והוא חד מן ד' קמצים על פי המסורת וכסימן

מצודת ציון

(ד) לפני. מלפני: (ה) השברים. בם המקום נקרא כ"ב המאורע על כי נשברו שם: במורד. במקום הירידה מההר: (ז) אהה. ענין

פירוש ע"ט

אַנְטְלוֹפֶן גְוָוארֶן פַאר דִיא מַאנִין פוּן עַי: (ה) וַיַּכּוּ מֵהֶם אַנְשֵׁי הָעַי וגו' אוּנ דִיא מַאנִין פוּן עַי הָאבִין גְשְׁלָאגִין פוּן זֵיי אַזוֹ וִויא זֶעקְס אוּנ דְרַייסִג מַאן וַיִּרְדְּפוּם לִפְנֵי הַשַּׁעַר עַד הַשְּׁבָרִים אוּנ זֵיי הָאבֶן זֵיי נָאךְ גִיאָגְט פַאר דֶעם טוֹעֶר בִּיז זֵיי הָאבֶן זֵיי צוּ בְּרָאכֶן וַיַּכּוּם בַּמּוֹרָד אוּנ זַייא הָאבֶן זַייא גְשְׁלָאגֶן אִין דֶעם אַרָאפּ נִידֶרִין פוּן בַּארְג וַיִּמַּס לְבַב הָעָם וַיְהִי לְמָיִם אוּנ עֶס אִיז צוּא גַאנְגֶן דָאס הַארְץ פוּן דֶעם פָאלְק יִשְׂרָאֵל אוּנ עֶס אִיז גְוָוארְן צוּא וַואסֶר: (ו) וַיִּקְרַע יְהוֹשֻׁעַ שִׂמְלֹתָיו הָאט יְהוֹשֻׁעַ צוּ רִיסֶן זַיינֶע קְלֵיידֶר וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו אַרְצָה וגו' אוּנ אִיז גְפַאלֶן אוֹיף זַיין פְּנִים צוּא דֶער עֶרְד פַאר דֶעם אָרוֹן פוּן גָאט בִּיז נַאכְט הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל עֶר אוּנ דִיא עֶלְצְטוּ פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עָפָר עַל רֹאשָׁם אוּנ זַייא הָאבִין אוֹיף גְבְרַאכְט עֶרְד אוֹיף זַייעֶרֶע קָאפּ: (ז) וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אוּנ יְהוֹשֻׁעַ הָט גְזָאגְט אֲהָהּ אֲדֹנָי אֱלֹהִים אִיךְ קְלָאג גָאט דֶער הַאר לָמָּה הֶעֱבַרְתָּ הַעֲבִיר אֶת הָעָם הַזֶּה אֶת הַיַּרְדֵּן וגו' וָוארוּם הָאסְטוּ גְמַאכְט אִיבֶּר פָארֶן דָאס פאלק

לקוטי יקרים

(ה) וַיִּמַּס לְבַב הָעָם וַיְהִי לְמָיִם. דֶער אַלְשִׁיךְ זָאגְט עֶס זֶענִין דָא צְוֵויי זַאכִין וָוס מֶער ן צִינַאנְדִין פוּן הִיץ. דְהַיְינוּ וַואקְס. וִוי דֶר פָּסוּק זָאגְט כְּהִמֵּס דוֹנַג מִפְּנֵי אֵשׁ. וִוי וַואקְס צוּ גֵייט פוּן פַייעֶר. אוּנ עֶס אִיז דָא אַייז צוּ גֵייט עֶס פוּן וַוארֶעמְקַייט. דֶער אוּנְטֶער שֵׁייד אִיז. וַואקְס צוּ גֵייט פוּן פַייֶער. אָבֶער בַּאלְד וִוי מֶען נֶעמְט נָאר אַוֶועק דָס וַואקְס פוּן פַייעֶר. וֶוערְט דָאס וַואקְס צוּא רִיק פַר גְלִיוֶוערְט אוּנ עֶס וֶוערְט אַיין שְׁטִיק. אָבֶער אַייז וֶוערְט דֶער וַוארֶעמְט אוּנ וֶוערְט וַואסֶער. נִיט בַּאלְד וֶוערְט צִירִיק אַייז. עֶס מוּז הָאבִין אַפְּרָאסְט עֶס זָאל וֶוערִין צִירִיק אַייז בַּייא אַמֶענְטְשׁ טְרֶעפְט אַמָאל אַשְׁרֶעק אָדֶער אַשָׁאדִין. אַז עֶר גִיפִינְט בַּאלְד אַמִיטִיל נָאנְט צוּ מַאכִין דֶעם שָׁאדִין. וֶוערְט אִים דָס הַארְץ צוּא גַאנְגִין וִוי וַואקְס. עֶס וֶוערְט בַּאלְד צִירִיק פַר גְלִיוֶוערְט אוּנ אַיין וִוי פְרִיעֶר. אָבֶער אַז דֶר מֶענְטְשׁ גִיפִינְט נִיט אַמִיטִיל צוּ זַיין שָׁאדִין. דָס אִיז וִויא וַואסֶער פוּן צִינַאנְגִינֶע אַייז. וָואס נִיט אַזוֹי גְלֵייכְט וֶועט פוּן דִי וַואסֶער צִירִיק וֶוערִן אַייז. דָא בַּיי דִי יוּדִין אִיז אוֹיךְ גִיוֶוען דִיא זֶעלְבִּיגֶע. וִויא זֵיי הָאבִין גִיזֶעהִן אַז פוּן זַייא זֶענִין גִיהַרְגִיט גִיוָוארִין זֶעקְס אוּנ דְרַייסִיג מֶענְטְשִׁין אוּנ וִוי דִיא

בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַאֲבִידֵנוּ וְלוּ הוֹאַלְנוּ
וַנֵּשֶׁב בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן: ח בִּי אֲדֹנָי מָה אֹמַר
אַחֲרֵי אֲשֶׁר הָפַךְ יִשְׂרָאֵל עֹרֶף לִפְנֵי
אֹיְבָיו: ט וְיִשְׁמְעוּ הַכְּנַעֲנִי וְכֹל יֹשְׁבֵי
הָאָרֶץ וְנָסַבּוּ עָלֵינוּ וְהִכְרִיתוּ אֶת־שְׁמֵנוּ
מִן־הָאָרֶץ וּמַה־תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל:
י וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ קֻם לָךְ לָמָּה

תרגום

דְאֱמוֹרָאָה לְאוֹבָדוּתָנָא וּלְוַי פּוֹן דִשְׁרֵינָא וִיתֵיבְנָא בְּעִבְרָא דְיַרְדְּנָא: ח בְּבָעוּ אֲדֹנָי מָה אֵימַר בָּתַר דְאַחֲזָרוּ יִשְׂרָאֵל קְדָלְהוֹן לְמִתְהַפַּךְ קֳדָם בַּעֲלֵי דְבָבֵיהוֹן: ט וְיִשְׁמְעוּן כְּנַעֲנָאֵי וְכָל יָתְבֵי אַרְעָא וְיִסְתַּחֲרוּן עֲלָנָא וִישֵׁיצוּן יַת שְׁמָנָא מִן אַרְעָא וּמָה תַּעְבֵּד בְּדִיל שְׁמָךְ רַבָּא: י וַאֲמַר יְיָ לִיהוֹשֻׁעַ קוּם לָךְ לְמָה דְנַן אַתְּ רָמֵי

עַל

ה"א ולו הואלנו . סנהדרין מד: לשמך הגדול . (תענית כה): קום לך . תענית יד מגלה כב סנהדרין יא מד:

רד"ק

° הש' בצרי

ובא כמוהו כלה בחכת תעלה: (ט) ומה תעשה . בצרי השי"ן שלא כמנהג וכבר כתבנו הדומים לו בספר מכלל . ופירוש ומה תעשה לשמך הגדול שיאמרו הגוים מבלתי יכולת ה' והרי שמך כאילו נתטעם אצלם: (י) למה זה אתה נופל על פניך . על דרך מה תצעק אלי כלומר אינך צריך בקשה ותחינה ישמידו החרם

רש"י

הירדן מזרחה בארץ סיחון ועוג שנכבשה כבר: (ט) ומה תעשה לשמך המשותף בשמנו זהו מדרשו ופשוטו ומה תעשה לשם גבורתך שילא כבר ועתה יאמרו תשש כחו: (י) קום לך קם לך כתיב עמד לך מה שהתפללת לפני

והזכרת ד"א עמדת לך במחנה ולא יצאת עמהם ואני אמרתי אשר יוליאם ואשר יביאם כי אתה תביא את בני

מנחת שי

במסרה גדולה פרשת תולדות וירמיה סוף סימן מ': (י) ויאמר ה' אל יהושע קם לך . מלת קם חסר וא"ו ודרשו רבותינו בירושלמי פרק סדר תעניות קם לך היא דאדכרת פירוש דמדכתיב חסר וא"ו דריש ביה קם לך כלומר זו היא

רלב"ג

שכשיתאה אכל מה מאכלי האדם יזק בו האדם ההוא בכללו כי כשיאכל איש אחד מהקבוץ ההוא יזק בו כלל הקבוץ ובכאן הותרו כל הספקות ולזה תמצא שכאשר לזה השם יתברך ליהושע

סיבות העונש הכלוי על חטא לא הספיק שיענש על יד יהושע זולת החוטא וכבר יתזק מה שאמרנו שלא הביאם על זה מהעונש כי אם כור הסבגחה האלהית מה שאמר ולא אוסיף להיות עמכם אם לא תשמידו החרם מקרבכם ויתם הסבא לכל ישראל

מצודת ציון

לבון לעקה וילל כמו אהה אדוני (מלכים ב' ו'): ולו . הלואי וכן לו מהנו (במדבר י"ד): הואלנו . ענין רלון כמו הואיל נא ולין (שופטים י"ט): (ח) בי . ענין ל' בקשה כמו בי אדוני (בראשית מ"ד):

מצודת דוד

(ז) ולו הואלנו . הלואי והיינו רולים אז לשבת בעבר הירדן המזרחי ולא לעבור את הירדן ולא היה באה עלינו הגלה הזאת: (ח) מה אומר . אחר שהרגיש בעלמו שסרבה האמרים מול מעשה ה' מזל ואמר מה אומר אם לא כדבר הזה הואיל וישראל הפך עורף

כנוסס ואלטק מכאב לב: (ט) וישמעו. אשר האויב ירדפם: ומה תעשה לשמך. לבל יחולל באמרם מבלי יכולת ה' נאבדנו: (י) למה זה וכו'.

לקוטי יקרים

גְמָרָא זָאגְט דָם אִיז גִיוֶועְן יָאִיר בֶּן מְנַשֶּׁה וָוס עֶר אִיז גִיוֶועְן אֵיין גְרוֹיסֶער צַדִיק . הָאבֶן דִיא יוּדִין פַאר לָארֶן זַייעֶר הָאפֶענוּנְג פוּן אַרַיין צִיגַיין וַוייטֶער אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . דְרִיבֶּער זָאגְט דֶער פָּסוּק זַייעֶרֶע הֶערְצֶער זֶענֶען צִיגַאנְגֶען ווִי וַואסֶר . אוּנ יְהוֹשֻׁעַ אַלֵיין אִיז אוֹיךְ דֶר שְׁרָאקִין גִיוָוארִין . ווִי עֶר הָאט גִיזָאגְט פַאר הקב"ה אַלֶע פֶעלְקֶער ווֶעלִין זִיךְ פַאר זַאמְלִין אוֹיף אוּנְז ווֶעלִין פַאר שְׁנַיידִין אוּנְזֶער נֶעמִין פוּן דֶער וֶועלְט אוּנ וָואס וֶועסְטוּ טָאהְן מִיט דַיין גְרוֹיסֶען נָאמֶען . דֶער יַלְקוּט זָאגְט לְמָשָׁל אֵיינֶער הָאט גִיהַאט אַקָאסֶע וָוס אִינְוֶוייניג אִיז גִילֶעגִין זַיין גַאנְץ פַר מֶעגִין גֶעלְט גָאלְד בִּירְלַאנְטִין . צוּ דִיא קָאסֶע אִיז גִיוֶועְן אַקְלֵיין שְׁלִיסֶעלֶע . הָאט עֶר סוֹרָא גִיהַאט טָאמֶער וֶועט עֶר אַמָאל פַר לִירִין דָם שְׁלִיסֶעלֶע ווַייל עֶר אִיז קְלֵיין . הָט עֶר גִימַאכְט אַקֵייטִיל אוּנ אוֹיף דֶעם קֵייטִיל הָט עֶר אוֹיפְגִיהָאנְגֶען דָם שְׁלִיסֶעלֶע אוּנ הָט אוֹיפְגִיהָאנְגִין דָם קֵייטִיל אוֹיף דֶעם הַאלְדְז . בֵּיידֶע צוּ זַאמֶען קֶענִין שׁוֹין נִיט פַאר לָארִין ווֶערִין ווַייל דָם קֵייטִיל אִיז שְׁטֶענְדִיג אוֹיף דֶעם הַאלְדְז . הקב"ה הָט גִיזֶעהֶן דִי יוּדִין זֶענֶען אֵיין פָאלְק צְווִישֶׁען זִיבֶעצִיג פֶעלְקִיר . אוּנ זֵייא זֶענֶען דָם קְלֶענְסְטֶע פָאלְק . הָט עֶר מוֹרָא גִיהַאט טָאמֶר ווֶעלִין זֵיי פַרְלָארִין ווֶערֶן צְווִישֶׁען דִי פֶעלְקֶר . הָט עֶר אָנְגֶעבִּינְדִין דֶעם נָאמֶען פוּן דִי יוּדִין צוּ זַאמִין מִיט זַיין נָאמִין . ווִיא דֶר פַּייטָן זָאגְט וְשִׁמְךָ מְשׁוּתָּף בִּשְׁמֵנוּ . דַיין נָאמֶן אִיז צוּ זַאמִין מִיט אוּנְזֶער נָאמִין . דְרִיבֶּער הָט יְהוֹשֻׁעַ גִיזָאגְט צוּ הקב"ה אַז מֶען וֶועט פַאר שְׁנַיידִין אוּנְזֶער נָאמֶען וָוס וֶועסְטוּ טָאן מִיט דַיין נָאמֶן . אוּנְזֶער נָאמֶען אִיז דָאךְ צוּ זַאמִין מִיט דַיין נָאמֶען:

פירוש ע"ט

פָאלְק דֶעם יַרְדֵן צוּא גֶעבֶּן אוּנְז אוּנ דֶער הַאנְד פוּן דֶעם אֱמוֹרִי צוּא מַאכֶן פַאר לִירִין אוּנְז וְלוּ הוֹאַלְנוּ וַנֵּשֶׁב אוּנ הַלְוַאי וָואלְטֶן מִיר גְוָואלְט בְּלַייבֶּן זִיצֶן אוֹיף יֶענֶר זַייט יַרְדֵן אוּנ מִזְרַח זַייט אוּנ לַאנְד סִיחוֹן וְעוֹג: (ח) בִּי אֲדֹנָי אִיךְ בֶּעט דִיךְ מַיין גָאט מָה אוֹמַר וָואס זָאל אִיךְ זָאגֶן אַחֲרֵי אֲשֶׁר הָפַךְ יִשְׂרָאֵל עוֹרֶף לִפְנֵי אוֹיְבָיו דֶר ווַייל דָאס דִיא יִשְׂרָאֵל הָאט אוּם גֶקֶערְט דֶעם אַקוּן פַאר זַיינֶע פַיינְט: (ט) וְיִשְׁמְעוּ הַכְּנַעֲנִי וגו' אוּנ זֵיי ווֶעלֶן עֶס הֶערֶן דֶער כְּנַעֲנִי אוּנ אַלֶע זִיצֶר פוּן דֶעם לַאנְד וְנָסַבּוּ עָלֵינוּ ווֶעלֶן זֵייא אַרוּם רִינְגְלֶען אוֹיף אוּנְז וְהִכְרִיתוּ אֶת שְׁמֵנוּ מִן הָאָרֶץ אוּנ ווֶעלֶן פַר שְׁנַיידוּן אוּנְזֶר נָאמֶן פוּן דֶער עֶרְד וּמַה תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל אוּנ וָוס וֶועסְטוּ טוּן צוּ דַיין גְרוֹיסֶען נָאמֶן וָואס אִיז אַרוּם גְגַאנְגֶן צוּ דִיר ווַייל דוּ הָאסְט אוּנְז גְטָאן גְרוֹיסֶע נִיסִים אוּנ הַיינְט ווֶעלֶן דוּ עכו"ם זָאגֶן דוּא הָאסְט מַיין כֹּחַ נִיט צוּ הֶעלְפֶּן אוּנְז: (י) וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ הָאט גָאט גְזָאגְט צוּא יְהוֹשֻׁעַ קוּם לָךְ שְׁטֵייא אוֹיף צוּא דִיר לָמָּה זֶּה אַתָּה נֹפֵל עַל פָּנֶיךָ וָוארוּם פַאלְסְטוּ אוֹיף דַיין פָּנִים רש"י שְׁרַייבְּט עֶס שְׁטֵייט קָם לָךְ אָן אַיין וָאו דָם אִיז טַייטְשׁ עֶס אִיז בַּשְׁטַאנֶן צוּ דִיר דַיין תְּפִלָּה אִיז אָן גְנוּמֶן גִיוָוארֶן נָאךְ אַיין

פשט

זֶה אַתָּה נֹפֵל עַל־פָּנֶיךָ׃ יא חָטָא יִשְׂרָאֵל
וְגַם עָבְרוּ אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתָם
וְגַם לָקְחוּ מִן־הַחֵרֶם וְגַם גָּנְבוּ וְגַם כִּחֲשׁוּ
וְגַם שָׂמוּ בִכְלֵיהֶם׃ יב וְלֹא יֻכְלוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לָקוּם לִפְנֵי אֹיְבֵיהֶם עֹרֶף יִפְנוּ
לִפְנֵי אֹיְבֵיהֶם כִּי הָיוּ לְחֵרֶם לֹא אוֹסִיף
לִהְיוֹת עִמָּכֶם אִם־לֹא תַשְׁמִידוּ הַחֵרֶם
מִקִּרְבְּכֶם׃ יג קֻם קַדֵּשׁ אֶת־הָעָם וְאָמַרְתָּ
הִתְקַדְּשׁוּ לְמָחָר כִּי כֹה אָמַר יְהוָה

תרגום

עַל אַפָּךְ׃ יא חֲטָא
יִשְׂרָאֵל וְאַף עֲבָרוּ עַל
קְיָמִי דְפַקְדִית יָתְהוֹן
וְאַף נְסִיבוּ מִן חֶרְמָא
וְאַף גְנָבוּ וְאַף כַּדִיבוּ
וְאַף שַׁוִיאוּ בְּמָנֵיהוֹן׃
יב וְלָא יִכְלוּן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְמֵקַם קֳדָם
בַּעֲלֵי דְבָבֵיהוֹן קְדָלְהוֹן
יְחַזְרוּן לְמִיפַּךְ קֳדָם
בַּעֲלֵי דְבָבֵיהוֹן אֲרֵי הֲווֹ
לְחֶרְמָא לָא אוֹסִיף
לְמֶהֱוֵי מֵימְרִי בְּסַעְדְכוֹן
אִם לָא תְשֵׁיצוּן חֶרְמָא
מִבֵּינֵיכוֹן׃ יג קוּם זַמֵן יָת
עַמָּא וְתֵימַר אִזְדַמְנוּ

ת״א חטא ישראל. סנהדרין מג. עקידה שער מו (ברכות יז)׃ עברו את בריתי, סנהדרין מד׃ לקחו מן החרם. סנהדרין מג׃

רש״י

ישראל ואנכי אהיה עמדכי הוא יעבור לפני העם וזהו יהוה ינחיל אותם אם תלך אתה לפניהם ילכו. וא״ל לא ילכו. דבר אחר קום לך בכבודך ואת להם לא אמרתי לך להקדים כלל העיר׃

רדק

ואכלת להם׃ (יא) חטא ישראל. ולא תאמר חטא בשגגה אלא וגם עברו בריתי כי ברית נכרתה ביני וביניהם בהר סיני לעשות כל אשר צויתים ואצום ובן הוא ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם והם אמרו כל אשר דבר ה׳ נעשה ונשמע וצוה משה רבינו מפי הגבורה נביא מקרבך מאחיך כמוני יקים לך ה׳ אלהיך אליו תשמעון והנה יהושע צוה אותם ואמר להם שלא יקחו משלל העיר דבר והנה עברו הברית שלקחו משלל העיר׃ וגם לקחו מן החרם. כל גם בא לרבות ופי׳ הנה בעבור החרם כאלו צום הנביא והוא יהושע מצוה בלא חרם ואם עברו המצוה עברו הברית כ״ש כי בידם החרם׃ וגם גנבו. כי לו לקחו בפרהסיא לא היה כל כך רע אבל כשגנבו כאילו חשבו להסתיר מהבורא׃ וגם כחשו. או אולי הרגיש אדם בדבר וכיחש עכן או בעבור שסופו לכחש שהרי כחש עד שבקש ממנו יהושע ואמר לו בני שים נא כבוד לה׳׃ וגם שמו בכליהם. וכל זה להכחיש יותר כמו שאמר והנה טמונים. ובדרש מה הם חמשה גם מלמד שעבר על ה׳ חומשי תורה׃ (יג) קדש התקדשו. ענין זימון׃

רלב״ג

באמרו חטא ישראל מפני כזה הקבוץ היה מתאחד וכאלו כולם יתברך שיתקרבו אני היה התועלת בגורל ויתם משפט הנוכל לכם יתברך כאמרו כחיק יוטל את הגורל ומה׳ כל משפטו. וידמה שהיתה התועלת זה הגורל לפני ה׳ כמו הענין בהטלת הגורל על חלוקת הארץ כמו שנזכר בזה הספר. והנה הסכמנו ביאור זה הענין על פי הגורל לפי שהוא דעת רז״ל ויראה שהוא האמת בעצמו באשר היה זה ע״פ נביא או בהיות נשאלים באורים ותומים

מנחת שי

בעמדה לך הטעמה שהוכרת דהיינו מה העצה לעמך הגדול׃ (יא) חטא ישראל אותם. יש מחלוקת בספרים אם הוא חסר וא״ו או מלא ובמדויקים כ״י מספרד מלא וכן נכון ע״פ המסורת דלעיל סי׳ ה׳ דנמסר אותם ו׳ חסר בסיפרא ולא מנה זה בתוכם ומ״ם עם במ״ג בסוף מסרה הנזכרת והודיע ה׳ מלפניכם טעות הוא ז״ל וכורית אתם מלפניכם (יהושע כ״ג ה)׃ (יב) לא אוסיף. במקצת

מצודת דוד

כ״ל אין צורך בתפלה כ״א לבער עובר החרם׃ (יא) חטא ישראל. אף שהאיש אחד חטא מ״מ על כלא במרו וא״ו מעלה עליהם הכתוב כאלו כולם חטאו׃ וגם עברו את בריתי. לא להגדיל מעשה הנכנה הזאת לומר הלא אף אם יחטא היה לאיש לא יגרם והמה אף כי לא השבו ועברו בריתי בעברו על החרם בהיות בשבועה׃ וגם לקחו. כ״ל אף העובר אחת מכלל מלות ה׳ ענשו יגדל והמה גם לקחו מהחרמי גבוה חלק ה׳׃ וגם גנבו. אלו לקחו לעין כל היו עכ״פ משוים כבוד המקום לכבוד כ״ו אבל המה גנבו להסתר מבני אדם ומה׳ לא ירחו׃ וגם כחשו. הן לא יבוזו לגנב אם יגנוב וניתם ומודה בה ומחזירה אבל המה גם כחשו׃ וגם שמו בכליהם. ר״ל לא יבוזו לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב אבל המה גם שמו בכליהם להיות במוך לתועלת לא להוליא לצורך רעבון נפש וא״כ מעשה הגנבה היתה כפולה ומוכפלת׃ (יב) כי היו לחרם. כ״ל היו מסייעים לעובר החרם כמה שהבליעו עין ולא במרו וא״ו׃ החרם׃ העובר החרם׃ (יג) התקדשו. כהלוך לפני הארון נדעת כבל מי

מצודת ציון

(יא) בריתי. ענינו בכ״ת דבר המתקיים וגם שבועה הוא דבר המתקיים וקים בשבועה׃ שמו. נתנו׃ (יג) קדש. הזמן כמו קדשו

פירוש ע״ט

פְּשַׁט איז קוּם לָךְ נָאט הָאט גְזָאגְט צוּא אִים דוּא בִּיסְט דִיר גִיבְּלִיבִּין אִין דֶער מַחֲנֶה בִּיסְט נִיט גִינַאנְגֶען מִיט זֵייא אוּנ דֶער מִלְחָמָה דְרוּם אִיז דָאס גִישֶׁעהֶען דֶען אִיךְ הָאבּ גִיזָאגְט אַז דוּא וֶועסְט גֵיין פַר זֵיי אִין דֶער מִלְחָמָה וֶועלֶן זֵיי מַצְלִיחַ זַיין אוּנ אַז נִיט וֶועלֶן זֵייא נִיט מַצְלִיחַ זַיין נָאךְ אַיין פְּשַׁט אִיז קוּם לָךְ אִיבֶּר דִיר. אִיז דָאס גְשֶׁעהֶן צוּא זֵייא דֶען אִיךְ הָאבּ דִיר נִיט גְזָאגְט אַז דוּא זָאלְסְט מַקְדִישׁ זַיין דֶעם זַאק רוּב פוּן דֶער שְׁטָאט׃ (יא) חָטָא יִשְׂרָאֵל עֶר הָאט גִיזִינְדִיגְט דֶער יִשְׂרָאֵל וְגַם עָבְרוּ אֶת בְּרִיתִי אוֹךְ זֵיי הָאבֶּן עוֹבֵר גְוֶועזֶן אוֹף מַיין בְּרִית וָואס הָאבּ זֵיי גִשַׁאפְט וְגַם לָקְחוּ מִן הַחֵרֶם אוּנ אוֹךְ זֵייא הָאבֶּן גִינוּמֶן פוּן דֶעם חֵרֶם וְגַם גָּנְבוּ וְגַם כִּחֲשׁוּ אוּנ אוֹךְ זֵייא הָאבֶּען גִיגַנְבוּת אוּנ גְלֵייקוּנְט וְגַם שָׂמוּ בִכְלֵיהֶם אוּנ אוֹךְ זֵייא הָאבֶּן גִיטָאן אוּנ זֵייעֶרֶע כֵּלִים׃ (יב) דְרוּם וְלֹא יֻכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו׳ הָאבֶּן נִיט גְקֶענְט דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל בַּשְׁטֵיין פַאר זֵייעֶרֶע פֵיינְט עֹרֶף יִפְנוּ לִפְנֵי אֹיְבֵיהֶם דֶעם אַקִין וֶועלֶן זֵייא אוּם קֶערֶן פַאר זֵייעֶרֶע פֵיינְט כִּי הָיוּ לְחֵרֶם וַוייל זֵייא זֶענֶען גִיוָוארֶן צוּ חֵרֶם לֹא אוֹסִיף לִהְיוֹת עִמָּכֶם אִיךְ וֶועל נִיט מֶערֶן צוּ זַיין מִיט אַייךְ אוֹבּ אִיר וֶועט נִיט פַאר טִילִיגֶן דֶעם עוֹבֵר חֵרֶם פוּן צְוִוישֶׁן אַייךְ׃ (יג) קוּם קַדֵּשׁ אֶת הָעָם שְׁטֵיי אוֹיף אוּנ בְּרֵייט אָן דָאס פָאלְק וְאָמַרְתָּ אוּנ דוּ זָאלְסְט זָאגֶן צוּ זֵיי הִתְקַדְּשׁוּ לְמָחָר

בריוט

אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל חֵרֶם בְּקִרְבְּךָ יִשְׂרָאֵל לֹא תוּכַל לָקוּם לִפְנֵי אֹיְבֶיךָ עַד־הֲסִירְכֶם הַחֵרֶם מִקִּרְבְּכֶם׃
יד וְנִקְרַבְתֶּם בַּבֹּקֶר לְשִׁבְטֵיכֶם וְהָיָה הַשֵּׁבֶט אֲשֶׁר־יִלְכְּדֶנּוּ יְהוָה יִקְרַב לַמִּשְׁפָּחוֹת וְהַמִּשְׁפָּחָה אֲשֶׁר־יִלְכְּדֶנָּה יְהוָה תִּקְרַב לַבָּתִּים וְהַבַּיִת אֲשֶׁר יִלְכְּדֶנּוּ יְהוָה יִקְרַב לַגְּבָרִים׃
טו וְהָיָה הַנִּלְכָּד בַּחֵרֶם יִשָּׂרֵף בָּאֵשׁ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ כִּי עָבַר אֶת־בְּרִית יְהוָה וְכִי־עָשָׂה נְבָלָה

לִמְחַר אֲרֵי כִדְנַן אֲמַר יְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל חֶרְמָא בֵּינָךְ יִשְׂרָאֵל לָא תִכּוּל לְמֵיקָם קֳדָם בַּעֲלֵי דְבָבָךְ עַד דְתַעְדּוּן חֶרְמָא מִבֵּינֵיכוֹן׃
יד וְתִתְקָרְבוּן בְּצַפְרָא לְשִׁבְטֵיכוֹן וִיהֵי שִׁבְטָא דְיִתְאֲחַד מִן קֳדָם יְיָ יִקְרַב לְזַרְעִין וְזַרְעִיתָא דְיִתְאֲחַד מִן קֳדָם יְיָ תִּקְרַב לְבָתִּין וּבֵיתָא דְיִתְאֲחַד מִן קֳדָם יְיָ יִתְקְרַב לְגַבְרַיָא׃
טו וִיהֵי דְיִתְאֲחַד בְּחֶרְמָא יִתּוֹקַד בְּנוּרָא יָתֵיהּ וְכָל דִי לֵיהּ אֲרֵי עֲבַר עַל קְיָמָא דַיְיָ וַאֲרֵי עֲבַד דְלָא כָשַׁר בְּיִשְׂרָאֵל

ת"א עשה נבלה. סנהדרין מ"ד:

רד"ק

(יד) אשר ילכדנה ה'. אמרו כי העבירם לפני הארון והנלכד הוא שהיה הארון קולטו שלא היה יכול לזוז משם ועוד אמרו כי העמיד כל השבטים לפני האורים והתומים ואבני החושן היו כתובים בו שמות השבטים ומי שאבנו כהה הוא הנלכד וכהה אבנו של יהודה ולדעת המשפחות והגברים עשו בקלפי על פי הגורל: יקרב למשפחות. פי' לגברים ראשי משפחות: תקרב לבתי'. לראשי בתי המשפחה: יקרב לגברי'. לאנשי הבית: (טו) ישרף באש אותו ואת כל אשר לו. לפי

רש"י

(יד) לבתים. יש במשפחה אחת הרבה בתי אבות: לגברים. לראשי גולגולת כל אנשי הבית יבאו לגורל: (טו) (תוס') ישרף באש. האהל והמטלטלין: אתו ואת כל אשר לו. כדין המפורש למטה אותו והבהמה בסקילה והזקף שהוא על באש מוכיח שהוא נפרד מאותו ובכן מלינו מקראות שהטעם מהלכן כמו אחרי דרך מבוא השמש שאחרי מופלג מדרך על ידי הטעם וכן פתרונו הנלכד בחרם ישרף באש הראוי לישרף כמו שמפרש למטה: אותו ואת כל אשר לו. כדין האמור למטה וזה מקרא קצר ודומה לו כל

רלב"ג

לא היו צריכין לזה אבל יתבאר להם באיזה בעצמו שעשה זה. והנה יפול ספק מה בענין הגורל איך יתכן שנאמר בו כי מה' כל משפטו והנה ענין משפטו הוא בקרי אלא שהיתר זה הספק לא יקשה עם מה שספרנו וביארנו בספר מ"י כי בענינים השר בקרי הדור והנגלה ואולם בזה המקום לא יהיה זה הספק קושה כי כבר היתה העלוהו ע"י נביא לפני ה' כמו שזכרנו ועם כל זה הנה לאוי שנאחד' בהיותו מלך שאר הגורלות: (טו) והנה היתה אלות השם ית' שהנלכד בחרם ישרף באש כי הוא בגזול אלא השם יתברך שלא יפול הגורל כי אם על החוטא ועם כל זה מלינו שהתחכם יהושע אל שיודה עכן זה קודם שפטו אותו בזה המשפט ואי אפשר שנאמר שבכל עת זה יהושע כדי שיוכל לשפטו בדין ומפני שלא היו שם עדים לזה ... שם הודאת פיו וזה לבתי סבות הא' שמה שהגיע ידיעתו בזה האופן מהשם ית' הוא ממה שלא אפשר שיפול בעיניו ספק לא מחלוקה והשנית כי אין להודאת פיו מבא בזה המשפט כלל כמו שהתבאר בפ' משפטים ולזה ידמה שבכלל היה זה הענין באופן שזכרוהו רבותינו ז"ל רוצה

מצודת ציון

מלחמ' (יואל ד'): (טו) **נבלה**. דבר מגונה כמו נבלה ידבר (ישעי' לב)

מצודת דוד

הרעה הזאת: (יד) ונקרבתם. מול הארון: **לשבטיכם**. כל שבט לבד: **ילכדנו ה'**. להיות נלכד לפני הארון לבל יוכלו לזוז ממקומו לפי משפט: **יקרב למשפחות**. אחר יוזו ממקומם יקרבו שוב למשפחות: **לבתים**. כי המשפחה תחלק עוד לבתי אבות: **לגברים** לאנשים יחידים: (טו) **הנלכד בחרם**. הנלכד לפני הארון בעבור שמעל בחרם:

פירוש ע"ט

בריט איך אן אוף מארגן כִּי כֹה אָמַר דען אזו האט גזאגט דר גאט פון ישראל חֵרֶם בְּקִרְבְּךָ יִשְׂרָאֵל אעובר חרם איז צווישן דיר ישראל לֹא תוּכַל לָקוּם לִפְנֵי אֹיְבֶיךָ דוא וועסט ניט קענין בשטיין פאר דיינע פיינט עַד הֲסִירְכֶם הַחֵרֶם מִקִּרְבְּכֶם ביז איר וועט אפ טאן דעם עובר חרם פון צווישן איך: (יד) וְנִקְרַבְתֶּם בַּבֹּקֶר לְשִׁבְטֵיכֶם אונ איר זאלט ווערן גנעהנט מארגן פרי צו אייערע שבטים כלומר איטליכר שבט זאל זיין בזונדער וְהָיָה הַשֵּׁבֶט וגו' אונ עס וועט זיין דער שבט ווס גאט וועט אים בצווינגן זאל ער גנעהגן צו משפחות וְהַמִּשְׁפָּחָה אֲשֶׁר יִלְכְּדֶנָּה ה' אונ די משפחה ווס גאט וועט זי בצווינגן זאל זי גנעהנן צו הייזר כלומר איטליכס הוז גזונד בזונדר וְהַבַּיִת אֲשֶׁר יִלְכְּדֶנּוּ ה' אונ דם הויז גזינד ווס גאט וועט אים בצווינגן זאל ער גנעהגן צו מאנן כלומר איטליכר מאן פון דעם הוז גזינד זאל קומן אין גורל: (טו) וְהָיָה הַנִּלְכָּד בַּחֵרֶם אונ עס וועט זיין דר ווס וועט ווערן בצווינגן אין דעם חרם יִשָּׂרֵף בָּאֵשׁ זאל ווערן פאר ברענט אין פייער אותו וְאֵת כָּל אֲשֶׁר לוֹ ער אונ אליץ וואס צו אים איז עיין רש"י כִּי עָבַר אֶת בְּרִית ה' וויל ער הט עובר גוועזן אוף דעם ברית פון גאט וְכִי עָשָׂה נְבָלָה בְּיִשְׂרָאֵל אונ וויל ער האט גטאן איין שלעכטע זאך צווישן

בְּיִשְׂרָאֵל׃ טז וַיַּשְׁכֵּם יְהוֹשֻׁעַ בַּבֹּקֶר
וַיַּקְרֵב אֶת־יִשְׂרָאֵל לִשְׁבָטָיו וַיִּלָּכֵד
שֵׁבֶט יְהוּדָה׃ יז וַיַּקְרֵב אֶת־מִשְׁפַּחַת
יְהוּדָה וַיִּלְכֹּד אֵת מִשְׁפַּחַת הַזַּרְחִי
וַיַּקְרֵב אֶת־מִשְׁפַּחַת הַזַּרְחִי לַגְּבָרִים
וַיִּלָּכֵד זַבְדִּי׃ יח וַיַּקְרֵב אֶת־בֵּיתוֹ לַגְּבָרִים
וַיִּלָּכֵד עָכָן בֶּן־כַּרְמִי בֶן־זַבְדִּי בֶּן־זֶרַח
לְמַטֵּה יְהוּדָה׃ יט וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־עָכָן
בְּנִי שִׂים־נָא כָבוֹד לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל

ותן

תרגום

בְּיִשְׂרָאֵל׃ טז וְאַקְדֵּם
יְהוֹשֻׁעַ בְּצַפְרָא וְקָרֵיב
יַת יִשְׂרָאֵל לְשִׁבְטוֹהִי
וְאִתְאַחַד שִׁבְטָא דְבֵית
יְהוּדָה׃ יז וְקָרֵיב יַת
זַרְעִית יְהוּדָה וְאַחַד יַת
זַרְעִית זֶרַח וְקָרֵיב יַת
זַרְעִית זֶרַח לְגַבְרַיָא
וְאִתְאַחַד זַבְדִּי׃ יח וְקָרֵיב
יַת בֵּיתֵיהּ לְגַבְרַיָא
וְאִתְאַחַד עָכָן בַּר כַּרְמִי
בַּר זַבְדִּי בַּר זֶרַח
לְשִׁבְטָא דִיהוּדָא׃
יט וַאֲמַר יְהוֹשֻׁעַ לְעָכָן
בְּרִי שַׁוִּי כְעַן יְקָרָא קֳדָם
יְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל וְהַב
קדמוהי

ת"א עכן. סנהדרין מג:

רש"י

מכה יבוסי ויגע בצנור ולא פירש מה יהיה לו ובדברי הימים פירש והיה לראש אף כאן לא פי' מה יהיה באותו וכל אשר לו ולמטה פי': (טז) ויקרב את ישראל. לפני החשן מקום שהשבטים כתובים ומסר לו הקב"ה סימן שהשבט שמעל אבנו כהה וכהת' אבנו של יהודה: (יז) ויקרב את משפחת יהודה. לגורל אחד קרב ראשי המשפחות אדם אחד מכל המשפחה והטילו גורל על מי יפול ואח"כ על כל בתי אבות של אותה משפח' ובא אדם אחד מכל בית אב לגורל ואחר כך באו כל אנשי אותה הבית: (יט) שים נא כבוד. התחיל להוציא לעז על הגורל אמר לו בגורל אתה בא עלי אתה ואלעזר הכהן גדולי הדור אתם הטל הגורל על שניכם ויפול על האחד אמר לו שים נא כבוד בבקש' ממך אל תוציא לעז

רד"ק

שעבר בחרם יחרם כל רכושו ובניו ובנותיו הקטנים שהם בכלל ממונו אצל העונש ואם ביניהם היו גדולים הם בני עונש לפי שראו ושתקו ועברו בחרם ואשה לא היתה לו ואם היתה לו לא ידעה דבר כי העלים במנה שהרי הטמין אות' תחת הקרקע ומה שאמר ישרף באש כמו שנשרפה העיר שהיתה חרם כן ישרף העובר על החרם וכל אשר לו שהוא חרם: (יז) ויקרב את משפח' יהודה. הקריב שבט יהודה לראשי משפחות וזכר משפחה במקום שבט וקצר למשפחות הכל לקצר כי כן דרך המקרא: וילכד את משפחת הזרחי. זה לבדו וילכד מן הקל בענין זה ושאר וילכד מן נפעל ופי' וילכד הארון לבדו: לגברים. לאנשי ראשי בתי המשפחה: וילכד זבדי. שהיה ראש בית אב ויקרב אנשי הבית וילכד עכן: (יט) בני שים נא כבוד לה'. בקש ממנו שיתודה על עונו לשני דברים האחד לכפרת עונו שתהא מיתתו כפרתו בהודאת עונו ומכאן למדנו שכל המומתין מתודין ולמדנו כי כופר עונו מדכתיב יעכרך ה' ביום הזה ביום הזה נעכר ולא לעולם הבא והשני כדי שיודו בני ישראל בגורל

אי בקליש' הארון ויאמרו כי אמת הוא וכן אמרו רז"ל שאמ' עכן יהושע בגורל אתה בא עלי אתה ואלעזר הכהן שני גדולי

רלב"ג

לומר שבעבור היה עכן ונתפשתו מוציאין לעז על הגורל כשהיו אומרים שאם יפילו הגורל על שני אנשים צדיקים הנה יפול על' ספק על אחד מהם עם היותו בלתי חוטא כזה ולסלק זה התלונות' והמחלוקת בהיות אפשר שיתחדש מזה התחיל יהושע להשתדל

מצודת דוד

(יז) משפחת יהודה. גם השבט נקרא משפחה: לגברים. איש איש לראש לבית אב: וילכד זבדי. הוא היה הראש לבית האב:
(יח) לגברים. לאנשים יחידים: (יט) כבוד לה'. כי באשר יראו שבדין נלכדת יהיה כבוד לה':

פירוש ע"ט

די יִשְׂרָאֵל: (טז) וַיַּשְׁכֵּם יְהוֹשֻׁעַ בַּבֹּקֶר האט זיך יְהוֹשֻׁעַ געפֿעדורט אונ דער פֿרוא וַיַּקְרֵב אֶת יִשְׂרָאֵל לִשְׁבָטָיו אונ הט גענעהנט דו יִשְׂרָאֵל צו זייערו שְׁבָטִים פֿר דעם חושן דען אויף דו שטיינר פֿון דעם חושן זענין דו נעמון פֿון די שְׁבָטִים גוועזין אוף געשריבן הט אום גאט איין סימן מוסר גוועזן דר שבט וואס זיין שטיין וועט טינקל ווערן איז אונ אום דר עובר חרם וַיִּלָּכֵד שֵׁבֶט יְהוּדָה איז וואָרין בצווינגן דער שבט יְהוּדָה וואָרום זיין שטיין איז טינקל גוואָרן: (יח) וַיַּקְרֵב אֶת מִשְׁפַּחַת יְהוּדָה האט ער ווידר גמאכט גנעהן דיא משפחה פֿון יְהוּדָה איין גורל כלומר ער הט גורל גוואָרפֿין אויף וועמן דער גורל וועט פאלין פֿון איטליכר משפחה וַיִּלְכֹּד ער האט בצווינגן בגורל דוא משפחה פֿון זרח וַיַּקְרֵב אֶת מִשְׁפַּחַת הַזַּרְחִי לַגְּבָרִים דר נאך האט ער ווידר גמאכט גנעהן צום גורל די משפחה פֿון זרח צו מאנן כלומר ער הט גנומן איין מאן פֿון איטלכן הויז גזינד פֿון דער משפחה אונ האט גורל גוואָרפֿען אויף זייא וַיִּלָּכֵד זַבְדִּי איז וואָרען בצווינגען בגורל דאס הויז גזינד פֿון זבדי: (יח) וַיַּקְרֵב אֶת בֵּיתוֹ לַגְּבָרִים דער נאך האט ער ווידר גמאכט גנעהנין צום גורל דאס הויז גזינד פֿון זבדי צו איינציגי מאנן וַיִּלָּכֵד איז וואָרן בצווינגן בגורל עכן בן כרמי בן זבדי בן זרח צוא שבט יְהוּדָה: (יט) וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל עָכָן האט יְהוֹשֻׁעַ גזאגט צו עכן בני מיין זון שים נא כבוד לה' אלהי ישראל איך בית דיך טוא כבוד צו גאט דער גאט פֿון יִשְׂרָאֵל

ותן

ותן־לו תודה והגד־נא לי מה עשית אל־
תכחד ממני: כ ויען עכן את־יהושע
ויאמר אמנה אנכי חטאתי ליהוה
אלהי ישראל וכזאת וכזאת עשיתי:
כא ואראה בשלל אדרת שנער אחת
טובה ומאתים שקלים כסף ולשון זהב
אחד חמשים שקלים משקלו ואחמדם

וארא קרי

תרגום

קדמוהי הודאה וחוי
כען לי מה עבדתא לא
תכסי מני : כ ואתיב
עכן ית יהושע ואמר
בקושטא אנא חבית
קדם יי אלהא דישראל
וכדין וכדין עבדית :
כא וחזית בבזתא אצטלי
בבלי חד שפיר ומאתן
סלעין דכסף ולישנא
דדהבא חד חמשין
סלעין מתקליה

ת״א ותן לו תודה. סנהדרין מג : ויען עכן סנהדרין מג. עקידה שער מו: וכזאת וכזאת. סנהדרין מג : ואדרת בבלי . סנהדרין מד עקידה שער מו :

רד״ק

הדור אם אני מפיל עליכם על אחד מכם הוא נופל אמר לו יהושע לעכן בבקשה ממך אל תוציא לעז על הגורלות כי עתידה ארץ ישראל ליחלק בגורל : (כ) וכזאת וכזאת עשיתי . פירושו לפניו וארא בשלל ורז״ל דרשו כי מעל עכן בשלש׳ חרמים שנים בימי משה ואחד בימי יהושע שנא׳ כזאת וכזאת עשיתי והתודה שתה על שלשתן ויש אומר׳ בארבעה שלשה בימי משה חרמו של כנעני מלך ערד וחרמו של סיחון ועוג וחרמו של מדין . בכנעני שכתוב בו והחרמתי את עריהם . ובמדין שנתנו הזהב קדש לה׳ . בסיחון ועוג אף על פי שכתוב בו בוזנולנו אי אפשר שלא הקדישו מן השלל לה׳ ואמרו מפני מה לא נענש בימי משה על שעבר בימי משה מהם אמרו שלא ענש על הנסתרות עד שעברו ישראל את הירדן פירוש לא ענש בגלוי שנאמר הנסתרות לה׳ אלהינו ומהם אמרו כי לא ענש על הנסתרות לעולם שנאמר עד עולם ועכשיו שענש על הנסתרות בגלוי לפי שלא היו נסתרותשהרי היו יודעים בו בניו ובנותיו : (כא) אדרת שנער. בגד חשוב שנעשה בבבל הנקר׳ שנער ובבראשית רבת

רש״י

על הגורלות שכן עתידה הארץ ליחלק : (כ) ויען עכן · ראה בני יהודה נאספים למלחמה אמר מוטב באמות אני לבדי ואל יהרגו כמה אלפים מישראל : וכזאת וכזאת עשיתי · גם בחרמים אחרים בימי משה שנא׳ והחרמתי את עריהם : (כא) וארא בשלל· התבוננתי במה שכתוב בתורה (דברים כ) ואכלת וגו׳ : אדרת שנער · תרגומו אילטלא (דמילתא) בבלי שכל מלך שלא קנה לו פלטרין בארץ ישראל לא נתקררה דעתו במלכותו שנ׳ ואתן לך ארץ חמדת נחלת צבי צבאות גוים והיה למלך בבל פלטרין ביריחו וכשהי׳ בא לכאן לובש אותם :

מנחת שי

ספרים חסר וא״ו : (כא) ואראה בשלל . יתרה ק׳ וכן הוא במערבאי והוא חד מן כ׳ מלין דכתיבין ה״א בסוף תיבותא ולא קריין בסימן במסרה רבתא (מערכת אות הה׳) ואצבר לומר בסה״ת רומזת למה שהרז״ל שמעל עכן בחמשה חרמים ד׳ בימי משה וא׳ בימי יהושע ואמרו ג״כ שעבר על חמשה חומשי תורה שנאמר

רלב״ג

סיפפר עכן זה ולאשר הודה זה הענין ספר שבשר שלא יהושע מלאכים וילולו מאהלה ויורה מה שזכל שכשר שלאס שם במרוגס כי יהושע היה ירא שימהרו הכשי משפחתו להוליא משם זה לכסות

מצודת ציון

(יט) : תודה , הודאה : תכחד . ענינו העלמה כמו ולא כחדו (איוב טו) : (כ) אמנה , באמת : (כא) אדרת , טלית חשובה וכוא

מצודת דוד

ותן לו תודה׳ .תן הודא׳ שאמת הדבר שמעל׳ באשר׳ מה עשית. ר״ל מה הם הדברים אשר לקחת מן החרם: (כ) וכזאת וכזאת עשיתי. אהז״ל שאמר עשיתי עוד כדומה לזה במלחמ׳ הכנעני ובמלחמת מדין כינס במלחמ׳ הכנעני .כאמ׳ והחרמתי את עריהם (במ׳ כ״א) וכמדין ג״כ כתוב הזהב קדש לה׳: (כא)והנם. האהל׳ ולמסורהבו: תחתיה. תחת האדרת:

פירוש ע״ט

ותן לו תודה און גיב צו אים איין הודאה כלומר זיי מודה פאר אים והגד נא לי און זאג מיר וואס דיא האסט געטאן אל תכחד ממני זאלסט ניט פאר מיידן פון צו זאגן צו מיר ווארום עכן האט אן גהובן צו ריידן אוף דעם גורל דס ער איז ניט אמת דען ער האט געזאגט צו יהושע דוא קומסט אוף מיר מיט דעם גורל ווען דו און אלעזר הכהן וום איר זענט דאך דיא גרעסטע פון דעם דור ווען איר וועט ווארפן גורל צווישן אייך וועט דער גורל גיווים פאלן אוף איינם פון אייך דרום האט אים יהושע געזאגט איך בעט דיך טוא כבוד צו גאט און רייד ניט אוף דעם גורל דען מיט איין גורל וועט ארץ ישראל צוא טיילט ווערן : (כ) ויען עכן האט עכן געענפרט צו יהושע ווארום עכן הט געזעהן אז שבט יהודה זאמלן זיך איין מלחמה האלטן מיט דיא ישראל האט זיך עכן גטראכט בעסער איך אליין זאל ווערן גטייט ווען איך וועל מודה זיין איידער עס זאלן גיטייט ווערן פול טויזנד פון די ישראל ווען איך וועל ניט מודה זיין דרום הט ער מודה גוועזן ויאמר און האט גזאגט אנכי חטאתי לה׳ אלהי ישראל פר וואר איך האב גיזינדיגט צוא גאט דער גאט פון ישראל וכזאת וכזאת עשיתי און אזו און אזו האב איך געטאן נאך און דר צייט פון משה דס ער הט חרם גגעבן האב איך אויך עובר גוועזן : (כא) וארא בשלל און איך האב גזעהן אין דם זאק רוב רש״י שרייבט עכן האט גזאגט האב גזעהן שטייט אין דר תורה ואכלת את שלל אויביך דוא זאלסט עסין דס זאק רוב פון דיינע פיינט דרום האב איך מיר מורה היתר גוועזן און איך האב דא גיזעהן און דאס זאק רוב אדרת שנער אחת טובה איין שיין זיידון קלייד פון בבל דען איטליכר מלך הט גיהאט אפאלוץ און ארץ ישראל און דר מלך בבל הט אויך גהאט אפאלוץ און יריחו אז ער פלעגט קומען קיין [illegible] און [illegible] פאליץ אריין פלעגט ער אן טאן [illegible] [illegible] האט

וָאֶקָּחֵם וְהִנָּם טְמוּנִים בָּאָרֶץ בְּתוֹךְ
הָאׇהֳלִי וְהַכֶּסֶף תַּחְתֶּיהָ׃ כב וַיִּשְׁלַח
יְהוֹשֻׁעַ מַלְאָכִים וַיָּרֻצוּ הָאֹהֱלָה וְהִנֵּה
טְמוּנָה בְּאׇהֳלוֹ וְהַכֶּסֶף תַּחְתֶּיהָ׃
כג וַיִּקָּחוּם מִתּוֹךְ הָאֹהֶל וַיְבִאוּם אֶל
יְהוֹשֻׁעַ וְאֶל כׇּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּצִּקֻם לִפְנֵי
יְהוָה׃ כד וַיִּקַּח יְהוֹשֻׁעַ אֶת־עָכָן בֶּן־זֶרַח
וְאֶת־הַכֶּסֶף וְאֶת־הָאַדֶּרֶת וְאֶת־לְשׁוֹן
הַזָּהָב וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־בְּנֹתָיו וְאֶת־
שׁוֹרוֹ וְאֶת־חֲמֹרוֹ וְאֶת־צֹאנוֹ וְאֶת־אׇהֳלוֹ

ואת

תרגום

וְרַגְגְתִינוּן וּנְסֵבְתִּנוּן
וְהָא אִנוּן טְמִירִין בְּאַרְעָא
בְּגוֹ מַשְׁכְּנִי וְכַסְפָּא
תְּחוֹתָא׃ כב וּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ
אִזְגַדִּין וּרְהַטוּ לְמַשְׁכְּנָא
וְהָא טְמִירִין בְּמַשְׁכְּנֵיהּ
וְכַסְפָּא תְּחוֹתָא׃
כג וּנְסִיבוּנוּן מִגוֹ מַשְׁכְּנָא
וְאַיְתִיאוּנוּן לְוָת יְהוֹשֻׁעַ
וּלְוָת כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאַתִיכוּנוּן קֳדָם יְיָ׃
כד וּדְבַר יְהוֹשֻׁעַ יָת עָכָן
בַּר זֶרַח וְיָת כַּסְפָּא וְיָת
אִצְטְלָא וְיָת לִישָּׁנָא
דְדַהֲבָא וּדְבַר יָת בְּנוֹהִי
וְיָת בְּנָתֵיהּ וְיָת תּוֹרֵיהּ
וְיָת חֲמָרֵיהּ וְיָת עָנֵיהּ
וְיָת מַשְׁכְּנֵיהּ וְיָת כָּל

ת"א ויצקם . סנהדרין מד : ואת האדרת . סנהדרין מד :

רש"י

(כב) וירצו האהלה · שלא יקדימו שבט יהודה ויטלוה משם להכחיש את הגורל : (כג) . ויציקם . ואתיכון ורבותי אמרו כא והטען לפני המקום אמר לפניו רבש"ע על אלו יפלו רובן של סנהדרין : (כד) ואת בניו וגו׳ וכל ישראל .

רד"ק

אדרת שנער רבי חנינא בר רבי יצחק אומר פרפרא בבלאת ועוד בדברי רבותינו ז"ל רב אמר איצטילא דמילתא ושמואל אמר כרבלא דצריפאה : האהלי . בשתי ידיעות כמו והחציו הערכך והדומים לו . תחתיה . תחת האדרת : (כב) וירוצו האהלה . טעם וירוצו לשמחה שנגלה עון החרם על מי היה וישראל נקיים ורבי׳ שלמה כתב טעם וירוצו שלא יקדימו שבט יהודה ויטלום משם כדי להכחיש הגורל : טמונה . האדרת : (כג) ויציקם לפני ה׳ . ויעמידום לפני ה׳ כדי שיראו אותם כל ישראל וידעו בת החרם . ויזהרו מן החסדה ומן החרם ורז"ל אמרו ויציקם בא יהושע והטבן בקרקע לפני המקום אמר רבונו של עולם על אלו תפול רובה של סנהדרין : (כד) את עכן בן זרח . סמך אותו לאבי אביו לקצר כי זרח היה ראש משפחה : לשון הזהב , ר"ל שבט זהב שדומה ללשון : ויעלו אותם עמק עכור . היה לו לומר ויורידו אבל נראה כי היה הר בין המחנה ובין

רלב"ג

קלון עכן : (כג) ויצקם לפני ה׳ . פירשו בו ויעמידום מענין מלוקי ארץ והסבר עוד ביהיה מענין יליקה והרלון בזה שלשון הזהב היה טמון תוך האדרת והכסף היה תחתיה והיו בו מאתים שקלי׳ וכשהביאו זה אל יהושע ויפרלו הנה פשט אותם שם כדי שיראה לעין שהיו שם אלה הדברי׳ שהודה עכן : (כד) ויקח יהושע את עכן . הנה יספק מספק למה נענשו בניו ובנותיו והם לא חטאו בזה וידמה אם כשנאמר שכבר היו קטנים והיו בזה כמכסת קנינו

מנחת שי

כ"פ גם כלהיתה בסנהדרין פרק נגמר הדין . ובמדרש תנחומא והראה בגלל דאיפי׳ מה שכתוב בתורה ואכלת את כל הויביך וגו׳ עיין כלי יקר : (כד) ואת לשון הזהב ואת בניו ואת בנתיו . שלשת הווי"ן בגעיה כפ"ס ובדפוס ישן :

מצודת דוד

(כב) וירצו. לבל יקחוס קרובי עכן לכסות על קלונו: (כג) ויצקם. ר"ל פורס לפני הארון למען יראו ככל שהמת הדבר : (כד) עכור.

מצודת ציון

מלשון הדיר : שנער . עמו כשנער והוא בבל : ולשון . ר"ל ארוכה ומבוכה כלשון : (כג) ויציקם . מלשון יליקה ושפיכה :

פירוש ע"ט

עס עָכָן צוא גינוּמִין וּמָאתַיִם שְׁקָלִים כֶּסֶף אוּנ צְוֵוייא
הוּנְדֶרְט סְלָעִים זִילְבֶּר וּלְשׁוֹן זָהָב אֶחָד אוּנ אַיין צוּנְג
פוּן גָאלְד אֵיינֶעם חֲמִשִּׁים שְׁקָלִים מִשְׁקָלוֹ פוּפְצִיג
שְׁקָלִים אִיז גְוֶועזְן זַיין וָואג וָאֶחְמְדֵם וָאֶקָּחֵם הָאבּ אִיךְ
זֵיי גְגְלוּסְט אוּנ הָאבּ זֵיי צוּ גְנוּמֶן וְהִנָּם טְמוּנִים בָּאָרֶץ
אוּנ זֶענֶן בַּהַאלְטֶן אוּנ דֶער עֶרְד אוּנ מַיין גִיצֶעלְט
וְהַכֶּסֶף תַּחְתֶּיהָ אוּנ דָאס זִילְבֶּר אוּנְטֶער דֶעם קְלֵייד :
(כב) וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ מַלְאָכִים הָט יְהוֹשֻׁעַ גְשִׁיקְט שְׁלוּחִים
וַיָּרוּצוּ הָאֹהֱלָה אוּנ זֵיי זֶענֶן גְלָאפְן אוּנ דֶעם גְצֶעלְט
כְּדֵי שֵׁבֶט יְהוּדָה זָאל דֶר וַוייל נִיט אַרוֹיס נֶעמֶן דִי
גְנֵיבָה וְהִנֵּה טְמוּנָה בְּאׇהֳלוֹ אוּנ עֶס אִיז גְוֶועזְן בַּהַאלְטֶן
אוּנ זַיין גְצֶעלְט אוּנ דָאס זִילְבֶּר אִיז אוּנְטֶער דֶעם
קְלֵייד : (כג) וַיִּקָּחוּם מִתּוֹךְ הָאֹהֶל הָאבְּן זֵיי גְנוּמֶן זֵייא
פוּן דֶעם גְצֶעלְט וַיְבִיאוּם אֶל יְהוֹשֻׁעַ אוּנ הָאבְּן זֵייא
גִיבְּרַאכְט צוּא יְהוֹשֻׁעַ אוּנ צוּא אַלִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל
וַיַּצִּיקוּם לִפְנֵי ה׳ אוּנ עֶר הָאט זֵיי אוּף גְשְׁטֶעלְט פַאר
גָאט כְּדֵי אִיטְלִיכֶר זָאל זֶעהְן דוּא חֲכָמִים זָאגְן עֶר
הָאט זֵיי אַיין וָוארְף גְגֶעבִּין פַר גָאט אוּנ הָט גְזָאגְט
אִיבֶּר דִי זַאכְן זָאלְן גְטֵייט וֶוערִין דָאס רוֹב פוּן דִיא
סַנְהֶדְרִין : (כד) וַיִּקַּח יְהוֹשֻׁעַ הָט יְהוֹשֻׁעַ גְנוּמֶן דֶעם
עָכָן בֶּן זֶרַח כְּלוֹמַר דָאס אֵיינְקִיל פוּן זֶרַח וְאֶת הַכֶּסֶף
וגו׳ אוּנ דָם זִילְבֶּר אוּנ דָם שֵׁיינִי קְלֵייד אוּנ דִי צוּנְג
גָאלְד וְאֶת בָּנָיו וְאֶת בְּנוֹתָיו אִין זַיינֶע זוּן אוּנ זַיינֶע
טֶעכְטֶער כְּדֵי צוּ זֶעהְן זַיינֶע יְסוּרִים זָאלְן זִיךְ אַמוּסֶר
אַרוֹיס נֶעמֶן זֵייא זָאלְן שׁוֹן אַזוֹ נִיט טוּן וְאֶת שׁוֹרוֹ וגו׳
אוּנ זַיינֶע אוֹקְסִין אוּנ זַיינֶע אֵייזְלֶן אוּנ זַיינֶע שָׁאף
וְאֶת אׇהֳלוֹ וְאֶת כׇּל אֲשֶׁר לוֹ אוּנ זַיין גְצֶעלְט אוּנ אַלְץ וָוס
צוּ אִים אִיז וְכׇל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ אוּנ כׇּל יִשְׂרָאֵל זֶענְן גְגַאנְגְן

מִיט

וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ
וַיַּעֲלוּ אֹתָם עֵמֶק עָכוֹר׃ כה וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ
מֶה עֲכַרְתָּנוּ יַעְכָּרְךָ יְהוָה בַּיּוֹם הַזֶּה
וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ כָל־יִשְׂרָאֵל אֶבֶן וַיִּשְׂרְפוּ
אֹתָם בָּאֵשׁ וַיִּסְקְלוּ אֹתָם בָּאֲבָנִים׃
כו וַיָּקִימוּ עָלָיו גַּל־אֲבָנִים גָּדוֹל עַד הַיּוֹם
הַזֶּה וַיָּשָׁב יְהוָה מֵחֲרוֹן אַפּוֹ עַל־כֵּן קָרָא
שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא עֵמֶק עָכוֹר עַד הַיּוֹם
הַזֶּה׃ ח א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אַל־
תִּירָא וְאַל־תֵּחָת קַח עִמְּךָ אֵת כָּל־עַם

קמץ בז"ק.

תרגום

דִילֵיהּ וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמֵיהּ
וְאַסִיקוּ יָתְהוֹן לְמֵישַׁר
עָכוֹר: כה וַאֲמַר יְהוֹשֻׁעַ
מָה עַכַרְתָּנָא יַעְכְּרִינָךְ יְיָ
בְּיוֹמָא הָדֵין וּרְגָמוּ יָתֵיהּ
כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאַבְנַיָא
וְאוֹקִידוּ יָתְהוֹן בְּנוּרָא
בָּתַר דִרְגִימוּ יָתְהוֹן
בְּאַבְנַיָא: כו וַאֲקִימוּ
עֲלוֹהִי דְגוֹר אַבְנִין רַב
עַד יוֹמָא הָדֵין וְתָב יְיָ
מִתְקוֹף רוּגְזֵיהּ עַל כֵּן
קְרָא שְׁמָא דְאַתְרָא
הַהוּא מֵישַׁר עָכוֹר עַד
יוֹמָא הָדֵין: א וַאֲמַר יְיָ
לִיהוֹשֻׁעַ לָא תִדְחַל וְלָא
תִתְּבַר דְבַר עִמָךְ יָת כָּל
עַמָא עָבְדֵי קְרָבָא וְקוּם

ת"א וכל ישראל עמו. סנהדרין מ"ד.
מה: עכרתנו. סנהדרין מג
מד: וישרפו אותם. סנהדרין מד:

רש"י

לראות בדינו ויוסרו מלעשות כמוהו: ואת שורו ואת חמורו. לאבדם כמה שנא' והיה כל הנלכד בחרם ישרף באש אותו וגו': (כה) וירגמו אתו וגו'. שחלל את השבת: וישרפו אותם. האהל והמטלטלין: ויסקלו אותם. השור והבהמה:

רד"ק

העמק ואמר יעלו כנגד ההר ועל דרך הזה וירד הסלע: (כה) וירגמו. ואח"כ אמר וישרפו ואח"כ ויסקלו וכתב אדני אבי ז"ל כי דינם היה בשריפה כמו שכתוב ישרף באש אותו ואת כל אשר לו ופי' וירגמו אותו כשהיו מוליכין אותו לשריפה היו רוגמין ומשליכין עליו אבנים מרוב כעסם עליו וכשהיו בעמק עכור שרפו אותו ואת כל אשר לו ואחר כן ויסקלו אותו באבנים כסום באבנים והם שרופים ואחר כן הקימו עליו גל אבנים גדול להיות לאות. ורז"ל פירשו וירגמו אותו אבן הוא לבדו וישרפו אותם באש בממונו הכתוב מדבר שכך נאמר לו מפי הגבורה הנלכד בחרם ישרף באש אותו ואת כל אשר לו אם כן מה תלמוד לומר וירגמו אותו לפי שבשבת גנב

מנחת שי

(כה) מה עכרתנו: עיין מ"ש בפרשת נצבים על מה חרי:

רלב"ג

כאלו השם שילכדו הו שנאמר שלא הובאו שם בניו ובנותיו להמיתם אלא לראות המשפט כדי שיוסרו שכמו זה הפועל המגונה לא יעשו ומשה שיורה על זה שכבר אמר אחר זה: (כה) וירגמו אותו כל ישראל אבן. ויקימו עליו גל אבנים גדול להורות שלא מת שם אדם זולתו ומ"ש וישרפו אותם באש ויסקלו אותם באבנים שב אל הבעלי חיים שהם שורו וחמורו וצאנו וספר שהרפום באש אחר שסקלו אותם באבנים ולא כלל יחד סקילת הבעלי חיים עם סקילת עכן בהוא מבואר שלא יוכללו יחד בזה הענין האדם והבעלי חיים: (א) והנה זכר. באחר זה שבה ההשגחה האלהית על ישראל ולזה השם יתברך שיעשו מלחמה בתחבולות עם אנשי

מצודת ציון

(כה) וירגמו. ענין השלכת אבנים: (כו) גל. גבוה תל:

מצודת דוד

הלכו עם יהושע: ויעלו. אם כי הלכו לעמק אמר ויעלו. כי סביבות העמק עלו דרך הר אל העמק הנקרא עמק עכור ע"ש המאורע: (כה) מה עכרתנו. ר"ל מה מאוד עכרתנו ולזה יעכרך ה': וישרפו אותם. האדרת הלשון והאהל וגו': ויסקלו אותם. בניו ובנותיו ושורו וגו'. (ויתכן לפי שבניו ובנותיו ידעו מזה כמ"ש רז"ל (סנהדרין מ"ד) ולא גלו הדבר לכן נסקלו גם הם אולם רז"ל לא אמרו כן): (כו) עליו. על קברו: עד היום הזה. ר"ל עד עולם עומד הוא בגדלו: על כן וגו' עד היום הזה. ר"ל עדיין שמו עליו: ח (א) אל תירא. לפי שכבר נפלו בזה המקום היה ירא לגשת עוד לזה אמר לו אל תירא: כל עם. לזה לעשות כל

פירוש ע"ט

מיט יְהוֹשֻׁעַ וַיַּעֲלוּ אֹתָם עֵמֶק עָכוֹר אונ זייא האבן זייא אוף גבראכט אונ טאל עָכוֹר: (כה) וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ מֶה עֲכַרְתָּנוּ יְהוֹשֻׁעַ הט געזאגט ווס האסטו אונז בטריבט יַעְכָּרְךָ ה' בַּיּוֹם הַזֶּה גאט זאל דיך בטריבין אין דעם דאזיגן טאג אבער ניט אוף יענר וועלט וַיִּרְגְּמוּ אוֹתוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל אֶבֶן אונ זייא האבין אים פר שטיינט כָּל יִשְׂרָאֵל מיט שטיינר ווייל ער הט מְחַלֵּל שַׁבָּת געוועזן ווארום די גְנֵיבָה האט ער גיטאן אום שַׁבָּת וַיִּשְׂרְפוּ אֹתָם בָּאֵשׁ אונ זיי האבן זיי פאר ברענט אין פייאר דס מיינט מען זיין געצעלט אונ דיא מְטַלְטְלִין פון דעם גיצעלט וַיִּסְקְלוּ אֹתָם בָּאֲבָנִים אונ זיי האבן זיי פאר שטיינט מיט שטיינר דאס מיינט מען זיינע בְּהֵמוֹת: (כו) וַיָּקִימוּ עָלָיו וגו' אונ זייא האבן אוף אים אוף געשטעלט איין גרויסן הויפן שטיינר ביז אין דעם היינטיגן טאג וַיָּשָׁב ה' מֵחֲרוֹן אַפּוֹ אונ גאט איז אום געקערט געווארן פון זיין גרוים צארן ווס ער הט געהאט אוף די יִשְׂרָאֵל עַל כֵּן קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא איבר דעם הט ער גרופן דם אורט עֵמֶק עָכוֹר דאס איז טייטש דער בטריבטער טאל עַד הַיּוֹם הַזֶּה ביז אין דעם היינטיגן טאג הייסט דער טאל אזו:

ח (א) נאך דעם וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ הט גאט געזאגט צו יְהוֹשֻׁעַ היינט אַל תִּירָא וְאַל תֵּחָת זאלסט שון קיין מורא ניט האבין אונ זאלסט ניט ווערן צוא בראכן קַח עִמְּךָ אֵת כָּל עַם הַמִּלְחָמָה נעם מיט דיר דאס

מלחמה

הַמִּלְחָמָה וְקוּם עֲלֵה הָעָי רְאֵה ׀ נָתַתִּי
בְיָדְךָ אֶת־מֶלֶךְ הָעַי וְאֶת־עַמּוֹ וְאֶת־
עִירוֹ וְאֶת־אַרְצוֹ׃ ב וְעָשִׂיתָ לָעַי וּלְמַלְכָּהּ
כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לִירִיחוֹ וּלְמַלְכָּהּ רַק־
שְׁלָלָהּ וּבְהֶמְתָּהּ תָּבֹזּוּ לָכֶם שִׂים־
לְךָ אֹרֵב לָעִיר מֵאַחֲרֶיהָ׃ ג וַיָּקָם יְהוֹשֻׁעַ
וְכָל־עַם הַמִּלְחָמָה לַעֲלוֹת הָעָי וַיִּבְחַר
יְהוֹשֻׁעַ שְׁלֹשִׁים אֶלֶף אִישׁ גִּבּוֹרֵי הַחַיִל
וַיִּשְׁלָחֵם לָיְלָה׃ ד וַיְצַו אֹתָם לֵאמֹר רְאוּ
אַתֶּם אֹרְבִים לָעִיר מֵאַחֲרֵי הָעִיר אַל־
תַּרְחִיקוּ מִן־הָעִיר מְאֹד וִהְיִיתֶם כֻּלְּכֶם
נְכֹנִים׃ ה וַאֲנִי וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתִּי
נִקְרַב אֶל־הָעִיר וְהָיָה כִּי־יֵצְאוּ
לִקְרָאתֵנוּ כַּאֲשֶׁר בָּרִאשֹׁנָה וְנַסְנוּ
לפניהם

תרגום

סק לעי חזי דמסרית
בידך ית מלכא דעי
וית עמיה ית קרתיה
וית ארעיה: ב ותעביד
לעי ולמלכה כמא
דעבדת ליריחו ולמלכה
לחוד עדאה ובעירה
תבוזון לכון אתקן לך
כמנא לקרתא
מאחוראה: ג וקם יהושע
וכל עמא עבדי קרבא
למיסק לעי ובחר יהושע
תלתין אלפין גברא
גברי חילא ושלחינון
בליליא: ד ופקיד יתהון
למימר חזו דאתון כמנין
לקרתא מאחורי קרתא
לא תרחיקון מן קרתא
לחדא ותהון כולכון
מתקנין: ה ואנא וכל
עמא דעמי נתקרב
לקרתא ויהי ארי יפקון
לקדמותנא כדבקדמיתא
ונפוק קדמיהון
ויפקון

ת"א לעי ולמלכה. סנהדרין מד:

רש"י

ח (ב) רק וגו' תבוזו לכם. ולא תחרימו השלל עוד:

רד"ק

והוציא מיריחו והטמין באהלו ונסקל על חלול שבת ונשרף על שמעל בחרם ומנין שבשבת נלכדה יריחו שנאמר ויהי ביום השביעי וקבלו רז"ל שביעי לימי השבוע כמו שכתבנו: (ב) כאשר עשית ליריחו ולמלכה. כי הכל הרגו לפי חרב: תבוזו

רלב"ג

העי לפי שכבר היה אפשר להתיימס בזה האופן בזולת עשיית מופת אחר כי הם יסכימו לצאת מהעיר לרדוף אחרי בני ישראל לפי שבפעם הראשונה נלחום והנה הש"י לא יעשה מופת ללא צורך:

מצודת דוד

הכנו' והתחבולו' האלו להטעו' העובדי כוכבים ומזלות למען יחשבו שכל נלחוס הוא בעבור רוב העם והתחבולות ולא יד ה' עשתה זאת ועי"ז יאספו כולם יחד לסיו' גם המה עם רב ולהמתיק עלה ותחבולו' ברב יועלי' ובזה יהיה טובה גיבה"אל כי את כולם יכו כאחד מבלי ילטרך ללכת מעיר לעיר להכות בה: (ב) מאחריה. לא מן העבר אשר תבואו אליה: (ד) נכונים. ללכת מהר בעת המלטרך: (ה) ונסנו. בכדי להטעות.

מצודת ציון

ח (ב) אורב. יושב במסתור המארב: (ה) ונסנו. מלשון

פירוש ע"ט

מִלְחָמָה פָאלְק, וְקוּם עֲלֵה הָעַי אונ שְׁטֵייא אויף אונ גֵייא אויף צוא דֶער שְׁטָאט עַי רְאֵה נָתַתִּי בְיָדְךָ וגו' זֶעה איך האבּ גֶגֶעבֶּן אונ דיין האנד דֶעם מֶלֶךְ פון עַי אונ זַיין פָאלְק אונ זַיין שְׁטָאט אונ זַיין לַאנד: (ב) וְעָשִׂיתָ לָעַי וּלְמַלְכָּהּ וגו' אונ דו זָאלְסְט טָאן צו עַי אונ צו איר מֶלֶךְ אַזוֹ ווי דו האסְט גֶטָאן צו יְרִיחוֹ אונ צוּם מֶלֶךְ רַק שְׁלָלָהּ וּבְהֶמְתָּהּ תָּבוֹזּוּ לָכֶם נייאֶרְט איר זַאק רוֹבּ אונ אירי בְּהֵמוֹת זָאלְט איר רוֹבְּן צו אַייך אונ זָאלְסְט שׁוֹין נִיט מַחְרִים זַיין דֶעם זַאק רוֹיבּ שִׂים לְךָ אוֹרֵב לָעִיר מֵאַחֲרֶיהָ טוּא צו דִיר אַיין לָאקִיר צו דֶר שְׁטָאט פון הִינְטֶער איר: (ג) וַיָּקָם יְהוֹשֻׁעַ וְכָל עַם הַמִּלְחָמָה לַעֲלוֹת הָעָי איז אויף גְשְׁטַאנֶען יְהוֹשֻׁעַ אונ גָאר דָאס מִלְחָמָה פָאלְק צו אויף גֵיין קֵיין עַי וַיִּבְחַר יְהוֹשֻׁעַ וגו' אונ יְהוֹשֻׁעַ הָאט אוֹיס גְקְלִיבֶּן דְרַייסִיג טוֹיזֶנְט מַאן שְׁטַארְקֶע חַיִילוֹת לַייט אונ הָט זֵיי גְשִׁיקְט בַּיי נַאכְט: (ד) וַיְצַו אוֹתָם לֵאמֹר אונ עֶר הָאט זֵיי גְשַׁאפְט צו זָאגֶן רְאוּ אַתֶּם אוֹרְבִים לָעִיר מֵאַחֲרֵי הָעִיר זֶעהְט איר לַאקִירְט צו דֶער שְׁטָאט פון הִינְטֶער דֶער שְׁטָאט אַל תַּרְחִיקוּ מִן הָעִיר מְאוֹד איר זָאלְט זִיךְ נִיט זֵייעֶר דֶער ווַייטֶרְן פון דֶער שְׁטָאט וִהְיִיתֶם כֻּלְּכֶם נְכוֹנִים אונ איר זָאלְט זַיין אַלֶע אָן גְבְּרֵייט: (ה) וַאֲנִי וְכָל הָעָם אֲשֶׁר אִתִּי איךְ אונ גָאר דָם פָאלְק ווָאס מִיט מִיר איז וֶועלֶן מִיר גְנֶעהְנִין צו דֶר שְׁטָאט וְהָיָה כִּי יֵצְאוּ לִקְרָאתֵנוּ כַּאֲשֶׁר בָּרִאשׁוֹנָה אונ עֶס ווֶעט זַיין אז זֵיי ווֶעלֶן אַרוֹס גֵיין צו אוּנְז אַזוֹ ווי צוּם
ערשטן

לִפְנֵיהֶם: ו וְיָצְאוּ אַחֲרֵינוּ עַד הַתִּיקֵנוּ
אוֹתָם מִן־הָעִיר כִּי יֹאמְרוּ נָסִים לְפָנֵינוּ
כַּאֲשֶׁר בָּרִאשֹׁנָה וְנַסְנוּ לִפְנֵיהֶם: ז וְאַתֶּם
תָּקֻמוּ מֵהָאוֹרֵב וְהוֹרַשְׁתֶּם אֶת־הָעִיר
וּנְתָנָהּ יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּיֶדְכֶם: ח וְהָיָה
כְּתָפְשְׂכֶם אֶת־הָעִיר תַּצִּיתוּ אֶת־הָעִיר
בָּאֵשׁ כִּדְבַר יְהוָה תַּעֲשׂוּ רְאוּ צִוִּיתִי
אֶתְכֶם: ט וַיִּשְׁלָחֵם יְהוֹשֻׁעַ וַיֵּלְכוּ אֶל־
הַמַּאְרָב וַיֵּשְׁבוּ בֵּין בֵּית־אֵל וּבֵין הָעָי
מִיָּם לָעָי וַיָּלֶן יְהוֹשֻׁעַ בַּלַּיְלָה הַהוּא
בְּתוֹךְ הָעָם: י וַיַּשְׁכֵּם יְהוֹשֻׁעַ בַּבֹּקֶר

תרגום

ו וְיִפְקוּן בַּתְרָנָא עַד דְּנִגּוּד יָתְהוֹן מִן קַרְתָּא אֲרֵי יֵימְרוּן תָּבְרִין קֳדָמָנָא כִּדְבְקַדְמֵיתָא וְנִפּוּךְ קֳדָמֵיהוֹן: ז וְאַתּוּן תְּקוּמוּן מִכְּמָנָא וּתְתָרְכוּן יַת קַרְתָּא וְיִמְסְרִנָּהּ יְיָ אֱלָהֲכוֹן בִּידְכוֹן: ח וִיהֵי כְּמֵיחַדְכוֹן יַת קַרְתָּא תַּדְלְקוּן יַת קַרְתָּא בְּנוּרָא כְּפִתְגָּמָא דַּיְיָ תַּעַבְדוּן חֲזוֹ דְּפַקְּדִית יַתְכוֹן: ט וּשְׁלָחִינּוּן יְהוֹשֻׁעַ וַאֲזַלוּ לִכְמָנָא וִיתִבוּ בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין עָי מִמַּעֲרַב לְעָי וּבָת יְהוֹשֻׁעַ בְּלֵילְיָא הַהוּא בְּגוֹ עַמָּא: י וְאַקְדִּים יְהוֹשֻׁעַ בְּצַפְרָא וּמְנָא יַת עַמָּא וּסְלֵיק הוּא וְסָבֵי יִשְׂרָאֵל

רד"ק

לכם. כלומר זאת לא תהיה חרם כמו יריחו אבל תבוזו אותה לכם לכל צרכיכם שלא יבא ממנ' אוצר ה': (ו) התיקנו. שרשו נתק ר"ל עד שנתק אותם מן העיר ברדפם אחרינו: (ז) ואתם תקומו מהאורב. שם כמו והמארב וכמוהו שם בזה המשקל פלדע ואת היותר החרמנו. ויעהו שורק: והורשתם את העיר. את יושבי העיר תגרשום ותכלום: (ח) בתפשכם. מקור בכ"ף: כדבר ה' תעשו. שהרי אמר לו כאשר עשית ליריחו ויריחו שרפו באש: ראו צויתי אתכם. כלומר שתהיו זריזים:
(ט) וילן יהושע בלילה ההוא בתוך העם. באמצע המחנה לן בלילה ההוא כדי לזרזם כלם להשכים בבקר ולערוך המלחמה:

רש"י

(ו) התיקנו אותם. לשון תיק שנוטלים מתיק הכיר דישפורי"ר בלע"ז (מלה נוספת בלשון דעפורע"ר בל"א הערויסליהען וגם תיק נקרא בל"ל פורלה בל"א חיינע סייד) ויש לפותרו לשון נתיקה כמו התיקם כצאן לטבחה: (ז) והורשתם. ותתרכון: (ט) מים לעי. שהעי מקדם לבית אל ובית אל מים לעי: וילן יהושע וגו' בתוך העם:

מנחת שי

ח (ט) וילכו אל המארב. בקצת ס"ס הלמ"ף בגעיא לבדו וכן (בתילים י' וד"ה ב' י"ג):

מצודת ציון

נוסם וכריהם: (ו) התיקנו. ענין העתקה והסרה: (ז) והורשתם. ענין גרושין: (ח) תציתו. תבעירו כמו וילת אש בציון (איכה ד'): (ט) מים. ממערב:

מצודת דוד

(ו) ויצאו. ואז יצאו לרדוף אחרינו: עד התיקנו. ר"ל הניסה תועיל עד אשר ננתק אותם מן העיר לרדוף אחרינו כי יאמרו שבאמת בעבור הפחד נסים הם כאשר במלחמה הראשונה: ונסנו. וגוסיף לנוס עוד להרחיקם מן העיר: (ז) מהאורב. מהמקום שתהיו אורבים: את העיר. את הנמצאים בעיר: (ח) כדבר ה'. שאמר לשרפה כמ"ש למעלה ועשית לה כאשר עשית ליריחו: ראו צויתי.

פירוש ע"ט

ערשטן וְנַסְנוּ לִפְנֵיהֶם וועלן מיר אנטלופן פאר זייא: (ו) וְיָצְאוּ אַחֲרֵינוּ אונ זיי וועלן ארויס גיין נאך אונז עַד הַתִּיקֵנוּ אוֹתָם מִן הָעִיר ביז מיר וועלן זייא מאכין פאר ריקין אונ ארויס גיין פון דר שטאט כִּי יֹאמְרוּ ווארום זיי וועלן זאגן נָסִים לְפָנֵינוּ כַּאֲשֶׁר בָּרִאשׁוֹנָה מיר אנטלופן פאר זייא אזו ווי צום ערשטן וְנַסְנוּ לִפְנֵיהֶם אונ מיר וועלן אנטלופן פר זיי: (ז) וְאַתֶּם תָּקוּמוּ מֵהָאוֹרֵב וגו' אונ איר זאלט אויף שטיין פון דעם לאקיר אורט אונ זאלט פאר טרייבן דיא איבריגע לייט פון דער שטאט וּנְתָנָהּ ה' אֱלֹהֵיכֶם בְּיֶדְכֶם אונ גאט אייער גאט וועט זיא געבן אין אייער האנט: (ח) וְהָיָה כְּתָפְשְׂכֶם אֶת הָעִיר אונ עס וועט זיין אז איר וועט איין נעמן די שטאט תַּצִּיתוּ אֶת הָעִיר בָּאֵשׁ זאלט איר אן צינדן דיא שטאט אין פייאר כִּדְבַר ה' תַּעֲשׂוּ אזו ווי דיא רייד פון גאט זאלט איר טאן רְאוּ צִוִּיתִי אֶתְכֶם זעהט איך האב עס אייך גשאפט: (ט) וַיִּשְׁלָחֵם יְהוֹשֻׁעַ הט זיי יהושע גשוקט וַיֵּלְכוּ אֶל הַמַּאְרָב אונ זיי זענן גנאנגן צו דעם לאקיר אורט צווישן בית אל אונ צווישן עי מִיָּם לָעָי פון מערב זייט צו עי וַיָּלֶן יְהוֹשֻׁעַ בַּלַּיְלָה וגו' אונ יהושע הט גנעכטיגט אונ דר דאזיגר נאכט צווישן דעם פאלק כדי ער זאל זיין גרייט אין דר פריא צוא גיין צוא דער מלחמה: (י) וַיַּשְׁכֵּם יְהוֹשֻׁעַ בַּבֹּקֶר האט זיך יהושע גפעדרט אין דר פריא וַיִּפְקוֹד אֶת הָעָם אונ הט גציילט דס פאלק ויעל אונ איז אויף גנאנגן הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל ער אונ דיא עלצטע פון ישראל לִפְנֵי הָעָם פר דעם פאלק העי קיין עי: (יא) וְכָל הָעָם הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ אונ גאר דם מלחמה פאלק וואס זענן גוועזן מיט אים עָלוּ וַיִּגְּשׁוּ זענין אויף גנאנגן אונ האבן גנעהנט

ויבאו

ויפקד את־העם ויעל הוא וזקני ישראל
לפני העם העי: יא וכל־העם המלחמה
אשר אתו עלו ויגשו ויבאו נגד העיר
ויחנו מצפון לעי והגי בינו ובין העי:
יב ויקח כחמשת אלפים איש וישם
אותם אורב בין בית־אל ובין העי מים
לעיר: יג וישימו העם את־כל־המחנה
אשר מצפון לעיר ואת־עקבו מים לעיר
וילך יהושע בלילה ההוא בתוך העמק:
יד ויהי כראות מלך־העי וימהרו

ביניו קרי לעי קרי וישכימו

תרגום

ישראל קדם עמא לעי: יא וכל עמא עבדי קרבא דעמיה סליקו ואתקרבו ואתו לקבל קרתא ושרו מצפונא לעי וחילתא בינוהי ובין עי: יב ודבר כחמשא אלפין גברא ושוי יתהון כמנא בין בית אל ובין עי ממערב לעי: יג ושויאו עמא ית כל משריתא דמצפונא לקרתא וית כמניה מערב לקרתא ואזל יהושע בליליא ההוא בגו מישרא: יד והוה כד חזא מלכא דעי ואוחיאו ואקדימו ונפקו

ת״א בתוך העמק. עירובין סג מגלה ג סנהדרין מד:

רש״י

להיות נכון בהשכמת הבקר: (י) ויעל הוא. כמו שאמר לו המקום אם הוא עובר לפניהם עוברין ואם לאו אין עוברין: (יב) ויקח כחמשת אלפים איש. אורב אחר אורב אחד קרוב לעיר מחברו: (יג) וישימו העם. שימה זו לשון הזמנה סמוך לחומה להלחם כמו שנאמר בבן הדד במלכים שימו על העיר וישימו: ואת עקבו. ואת ארבו כמו ויעקבני: וילך יהושע בלילה ההוא בתוך העמק:

רד״ק

(י) ויפקד: השגיח בהם ונתן עינו עליהם איך הם מוכנים למלחמ': (יא) וכל העם המלחמ'. חסר הנסמך ומשפט העם עם המלחמה כמו הארון הברית: (יב) ויקח כחמשת אלפים איש. שיהיו גם כן אורב אולי שם אות' סמוך לעי יותר מן הראשונים. (יג) וישימו. האורב והמחנה שמו עצמם. ויקרבו לעיר יותר ממה שהיו וכן אומר במלחמת בן הדד על שומרון ויאמר שימו וישימו על העיר: ואת עקבו. בתרגומו וית כמניה כלומר מארבו מן ויעקבני כי המארב הוא ערמ': וילך יהושע בלילה ההיא בתוך העמק. כלומר הלך הוא ואחרי' עמו בתוך העמק שהמחנה

רלב״ג

(יג) וילך יהושע בלילה ההוא בתוך העמק. אחשוב זה שמחשבתו והשתדלותו לא היתה בלילה ההוא כי אם בהישרת העם בדבר המלחמה הזאת וכדי שיבטח לבם יותר ולא ירך לבבם על מה שהיו נגפים בראשונה עלה יהושע וזקני ישראל לפני העם ולזה היה יהושע והזקנים במקום היותר מסוכן וזכר עם זה לזאת הסבה בעינו לפי מה שאחשוב שכבר לן יהושע בלילה ההוא בתוך העמק כי העמק הוא המקום היותר שפל והוא היותר מסוכן במקומות בדבר המלחמה והנה לקח יהושע מהשלשים אלף שבחר חמשה אלפים איש והיה אורב בין ישראל ובין העי מים לעיר והנה הם היו במקום קרוב למקום יהושע עד שיתכן בהם שישאו כשיטה יהושע את ידו בכידון והוא הרומח אשר בו הנם ויהיו הנשארים קרובים להם באופן שיתקבלו כולם בעת היאת ויבואו אל העיר וילכדוה: (יד) והנה זכר וכבר יצאו אנשי העיר לקראת ישראל למלחמה למועד לפני הערבה אמר למועד להורות שבכתו העם שהיום שילאו

מנחת שי

(יא) והגי בינו. ביניו קרי ומה שנמסר במקרא גדולה זג' חסר' בליבנא מקומו הראוי לו הוא על מלת והגי שהם ג' חסר' אל״ף ובימנהון בגיא יראת וזאת הברכה במ״ג: (יב) ויקח כחמשת אלפים איש וישם אותם. בספרים מדויקים כתיבת יד והדפוסים ישנים מלת אותם מלא וא״ו וכן ראוי על פי המסורת שהזכרתי למעלה בסימן ז': בין בית אל ובין העי מים לעיר. חלוקים הספרים והמסורות במקצת ספרים כתיב לעיר וקרי לעי וכן כתב בעל כלי יקר ובמקצתם כתיב וקרי לעיר וחלוקים גם כן בפסוק ויזעקו כל העם אשר בעיר שבסמוך ובספר אחד ישן זה האחרון כתיב וקרי בעי. ויונתן תרגם הראשון ממערב לעי והאחרון בקרתא בעי דומה שהראשון כתוב וקרי לעי והאחרון כתיב בעיר וקרי בעי ותרגם הקרי והכתיב. ורד״ק כתב אבר בעיר כן כתיב וקרי בעי ועל הראשון לא כתב מאומה ובמסרה גדולה נמסר עי ב' כתיב עיר וסימנהון ויקח כחמשת אלפים: ויזעקו כל העם. מסורת אחריתי וילחם יהושע לעי. וכל העם המלחמה לעי. ויקח כחמשת אלפים לעיר. וישימו את העם לעיר. ובחילופים

מצודת דוד

ר״ל הזהרו ואל תמרו פי: (י) ויפקד. השגיח בהם אם המה מוכנים למלחמה: (יב) וישם אותם אורב. שם עוד אורב אחד יותר קרוב אל העיר: (יג) וישימו העם. העם עצמם הזמינו למלחמה את המחנה וגו' וגם הזמינו את עקבו והוא האורב: בתוך העמק.

מצודת ציון

(י) ויפקד. ענין השגחה: (יא) והגי. והעמק: (יג) וישימו. ענין הזמנה למלחמה כמו שימו אל העיר (מ״א כ): עקבו. תרגמו מארבו והוא מלשון ויעקבני זה פעמים (בראשית כ״ז) שהוא ענין ערמה:

פירוש ע״ט

ויבאו נגד העיר און זעניו געקומען אקעגין דר שטאט ויחנו מצפון לעי און האבין גרוט פון צפון זייט צו עי והגי ביניו ובין העי און דער טאל איז געוועזען צווישן זיי און צווישן עי: (יב) ויקח כחמשת אלפים איש און ער האט גנימען אזוא וויא פינף טויזנט מאן וישם וגו' און הט זיי ווידר גטאן צו איין לאקיר צווישן בית אל און צווישן עי מים לעי פון מערב זייט צו עי דם לאקיר הט ער גשטעלט נעהנטר ביי דער שטאט פון דעם ערשטן לאקיר: (יג) וישימו העם האבן זיך גטאן דס פאלק אן ברייטן נאהינט פון דר מויער צו מלחמה האלטן את כל המחנה אשר מצפון לעיר גאר דיא מחנה וואס איז געוועזן פון צפון זייט צו דר שטאט ואת עקבו מים לעיר און דעם לאקיר האבן זיי אן גבריט פון מערב זייט צו דר שטאט וילך יהושע בלילה ההוא בתוך העמק און יהושע איז גגאנגן אין דר דאזיגר נאכט אין דעם טאל· די חכמים זאגן ער הט די נאכט איבר גנעכטיגט און הט עוסק געוועזן אין איין טיפע הלכה: (יד) ויהי כראות מלך העי און

וַיַּשְׁכִּימוּ וַיֵּצְאוּ אַנְשֵׁי־הָעִיר לִקְרַאת־
יִשְׂרָאֵל לַמִּלְחָמָה הוּא וְכָל־עַמּוֹ לַמּוֹעֵד
לִפְנֵי הָעֲרָבָה וְהוּא לֹא יָדַע כִּי־אֹרֵב לוֹ
מֵאַחֲרֵי הָעִיר׃ טו וַיִּנָּגְעוּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־
יִשְׂרָאֵל לִפְנֵיהֶם וַיָּנֻסוּ דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר׃
טז וַיִּזָּעֲקוּ כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בָּעִיר לִרְדֹּף
אַחֲרֵיהֶם וַיִּרְדְּפוּ אַחֲרֵי יְהוֹשֻׁעַ וַיִּנָּתְקוּ
מִן־הָעִיר׃ יז וְלֹא־נִשְׁאַר אִישׁ בָּעַי וּבֵית
אֵל אֲשֶׁר לֹא־יָצְאוּ אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעַזְבוּ
אֶת־הָעִיר פְּתוּחָה וַיִּרְדְּפוּ אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל׃

בעי קרי

תרגום

וּנְפַקוּ אֱנָשֵׁי קַרְתָּא לִקְדָמוּת יִשְׂרָאֵל לְאַגָּחָא קְרָבָא הוּא וְכָל עַמֵּיהּ לִזְמָנָא דִמְתַקַּן לֵיהּ לִקֳדָם מֵישְׁרָא וְאִינוּן לָא יָדְעִין אֲרֵי כְּמָנָא לְהוֹן מֵאֲחוֹרֵי קַרְתָּא׃
טו וְאִתְּבָרוּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָל יִשְׂרָאֵל קֳדָמֵיהוֹן וַאֲפָכוּ לְאוֹרַח מַדְבְּרָא׃
טז וְאִתְכְּנִישׁוּ כָּל עַמָּא דִי בְקַרְתָּא בְּעַי לְמִרְדַּף בַּתְרֵיהוֹן וּרְדַפוּ בָּתַר יְהוֹשֻׁעַ וְאִתְנְגִידוּ מִן קַרְתָּא׃ יז וְלָא אִשְׁתְּאַר אֱנָשׁ בְּעַי וּבֵית אֵל דְּלָא נְפַקוּ בָּתַר יִשְׂרָאֵל וּשְׁבַקוּ יַת קַרְתָּא כַּד פְּתִיחָא וּרְדַפוּ בָּתַר יִשְׂרָאֵל

רד"ק

שם לראות שומרי המחנה אם הם ערים או ישנים פן יצאו אנשי העי פתאום עליהם והכום : (יד) למועד . כתרגומו לזמנא דמתקן ליה כלומ' שהכין המלך ואמר בשעה פלונית נהיה מוכנים כלנו לצאת למלחמה : לפני הערבה . לפני המישור אשר היה את פני העיר : (טו) וינגעו . הראו עצמם נגועים ונסים לפניהם וגם הם היו נגועים כי אי אפשר שהיו נסים לפניהם שלא היו נגועים בהם ואלו לא היו נגועים אלא מראים עצמם נגועים לכך היה אומר ויתנגעו מבנין התפעל כי כן המשפט : דרך המדבר . מקום מרעה הבהמות יקרא מדבר בין סמוך לעיר ובין רחוק מן העיר לפי' אמר ורעו כבשים כדברם כער' בתוך הדברו והוא מתרגם וינהגו ודבר לפי שהרועה נוהג שם המקנה : (טז) ויזעקו . נתקבצו לרדוף אחריהם ולפי שהתקבוץ ואסיפת העם הוא על ידי זעקה לפי' נאמר בזה הלשון : אשר בעיר . כן כתיב וקרי בעי והכתוב מורה שנזעקו כל הנשארים בעיר לרדוף אחריהם והקרי מורה אשר בעי וגבולה וכן כתיב ולא נשאר איש

רש"י

אמרו רבותינו שלן בעומקה של הלכה : (יד) למועד · לזמן היום שנועדו יחד מאתמול באותה שעה נגלה שהיו מנחשים ומעוננים : (טו) וינגעו · לשון נגע ואתברו. הראו עצמן

מנחת שי

שבין בני ארץ ישראל ובין בני בבל כתוב למערבאי ב' פסוק לעיר כתיב וקרי . למדינחאי לעיר כתיב לעי ק' ע"כ . ולא איתפרד מכתם הכיניהו : (טז) ויזעקו כל העם אשר בעיר בעי קרי כן כתב רד"ק ובעל כלי יקר ועי' מ"ש לעיל בפסוק : (יז) בעי ובית אל . חד מן דסבירין וכנים וסימן נמסר (פרשת ואתה ומלכים ב')

רלב"ג

לקראתם בפעם הראשונה יצאו עתה כי זה ממה שיחזק לב אנשי העי ויחשבו שכמו שגלו אז יגלו עתה ואמר לפני הערבה כי במקום ההוא לפי מה שאחשוב היו מגלהים בפעם הראשונה או אומר לפני הערבה כי מהמקום ההוא יתכן שלא היו יכולין לראות האורב אשר מאחרי העיר וזאת התחבולה הנכונה לאחוז בקלות כי בראותם עשן העיר עולה השמימה אבד לבם נמס ונסיהם לא נשאר להם כח ולא לנוס מאומד והסיוע להלחם עם ישראל באופן ראוי וזה מבואר מאד :

מצודת ציון

(יד) למועד . לזמן כמו למועד אשוב אליך (בר' י"ח) :

מצודת דוד

להתקרב אל העיר : (יד) למועד . לזמן שיצאו במלחמה הראשונה : (טו) וינגעו . הראו עצמם כאלו היו מנוגעים ר"ל מוכים ונחלשים : (טז) ויזעקו . נתקבצו מזעקת המאסף :

פירוש ע"ט

עס איז גיוועזין אז דר מלך פון עי האט זיי דר זעהן וימהרו וישכימו האבין זייא גיאיילט אונ האבין זיך גיפעדערט ויצאו אנשי העיר אונ זיי זענען ארויס גגאנגען די מאנן פון דר שטאט אקעגין די ישראל צו דר מלחמה הוא וכל עמו דער מלך פון עי אונ גאר זיין פאלק למועד צו דר צייט וואס זיי האבין זיך געבטין בראטין מיט כישוף אונ וועלכער שעה זייא זאלין ארוס גיין · זענן זיי אונ דר צייט ארוס גגאנגן לפני הערבה פר דעם פלאץ וואס איז גוועזן פר דר שטאט והוא לא ידע כי אורב לו מאחרי העיר אונ דער מלך פון עי האט ניט גיוויסט אז איין לאקיר איז פר האנדן צו אים פון הינטר דער שטאט : (טו) וינגעו יהושע כל ישראל לפניהם אונ זיי זענן וואורן גפלאגט יהושע אונ כל ישראל פר זיי כלומר זיי האבן זיך גמאכט גלייך ווי זיי ווערן גשלאגן פר זיי וינוסו דרך המדבר אונ זייא זענן אנטלאפן גווארן אין וועג פון דער מדבר : (טז) ויזעקו כל העם אשר בעיר זענן ווארן איין גזאמלט דורך גשרייא גאר דס פאלק וואס אין דער שטאט עי לרדוף אחריהם צו נאך יאגן נאך זיי וירדפו אחרי יהושע אונ זיי האבן נאך גיאגט נאך יהושע וינתקו מן העיר אונ זענן פר ריקט גווארין פון דער שטאט : ולא נשאר איש אונ עס איז ניט איבער גבליבן איין מאן אין עי אונ אין בית אל אשר לא יצאו אחרי ישראל וואס זענן ניט ארוס גגאנגן נאך די ישראל ויעזבו את העיר פתוחה אונ זיי האבן פר לאזט דיא שטאט אופן וירדפו וגו' אונ האבן נאך גיאגט

יח ויאמר יהוה אל־יהושע נטה בכידון
אשר־בידך אל־העי כי בידך אתננה
ויט יהושע בכידון אשר־בידו אל־
העיר: יט והאורב קם מהרה ממקומו
וירוצו כנטות ידו ויבאו העיר וילכדוה
וימהרו ויציתו את־העיר באש: כ ויפנו
אנשי העי אחריהם ויראו והנה עלה
עשן העיר השמימה ולא־היה בהם
ידים לנוס הנה והנה והעם הנס המדבר
נהפך אל־הרודף: כא ויהושע וכל־
ישראל ראו כי־לכד הארב את־העיר
וכי עלה עשן העיר וישבו ויכו את־
אנשי העי: כב ואלה יצאו מן־העיר

לקראתם

תרגום

ישראל: יח ואמר יי
ליהושע ארים ברומחא
די בידך על עי ארי
בידך אמסרינה וארים
יהושע ברומחא דבידיה
על קרתא: יט וכמנא
קם בפריע מאתריה
ורהטו כדארים ידיה
ועלו לקרתא וכבשוה
ואוחיאו ואדליקו ית
קרתא בנורא:
כ ואתפניאו אנשי עי
לאחוריהן נחזו
והא סליק תננא
דקרתא לצית שמיא
ולא הוה בהון חילא
למערק לכא ולכא
ועמא דאפיך למדברא
אתהזר על רדפא:
כא ויהושע וכל ישראל
חזו ארי כבש כמנא ית
קרתא וארי סליק תננא
דקרתא ותבו ומחו ית
אנשי עי: כב ואלין נפקו
מן קרתא לקדמותהון
והוו

רש"י

כאלו הם נגפים לפניהם: (יח) נטה בכידון. היא היה סימן לאורב לצאת מן המארב בראותו הכידון נטוי על העיר כידון ספידור בלע"ז והוא (עספארא) (בל"א אין גראסעם שווערד): (כ) ידים. כח: והעם הנס המדבר. ישראל שנסו אל המדבר כמו שאמור למעלה נהפך להלחם אל הרודף: (כב) ואלה יצאו מן העיר. האורב שהלית

רד"ק

בעי ובבית אל: (יח) בכידון. כתרגומו ברומחא: (כ) ידים. מקום כמו רוועות על ידיהם או כח כתרגומו חילא: אל הרודף. ישראל שהיו נסים אל המדבר נהפך אל אנשי העי שהיו רודפים אותם: (כב) בשדה. במדבר השדה כולל מקום זרע העבוד ומקום מרעת הבהמות גם כן לפיכך פי' במדבר אשר רודפים בו:

מנחת שי

כ') במסרה גדולה: (כה) את אנשי העי. במקרא גדולה נכתב על זה מצאנו בספר יען העיר עד כהן. ובכל ספרים שלפנינו כתיב וקרי העי ואת ואיתי גם

מצודת דוד

(יח) נטה בכידון. לעשות סימן לאורב לבא אל העיר: (כ) אל הרודף. הם אנשי העי שהיו מתחלה רודפים לישראל: (כב) ואלה.

מצודת ציון

(יח) בכידון. ברומח: (כ) ידים. מקום כמו יד אבשלום (ש"ב י"ח): (כב) בתוך. באמצע כמו והעיר בתוך (במדבר ל"ה):

פירוש ע"ט

נאך דיא ישראל: (יח) ויאמר ה' אל יהושע האט גאט געזאגט צו יהושע נטה בכידון וגו' נייג מיט דר שפיז ווָס אין דיין האנד איז אוף עי ווארים דם זאל זיין איין סימן צום לאקיר ער זאל ארוס גיין פון זיין אורט צוא קומען אונ שטאט ארויין כי בידך אתננה דען אין דיין האנט וועל איך זיא געבין ויט יהושע בכידון אשר בידו אל העיר האט גנייגט יהושע מיט דער שפיז וואס איז גוועזן אין זיין האנד אוף דר שטאט: (יט) והאורב קם מהרה ממקומו אונ דר לאקיר איז גיך אוף גשטאנן פון זיין אורט וירוצו כנטות ידו אונ זענן גלאפן וויא יהושע האט גנייגט זיין האנט אוף דר שטאט ויבאו העיר וילכדוה אונ זענן גקומן אין דר שטאט אונ האבן זיא בצוואונגן וימהרו ויציתו את העיר באש אונ זיי האבן גאיילט אונ האבן אן גצונדן די שטאט אונ פייאר: (כ) ויפנו אנשי העי אחריהם אונ זיי האבן זיך אום געקערט די מאנן פון עי הינטער זיך האבן זייא גזעהן והנה עלה עשן העיר השמימה אונ עס איז אוף גגאנגן דער רויך פון דער שטאט ביז צום הימל ולא היה בהם ידים לנוס הנה והנה איז ניט גוועזן אין זיי קיין כח צו אנטלופן אהער אודר אהין אונ דם פאלק ישראל וואס איז פריער אנטלאפן גוואָרן צוא דער מדבר נהפך אל הרודף איז וואָרין אום געקערט צוא מלחמה האלטען מיט דעם נאך יאגער דאס זענין דיא לייט פון עי: (כא) ויהושע וכל ישראל ראו אונ יהושע אונ כל ישראל האבן גזעהן אז דר לאקיר האט בצוואונגן די שטאט עי וכי עלה עשן העיר אונ עס איז אוף גגאנגן דר רויך פון דר שטאט וישובו ויכו את אנשי העי האבן

לִקְרָאתָם וַיִּהְיוּ לְיִשְׂרָאֵל בַּתָּוֶךְ אֵלֶּה
מִזֶּה וְאֵלֶּה מִזֶּה וַיַּכּוּ אוֹתָם עַד־בִּלְתִּי
הִשְׁאִיר־לָהֶם שָׂרִיד וּפָלִיט׃ כג וְאֶת־מֶלֶךְ
הָעַי תָּפְשׂוּ חָי וַיַּקְרִבוּ אֹתוֹ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ׃
כד וַיְהִי כְּכַלּוֹת יִשְׂרָאֵל לַהֲרֹג אֶת־כָּל־
יֹשְׁבֵי הָעַי בַּשָּׂדֶה בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר רְדָפוּם
בּוֹ וַיִּפְּלוּ כֻלָּם לְפִי־חֶרֶב עַד־תֻּמָּם *
וַיָּשֻׁבוּ כָל־יִשְׂרָאֵל הָעַי וַיַּכּוּ אֹתָהּ לְפִי־
חָרֶב׃ כה וַיְהִי כָל־הַנֹּפְלִים בַּיּוֹם הַהוּא
מֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה שְׁנֵים עָשָׂר אָלֶף כֹּל
אַנְשֵׁי הָעָי׃ כו וִיהוֹשֻׁעַ לֹא־הֵשִׁיב יָדוֹ
אֲשֶׁר נָטָה בַּכִּידוֹן עַד אֲשֶׁר הֶחֱרִים אֵת
כָּל־יֹשְׁבֵי הָעָי׃ כז רַק הַבְּהֵמָה וּשְׁלַל

תרגום

וַהֲווֹ לְיִשְׂרָאֵל בִּמְצִיעָא אִלֵּין מִכָּא וְאִלֵּין מִכָּא וּמְחוֹ יַתְהוֹן עַד דְּלָא אִשְׁתְּאַר לְהוֹן שְׁאָר וּמְשֵׁיזֵב׃ כג וְיָת מַלְכָּא דְעַי אֲחַדוּ כַּד חַי וְקָרִיבוּ יָתֵיהּ לְוָת יְהוֹשֻׁעַ׃ כד וַהֲוָה כַּד שֵׁיצִיאוּ יִשְׂרָאֵל לְקַטָּלָא יַת כָּל יָתְבֵי עַי בְּחַקְלָא בְּמַדְבְּרָא דִּי רְדָפוּנוּן בֵּיהּ וְאִתְקְטָלוּ כּוּלְּהוֹן לְפִתְגַם דְּחָרֶב עַד דִּשְׁלִימוּ וְתָבוּ כָל יִשְׂרָאֵל לְעַי וּמְחוֹ יָתַהּ לְפִתְגַם דְּחָרֶב׃ כה וַהֲווֹ כָּל דְּאִתְקְטָלוּ בְּיוֹמָא הַהוּא מִגְּבַר וְעַד אִתְּתָא תְּרֵי עֲשַׂר אַלְפִין כֹּל אֱנָשֵׁי עָי׃ כו וִיהוֹשֻׁעַ לָא אֲתֵיב יְדֵיהּ דַּאֲרִים בְּרוּמְחָא עַד דְּגַמַּר יַת כָּל יָתְבֵי עָי׃ כז לְחוֹד בְּעִירָא וַעֲדִי קַרְתָּא
ההיא

פסקא באמצע פסוק

מנחת שי

העיר

מחלוקת : (כב) עד בלתי השאיר לו שריד ופליט . במקצת ספרים כ"י והדפוסים החדשים כתיב להם וכן תרגם יונתן . ובמ"א כ"י כתיב לו וק' להם . אבל בס"ס מדוייקים כ"י והדפוסים קדמונים כתוב לו ואין כאן קרי וכתיב כלל . וכן הוא במהיר כתיב גם בעל כלי יקר טרח לפרש מלת לו בלשון יחיד הנס דלאומרו ויכו חומש תורה הפך : (כד) ויהי ככלות ישראל וגו' עד תמם וישבו כל ישראל וגו' . במקרא גדולה יש פיסקא באמצעות פסוק ולא ראיתי באחר ספרים גם התכם

מצודת ציון

שריד . כינוי לנשארים כמו שרידי חרב (ירמיה ל"א) : ופליט . גם

מצודת דוד

הנשי האורב : (כד) ויכו אותה . הנשים והטף :

פירוש ע"ט

זיי זיך אום גקערט און האבן גשלאגן דיא מאנן פון דער שטאט עי : (כב) ואלה און דיא דאזיגע לאקיר לייט וואס האבן אן גצינדן דו שטאט יצאו מן העיר לקראתם זענן ארויס גגאנגן פון דער שטאט אקעגן זיי דס מיינט מען אקעגן יהושע און אקעגן דיא ישראל ויהיו לישראל בתוך און זיי זענן גוועזן די לייט פון עי צו דיא ישראל אין מיטן אלה מזה ואלה מזה די דאזיגע לייט וואס איז גוועזן מיט יהושע זענן גוועזן פון דר זייט און די דאזיגי לאקיר לייט זענן גוועזן פון דר אנדערער זייט ויכו אותם עד בלתי השאיר להם שריד ופליט און זייא האבן זיי גשלאגין ביז זייא האבין ניט איבר גלאזט צו זיי איין איבר בלייבונג און איין אנטרינונג : (כג) ואת מלך העי תפשו חי און דעם מלך פון עי האבן זיי גחאפט לעבדיגר הייד ויקריבו אותו אל יהושע און זיי האבן אים גמאכט גנעהן צו יהושע : (כד) ויהי ככלות ישראל להרוג און עס איז גוועזן אז די ישראל האבן פר לענדט צוא הרגנן אלע זיצר פון עי בשדה און פעלד במדבר אשר רדפום בו אין דער מדבר וואס זיי האבן נאך גיאגט די ישראל און אים ויפלו כלם לפי החרב און זייא זענן אלע גפאלן דורך דער שארף פון דער שווערד עד תמם ביז זיי זענן צו גענצט גווארן : דר נאך וישובו כל ישראל העי האבן זיך אום גקערט כל ישראל קיין עי און האבן זיי גשלאגן מיט דר שארף פון דער שווערד : (כה) ויהי כל הנופלים ביום ההוא און עס איז גוועזן אלע וואס זענן גפאלן און דעם דאזיגן טאג מאיש ועד אשה פון איין מאן ביז איין אשה שנים עשר אלף צוועלף טויזנט מאן כל אנשי העי אלע מאנן פון עי : (כו) ויהושע לא השיב ידו אשר נטה בכידון און יהושע האט ניט אום גקערט זיין האנד וואס ער האט גנייגט מיט דער שפיז עד אשר החרים את כל יושבי העי ביז ער האט פר ווישט אלע זיצר פון עי : (כז) רק הבהמה ושלל העיר ההיא בזזו להם ישראל נייארט די בהמות און דם זאק רוב פון דר דאזיגר שטאט האבן זיך די ישראל
גירובט

העיר ההיא בזזו להם ישראל כדבר יהוה אשר צוה את־יהושע: כח וישרף יהושע את־העי וישימה תל־עולם שממה עד היום הזה: כט ואת־מלך העי תלה על־העץ עד־עת הערב וכבוא השמש צוה יהושע וירידו את־נבלתו מן־העץ וישליכו אותה אל־פתח שער העיר ויקימו עליו גל־אבנים גדול עד

היום

תרגום

ההיא בזו להון ישראל כפתגמא דיי דפקיד ית יהושע: כח ואוקיד יהושע ית עי ושויה תל חריב לעלם לצדו עד יומא הדין: כט וית מלכא דעי צלב על צליבא עד עידן רמשא וכמיעל שמשא פקד יהושע ואחיתו ית נבלתיה מן צליבא ורמו יתיה במעלנא תרע קרתא ואקימו עלוהי דגור אבנין רב עד יומא הדין

רד"ק

(כט) וכבא השמש. כמו שכתוב לא תלין נבלתו על העץ ועל כל הנתלה בארץ ישראל מצות הכתוב:

רלב"ג

(כט) והנה נתלה מלך העי ולא הלינו נבלתו על העץ כמו שהזהירה התורה גם בהרוגי בית דין בלא נעשה העיר והקימו עליו גל של אבנים בפתח שער העיר כדי שיתפרסם זה לבאר מלכי הס"ג וייראו מהלחם עם ישראל:

ואולם התועלות הנמשכות מזה הספור הם י"ד:

התועלת הראשון הוא במצות והוא מה שזכר מענין המילה ומזה המקום למדנו שאין מאחר עבית מלוה מהראוי שיקיימנה תכף שימצא מקום שיוכל לקיימה ולזה תמצא שתכף כשמצאו ישראל מקום אפשר שיחנו בו עד שתחיה נכנסו לזו בעבית המילה ואולם אחר עבור אבל מה שנתבאר להם כי תוך שלשה ימים יעברו לעבר הירדן כמו שזכר באה מקדם ומזה המקום יתבאר שאין בנה על שמיני להיות סבה שתחיה הנה אין ראוי לו שימתין עליה הכרי מצאו מקום לעשייתה: הב' הוא במדות והוא שראוי כשידאגו הענין למצות שעולם נלמדת הנה ראוי שיעשה אותה באופן אשר יגיע בו לו לעד יותר מעט מלעד ולזה באה המצוה ליהושע שיעשה חרבות צורים וימול בהם בני ישראל: הג' הוא במצות והוא כשימשך מעשיית המילה סכנה לתינוק ראוי שתמנע ממנו ולזה כפי שזכר נמנעו מלימול במדבר בשבת לכחם במדבר ארבעים שנה ועל פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו ולזה לא היו יודעים מתי יבא להם הגווי ליסע כי בהעלות הענן יצטרכו ללכת כי ע"פ ה' יסעו ולזה יתכן שאם היו מלים אולי יבא להם הגווי ליסע קודם חיות מכת המילה ותהיה בזה סכנה לתינוק ולמולים ונזאת הסבה זכר גם בזה המקום שכבר ישבו בני ישראל תחתם עד חיותם: הד' והוא בענין תועלת המצות הוא לנמדנו שיב למצות המילה רוצם בהתמד' ההשגחה בישראל עד שהיו נכנסים לירושת הארץ ולזה זכר שהקדים מצות המילה קודם שישתדלו בענין המלחמ' ולזה ג"כ אמר היום גלותי את חרפת מצרים לפי הביאור האחרון שזכרנו בו וכבר התבארנו המאמר איך יגיע זה התועלת מזאת המצוה בביאורנו לדברי התורה: הה' הוא במצות והוא להוסיף ביאור על מה שנאמר בתורה בהבאת העומר שהוא ממחרת השבת שלא רצה בו שבת בראשית כמו שהיו אומ' הצדוקים: הו' הוא בעיון והוא שהש"י לא יעשה מופת בלא צורך ולזה אמר שתכף שיוכלו לאכול מעבור הארץ שבת המן: הז' הוא בעיון והוא שהנביא ראוי שיכין עצמו לנבואה שילערך אליה והוא בפיוס מחשבתו שם ולזה זכר שכבר היה יהושע ביריחו כשהגיע לו הנבואה הזאת ר"ל שכבר שוטטה מחשבתו שם כי הוא לא היה עדין ביריחו: הח' והוא בעיון להודיע כי כשתערב ענין ההשגות הדמיונות יקרה במקצת דברים המגיעים במראה הנבואה שיהיו לפי הדמיונות אשר שוטטה מחשבתו בהם וזה מבוא גדול לעמוד על הרבה מהדברים בא הספור בהם בעניני הנבואות ולזה זכר בזה המקום כי יהושע היה מדמה תמונה בזה האיש שיהיה מאנשי המלחמה אשר לנו או אשר כנגדו: הט' הוא לישיר ישראל בשיאמינו בשם ית' ויראו ממנו כי זה כלו מגיע אותם אל הנלחמם הנפשיי' עם שבזה יתיישרו בזאת המלחמה אשר השתדלו' גם עתה: הי' הוא במדות והוא שאין ראוי שיקפח שכר כל בריה אך ראוי שישלם גמול על כל מעשה טוב ולזה תמצא שלוה יהושע להחיות רחב וכל אשר אתה בבית ונתן הסבה בזה כי החבאתם את המלאכים אשר שלח יהושע ולא נתן הסבה בזה בשבועת המרגלים לה כי לא נקשרו ישראל בזה מפני שבועת' לה כי לא היה להם רשות על זה מישראל ולא היו ראוי' שעם שיקשרו העם בשבועתם וכן סיפר בסוף הענין כי רחב וכל אשר אתה בבית החיה יהושע ותשב בקרב ישראל כי החביאה המלאכים אשר שלח ואחר שכבר היתה הסכמתו להחיות רחב וכל אשר אתה בבית בעבור הטוב שגמלה למרגלים הנה השכים יהושע שיעשה זה ע"י המרגלים כדי שיקיימו שבועתם לה: הי"א הוא במדות והוא שהוא ראוי לכל כלל מהאחד למנוע קלת האנשים נקלא מחטוא לשי"ת כי כבר יזוקו הכלל בחטא היחיד הלא תראה כי עכן מעל בחרם ועל כל העדה היה קצף ולזאת הסבה לוחה התורה הוכח תוכיח את עמיתך: הי"ב הוא במדות והוא שאין ראוי למושל שיעשה דבמו מה שאפשר שהבול בו טענה שלא יעשה בצדק ואע"פ שלווה בזה מפי הגבורה אך ראוי שיתחכם להסיר הטענה ההיא באופן שלא תתחדש בזה מריבה וקטטה כי אולי יגיע מזה הפסד רב ובזה יתקיים מה שבאחהו המלוה עליו מאת השם ולזה תמצא שכבר התחכם יהושע שיודה עכן חטאו לסלק מעליו הטענה והמחלוקת ואעפ"י שכבר היה אפשר לו להשלים

מצודת ציון

הוא ענין באחרית כמו להשאיר לנו פליטה (עזרא ט'): (כח) תל. מלשון תילין ודגורין להיות כן עד עולם לבלי אפשר להפנות והוא ענין גוזמא והפלגה: (כט) נבלתו. אף גוף אדם המת נקרא נבלה:

פירוש ע"ט

גרויבט אזו וויא גאט האט געשאפט צוא יהושע: (כח) וישרף יהושע את העי אונ יהושע הט פר ברענט די שטאט עי וישימה תל עולם שממה אונ הט זיא געטאן צו איין פאר וויסטן הויפן אויף אייביג ביז אין דעם הייניגן טאג: (כט) ואת מלך העי תלה הגו' אונ דעם מלך פון עי הט ער גהאנגן אויף איין האלץ ביז דער צייט פון נאכט ובבוא השמש אונ אז דיא זון איז אונטער געגאנגען האט יהושע געשאפט ויורידו את נבלתו מן העץ אונ זייא האבן אראפ גענידרט זיין גוף פון דעם האלץ וישליכו אותה אל פתח שער העיר אונ זייא האבן אים אריין געווארפן אין דעם אריין גיין פון דעם טויער פון דער שטאט ויקימו עליו גל אבנים גדול אונ זיי האבן אויף געשטעלט אויף אים איין גרוסן הויפן פון שטיינער ביז אין דעם היינטיגן

הַיּוֹם הַזֶּה׃ ל אָז יִבְנֶה יְהוֹשֻׁעַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר עֵיבָל׃
לא כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה אֶת־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּכָּתוּב בְּסֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה מִזְבַּח אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת אֲשֶׁר לֹא־הֵנִיף עֲלֵיהֶן בַּרְזֶל וַיַּעֲלוּ עָלָיו עֹלוֹת לַיהוָה וַיִּזְבְּחוּ שְׁלָמִים׃ לב וַיִּכְתָּב־שָׁם עַל־
הָאֲבָנִים אֵת מִשְׁנֵה תּוֹרַת מֹשֶׁה אֲשֶׁר

תרגום: הָדֵין: ל בְּכֵן בְּנָא יְהוֹשֻׁעַ מַדְבְּחָא קֳדָם יְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל בְּטוּרָא דְעֵיבָל: לא כְּמָא דְפַקֵיד מֹשֶׁה עַבְדָא דַיְיָ יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דִכְתִיב בְּסִפַר אוֹרַיְתָא דְמֹשֶׁה מַדְבַּח אַבְנִין שַׁלְמִין דְלָא אִתְרַם עֲלֵיהוֹן בַּרְזְלָא וְאַסִיקוּ עֲלוֹהִי עֲלָוָן קֳדָם יְיָ וְנַכִיסוּ נִכְסַת קוּדְשִׁין: לב וּכְתַב תַּמָן עַל אַבְנַיָא יָת פַּתְשֶׁגֶן אוֹרַיְתָא

ת״א אז יבנה. סוטה לו סנהדרין

רד״ק

(ל) אז יבנה. אז כשעברו ישראל את הירדן ואין מוקדם ומאוחר בתורה כי כן כתוב בספר תורת משה והיה ביום אשר תעברו את הירדן וגו׳ והקמות לך אבנים גדולות ושדת אותם בשיד ובנית שם מזבח וגו׳ ואז הותרו הבמות כל זמן שהיו בגלגל וכן אמרו רבותינו ז״ל בו ביום עברו את הירדן ובאו להר גריזים ולהר עיבל והביאו את האבנים ושדים בשיד וכתבו עליהם את כל דברי התורה ובנו מזבח והעלו עולות ושלמים ואכלו ושתו ושמחו וברכו וקללו וקפלו את האבנים ולנו ואמרו אין הכתה נתרת אלא על ידי נביא שנאמר אז יבנה יהושע ומלת יבנה עתיד במקום עבר ויבא זה עם קשר מלת אז בהרבה מקומות כמו אז ישיר משה אז ישיר ישראל אז יבדיל משה אז ידבר יהושע אז יבנה שלמה אז תבאנה אז יקהל שלמה: (לב) את משנה תורת משה. מן ושננתם לבניך אף על פי שאינו משרשו ופירושו לשון התורה ופירושה על דרך כלל וכתב רבינו סעדיה ז״ל כי כתבו בהם

רש״י

את העיר: (ל) אז יבנה וגו׳ פרשה זו כתובה ע״ד מוקדם ומאוחר שמיום שעברו את הירדן עשה כן: (לב) ויכתב שם על האבנים. הן הנה האבנים האמורים למעלה לאחר מעשה וזה קיפלו הסיד מעליהם והביאום הגלגל:

רלב״ג

מלות הפ״י כזולת הודאת פיו כי לא היה יכולת לאחד מבני ישראל למרות את פי הנביא כמו שאמרו אליו כל איש אשר ימרה את פיך וגו׳ ולזאת הסבה לוה יהושע ג״כ למלאכיו שירוצו לאוהל עכן כדי שימצאו מה שהודה ואז יתפרסם זה לישראל ולזאת הסבה הליקום ופזרום לפני ה׳ כדי שיתפרסם לכלם שהדבר היה מבואר כמה שהביאו מלאכי יהושע אותם הדברים שהודה עכן: הי״ג והוא במדות והוא שראוי לכל משתדל בעשיית פועל מה שלא יקצר מהמצאת הסבות המביאות התכלית אשר יכוין ומלהסיר כל הסבות המונעו׳ התכלית ההוא ולזאת הסבה תמצא בסודר ענין יהושע במלחמה עם יושבי העי בכל אלו התחבולות הנפלאו׳ וזה שהדבר היה ישראל הגאים למלך העי בעמק ולזה יבטחו יושבי העי לצאת עליהם למלחמה כי הם היו בחולשה בתכלית לפי המקום ההוא שהיו בו ר״ל מפני היותם בעמק עם שהדבר חזק לבם עוד מפני היות זה כמו המועד והמקום שהיו ישראל נגפים לפני יושבי העי בפעם הראשונה והיה לבם גם כן לרדוף אחרי ההריגם באופן שהניחו העיר פתוחה כי הם ראו אותם כלם נסים דרך המדבר והם לא ידעו שיהיה קצת החיל מאחריהם ובזה נכלם להם כקלות הכנס האורב בעיר והצית העיר באש והוא הקל מאד בענין המלחמה כי בראותם עשן העיר נבהלו מפני מות עמם ובזיהם ואבוד קניניהם וסגר זה להם דלתי ההשתדלות בענין מלחמת שיתנהגו בה באופן ראוי ולזה מתו כולם בקלות ולזאת הסבה בעינה תלו מלך העי והקימו עליו גל אבנים גדול לילא הכבאים: הי״ד והוא בדעות הוא שהש״י לא ישנה טבע המציאות ומנהגו לעשות מופת אם לא יביאו לזה הכרח מה ולזה תמצא כי מפני שהיה אפשר לכבוש יושבי העי בקלות כאלו אלו התחבולות מלד מה שקרה במלחמה הראשונה שהיו ישראל נגפים לפניהם הנה לא הסכים הש״י שישפה זה בדרך מופת: (ל) אז יבנה יהושע מזבח לה׳. עד והארון שקטה ממלחמה. זכר שהדבר בנה יהושע מזבח לה׳ אלהי ישראל בהר עיבל: (לא) כאשר לוה משה וגו׳. אבנים שלמות אשר לא הניף עליהם ברזל. כמו שלוהה התורה וזה ממה שיורה שמה שאמר בתורה ואם מזבח אבנים תעשה לי היא מלוה לא רשות עם שהדבר באה המלוה בבניית המזבח בהר עיבל וזכר שכתב שם על אבני המזבח פתשגן תורת משה אשר כתבה לפני בני ישראל והנה כבר נתבאר בתורה שהדבר שדו אותם בשיד כדי שיכתבו שם כתב מבואר ואמנם במה שכתב שם הוא זאת הברכה והקללה אשר קראו בזה המקום ככתוב בתורת משה וזהו מ״ש שהדבר קרא שם את כל דברי התורה הברכה והקללה וזה לאות שמה שכתב שם לא היה בו זולת זה ואם לא היה הספר הלא שיורה שכתב שם כל התורה הנה אין זה זר מאוד כל שכן אם היה המזבח גדול וגבוה ובכלל הנה אם היה כגודל מזבח בית שני לפי מה שספרו ממנו רבותינו ז״ל היה מגיע זה בכתיבה בינונית. והנה זה הוא הנראה בעיני ר״ל שמה שנכתב שם כלל התורה ואי אפשר שנאמר שיהיה משנה תורת משה רמז לעשרת

מצודת ציון

(לב) משנה. מלשון כפל:

מצודת דוד

(לב) משנה תורת משה. ספר אלה הדברים קרוי משנה תורה

פירוש ע״ט

טאג: (ל) אז יבנה יהושע מזבח לה׳ אלהי ישראל דערנאך האט גבויט יהושע איין מזבח צו גאט דער גאט פון ישראל בהר עיבל אויף דעם בארג עיבל. רש״י שרייבט חאטשי דיא פרשה שטייט דא פון דעסט וועגן איז דם פריער גוועזן פר די מלחמות וום דא איז געשטאנען דען תיכף אז די ישראל זענען איבר גפארן דעם ירדן האט יהושע גבויט דעם מזבח וום דא שטייט: (לא) כאשר צוה משה עבד ה׳ אזוי וויא משה דער קנעכט פון גאט האט געשאפט די קינדר ישראל ככתוב אזוי וויא עס שטייט געשריבן אין דער ספר תורה פון משה מזבח אבנים שלמות מען זאל בויאן איין מזבח פון גאנצע שטיינר אשר לא הניף עליהן ברזל וואס עס איז ניט וואָרן אויף גהויבן אויף זיי קיין אייזין ויעלו עליו עולות לה׳ ויזבחו שלמים אונ זייא האבן אויף געבראכט אויף אים עולות צוא גאט אונ האבן גקוילט שלמים: (לב) ויכתב שם על האבנים אונ ער האט געשריבן דארטן אויף די שטיינר אשר כתב לפני בני ישראל וואס ער האט געשריבן פאר דיא
קינדר

כָּתַב לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: לג וְכָל־יִשְׂרָאֵל
וּזְקֵנָיו וְשֹׁטְרִים וְשֹׁפְטָיו עֹמְדִים מִזֶּה
וּמִזֶּה לָאָרוֹן נֶגֶד הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם נֹשְׂאֵי
אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה כַּגֵּר כָּאֶזְרָח חֶצְיוֹ אֶל־
מוּל הַר־גְּרִזִים וְהַחֶצְיוֹ אֶל־מוּל הַר־עֵיבָל
כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה לְבָרֵךְ
אֶת־הָעָם יִשְׂרָאֵל בָּרִאשֹׁנָה: לד וְאַחֲרֵי־
כֵן

דְמשֶׁה דִכְתַב קֳדָם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: לג וְכָל יִשְׂרָאֵל
וְסָבוֹהִי וְסַרְכוֹהִי וְדַיָּנוֹהִי
קָיְמִין מִכָּא וּמִכָּא
לַאֲרוֹנָא קֳדָם כָּהֲנַיָא
לֵוָאֵי נָטְלֵי אֲרוֹנָא
דִקְיָמָא דַיְיָ כְּגִיוֹרָא
כְּיַצִיבָא פַּלְגֵיהוֹן לָקֳבֵל
טוּרָא דִגְרִיזִין וּפַלְגֵיהוֹן
לָקֳבֵל טוּרָא דְעֵיבָל כְּמָא
דְפַקֵיד משֶׁה עַבְדָא
דַיְיָ לְבָרְכָא יַת עַמָא
יִשְׂרָאֵל בְּקַדְמֵיתָא:
לד וּבָתַר כֵּן קְרָא יַת כָּל

פתגמי

ת"א ושוטרים ושופטיו . סוטה לב : נגד הכהנים . (סוטה לז) : והחציו . סוטה לז :

רש"י

(לג) לברך את העם ישראל בראשונה · להקדים ברכות לקללות ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה :

רד"ק

מספר המצות כמו שהן כתובות בהלכות ובאזהרות ויפה אמר כי לא יתכן שכתבו בהן כל התורה רק הצורך דרך כלל ונחלקו רבותינו ז"ל מהם אמרו על גבי האבנים כתבוה ואחר כך שדו אות' בשיד ומהם אמרו מתחלה שדו את האבנים וכתבו התורה על גבי השיד ואמרו כי בשבעים לשון כתבו אותם דברי התורה כמו שנאמר בתורה באר היטב כדי שיבינו אותם כל עם ולשון שיראו אותם: (לג) חציו. ו' שבטים עלו להר גריזים שמעון ולוי ויהודה ויששכר ויוסף ובנימין וששה להר עיבל ראובן גד ואשר וזבולון דן ונפתלי והכהנים והלוים והארון עומדים למטה הכהנים מקיפים את הארון והלוים מקיפים את הכהנים וישראל מזה ומזה הפכו הלוים פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בברכת שנאמר לברך את העם ישראל בראשונה וכך הוא כפורש בתורה את הברכה על הר גריזים ואת הקללה על הר עיבל והיה אם שמוע התחלה ואחר כן והיה אם לא תשמע ופתחו ואמרו ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו' ואלו ואלו עונין אמן הפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה ארור האיש אשר יעשה פסל וגו' ואלו ואלו עונין אמן עד שגומרין כסדר הזה ברכות וקללות כך סדרו רבותינו זכרם לברכה והקשו ואמרו איך אנו אומרים כי הלוים היו למטה והלא לוי למעלה שהרי היה הוא אחד מן הששה שבטים שהיו בהר גריזים ופירשו כי זקני כהונה ולויה למטה והשאר למעלה ומהם אמרו כל הראוי לשירות למטה והשאר למעלה: והחציו. כמו האהלי הערבך והדומים להם שבאו בשתי ידיעות ורבותינו ז"ל דרשו בו כי בא הה"א למעט כי מעטים היו במספר החצי של הר עיבל מהחצי של הר גריזים ואף על פי שלוי למטה מפני שהיה יוסף עמהם שנאמר בהם ואנכי עם רב וגו' ומה שאמר אל מול הר גריזים אל מול הר עיבל שלא עמדו על ההר אלא בשיפוע ההר ובהר גריזים ובהר עיבל יש מחלוקת בדברי רבותינו ז"ל הלא המה בעבר הירדן מעבר הירדן ואילך דברי רבי יהודה אחרי דרך מבוא השמש מקום שהחמה זורחת אצל אלוני מורה ונאמר להלן ויעבור אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה מה אלון מורה האמור להלן שכם אף אלון מורה האמור כאן שכם וזהו הר גריזים והר עיבל שבין הכותיים ר' אליעזר אומר לא זה הוא הר גריזים והר עיבל שבין הכותיים הלא הכה בעבר הירדן סמוך לירדן דרך מבוא השמש מקום שהחמה שוקעת בארץ הכנעני והלא אינה אלא ארץ חוי היושב בערבה והלא בין הרים וגבעות הן יושבין מול הגלגל והלא לא ראו את הגלגל ובירוש' לדברי רבי אליעזר מהו הר גריזים והר עיבל ב' גבשושיות עשו לאחד קראו הר גריזים ולאחד קראו הר עיבל: (לד) ואחרי כן . הברכות

רלב"ג

הברכות עד שנאמר שלא כתב שם כי אם עשרת הדברים וזה שהוא זכר שכבר כתבם משה לפני בני ישראל ומה שכתב שם משה לפני בני ישראל היה כלל התורה לא עשר הדברים לבד וקצת המפרשים אמרו שכבר כתב שם רמזים קצרים מתרי"ג מצות כמו הענין באזהרו' הבר נהגנו לקרוא בחג השבועות בזה בהם רמזים קצרים מתרי"ג מצות וזה רחוק בעיני שכבר נזכר בתורה וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב וזה מורה במה שנכתב בתורה היה מבואר באופן שלם. והנה זכר שעשו שם כמו שצוה משה

מצודת דוד

כי כן נאמר בית מה שנאמר בארבעת הספרים שלפניה : (לג) נגד הכהנים הלוים . הכהנים בני לוי אשר עמדו עם הארון באמצע ואמרו הברכה והקללה : חציו . ששה שבטים : לברך וגו' בראשונה . בתחילה פתחו ואמרו ברוך האיש אשר לא

מצודת ציון

(לג) כאזרח . זה ישראל גמור מלידה : מול . נגד :

פירוש ע"ט

קינדער יִשְׂרָאֵל דָם זֶענֶן דִי שְׁטֵיינֶער וָוס אוֹבֶן שְׁטֵייט וָואס יְהוֹשֻׁעַ הָט גֶהֵייסֶן מֶען זָאל בְּרֶענְגֶן צְוֶועלְף שְׁטֵיינֶער קֵיין גִלְגָל: (לג) וְכָל וגו' אוּנ כָּל יִשְׂרָאֵל אוּנ זַייעֶרֶע עֶלְצְטֶע אוּנ דִיא שׁוֹפְטִים עוֹמְדִים מִזֶה וּמִזֶה לָאָרוֹן זֶענֶען גְשְׁטַאנֶן פוּן דֶער זַייט אוּנ פוּן דֶר אַנְדֶרֶ' זַייט צוּם אָרוֹן נֶגֶד הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִם נוֹשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית ה' אַקֶעגִין דִי כֹּהֲנִים דִי לְוִיִם וָוס הָאבֶן גֶטְרָאגֶן דֶעם אָרוֹן בְּרִית פוּן גָאט כַּגֵר כָּאֶזְרָח אַזוֹ וִוי דֶער גֵר אוּנ אַזוֹ וִוי דֶער אַלְט גֶזֶעסִינֶר כְּלוֹמַר אַלֶע זֶענֶן גְשְׁטַאנֶן מִיט דִי יִשְׂרָאֵל בַּיי דֶעם אָרוֹן חֶצְיוֹ אֶל מוּל הַר גְרִזִים אֵיין הֶעלְפְט יִשְׂרָאֵל אִיז גְשְׁטַאנֶן אַקֶעגִין דֶעם בַּארְג גְרִיזִים וְהַחֶצְיוֹ אֶל מוּל הַר עֵיבָל אוּנ דִיא אַנְדֶרֶע הֶעלְפְט יִשְׂרָאֵל זֶענֶן גְשְׁטַאנֶן אַקֶעגִין דֶעם בַּארְג עֵיבָל אוּנ דִי לְוִיִם הָאבִין אָן גֶהוֹבֶּן פְרִיעֶר צוּ בֶּענְטְשִׁין דָם פָאלְק כַּאֲשֶׁר צִוָה מֹשֶׁה עֶבֶד ה' אַזוֹ וִוי מֹשֶׁה דֶער קְנֶעכְט פוּן גָאט הָאט גְשַׁאפְט לְבָרֵךְ אֶת הָעָם יִשְׂרָאֵל בָּרִאשׁוֹנָה צוּ בֶּענְשִׁין דָאס פָאלְק יִשְׂרָאֵל צוּם עֶרְשְׁטִין דְהַיְינוּ דִי לְוִיִם הָאבֶּן אָן גִיהוֹבֶּן צוּם עֶרְשְׁטִין זָאגִין בָּרוּךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶּסֶל וּמַסֵּכָה גֶבֶּענְטְשְׁט זָאל זַיין דֶער מַאן וָוס וֶועט נִיט מַאכִין קֵיין פֶּסֶל אוּנ קֵיין גִיסוּנְג דָם מֵיינְט מֶען אָפּ גֶעטֶר הָאבֶּן כָּל יִשְׂרָאֵל גֶעֶנְפֶערְט אָמֵן נָאךְ דֶעם הָאבִּין דִי לְוִיִם גִיזָאגְט אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶּסֶל וּמַסֵּכָה פַאר שָׁאלְטֶן זָאל זַיין דֶר וָואס וֶועט יוֹא מַאכֶן אֵיין פֶּסֶל אִין אֵיין גִיסוּנְג הָאבֶּן כָּל יִשְׂרָאֵל ווידֶר גֶעֶנְטְפֶערְט אָמֵן אוּנ אַזוֹ הָאבִּין זַייא אַלֶע קְלָלוֹת פוּן מִשְׁנֵה

כן קרא את כל דברי התורה הברכה
והקללה ככל הכתוב בספר התורה:
לה לא היה דבר מכל אשר צוה משה
אשר לא קרא יהושע נגד כל קהל
ישראל והנשים והטף והגר ההלך
בקרבם: ט א ויהי כשמע כל המלכים
אשר בעבר הירדן בהר ובשפלה ובכל
חוף הים הגדול אל מול הלבנון החתי
והאמרי הכנעני הפרזי החוי והיבוסי:

תרגום

פתגמי אוריתא ברכן
ולוטין ככל דכתיב
בספרא דאוריתא:
לה לא הוה פתגמא מכל
די פקיד משה דלא קרא
יהושע קדם כל קהלא
דישראל ונשיא וטפלא
וגיוריא דאזלין ביניהון:
א והוה כד שמעו כל
מלכיא די בעברא
דירדנא בטורא
ובשפלתא ובכל ספר
ימא רבא די לקביל
ליבנן חתאי ואמוראי
כנענאי פריזאי חואי
ויבוסאי

רד"ק

והקללה. הוא שאמרו ברוך האיש ארור האיש או פי' והיה אם שמוע תשמע והי' אם לא תשמע: (לה) לא הי' דבר. נרא' מהפסוק כי אחר שקראו הלוים הברכה והקללה פתח יהושע וקרא באזניהם כל המצות מצות עשה ומצות לא תעשה: והגר ההולך בקרבם. כמו שכתוב בהורה בפרשת הקהל וגרך אשר בשעריך: ואמר ההולך שהיו מתגיירין מן האומות בכל מסעיהם כפני

מנחת שי

והטף. כתב במקרא גדולה צריך עיון אם יש כאן פיסקא: (לה) והנשים והטף. במקצת ספרים הטי"ת בקמץ:

רלב"ג

מענין הברכה והקללה לא נפל דבר ממה שנזכר מזה בתורה כי קרא׳: (א) עוד זכר כי כאשר שמעו כל המלכים אשר בעבר הירדן מה שעשה יהושע וישראל לירחו ולעי התחכמו ולקחו עצה בזה להתחבר יחד כדי שיעזרו קצתם לקצתם ולא יוכלו אחד אחד כמו שהגיע

מצודת ציון

ט (א) ובשפלה. בעמק: חוף. שפת:

מצודת דוד

ישבה פסל וגו' ואחר זה אמרו ארור האיש וגו' וכן כל הארורים: (לד) קרא. יהושע היה הקורא כמ"ש במקרא שלאחריו: את כל דברי התורה. וחזר ומפרש שקרא הברכה והקללה ככל הכתוב בתורה והם פרשת והיה אם שמוע תשמע וגו' והיה אם לא תשמע וגו' האמורות בסדר כי תבא והדומים להם: (לה) לא היה דבר. מן הברכה והקללה: אשר צוה. ר"ל כאמור בתורה: ט (א) כשמוע. אשר לכדו את העי ברוב עם ובתחבולה:

משלי חכמים

(לד) ואחרי כן קרא את כל דברי התורה וגו'. יהושע הט גילייענט פר די יודין די גאנצע תורה אונ דיא ברכות מיט דיא קללות הט ער אויך גילייענט פר זיי. דר מדרש זאגט הקב"ה הט גזאגט צו די יודין איר זאלט ניט מיינין פון וועגן אייער שלעכטס האב איך אייך גיגעבין די ברכות מיט די קללות. נאר פון אייער טובה וועגן האב איך אייך גיגעבין די ברכות אונ די קללות. דארפין מיר וויסן ווי אזוי זאלין מיר מיינען אז א ברכה זאל זיין שלעכט. נאר למשל אין אשמאס איז גיוועזן א גביר וואס ער האט גיהאט א גרויסן שונא. דר גביר הט אבער ניט געוויסט אז דר מענטש איז אים א שונא וויל ער האט בעהאלטין דיא שנאה אין הארצין אונ האט זיא קיין מאל ניט ארויס געוויזין. פאר קורט ער האט געוויזין צום גביר אזוי אפריינדשאפט אז דער גביר הט גימיינט ער איז אים דר בעסטער גיטער פריינד אונ הט אים פר טרויערט אלי זייני סודות. אמאל איז דער מענטש גיקומען צום גביר אונ הט גיזאגט צו אים איך האב איצט גילייענט אונ דיא ציימונג אז אין לאנדאן איז אפור קארין דרייא רובל. איז מיין עצה דוא זאלסט ווי אומגעשווינסטין צו זאמין קויפין קארין פר דיין גאנץ פרמעגין אונ זאלסט מיט זיי פארן אין לאנדאן אין איין חודש וועסטו אזוי רייך ווערן וואס דו קענסט דא ניט רייך ווערן. וויל דר גביר הט גיגלייבט דעם מענטש הט ער גאר ניט גיפרעגט ביי אנדערע מענטשין אויב די זאך איז אמת. נאר ער הט גיטאן ווי דר מענטש הט גיזאגט אונ האט גיקויפט תבואה פאר זיין גאנץ פאר מעגין אונ הט זיי געפירט אין לאנדאן אונ הט פרלאהן זיין

פירוש ע"ט

תורה פריער אן גהובין מיט ברוך: (לד) ואחרי כן קרא את כל דברי התורה אז דר נאך הט יהושע גליינט גאר דיא רייד פון דער תורה הברכה והקללה דאס בענטשונג אונ דס שעלטונג ככל הכתוב בספר התורה אזו ווי אלץ עס שטייט גשריבן אין דר ספר תורה: (לה) לא היה דבר מכל אשר צוה משה עס איז ניט גוועזן אוואורט פון אלימן וואס משה הט גשאפט אשר לא קרא יהושע וואס יהושע הט עס ניט גליינט אקעגין גאר דעם איין זאמלונג פון די ישראל אונ אקעגין דיא ווייבר אונ דיא קלייני קינדר והגר ההולך בקרבם אונ אקעגן דעם גר וואס איז גגאנגן צווישן די ישראל אונ נאך דעם אלימן האט מען אפ גשאלט דעם קאלעך פון דיא שטיינר פון דעם מזבח אונ מען האט די שטיינר גבראכט קיין גלגל:
ט (א) ויהי כשמוע כל המלכים אשר בעבר הירדן אונ עס איז גוועזן אז זיא האבן עס גהערט אלע מלכים וואס זענן אויף דר זייט ירדן ווי די ישראל זענין גוועזין בהר ובשפלה אויף דעם בארג אונ אין טאל ובכל חוף הים הגדול אל מול הלבנון אונ אין אלי ערטר פון דעם בארטן פון דעם גרוסן ים וואס זענין אקעגין וואלד לבנון דער החתי אין אמורי אונ
כנעני

ויבוסאי: ב ואתכנשו כחדא לאגחא קרבא עם יהושע ועם ישראל סיעא חדא: ג ויתבי גבעון שמעו ית די עבד יהושע ליריחו ולעי: ד ועבדו אף אינון בחוכמא ואזדרזו ונסיבו שקין בלן לחמריהון וזיקין דחמר בלן ומבזעין ומצרדין

ב ויתקבצו יחדו להלחם עם יהושע ועם ישראל פה אחד: ג וישבי גבעון שמעו את אשר עשה יהושע ליריחו ולעי: ד ויעשו גם המה בערמה וילכו ויצטירו ויקחו שקים בלים לחמוריהם ונאדות יין בלים ומבקעים ומצררים:

ומסנן

רש"י

ט (ד) ויעשו גם המה בערמה. כמו שעשו בני יעקב בערמה בחמור אבי שכם שהיה חוי ויושבי גבעון מן החוי היו כמ"ש בענין: ויצטירו. עשו עצמן כהולכים בשליחות מל' וציר בגוים שולח. וכל תיבה שתחלת יסודה צד"י כשהי' מתפעלת בלשון מתפעל או נתפעל באה טי"ת בתוכה והולקת את אותיות שרשי התיבה כמו מה נצטדק מגזר' צדק שאומר נצטדק וכן גוממיה יצטבע מגזר' צבע: שקים בלים. שיהיו נראים כבאים מארץ רחוקה: ומצררים. לשון

רד"ק ונעלות

הנפלאות אשר היו שומעים ורואים: (ג) פה אחד. בהסכמ' אחת ועצה אחת ועל הדרך הזה ת"י סיעה חדא ולא פירש הקבוץ הזה עד שספר מעשה יושבי גבעון כי בעבורם התקבצו כמו שמספר למטה: (ד) גם המה. דרשו בו לרבות על בני יעקב שבאו להם במרמה כמו שאומר במרמה וידברו והם היו החוי ויש לפרש גם לרבות על בני יריחו ועי כי הם עשו עם בני ישראל להשמר מהם כמו שאמר ויריחו סוגרת ומסוגרת או להלחם עמהם כמו עי והם עשו גם הם כן אבל בערמה באו אליהם להשלים עמהם. ויש לפרש עוד גם לרבות על ערמת ישראל לפי מחשבת החוי כי הם חשבו כי בערמה הכו ישראל יריחו ועי ששלחו להם להשלים כדי שלא ישמרו מהם ואחר כך הכום והם באו להם בערמה אף על פי שהם בעצמם ידעו כי סופם לגלות להם ערמתם חשבו אחרי שיכרתו לנו ברית לא יעברו על בריתם אף על פי שיתגלה להם הערמה אחר כן: ויצטירו. עשו עצמם צירים ומלאכים באים מארץ רחוקה ומן

רלב"ג

כגלות ליריחו ולעי מפני היותם יחידים והנה זאת היתה התועלת בלקחו בזה אלו המלכים והתחכמו בם: (ד) וזכר עם זה שיושבי גבעון עשו גם המה בערמה לקחת עלה שלא יגיעם נזק מפני בני ישראל והוא אמרו גם הם כי הראובנים עשו מה שעשו לקחת על זה עלה שלא יחרימום ישראל ואלו לקחו עלה אחרת והערימו בזה האופן שזכר: ויצטירו. הוא מענין ציר נאמן לשולחיו והטעם

מנחת שי

ט (ד) וילכו ויצטירו. כתיב והתרגום בדלי"ת וכבר חפש עליו רד"ק:

מצודת דוד

(ב) ויתקבצו. להיות גם הם עם רב ויועלים הרבה להתחכם במלחמה עמהם: (ג) ליריחו ולעי. ר"ל שהמה שני דברים ספקים כי יריחו כבשו בנס והעי בהתבולות ובדרך עם ולזה סבבו הדבר שבערמה עשו להטעותם כאמור למטה: (ד) ויעשו גם המה בערמה. כמו שעשו ישראל: ויצטירו. עשו עצמם כשלוחים באים מארץ מרחק כי שם ציר הונח על השלוח למרחוק וכמ"ש ותשלחי ציריך עד מרחוק (ישעיה נ"ז): בלים. להטעות את ישראל לחשוב שמרוב מרחק הדרך בלו: ומצררים. מקושרים סביבות הבקיעים:

מצודת ציון

(ג) פה אחד. ר"ל בעצה אחת: (ד) ויצטירו. עשו עצמם כשלוחים כמו ציר אמונים (משלי י"ג): בלים. מושחקים: ונאדות. הם כלי היין: ומבקעים. מלשון בקיעה: ומצררים. מקושרים כמו לצרור כספו (בראשית מ"ב):

פירוש ע"ט

כנעני און פריזי און חוי און יבוסי: (ב) ויתקבצו יחדו להלחם האבן זיי זיך איין גזאמילט בנאנדר צו מלחמה האלטן מיט יהושע און מיט די ישראל פה אחד און איין מול כלומר און איין עצה אודער און איין חברותא: (ג) ויושבי גבעון שמעו און די זיצר פון גבעון האבין גהערט וואס יהושע הט גיטין צו יריחו און צו עי: (ד) ויעשו גם המה בערמה האבין זיי אויך גטון מיט איין ערמה אזו ווי די בני יעקב האבן גטין איין ערמה צוא חמור אבי שכם וואס ער איז גיוועזן פון דער אומה חוי און דו זיצר פון גבעון זענין אויך גוועזן פון חוי וילכו ויצטירו און זיי זענין גנאנגן און האבן זיך גמאכט גלייך ווי זייא גיין און שליחות ויקחו שקים בלים לחמוריהם און זייא האבין גנומען פאר פולטע זעק צו זייערי אייזלען ונאדות יין בלים ומבוקעים ומצוררים און לאגלן פון ויין פאר פולטע און צו שפאלטיני און צום אויף גבונדנו:

משלי חכמים

גאנץ פאר מענין. און דער מענטש הט פריער געוויסט אז דער גביר וועט אום גליקליך ווערין. נאר אז ער וואלט נים פאר גישטעלט דעם גביר אזוי אגרויסין גליק וואלט ער אים נים גיקענט ברענגען צוא דעם אומגליק. דאס זאגט דר מדרש יודין זאלין נים זאגין דריבער הט הקב"ה גיזאגט צוא די יודין אזוי פיל ברכות אז מען וועט לערנען תורה און מען וועט טאן מצות. די יודין זאלין זיך אן האפין אן דר תורה און מצות ווייל זייא וועלין מיינען דורך דער תורה און מצות וועלין זיי גליקליך ווערין. און אין אמת זענען די תורה און מצות גאר איין אומגליק פר זיי ווארום דיא ברכות וועלין נאר נים מקוים ווערין. דריבער האט הקב"ה גיזאגט צו די יודין פר קערט אז די ברכות זענען טאקע אנגליק פאר אייך. און אז איר וועט היטען דיא תורה און מצות וועט איר טאקי גליקליך זיין. און די קללות זענען אייער טובה ווייל איר וועט מורא האבן פאר דיא קללות וועט איר היטען דיא תורה און מצות וועט איר גליקליך ווערין עס וועט אויף אייך קומען דיא ברכות וואס איך האב אייך צוא גיזאגט:

(ב) ויתקבצו יחדיו להלחם עם יהושע ועם ישראל פה אחד. דער ענין איז אלי פעלקער האבין זיך גיווינדערט אויף די מלחמה פון עי. ווייל זיא איז גיוועזן אנטשוויינליכע מלחמה וויא אלע פעלקער האלטין מלחמה. נים ווי עס איז גיוועזן דיא מלחמה פון יריחו האבין זיי גירעכינט ווייל די יודין האבן גיזונדיגט ביי דעם חרם. דריבער הט זיך גאס אפ גישאהן פון זייא. און וויא באלד זייא האלטין מלחמה וויא אלי פעלקער קען מען שוין מיט זייא מלחמה האלטין. דריבער האבין זיך פר זאמילט די אלי פעלקער מיט איין

ה ונעלות בלות ומטלאות ברגליהם
ושלמות בלות עליהם וכל לחם צידם
יבש היה נקדים: ו וילכו אל־יהושע
אל־המחנה הגלגל ויאמרו אליו ואל־
איש ישראל מארץ רחוקה באנו ועתה
כרתו־לנו ברית: ז ויאמרו איש־ישראל
אל־החוי אולי בקרבי אתה יושב ואיך

ויאמר ק׳

תרגום

ה ומסנן בלן ומרקעין ברגליהון וכסותא בליא עליהון וכל לחם זודיהון יבש הוה כסנין: ו ואזלו לות יהושע למשריתא לגלגלא ואמרו ליה ולאנש ישראל מארעא רחיקא אתינא וכען גזרו לנא קים: ז ואמרו אנש ישראל לחואה דלמא בינגא אתון יתבון ואיכדין

ת״א מארץ רחוקה. גיטין מו:

רד״ק

חתיכה שהיתה אותו יונתן כמו בדלת איזודורו מן צדה שהתרגמו זוודי׳: (ה) נקדים. י״ת כסנין ודברי רבותינו ז״ל פת הבאה בכסנין והוא פת עושים אותו כעגין יבשין וכוססין אותו בבית המשתה ועוד מפרשים אותו מענין נקוד וטלוא כלומר מעופש היה והלח׳ המעופש הוא נקודים כי יש בלחם המעופש ארום ירוק ושחור נקודים נקודים: (ז) ויאמרו. כן כתיב וקרי ויאמר והכתיב על הפרט והקרי על הכלל כמ״ש איש ישראל: אל החוי מבני חוי היו גבעון והערים הסמוכות להם שהיו בזאת העצה. ובדרש מה הוא החוי וכי חוים היו אלא שעשו מעשה חויא פי׳ נחש כלו׳ שרמו את ישראל כמו הנחש שרמה את חוה: אולי בקרבי אתה יושב. שאם היו יודעין שהם מארץ כנען היו אסורים לכרות להם ברית שנא׳ לא תכרת להם ברית ולא תחנם והברית הוא שיהיו בשלום עמם ולא יהיו עבדים להם ומקבלום מצותם וזה אסר׳ התורה ואף על פי שכולם אם היו משלימים היו מקבלים אותם כמו שכתוב לא היתה עיר אשר השלימה אל בני ישראל בלתי החוי יושבי גבעון וגו׳ מכלל שאם השלימו היו מקבלים אותם כן הוא אבל בתנאי שיכריתו ע״ג מארצם ושיקבלו עליהם שבע מצות שהוזהר בהם אדם הראשון כמו שאמר הכתוב פן יחטיאו אותך לי משמע כל זמן שהם בחטא ואינם מקיימים שבע מצות שחייבים בהם בני נח אסור להניחם לשבת בארץ אבל מצוה להחרימם ושלא להיות מהם נשמה ואם היו משלי מים

רש״י

מבוקעים לשון ארמי גיריא דהוטי דמלרי זיקי: (ה) נקדים. ארסי״ן בלע״ז [ארסענז פרברהנגט] לשון מוקד וכן תרגומו יונתן כסנין: (ז) אולי בקרבי אתה יושב. שמא מיושבי

מנחת שי

(ז) ויאמרו איש ישראל. ויאמר קרי והוא חד מן מלין דכתיבין וא״ו בסוף תיבותא ולא קריין וסימן (במלכים א׳ י״ב) במ״ג: אכרות לך. בס״ס האל״ף במאריך וכל הספרים כתיב בוא״ו וקרי בקמץ חטוף והוא חד מן תיבותא דיתירום וא״ו ותפתין קמלין וסימן נמסר במסרה רבתא מערכת אות הוא״ו ודין כמי הוא חד מן ב׳ מלאים וא״ו והכרו וברית עולם אכרות להם (ישעיה כ״ט)

רלב״ג

שהם הרחוקו עלמם כאילו הם שלוחים מאיש ממרחק: (ה) נקדים. הוא הפת היבש שמתפרך עד יבשו לפירורין דקים: (ו) מארץ רחוקה באנו. יתכן שנתפרסם להם מה שלותה התורה ליבראל שלא יחיו כל נשמה מהעמים הקרובות אליה׳ אם לא יסכימו להשלים עמהם וככר שלא אליהם יהושע בכללות ר״ל לאלו המקומות הקרובי׳ יקרא להם לשלום ולא הבלימו ולא יחיה מהם כל נשמה כמו שזכר בפרשת שופטים ואמנם אמר לו שככר בלא יהושע לקרוא לשלום לכל מקומות הגוים האלה כי היה מחויב להם לקרוא לשלום אל כל עיר ועיר קודם שיבאו להלחם כמו

מצודת ציון

(ה) ונעלות. מנעלים שברגליהם: ומטלאות. ענין חגוף בגדים כמו במות טלאות (יחזקאל ט״ז): צידם. מזונה: נקדים. מנומר בחברבורות כמו נקודים וברודים (בראשית ל״א):

מצודת דוד

(ה) ומטלאות. כי בעת התיישן המנעלים יתחלפו בכמה גוונים: נקדים. כי בהתיישן הלחם יתעפש ונו נקודים לבנים וירוקים ושחורים: (ו) מארץ רחוקה. לא מארץ כנען אשר הוזהרתם בלא תחיה כל נשמה ולזה כרתו לנו ברית להחיותינו: (ז) בקרבי. בקרב הארץ הניתן לי והוא ארץ כנען:

ליקוטי יקרים

מאהל (וויא עס שטייט אין פסיקא) צוא האלטין מלחמה מיט יהושע אונ דיא יודין. ניט מיט גאט. וואָרום נאָט האָלט ניט מלחמה פון זייערט וועגין. אונ אין אמת האט נאט גיהייסין יהושע ער זאל מאכין מיט עי אנעווייגליכע מלחמה. די פעלקיר זאלין מאכי האבן אטשות אונ זאלין זיך פאר זאמלין צו אמלחמה מיט יודין וועלין די יודין איין נעמין פיל פעלקער מיט איין מאהל וועלין די מלחמות ניט לאנג דאערין. די עצה האבין די פעלקיר ניט פאר שטאנין. זאגט דר פסוק די מענטשין פון גבעון האבן יא פאר שטאנין די עצה. וואָרום די מענטשין פון גבעון האבין גיהערט וואס יהושע האט גיטאן צו יריחו אונ צו עי. האבין זייא גיזעהן די מלחמה פון יריחו איז גיוועזן אגעטליכע מלחמה. פאר וואס איז די מלחמה פון עי גיוועזן אפראסטע מלחמה געווים איז דאס צוא נארען דיא פעלקער. דריבער ויעשו גם המה בערמה. האבין זייא אויך גינארט יהושע מיט דיא יודין אונ האבין ניט גיוואלט זיך בהעפטין מיט די אלע מלכים צוא דיא מלחמה מיט די יודין. ווייל זיי האבין גיוויסט זיי וועלין ניט בשטיין קעגין דיא יודין. ווייל נאר הקב״ה האלט מלחמה פאר דיא יודין:

פירוש ע״ט

(ה) ונעלות בלות ומטלאות ברגליהם אונ שיך פאר פולטע אין גפלעקטע איז גוועזן אוף זייערי פוס ושלמות בלות עליהם אונ פר פולטע קליידר איז גוועזין אוף זיי וכל לחם צידם יבש אונ גאר דאס ברוט פון זייער וועג שפייז איז גוועזן פר דארט היה נקדים עס איז גוועזן גפינטלט מחמת דעם שימל וואס דרוף איז גוועזין: (ו) וילכו אל יהושע אונ זיי זענין גגאנגן צוא יהושע צוא דר מחנה קיין גלגל ויאמרו אליו ואל איש ישראל אונ זיי האבן גזאגט צו אים אונ צו דו מאנן פון ישראל מארץ רחוקה באנו פון איין ווייטן לאנד זענין מיר גקומן ועתה כרתו לנו ברית אונ היינט פאר שנייט צוא אונז איין ברית: (ז) ויאמרו איש ישראל אל החוי האבן גזאגט איטליכר פון דיא ישראל צו די גבעונים וואס פון דר אומה חוי אולי בקרבי אתה יושב מאמר ויצטו צווישן מיר כלומר טאמר זענט איר פון דיא זיצר פון דעם לאנד כנען ואיך אכרות לך

ברית

אכרות־לך ברית: ח ויאמרו אל־יהושע
עבדיך אנחנו ויאמר אליהם יהושע מי
אתם ומאין תבאו: ט ויאמרו אליו
מארץ רחוקה מאד באו עבדיך לשם
יהוה אלהיך כי־שמענו שמעו ואת כל־
אשר עשה במצרים: י ואת ׀ כל־אשר
עשה לשני מלכי האמרי אשר בעבר
הירדן לסיחון מלך חשבון ולעוג מלך־
הבשן אשר בעשתרות: יא ויאמרו אלינו

תרגום

ואיכדין נגזר לכון קים: ח ואמרו ליהושע עבדך אנחנא ואמר להון יהושע מן אתון ומנן אתיתון: ט ואמרו ליה מארע רחיקא לחדא אתו עבדך לשמא דיי אלהך ארי שמענא ית שמע גבורתיה וית כל דעבד במצרים: י וית כל דעבד לתרין מלכי אמוראי די בעברא דירדנא לסיחון מלכא דחשבון ולעוג מלכא דמתנן דבעשתרות: יא ואמרו לנא סבנא וכל יתבי ארענא למימר

סבו

יתיר ו'

רד"ק

ועוקרים ע"ז ומקבלים שבע מצות צריך עוד שיהיו למס ויהיו עובדים לישראל ונכבשים תחת ידיהם כמו שהוא אומר יהיו לך למס ועבדוך וכן אמר בשלמה מלך ישראל כל העם הנותר מן האמורי החתי והפרזי החוי והיבוסי ויעלם שלמה למס עובד עד היום הזה אם כן מה בין שאר אומות לשבעה עממים יש ביניהם זה הדבר כי שאר האומות אם היו עושין מלחמה ולא רצו להשלים היו הורגים כל זכר בהם והנשים והטף היו בוזזים להם ומחיים אותם לעבדים אבל בשבע אומות אם לא רצו להשלים היה מצוה שלא לחיות מהם כל נשמה שנאמר רק מהעמים לא תחיה כל נשמה ולכל האומות קוראים להם שלום תחלה שנ' וקראת אליה לשלום ואפי' שבע אומות בכלל חוץ מעמון ומואב שנאמר לא תדרוש שלומם וטובת' א"כ אחר שהשלימו יושבי גבעון למה היו הורגים אותם בני ישראל לולי השבועה לפי שהטעו אותם וכרתו להם ברית בטעות והיה בדין להרגם אם לא היה בדבר חלול השם מפני השבועה כי אף על פי שהיתה השבועה בטעות אם לא יקיימוה היה בדבר חלול השם כי רבים ישמעו בשבועה ולא ישמעו בטעות ובעת השבועה לא הזכירו התנאי בשבועה ולפי שהטעו אותם הקשו בעבודתם ולא הניחום שיהיו למס עובד בלבד אלא שיהיו חוטבי עצים ושואבי מים לעדה. ויש מרבותינו ז"ל שאמרו כי נדר או שבועה שנעשה ברבים אין לו היתר ולמדו זה הדבר מדבר הגבעונים שלא הכום בעבור שנשבעו להם והחולקים עליהם אמרו כי בדבר הגבעונים לא חלה השבועה עליהם כלל שהרי טועים היו ומה שלא הרגום מפני קידוש השם שיאמרו העולם כמה חמורה עליהם שבועת ה' כי אפילו נעשית בטעות לא יעברו עליה והפוסקי' מוכיחים כדברי מי שאמר כי מפני שנעשית השבועה ברבים אין לו היתר שהרי אמרו הנשיאים ולא יהיה עלינו קצף על השבועה ואם לא היה בדבר אלא מפני קדוש השם מה קצף היה בזה ואמרו רבותי' ז"ל כי שלשה כתבים שלח יהושע בכניסתן לארץ שלח להם מי שרוצה להשלים יבא וישלים וחזר ושלח להם מי שרוצה לעשות מלחמה יעשה מלחמה וחזר ושלח להם מי שרוצה לפנות יפנה מי שהאמין בהקב"ה וחרד לדבריו הלך לו לאפריקי ואמר בדרש כי הכנעני הוא שפנה מפני זה זכה להקרא לארץ ישראל ארץ כנען על שמו וזכה לארץ טובה שהיא אפריקי ויש אומרים כי הפריזי פנה לפניהם והלך לו אם כן למה הוצרכו יושבי גבעון להערים וקבלו השלום לפי שיהושע שלח בכלל לכלם ויושבי גבעון חשבו הלא גם כן שלח לירחו ולעי להשלים והנה הכה אותם אולי לא יקיים הבטחתו ליושבי הארץ הזאת ובערמה הוא שולח להם להשלים כדי שלא ישמרו מהם לפיכך עשו גם המה בערמה ואמרו כי מארץ רחוקה הם כדי שיכרתו להם ברית: (ח) ויאמרו אל יהושע וגו'. מארץ רחוקה מאד. כי שמענו שמעו ואת כל אשר עשה במצרים ואת כל אשר עשה לשני מלכי האמורי וגו'. זכרו מצרים וסיחון ועוג ולא זכרו

זקינינו

רלב"ג

שנזכר בפרשה ובכלל זכר במקומות שנזכר משה יהושע ככל אשר צוה ה' את משה ולזה יתוייב שהודה שנזכר שלא זה יהושע להלן

מנחת שי

רק הוא מתולע: (י) בעשתרות. בספרים כ"י מדוייקים ודפוסים ישנים מלאוין במסורת כל נביאים וכתובים מלא בר מן חד ויפרדו בני ישראל (שמואל א' ז'): (יא) ויאמרו אלינו זקינינו. הזי"ן בגעיה בספרים כ"י מדוייקים ודפוסים ישנים ונכ"ח כ"י קדמון הסר וחסר ושן תאמרו בב"ר פ' מ"ט אמר ר' יוחנן כל זקנים שנאמרו בסדום לקים כתיב דהא הינם הלא נדיקים ניכל"ם ע"י גדועים נפירות

מצודת דוד

(ח) עבדים אנחנו. כלומר אין לנו עסק עם כל העם הזה כי אלא לא נכונים להיה עבדים כ"א לך לבדך כלומר ולדוני הלא ישכיל לדעת מאין אנו מארץ כנען: מי אתם. מאיזה עם: ומאין. מאיזה מדינה: (ט) רחוקת מאוד. ולא יהיה א"כ ניכר לך לא העם ולא המדינה: לשם ה'. בעבור פרסום שם ה': (יא) עבדיכם אנחנו. להעלות את העם: כרתו לנו ברית

פירוש ע"ט

ברית און ווי אזו זאל איך פאר שניידן מיט דיר איין ברית עס שטייט אין אונזער תורה לא תכרות ברית ליושב הארץ די זאלסט ניט כורת ברית זיין צום זיצר פון דעם לאנד כנען: (ח) ויאמרו אל יהושע האבן זייא גזאגט צו יהושע עבדיך אנחנו מיר זענן דייני קנעכט ויאמר אליהם יהושע האט יהושע גזאגט צו זיי מי אתם ומאין תבואו ווער זענט איר און פון וואנן קומט איר: (ט) ויאמרו אליו האבן זיי גיזאגט צו אים מארץ רחוקה מאוד באו עבדיך זייער פון איין ווייט לאנד זענן דייני קנעכט גקומן לשם ה' אלהיך צו דעם נאמן פון גאט דיין גאט כי שמענו שמעו וואורום מיר האבן גהערט זיין הערינג ואת און אלץ וואס ער הט גיטאן אין מצרים: (י) ואת כל אשר עשה וגו' און אלץ וואס ער האט גטאן צוא דיא צוויי מלכים פון אמורי וואס אויף יענר זייט ירדן צו סיחון מלך חשבון און צו עוג מלך הבשן וואס הט גוואנט אין עשתרות: (יא) ויאמרו אלינו זקינינו וכל יושבי ארצנו האבן גיזאגט צו אונז אונזערע אלטע און אלע זיצר פון אונזר לאנד

זְקֵינֵינוּ וְכָל־יֹשְׁבֵי אַרְצֵנוּ לֵאמֹר קְחוּ
בְיֶדְכֶם צֵידָה לַדֶּרֶךְ וּלְכוּ לִקְרָאתָם
וַאֲמַרְתֶּם אֲלֵיהֶם עַבְדֵיכֶם אֲנַחְנוּ וְעַתָּה
כִּרְתוּ־לָנוּ בְרִית׃ יב זֶה לַחְמֵנוּ חָם
הִצְטַיַּדְנוּ אֹתוֹ מִבָּתֵּינוּ בְּיוֹם צֵאתֵנוּ
לָלֶכֶת אֲלֵיכֶם וְעַתָּה הִנֵּה יָבֵשׁ וְהָיָה
נִקֻּדִים׃ יג וְאֵלֶּה נֹאדוֹת הַיַּיִן אֲשֶׁר מִלֵּאנוּ
חֲדָשִׁים וְהִנֵּה הִתְבַּקָּעוּ וְאֵלֶּה
שַׂלְמוֹתֵינוּ וּנְעָלֵינוּ בָּלוּ מֵרֹב הַדֶּרֶךְ
מְאֹד׃ יד וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים מִצֵּידָם וְאֶת־
פִּי יְהוָה לֹא שָׁאָלוּ׃ טו וַיַּעַשׂ לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ
שָׁלוֹם וַיִּכְרֹת לָהֶם בְּרִית לְחַיּוֹתָם

תרגום

סְבוּ בִּידְכוֹן זְוָדִין לְאוֹרְחָא וְאֱזִילוּ לְקַדְמוּתְהוֹן וְתֵימְרוּן לְהוֹן עַבְדֵיכוֹן אֲנַחְנָא וּכְעַן גְּזוֹרוּ לָנָא קְיָם׃ יב דֵּין לַחְמָנָא כַּד חַמִּים אִזְדְּוַדְנָא יָתֵיהּ מִבָּתָּנָא בְּיוֹם מִפְּקָנָא לְמֵיתֵי לְוָתְכוֹן וּכְעַן הָא יָבֵשׁ וַהֲוָה כִסְנִין׃ יג וְאִלֵּין זִיקִין דַּחֲמַר דִּי מְלֵינָא כַּד חַדְתִּין וְהָא אִתְבְּזַעוּ וְאִלֵּין תּוֹתְבָנָא וּמְסָנָנָא בְּלִיאוּ מִסְּגֵי אוֹרְחָא לַחֲדָא׃ יד וְקַבִּילוּ גַּבְרַיָּא לְפִתְגָּמֵיהוֹן וְאוּלְפַן מִן קֳדָם יְיָ לָא תְּבָעוּ׃ טו וַעֲבַד לְהוֹן יְהוֹשֻׁעַ שְׁלָם וּגְזַר לְהוֹן קְיָם לְקַיָּמוּתְהוֹן וְקַיִּימוּ לְהוֹן רַבְרְבֵי

רש"י

הארץ אתם: (יב) הצטידנו. ל' צידה כשהולכנו לצידה לדרך: (יד) ויקחו האנשים מצידם. קבלו דבריהם שאמרו בפיהם לשון ואמר לא צדה:

רד"ק

הירדן לפי שהיה דבר מצרים וסיחון ועוג מימים קדמונים ודבר הירדן היה מזמן קרוב כלומר הראו ליהושע שלא שמעו דבר הירדן כל כך היא רחוקה ארצם: (יא) זקינינו. נכתב ביו"ד המשך בין הקו"ף והנו"ן שלא כמנהג ובדרש א"ר יוחנן זקינינו כתיב זקני אשמאי היו: (יב) הצטדנו אותו. לשון ספוק מזון מן צדה לדרך ופי' לקחנו אותו מבתינו להצטיד בו הדרך: (יד) ויקחו. יש מפרשים אותו כמו למדו מן לקח טוב כלומר למדו והבינו מצידם שהיה יבש כי אמת אמרו, ויש לפרש ויקחו

מנחת שי

אלה נגמרו ונשברים ברות כך לא היו לדיקים לגמרי ורש"י גרים גרים בכ"ף כמו ויתחכמו ר"ל לדיקים למתים היה דעתיה דר' יוחנן דאמר ר"י ויאמרו אלינו זקננו וכל יושבי ארלנו זקני כתי' זקני אשמה היינו סבי דבהתא פי' זקני בושה ע"כ. ובערוך ערך זקן זקננו כתוב זקני אשמאי כבין הקלון ובספרים לאיתי חילופים אחרים ובא' מהם נכתב לית מלא דמלא וכ"כ רד"ק במכלל דף ק"ד

רלב"ג

המקומות קודם שיסכים להלחם עמהם כמו שכתבו רבותינו ז"ל ולזה הערימו כשאמרו שהם באו מארץ רחוקה ושבו עצמם עבדים לישראל והיה מחוייב לפי משפטי התורה שיקבלום בברית ויהיו להם למס ועבדום: (טו) ויעש להם יהושע שלום ויכרות להם ברית לחיותם ונשבעו להם לחיותם ונשבעו להם נשיאי העדה והנה היתה סבת טעות ישראל ונופלם בזה הענין כי לא שאלו את פי ה' עם היות אלעזר הכהן בהיה אלו אורים ותומים שלא יהושע שביה נביא והלעזר הכהן בהיה אלו אורים ותומים

מצודת ציון

(יב) הצטידנו. מלשון לידה ומזון: מגודל מרחק הדרך: (יג) חדשים. בעת מלואם היו חדשים:

מצודת דוד

להחיותינו: (יב) זה לחמנו. אשר תראו בידינו הנה בהיותו עדיין חם לקחנו אותו לידה לדרך: הנה יבש. בעבור זמן הדרך: (יד) ויקחו. ר"ל נקחו מוסת ולהיה מיובש לידם והאמינו להם.

פירוש ע"ט

קחו בידכם צידה לדרך נעמט אין אייערי הענט שפייז אויף דעם וועג ולכו לקראתם וגו' אונ גייט אקעגן זיי אונ איר זאלט זאגן צו זיי מיר זענין אייערי קנעכט ועתה כרתו לנו ברית אונ היינט פר שנייט צו אונז איין ברית: (יב) זה לחמנו חם הצטידנו אותו מבתינו דאס דאזיגי אונזר ברוט האבין מיר וואריםר הייד אים איין געשפייזט פון אונזרי הייזר ביום צאתנו ללכת אליכם אונ דעם טאג וואס מיר זענין ארויס גנאנגן צוא גיין צוא אייך ועתה הנה יבש והיה נקודים אונ היינט איז ער נון פאר דארט גוואָרן אונ איז וואָרן ניפינטילט מחמת שימל: (יג) ואלה נאדות היין אונ דאס זענין די לאגל פון ווייןאשר מלאנו חדשים וואס מיר האבין זי דר פולט אז זיי זענין גיוועזן נייא והנה התבקעו אונ היינט זענין זיי שון צו שפאלטן גוואָרן ואלה שלמותינו ונעלינו בלו אונזרי קליידר אונ אונזערי שיך זענין שון פאר פולט גוואָרן פון דעם זייער פילן וועג וואס מיר זענין גיגאנגן צוא אייך: (יד) ויקחו האנשים מצידם האבין דיא מאנן ישראל גנומן פון זייער שפייז אונ האבין גגעסין אין דאָהאבן כורת ברית גוועזן מיט זייא רש"י שרייבט מצידם איז טייטש פון זייער חאפינג וואס זיי האבן זיי גחאפט אונ גנארט מיט זייער מול כלומר זיי האבן מקבל גוועזן זייערי רייד ואת פי וגו' אונ דיא רייד פון גאט האבין זיי ניט גפרעגט: (טו) ויעש להם יהושע שלום האט

וישבעו להם נשיאי העדה: טז ויהי
מקצה שלשת ימים אחרי אשר־כרתו
להם ברית וישמעו כי־קרבים הם אליו
ובקרבו הם ישבים: יז ויסעו בני־ישראל
ויבאו אל־עריהם ביום השלישי
ועריהם גבעון והכפירה ובארות
וקרית יערים: יח ולא הכום בני ישראל
כי־נשבעו להם נשיאי העדה ביהוה
אלהי ישראל וילנו כל־העדה על־
הנשיאים: יט ויאמרו כל־הנשיאים אל־
כל־העדה אנחנו נשבענו להם ביהוה
אלהי ישראל ועתה לא נוכל לנגע
בהם: כ זאת נעשה להם והחיה
אותם ולא־יהיה עלינו קצף על־השבועה

תרגום

דַבְרְבֵי כְּנִשְׁתָּא: טז וַהֲוָה מִסוֹף תְּלָתָא יוֹמִין בָּתַר דִגְזָרוּ לְהוֹן קְיָם וּשְׁמָעוּ אֲרֵי קְרִיבִין אִינוּן לֵיהּ וּבֵינֵיהוֹן אִינוּן יָתְבִין:
יז וּנְטַלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲתוֹ לְקִרְוֵיהוֹן בְּיוֹמָא תְלִיתָאָה וְקִרְוֵיהוֹן גִבְעוֹן וּכְפִירָה וּבְאֵרוֹת וְקִרְיַת יְעָרִים: יח וְלָא מְחוֹנוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲרֵי קַיִימוּ לְהוֹן רַבְרְבֵי כְנִשְׁתָּא בְּמֵימְרָא דַיְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל וְאִתְרַעֲמוּ כָּל כְּנִשְׁתָּא עַל רַבְרְבַיָא:
יט וַאֲמַרוּ כָּל רַבְרְבַיָא לְכָל כְּנִשְׁתָּא אֲנַחְנָא קַיֵימְנָא לְהוֹן בְּמֵימְרָא דַיְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל וּכְעַן לָא נִכּוּל לְאַנְזָקָא בְהוֹן:
כ דָא נַעֲבֵיד לְהוֹן וּנְקַיֵים יָתְהוֹן וְלָא יְהֵי עֲלָנָא רוּגְזָא עַל קְיָמָא דִי
קיימנא

ת״א ולא הכום. כתובות עה גטין מו. הוריות ואם (קדושין סה):

רד״ק

כמשמעו שלקחו מצידם ואכלו ממנו בברית כדי שיבטחו בהם ויונתן תרגם וקבילו גבריא לפתגמיהון: (כ) והחיה א. ם

אשר

רלב״ג

כמו שאמרה התורה ולפני אלעזר הכהן יעמוד ושאל לו במשפט האורים והנה זאת השבועה אף ע״פ שהיתה בטעות לא הסכימו לעבור עליה כי יהיה בזה חלול השם אלל הע״ג ויתפדו שאין יראת ה׳ בישראל והנה הגביאים התיום כאופן הראוי אילו היו מבלימין עמהם תחלה כי התורה אמרה והיה כל העם הנמצא בה יהיו לך למס ועבדוך אלא שבכר הכבידו עליו עבדות הוה וזה שבכר היה אפשר לפי משפטי התורה אלו היו החקים שיעשו עם

מנחת שי

וכפ׳ זקנינו נכתב בי׳ המתך בין הקו״ף והנו״ן בלא כמנהג, ובדרש א״ר יוחנן זקנו כתיב זקני אמתי היו עכ״ל. והמדפיס לא ידע להזהר ועשה מלא זקנינו במדרש מלא דמלא וצריך להיות חסר דחסר: (טז) כי קרבים. חסר וא״ו כי לא

מצודת דוד

או נקהו מצידם ואכלו לקיים ברית ואהבה: (כ) זאת. ר״ל הדבר

מצודת ציון

(יח) וילנו. מלשון תלונה ותערומות:

פירוש ע״ט

הָט יְהוֹשֻׁעַ שָׁלוֹם גֶמַאכְט מִיט זֵיי וַיִּכְרֹת לָהֶם בְּרִית לְחַיּוֹתָם אוּנ הָט פַר שְׁנִיטְן צוּ זֵיי אֵיין בְּרִית צוּ לָאזִין לֶעבֶּן זַייא וַיִּשָּׁבְעוּ לָהֶם נְשִׂיאֵי הָעֵדָה אוּנ זַייא הָאבֶּן גְשְׁווֹאֶרֶן צוּא זֵיי דִיא הַארֶן פוּן דֶר עֵדָה: (טז) וַיְהִי מִקְצֵה שְׁלֹשֶׁת יָמִים אוּנ עֶס אִיז גְוֶועזְן פוּן סוֹף דְרַיי טֶעג נָאךְ דֶעם אַז זֵיי הָאבֶּן כּוֹרֵת בְּרִית גְוֶועזְן צוּ זַייא וַיִּשְׁמְעוּ כִּי קְרוֹבִים הֵם אֵלָיו הָאבֶּן דִיא יִשְׂרָאֵל גְהֶערְט אַז זֵיי זֶענֶן נָאהִינְט פוּן זַייא וּבְקִרְבּוֹ הֵם יוֹשְׁבִים אוּנ זֵיי זִיצְן צְווִישְׁן זֵיי: (יז) וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוּנ דִוּ קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן גְצוֹגְן וַיָּבוֹאוּ אֶל עָרֵיהֶם בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי אִין זֶענִין גְקוּמְן צוּ זַייעֶרִי שְׁטֶעט אוּנ דֶעם דְרִיטְן טָאג וְעָרֵיהֶם וגו׳ אוּנ זַייעֶרִי שְׁטֶעט זֶענִין גְוֶועזִין גִבְעוֹן אוּנ כְּפִירָה אוּנ בְּאֵרוֹת אוּנ קִרְיַת יְעָרִים: (יח) וְלֹא הִכּוּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל נִיט גְשְׁלָאגֶן זַייא כִּי נִשְׁבְּעוּ לָהֶם נְשִׂיאֵי הָעֵדָה וַוייל דִי הַארֶן פוּן דֶר עֵדָה הָאבֶּן גְשְׁווֹאֶרֶן צוּא זֵיי בַּיי דֶעם נָאמְט פוּן יִשְׂרָאֵל וַיִּלּוֹנוּ כָּל הָעֵדָה עַל הַנְּשִׂיאִים הָאבֶּן גְקְרִיגְט דִיא גַאנְצִי עֵדָה אוֹיף דִיא הַארֶן: (יט) וַיֹּאמְרוּ כָּל הַנְּשִׂיאִים הָאבֶּן אַלֵי הַארֶן גְזָאגְט צוּ דֶר עֵדָה אֲנַחְנוּ נִשְׁבַּעְנוּ לָהֶם מִיר הָאבֶּן גְשְׁווֹאֶרֶן צוּא זֵיי בַּייא דֶעם נָאמְט פוּן יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה לֹא נוּכַל לִנְגֹּעַ בָּהֶם אוּנ דְרוּם קֶענִין מִיר הַיינְט נִיט אָן רִירֶן אִין זֵיי: (כ) זֹאת נַעֲשֶׂה לָהֶם דָם דָאזִיגִי וֶועלְן מִיר זֵיי טְאן וְהַחֲיֵה אוֹתָם מִיר וֶועלְן זַייא לָאזִין לֶעבִּין וְלֹא יִהְיֶה עָלֵינוּ וגו׳ כְּדֵי עֶס זָאל נִיט זַיין אוּנְז
איין

אשר נשבענו להם: כא ויאמרו אליהם
הנשיאים יחיו ויהיו חטבי עצים ושאבי
מים לכל העדה כאשר דברו להם
הנשיאים: כב ויקרא להם יהושע וידבר
אליהם לאמר למה רמיתם אתנו
לאמר רחוקים אנחנו מכם מאד ואתם
בקרבנו ישבים: כג ועתה ארורים אתם
ולא יכרת מכם עבד וחטבי עצים
ושאבי מים לבית אלהי: כד ויענו את
יהושע ויאמרו כי הגד הגד לעבדיך
את אשר צוה יהוה אלהיך את משה
עבדו לתת לכם את כל הארץ
ולהשמיד את כל ישבי הארץ מפניכם

קימנא להון: כא ואמרו
להון רברביא ייחון ויהון
מלקטי אעין וממלן מיא
לכל כנשתא כמא
דמלילו להון רברביא:
כב וקרא להון יהושע
ומליל עמהון למימר
למא שקרתון בנא
למימר רחיקין אנחנא
מנכון לחדא ואתון
בינגא יתבין: כג וכען
ליטין אתון ולא יפסקון
מנכון עבדין ומלקטי
אעין וממלן מיא לבית
מקדשא דאלהי:
כד ואתיבו ית יהושע
ואמרו ארי חואה
אתחוא לעבדך ית
דפקיד יי אלהך ית משה
עבדיה למתן לכון ית
כל ארעא ולשיצאה ית
כל יתבי ארעא מן
קדמיכון ודחילנא
לחדא לנפשתנא מן
קדמיכון ועבדנא ית
פתגמא

רד"ק

מקור: (כא) יחיו ויהיו חוטבי עצים ושואבי מים לכל העדה. זה מקרא קצר כי הנשיאים אמרו יחיו ויהיו חוטבי עצים ושואבי מים והמקרא אחז דרך קצרה ואמר ויהיו בפתח הויו לשון עבר ויהיו כאשר דברו להם הנשיאים וזה מעיד כי כן אמר להם הנשיאים ומה שאמרו הם לכל העדה ויהושע אמר להם לבית אלהי הא כיצד כל זמן שהיו העדה במחנה עד שלא נחלקה הארץ היו חוטבי עצים ושואבי מים לעדה אבל לאחר שנחלקה הארץ והיו ישראל בעירו ובנחלתו נשארו הם חוטבי עצים ושואבי מים לבית אלהים בגלגל ובשילה ובנוב ובגבעון ובית עולמים כמו שאמר אל המקום אשר יבחר ואמרו

מנחת שי

נמנה במסורת עם האלהים: (כא) יחיו ויהיו. מטעים ביה דסבירין בוא"ו תחת הו"ו והוא"ו בפתח · מסורת פרשה תרומה ועיין בפירוש רד"ק: ויהיו חטבי עצים. בלא מאריך בתי"ת: כאשר דברו להם. כתיב במקרא גדולה שמלא בס"א יבן מוגה אליהם ובכל ספרים שלפני כתוב להם ולא ראיתי בו מחלוקת: (כב) למה רמיתם. רגש ותלעיל בלין המרחא עושה מלרע: אנחנו. התי"ו בוא"ו לבדו: (כג) עבד וחטבי עצים. בלא מאריך בתי"ת: (כד) הגד הגד. שני בגימליין

רלב"ג

מס לישראל ויספרו מעבדות אחר אלא שיעמדו ביניהם שפלים כעבדים אבל הם השימו עליהם שיעבדום בגופם באלו העבודות הנכבדו' ר"ל שיהיו חוטבי עצים ושואבי מים לכל העדה וזה היה אפשר עם קיום תנאיהם כי הם שבו עצמם עבדים לישראל ועם כל זה כלו להכאות להם לכבוד השם שלא עסקו מהם חקם הראוי

מצודת ציון

(כא) חוטבי. ענין כריתה והתוך וכן לחטוב עצים (דברים י"ט):

מצודת דוד

הואיל להחיות אותם בע"כ נעשה להם בלא יקלוף ה' על בטול השבועה: (כא) ויאמרו אליהם הנשיאים יחיו. ר"ל הנה בעבור השבועה לא תגידו לא יחיו וכאומר אך נתכונן מה נעשה עמהם בגמול הרמאות: ויהיו וגו'. ר"ל הגמול היה שהיו חוטבי כו' כאשר גזרו הנשיאים כי כל העדה שמעו להם: (כג) ועתה. ר"ל עתה בעת המלחמה הייו ארורים להיות עבדים לכל העדה

פירו ע"ט

איין צארין איבער דער שבועה וואס מיר האבין
גשווארן צו זיי: (כא) ויאמרו אליהם הנשיאים יחיו האבן די
נשיאים גזאגט צוא זייא זאלין זייא לעבן בלייבן
ויהיו חוטבי עצים ושואבי מים לכל העדה אונ זייא זענין
גוועןן האלץ העקר אונ וואסער שעפר צו גאר דר
עדה כאשר דברו להם הנשיאים אזו וויא דיא נשיאים
האבן גרעט צו זיי: (כב) ויקרא להם יהושע וידבר אליהם
לאמר הט יהושע זייא גרופן אונ האט גרעט צו זייא
למה וגו' ווארום הט איר אונז גנארט לאמר צוא זאגן
רחוקים וגו' מיר זענן זייער וויט פון אייך ואתם בקרבנו
יושבים אונ איר זיצט דאך צווישן אונז: (כג) ועתה
ארורים אתם דרום זאלט איר זיין פר שאלטן ולא יכרת
מכם עבד וחוטבי עצים ושואבי מים לבית אלהי אונ עס זאל
ניט ווערן פר שניטן פון אייך אקנעכט אונ האלץ
העקיר אין וואסר שעפר צו דעם הוז פון מיין גאט:
(כד) ויענו את יהושע ויאמרו האבן זייא געענפרט צוא
יהושע אונ האבן גזאגט הוגד הוגד לעבדיך דען זאגין
איז ווארן גזאגט צו דיין קנעכט את אשר צוה וגו' דם
וואס גאט האט גשאפט צו משה זיין קנעכט לתת
לכם את כל הארץ צוא געבין אייך דאס גאנצי לאנד

ולהשמיד

פִּתְגָּמָא הָדֵין: כה וּכְעַן הָא אֲנַחְנָא מְסִירִין בִּידָךְ כְּמָא דְתַקִּין וּכְמָא דְכָשַׁר בְּעֵינָךְ לְמֶעְבַּד לָנָא עֲבֵד: כו וַעֲבַד לְהוֹן כֵּן וְשֵׁזִיב יַתְהוֹן מִיַּד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלָא קַטְלוּנוּן: כז וּמַנִּינוּן יְהוֹשֻׁעַ בְּיוֹמָא הַהוּא לְקָטֵי אָעִין וּמָלָן מַיָּא לִכְנִשְׁתָּא וּלְמַדְבְּחָא דַיְיָ עַד יוֹמָא הָדֵין לְאַתְרָא דִּי יִתְרְעֵי: א וַהֲוָה כַּד שְׁמַע אֲדֹנִי צֶדֶק מַלְכָּא דִירוּשְׁלֵם אֲרֵי כְבַשׁ יְהוֹשֻׁעַ יַת עַי וְגַמְרַהּ כְּמָא דַעֲבַד לִירִיחוֹ

ת״א ויתנם יהושע. יבמות כט. (קדושין סה):

ונירא מאד לנפשתינו מפניכם ונעשה
את־הדבר הזה: כה ועתה הננו בידך
כטוב וכישר בעיניך לעשות לנו עשה:
כו ויעש להם כן ויצל אותם מיד בני־
ישראל ולא הרגום: כז ויתנם יהושע
ביום ההוא חטבי עצים ושאבי־מים
לעדה ולמזבח יהוה עד־היום הזה אל־
המקום אשר יבחר: י א ויהי כשמע
אדני־צדק מלך ירושלם כי־לכד
יהושע את־העי ויחרימה כאשר עשה

רד״ק

רבותינו ז״ל כי כיון שנתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים גזר עליהם שלא יבאו בקהל כלומר שלא יתחתנו ישראל בהם ותלה אסורן בזמן שבית המקדש קיים שהרי אמר לבית אלהי משמע כל זמן שהיו חוטבי עצים ושואבי מים לבית אלהי וזהו בל זמן שבית המקדש קיים בא דוד וגזר עליהם לעולם וכן כתיב בספר עזרא ומן הנתינים שנתן דוד והשרים לעבודת הלוים: (כד) ונעשה את הדבר הזה. בצרי שלא כמנהג וכבר כתבנו הדומים להם בספר מכלל: (כה) ועתה הננו בידך. קל ובשו״א הנו״ן הראשונה: (א) אדני צדק. כל מלכי ישראל היו נקראים בזמן ההוא מלכי צדק או אדני צדק כמו שנאמר ומלכי צדק

רלב״ג

להם מפני בואם עמהם בברית כי כבר רמו אותם בלמרם שהיו מארץ רחוקה והם מפני זה בלתי מבועדים להם לעשות חסד להם אחר זולתי מה שיוכלתו בו מלך שבועתם להם. ולפי שהשבועה והברית היה לחיותם ושיהיו הם עבדים לישראל הנה כבר קיימו אלם עמהם בזה האופן. והנה הוסיף יהושע על עבודתם שהסכימו עליו הנביאים שיהיו חוטבי עצים ושואבי מים לבית ה׳ ולזה היו חוטבי עצים ושואבי מים לכל העדה ולמזבח ה׳: (א) אדוני צדק מלך ירושלם. מלאנו שמו בתורה מלכי צדק וידמה שכל מלכי ירושלים היה שמם מלכי צדק או אדוני צדק כי הכל ענין אחד כמו שהיה שם מלכי מצרים פרעה והנה זכר כי ה׳ מלכי האמורי הם וכל מחנם חנו על גבעון וילחמו עליה וכבר שלחו אנשי גבעון ליהושע ביעזרם כי ראוי לאדון שיציל עבדיו מיד הנלחמים עליהם וידמה שבאל יהושע את פי ה׳ על זה ועלה מן הגלגל הוא וכל עם המלחמה עמו וכל גבורי החיל וכבר אמר הש״י אל יהושע קודם זה שבאלו את פיו על דבר זאת המלחמה שלא יירא מהמלכים האלה וממחניהם כי בידו נתנם והוא מיהר לבא עליהם כל הלילה ויהומם ה׳ לפני ישר׳ ויכם ישראל מכה גדולה בגבעון וירדפם דרך מעלה בית חורון וגו׳ ויהי בנוסם מפני בני ישראל נלחם ה׳ בם מן השמים

מנחת שי

דגושות: ונעשה. בצירי שלא כמנהג: (כה) הנני בידך. קל ובשו״א הנו״ן הראשונה ובמסורת ד׳ וסימן הננו בידך הננו עלמך (שמואל ב׳ ריש סימן ה׳) הננו אתנו לך (ירמיה ג׳) הננו לפניך באשמתינו (עזרא סוף סימן ט׳): (כז) חטבי. אין טעם בתי״ת רק בכ״ת: ושאבי מים. הטעם בשי״ן כתבניו דלעיל ולא בבי״ת:

י (א) ויהי כשמע. פליגי ביה ספרי התקון הוא הרפה. ועיין מ״ב (בנוספים

מצודת דוד

אבל לבית ה׳ תהיו לעולם עבדים ולא יכלה הדבר: (כו) ויעש להם כן. כמ״ש הוא להיות עבדים לכל העדה בעת המלחמה ולבית ה׳ לעולם: ולא הרגום. כאשר חשבו בתחלה: (כז) לעדה ולמזבח וגו׳ עד היום הזה. ר״ל לעדה בעת המלחמה ולמזבח ה׳ עד היום הזה: אל המקום. במקום שיעמוד המזבח שמה יעבדו אם בשילה וכו׳ אם בירושלים: י (א) ויהיו בקרבם. התחברו עמהם

מצודת ציון

י (א) אדני צדק. כך שמו:

פירוש ע״ט

וּלְהַשְׁמִיד אֶת כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם אוּנ צוּ פַר טִילִיגֶען אַלֶע זִיצֶר פוּן דֶעם לַאנְד פַר אַייך וַנִּירָא מְאוֹד הָאבֶּן מִיר זֵייעֶר מוֹרָא גְהַאט צוּ אוּנְזֶרִי לַייבֶּר פַר אַייךְ. דְרוּם וַנַּעֲשֶׂה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה הָאבֶּן מִיר גְטָאן דִי דָאזִיגִי זַאךְ: (כה) וְעַתָּה הִנְנוּ בְיָדֶךָ אוּנ הַיינְט זֶענִין מִיר אִין דַיינִי הֶענְד כַּטּוֹב וְכַיָּשָׁר בְּעֵינֶיךָ לַעֲשׂוֹת לָנוּ אַזוֹ וִויא אִיז גוּט אוּנ רֶעכְט אִין דַיינִי אוֹגְן צוּ טָאן צוּ אוּנְז עֲשֵׂה טוּ: (כו) וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן הָט יְהוֹשֻׁעַ צוּ זֵיי גְטָאן אַזוֹ וִוי עֶר הָט גְרֶעט וַיַּצֵּל אוֹתָם מִיַּד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוּנ הָט זֵייא מַצִּיל גְוֶועזְן פוּן דֶר הַאנְד פוּן דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל וְלֹא הֲרָגוּם אוּנ זֵייא הָאבֶּן זֵיי נִיט גִיהַרְגִ׳ית: (כז) וַיִּתְּנֵם יְהוֹשֻׁעַ בַּיּוֹם הַהוּא חֹטְבֵי עֵצִים וְשֹׁאֲבֵי מַיִם אוּנ יְהוֹשֻׁעַ הָט זֵיי גְגֶעבְּן אִין דֶעם דָאזִיגְן טָאג הֶאלְץ הֶעקֶר אוּנ וַואסֶער שֶׁעפֶּער לָעֵדָה וּלְמִזְבַּח ה׳ צוּא דֶער עֵדָה אוּנ צוּא דֶעם מִזְבֵּחַ פוּן גָאט עַד הַיּוֹם הַזֶּה בִּיז אִין דֶעם הַיינְטִיגְן טָאג אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר צוּ דֶעם אוֹרְט וָואס גָאט וֶועט אוֹיס דֶער וֶוייל‍ְן:

י (א) וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ אֲדֹנִי צֶדֶק אוּנ עֶס אִיז גְוֶועזְן אַז דֶר אֲדֹנִי צֶדֶק דֶר מֶלֶךְ פוּן יְרוּשָׁלַיִם הָט גְהֶערְט כִּי לָכַד יְהוֹשֻׁעַ אֶת הָעַי וַיַּחֲרִימֶהָ אַז יְהוֹשֻׁעַ הָט בַּצְווּנְגְן דִי שְׁטָאט עַי אוּנ הָט זִיא פַר וִויסְט אַזוֹ וִוי עֶר הָט גְטָאן צוּ יְרִיחוֹ אוּנ צוּ אִיר מֶלֶךְ כֵּן עָשָׂה לָעַי וּלְמַלְכָּהּ

לִירִיחוֹ וּלְמַלְכָּהּ כֵּן־עָשָׂה לָעַי וּלְמַלְכָּהּ
וְכִי הִשְׁלִימוּ יֹשְׁבֵי גִבְעוֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל
וַיִּהְיוּ בְּקִרְבָּם׃ ב וַיִּירְאוּ מְאֹד כִּי עִיר
גְּדוֹלָה גִּבְעוֹן כְּאַחַת עָרֵי הַמַּמְלָכָה
וְכִי הִיא גְדוֹלָה מִן־הָעַי וְכָל־אֲנָשֶׁיהָ
גִּבֹּרִים׃ ג וַיִּשְׁלַח אֲדֹנִי־צֶדֶק מֶלֶךְ
יְרוּשָׁלַםִ אֶל־הוֹהָם מֶלֶךְ־חֶבְרוֹן וְאֶל־
פִּרְאָם מֶלֶךְ־יַרְמוּת וְאֶל־יָפִיעַ מֶלֶךְ־
לָכִישׁ וְאֶל־דְּבִיר מֶלֶךְ־עֶגְלוֹן לֵאמֹר׃
ד עֲלוּ־אֵלַי וְעִזְרֻנִי וְנַכֶּה אֶת־גִּבְעוֹן כִּי־
הִשְׁלִימָה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְאֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
ה וַיֵּאָסְפוּ וַיַּעֲלוּ חֲמֵשֶׁת ׀ מַלְכֵי הָאֱמֹרִי
מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַםִ מֶלֶךְ־חֶבְרוֹן מֶלֶךְ־יַרְמוּת
מֶלֶךְ־לָכִישׁ מֶלֶךְ־עֶגְלוֹן הֵם וְכָל־
מַחֲנֵיהֶם וַיַּחֲנוּ עַל־גִּבְעוֹן וַיִּלָּחֲמוּ עָלֶיהָ׃
ו וַיִּשְׁלְחוּ אַנְשֵׁי גִבְעוֹן אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אֶל־

תרגום

לִירִיחוֹ וּלְמַלְכָּהּ כֵּן עֲבַד
לְעַי וּלְמַלְכָּהּ וַאֲרֵי
אַשְׁלִימוּ יָתְבֵי גִבְעוֹן עִם
יִשְׂרָאֵל וַהֲווֹ בֵּינֵיהוֹן׃
ב וּדְחִילוּ לַחֲדָא אֲרֵי
קַרְתָּא רַבְּתָא גִּבְעוֹן
כַּחֲדָא מִקִּרְוֵי מַלְכְוָתָא
וַאֲרֵי הִיא רַבָּא מִן עַי
וְכָל גֻּבְרָהָא גִּבָּרִין׃
ג וּשְׁלַח אֲדֹנִי צֶדֶק
מַלְכָּא דִירוּשְׁלֵם לְוָת
הוֹהָם מַלְכָּא דְחֶבְרוֹן
וּלְוָת פִּרְאָם מַלְכָּא
דְיַרְמוּת וּלְוָת יָפִיעַ
מַלְכָּא דְלָכִישׁ וּלְוָת
דְּבִיר מַלְכָּא דְעֶגְלוֹן
לְמֵימַר׃ ד סַקוּ לְוָתִי
וְסַעֲדוּנִי וּנְמְחֵי יָת יָתְבֵי
גִבְעוֹן אֲרֵי אַשְׁלֵימַת עִם
יְהוֹשֻׁעַ וְעִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
ה וְאִתְכְּנִשׁוּ וּסְלִיקוּ
חַמְשָׁא מַלְכֵי אֱמוֹרָאָה
מַלְכָּא דִירוּשְׁלֵם מַלְכָּא
דְחֶבְרוֹן מַלְכָּא דְיַרְמוּת
מַלְכָּא דְלָכִישׁ מַלְכָּא
דְעֶגְלוֹן אִינוּן וְכָל
מַשְׁרְיָתְהוֹן וּשְׁרוֹ עַל
גִּבְעוֹן וַאֲגִיחוּ קְרָבָא
עֲלַהּ׃ ו וּשְׁלַחוּ אֱנָשֵׁי
גִבְעוֹן לְוָת יְהוֹשֻׁעַ
למשריתא

מנחת שי

ז׳) ובהוכתי אחריני : (ג) מלך ירושלם . בספרים כ״י ובדפוס יש אין בהיים פה״ר וכן חבריו שבענין . וכל ירושלם שבמקרא חסר יו״ד אחר למ״ד חוץ מחמשה הכתובים במסורת ירמיה סימן כ״ו וד״ה ב׳ ריש סימן כ״ה ולף הותם הכתובים בלא יו״ד היו״ד נקראת אף על פי שאינה כתובה כמ״ש במכלל דף קי״ וכמ״ש ביחזקאל י״ד ובבראשית רבה פר׳ נ״ו אברהם קרא אותו יראה שם קרא אותו שלם. והקב״ה קרא אותו ירושלם . וכתב בעל יפה תואר שם סי׳ פ״ו דלשון

מצודת דוד

עם ישראל : (ב) כי עיר גדולה. ועכ״ז לא מלכו כח להלחם והמסו בזה לב אנשי המלחמה : (ד) כי השלימה . והכעו לעשות כי הביאו מורך בלב כל : (ו) אל תרף ידיך . לעזוב אותנו בידם : (ט) כל הלילה . למען לא ירגישו ויבא פתאום :

פירוש ע״ה

אַזוֹ הָט עֶר גְּטָאן צוּ עַי אוּנ צוּ אִיר מֶלֶךְ וְכִי הִשְׁלִימוּ
יוֹשְׁבֵי גִבְעוֹן אֶת יִשְׂרָאֵל אַז זֵיי הָאבֶּן שָׁלוֹם גְּמַאכְט דִי
וִיצֶר פוּן גִבְעוֹן מִיט דִי יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיוּ בְּקִרְבָּם אוּנ זֶענֶן
צְוִּוישֶׁן זֵייא : (ב) וַיִּירְאוּ מְאֹד הָאבִּין זֵיי זֵייעֶר מוֹרָא
גְּהַאט כִּי עִיר גְּדוֹלָה גִּבְעוֹן דָּארוּם גִּבְעוֹן אִיז גְּוֶועֶן
אַגְרוֹיסֶע שְׁטָאט כְּאַחַת עָרֵי הַמַּמְלָכָה אַזוֹ וְוִיא אֵיינֶע
פוּן דִיא קֶענִיגְלִיכֶע שְׁטֶעט וְכִי הִיא גְדוֹלָה מִן הָעַי אוּנ
זִיא אִיז גְּרֶעסֶר פוּן עַי אוּנ אַלֶע אִירֶע מֶענְטְשֶׁן זֶענֶן
גְּוֶועזִין גְּבּוֹרִים : (ג) וַיִּשְׁלַח אֲדֹנִי צֶדֶק וגו׳ הָט אֲדוֹנִי
צֶדֶק דֶר מֶלֶךְ פוּן יְרוּשָׁלַיִם גִּישִׁיקְט צוּ הוֹהָם מֶלֶךְ
חֶבְרוֹן אוּנ צוּ פִּרְאָם מֶלֶךְ פוּן יַרְמוּת אוּנ צוּא יָפִיעַ
מֶלֶךְ לָכִישׁ אוּנ צוּ דְבִיר מֶלֶךְ עֶגְלוֹן לֵאמֹר צוּ זָאגְן :
(ד) עֲלוּ אֵלַי וְעִזְרוּנִי גֵייט אוֹף צוּ מִיר אוּנ הֶעלְפְט מִיר
וְנַכֶּה אֶת גִּבְעוֹן אוּנ לָאמִר שְׁלָאגִין גִּבְעוֹן כִּי הִשְׁלִימָה
וגו׳ וַוייל זִי הָאט שָׁלוֹם גְּמַאכְט מִיט יְהוֹשֻׁעַ אוּנ מִיט
דִיא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : (ה) וַיֵּאָסְפוּ וַיַּעֲלוּ חֲמֵשֶׁה מַלְכֵי הָאֱמוֹרִי
הָאבֶּן זֵייא זִיךְ אֵיין גִיזַאמִילְט אוּנ זֶענֶן אוֹף גְּגַאנְגֶן
דִי פִינְף מְלָכִים פוּן אֱמוֹרִי מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַיִם וגו׳ דֶר מֶלֶךְ
יְרוּשָׁלַיִם אוּנ דֶער מֶלֶךְ חֶבְרוֹן אוּנ דֶער מֶלֶךְ יַרְמוּת
אוּנ דֶער מֶלֶךְ לָכִישׁ אוּנ דֶער מֶלֶךְ עֶגְלוֹן הֵם וְכָל
מַחֲנֵיהֶם זֵייא אִין גָאר זֵייעֶרִי מַחֲנוֹת וַיַּחֲנוּ עַל גִּבְעוֹן
וַיִּלָּחֲמוּ עָלֶיהָ אוּנ הָאבֶּן גְרוֹאַט אוֹף גִּבְעוֹן אִין הָאבִּין
מלחמה

הַֽמַּחֲנֶה הַגִּלְגָּלָה לֵאמֹר אַל־תֶּרֶף יָדֶיךָ
מֵעֲבָדֶיךָ עֲלֵה אֵלֵינוּ מְהֵרָה וְהוֹשִׁיעָה
לָּנוּ וְעָזְרֵנוּ כִּי נִקְבְּצוּ אֵלֵינוּ כָּל־מַלְכֵי
הָאֱמֹרִי יֹשְׁבֵי הָהָר׃ ז וַיַּעַל יְהוֹשֻׁעַ מִן־
הַגִּלְגָּל הוּא וְכָל־עַם הַמִּלְחָמָה עִמּוֹ וְכֹל
גִּבּוֹרֵי הֶחָיִל׃ ח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ
אַל־תִּירָא מֵהֶם כִּי בְיָדְךָ נְתַתִּים לֹא־
יַעֲמֹד אִישׁ מֵהֶם בְּפָנֶיךָ׃ ט וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם
יְהוֹשֻׁעַ פִּתְאֹם כָּל־הַלַּיְלָה עָלָה מִן־
הַגִּלְגָּל׃ י וַיְהֻמֵּם יְהוָה לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיַּכֵּם מַכָּה־גְדוֹלָה בְּגִבְעוֹן וַיִּרְדְּפֵם דֶּרֶךְ
מַעֲלֵה בֵית־חוֹרֹן וַיַּכֵּם עַד־עֲזֵקָה וְעַד־
מַקֵּדָה׃ יא וַיְהִי בְּנֻסָם ׀ מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל
הֵם בְּמוֹרַד בֵּית־חוֹרֹן וַיהוָה הִשְׁלִיךְ׃

תרגום

לְמַשְׁרִיתָא לְגִלְגְּלָא
לְמֵימַר לָא תַרְשֵׁל יְדָךְ
מֵעַבְדָךְ סַק לְוָתָנָא
בִּפְרִיעַ וּפְרוֹק לָנָא
וּסְעָדְנָא אֲרֵי אִתְכְּנָשׁוּ
עֲלָנָא כָּל מַלְכֵי אֱמוֹרָאָה
יָתְבֵי טוּרָא ׃ ז וּסְלֵיק
יְהוֹשֻׁעַ מִן גִּלְגְּלָא הוּא
וְכָל עַמָּא עָבְדֵי קְרָבָא
עִמֵּיהּ וְכָל גִּבָּרֵי חֵילָא ׃
ח וַאֲמַר יְיָ לִיהוֹשֻׁעַ לָא
תִדְחַל מִנְּהוֹן אֲרֵי בִידָךְ
מְסַרְתִּינוּן לָא יִתְעַתַּד
אֱנָשׁ מִנְּהוֹן קֳדָמָךְ ׃
ט וַאֲתָא לְוָתְהוֹן יְהוֹשֻׁעַ
בִּתְכֵיף כָּל לֵילְיָא סְלֵיק
מִן גִּלְגְּלָא ׃ י וְתַבְּרִינוּן
יְיָ קֳדָם יִשְׂרָאֵל וּמְחָנוּן
מַחְתָּא רַבָּא בְּגִבְעוֹן
וּרְדָפוּנוּן בְּאוֹרַח מַסְּקָנָא
דְבֵית חוֹרוֹן וּמְחָנוּן עַד
עֲזֵקָה וְעַד מַקֵּדָה ׃
יא וַהֲוָה בְּמִפְּכֵיהוֹן מִן
קֳדָם יִשְׂרָאֵל אִינּוּן
בְּמַחְתָּנָא דְבֵית חוֹרוֹן
וּמִן קֳדָם יְיָ אִתְרְמִיאָה
עֲלֵיהוֹן

ת"א ויהי בנוסם. ברכות נד ע"ב :

עליהם

מנחת שי

דקדין ירושלים הוא חסר יו"ד לסבה זו כמ"ש התוספת בפ"ב דתענית (דף ט"ז כד"ה הר) ויהו במקום יהלא כי הוא"ו בהל"ף ה"ל בגימטריא: (ח) כי בידך

יתיר י' נתתים. בדפוסים אחרונים כתוב בידך ונמסר עליו יתיר יו"ד ולית כן בספרים כ"י גם לא בדפוסים הראשונים:

מצודת דוד

(י) דרך מעלה. בדרך העולה לבית חורון: עד עזקה. כי כהמו דרך כה ורדפום והכום בדרך עד עזקה וכו': (יא) הם במורד. כאשר ירדו במורד ההר: אבנים. אבני ברד: עד עזקה. בכל הדרך אשר נסו ממורד בית חורון עד בואם לעזקה נפלו עליהם אבני הברד: רבים. מרובים במספר:

מצודת ציון

(ו) תרף. מלשון רפיון: (ט) פתאום. ענין מהירות מבלי הרגשה מקודם: (י) ויהומם. מלשון מהומה ובלבול:

פירוש ע"ט

מלחמה געהאלטין אויף איר: (ו) וישלחו אנשי גבעון וגו' האבן געשיקט די מענטשן פון גבעון צו יהושע אין דער מחנה קיין גלגל לאמר צו זאגן אל תרף וגו' דיא זאלסט ניט שלאפין דיינע הענט פון דיינע קנעכט עלה אלינו מהרה גיי אוף צוא אונז אין דר גיך והושיעה לנו אונ העלף אונז ועזרנו אונ העלף אונז כי נקבצו אלינו כל מלכי האמורי יושבי ההר ווארום זייא האבן זיך איין געזאמלט צו אונז אלע מלכים פון אמורי דיא זיצר פון דעם בארג: (ז) ויעל יהושע מן הגלגל איז יהושע אויף געגאנגן פון גלגל הוא וכל עם המלחמה עמו ער אונ גאר דס מלחמה פאלק מיט אים וכל גבורי החיל אונ אלע גבורי חיל: (ח) ויאמר ה' אל יהושע האט גאט געזאגט צו יהושע אל תירא מהם כי בידך נתתים די זאלסט קיין מורא ניט האבן פאר זיי ווארום איך האב זיי געגעבן אין דיין האנט לא יעמוד איש מהם בפניך עס וועט ניט קענן בשטיין קיין מאן פון זיי אקעגין דיר: (ט) ויבא אליהם יהושע פתאום איז יהושע געקומען צו זיי פליצלינג כל הלילה עלה מן הגלגל א גאנצע נאכט איז ער אויף געגאנגען פון גלגל: (י) ויהומם ה' לפני ישראל אונ גאט האט זיי פר טימלט פאר דיא ישראל ויכם מכה גדולה בגבעון אונ דיא בני ישראל האבן זייא געשלאגן איין גרוסן שלאק אונ גבעון וירדפם דרך מעלה בית חורון אונ זיי האבן זייא נאך געיאגט אונ וועג ווס מען גייט אוף קיין בית חורון ויכם אין זיי האבן זיי געשלאגן ביז עזקה אונ ביז מקדה: (יא) ויהי בנוסם מפני ישראל אונ עס איז געווען אונ זייער אנטלויפן פאר דיא ישראל הם במורד בית חורון זיי זענען געווען אונ דאס אראפ נידרין פון

עליהם אבנים גדלות מן־השמים עד־
עזקה וימתו רבים אשר־מתו באבני
הברד מאשר הרגו בני ישראל בחרב׃
יב אז ידבר יהושע ליהוה ביום תת יהוה
את־האמרי לפני בני ישראל ויאמר ׀
לעיני ישראל שמש בגבעון דום וירח

תרגום

עליהון אבנין רברבן מן שמיא עד דאתו לעזקה ומיתו סגיאין דמיתו באבני ברדא מדקטולו בני ישראל בחרבא׃
יב בכן שבח יהושע קדם יי ביומא דמסר יי ית אמוראה קדם בני ישראל נאמר לעיני ישראל שמשא בגבעון אוריך

ת״א אז ידבר יהושע. עקידה שער יג׃ ביום תת. תענית כה ע״ג כב׃

רד״ק

מלך שלם הוא ירושלם כמו שכתוב ויהי בשלם סכו ונקראו כן בעבור ירושלם שהוא מקום צדק: (יב) אז ידבר יהושע, ת״י בכן שבח יהושע ויתכן כי אחר התפלה היתה השירה והשירה לא הזכיר או השירה היא וידום השמש והתפלה היא ויאמר לעיני ישראל שמש בגבעון דום וכן זוכר אותה בדרש זו השירה במנין עשר שירות ולשון ידבר מורה על שירה לא על תפלה כמו וידבר דוד לה׳ את דברי השירה. ויאמר בתפלתו לעיני ישראל שמש בגבעון דום כלומר הפלא הזה יראה היום לעיני ישראל או לעיני ישראל דבק עם ויאמר כלומר התפלה הזאת אמרה בקול לפני ישראל ופי׳ דום המתן כמו דמו עד הגיענו אליכם כלומר שיעמוד גלגל השמש במקומו ולא ירוץ כמשפטו: וירח בעמק אילון. ולירח אמר גם כן שיעמוד בעמק

רש״י

בעמק

י (יב) אז ידבר. אמר שירה תחת השמש לפי שאמר לשמש דום. דום מלומר שירה וכל זמן שהוא דומם עומד ואינו מהלך שבכל עת הילוכו הוא אומר שירה ופשוטו של מקרא דום ל׳ המתנה כמו אם כה יאמר אלינו דומו וכן

רלב״ג

והמית מהם באבני הברד יותר מאשר הרגו בני ישראל בחרב: (יב) אז ידבר יהושע לה׳. בזאת הפר׳ יש ספקות רבות ראוי לעיין בהם האחד הוא באם היה שהשמש עמד ובטל מהתנועה הכראית לו הנה היה זה המופת יותר נפלא לאין שיעור מהמופתים שנעשו ע״י משה וזה כי המופתים ההם היו בשנוי טבע הנמצאות האלו השפלות והוא יותר נפלא לאין שיעור מה שישתנה בו אלו הנמצאות הנכבדות לשנות את תפקידם משלוט על הנמצאות השפלות אלו לשנות ענין סדורם כי בהם בעולם מתחזין הסדר והיושר מה בלא יעלם ובכלל הנה זה ממה שאין צריך ביאור למי שעיין באלו הענוקים ובכר ביארנו זה באופן שלם בו׳ מספר מלחמות ה׳ ואם היה הענין כן הנה זה סותר מה שאמרה התורה בלא קם נביא עוד בישראל כמשה לכל האותות והמופתים אשר עשה משה לעיני כל ישראל ואם אמרנו שכבר נעשה כמו זה המופת ע״י משה ואם לא נזכר בתורה כמו שאמרו קצת רז״ל הנה נשאר זה הספק בעינו כי כבר היה שזה לו יהושע בגדול שבמופתים הנעשים על יד משה רבינו עליו השלום עם שאם היה הענין כן היה ראוי שלא תשתוק התורה מלספר זה המופת הנפלא כי אנחנו נראה מכונת התורה לפרסם ענין המופתים והנפלאות כי זה ממה שיבוא להאמין בשם יתברך כמו שנזכר בתורה הענין המופתים שנעשו לפרעה אמר ולמען תספר באזני בנך וגו׳ וידעתם כי אני ה׳ ועוד כי כבר יראה מפשטי אלו הדברים שלא נתבטל השמש מתנו׳ ולא הירח וזה יתבאר מפנים מהם מה שאמר ולא אץ לבוא ר״ל שלא מהר לבוא וזה לא ישלול ממנו התנועה אבל ישלול ממנו מהירות התנועה והמאמר שזה דרכו יחייב לו התנועה כמו אלו המאמרים השלמים אשר ידובר בהם בדברים נדלך מה הוא ואם מה שאמר שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון ולא אמר שמש דום וירח אבל לקח להם מקום לפי היו נראים או אל המקום ההוא והוא מבואר ממי שישלול התנועה מהמקום הרחב לא יבלול התנועה במוחלט כי כבר אפשר שיתנועע במקום רחב ההוא ובכר יחייב זה המאמר בכמו המאמרים השלמים לשמש ולירח התנועה והמאמר כמו שיאמר שפלוני עמד באהלו כך וכך ימים הנה לא יתחייב מזה אלא שלא יצא מאהלו אבל שכבר יתנועע באהלו הו לא יהיה זה המאמר מדרך מה הוא כי יחוייב למי שישלול ממנו התנועה שיאמר שלא יתנועע לא שלא יצא מאהלו וזה מבואר למי שעיין בסדרים

מצודת ציון

(יב) תת. מלשון נתינה: דום. המתן כמו דומו עד הגיענו אליהם (ש״א י״ד):

מצודת דוד

(יב) לה׳. בשם ה׳ ובתחינתו: ויאמר. הוא הדבור האמור למעלה ועל שהפסיק בדברים אמר שוב ויאמר: שמש בגבעון דום. כי בעת ההיא עמד השמש נוכח גבעון וחשש פן ישקע בעונתו ולא יוכלו לרדוף אחרי האויב באישון הלילה ולזה אמר להשמש שלא ילך מהלכו ויתמין עוד נוכח גבעון במקום שהוא עומד: וירח

לקוטי יקרים

(יב) שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון. דער ילקוט שרייבט דער טאג איז געוועזן ערב שבת אונ יהושע האט געזעהן אז דיא מלחמה וועט נים געענדיגט ווערין ביז נאכט. וועלין דיא יודין מוזין מלחמה האלטין אום שבת וועלין זייא דאך מחלל שבת זיין. דריבער האט ער געזאגט די זונן מיט די לבנה זאלין בלייבין שטיין אויף זייערי ערטער וויא זיי שטיין איצט. דאמאלס איז דיא זונן געוועזן אין גבעון אונ דיא לבנה איז געוועזן איבער דעם טאהל אילון. אונ אזוי זענין זייא געבליבען שטיין ביז נאך דיא מלחמה. נאך זאגט דער ילקוט עס שטייט אין פסוק ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ה׳. פון די צייט וואס די זונן הייבט אהן שיינען אויף דער וועלט אין דער פריה ביז זיא גייט אונטער

פירוש ע״ט

בית חורון וה׳ השליך עליהם וגו׳ האט גאט געווארפן אויף זיי גרוסי שטיינר פון הימל ביז זיי זענין געקומען קיין עזקה וימותו אונ זייא זענן געשטארבן רבים אשר מתו באבני הברד עס איז געווען מער די ווס זענין געשטארבן דורך האגל שטיינר מאשר הרגו בני ישראל בחרב ווי די וואס דיא ישראל האבן געהרגית מיט דר שווערד:
(יב) אז ידבר יהושע לה׳ דענסט מאל הט יהושע גרעט אונ גלויבט צוא גאט רש״י שרייבט יהושע האט שירה גזאגט צו גאט פר דר זון ווייל ער הט געזאגט דום ווארט אונ שווייג פון צו זאגן שירה ווארום אז די זון גייט זאגט זיא שירה אונ אז זיא שווייגט פון שירה שטייט זי אויף איין ארט אונ גייט ניט דרום האט ער שירה גזאגט פר דער זון צו גאט ביום תת ה׳ את האמורי אונ דעם טאג וום גאט האט געגעבן דעם אמורי פר די בני ישראל ויאמר לעיני ישראל האט יהושע גזאגט פר דו אוגן פון דיא בני ישראל שמש בגבעון דום דוא זון אונ גבעון ווארט אונ שווייג וירח בעמק אילון אונ דוא לבנה זאל אוך ווארטן אונ שטול

שווייגן

אוריך וסיהרא במישר
אילון: יג ואוריך שמשא
וסיהרה קם עד דאתפרע
עמא ישראל מבעלי
דבביהון הלא היא
כתיבא על ספרא
דאורייתא וקם שמשא
בפלגות שמיא ולא דחק

בְּעֵמֶק אַיָּלוֹן: יג וַיִּדֹּם הַשֶּׁמֶשׁ וְיָרֵחַ עָמָד
עַד־יִקֹּם גּוֹי אֹיְבָיו הֲלֹא־הִיא כְתוּבָה
עַל־סֵפֶר הַיָּשָׁר וַיַּעֲמֹד הַשֶּׁמֶשׁ בַּחֲצִי
הַשָּׁמַיִם וְלֹא־אָץ לָבוֹא כְּיוֹם תָּמִים:

ת"א וידם השמש. ברכות ס תענית כ עקרים מד נב: עד יקם. ע"ג כה ויעמד השמש. ע"ג ע"ה: כולו קב"ן

רש"י

דוס לה': וירח בעמק אילון · אותו שעה היה הירח עומד כנגד עמק אילון והוא רחוק מגבעון שהרי גבעון בגבול בנימין ואילון בגבול דן: (יג) הלא היא כתובה · דבר זה נכתב בתורה שאמר לו יעקב ליוסף וזרעו של אפרים יהיה מלא הגוים וגו' אימתי ביום שעמדה חמה ליהושע ונתמלא כל

רד"ק

אילון ואף על פי שגבעון היה בגבול בנימן ואילון בגבול דן ידמה כי רדפו אותם והכום מגבעון עד אילון ובגבעון היה חצי היום כשהתפלל שיעמיד השמש והאל שמע בקולו כמו שאמר ויעמוד השמש בחצי השמים ועמד עד שיעור שבין עמידתו ומרוצתו היה כיום תמים והוא היום הארוך שבשנה והוא יום תקופת תמוז וכשבא השמש היו בעמק אילון והאיר הירח והיה הירח אז מן הדומה בהחלת החדש או בשלישיתו והתפלל עליו

שיעמוד הירח להאיר להם עד שתכלה נקמתם באויביהם וכן היה כמו שאמר וירח עמד עד יקום גוי אויביו וזאת הפליאה
כת' בה על ספר הישר והוא ספר תורת משה והוא מה שאמר הקב"ה יתברך נגד כל עמך אעשה נפלאות וגו' כמו שפירש א"א
ז"ל כי שתי אותות אמר לו בפסוק ההוא קרינת פני משה והוא מה שאמר כי נורא הוא אשר אני עושה עמך ועמידת השמש
ליהושע והוא מה שאמר נגד כל עמך אעשה נפלאות ונתן לו אות קרוב להאמין באות רחוק ובדרש שלשים ושש שעות עמדו
השמש והירח כיצד המלחמה היתה בערב שבת ונתיירא יהושע שלא יחללו ישראל את השבת ופשט ידיו למעלה שיעמוד
השמש ביום הששי כשיעור יום שבת והירח כשיעור ליל שבת ומוצאי שבת והם שלשים ושש שעות: (יג) עד יקם גוי אויביו.

רלב"ג

ההגיונים אבל למלאכת המופתים ומהם מה שאמר ולא היה כיום ההוא לפניו ואחריו לשמוע ה' בקול איש כי ה' נלחם לישראל הורה בזה כי זה המופת הוא בענין המלחמה בעצמותה ואם היה זה המופת בעמידה מהתנועה לא היה לו רושם בענין המלחמה כלל ומהם כי יתבאר מדבריו כי הנביא לא יעשה מופתים כי אם כאשר הוא צריך לו לקנות דעות אמיתיות ולא הכרח בכאן רושם בזה המופת באחד מאלו הנדדים ומהם שכבר התבאר בספר מלחמות ה' כי המופת לא יהיה על יד נביא באלו הנמצאות העליונים ר"ל הגרמים השמימיים ולזה הוא מבואר שלא היה זה המופת בזה הענין אשר יחשב בתחלת ההתבוננות שהיה בו המופת בזה הסבו' ואם יספק עלינו מספק על מה שהסברנו בזה ויאמר שכבר נראה שיעשה המופת ע"י נביא בשנוי סדר תנועת הסדר והוא מה שאמר ישעיה לחזקיה כשאמר מה אות כי ירפא ה' לי ועליתי ביום השלישי בית ה' ויענהו הלך הצל י' מעלות אם ישוב הצל אחורנית י' מעלות והוא מבואר שתנועת הצל לא תהיה כי אם בתנועת השמש ולזה יתחייב מזה שנוי סדר תנועת השמש נאמר לו כי כשיעיין היטב במאמרים שבאו בזה המקום יתחייב שלא היה זה המופת בשהבהנה סדר תנועת השמש הנה איך יתכן שנאמר שזה יהיה נקל הנה איך שיבהנה זה הסידור הוא ענין נפלא מאוד ולזה ראוי שנבאר הדברים ההם ויתבאר מזה מה היה ענין המופת ההוא ונאמר כי ידמה לפי הנראה לנו שכבר שם ישעיה הבחירה בזה המופת לחזקיה ואמר שזה האות יהיה באחד מב' דרכים האחד שילך הצל י' מעלות יותר על מה שהלך בזולת זמן או שישוב הצל אחורנית י' מעלות והוא מבואר שאם היה זה המופת היה בענין המלחמה כמו שזכרנו ולזה הוא מבואר שזה המופת היה בזולת שנוי סדר תנועת השמש וזה יהיה לפי מה שאומר והוא שכבר יתבאר בחוש שכאשר יהיו עננים תחת השמש באופן שיכסו בהם

כילוות וירוצו הנה הם יראו שיהיה השמש בזולת מקום שהוא שם שכבר יראה אז נטייה לצל השמש שיעור רב כמעט זמן נמיהת או נמערב לצפון או לדרום לפי מלך העננים ההם ולך הגועתם וזה ממה שאין בו ספק כי תמיד יראה זה מן האום בזה האופן ולפי שכבר לאה חזקיה אז מהעננים ונלד הגועתם שנקל ללצ נטות עשר מעלות יותר על מה שהלך באל שיהיה הענין בהפך מה שהיה נראה שהיה נכון אז מלך תנועת העננים ההם ולזה באל השמש עשר מעלות והנה בספר ישעיה אמר ותשב השמש עשר מעלות במעלות אשר ירדה ר"ל לפי החוש ענין מופתי היה בזה כמו שזכר גם אמר הנני משיב את צל המעלות ובכאן הותר זה הספק ואם יראה אחד על כל פנים שיהיו אלו המופתים בשנוי סדר תנועת השמש לא אקפיד עליו בזה ומי יתן וכל הטועים לא יטעו יותר מזה הבעור כי זה מגדיל לפי מחשבתו עולם הש"י ויכלתו ואחר שנתיישב זה הנה נשוב לבאר דברי זאת הפרשה ואומר שמאמר יהושע היה שערם שיסור השמש מהיות על גבעון והירח מהיות על עמק אילון אבלם נקמת גוי אויביו אבל באר הכתוב בזה ויורה על זה מה שאמר אחריו וידום השמש וירח עמד עד יקום גוי אויביו והנלון בזה שכבר דמם השמש בגבעון וירח בעמק אילון עד שנקמו זאת המלחמה מהנקמה וזה היה ענין נפלא כי לא די שיעד שינקמו ישראל מהקמים עליהם אבל יעד עם זה בזאת הנקמה תשלם בזמן קצר כזה ולזה אמר ולא היה כיום ההוא לפניו ואחריו לשמוע ה' בקול איש כי ה' נלחם בישר' ולזה היו יכולים להשלים הנקמה בזה הזמן הקצר כי יד הש"י לא תקצר ואמר לשמוע ה' וגו' לפי שלא יעדו הש"י בתפלה זו הנקמה בזה הזמן קצר אבל הש"י שמע לקולו על דרך מקים דבר עבדו ועצת מלאכיו ישלים: (יג) והנה ספר הישר אחשוב שהיה נקרא כך ואבד עם הגלות וכבר רצו בו הפירושים לרבותינו ז"ל ולאוי

מצודת דוד

בעמק אילון. כי אז כבר עלתה הירח ועמדה נוכח עמק אילון ואמר לה שגם היא תמתין במקומה ולא תלך מהלכה ואולי חשש בהם תלך הירח מהלכה תבוא נוכח השמש במקום עמידתו ותאפיל אור השמש (יג) וידם השמש. ר"ל כן היה בעמדו השמש וירח במקומם: עד יקום. עד אשר השלימו ישראל להתנקם מאויביו: הלא היא. הדבר ההוא הלא כתובה בהבטחה בספר הישר והיא התורה שנאמר בה על אפרים וזרעו יהיה מלא הגוים (בראשית מ"ח) והוא היום הזה שעמדו השמש והירח ליהושע הבא מזרעו ונתמלא כל העולם שמעו: ויעמוד השמש. עכביו מפרש המקום שעמד בה: בחצי השמים. ר"ל לפי הנראה בהאופן ההוא: ולא אץ לבוא. לא היה ממהר לשקוע כדרכו מעולם נמהר לבית שקיעתו ללכת בהתמדה מבלי עמידה: ביום תמים. ר"ל נתעכב לעמוד במקום א' כשיעור יום שלם שהוא כ"ד שעות:

מצודת ציון

(יג) איביו מאויביו: אץ. ענין מהירות כמו ואץ ברגלים (משלי יט): לבוא. לשקוע כמו כי בא השמש (בראשית כ"ח): תמים

פירוש ע"ט

שווייגן אונ דעם טאל אילון: (יג) וידום השמש איז דיא זון גבליבן שטיין אונ האט גשוויגן פון שירה
וירח עמד אונ דיא לבנה איז אויך גבליבן שטיין עד
יקום גוי אויביו ביז דאס פאלק ישראל הט זיך נוקם
גיוועזן אין זייני פיינט הלא היא כתובה על ספר הישר פאר וואר דיא זאך שטייט גשריבן אויף דעם רעכט
פארטיגן ספר דאס איז די תורה. דען יעקב הט גיזאגט צוא יוסף אויף זיין זון אפרים אז זייני קינדער
ווערן

לקוטי יקרים

איז גילויבט דער נאמין פון גאט. פון די צייט וואס די זונן גייט ארום לייכטין אויף דר וועלט זאגט זיא אנגעזאנג זיא לייכט נאט מיט געזאנג) ביז זיא גייט אונטער פארן נאכט. ווי עס שטייט אין פסוק שמש בגבעון דום. דום איז דר טייטש שווייג. יהושע

יד וְלֹא הָיָה כַּיּוֹם הַהוּא לְפָנָיו וְאַחֲרָיו
לִשְׁמֹעַ יְהוָה בְּקוֹל אִישׁ כִּי יְהוָה נִלְחָם
לְיִשְׂרָאֵל׃ טו וַיָּשָׁב יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל
עִמּוֹ אֶל־הַמַּחֲנֶה הַגִּלְגָּלָה׃ טז וַיָּנֻסוּ
חֲמֵשֶׁת הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה וַיֵּחָבְאוּ
בַמְּעָרָה בְּמַקֵּדָה׃ יז וַיֻּגַּד לִיהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר
נִמְצְאוּ חֲמֵשֶׁת הַמְּלָכִים נֶחְבָּאִים

תרגום

לְמֵיעַל בְּיוֹם שְׁלִים׃ יד וְלָא הֲוָה כְּיוֹמָא הַהוּא קֳדָמוֹהִי וּבָתְרוֹהִי דְּאִתְקַבַּלַת קֳדָמוֹי צְלוֹת אֱנָשׁ אֲרֵי בְּמֵימְרֵיהּ יְיָ מַגִּיחַ קְרָבָא לְיִשְׂרָאֵל׃ טו וְתָב יְהוֹשֻׁעַ וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמֵּיהּ לְמַשְׁרִיתָא לְגִלְגְּלָא׃ טז וְאַפְּכוּ חַמְשָׁא מַלְכַיָּא הָאִלֵּין וְאִטַּמַּרוּ בִּמְעַרְתָּא בְּמַקֵּדָה׃ יז וְאִתְחַוָּא לִיהוֹשֻׁעַ לְמֵימַר אִשְׁתְּכַחוּ חַמְשָׁא מַלְכַיָּא טמירין

ת"א לשמוע ה'. סא עא פקדה שער ג פב :

רד"ק

כמו מאויביו ובן השמרו לכם עלות בהר : (יד) ולא היה כיום ההוא. ואף על פי שהיה שוב השמש אחורנית לחזקיהו האות ההוא היה לאות ולמופת ונהנו השם בעבור שיאמין חזקיהו שיהיה מחליו והוא כאחד מן המופתים שנעשו על ידי משה אבל דרך תפלה שיתפלל אדם על שנוי הטבע ונעתר הבורא לאותה התפלה אם לא יהיה להת בו אות ומופת לא היה ולא יהיה וזהו שאמר לשמוע בקול איש כי ה' נלחם לישראל : (יז) נחבאים. בשוא תבי"ת : במערה במקדה. במערה שהיתה בגבול מקדה :

רש"י

העולם שמעו של יהושע ויעמד השמש בחצי השמים ולא אץ לבוא כיום תמים :

מנחת שי

(טו) אל המחנה הגלגלה. הח"ת בחטף פתח :

רלב"ג

שתדע כי השמש יחדש היום ולזה נאמר שהיום ירד מאד כשקרב השמש לערב כי אז יחלש אור השמש ומה שיהיה בו אור השמש יותר חזק הוא בעת היותו בחצי השמים הנה זה מבואר בנפשו מן החוש וזה יתבאר גם כן ממה שאמר ואורח לדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום רלה לומר שאורו יוסף עד נכון היום כן ארח לדיקים מתיבר תמיד אל תוספה השלמות והוא מבואר שבעת היות השמש בחצי השמים לא תוכר בו ירידה כי אם בעת ארוך זה מבואר מאד למי שעיין בחכמת התכונה עיון מעט וזה יתבאר גם כן מאד כלי המבע כמו האצטרלאבי ורביע העיגול כי אז לא תוכר לשמש ירידה באלו הכלים בכמו חצי שעה ולזה אמר שכבר עמד השמש אז בחצי השמים כי כן היה מחויב כי הם היו אצל גבעון והיו רואים השמש על גבעון ולא מהר השמש לרדת כמו שדרך היום התמים שלא ימהר השמש לרדת בו ואמשב שאורך עיר גבעון היה מנוכח למערב וזאת התנועה לא תוכר מאד לשמש אלל חצי היום למיעוט שיעור ירידתו הנה זכר שמלך הנעייה הכנלית לו מלך הירידה לא ילאשלא ירלה כנגד גבעון אף על פי שהיתה רחבה לר כי לא מיהר לבוא כמשפט ענין השמש אצל סמיכות היום. ובכאן נשלם ביאור דברי זאת הפרשה והותרו הספקות הנופלות בה : (טו) וזכר אחר זה תבילות יהושע בענין זאת המלחמה למהר להחרים אלו הגוים ושכבר הגיע לישראל מעולם הלנחה שכלם שבו בשלום לא הוכה אחד מהם ולא השתדלו האויבים להכות אחד

מצודת ציון

מלשון תם ושלם : (טז) ויחבאו. נסתרו והוא מלשון מחבוא : שם' נלחם לישראל ובעבורם עשה :

מצודת דוד

(יד) כיום ההוא. להיות בו פלא כזה לשמוע וכו' כאשר שמע בקול יהושע להעמיד השמש והירח : כי ה'. הפלא הזה נעשה בעבור (טו) וישב יהושע. אחר כל המעשים האמורים במקראות שלאחריו :

לקוטי יקרים

הט גיזאגט צו די זונן זיא זאל שווייגן אונ זאל ניט זינגען צוא גאט. הט די זונן גיזאגט צו יהושע דו זאגסט צו מיר איך זאל שווייגן. איז דען דער דרך ארץ איינגערער זאל זאגן צוא א עלטערין שווייג. איך בין דאך עלטער פון דיר. איך בין באשאפן גיווארן מיטוואך אונ די ביזט באשאפן גיווארן פרייטאג אונ דו זאגסט צו מיר איך זאל שווייגן. הט יהושע גיזאגט צוא די זונן אז אקינד האט א אלטין קנעכט ווען דען דס קינד ניט זאגין צום קנעכט שווייג. געווים מוז דער קנעכט האבן דרך ארץ פאר זיין בעל הבית אפילו ער איז עלטער פון זיין בעל הבית אברהם אבינו הט גיקויפט פון הקב"ה די הומלען אונ אלץ וואס עס איז דא אין די הימלען. ווי עס שטייט אין פסוק ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ. אברם זאל זיין גיבענטשט צוא הקב"ה. וואס ער הט גיקויפט דיא הימעל אונ דיא ערד. אז דיא הימעל אונ ערד מוזין זיין אונטערטעניג אונטער אים. נאך טער האב איך צוא דיר אטענה דוא האסט דיך אמאהל גיבוקט וויא אקנעכט צוא יוסף. ווי עס שטייט אין פסוק יוסף הט גיזאגט

פירוש ע"ט

וועלן זיין פול אלע פעלקר דאס איז גיוועזן אז דיא זון איז גבליבן שטיין צו יהושע וואס ער איז גוועזן פון שבט אפרים איז פול גיווארן גאר דיא וועלט מיט דעם שם פון יהושע ויעמוד השמש בחצי השמים איז די זון גבליבן שטיין אין דעם האלבן הימל ולא אץ לבא כיום תמים אונ הט ניט גאיילט אונטער צוא גיין אזו וויא איין גאנצן טאג דאס איז מעת לעת : (יד) ולא היה כיום ההוא אונ עס איז ניט גוועזן אזו ווי דער דאזיגר טאג לפניו פר דעם טאג ואחריו אונ נאך דעם טאג וועט אוך ניט זיין אזו לשמוע ה' בקול איש דס גאט זאל צו הערין אונ דעם קול פון אמענטש אין זאל מאכן שטיין דו זון דס איז גוועזן כי ה' נלחם לישראל ווייל גאט האט מלחמה גיהאלטן פאר דיא ישראל : (טו) אונ נאך דו זאכן וואס דא ווייטער שטיין וישב יהושע וכל ישראל עמו האט זיך יהושע אום גקערט אונ כל ישראל מיט אים צו דר מחנה קיין גלגל : (טז) וינוסו חמשת המלכים האלה זענן אנטלופין דיא פינף מלכים ויחבאו במערה במקדה אונ האבן זיך בהלטן אונ אהייל אין דער שטאט מקדה : (יז) ויגד ליהושע לאמר איז גזאגט גווארן צוא יהושע צוא זאגן נמצאו חמשת המלכים זייא זענין גפונן גווארן דו פינף מלכים נחבאים במערה במקדה זייא זענן בהאלטען אונ היי ל

במערה במקדה: יח ויאמר יהושע גלו
אבנים גדלות אל־פי המערה והפקידו
עליה אנשים לשמרם: יט ואתם אל־
תעמדו רדפו אחרי איביכם וזנבתם
אותם אל־תתנום לבוא אל־עריהם
כי נתנם יהוה אלהיכם בידכם: כ ויהי
ככלות יהושע ובני ישראל להכותם
מכה גדולה־מאד עד־תמם והשרידים
שרדו מהם ויבאו אל־ערי המבצר:
כא וישבו כל־העם אל־המחנה אל־
יהושע מקדה בשלום לא־חרץ לבני
ישראל לאיש את־לשנו: כב ויאמר

טמירין במערתא במקדה: יח ואמר יהושע קריבו אבנין רברבין קדם פומא דמערתא ומנו עלה גברין למטרהון: יט ואתון לא תקומון רדופו בתר בעלי דבביכון ותדבקון יתהון לא תשבקונון למיעל לקרויהון ארי מסרינון יי אלהכון בידיכון: כ והוה כד שיצי יהושע ובני ישראל למחיהון מחתא רבתא לחדא עד דשלימו ומשיזביא אשתזיבו מנהון ועלו לקרוין כריכן: כא ותבו כל עמא למשריתא לות יהושע למקדה בשלם לא הוה נזקא לבני ישראל למדחק גבר ית נפשיה: כב ואמר יהושע פתחו ית פומא

רש"י

(יח) גלו. גלגלו אבנים על פי המערה: (כא) לא חרץ לבני ישראל. הרי זה מקרא קצר לא הרץ החורץ לאיש מבני ישראל את לשונו: חרץ. לשון דבור הלשון וכן לא יחרץ כלב לשונו. וכן אז תחרץ לדוד תקרא תנעק קול תשואות המלחמה:

רד"ק יהושע

(יט) וזנבתם. תכריתו זנבם והוא סוף המחנה: (כ) ויבאו. וי"ו ויבואו כפ"א רפה בלשון ישמעאל וענין הפסוק כן והשרידים אשר שרדו מהם באו אל ערי המבצר: (כא) מקדה בשלום. למעלה אמר וישב יהושע וכל ישראל עמו אל המחנה הגלגלה תחלה אחרי כלות המלחמה שבו הגלגלה וכאשר אמר ליהושע כי המלכים נחבאים במערה במקדה בא לו למקדה עד קצה המחנה וצוה כמה שאמר שצוה ואחר שזנבו אותם שבו מקדה וצוה להמית את המלכים: לאיש את לשונו. ת"י לא הות נזקא לבני ישראל למדחק גבר ית נפשיה ובן תרגם אנקלוס לא יחרץ כלב לשונו לא יגזק כלבא בלישניה אבל י"ת לשונו נפשיה. והמפרשים פירשו כי למ"ד לאיש נוספת ופירשו איש מהם לא חרץ לבני ישראל את לשונו ולמ"ד זו כלמ"ד הרגו

מצודת דוד

(יח) גלו אבנים. לבל יצאו משם ויגוסו: (יט) וזנבתם אותם. הכו ההולכים בסוף המחנה: (כ) עד תמם. כי הנשארים היו מעט מן המעט וכאלו תמו כולם: והשרידים שרדו. הנשארים אשר נשארו מהם באו אל ערי המבצר:
(כא) לא חרץ וגו' לאיש. ר"ל אפילו לאיש אחד בהיותו יחידי לא חרץ עליו מי לשונו לדבר מאומה רע כי נפל פחדם על כל:

מצודת ציון

(יח) גלו. גלגלו: והפקידו. מלשון פקיד וממונה: (יט) וזנבתם. מלשון זנב ור"ל סוף המחנ' כזנב הזה שהוא סוף הגוף: (כ) והשרידים שרדו. הנשארים נשארו כמו פליט ושריד (איכה ב'): (כא) חרץ.

פירוש ע"ט

היל אונ מקדה: (יח) ויאמר יהושע האט יהושע גזאגט גלו אבנים וגו' ועלגרט ארוף גרוסי שטיינר אוף דעם מול פון דר היל והפקידו עליה אנשים לשמרם אונ בפעלט אוף איר מאנן צוא היטן זייא: (יט) ואתם אל תעמדו וגו' אונ זאלט ניט בלייבן שטיין יאגט נאך אייערי פיינט וזנבתם אותם אונ איר זאלט הרגנן דוא וואס גיין אונ סוף מחנה אל תתנום לבא אל עריהם איר זאלט זייא ניט לאזין צו קומן אונ זייערי שטעט כי נתנם וגו' דען גאט האט זיי גגעבן אונ אייער האנט: (כ) ויהי ככלות יהושע וגו' אונ עס איז גוועזן אז יהושע אונ דוא בני ישראל האבין פאר לענט צוא שלאגן זייא זייער איין גרוסן שלאק עד תומם ביז זייא זענין צוא גענצט גווארן והשרידים שרדו מהם אונ דו איבריגי וואס זענין איבר גבליבען פון זיי ויבואו אל ערי המבצר זענן זיי גקומן אונ דו פעסטי שטעט: (כא) וישובו כל העם אל המחנה אל יהושע האבן זיי זיך אום גקערט נאר דאס פאלק צו דער מחנה צו יהושע קיין מקדה מיט שלום לא חרץ לבני ישראל עס האט ניט גשארפט אונ גרעט קיינער פון די עכומ"ז לאיש צו איין מאן פון דיא ישראל את לשונו מיט זיין צונג: (כב) ויאמר יהושע האט יהושע גזאגט פתחו את פי המערה עפנט

לקוטי יקרים

איך האב גיזעהן אין חלום דיא זונן אין דיא לבנה בוקין זיך צו מיר. האט דיא זונן גיזאגט צו יהושע דיא זאגסט צו מיר איך זאל שווייגן ווער ועט דער ווייל זאגין שירה צו גאט. האט יהושע גיזאגט צו דיא זונן דיא שווייג אין איך וועל זאגין פון דיינעט וועגין:

יְהוֹשֻׁעַ פִּתְחוּ אֶת־פִּי הַמְּעָרָה וְהוֹצִיאוּ
אֵלַי אֶת־חֲמֵשֶׁת הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה מִן־
הַמְּעָרָה׃ כג וַיַּעֲשׂוּ כֵן וַיּוֹצִיאוּ אֵלָיו אֶת־
חֲמֵשֶׁת הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה מִן־הַמְּעָרָה
אֵת ׀ מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַםִ אֶת־מֶלֶךְ חֶבְרוֹן
אֶת־מֶלֶךְ יַרְמוּת אֶת־מֶלֶךְ לָכִישׁ אֶת־
מֶלֶךְ עֶגְלוֹן׃ כד וַיְהִי כְּהוֹצִיאָם אֶת־
הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ וַיִּקְרָא
יְהוֹשֻׁעַ אֶל־כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֶל־
קְצִינֵי אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הֶהָלְכוּא אִתּוֹ
קִרְבוּ שִׂימוּ אֶת־רַגְלֵיכֶם עַל־צַוְּארֵי
הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה וַיִּקְרְבוּ וַיָּשִׂימוּ אֶת־
רַגְלֵיהֶם עַל־צַוְּארֵיהֶם׃ כה וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
יְהוֹשֻׁעַ אַל־תִּירְאוּ וְאַל־תֵּחָתּוּ חִזְקוּ
וְאִמְצוּ כִּי כָכָה יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל־
אויביכם

תרגום

דִמְעַרְתָּא וְאַפִּיקוּ לְוָתִי
יָת חַמְשָׁא מַלְכַיָא הָאִלֵין
מִן מְעַרְתָּא׃ כג וַעֲבַדוּ
כֵן וְאַפִּיקוּ לְוָתֵיהּ יָת
חַמְשָׁא מַלְכַיָא הָאִלֵין
מִן מְעַרְתָּא יָת מַלְכָּא
דִירוּשְׁלֵם יָת מַלְכָּא
דְחֶבְרוֹן יָת מַלְכָּא
דְיַרְמוּת יָת מַלְכָּא
דְלָכִישׁ יָת מַלְכָּא
דְעֶגְלוֹן׃ כד וַהֲוָה כַּד
אַפִּיקוּ יָת מַלְכַיָא הָאִלֵין
לְוָת יְהוֹשֻׁעַ וּקְרָא יְהוֹשֻׁעַ
לְכָל אֱנָשׁ יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר
לְשִׁלְטוֹנֵי גַבְרֵי מְגִיחֵי
קְרָבָא דַאֲזַלוּ עִמֵיהּ קְרִבוּ
שַׁוּוּ יָת רִגְלֵיכוֹן עַל
צַוְּארֵי מַלְכַיָא הָאִלֵין
וּקְרִיבוּ וְשַׁוִיאוּ יָת
רִגְלֵיהוֹן עַל צַוְּארֵיהוֹן׃
כה וַאֲמַר לְהוֹן יְהוֹשֻׁעַ
לָא תִדַחֲלוּן וְלָא
תִתַּבְרוּן תַּקִיפוּ וְעֱלִימוּ
אֲרֵי כְּדֵין יַעֲבֵד יְיָ לְכָל
בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן דְאַתּוּן
מְגִיחִין קְרָבָא בְּהוֹן׃
ומחנון

רד"ק

לאבנר . והשלישי לאבשלום והדומים להם שכתבנו בספר מכלל בחלק הדקדוק ממנו ואפשר לפרש למ"ד לאיש משמשת ופי' לאיש מבני ישראל כלומר אין צריך לומר לבני ישראל לרבים מהם שלא חרץ איש מהגוים האלה את לשונו כי אפילו לאיש אחד מבני ישראל לא חרץ איש מהגוי' את לשונו : (כד) ההלכוא. באל"ף נח נוסף עם הוי"ו וכן ולא אבוא שמוע. וכן כל תוא

מנחת שי

(כג) ויעשו כן ויוציאו אליו . ברוב הספרים מלא וא"ו וצ"ע ממה שהכתוב בד"ה ב' סי' א' : (כד) ויהי כהוציאם . במקצת דפוסים יש מאריך בה' אבל בספרים כ"י ודפוסים ישנים הוא געיא בכ"ף : ההלכוא . חד מן אלין דכתיבין אל"ף בסוף

רלב"ג

מהם כי נפל פחדם עליהם וזהו אמרו על לך המשל לא חרץ לבני ישראל לאיש את לשונו : (כד) וצוה יהושע לקציני אנשי המלחמה שהלכו אתו שישימו רגליהם על צוארי מלכים האלה למען ייראו שנשארים מלהלחם בישראל ולזאת הסבה תלה על ממתם עלים והושיבום במערה ושמו אבנים גדולות על פי המערה עם שום

מצודת ציון

ענין תנועה כמו אז תחרץ (ש"ב ה') : (כד) קציני . ענין שררה כמו קצין תהיה לנו (ישעיה ג') :

פירוש ע"ט

דָאס מול פון דֶער הֵייל וְהוֹצִיאוּ אֵלַי אֶת חֲמֵשֶׁת הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה מִן הַמְּעָרָה אונ ציהט אום צו מיר די דָאזִגֵי פִינְף מְלָכִים פון דֶער הֵייל : (כג) וַיַּעֲשׂוּ כֵן הָאבֶּן זֵיי אַזוֹ גִטָאן וַיּוֹצִיאוּ אֵלָיו וגו' אונ הָאבֶּן אום גִצוֹגֶן צוֹא אִים די דָאזִגֵי פִינְף מְלָכִים פון דֶר הֵייל אֶת מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַםִ וגו' דֶעם מֶלֶךְ יְרוּשָׁלַיִם אונ דֶעם מֶלֶךְ חֶבְרוֹן אונ דֶעם מֶלֶךְ יַרְמוּת אונ דֶעם מֶלֶךְ לָכִישׁ אונ דֶעם מֶלֶךְ עֶגְלוֹן : (כד) וַיְהִי כְּהוֹצִיאָם אונ עֶס איז גִוֶועזִין אַז זֵיי הָאבֶּן אום גִצוֹגֶן די דָאזִגֵי פִינְף מְלָכִים צו יְהוֹשֻׁעַ וַיִּקְרָא יְהוֹשֻׁעַ אֶל אִישׁ יִשְׂרָאֵל הָאט יְהוֹשֻׁעַ גִרוּפֶען צוֹא אַלֶע מֶענְטְשִׁין פון יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֶל קְצִינֵי אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הֶהָלְכוּא אִתּוֹ הָט עֶר גְזָאגְט צוּ דִיא הַאֶרְן פוּן דִי אַנְשֵׁי מִלְחָמָה וָואס זֶענֶן גִגַאנְגֶן מִיט אִים קִרְבוּ שִׂימוּ אֶת רַגְלֵיכֶם עַל צַוְּארֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה גְנֶעהֶנְט אונ טוּט אַייעֶרִי פִיס אוֹיף דוּא הֶעלְזֶר פון דוּא דָאזִגֵי מְלָכִים וַיִּקְרְבוּ וַיָּשִׂימוּ אֶת רַגְלֵיהֶם עַל צַוְּארֵיהֶם הָאבִּין זֵיי גְנֶעהֶנְט אונ הָאבֶּן גְטָאן זֵייעֶרִי פִיס אוֹיף זֵייעֶרִי הֶעלְזֶר : (כה) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ הָט יְהוֹשֻׁעַ גְזָאגְט צוּ זֵייא אַל תִּירְאוּ וְאַל תֵּחָתּוּ אִיר זָאלְט קֵיין מוֹרָא נִיט הָאבֶּן אונ זָאלְט נִיט אַנְגְסְין אוֹדֶר צוּ בְּרֶאכֶן וֶוערְן חִזְקוּ וְאִמְצוּ שְׁטַארְקְט זִיךְ אונ קְרֶעפְטִיגְט זִיךְ כִּי כָכָה יַעֲשֶׂה לְכָל אוֹיְבֵיכֶם דֶען אַזוֹי וֶועט גָאט טָאן צוּ אַלִי

אֹיְבֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם נִלְחָמִים אוֹתָם:
כו וַיַּכֵּם יְהוֹשֻׁעַ אַחֲרֵי־כֵן וַיְמִיתֵם וַיִּתְלֵם
עַל חֲמִשָּׁה עֵצִים וַיִּהְיוּ תְּלוּיִם עַל־
הָעֵצִים עַד־הָעָרֶב: כז וַיְהִי לְעֵת ׀ בּוֹא
הַשֶּׁמֶשׁ צִוָּה יְהוֹשֻׁעַ וַיֹּרִידוּם מֵעַל
הָעֵצִים וַיַּשְׁלִכֻם אֶל־הַמְּעָרָה אֲשֶׁר
נֶחְבְּאוּ־שָׁם וַיָּשִׂמוּ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת עַל־פִּי
הַמְּעָרָה עַד־עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה: כח וְאֶת־
מַקֵּדָה לָכַד יְהוֹשֻׁעַ בַּיּוֹם הַהוּא וַיַּכֶּהָ
לְפִי־חֶרֶב וְאֶת־מַלְכָּהּ הֶחֱרִם אוֹתָם
וְאֶת־כָּל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ לֹא הִשְׁאִיר
שָׂרִיד וַיַּעַשׂ לְמֶלֶךְ מַקֵּדָה כַּאֲשֶׁר עָשָׂה
לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ: כט וַיַּעֲבֹר יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־
יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ מִמַּקֵּדָה לִבְנָה וַיִּלָּחֶם עִם־

תרגום

כו וּמְחָנוּן יְהוֹשֻׁעַ בָּתַר כֵּן וְקַטְלִינוּן וּצְלַבִינוּן עַל חַמְשָׁא צְלִיבִין וַהֲווֹ צְלִיבִין עַל צְלִיבַיָא עַד רַמְשָׁא: כז וַהֲוָה לְעִידָן מֵיעַל שִׁמְשָׁא פַּקֵּד יְהוֹשֻׁעַ וְאַחִיתוּנוּן מֵעַל צְלִיבַיָא וּרְמוֹנוּן לִמְעַרְתָּא דְאִטַּמָּרוּ תַמָּן וְשַׁוִּיאוּ אַבְנִין רַבְרְבָן עַל פּוּמָא דִמְעַרְתָּא עַד כְּעַן יוֹמָא הָדֵין: כח וְיָת מַקֵּדָה כְּבַשׁ יְהוֹשֻׁעַ בְּיוֹמָא הַהוּא וּמְחָא לְפִתְגָם דְּחָרֶב וְיָת מַלְכָּא גַּמַּר יָתְהוֹן וְיָת כָּל נַפְשָׁתָא דִּי בַהּ לָא אַשְׁאַר מְשֵׁיזִיב וַעֲבַד לְמַלְכָּא דְמַקֵּדָה כְּמָא דַעֲבַד לְמַלְכָּא דִירִיחוֹ: כט וַעֲבַר יְהוֹשֻׁעַ וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמֵּיהּ מִמַּקֵּדָה לְלִבְנָה וַאֲגִיחַ קְרָבָא עִם

רד"ק

שבמקרא ות"א ההלכוא במקום אשר כמו ה"א ההקדיש שמואל והדומים לא כי לא תבוא ה"א הידיעה על העוברים: (כז) וידי לעת בא השמש. מפני טומאת הארץ היו הנתלים נקברים אף על פי שאינם מבני ישראל כמו שאומר ולא תטמא את אדמתך כי המת שאינו נקבר הוא טומאת הארץ לפיכך צוה כן יהושע לעשות למלך העי ולחמשת המלכים האלה וכן לעתיד בגוג ומגוג אמר וקברום בית ישראל למען טהר את הארץ: (כח) כאשר עשה למלך יריחו. להודיע כי לא תפשוהו חי ותלוהו אחר כן

רלב"ג

היה מוכיח לישראל ענין התועלת שנמשך בזאת המלחמה: (כח) עוד זכר שלכד לכד יהושע מקדה ולבנה ולכיש ועגלון וחברון ודביר

מנחת שי

מיבואה ולא קריי' וסימן נמסר בריש ס' (לך לך ובדניאל ג') במ"ג. (ועיין רד"ק): (כח) ואת מלכה החרם. בלא מהריך בה"א ואל מלכה בטעם סגול ואת החרם בגלגל: החרם אותם. בדפוס כומבורגי קע"ח כתב בגליון אותה וכן בתרגום שם גמיר יתה גם בספרים. כתוב אותה. ובספרים אחרים מדויקים כתוב אותם והתרגום עלהם יתהון וכן הוא במהיר נתיב וכן פירוש בכל כלי יקר:

מצודת דוד

(כז) עד עצם וכו'. ר"ל והמה מונחים שם עד עלם וכו' ר"ל עד עולם:

פירוש ע"ט

איערי פיינט ווס איר ווערט מלחמה האלטן מיט זייא: (כו) ויכם יהושע אחרי כן וימיתם האט זיי יהושע דער נאך גשלאגן אונ הט זיי גיטייט ויתלם על חמשה עצים אונ האט זיי אויף גהאנגן אויף פינף העלצער ויהיו תלוים וגו' זענן זיי גוועזן גהאנגן אויף די העלצער ביז פר נאכט: (כז) ויהי לעת בוא השמש אונ עס איז גוועזן צו דר צייט ווס די זון גייט אונטר צוה יהושע ויורידום מעל העצים הט יהושע גשאפט אונ זיי האבן זיי אראפ גינידרט פון די העלצר וישליכם אל המערה אשר נחבאו שם אונ האבן זייא אריין גווארפן אין דר הייל ווס זיי זענן דארטן גוועזן בהאלטן וישימו וגו' אונ זיי האבן גרויסע שטיינר אויף דעם מול פון דר הייל עד עצם היום הזה ביז אין דעם היינטיגן טאג: (כח) ואת מקדה לכד יהושע אונ די שטאט מקדה הט יהושע בצווינגן אין דעם דאזיגן טאג ויכה לפי חרב אונ הט זיא גשלאגן מיט דער שארף פון דער שווערד ואת מלכה אונ איר מלך החרם אותם ואת כל הנפש אשר בה ער הט זיי פר ווסט אונ אלע נפשות וואס אונ דר שטאט זענין גוועזן לא השאיר שריד ער הט ניט איבר גילאזט קיין איבר בלייבונג ויעש למלך מקדה וגו' אונ ער הט גטאן צו דעם מלך פון מקדה אזו ווי ער הט גטאן צו דעם מלך פון יריחו: (כט) ויעבר יהושע וכל ישראל עמו אונ יהושע איז איבער גפארן אונ כל ישראל מיט אים פון

לִבְנָה: ל וַיִּתֵּן יְהוָה גַּם־אוֹתָהּ בְּיַד
יִשְׂרָאֵל וְאֶת־מַלְכָּהּ וַיַּכֶּהָ לְפִי־חֶרֶב
וְאֶת־כָּל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ לֹא־הִשְׁאִיר
בָּהּ שָׂרִיד וַיַּעַשׂ לְמַלְכָּהּ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה
לְמֶלֶךְ יְרִיחוֹ: לא וַיַּעֲבֹר יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־
יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ מִלִּבְנָה לָכִישָׁה וַיִּחַן עָלֶיהָ
וַיִּלָּחֶם בָּהּ: לב וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־לָכִישׁ בְּיַד
יִשְׂרָאֵל וַיִּלְכְּדָהּ בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וַיַּכֶּהָ לְפִי־
חֶרֶב וְאֶת־כָּל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ כְּכֹל
אֲשֶׁר־עָשָׂה לְלִבְנָה: לג אָז עָלָה הֹרָם
מֶלֶךְ גֶּזֶר לַעְזֹר אֶת־לָכִישׁ וַיַּכֵּהוּ יְהוֹשֻׁעַ
וְאֶת־עַמּוֹ עַד־בִּלְתִּי הִשְׁאִיר־לוֹ שָׂרִיד:
לד וַיַּעֲבֹר יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ
מִלָּכִישׁ עֶגְלֹנָה וַיַּחֲנוּ עָלֶיהָ וַיִּלָּחֲמוּ
עָלֶיהָ: לה וַיִּלְכְּדוּהָ בַּיּוֹם הַהוּא וַיַּכּוּהָ
לפי

לִבְנָה: ל וּמְסַר יְיָ אַף יָתַהּ בִּידָא דְיִשְׂרָאֵל וְיַת מַלְכָּהּ וּמְחָהּ לְפִתְגָם דְחָרֶב וְיַת כָּל נַפְשָׁתָא דִי בָהּ לָא אַשְׁאַר בָּהּ מְשֵׁזִיב וַעֲבַד לְמַלְכָּא כְּמָא דַעֲבַד לְמַלְכָּא דִירִיחוֹ: לא וַעֲבַר יְהוֹשֻׁעַ וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמֵּיהּ מִלִּבְנָה לְלָכִישׁ וּשְׁרָא עֲלַהּ וַאֲגִיחַ קְרָבָא בַהּ: לב וּמְסַר יְיָ יַת לָכִישׁ בִּידָא דְיִשְׂרָאֵל וְכַבְשַׁהּ בְּיוֹמָא תִנְיָנָא וּמְחָהּ לְפִתְגָם דְחָרֶב וְיַת כָּל נַפְשָׁתָא דְבַהּ כְּכָל דַעֲבַד לְלִבְנָה: לג בְּכֵן סְלֵיק הוֹרָם מַלְכָּא דְגֶזֶר לְמִסְעַד יַת לָכִישׁ וּמְחָהִי יְהוֹשֻׁעַ וְיַת עַמֵּיהּ עַד דְלָא אִשְׁתְּאַר לֵיהּ מְשֵׁזִיב: לד וַעֲבַר יְהוֹשֻׁעַ וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמֵּיהּ מִלָּכִישׁ לְעֶגְלוֹן וּשְׁרוֹ עֲלַהּ וְאַגִיחוּ קְרָבָא עֲלַהּ: לה וְכַבְשׁוּהָ בְּיוֹמָא הַהוּא וּמְחוּהָא לְפִתְגָם
דחרב

רד"ק

כמו שעשו למלך העי ולחמשת המלכים אלא הרגוהו בכלל ההרוגים כמו שאמר ויכהו לפי חרב ואת מלכה : (לב) ביום

מנחת שי

(לג) לעזור את לכיש . העין בשו"א לבדו בכמה ספרים כ"י והדפוסים ישנים :
(לה) החרים . בלא מארך בה"א וכן ואת כל הנשמה החרים בבסמוך (פ' מ') :

רלב"ג

כאופן שהכה יהושע מקדש ברנע עד עזה ואת כל ארץ גשן עד גבעון בזמן קלר מדובק באין הפסק וזהו אמרו ואת כל המלכים האלה ואת ארצם לכד יהושע פעם אחת ואחר שב יהושע וכל ישראל המחנה הגלגל כי שם היה המשכן כמו שזכרנו :

פירוש ע"ט

מַקֵּדָה קַיין לִבְנָה וַיִּלָּחֶם עִם לִבְנָה אוּנ הָאט מִלְחָמָה גְהַאלְטִין מִיט לִבְנָה : (ל) וַיִּתֵּן ה' גַּם אוֹתָהּ הָט גָאט זִיא אוֹךְ גְגֶעבִין אוּנ דֶר הַאנְט פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל וְאֶת מַלְכָּהּ אוּנ אִיר מֶלֶךְ וַיַּכֶּהָ לְפִי חֶרֶב אוּנ עֶר הָאט זִיא גְשְׁלָאגִין מִיט דֶער שַׁארְף פוּן דֶער שְׁוֶועְרְד וְאֶת כָּל הַנֶּפֶשׁ וגו' אוּנ אַלִי נְפָשׁוֹת וָוס אוּנ אִיר אִיז גְוֶועְן לֹא הִשְׁאִיר בָּהּ שָׂרִיד עֶר הָאט נִיט אִיבֶּר גְלָאזְט אִין אִיר קַיין אִיבֶּר בְּלַייבוּנְג וַיַּעַשׂ לְמַלְכָּהּ אוּנ עֶר הָט גְטָאן צוּ אִיר מֶלֶךְ אַזוּ וִוי עֶר הָאט גְטָאן צוּ דֶעם מֶלֶךְ פוּן יְרִיחוֹ : (לא) וַיַּעֲבוֹר יְהוֹשֻׁעַ וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ אוּנ יְהוֹשֻׁעַ אִיז אִיבֶּר גְפָארִין אוּנ כָּל יִשְׂרָאֵל מִיט אִים פוּן לִבְנָה קַיין לָכִישׁ וַיִּחַן עָלֶיהָ וַיִּלָּחֶם בָּהּ אוּנ הָט גְרוּט בַּיי אִיר אוּנ הָט מִלְחָמָה גְהַאלְטָן מִיט אִיר : (לב) וַיִּתֵּן ה' אֶת לָכִישׁ בְּיַד יִשְׂרָאֵל הָאט גָאט גְגֶעבִין לָכִישׁ אוּנ דִי הַאנְט פוּן יִשְׂרָאֵל אוּנ עֶר הָאט זִיא גְשְׁלָאגֶן מִיט דֶער שַׁארְף פוּן דֶר שְׁוֶועְרְד אוּנ אַלוּ נְפָשׁוֹת וָואס אוּנ אִיר אִיז גְוֶועְן כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לְלִבְנָה אַזוּ וִוי אַלְץ וָואס עֶר הָט גְטָאן צוּ לִבְנָה : (לג) אָז עָלָה הוֹרָם וגו' דֶענְסְט מָאל אִיז אוֹיף גְגַאנְגִין הוֹרָם דֶר מֶלֶךְ פוּן גֶזֶר צוּ הֶעלְפֶן דֶר שְׁטָאט לָכִישׁ וַיַּכֵּהוּ יְהוֹשֻׁעַ וְאֶת עַמּוֹ הָאט יְהוֹשֻׁעַ גְשְׁלָאגִין אִים אוּנ זַיין פָאלְק עַד בִּלְתִּי הִשְׁאִיר לוֹ שָׂרִיד בִּיז עֶר הָט נִיט אִיבֶּר גְלָאזְט צוּ אִים קַיין אִיבֶּר בְּלַייבוּנְג : (לד) וַיַּעֲבוֹר יְהוֹשֻׁעַ וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ אוּנ יְהוֹשֻׁעַ אִיז אִיבֶּר גְפָארְן אוּנ כָּל יִשְׂרָאֵל מִיט אִים פוּן לָכִישׁ קַיין עֶגְלוֹן וַיַּחֲנוּ עָלֶיהָ אוּנ הָאבִין גְרוּהְט בַּיי אִיר וַיִּלָּחֲמוּ עָלֶיהָ אוּנ הָאבֶן מִלְחָמָה
גהאלטן

לְפִי־חֶרֶב וְאֵת כָּל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ
בַּיּוֹם הַהוּא הֶחֱרִים כְּכֹל אֲשֶׁר־עָשָׂה
לְלָכִישׁ׃ לו וַיַּעַל יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ
מֵעֶגְלוֹנָה חֶבְרוֹנָה וַיִּלָּחֲמוּ עָלֶיהָ׃
לז וַיִּלְכְּדוּהָ וַיַּכּוּהָ לְפִי־חֶרֶב וְאֶת־מַלְכָּהּ
וְאֶת־כָּל־עָרֶיהָ וְאֶת־כָּל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־
בָּהּ לֹא־הִשְׁאִיר שָׂרִיד כְּכֹל אֲשֶׁר־
עָשָׂה לְעֶגְלוֹן וַיַּחֲרֵם אוֹתָהּ וְאֶת־כָּל־
הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ׃ לח וַיָּשָׁב יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־
יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ דְּבִרָה וַיִּלָּחֶם עָלֶיהָ׃
לט וַיִּלְכְּדָהּ וְאֶת־מַלְכָּהּ וְאֶת־כָּל־עָרֶיהָ
וַיַּכּוּם לְפִי־חֶרֶב וַיַּחֲרִימוּ אֶת־כָּל־נֶפֶשׁ
אֲשֶׁר־בָּהּ לֹא הִשְׁאִיר שָׂרִיד כַּאֲשֶׁר
עָשָׂה לְחֶבְרוֹן כֵּן־עָשָׂה לִדְבִרָה וּלְמַלְכָּהּ

דְחֶרֶב וְיַת כָּל נַפְשָׁתָא
דְבַהּ בְּיוֹמָא הַהוּא גְמַר
כְּכֹל דַעֲבַד לְלָכִישׁ׃
לו וּסְלֵיק יְהוֹשֻׁעַ וְכָל
יִשְׂרָאֵל עִמֵיהּ מֵעֶגְלוֹן
לְחֶבְרוֹן וְאַגִיחוּ קְרָבָא
עֲלַהּ׃ לז וּכְבַשׁוּהָא
וּמְחוּהָא לְפִתְגָם דְחֶרֶב
וְיַת מַלְכַּהּ וְיַת כָּל
קִרְוָהָא וְיַת כָּל נַפְשָׁתָא
דְבַהּ לָא אַשְׁאַר מְשֵׁיזִיב
כְּכֹל דַעֲבַד לְעֶגְלוֹן וּגְמַר
יָתַהּ וְיַת כָּל נַפְשָׁתָא
דְבַהּ׃ לח וְתַב יְהוֹשֻׁעַ
וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמֵיהּ לִדְבִיר
וְאַגִיחַ קְרָבָא עֲלַהּ׃
לט וְכַבְשַׁהּ וְיַת מַלְכַּהּ
וְיַת כָּל קִרְוָהָא וּמְחוֹנוּן
לְפִתְגָם דְחֶרֶב וּגְמִירוּ יַת
כָּל נַפְשָׁתָא דִי בַהּ לָא
אַשְׁאַר מְשֵׁיזִיב כְּמָא
דַעֲבַד לְחֶבְרוֹן כֵּן עֲבַד
לִדְבִיר וּלְמַלְכַּהּ וּכְמָא
דעבד

וכאשר

רד"ק

השני. ביום השני לחנייתם עליה: (לז) ואת מלכה. והנה היה מלך חברון מחמשת המלכים שתלו אלא ידמה שהמליכו אחר כן מלך בחברון: ואת כל עריה. ואת כל הערים ואנשי הערים אשר על גבולה הקרואי' על שמה: (לח) וישב יהושע. נראה כי כשעלה מעגלון לחברון עבר על דביר ולא נלחם עליה כי ראה להלחם בחברון ואחר שלכד חברון שב לדביר ונלחם עלית:

מצודת דוד

(לז) ואת מלכה. יתכן שהמליכו עליהם מלך אחר כי למעלה נאמר שיהושע המית מלך חברון: ואת כל עריה. הערים הסמוכים לה:

פירוש ע"ט

גהאלטן מיט איהר: (לה) וילכדוה וגו' אונ זיי האבן זיא בצווינגן אונ דעם דאזיגן טאג ויכוה לפי חרב אונ האבין זיי גשלאגן מיט דער שארף פון דר שווערד ואת כל הנפש אשר בה אונ אלי נפשות ווס אין איר איז גוועזן ביום ההוא החרים אונ דעם דאזיגן טאג האט ער פר וויסט ככל אשר עשה ללכיש אזו ווי אליץ וואס ער האט גטאן צוא לכיש: (לו) ויעל יהושע וכל ישראל עמו אונ יהושע איז אוף גגאנגן אונ כל ישראל מיט אים פון עגלון קיין חברון וילחמו עליה אונ האבן מלחמה גהאלטן אוף איר: (לז) וילכדוה אונ זייא האבין זיא בצווינגן אונ האבין זיא גשלאגן מיט דער שארף פון דער שווערד ואת מלכה ואת עריה אונ איר מלך אונ אלי אירי שטעט אונ אלי נפשות ווס אונ איר איז גוועזן לא השאיר שריד ער האט ניט איבר גלאזט איין איבר בלייבונג ככל אשר עשה לעגלון אזו ווי אליץ וואס ער האט גטאן צוא עגלון ויחרם אותה אונ ער הט זיא פר וויסט אונ אלי נפשות וואס אונ איר איז גוועזן: (לח) וישב יהושע וכל ישראל עמו האט זיך יהושע אום גקערט אונ כל ישראל מיט אים קיין דביר וילחם עליה אונ האט מלחמה גהאלטן אוף איר: (לט) וילכדה אונ הט זיא בצווינגן אונ איר מלך אונ אלי אירי שטעט ויכום לפי חרב אונ האבן זייא גשלאגן מיט דער שארף פון דר שווערד ויחרימו את כל נפש אשר בה אונ האבין פר וויסט אלי נפשות ווס אונ איר איז גוועזן לא השאיר שריד ער האט ניט איבר גלאזט קיין איבר בלייבונג כאשר עשה לחברון וגו' אזו ווי ער הט גטאן צו חברון אזו הט ער גטאן צו דביר אונ צו איר מלך וכאשר עשה ללבנה ולמלכה אונ אזו ווי ער הט גטאן צו לבנה אונ צו איר מלך: (מ) ויכה יהושע את כל הארץ את

יהושע

וְכַאֲשֶׁר עָשָׂה לְלִבְנָה וּלְמַלְכָּהּ׃
מ וַיַּכֶּה יְהוֹשֻׁעַ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ הָהָר וְהַנֶּגֶב וְהַשְּׁפֵלָה וְהָאֲשֵׁדוֹת וְאֵת כָּל־מַלְכֵיהֶם לֹא הִשְׁאִיר שָׂרִיד וְאֵת כָּל־הַנְּשָׁמָה הֶחֱרִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃
מא וַיַּכֵּם יְהוֹשֻׁעַ מִקָּדֵשׁ בַּרְנֵעַ וְעַד־עַזָּה וְאֵת כָּל־אֶרֶץ גֹּשֶׁן וְעַד־גִּבְעוֹן׃
מב וְאֵת כָּל־הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה וְאֶת־אַרְצָם לָכַד יְהוֹשֻׁעַ פַּעַם אֶחָת כִּי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל נִלְחָם לְיִשְׂרָאֵל׃
מג וַיָּשָׁב יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ אֶל־הַמַּחֲנֶה הַגִּלְגָּלָה׃
יא א וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ יָבִין מֶלֶךְ־חָצוֹר וַיִּשְׁלַח אֶל־יוֹבָב מֶלֶךְ מָדוֹן וְאֶל־מֶלֶךְ שִׁמְרוֹן

תרגום

דַעֲבַד לְלִבְנָה וּלְמַלְכַּהּ׃
מ וּמְחָא יְהוֹשֻׁעַ יָת כָּל אַרְעָא טוּרָא וְדָרוֹמָא וּשְׁפֵלְתָּא וּמַשְׁפַּךְ מְרָמָתָא וְיָת כָּל מַלְכֵיהוֹן לָא אַשְׁאַר מְשֵׁיזִיב וְיָת כָּל נִשְׁמָא גְּמַר כְּמָא דְּפַקֵּיד יְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל׃
מא וּמְחָנוּן יְהוֹשֻׁעַ מֵרְקַם גֵּיאָה וְעַד עַזָּה וְיָת כָּל אֲרַע גּוֹשֶׁן וְעַד גִּבְעוֹן׃
מב וְיָת כָּל מַלְכַיָּא הָאִלֵּין וְיָת אַרְעֲהוֹן כְּבַשׁ יְהוֹשֻׁעַ בְּזִמְנָא חֲדָא אֲרֵי יְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל בְּמֵימְרֵיהּ אַגִּיחַ קְרָבָא לְיִשְׂרָאֵל׃
מג וְתָב יְהוֹשֻׁעַ וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמֵּיהּ לְמַשְׁרִיתָא לְגִלְגְּלָא׃
א וַהֲוָה כַּד שְׁמַע יָבִין מַלְכָּא דְחָצוֹר וּשְׁלַח לְוָת יוֹבָב מַלְכָּא דְמָדוֹן וּלְוָת מַלְכָּא דְשִׁמְרוֹן וּלְוָת מלכא

רד"ק

(מ) והנגב. כתרגומו ודרומא: והאשדות. כמו אשדות הפסגה כתרגום משפך מרמתא והוא בדרון ההר או הפסגה נקרא כן לפי שהמים היורדים על ההר נשפכים מן ההר דרך מדרון: (מא) ארץ גושן. אין זה של מצרים: (מב) פעם אחת. כלומר שלא הוצרך לצור על עיר ולא האריכו ימי המלחמה אלא

רש"י

(מ) והאשדות. מקום שמי הגבעות נשפכים: (מא) מקדש ברנע ועד עזה. מלד דרומית של א"י היא מן המזרח למערב ולא הספיק לכבוש כל המלך ונשאר מעזה עד הים הוא שאמר למטה זאת הארץ הנשארת העזתי והאשדודי וגו':

רלב"ג

(א) עוד זכר שכאשר שמע זה יבין מלך חצור שלח אל יובב מלך מדון ואל מלך שומרון ולמלכים רבים ואסף לחברם יחד להלחם עם ישראל כדי שלא יפלו בידם אחד אחד כמו שעשו שאר המלכים ובאו עם רב כחול אשר על שפת הים להלחם עם ישראל:

מצודת ציון

(מ) והנגב. מקום נגוב ויבש כי הלכו פני האדמה (בראשית ה') תרגומו נגבו וכן ארץ הנגב נתתני (שופטים א'): והשפלה. העמק: והאשדות. מדרון ההרים בהמים נשפכים ויורדים שם וכן אשדות הפסגה (דברים ג') כי שופך דם (בראשית ט') תרגומו דישוד דמא:

מצודת דוד

(מב) פעם אחת. לפי שהיה לה לכד בפעם אחת לזה אמר בכל אלו לכד בפעם אחת: (מג) וישב יהושע. היא ההשבה שלמה האמורה למעלה:

פירוש ע"ט

יְהוֹשֻׁעַ הָט גְשְׁלָאגְן דָס גַאנְצֶי לַאנְד דִי זֵייטְר פוּן דֶעם בַּארְג אוּנ פוּן דָרוֹם זַייט אוּנ פוּן דֶעם טָאל וְהָאֲשֵׁדוֹת אוּנ דוּ אָפּ גוֹס דָאס אִיז דָאס אוֹרְט וָואס דִי וַואסֶרְן לוֹפְן דָארְטְן אַרָאפּ פוּן דוּ בֶּערְג וְאֵת כָּל מַלְכֵיהֶם אוּנ אַלִי זַייעֶרִי מְלָכִים עֶר הָאט נִיט אִיבֶּר גְלָאזְט קַיין אִיבֶּר בְּלֵייבוּנְג וְאֵת כָּל הַנְּשָׁמָה הֶחֱרִים אוּנ אַלֶע נְשָׁמוֹת הָאט עֶר פַר וִוישְׁט כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אַזוֹ וִויא גָאט דֶער גָאט פוּן יִשְׂרָאֵל הָאט גְשַׁאפְט׃ (מא) וַיַּכֵּם יְהוֹשֻׁעַ אוּנ יְהוֹשֻׁעַ הָאט זֵייא גְשְׁלָאגְן פוּן קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ בִּיז עַזָּה וְאֵת כָּל אֶרֶץ גּוֹשֶׁן אוּנ דָס גַאנְצֶע לַאנְד פוּן גוֹשֶׁן בִּיז גִבְעוֹן רש"י שְׁרַייבְּט דָאס אִיז אוֹיף דָרוֹם זַייט פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּנ דֶער לֶענְג פוּן מִזְרָח קַיין מַעֲרָב אוּנ עֶר הָאט נִיט אַיין גְנוּמֶן בַּיי זַיין לֶעבְּן דִי גַאנְצִי זַייט פוּן דָרוֹם עֶס אִיז אִיבֶּר גְבְלִיבְּן פוּן עַזָּה בִּיז אוּנ יָם אַזוֹ וִוי וַוייטֶר וֶועט שְׁטֵיין׃ (מב) וְאֵת כָּל הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה וְאֶת אַרְצָם דִי אַלִי מְלָכִים אוּנ זֵייעֶר לַאנְד הָאט יְהוֹשֻׁעַ בַּצְוִוינְגֶן אוּנ אַיין מָאל כִּי ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל נִלְחָם לְיִשְׂרָאֵל וָוארוּם גָאט הָאט מִלְחָמָה גְהַאלְטְן פַר דִיא יִשְׂרָאֵל׃ (מג) אוּנ נָאךְ דִי אַלִי מַעֲשִׂים וַיָּשָׁב יְהוֹשֻׁעַ וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ הָט זִיךְ יְהוֹשֻׁעַ אוּם גְקֶערְט אוּנ כָּל יִשְׂרָאֵל מִיט אִים צוּא דֶער מַחֲנֶה קַיין גִלְגָל׃

יא (א) וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ יָבִין מֶלֶךְ חָצוֹר אוּנ אַז יָבִין דֶער מֶלֶךְ פוּן חָצוֹר הָאט דָאס גְהֶערְט וַיִּשְׁלַח אֶל יוֹבָב וגו' האט

וְאֶל־מֶלֶךְ אַכְשָׁף׃ ב וְאֶל־הַמְּלָכִים אֲשֶׁר
מִצְּפוֹן בָּהָר וּבָעֲרָבָה נֶגֶב כִּנְרוֹת
וּבַשְּׁפֵלָה וּבְנָפוֹת דּוֹר מִיָּם׃ ג הַכְּנַעֲנִי
מִמִּזְרָח וּמִיָּם וְהָאֱמֹרִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרִזִּי
וְהַיְבוּסִי בָּהָר וְהַחִוִּי תַּחַת חֶרְמוֹן בְּאֶרֶץ
הַמִּצְפָּה׃ ד וַיֵּצְאוּ הֵם וְכָל־מַחֲנֵיהֶם עִמָּם
עַם־רָב כַּחוֹל אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־הַיָּם לָרֹב
וְסוּס וָרֶכֶב רַב־מְאֹד׃ ה וַיִּוָּעֲדוּ כֹּל
הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה וַיָּבֹאוּ וַיַּחֲנוּ יַחְדָּו אֶל־מֵי
מֵרוֹם לְהִלָּחֵם עִם־יִשְׂרָאֵל׃ ו וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אַל־תִּירָא מִפְּנֵיהֶם

תרגום

מַלְכָּא דְאַכְשָׁף׃ ב וּלְוָת
מַלְכַיָא דְמִצְפוּנָא
בְּטוּרָא וּבְמֵישְׁרָא דָרוֹם
גִינוֹסָר וּבִשְׁפֶלְתָּא
וּבְפַלְכֵי דוֹר מַעַרְבָא׃
ג כְּנַעֲנָאָה מִמַדִינְחָא
וּמִמַעַרְבָא וֶאֱמוֹרָאָה
וְחִתָּאָה וּפְרִיזָאָה
וִיבוּסָאָה בְּטוּרָא וְחִוָאָה
בְּשִׁפּוּלֵי חֶרְמוֹן בַּאֲרַע
מִצְפַּיָא׃ ד וּנְפַקוּ אִינוּן
וְכָל מַשְׁרְיָתְהוֹן עִמְהוֹן
עַם סַגִי כְּחָלָא דְעַל כֵּיף
יַמָא לִסְגֵי וְסוּסְוָן
וּרְתִיכִין סַגִי לַחֲדָא׃
ה וְאִזְדַמְנוּ כֹּל מַלְכַיָא
הָאִלֵין וַאֲתוֹ וּשְׁרוֹ כַחֲדָא
עַל מֵי מֵרוֹם לַאֲגָחָא
קְרָבָא עִם יִשְׂרָאֵל׃
ו וַאֲמַר יְיָ לִיהוֹשֻׁעַ לָא
תִדְחַל מִן קֳדָמֵיהוֹן אֲרֵי
מחר

רש"י

יא (ב) נגב כנרות. דרום גינוסר: ובנפות דור. פלכי דור קונטדו"ש בלע"ז (בל"א לאנד שאפט געגענד): מים. מערבה:

רד"ק

הרי בקמץ כי בפעם אחת לבדום כולם זאת אחרי זאת בלא הפסק: (ב) אשר מצפון: בשו"א ועיקרו בקמץ כי איננו סמוך ויתכן לפרשו סמוך לבית בהר ובערבה כאילו אמר מצפון ההר כי כן דרך הלשון לסמוך על אות השמוש כמו השוכני באהלים וזולתו כמו שכתבנו בספר מכלל: נגב כנרות. לדרום כנרת וכנרות קבוץ כנרת וזה תרגום גינוסר והיא ארץ שמנה מאד ורבותינו ז"ל הפליגו בספור שבח פירותיהם והקבוץ ר"ל שהיו מקומות נחלקים וכלם היו שמנים: ובנפות דור. האחד ממנו נפת והסמוך לנפת דור וענינם מחוז מחוזים וכת"י פילכי: (ג) והחוי תחת חרמון. פירוש החוי שהיה יושב תחת חרמון ואמר תחת כי חרמון היה הר כמו שכתוב עד הר חרמון ופי' בארץ המצפה כי חרמון זה בארץ המצפה או פירושו כי כל המלכים נועדו בארץ המצפה להלחם עם יהושע ואפשר שזה המקום הוא המצפה שהיו מתקבצים שם ישראל תמיד ולפי שהיתה שם תשועה גדולה היו נועדים שם כי במלחמה האחרת שעשה יהושע עם חמש' המלכים אף על פי שהיתה תשועה גדולה לא היו אלא חמשת מלכים ואלו היו מלכים רבים ואפשר כי בנה שם יהושע מזבח מפני התשועה הגדולה שהיתה שם ומפני זה היו ישראל נקבצים שם בעת שהיו צריכים למלחמה או לדבר גדול וכן מצאנו ביפתח לפני ה' במצפה וכן בדבר פלגש בגבעה אל

רלב"ג

(ו) ויעד הש"י ליהושע שלא יירא מהם ומהמונם כי כעת מחר יתנם הש"י חללים לפני ישר'. ולזה לעקור סוסיהם ולשרוף מרכבותיהם שלא יקחום ישראל ויבטחו בם מענין המלחמות ושלא יאמרו שכחם ועוצם ידם עשה להם את החיל אבל יהיה מבטחם בש"י ויתכלו

מנחת שי

יא (ב) ואל המלכים. הוא"ו בגעיא בספרים כ"י ודפוס ישן: נגב כנרות. בספרים כ"י מדוייקים הכ"ף במאריך והנו"ן בשוא לבדו ורפה וכ"כ במכלל דף ר"כ כל כנרות בשוא בלא סמיכות והוא קל והכ"ף מעמדה בגעיא עכ"ל ור' אליה המדקדק כתב ובמדויקים הנו"ן בחטף פתח ועיין ג"כ (במלכים א' ט"ו):

מצודת דוד

יא (ג) תחת חרמון. תחת הר חרמון: בארץ המצפה. הר חרמון היה בארץ המצפה:

מצודת ציון

יא (ב) ובערב'. כמישור: נגב כנרות. לדרום כנרות והיא שם מקום: ובנפות דור. מחוזות וגלילות של דור כמו יפה נוף (תהלים מ"ח): (ה) ויועדו. מלשון וועד ואסיפה:

פירוש ע"ט

האט ער גשיקט צוא יובב דעם מלך פון מדון אונ צום מלך פון שמרון אונ צום מלך פון אכשף: (ב) ואל המלכים אשר מצפון אונ צו די מלכים וואס וואנין פון צפון זייט בהר ובערבה נגב כנרות אוף דעם בארג אונ אין פלאץ אונ דרום זייט פון כנרות ובשפלה ובנפות דור מים אונ אין טאל אונ אין די שטעט פון דור פון מערב זייט: (ג) הכנעני ממזרח ומים צוא כנעני פון מזרח זייט אונ פון מערב זייט והאמורי והחתי אונ דר אמורי אונ חתי אונ פריזי אונ יבוסי וואס זענין געזעסין אונטער דעם בארג חרמון אין לאנד מצפה: (ד) ויצאו הם וכל מחניהם עמם אונ זייא זענין ארויס גגאנגן זיי אונ זייערי מחנות מיט זייא עם רב וגו' פיל פאלק אזו ווי דאס זאמד וואס בייא דעם בארטן פון ים וסוס ורכב רב מאוד אונ פערד אונ רייט וועגין זייער פיל: (ה) ויועדו כל המלכים אונ זיי זענן וואָרין איין גזאמלט דו דאזיגי אלי מלכים ויבואו ויחנו יחדו אל מי מרום אונ זיי זענין גקומן אונ האבן גרוט ביי דם וואסר מרום צו מלחמה האלטן מיט דיא ישראל: (ו) ויאמר ה' אל יהושע האט גאט גזאגט צו יהושע דו זאלסט קיין מורא ניט האבן פאר זיי כי מחר כעת הזאת וגו' ווארום מארגן אזו וויא אונ דער צייט וועל איך זיי אלי געבין דר שלאגי

פאר

כִּי מָחָר כָּעֵת הַזֹּאת אָנֹכִי נֹתֵן אֶת־כֻּלָּם
חֲלָלִים לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־סוּסֵיהֶם
תְּעַקֵּר וְאֶת־מַרְכְּבֹתֵיהֶם תִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ׃
ז וַיָּבֹא יְהוֹשֻׁעַ וְכָל־עַם הַמִּלְחָמָה עִמּוֹ
עֲלֵיהֶם עַל־מֵי מֵרוֹם פִּתְאֹם וַיִּפְּלוּ בָּהֶם׃
ח וַיִּתְּנֵם יְהוָה בְּיַד־יִשְׂרָאֵל וַיַּכּוּם וַיִּרְדְּפוּם
עַד־צִידוֹן רַבָּה וְעַד מִשְׂרְפוֹת מַיִם
וְעַד־בִּקְעַת מִצְפֶּה מִזְרָחָה וַיַּכֻּם עַד
בִּלְתִּי הִשְׁאִיר־לָהֶם שָׂרִיד׃ ט וַיַּעַשׂ
לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ כַּאֲשֶׁר אָמַר־לוֹ יְהוָה
אֶת־סוּסֵיהֶם עִקֵּר וְאֶת־מַרְכְּבֹתֵיהֶם
שָׂרַף בָּאֵשׁ׃ י וַיָּשָׁב יְהוֹשֻׁעַ בָּעֵת הַהִיא

תרגום

מְחַר כְּעִדָּנָא הָדֵין אֲנָא מְסַר יַת כּוּלְהוֹן קְטִילִין קֳדָם יִשְׂרָאֵל יַת סוּסְוָתְהוֹן תְּעַקַּר וְיַת רְתִיכֵיהוֹן תּוֹקֵד בְּנוּרָא׃ ז וַאֲתָא יְהוֹשֻׁעַ וְכָל עַמָּא עָבְדֵי קְרָבָא עִמֵּיהּ עֲלֵיהוֹן וְאִינוּן שְׁרַן עַל מֵי מֵרוֹם בִּתְכֵיף וּנְפַלוּ בְהוֹן׃ ח וּמְסַרִינוּן יְיָ בִּידָא דְיִשְׂרָאֵל וּמְחוֹנוּן וּרְדָפוּנוּן עַד צִידוֹן רַבְּתָא וְעַד חַרְצֵי יַמָּא וְעַד בִּקְעַת מִצְפַּיָא מַדִינְחָא וּמְחוֹנוּן עַד דְּלָא אִשְׁתְּאַר לְהוֹן מְשֵׁיזֵב׃ ט וַעֲבַד לְהוֹן יְהוֹשֻׁעַ כְּמָא דַאֲמַר לֵיהּ יְיָ יַת סוּסְוָתְהוֹן עַקַּר וְיַת רְתִיכֵיהוֹן אוֹקֵד בְּנוּרָא׃ י וְתָב יְהוֹשֻׁעַ בְּעִדָּנָא הַהִיא

וכבש

ת״א סוסיהם תעקר. ע״ג י״ג:

וילכד

רש״י

(ח) משרפות מים. תרגם יונתן חרצי ימא בעיסין הרלין ומי הים יולאין לתוכן ונשרפין מחום השמש ונעשים מלח:

רד״ק

ה׳ המצפה וכן אמר שמואל במלחמ׳ פלשתים קבצו אלי כל ישראל המצפה וכן כשהמליך שאול ויצעק שמואל את העם אל ה׳ המצפה נראה מכל אלה הפסוקי׳ כי מזבח היה שם ובית מקודש לתפלה ולקבוץ ישראל באותן הימים: (ח) צידון רבה. רבת עם ידמה שהיתה צידון אחרת קטנה ממנה: משרפות מים. ת״י חרצי ימא והם המלחיות שעושין חריצין ומושכין עליהם מים מלוחים ונשרפין לשמש ונעשים מלח: (ט) את סוסיהם עקר. להודיע כי מה שאמר לו השם את סוסיהם תעקר דרך מצוה אמר לו. ויש לשאול מה טעם אמר לו מצוה זאת במלחמה זו מה שלא צוה לו במלחמה אחרת ויש לפרש כי במלחמות האחרות לא היו בהם סוס ורכב כי אם בלכידת העיירות היו המלחמות גם חמשת המלכים על גבעון באו ללכדה ולא היו צריכין לסוס ורכב אבל זו המלחמה היתה מערכה שערכו מלחמה עם רב להלחם עם ישראל והיו צריכים לסוסים ולרכב והיו עמהם לרוב כמה שכתוב וראית סוס ורכב עם רב ממך ולא תמצא שאמר כן במלחמות אחרות וצוה הקב״ה לאבד הסוסים והרכב שהיו הגוים נלחמים בהם ובטחו ברכבם כי רב ולא ידעו כי שקר הסוס לתשועה וישראל בלא רכב וסוס נצחום והפילום חללים כי לה׳ התשועה לפיכך לא רצה האל ית׳ שיבוזו

רלב״ג

להם כי הוא מגלת הגוים האלה ולא כם: (י) וזכר אחר זה שכבר לכד יהושע את חצור ושרפה כי ממנה היה ההתחלת

מצודת ציון

(ו) תעקר. הסיר העיקר כמו וכל תבואתי תשרש (איוב ל״א)

מצודת דוד

(ח) משרפות מים. מקומות שמי הים נקווים בהם ונתמה

פירוש

פאר די ישראל את סוסיהם תעקר דו קלאין פון זייערע פערד זאלסט דיא אוס רייסן ואת מרכבותיהם תשרוף באש אונ זייערע רייט וועגן זאלסטו פאר ברענין אונ פייאר: (ז) ויבא יהושע וכל עם המלחמה איז יהושע אונ דס גאנצע מלחמה פאלק גקומן אויף זיי על מי מרום ביי דעם וואסר מרום פתאום פליצלונג ויפלו בהם אונ זענן אן גפאלן אויף זיי: (ח) ויתנם ה׳ ביד ישראל הט זיי גאט גגעבן אונ דער האנט פון די ישראל ויכום וירדפום אונ זיי האבן זייא גשלאגן אונ האבן זייא נאך גיאגט ביז דר גרוסר שטאט צידון ועד משרפות מים אונ ביז דעם ברענינג פון דעם וואסר דס זענין דיא גריבר וואס מען מאכט ביי דעם ים אונ דיא וואסר פון דעם ים וואס זיי זענן גוואלצן גייאן אריין אין זיי אונ ווערן אויס גטריקנט פון דער היץ פון דער זון אונ ווערן זאלין ועד בקעת מצפה מזרחה אונ ביז אונ טאל מצפה אויף מזרח זייט ויכום וגו׳ אונ זיי האבן זיי גשלאגן ביז זייא האבן ניט איבער גלאזט צו זיי אאיבר בלייבונג: (ט) ויעש להם יהושע אונ יהושע האט זיי גטאן ווי גאט האט גזאגט את סוסיהם עקר די קלאין פון זייערי פערד הט ער אוס גיריסן ואת מרכבותיהם שרף באש אונ זייערי רייט וועגן הט ער פר ברענט אין פייאר: (י) וישב יהושע בעת ההיא וילכד את חצור אונ יהושע האט זיך אום גקערט אין דער דאזיגר צייט אונ הט ב[illegible]ן די

וַיִּלְכֹּד אֶת־חָצוֹר וְאֶת־מַלְכָּהּ הִכָּה
בֶחָרֶב כִּי־חָצוֹר לְפָנִים הִיא רֹאשׁ כָּל־
הַמַּמְלָכוֹת הָאֵלֶּה׃ יא וַיַּכּוּ אֶת־כָּל־
הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־בָּהּ לְפִי־חֶרֶב הַחֲרֵם לֹא
נוֹתַר כָּל־נְשָׁמָה וְאֶת־חָצוֹר שָׂרַף
בָּאֵשׁ׃ יב וְאֶת־כָּל־עָרֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה
וְאֶת־כָּל־מַלְכֵיהֶם לָכַד יְהוֹשֻׁעַ וַיַּכֵּם
לְפִי־חֶרֶב הֶחֱרִים אוֹתָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה
מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה׃ יג רַק כָּל־הֶעָרִים
הָעֹמְדוֹת עַל־תִּלָּם לֹא־שְׂרָפָם יִשְׂרָאֵל
זוּלָתִי אֶת־חָצוֹר לְבַדָּהּ שָׂרַף יְהוֹשֻׁעַ׃
יד וְכֹל שְׁלַל הֶעָרִים הָאֵלֶּה וְהַבְּהֵמָה

תרגום

זְכַבַשׁ יָת חָצוֹר וְיָת
מַלְכָּהּ קְטַל בְּחַרְבָּא
אֲרֵי חָצוֹר מִלְקַדְמִין הִיא
רֵישׁ כָּל מַלְכְוָתָא הָאִלֵּין:
יא וּמְחוֹ יָת כָּל נַפְשָׁתָא
דִּי בַהּ לְפִתְגַּם דְּחָרֶב
גְּמִירָא לָא אַשְׁאַר כָּל
נִשְׁמָא וְיָת חָצוֹר אוֹקֵד
בְּנוּרָא: יב וְיָת כָּל קִרְוֵי
מַלְכַיָּא הָאִילֵין וְיָת כָּל
מַלְכֵיהוֹן כְּבַשׁ יְהוֹשֻׁעַ
וּמְחָנוּן לְפִתְגַּם דְּחָרֶב
גַּמַּר יַתְהוֹן כְּמָא דְּפַקֵּד
מֹשֶׁה עַבְדָּא דַּייָ: יג לְחוֹד
כָּל קִרְוַיָּא דְּקַיְמִין עַל
תּוֹקְפֵיהוֹן לָא אוֹקְדִינוּן
יִשְׂרָאֵל אֱלָהֵין יָת חָצוֹר
בִּלְחוֹדַהּ אוֹקֵיד יְהוֹשֻׁעַ:
יד וְכָל עֲדֵי קִרְוַיָּא הָאִלֵּין
וּבְעִירָא בְּזוֹ לְהוֹן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְחוֹד יָת כָּל
אנשא

ת״א לא מסה . יבמות לו סנהדרין מד (פלה טו בקלים מב) :

רש״י

(יג) העמדות על תלם · שלא נהרסה חומתם כמו יריחו שנפלה חומתה וכן העי שנאמר בה ויסימה תל עולם שממה : זולתי את חצור לבדה · במסורת שרפה משה לזה ומסר לו כן בבראשית רבה בויצא יעקב :

רד״ק

בזזו

ישראל להם הסוסים והמרכבות כדי שלא יבטחו בהם גם הם ויחשבו בלבם כי עם הסוסים יעשו המלחמות לפיכך צוה יהושע לעקר הסוסים ולשרוף המרכבות ולא צוה להמית הסוסים כי לא היה דבר שאסור בהנאה ושאר הבהמות שהיה בהם כמו רכב חמור רכב גמל לא צוה לעקור אלא שיקחום לצרכם אבל הסוסים שאינם אלא למלחמה אותם צוה לעקור כדי שלא יקחום ויבטחו בהם ולא אמר להרגם דרך השחתה כי אסור להשחית הנבראים אם לא לצורך או לאסור בהנאה והעיקור הוא לנשר פרסות הבהמה מן הארכובה ולמטה ולא תמות הבהמה בזה הדבר אלא שלא תוכל ללכת ואם תמצא מרעה במקומה תחיה : (יג) על תלם . ת״י תקפיהון כלומר שהיו עומדות בחוזקתם שלא הפילו חומותיהם בלכדם אותם ולא שרפם זולתי חצור לפי שהיתה ראש הממלכות ויפחדו הנשארים ובדרש כי משה מסר לו שישרוף חצור ועל פיו עשה יהושע ששרף חצור וכן אמרו ר׳

רלב״ג

זאת המלחמה והנה כל העם אשר בה לא השאיר כל נשמה ואת כל ערי המלכים האלה ואת כל מלכיהם כלם לכד יהושע ויכה האדם

מנחת שי

(יג) ואת כל ערי . הוא״ו בגעיה בס״ם : המלכים האלה . בספרים כ״י מדוייקים הלמד במאריך וכן הוא לב״ה : ואת כל מלכיהם . הוא״ו בגעיה בס״ם :

מצודת דוד

בורפתן ונשבים מלה : (י) כי חצור וגו׳ . ולזה פתח בה תחלה : (יג) על תלם . ר״ל בגבהם שלא נפלו חומותיהם בעת הכבוש :

מצודת ציון

ומשפטו תסיר הפרסה ממקומו ור״ל שיכרות הרגלים בפרסה העיקר והיסוד לבהמה : (י) לפנים . בימים הקדמונים : (יג) תלם .

פירוש ע״ט

שטאט חצור וְאֶת מַלְכָּהּ הִכָּה בֶחָרֶב אונ איר מֶלֶך האט ער דער שלאגין מיט דער שווערד כִּי חָצוֹר לְפָנִים וגו׳ דען די שטאט חצור איז פריער גוועזן די הויבט שטאט פון אלי קיניגרייכן : (יא) וַיַּכּוּ אֶת כָּל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר בָּהּ אונ זיי האבן גשלאגין אלע נפשות וואס אין איר איז גוועזן מיט דער שארף פון דר שווערד הַחֲרֵם ער האט זיי פר ווישט לֹא נוֹתַר כָּל נְשָׁמָה עס איז ניט איבר גבליבן קיין נשמה פון איין מענטשן וְאֶת חָצוֹר שָׂרַף בָּאֵשׁ אונ די שטאט חצור האט ער פאר ברענט אונ פייאר : (יב) וְאֶת כָּל עָרֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה אונ אלי שטעט פון די דאזיגי מלכים אונ אלי זייערי מלכים לָכַד יְהוֹשֻׁעַ וַיַּכֵּם לְפִי חֶרֶב האט יהושע בצווינגן אונ האט זיי גשלאגן מיט דר שארף פון דר שווערד הֶחֱרִים אוֹתָם ער האט זיי פר ווישט אזו ווי משה דער קנעכט פון גאט האט גשאפט : (יג) רַק כָּל הֶעָרִים הָעוֹמְדוֹת עַל תִּלָּם נייערט אלי שטעט וואס זענין גשטאנן אוף זייערי הויפן כלומר וואס זייערי מויערין זענין ניט ווארן אום גווארפן האבן די ישראל זיי ניט פר ברענט זוּלָתִי אֶת חָצוֹר לְבַדָּהּ שָׂרַף יְהוֹשֻׁעַ נייערט חצור אליין האט יהושע פאר ברענט דער מדרש זאגט משה האט אן גזאגט יהושע ער זאל די שטאט חצור פרברענין : (יד) וְכֹל שְׁלַל הֶעָרִים הָאֵלֶּה וְהַבְּהֵמָה אונ דאס גאנצע זאק רוב פון די דאזיגי שטעט אונ די בהמות בָּזְזוּ לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל האבין זיי גרובט צוא זיך

בָּזְזוּ לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַק אֶת־כָּל־הָאָדָם הִכּוּ לְפִי־חֶרֶב עַד־הִשְׁמִדָם אוֹתָם לֹא הִשְׁאִירוּ כָּל־נְשָׁמָה׃ טו כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה עַבְדּוֹ כֵּן־צִוָּה מֹשֶׁה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְכֵן עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ לֹא־הֵסִיר דָּבָר מִכֹּל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ טז וַיִּקַּח יְהוֹשֻׁעַ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ הַזֹּאת הָהָר וְאֶת־כָּל־הַנֶּגֶב וְאֵת כָּל־אֶרֶץ הַגֹּשֶׁן וְאֶת־הַשְּׁפֵלָה וְאֶת־הָעֲרָבָה וְאֶת־הַר יִשְׂרָאֵל וּשְׁפֵלָתֹה׃ יז מִן־הָהָר הֶחָלָק הָעוֹלֶה שֵׂעִיר וְעַד־בַּעַל גָּד בְּבִקְעַת הַלְּבָנוֹן תַּחַת הַר־חֶרְמוֹן וְאֵת

תרגום

אֱנָשָׁא מְחוֹ לְפִתְגַם דְחָרֶב עַד דִי שֵׁיצִיאוּ יַתְהוֹן לָא אַשְׁאָרוּ כָּל נִשְׁמָא׃ טו כְּמָא דְפַקִיד יְיָ יַת מֹשֶׁה עַבְדֵיהּ כֵּן פַּקֵד מֹשֶׁה יַת יְהוֹשֻׁעַ וְכֵן עֲבַד יְהוֹשֻׁעַ לָא בַטֵיל פִּתְגָמָא מִכָּל דְפַקִיד יְיָ יַת מֹשֶׁה׃ טז וְאַחְסִין יְהוֹשֻׁעַ יַת כָּל אַרְעָא הָדָא טוּרָא וְיַת כָּל דָרוֹמָא וְיַת כָּל אַרְעָא דְגוֹשֶׁן וְיַת שְׁפֶלְתָּא וְיַת מֵישְׁרָא וְיַת טוּרָא דְיִשְׂרָאֵל וּשְׁפֶלְתֵּיהּ׃ יז מִן טוּרָא פְלִיגָא דִסְלִיק לְשֵׂעִיר וְעַד מֵישַׁר גָד בְּבִקְעַת לִבְנָן שִׁפּוּלֵי טוּרָא דְחֶרְמוֹן וְיַת כָּל מַלְכֵיהוֹן כְּבַשׁ וּמְחָנוּן וְקַטְלִינוּן׃

יומין | כל | ושפלתו קרי

רש"י

(יז) ההר החלק. טורא פליגא מחליק ההר ההלך עד בעל גד מצד המזרחי ולא הספי' לכבוש בהיוו את כל המצר עד הצפון. תוספתא: בעל גד מישר גד:

רד"ק

אליעזר אומר במסרה שרפה הקב"ה אמר למשה ומשה אמר ליהושע ועוד אמרו בקשו לרדוף ולא הניחם הקב"ה והיכן נתכנסו בחצור לפיכך שרפה וזה אחד משלשה מקומות שנתכנסו אומות העולם לעשות מלחמה עם בני יעקב ולא הניחם הקב"ה: (טז) ארץ הגשן. אין זה גושן של מצרים ובהרש אומר כי היה גשן של ארץ מצרים והוא נבלעת בתוך ערי ישראל כמו שאמר ויעל לקראת אביו גושנה מלמד שהיא בעליה כלפי ארץ ישראל ובזכות שהלך יהודה בשליחות אביו להורות לפניו זכה שיהיה לחלקו ארץ גשן שהיא טובה: ואת הר ישראל ושפלתה. ה"א במקום וי"ו כה"א אהלה ופירושו הר יעקב אבינו ששכן שם והוא נקרא על שמו: (יז) מן ההר החלק. ת"י טורא פליגא כלומר שהיה נחלק חציו הנה וחציו

רלב"ג

אשר בהם לפי חרב עד השמידם אותם לא השאירו כל נשמה:

מנחת שי

(טז) ושפלתה. ושפלתו קרי:

מצודת דוד

(טז) ואת הר ישראל. ההר ישב בו ישראל אבינו ונקרא על שמו:

(יז) ההר החלק. שהיה נחלק לבנים אחת הנה ואחת הנה: העולה. ההר עולה עד שעיר:

מצודת ציון

מל' הל וגובה: (יז) בעל. תרגומו מישר:

ליקוטי יקרים

(טו) כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה עַבְדּוֹ וגו'. אזוי וויא גאט האט געבאטין צו זיין קנעכט משה. אזוי הט משה געבאטין צוא יְהוֹשֻׁעַ. אונ אזוי הט יְהוֹשֻׁעַ געטאהן. ער הט ניט גיפעלט פון אלע זאכין וואס גאט הט געבאטין צוא משה. הט דאך גידארפט שטיין יְהוֹשֻׁעַ הט ניט געפעלט פון אלע זאכין וואס משה הט אים געבאטין ועיין רש"י בפ' פקודי דעם זענין ווען מיר זעהן אנגיר הם אמאל גימאכט אגרויסע סעודה אונ האט גיבעטין צוא דער סעודה פיל געסט אונ האט אנגעגרייט פיל ערליי שפייזין צוא געבין פר די געסט. אונ ער האט אנגעזאגט דיא משרתים זייא

פירוש ע"ט

זיך דוא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַק אֶת כָּל הָאָדָם נייארט אלי מענטשין האבין זיי גשלאגן מיט דער שארף פון דער שווערד עַד הִשְׁמִידָם אוֹתָם ביז זייא האבין זייא פאר טילגט לֹא הִשְׁאִירוּ כָּל נְשָׁמָה זיי האבין ניט איבר גלאזט קיין נשמה פון קיין מענטשין: (טו) כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה עַבְדּוֹ אזו וויא גאט האט גשאפט צו משה זיין קנעכט אזו האט משה גשאפט צו יְהוֹשֻׁעַ וְכֵן עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ אונ אזו האט יְהוֹשֻׁעַ גטאן לֹא הֵסִיר דָּבָר וגו' ער האט ניט אפ גטאן קיין זאך פון דעם אלימען וואס גאט האט גשאפט צו משה: (טז) וַיִּקַּח יְהוֹשֻׁעַ אֶת כָּל הָאָרֶץ הַזֹּאת אונ יְהוֹשֻׁעַ האט איין גנומן דאס גאנצע לאנד הָהָר וגו' דעם בארג אונ גאנץ דרום זייט אונ דאס גאנצי לאנד גושן וְאֶת הַשְּׁפֵלָה וְאֶת הָעֲרָבָה אונ דעם טאל אונ דעם פלאץ וְאֶת הַר יִשְׂרָאֵל וּשְׁפֵלָתֹה אונ דעם בארג פון ישראל אונ זיין טאל: (יז) מִן הָהָר וגו' פון דעם גלאטען בארג וואס גייט אוף קיין שעיר וְעַד בַּעַל גָּד בְּבִקְעַת הַלְּבָנוֹן תַּחַת הַר חֶרְמוֹן אונ ביז פלאץ גד וואס אין טאל לבנון אונטער דעם בארג חרמון וְאֵת כָּל מַלְכֵיהֶם לָכַד אונ אלי זייערי מלכים האט ער בצווינגן וַיַּכֵּם וַיְמִיתֵם אונ האט זייא גשלאגין אונ

גטייט

יח יוֹמִין סַגִיאִין עֲבַד יְהוֹשֻׁעַ יָת כָּל מַלְכַיָא הָאִלֵין קְרָבָא: יט לָא הֲוַת קַרְתָּא דְאַשְׁלֵימַת עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֱלָהֵן חִוָאָה יָתְבֵי גִבְעוֹן יָת כּוֹלָא נְסִיבוּ בִּקְרָבָא: כ אֲרֵי מִן קֳדָם יְיָ הֲוַת לְתַקָפָא יָת לִבְּהוֹן לְסַדָרָא קְרָבָא עִם יִשְׂרָאֵל בְּדִיל לְגַמְרוּתְהוֹן בְּדִיל דְלָא לְמֶהֱוֵי לְהוֹן רַחֲמִין אֲרֵי בְּדִיל לְשֵׁיצָיוּתְהוֹן כְּמָא דְפַקֵד יְיָ יָת מֹשֶׁה: ואתא	כָּל־מַלְכֵיהֶם לָכַד וַיַּכֵּם וַיְמִיתֵם: יח יָמִים רַבִּים עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ אֶת־כָּל־הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה מִלְחָמָה: יט לֹא־הָיְתָה עִיר אֲשֶׁר הִשְׁלִימָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בִּלְתִּי הַחִוִּי יֹשְׁבֵי גִבְעוֹן אֶת־הַכֹּל לָקְחוּ בַמִּלְחָמָה: כ כִּי־מֵאֵת יְהוָה ׀ הָיְתָה לְחַזֵּק אֶת־לִבָּם לִקְרַאת הַמִּלְחָמָה אֶת־יִשְׂרָאֵל לְמַעַן הַחֲרִימָם לְבִלְתִּי הֱיוֹת לָהֶם תְּחִנָּה כִּי לְמַעַן הַשְׁמִידָם

תולדות אהרן כי מאת ה'. עקדה בעל לו:

רש"י

(יח) ימים רבים עשה יהושע · בנגותו ספר הכתוב שהיה מתכוין לדחות את כבוש הארץ כדי להאריך ימיו לפי שנאמר ואתה תנחילנה אותם. במדרש תנחומא:

רד"ק

כאשר הנה וי"מ כמו אנכי איש חלק בלובר שלא היו בה אילנות: בעל גד. כתרגומו מישר גד: (יח) ימים רבים. ולמעלה אמר לכד יהושע פעם אחת ר"ל כי כל המלכים ההם שזכר לכד בפעם אחת בלי הפסק קודם ששב אל המחנה הגלגלה ואחר כך עשה מלחמה ימים רבים עם שאר מלכי הארץ עד שלקח הכל ויש בו דרש שנענש יהושע על שנתעצל במלחמת המלכים כמו שנאמר ימים רבים שהרי א"ל הקב"ה כאשר הייתי עם משה אהיה עמך ולמה חסרו משנותיו י' שנים אלא אמר יהושע אם אני מנחיל הארץ במהרה לישראל ועושה להם המלחמות מיד אמות אמר הקב"ה לא כן עשה משה רבך כשאמרתי לו נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך מיד וידבר משה אל העם החלצו ואתה עלה בלבך כך הנני מחסר משנותיך אמר דוד עליו השלום רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' הוא תקום: (כ) לחזק את לבם. זה היה לשתי סבות האחת שהיה זה עונש עונם כמו בפרעה ויחזק ה' את לב פרעה והשנית כמו שאומר הטעם כי למען השמידם כאשר צוה ה' את משה כמו שכתוב כי

רלב"ג

(יח) וזכר כי ימים רבים עשה יהושע מלחמה את כל המלכים האלה וזה להורות שכבר נתעצל יהושע בענין זאת המלחמה וכאשר היה מתעצל בזריזות ולזה אמרו רז"ל שכבר עשה זה כדי להאריך חייו כי כבר יעדו השם כי הוא ינחיל לישראל את הארץ: וזכר שלא היתה עיר אשר השלימה את בני ישראל בלתי החוי יושבי גבעון שהשלימו עמהם בערמה כמו שזכר וזה מורה כי אפילו שבעה עממים אם השלימו עם ישראל היה מחויב להם שלא יהרגום אבל יקבלו על עצמם להיות להם למס ועבדים וזה הוא מבואר כי נ"ס בס' שופטים כי תקרב אל עיר להלחם עליה לתפשה הוא כלל לכל עיר היה או שתהיה משבעה עממין או מזולתם ואולם ההבדל בזה בין שבעה עממין ובין זולתם הוא שאם לא ישלימו והיו משבעה עממין יתחייב להם שלא יחיו כל נשמה ואם יהיו מזולתם יחיו להם הנשים

מצודת דוד

(כ) לבלתי היות להם תחנה. מן בני ישראל: כי למען

מצודת ציון

(כ) תחנה. הנינה והתמים:

פירוש ע"ט

גטייטש: (יח) יָמִים רַבִּים עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ וגו' פִיל טֶעג הָאט יְהוֹשֻׁעַ גִטָאן מִלְחָמָה מִיט דִי דָאזִיגֶע מְלָכִים דֶער מִדְרָשׁ זָאגְט דָאס דֶער צֵיילְט דֶער פָּסוּק דֶעם גְנַאי פוּן יְהוֹשֻׁעַ ווייל גָאט הָאט גִזָאגְט צוּא יְהוֹשֻׁעַ וְאַתָּה תַנְחִילֶנָּה דוּא וֶועסְט זַייא מַאכֶן יַרְשֶׁנֶן דָאס לַאנְד דְרוּם הָאט עֶר לַאנְג מִלְחָמָה גִהַאלְטֶן כְּדֵי עֶר זָאל לַאנְג לֶעבִּין: (יט) לֹא הָיְתָה עִיר אֲשֶׁר הִשְׁלִימָה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֶס אִיז נִיט גִוֶועזֶן קֵיין שְׁטָאט וָואס זַייא הָאט שָׁלוֹם גִמַאכְט מִיט דִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בִּלְתִּי הַחִוִּי יוֹשְׁבֵי גִבְעוֹן בֵּייאֶרְט דֶער חִוִּי דֶער זִיצֶער פוּן גִבְעוֹן אֶת הַכֹּל לָקְחוּ בַמִּלְחָמָה אָבֶער דִי אַלֶע שְׁטֶעט הָאבֶּן דִיא יִשְׂרָאֵל אַיין גִנוּמֶען מִיט מִלְחָמָה: (כ) כִּי מֵאֵת ה' הָיְתָה לְחַזֵּק אֶת לִבָּם וגו' דֶען פוּן גָאט אִיז דָאס גִוֶועזֶן צוּ שְׁטַארְקֶן זֵייעֶר הַארְץ אַקֶגִין דֶער מִלְחָמָה מִיט דִיא יִשְׂרָאֵל לְמַעַן הַחֲרִימָם לְבִלְתִּי הֱיוֹת לָהֶם תְּחִנָּה כְּדֵי צוּא פַאר ווִיסְטֶן זַייא עֶס זָאל נִיט זַיין צוּא זֵיי אַיין דֶער בַּארִימְקֵייט כִּי לְמַעַן הַשְׁמִידָם בֵּייאֶרְט מֶען זָאל זַייא פַאר טִילְגֶן אַזוּ וִויא גָאט הָאט גִשַאפְט צוּ מֹשֶׁה:

משלי הכמים

זָאלְן נִיט אַיילִין דִיא גֶעסְט מִיט דֶעם עֶסִין. נָאר אַז אַלֶי גֶעסְט וֶועלִין הָאבִּין אָפְּגִיגֶעסִין דִי עֶרְשְׁטִי שְׁפַּייז אִין גַאנְצִין. זָאל מֶען גֶעבִּין דִי אַנְדֶערֶע שְׁפַּייז. אוּנ אַז זֵיי וֶועלִין הָאבֶּן אָפּ גִיגֶעסִין דִי אַנְדֶערִי שְׁפַּייז אִין גַאנְצִין זָאל מֶען גֶעבִּין דִי דְרִיטֶע שְׁפַּייז. אוּנ אַזוֹי וַוייטֶער בַּייא הקב"ה אִיז אוֹיךְ אַזוֹי עֶר גִיט נִיט דִיא גַאנְצֶע חָכְמָה פוּן דֶר תּוֹרָה צוּ אַמֶענְטְשִׁין מִיט אֵיין מָאל. נָאר פְרִיעֶר לֶערִינְט דֶער מֶענְטְשׁ תּוֹרָה מִיט זַיין גִיבָּארֶענִים שֵׂכֶל: אוּנ וֶוען זַיין גִיבָּארֶענֶער שֵׂכֶל הָט זִיךְ שׁוֹין גִיעֶנְדִיגְט. אוּנ עֶר מַאטֶערְט זִיךְ אִין דֶר תּוֹרָה. גִיט אִים הקב"ה אַשֵׂכֶל פוּן הִימֶעל. אַלִי מָאל גְרֶעסֶער אוּנ גְרֶעסֶער. בִּיז עֶר זָאל קֶענִין קוּמֶען צוּא סוֹדוֹת הַתּוֹרָה. ווִי דִיא גְמָרָא זָאגְט מֶען פְרֶעגְט דֶעם מֶענְטְשׁ צוּם יוֹם הַדִין צוּא עֶר הָט גִילֶערְנְט מִקְרָא מִשְׁנָה גְמָרָא מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית מַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה. זָאגְט אוּנְז דֶר פָּסִיק בַּייא יְהוֹשֻׁעַ אִיז אוֹיךְ אַזוֹי גִיוֶועְן. אִין אָן הֵייבּ אִיז גִיוֶועְן אַזוֹ ווִי גָאט הָט גִיבָאטִין צוּא זַיין קְנֶעכְט משֶׁה. אַזוֹי הָט משֶׁה גִיבָאטִין צוּ יְהוֹשֻׁעַ. אוּנ אַזוֹי הָאט גִיטָאן יְהוֹשֻׁעַ. נָאךְ דֶעם אִיז יְהוֹשֻׁעַ גִיקוּמֶען אוֹיף אַהֶעכֶערֶע

ויבא

כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: כא וַיָּבֹא
יְהוֹשֻׁעַ בָּעֵת הַהִיא וַיַּכְרֵת אֶת־הָעֲנָקִים
מִן־הָהָר מִן־חֶבְרוֹן מִן־דְּבִר מִן־עֲנָב
וּמִכֹּל הַר יְהוּדָה וּמִכֹּל הַר יִשְׂרָאֵל עִם־
עָרֵיהֶם הֶחֱרִימָם יְהוֹשֻׁעַ: כב לֹא־נוֹתַר
עֲנָקִים בְּאֶרֶץ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַק בְּעַזָּה בְּגַת
וּבְאַשְׁדּוֹד נִשְׁאָרוּ: כג וַיִּקַּח יְהוֹשֻׁעַ אֶת־

תרגום

כא וַאֲתָא יְהוֹשֻׁעַ בְּעִדָּנָא הַהִיא וְשֵׁיצֵי יַת גִּבָּרַיָּא מִן טוּרָא מִן חֶבְרוֹן מִן דְּבִיר מִן עֲנָב וּמִכֹּל טוּרָא דִיהוּדָה וּמִכֹּל טוּרָא דְיִשְׂרָאֵל עִם קִרְוֵיהוֹן גַּמְרִינוּן יְהוֹשֻׁעַ: כב לָא אִשְׁתְּאַר גִּבָּרַיָּא בְּאַרְעָא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְחוּד בְּעַזָּה בְּגַת וּבְאַשְׁדּוֹד אִשְׁתְּאָרוּ: כג וּנְסִיב יְהוֹשֻׁעַ יַת כָּל אַרְעָא כְּכֹל דִּי מַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה

רד"ק

אתן בידכם את כל יושבי הארץ וגו'. ואמר פן יתשיאו אותך לי: להם התנה. כמו חנינה ורחמנות: (כא) ויכרת את הענק'. ולמעלה הוא אומר כי כלב הורישם כלב עשה במצות יהושע שנתן לו את ההר ועוד יראה בספ' שופטים כי אחרי מות יהושע הורישום בני יהודה והאמת כי בחיי יהושע הורישו ישראל חברון והענקים אשר בהר חברון הכל הכריתו ומה שאמר כי כלב הורישם לפי שנתן לו יהושע חברון על פי ה' נקראת המלחמה על שמו ועל שם שבטו שהוא שבט יהודה והם השתדלו יותר במלחמה ההיא ופי' וילך יהודה אל הכנעני היושב בחברון שנאמר בספר שופטים וכבר הלך אבל ספר אותו שם עם מה שכבשו אחרי מות יהושע וכן וילחמו בני יהודה בירושלם פירשו וכבר נלחמו כי מלך ירושלם הוא בחשבון ל"א מלכים שהכה יהושע ובני ישראל: הר יהודה. נקרא כן ע"ש סופו כי קודם שלקחו אותו לא היה נקרא כן: הר ישראל. כמו שפירשנו למעלה: (כב) רק בעזה. ומה שאמר בספר שופטים וילכד יהושע עזה ואת גבולה וגו' אחרי מות יהושע היה זה אבל בחיי יהושע הם הכריתו הענקים מן חברון ומן אלה המקומות שזכר ונשארו בעזה ובשאר ערי פלשתים עד שלכדם אחר כן יהודה: (כג) והארץ שקטה ממלחמה. שלא התעוררו עוד הכנענים להאסף ולהלחם עם ישראל כי ראו כי נפלו לפניהם בכל המלחמות וגם ישראל עמדו באותה הארץ שכבשו ולא התעוררו לכבוש עוד ובשזקן יהושע אמר לו האל יתברך שיזרזו ישראל לכבוש הארץ הנשא' ואמר ליהושע שיחלק אותה בחייו והתחיל בשני השבטים כל

רלב"ג

והסף: (כא) עוד זכר שכבר הכרי' יהושע הענקי' וכו' והנה זכר כמה שיבא כי כלב בן יפונה הכרית הענקי' מחברון ועתניאל בן קנז לכד דביר וזה בלתי סותר למה שכאן כי הכל היה מיוחס ליהושע כי הוא היה הראש המנהיג אותם בזה: (כג) והנה זכר אחר זה כי כבר נשאר הרבה עדין מן הארץ לרשתה אלא שעל"ז כבר חלקה להם יהושע בנחלה לישראל לשבטיהם כמו שזכר אחר זה. וזכר עם זה שהארץ שקטה ממלחמה כי לא היו נלחמים עם ישראל ולא ישראל עמם ואע"פ שכבר נשאר הרבה מן הארץ לרשתה:
ואולם התועלות המגיעים מזה הספור הם אלו:
התועלת הראשון במדות והוא מה שזכר מענין המזבח הר עיבל ומה שגלוה בזה ממה שגלשו לעשות שם כמו שזכר בפרשת כי תבא והנה התועלת בזה המלוה היא להוסיף אהבה לישראל בענין שמירת התורה ולזה נכתבה שם וכמה שם הברכה למול הר גריזים למי שיקימה והקללה למול הר עיבל למי שיסור ממנה כי בזה היתה אל שתדבק בשלמות ההשגחה האלהית בים' ויהיו מפני זה יותר ראוים לירושת הארץ: והשני והוא במדות והוא שראוי לאדם להתישב בדברים שיעשה אותם שלא למהר בעשייתם בזולת עצה ואע"פ שכבר יראה בתחלת המחשבה שהענין ההוא ראוי שיעשה הלא תראה מה שקרה לישראל עם יושבי גבעון מפני שמהרו לכרות להם ברית ולא שאלו את פי ה' כי כבר הביאה להם המהירה אחר זה כי זה מנעה שהבינוהם לעבור באופן מה ממה שצוה בתורה שלא לחיות כל נשמה מהערים הקרובות אם לא מהערים הרחוקות אשר לא מערי הגוים האלה ר"ל וגו' עממין: השלישי והוא במדות והוא כי השבועה אשר לפי הדין איננה שבועה כיון זאת לפי שהיתה שבועה בטעות עם שכבר היתה באופן מה לעבור על דברי תורה ראוי שתתקיים עם מי שאינו מאנשי אמונתינו כדי שלא יהיה שם חלול השם והזלזל בכבודו ענין עבודתם כמו שזכרנו אשר להם גמול מה על מרמתם: הרביעי והוא במדות והוא שראוי לאדון להשגיח על עבדיו ולהצילם מיד הקמים עליהם הלא תראה איך התנהג יהושע עם אנשי גבעון ואעפ"י שכבר כמו אותו לעזור להם כנגד ה' המלכים הקמים עליהם: החמישי הוא לפרסם ענין הנפלאות שנעשו אז הנס לישראל בזאת המלחמה עד שכבר המית מהם באבני הברד יותר ממה שהרגו ישראל בחרב ושתוך הזמן הקלר בהגביל יהושע כשלמה נקמת גוי אויביו להורות כי ה' נלחם לישראל ולפרסם זה המופת והפלאות זכרו לוה שיביאו ה' המלכים תוך המערה ולשום אבנים גדולות על פי המערה להעיר כי לנגד ענין המלחמה הזאת לא רצו להאמין שילכו המלכים האלה מבם הכל כמו הא

מצודת ציון

(כא) הענקים. בני אדם גבהי הקומה:

מצודת דוד

השמידם. כי חיזק לבבם למען השמידם: (כא) מן חברון. אף כי כלב הוריש הענקים מחברון ייחס הדבר אל יהושע לפי שבימיו הורישם וכל נצחון המלחמה יחשב אל המושל על הצבא:

ליקוטי יקרים

מדרגה. אונ ער הט שוין גיהערט פון הקב"ה אליין. אונ ער הט נים אפ גישאהן פון אלץ וואס גאט הט גיבאטן צו משה. אזוי וויא גאט הט גיבאטן צו משה אזוי הט ער דס זעלביגע גיבאטן צו יהושע. דריבר שטייט נים אין פסוק יהושע הט נים אפגיקרט פון ווי משה הט אים גיבאטן. נאר עס שטייט פון ווי גאט האט גיבאטן צוא משה:

פירוש ע"ט

(כא) וַיָּבֹא יְהוֹשֻׁעַ בָּעֵת הַהִיא וַיַּכְרֵת אֶת הָעֲנָקִים אונ יְהוֹשֻׁעַ איז גקומן אונ דער דאזיגר צייט אונ האט פאר שניטן די ריזין פון דעם בארג אונ פון חֶבְרוֹן אונ פון דְּבִיר אונ פון עֲנָב וּמִכֹּל הַר יְהוּדָה אונ פון דעם גאנצין בארג יְהוּדָה אונ פון דעם גאנצין בארג יִשְׂרָאֵל עִם עָרֵיהֶם הֶחֱרִימָם יְהוֹשֻׁעַ מיט זייערי שטעט הט זייא יְהוֹשֻׁעַ פאר ווישט: (כב) לֹא נוֹתַר עֲנָקִים בְּאֶרֶץ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עס איז ניט איבער גבליבן קיין ריזן אונ לאנד פון די קינדר יִשְׂרָאֵל רַק נייארט אונ עַזָּה אונ אין גַּת אונ אין אַשְׁדּוֹד זענן איבער גבליבן ריזן: (כג) וַיִּקַּח יְהוֹשֻׁעַ אֶת כָּל הָאָרֶץ אונ יְהוֹשֻׁעַ האט איין גנומן דאס גאנצע לאנד אזו וויא גאט האט גרעט צוא משה וַיִּתְּנָהּ וגו' כְּמַחְלְקוֹתָם לְשִׁבְטֵיהֶם אונ יְהוֹשֻׁעַ

האט

כָּל־הָאָרֶץ כְּכֹל אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה וַיִּתְּנָהּ יְהוֹשֻׁעַ לְנַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל
כְּמַחְלְקֹתָם לְשִׁבְטֵיהֶם וְהָאָרֶץ שָׁקְטָה
מִמִּלְחָמָה׃ יב א וְאֵלֶּה ׀ מַלְכֵי הָאָרֶץ
אֲשֶׁר הִכּוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּרְשׁוּ אֶת־
אַרְצָם בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָה הַשָּׁמֶשׁ
מִנַּחַל אַרְנוֹן עַד־הַר חֶרְמוֹן וְכָל־הָעֲרָבָה
מִזְרָחָה׃ ב סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי הַיּוֹשֵׁב
בְּחֶשְׁבּוֹן מֹשֵׁל מֵעֲרוֹעֵר אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת־
נַחַל אַרְנוֹן וְתוֹךְ הַנַּחַל וַחֲצִי הַגִּלְעָד
וְעַד יַבֹּק הַנַּחַל גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן׃
ג וְהָעֲרָבָה עַד־יָם כִּנְרוֹת מִזְרָחָה וְעַד

תרגום

מֹשֶׁה וִיהַבָהּ יְהוֹשֻׁעַ לְאַחֲסָנָא לְיִשְׂרָאֵל כְּפִלְגוּתְהוֹן לְשִׁבְטֵיהוֹן וְאַרְעָא שְׁדוֹכַת מִלְמֶעְבַּד קְרָבָא׃
א וְאִלֵּין מַלְכֵי אַרְעָא דִּמְחוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִירִיתוּ יָת אַרְעֲהוֹן בְּעִבְרָא דְיַרְדְּנָא מַדְנַח שִׁמְשָׁא מִנַּחְלָא דְאַרְנוֹן עַד טוּרָא דְחֶרְמוֹן וְכָל מֵישְׁרָא מַדִּינְחָא׃
ב סִיחוֹן מַלְכָּא אֱמוֹרָאָה דְּיָתֵיב בְּחֶשְׁבּוֹן שַׁלִּיט מֵעֲרוֹעֵר דְּעַל כֵּיף נַחְלָא דְאַרְנוֹן וְגוֹ נַחְלָא וּפַלְגוּת אֲרַע גִּלְעָד וְעַד יוּבְקָא דְנַחְלָא תְּחוּמָא דִבְנֵי עַמּוֹן׃
ג וּמֵישְׁרָא עַד יַם גִּינּוֹסַר מַדִּינְחָא וְעַד יַמָּא דְמֵישְׁרָא יַמָּא דְמִלְחָא מדינחא

רש"י

יב (א) אשר הכו בני ישראל. בימי משה: (ב) ועד יבק הנחל. שהם גבול ארץ בני עמון סוף מצר ארץ בני עמון ומשם והלאה היו בני עמון מושלים:

רד"ק

שהם יהודה ויוסף כי נאמר לו ברוח הקדש שאלו ינחלו תחלה כי הם ראשי ישראל ואלה יעמדו על גבולי ארץ ישראל יהודה מדרום ויוסף מצפון והשבעה שבטים ביניהם וכיון שעלה גורל לאלו השבטים השנים וכבשו הגבולים חשבו כי כל הארץ נכבשת כי המערב הים הגדול גבולו והמזרח הירדן וים כנרת לפיכך נתעצלו לכבוש שבעה שבטים עד שבאו לשילה כי לא היו חוששין כיון שהיו הגבולים בידם והכנענים הנשארים היו ביניהם וכל ישראל היו להם ערים הרבה לשבת בארץ הנכבש' וכאשר באו לשילה אחר י"ד שנה משבאו לגלגל אמר להם יהושע שיכתבו הערים שבין יהודה ויוסף ויעשו מהם שבעה חלקים ואחר כך יפילו גורל ביניהן על פי הקלפי ועל פי ה' לז' השבטים:

רלב"ג

על פי המערה אבנים גדולות ונשארו שם אנשי' לשמרם בדרך שלא יאחרו ענין המלחמה הזאת וימהרו לרדוף אחר הנשארים קודם שיבואו אל עריהם בדרך שתשלם הנקמה תוך העת שהגביל יהושע: הששי והוא במדות שראוי. לאדם בהיותו ביום טובה שישמח בו ר"ל שכאשר ימצא היותו מצליח כמה שעשה ראוי שימהר ויחיש מעשיו ולא ימתין לעשות מה שיוכל לעשות ביום אחד למחרת היום ההוא כי לא ידע מה ילד יום ולזה תמצא שספר איך עלה הענין ליהושע בהשתדלותו בזריזות בענין המלחמה עד שלכד וזכר שבפעם אחת לכד יהושע מלכים רבים ואת ארצם והם עשרים מלכים שנזכרו בענין הלא קודם מלך חצור ואחר זה כשהתרשל בזה לא לכד בימים רבים כי אם י"א מלכים שתחלתם ממלך חצור עד סוף וזכר המלכים ההם ולו השתדל בזה יהושע בזריזות אולי היה מכלה כל הגוים האלה אשר הוא בסוף הענין לישראל לפח ולמוקש: (א) ואלה מלכי הארץ עד סוף הספר. זכר תחלה מה שנעשה ע"י

מנחת שי

יב (א) וירשו. חסר יו"ד ע"פ המסורה והר"ד במכלול עיין מ"ש (במלכים ב' י"ז): (ג) עד ים כנרות. עיין מ"ש לעיל סימן י"א:

מצודת דוד

(כג) במחלקתם. כפי המחלוקת האמורה למטה: לשבטיהם. לכל שבט ושבט חלק לבד: יב (ב) יבק הנחל. שם מקום סמוך להנחל והיה מגבול בני עמון: (ג) והערבה. גם היא היתה ממשלת סיחון:

מצודת ציון

(כג) שקטה. נחה כמו ארץ יראה ושקטה (תהלים ע"ו):

פירוש ע"ט

האט זיא גגעבן צו איין ירושה צו דו ישראל אזו ווי זייער צו טיילונג צו זייערי שבטים וְהָאָרֶץ שָׁקְטָה מִמִּלְחָמָה אונ דם לאנד איז וואָרן גשטילט פון מלחמה: יב (א) וְאֵלֶּה מַלְכֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אונ דאס זענין די מלכים פון דעם לאנד וואס די בני ישראל האבן גשלאגן אין די טעג פון משה וַיִּרְשׁוּ אֶת אַרְצָם אונ האבן גירשית זייער לאנד בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָה הַשָּׁמֶשׁ אויף יענער זייט ירדן ווי די זון שיינט אויף פון דעם טייך ארנון ביז דעם בארג חרמון וְכָל הָעֲרָבָה מִזְרָחָה אונ גאר דעם פלאץ אויף מזרח זייט: (ב) סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי דעם סיחון מלך האמורי וואס איז געזעסן אין חשבון מוֹשֵׁל מֵעֲרוֹעֵר ער האט געוועלטיגט פון דר שטאט ערוער וואס זיא איז גוועזן אויף דעם בארטן פון דעם טייך ארנון וְתוֹךְ הַנַּחַל אונ ער הט געוועלטיגט איבר דעם מיטן טייך וַחֲצִי הַגִּלְעָד אונ איבער דעם האלב לאנד גלעד וְעַד יַבֹּק הַנַּחַל אונ ביז אין טייך יבוק וואס דארטען איז גוועזן דער גבול פון די בני עמון: (ג) וְהָעֲרָבָה עַד יָם כִּנְּרוֹת מזרחה

יָם הָעֲרָבָה יָם־הַמֶּלַח מִזְרָחָה דֶּרֶךְ
בֵּית הַיְשִׁמוֹת וּמִתֵּימָן תַּחַת אַשְׁדּוֹת
הַפִּסְגָּה׃ ד וּגְבוּל עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן מִיֶּתֶר
הָרְפָאִים הַיּוֹשֵׁב בְּעַשְׁתָּרוֹת וּבְאֶדְרֶעִי׃
ה וּמֹשֵׁל בְּהַר חֶרְמוֹן וּבְסַלְכָה וּבְכָל־
הַבָּשָׁן עַד־גְּבוּל הַגְּשׁוּרִי וְהַמַּעֲכָתִי וַחֲצִי
הַגִּלְעָד גְּבוּל סִיחוֹן מֶלֶךְ־חֶשְׁבּוֹן׃ ו מֹשֶׁה
עֶבֶד־יְהוָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִכּוּם וַיִּתְּנָהּ
מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה יְרֻשָּׁה לָראוּבֵנִי וְלַגָּדִי
וְלַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה׃ ז וְאֵלֶּה מַלְכֵי
הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִכָּה יְהוֹשֻׁעַ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
בעבר

תרגום

מַדִינְחָא אוֹרַח בֵּית
יְשִׁמוֹת וּמִדָרוֹמָא תְּחוֹת
מַשְׁפַּךְ מֵרָמָתָא:
ד וּתְחוּם עוֹג מַלְכָּא
דְמַתְנָן מִשְׁאָר גִבָּרַיָא
דְיָתֵיב בְּעַשְׁתָּרוֹת
וּבְאֶדְרֶעִי: ה וְשַׁלִיט
בְּטוּרָא דְחֶרְמוֹן וּבְסַלְכָה
וּבְכָל מַתְנָן עַד תְּחוּם
גְשׁוּרָאָה וְאַפְקִירוֹס
וּפַלְגוּת אֲרַע דְגִלְעָד
תְּחוּם סִיחוֹן מַלְכָּא
דְחֶשְׁבּוֹן: ו מֹשֶׁה עַבְדָא
דַיְיָ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל מְחוֹנוּן
וִיהָבָהּ מֹשֶׁה עַבְדָא דַיְיָ
יְרוּתָא לְשִׁבְטָא דְרְאוּבֵן
וּלְשִׁבְטָא דְגָד וּלְפַלְגוּת
שִׁבְטָא דִמְנַשֶּׁה: ז וְאִלֵין
מַלְכֵי אַרְעָא דִי מְחָא
יְהוֹשֻׁעַ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
בעברא

רש"י

(ה) וחצי הגלעד גבול סיחון. שם היה מיצר ממשלת סיחון כמ"ש למעל' שחצי הגלעד היה שלו וזה חצי השני של עוג:

מנחת שי

הישימות. יש מחלוקת בספרים ובמסורת ד' וסימניהון ויחנו על הירדן מבית (פרשת מסעי). והערבה עד ים הכנה. ובית פעור ואשדות פס' י"ג דסיפרא. הנני פותח את כתף מואב (יחזקאל כ"ה). סימן אורייתא הישמת כתיב. יהושע הישמות כתי' יחזקאל הישימות. כן מצאתי במסורה כ"י והובאה ג"כ במ"ג (פרשת מסעי) וביחזקאל סימן הנזכר ומ"ש בס ד' כתובין כן נראה שצריך למחוק דבנסחאות כ"י אינו והאפשר לומר על צד הדוחק ד' כתובין כן כתי"ו לבסוף והם ד' האמורים א' של תורה וג' של נביאים ודלא כאתריני דכתיבין הישימן בוו"ן ועיין מ"ש (בפרשת מסעי): (ו) לראובני. הרי"ש במאריך ונקודתה שורק והאל"ף נחה כמ"ש פעמים רבות: ולחצי שבט הַמְנַשֶּׁה כל המנשה רפי: מלכי כנען ובני המן אריח ע"ג אריח ולבנה ע"ג לבנה כדאיתא בשלהי פ"ק דמגילה וכמ"ש בשירת הים ושירת האזינו ובירושלמי פ' בני העיר רבי זעירא ודבי ירמיה בשם רב שירת הים ושירת דבורה נכתבים אריח ע"ג לבינה ולבינה ע"ג אריח עשרת בני המן ומלכי כנען נכתבים אריח ע"ג אריח ולבינה ע"ג לבינה דכל בניין דכן לא קאים מאי כדון למלוה או לעיכוב א"ר יוסי בר"ח כד אתוי דרב הושעיה נסיר את כד הוינן קיימין קמי תנותא דרבי הושעיה תנינך עבד ר' בא בר זבדא ואגלון ליה ואמר בשם רב לעיכוב ע"כ. ועיין בהלכות סופרים שהביא בעל הלכות גדולות:

רלב"ג

משה מואת המלחמה ואמר בזה אחר הכו בני ישראל והנה ראוי שייחס זה למשה עמהם כי על ידו נעשה ולזה זכר בסוף כי משה עבד ה' ובני ישראל עמו זה והנה לא הזכיר בזה תחילה שם משה להורות כי משה אעפ"י שגדלה מעלתו מאד הנה היה נלוחו אלה המלכים בזכות ישראל מלד ברית השם יתעלה כרות עם אבותיהם כמו שנזכר בתורה. ואחר זה זכר מלכי הארץ אשר הכה יהושע ובני ישראל בעבר הירדן ימה ושבכלל נתנה יהושע לשבטי ישר' ירושה כמחלקות' לפי האופן הנזכר בתורה:

מצודת ציון

יב (ד) הרפאים. הענקים על שמרפים ידי רואיהם כי יפחדו מהם:

מצודת דוד

ומתימן. ומפאת הדרום משל תחת אשדות הפסגה: (ד) וגבול עוג וגו'. רלה לומר גם גבול עוג ירשו: (ה) גבול סיחון. אצל גבול סיחון כי חצי הגלעד השנית של סיחון היתה:

פירוש ע"ט

מִזְרָחָה אונ דעם פלאץ ביז אין זיסן ים אויף מִזְרַח זייט וְעַד יָם הָעֲרָבָה אונ ביז אין דעם ים פון דעם פלאץ ים וגו' דאס איז דער גזאלצנר ים אויף מִזְרַח זייט דֶרֶךְ בֵּית הַיְשִׁימוֹת אונ וועג פון בית הַיְשִׁימוֹת וּמִתֵּימָן תַּחַת אַשְׁדּוֹת הַפִּסְגָּה אונ פון דרום זייט אונטר די אום גים פון דר הוך: (ד) וּגְבוּל עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן אונ דעם גבול פון עוג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן מִיֶּתֶר הָרְפָאִים וואס ער איז גוועזן פון די איבריגי ריזן וואס ער איז גזעסן אונ עַשְׁתָּרוֹת אונ אין אֶדְרֶעִי: (ה) וּמוֹשֵׁל בְּהַר חֶרְמוֹן אונ ער האט גוועלטיגט אין דעם בארג חֶרְמוֹן אונ אין סַלְכָה אונ אין גאנצן בָּשָׁן ביז אין גבול פון גְשׁוּרִי בַּמַּעֲכָתִי וַחֲצִי הַגִּלְעָד גְבוּל סִיחוֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן אונ האט מוֹשֵׁל גיוועזן איבר האלב גִלְעָד וואס דארטן איז גוועזן דר גבול פון סיחון מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן דען איין האלב גִלְעָד האט גקערט צוא סיחון אונ דיא אנדרי האלב האט גקערט צו עוג: (ו) די דאזיגי מְלָכִים מֹשֶׁה עֶבֶד ה' וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִכּוּם האט משה דער קנעכט פון גאט אונ דוא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל זיי גשלאגן וַיִּתְּנָהּ מֹשֶׁה עֶבֶד ה' יְרוּשָּׁה אונ משה דער קנעכט פון גאט האט גגעבן זייער לאנד צו איין יְרוּשָּׁה צו שֵׁבֶט רְאוּבֵן אונ צו שֵׁבֶט גָד אונ צום האלבן שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה: (ז) וְאֵלֶּה מַלְכֵי הָאָרֶץ וגו' אונ דס זענן די מְלָכִים פון דעם לאנד וואס יְהוֹשֻׁעַ האט זיא גשלאגן אונ די בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן יָמָּה אוף דער אנדרר זייט פון דעם יַרְדֵּן אונ מַעֲרָב זייט מִבַּעַל גָד בְּבִקְעַת הַלְּבָנוֹן פון דעם פלאץ גָד וואס אונ טאל לְבָנוֹן אונ ביז דעם גלאטין
בארג

בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן יָמָּה מִבַּעַל גָּד בְּבִקְעַת
הַלְּבָנוֹן וְעַד־הָהָר הֶחָלָק הָעֹלֶה
שֵׂעִירָה וַיִּתְּנָהּ יְהוֹשֻׁעַ לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל
יְרֻשָּׁה כְּמַחְלְקֹתָם: ח בָּהָר וּבַשְּׁפֵלָה
וּבָעֲרָבָה וּבָאֲשֵׁדוֹת וּבַמִּדְבָּר וּבַנֶּגֶב
הַחִתִּי הָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי הַפְּרִזִּי הַחִוִּי
וְהַיְבוּסִי: ט מֶלֶךְ יְרִיחוֹ אֶחָד מֶלֶךְ הָעַי
אֲשֶׁר־מִצַּד בֵּית־אֵל אֶחָד: י מֶלֶךְ
יְרוּשָׁלִַם אֶחָד מֶלֶךְ חֶבְרוֹן אֶחָד: יא מֶלֶךְ
יַרְמוּת אֶחָד מֶלֶךְ לָכִישׁ אֶחָד: יב מֶלֶךְ
עֶגְלוֹן אֶחָד מֶלֶךְ גֶּזֶר אֶחָד: יג מֶלֶךְ דְּבִר
אֶחָד מֶלֶךְ גֶּדֶר אֶחָד: יד מֶלֶךְ חָרְמָה
אֶחָד מֶלֶךְ עֲרָד אֶחָד: טו מֶלֶךְ לִבְנָה
אֶחָד מֶלֶךְ עֲדֻלָּם אֶחָד: טז מֶלֶךְ מַקֵּדָה
אחד

בְּעִבְרָא דְיַרְדְּנָא מַעַרְבָא
מִמֵּישַׁר גָּד בְּבִקְעַת
לִבְנָן וְעַד טוּרָא פְּלִינָא
דְּסָלֵיק לְשֵׂעִיר וִיהָבַהּ
יְהוֹשֻׁעַ לְשִׁבְטַיָּא יִשְׂרָאֵל
יְרוּתָא כְּפַלְגְוָתְהוֹן:
ח בְּטוּרָא וּבִשְׁפֵלְתָּא
וּבְמֵישְׁרָא וּבְמַשְׁפַּךְ
מְרַמָּתָא וּבְמַדְבְּרָא
וּבְדָרוֹמָא חִתָּאֵי
וֶאֱמוֹרָאֵי וּכְנַעֲנָאֵי
וּפְרִיזָאֵי חִוָּאֵי וִיבוּסָאֵי:
ט מַלְכָּא דִירִיחוֹ חַד
מַלְכָּא דְעַי דִּבְסְטַר בֵּית
אֵל חַד: י מַלְכָּא
דִירוּשְׁלֵם חַד מַלְכָּא
דְחֶבְרוֹן חַד: יא מַלְכָּא
דְיַרְמוּת חַד מַלְכָּא
דְלָכִישׁ חַד: יב מַלְכָּא
דְעֶגְלוֹן חַד מַלְכָּא דְגֶזֶר
חַד: יג מַלְכָּא דִדְבִיר חַד
מַלְכָּא דְגֶדֶר חַד:
יד מַלְכָּא דְחָרְמָה חַד
מַלְכָּא דַעֲרָד חַד:
טו מַלְכָּא דְלִבְנָא חַד
מַלְכָּא בַעֲדֻלָּם חַד:
טז מַלְכָּא דְמַקֵּדָה חַד
מלכא

רד"ק

(ט) מלך יריחו אחד. כל אלה שלשים ואחד מלכים שזוכר לא היה מלך על עיר אחת לבדה אלא כל עיר ועיר שזוכר היתה ראש במלכתו והיה מושל על עיירות וכפרים אחרים:

מצודת דוד

(ט) מלך יריחו אחד. מוסב על המקרא שלפני פניו ואלה מלכי הארץ וגו' מלך יריחו וגו':

פירוש ע"ט

בארג וואס גייט אויף־קיין שֵׂעִיר וַיִּתְּנָהּ יְהוֹשֻׁעַ וגו' אונ יְהוֹשֻׁעַ האט געגעבן זייער לאנד צו דיא שְׁבָטִים פון יִשְׂרָאֵל צו איין יְרוּשָּׁה אזו ווי זייער צוא טיילונג: (ח) בָּהָר וּבַשְּׁפֵלָה אויף דעם בארג אונ אין טאל אונ אויף דעם פלאץ וּבָאֲשֵׁדוֹת וּבַמִּדְבָּר וּבַנֶּגֶב אונ אין די אום גיס גוס אין דער מִדְבָּר אונ אין דרום זייט הַחִתִּי דעם חִתִּי אונ אֱמוֹרִי אונ כְּנַעֲנִי אונ פְּרִזִּי אונ חִוִּי אונ יְבוּסִי: (ט) אונ דָס זענין דו מְלָכִים וואס יְהוֹשֻׁעַ האט דער שלאגן מֶלֶךְ יְרִיחוֹ אֶחָד דער מֶלֶךְ פון יְרִיחוֹ איז איינר אין דער מֶלֶךְ פון עַי וואס פון דער זייט פון בֵּית אֵל איז איינר: (י) מֶלֶךְ יְרוּשָׁלִַם אֶחָד דער מֶלֶךְ פון יְרוּשָׁלִַם איז איינר אונ דער מֶלֶךְ פון חֶבְרוֹן איז איינר: (יא) מֶלֶךְ יַרְמוּת אֶחָד דר מֶלֶךְ פון יַרְמוּת איז איינער אונ דער מֶלֶךְ פון לָכִישׁ איז איינער: (יב) מֶלֶךְ עֶגְלוֹן אֶחָד דער מֶלֶךְ פון עֶגְלוֹן איז איינר אונ דער מֶלֶךְ פון גֶּזֶר איז איינר: (יג) מֶלֶךְ דְּבִר אֶחָד דער מֶלֶךְ פון דְּבִיר איז איינר אונ דער מֶלֶךְ פון גֶּדֶר איז איינר: (יד) מֶלֶךְ חָרְמָה אֶחָד דער מֶלֶךְ פון חָרְמָה איז איינר אונ דער מֶלֶךְ פון עֲרָד איז איינר: (טו) מֶלֶךְ לִבְנָה אֶחָד דר מֶלֶךְ פון לִבְנָה איז איינר אונ דער מֶלֶךְ פון עֲדוּלָּם איז איינר: (טז) מֶלֶךְ מַקֵּדָה
אחד

משלי חכמים

(ט) מֶלֶךְ יְרִיחוֹ אֶחָד וגו'. דֶר מִדְרָשׁ זָאגְט רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי זָאגְט דִי אֵיין אונ דְרַייסִיג מְלָכִים וָואס יְהוֹשֻׁעַ הָאט גִיהַרְגִית זֶענֶען גִיוֶועֶן אוֹיף דֶר סְעוּדָה וָוס אַבְרָהָם אָבִינוּ הָט גִימַאכְט וֶוען עֶר הָאט גְעמַלְתְּ זַיין זוּהְן יִצְחָק. אוּנ נִיט נָאר אֵיין אוּנ דְרַייסִיג מְלָכִים זֶענֶען גִיוֶועֶן. נָאר צְווַיי אוּנ זֶעכְצִיג. וַוייל יֶעדֶער מֶלֶךְ אִיז גִיוֶועֶן מִיט זַיין שֵׁנִי לְמֶלֶךְ. אוּנ יֶעדֶער מֶלֶךְ וָואס הָאט נִיט גִיהַאט אַרֶעזְעדֶעק אִין יְרוּשָׁלַיִם אִיז עֶר נִיט גִיוֶועֶן גִירֶעכִינְט פַאר אַמֶלֶךְ. דְרִיבֶּער זֶענֶען גִיוֶועֶן אַזוֹי פִיל מְלָכִים אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֲפִילוּ יֶעדֶער הָט אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נָאר גִיהַאט אַקְלֵיינֶע מְלוּכָה. יֶעדֶער אִיז אָבֶער גִיוֶועֶן אַמֶּלֶךְ אוֹיף זַיין מְדִינָה וָואס דִיא מְדִינוֹת זֶענֶען גְרוֹיס גִיוֶועֶן:

אֶחָד מֶלֶךְ בֵּית־אֵל אֶחָד׃ יז מֶלֶךְ תַּפּוּחַ
אֶחָד מֶלֶךְ חֵפֶר אֶחָד׃ יח מֶלֶךְ אֲפֵק אֶחָד
מֶלֶךְ לַשָּׁרוֹן אֶחָד׃ יט מֶלֶךְ מָדוֹן אֶחָד
מֶלֶךְ חָצוֹר אֶחָד׃ כ מֶלֶךְ שִׁמְרוֹן מְראוֹן
אֶחָד מֶלֶךְ אַכְשָׁף אֶחָד׃ כא מֶלֶךְ תַּעְנַךְ
אֶחָד מֶלֶךְ מְגִדּוֹ אֶחָד׃ כב מֶלֶךְ קֶדֶשׁ
אֶחָד מֶלֶךְ־יָקְנְעָם לַכַּרְמֶל אֶחָד׃ כג מֶלֶךְ
דּוֹר לְנָפַת דּוֹר אֶחָד מֶלֶךְ־גּוֹיִם לְגִלְגָּל
אֶחָד׃ כד מֶלֶךְ תִּרְצָה אֶחָד כָּל־מְלָכִים
שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד׃ יג א וִיהוֹשֻׁעַ זָקֵן בָּא
בַּיָּמִים וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו אַתָּה זָקַנְתָּה
בָּאתָ בַיָּמִים וְהָאָרֶץ נִשְׁאֲרָה הַרְבֵּה

°לא קרי א׳

תרגום

מַלְכָּא דְבֵית אֵל חַד׃
יז מַלְכָּא דְתַפּוּחַ חַד
מַלְכָּא דְחֵפֶר חַד׃
יח מַלְכָּא דַאֲפֵק חַד
מַלְכָּא דְלַשָּׁרוֹן חַד׃
יט מַלְכָּא דְמָדוֹן חַד
מַלְכָּא דְחָצוֹר חַד׃
כ מַלְכָּא דְשִׁמְרוֹן מְראוֹן
חַד מַלְכָּא דְאַכְשָׁף חַד׃
כא מַלְכָּא דְתַעְנַךְ חַד
מַלְכָּא דִמְגִדּוֹ חַד׃
כב מַלְכָּא דְקֶדֶשׁ חַד
מַלְכָּא דְיָקְנְעָם לְכַרְמְלָא
חַד׃ כג מַלְכָּא דְדוֹר
לְפַלְכֵי דוֹר חַד מַלְכָּא
דְעַמְמִין לְגִלְגְּלָא חַד׃
כד מַלְכָּא דְתִרְצָה חַד
כָּל מַלְכַיָא תְּלָתִין וְחַד׃
א וִיהוֹשֻׁעַ סִיב עָל בְּיוֹמִין
וַאֲמַר יְיָ לֵיהּ אַתְּ סַבְתָּא
עָלְתָא בְּיוֹמִין וְאַרְעָא
אִשְׁתְּאַרַת סַגִיאָה
לחדא

רש״י

(כג) לנפת דור. לפלכי דור: יג (א) והארץ נשארה הרבה מאד. ממה שאמרתי לאברהם נשארה לרשתה שלא

מנחת שי

(כ) מלך שמרון מראון. חד מן מ״ח מלין דכתבין אל״ף באמצעות תיבותא ולא קריא: (כא) מלך תענך. במקצת ספרים כתובה יה והדפוסים ישנים העין בגע״ח לבדו והנו״ן בפתח וכן (ביהושע י״ז וג״א ובשופטים ס״א וסימן ה׳ ומלכים א׳ ד׳): יג (א) אתה זקנתה. ב׳ חד מלא וחד חסר וסימן אתה זקנתה באת בימים אתה זקנת ובניך לא הלכו בדרכיך (שמואל א ח) דיהושע מלא

רלב״ג

(א) והנה זכר כי יהושע היה זקן בא בימים והארץ נשארה הרבה מאד לרשתה ולא יתכן לו מלד זקנותו להשלים המלחמה עם מלכים הנשארים ולזה מאת הש״י שיפילה לישראל בנחלה כאילו כבשום כלם ר״ל לט׳ השבטים וחצי שבט מנשה כי הב׳ שבטים וחצי לקחו חלקם מעבר לירדן ואולם לשבט הלוי לא נתן נחלה כמו שנאמר בתורה ואולם נתנו ללוים בארץ ערים לשבת ומגרשיהם למקניהם וקנינם כמו שלוה הש״י את משה בתורה:

מצודת ציון

(כג) לנפת דור. למחוז דור: גוים. מקום קבלו שמה מכמה עו״ג וכן תדעל מלך גוים (בראשית י״ד):

מצודת דוד

(כב) מלך יקנעם לכרמל. יקנעם שם עיר המלוכה והיתה סמוכה לעיר כרמל ואליה תחשב וכן מלך דור וגו׳ וכן מלך גוים וגו׳: יג (א) זקן בא בימים. זקן יאמר לשון בני אדם המוחזק הכראה כאדם מלוכן השער והקמטת הפנים ולפעמים מקדים לבא כלא עת ולזה פירש ואמר בא בימים כאומר הנה בא בזמנו לפי הימים: הרבה

לקוטי יקרים

(א) ויהושע זקן בא בימים. ווייל עס הערפט אמאל ביי אמענטש ער איז נאך אין זיינע מיטעל יאהרין. נאר די קרעפטין ידי כוחות זענען פון אים אוועק גיגאנגין. אוג דורך דעם זעהט ער אויס ווי אלט. אוג דיא האר ווערין ווייס. אוג עס טרעפט אמאל פאר קערט אמענטש איז שוין אלט מיט יאהרין פון דעסט וועגין איז ער שטארק. זאגט דער פסוק יהושע איז גיוועזן אלט. שוואך אין כח. אוג ער איז שוין גיקומין אין יאהרין. דיא יארין האבין מיט גיהאלפין צו די שוואכקייט. דארפין מיר וויסען פאר וואס גיפינען מיר ביי משה וואס ער איז אלט גיוועזן הונדערט מיט צוואנציג יאר זענען נים טונקעל גיווארן זיינע אויגין אוג דיא פייכטיקייט פין זיין גוף (קערפער) איז נים אוועק גיגאנגין פון איהם. אוג יהושע איז נים גיוועזן מיט אזוי פיל יאהרין אוג

פירוש ע״ט

אֶחָד דֶר מֶלֶךְ פוּן מַקֵּדָה אִיז אֵיינֶר אוּנ דֶער מֶלֶךְ פוּן בֵּית אֵל אִיז אֵיינֶר: (יז) מֶלֶךְ תַּפּוּחַ אֶחָד דֶער מֶלֶךְ פוּן תַּפּוּחַ אִיז אֵיינֶר אוּנ דֶר מֶלֶךְ פוּן חֵפֶר אִיז אֵיינֶר: (יח) מֶלֶךְ אֲפֵק אֶחָד דֶער מֶלֶךְ פוּן אֲפֵק אִיז אֵיינֶר אוּנ דֶר מֶלֶךְ פוּן לַשָּׁרוֹן אִיז אֵיינֶר: (יט) מֶלֶךְ מָדוֹן אֶחָד דֶער מֶלֶךְ פוּן מָדוֹן אִיז אֵיינֶר אוּנ דֶער מֶלֶךְ פוּן חָצוֹר אִיז אֵיינֶר: (כ) מֶלֶךְ שִׁמְרוֹן מְראוֹן אֶחָד דֶער מֶלֶךְ פוּן שִׁמְרוֹן אִיז אֵיינֶר אוּנ דֶער מֶלֶךְ פוּן אַכְשָׁף אִיז אֵיינֶר: (כא) מֶלֶךְ תַּעְנַךְ אֶחָד דֶר מֶלֶךְ פוּן תַּעְנַךְ אִיז אֵיינֶר אוּנ דֶר מֶלֶךְ פוּן מְגִדּוֹ אִיז אֵיינֶר:

(כב) מֶלֶךְ קֶדֶשׁ אֶחָד דֶער מֶלֶךְ פוּן קֶדֶשׁ אִיז אֵיינֶער אוּנ דֶער מֶלֶךְ פוּן יָקְנְעָם לַכַּרְמֶל אִיז אֵיינֶר: (כג) מֶלֶךְ דּוֹר דֶער מֶלֶךְ פוּן דוֹר צוּ דוּ שְׁטֶעט דוֹר אִיז אֵיינֶר דֶער מֶלֶךְ פוּן גּוֹיִם לְגִלְגָּל אִיז אֵיינֶער: (כד) מֶלֶךְ תִּרְצָה אֶחָד דֶער מֶלֶךְ פוּן תִּרְצָה אִיז אֵיינֶער כָּל מְלָכִים שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד דִי אַלֵי מְלָכִים זֶענֶן גְוֶועזְן אֵיין אוּנ דְרַייסִיג: יג (א) וִיהוֹשֻׁעַ זָקֵן אוּנ יְהוֹשֻׁעַ אִיז אַלְט גְוָוארְן בָּא בַיָּמִים עֶר אִיז גְקוּמֶן אוּנ זַיינֵי אַלְטֵי טֶעג וַיֹּאמֶר ה׳ אֵלָיו הָט גָאט גְזָאגְט צוּ אִים אַתָּה וגו׳ דוּ בִּיסְט אַלְט גְוָוארְן דוּא בִּיסְט שׁוֹן גְקוּמֶען אוּנ דַיינֵי אַלְטֵי טֶעג

מְאֹד לְרִשְׁתָּהּ׃ ב זֹאת הָאָרֶץ הַנִּשְׁאָרֶת
כָּל־גְּלִילוֹת הַפְּלִשְׁתִּים וְכָל־הַגְּשׁוּרִי׃
ג מִן־הַשִּׁיחוֹר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם וְעַד
גְּבוּל עֶקְרוֹן צָפוֹנָה לַכְּנַעֲנִי תֵּחָשֵׁב
חֲמֵשֶׁת ׀ סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים הָעַזָּתִי
וְהָאַשְׁדּוֹדִי הָאֶשְׁקְלוֹנִי הַגִּתִּי וְהָעֶקְרוֹנִי
וְהָעַוִּים׃ ד מִתֵּימָן כָּל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי
וּמְעָרָה אֲשֶׁר לַצִּידֹנִים עַד־אֲפֵקָה עַד

תרגום

לַחֲדָא לְמֵירְתַהּ׃ ב דָּא
אַרְעָא דְאִשְׁתְּאָרַת כָּל
תְּחוּמֵי פְלִשְׁתָּאֵי וְכָל
גְּשׁוּרָאֵי׃ ג מִן שִׁיחוֹר דִּי
עַל אַפֵּי מִצְרַיִם וְעַד
תְּחוּם עֶקְרוֹן צִפּוּנָא עַל
אַרְעָא כְנַעֲנָאֵי תִּתְמְנֵי
חַמְשָׁא טוּרְנֵי פְלִשְׁתָּאֵי
עַזָּתָאֵי וְאַשְׁדּוֹדָאֵי
אַשְׁקְלוֹנָאֵי גִתָּאֵי
וְעֶקְרוֹנָאֵי וְעַוָּאֵי׃
ד מִדָּרוֹמָא כָּל אַרְעָא
כְנַעֲנָאֵי וּמְעַרְתָּא דִּי
לְצִידוֹנָאֵה עַד אֲפֵק עַד
תחום

ת״א חמשת סרני פלשתים. חולין ס:

רש״י

ככ׳: (ב) גלילות. הספר מרקא״ש בלע״ז (מרקא״ש בל״א גרענצען גרענץ לאנדשאפט): (ג) מן השיחור. הוא נילוס הוא נהר מצרים הוא סמוך לתהום מקצוע דרומית מערבית של ארץ ישראל כמו שאמר בואלה מסעי ולמדנו כאן שלא כיבש יהושע בחייו כל מצר הדרומי אלא ממדבר צין הוא הר החלק העול׳ שעירה עד הנילוס הוא התהום עזה האמור למעל׳ מקדש ברנע עד עזה: ועד גבול עקרון צפונה. העקרוני יושב על הים ומתפשט לצד הצפון יותר מן האחרים: לכנעני תחשב. מארץ הכנעני שנתתי לאברהם הוא: חמשת סרני פלשתים וגו׳. הוא סוף גמר המצר עד הים הגדול שבמערב: העזתי והאשדודי וגו׳. ששה סרנים הוא מונה ומתחלה קראן חמשת אר״י אידוגריקו שלהם ה׳ החשובים חמשה היו שהעוים אינו מונה מן הסרנים החשובים ועוד יש לפרש חמשת סרני פלשתים העזתי והאשדודי והאשקלוני והגתי והעקרוני הם חמשה ועוד נשאר לכבוש ארץ העוים שאינם מן הפלשתים: (ד) מתימן כל ארץ הכנעני. פסוק ראשון מונה מצד הדרומי ומן המזרח למערב וזה מונה את רוחב אותו המקצוע הנותר ליכבש כמה הוא מן הדרום לצפון: מתימן כל ארץ הכנעני. מתימן זו מעזה לצידונים עד אפיקה עד האמורי:

רד״ק

(ב) גלילות. כמו גבול או כמו מחוז וכן גליל הגוים: (ג) מן השיחור. הוא נילוס נחל מצרים והוא למקצוע דרומית מערבית של ארץ ישראל שלא כבש יהושע כל מצר הדרומית אלא ממדבר צין הוא הר החלק העולה שעירה עד הנילוס הוא התחום עזה האמור למעלה מקדש ברנע עד עזה: חמשת סרני פלשתים. הוא גמר המצר עד הים הגדול שבמערב וסרנים ענינם שרים: חמשת סרני. והעוים שזוכר בסוף הפסוק אינו כמניינם. ובדברי רבותינו ז״ל ששה סרנים הוא מונה ומתחלה קראם חמשה אמר ר׳ יוחנן אידונריקי שלהם חמשה פי׳ אידוגריקי החשובים שבהם היו חמשה והעוים אינו מן הסרנים החשובים ועוד בדבריהם עוים מתימן באו וסמכו ענינו לפסוק הבא אחריו: (ד) מתימן. ולפי פשט הפ׳ מתימן פי׳ מדרום גבול

מצודת דוד

מאד. ולא תוכל לכבוש הכל בחייך: (ג) לכנעני תחשב. והנה ארץ הכנעני נתתי לישראל: והעוים. הנה לא מפלשתים:

מצודת ציון

יג (ב) גלילות. מחוזות: (ג) השיחור. שם הנהר: סרני. ענין שרים:

פירוש ע״ט

וְהָאָרֶץ נִשְׁאֲרָה הַרְבֵּה וגו׳ און דָם לַאנְד וָואס איך הָאבּ צוּ גְזָאגְט צוּ אַבְרָהָם איז נָאךְ אִיבֶּר גְבְּלִיבֶּן זֵייעֶר פִיל צוּ יַרְשְׁנִין זֵייא כְּלוֹמַר מֶען הָט נָאךְ דָם לַאנְד נִיט אַיין גְנוּמֶן אוּנ גַאנְצֶן: (ב) זאת הָאָרֶץ הַנִּשְׁאֶרֶת דָאס אִיז דָאס לַאנְד וָוָאס אִיז אִיבֶּר גְבְּלִיבֶּן כָּל גְלִילוֹת וגו׳ אַלִי גְמַארְקֶן פוּן דוּ פְּלִשְׁתִּים אוּנ גַאנְץ גְשׁוּרִי: (ג) מִן הַשִּׁיחוֹר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי מִצְרַיִם פוּן דֶעם טַייךְ שִׁיחוֹר וָוָאס פַר מִצְרַיִם דָם אִיז דֶר טַייךְ נִילוּס וְעַד גְּבוּל עֶקְרוֹן אוּנ בִּיז אִין גְבוּל פוּן עֶקְרוֹן וָואס אִיז אוּף צָפוֹן זַייט לַכְּנַעֲנִי תֵּחָשֵׁב דָאס וֶוערְט גִירֶעכִינְט צוּא דֶעם כְּנַעֲנִי חֲמֵשֶׁת סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים אוּנ דִיא פִינְף הַארֶען פוּן דִיא פְלִשְׁתִּים הָעַזָּתִי וגו׳ דֶער עַזָתִי אוּנ אַשְׁדוֹדִי אוּנ דֶער אֶשְׁקְלוֹנִי אוּנ דֶער גִתִּי אוּנ דֶער עֶקְרוֹנִי אוּנ דוּא עַוִים דוּא חֲכָמִים זָאגִין דָאס וָואסדֶער פָּסוּק זָאגְט פְרִיעֶר פִינְף הַארֶן אוּנ דֶער נָאךְ רֶעכִינְט עֶר זֶעקְס אִיז דֶער תֵּירוּץ דוּא חֲשׁוּבִים זֶענִין נָאר פִינְף גְוֶועזֶן אוּנ עַוִים רֶעכֶנְט עֶר נִיט פוּן דוּ חֲשׁוּבִים אוֹדֶר דוּ עַוִים רֶעכִינְט דֶער פָּסוּק גָאר נִיט צְוִוישְׁן דוּא פְּלִשְׁתִּים נָאר עֶר זָאגְט דוּא אוּמָה עַוִים זֶענְן אוֹיךְ אִיבֶּר גְבְּלִיבֶּן וָואס מֶען הָאט זֵייא נָאךְ נוֹט אַיין גְנוּמֶן: (ד) מִתֵּימָן פוּן דָרוֹם זַייט הָאט יְהוֹשֻׁעַ נִיט אַיין גְנוּמֶן כָּל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וגו׳ דָאס גַאנְצִי לַאנְד פוּן כְּנַעֲנִי אוּנ דוּ הֵייל וָואס אִיז צוּ דוּ צִידוֹנִים בִּיז אֲפֵקָה

לקוטי יקרים

עֶר אִיז שׁוֹין אַלְט גְוֶועזְן אוּנ הָט שׁוֹין נִיט גְקֶענְט עֶנְדִיגִין דִיא מִלְחָמוֹת. נָאר דֶער תנא דבי אליהו שְׁרַייבְּט דְרַייא זַאכִין מַאכִין אַלְט דֶעם מֶענְטְשׁ אֲפִילוּ פַר דֶר צַייט. דֶער מֶענְטְשׁ וָואס הָט שְׁלֶעכְטֶע קִינְדֶער. אוּנ דֶר מֶענְטְשׁ וָוס בַּאנוּצְט פִיל תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה. אוּנ דֶר מֶענְטְשׁ וָואס הָט פִיל מִלְחָמוֹת. אוּנ וַוייל מִיר גִיפִינֶען יְהוֹשֻׁעַ אִיז גְוֶועזְן אַבַּעל מִלְחָמָה (עַיֵּין בְּמָבוֹא). נָאךְ אִין דִיא צַייט וֶוען מֹשֶׁה הָאט גִילֶעבְּט. דְרִיבֶּער אִיז עֶר אַלְט גִיוָוארִין. נָאר פוּן דֶיסְט וֶועגִין נִיט פַר דֶר צַייט. דְרִיבֶּער זָאגְט דֶר פָּסוּק וִיהוֹשֻׁעַ זָקֵן בָּא בַּיָּמִים. דִיא יָארִין אוּנ דִיא מִלְחָמוֹת בֵּיידִי צוּא זַאמִין הָאבִין גִיבְּרַיינְגְט אוֹיף אִים אַלְט קַייט:

גְּבוּל הָאֱמֹרִי׃ ה וְהָאָרֶץ הַגִּבְלִי וְכָל־
הַלְּבָנוֹן מִזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ מִבַּעַל גָּד תַּחַת
הַר־חֶרְמוֹן עַד לְבוֹא חֲמָת׃ ו כָּל־יֹשְׁבֵי
הָהָר מִן־הַלְּבָנוֹן עַד־מִשְׂרְפֹת מַיִם כָּל־
צִידֹנִים אָנֹכִי אוֹרִישֵׁם מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
רַק הַפִּלֶהָ לְיִשְׂרָאֵל בְּנַחֲלָה כַּאֲשֶׁר
צִוִּיתִיךָ׃ ז וְעַתָּה חַלֵּק אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת
בְּנַחֲלָה לְתִשְׁעַת הַשְּׁבָטִים וַחֲצִי
הַשֵּׁבֶט הַמְנַשֶּׁה׃ ח עִמּוֹ הָרְאוּבֵנִי וְהַגָּדִי
לָקְחוּ נַחֲלָתָם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם מֹשֶׁה
בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה כַּאֲשֶׁר נָתַן לָהֶם
מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה׃ ט מֵעֲרוֹעֵר אֲשֶׁר עַל־

תרגום

תְּחוּם אֱמוֹרָאָה׃
ה וְאַרְעָא גִבְלִי וְכָל לִבְנָן
מַדְנַח שִׁמְשָׁא מִמֵּישַׁר
גָּד שְׁפּוּלֵי טוּרָא דְחֶרְמוֹן
עַד מֵעַלְנָא דַחֲמָת׃
ו כָּל יָתְבֵי טוּרָא מִן לִבְנָן
עַד חַרְצֵי יַמָּא כָּל
צִידוֹנָאֵי בְּמֵימְרִי
אֲתָרֵכִינוּן מִן קֳדָם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְחוֹד פְּלִיגְהָא
לְיִשְׂרָאֵל בְּאַחֲסָנָא כְּמָא
דְפַקֵּידְתָּךְ׃ ז וּכְעַן פְּלִיג
יַת אַרְעָא הָדָא בְּאַחֲסָנָא
לְתִשְׁעָה שִׁבְטִין וּפַלְגוּת
שִׁבְטָא דִמְנַשֶּׁה׃ ח עִמֵּיהּ
שִׁבְטָא דִרְאוּבֵן וְשִׁבְטָא
גָד קַבִּילוּ אַחֲסַנְתְּהוֹן
דִּיהַב לְהוֹן מֹשֶׁה בְּעִבְרָא
דְיַרְדְּנָא מַדִּינְחָא כְּמָא
דִּיהַב לְהוֹן מֹשֶׁה עַבְדָּא
דַיְיָ׃ ט מֵעֲרוֹעֵר דְּעַל כֵּיף
נחלא

רד"ק

כלומר מצד דרום נשארה כל ארץ הכנעני: (ה) והארץ הגבלי. חסר הנסמך ומשפטו הארץ ארץ הגבלי וכן הארון הברית: (ח) עמו הראובני והגדי. עם חצי שבט מנשה האחד ואמר עמו ואף על פי שלא זכרו לפי שזכר החצי האחר אמר עמו כאילו זכרו:

רש"י

(ה) והארץ הגבלי וכל הלבנון מזרח השמש. וכמאר מזרחי נשאר לכבוש במקצוע הצפון כל הלבנון מבעל גד עד סוף המאר וברוחב מן המזרח למערב עד לבא חמת וזהו כל מאר הצפוני שלבא חמת במקצוע צפונית מערבית בחלה מסעי: (ו) אנכי אורישם. אחרי מותך: הפלה לישראל בנחלה. ויכבוש לאחר זמן כל שבט ושבט מה שנפל בגורלו: (ח) עמו הראובני והגדי. עם חצי הראשון של מנשה הראובני והגדי לקחו נחלתם: (ט) מערועער אשר על שפת וגו'. מונה והולך כל ארץ עבר הירדן ואח"כ מפרש גבול כל שבט ושבט ויתן משה למטה פלוני ופלוני:

מנחת שי

דבמוהל חסר. ועיין מסורת הבריח הגדול סימן תתקנ"ב: (ו) אנכי אורישם. בספרים כתיבת יד מדוייקים ובדפוסים ישנים ביו"ד: (ח) הראובני. עיין לעיל סימן י"ב: כאשר נתן להם משה עבד ה'. י' דמטעין דסבירין אשר בקריאה. מסורת יונה סימן א':

מצודת דוד

(ו) אנכי אורישם. אחרי מותך אני אגרשם לפניהם: הפילה. הפל הגורל ביניהם על מה שכבר כבשו ועל מה שלא כבשו עדיין וכל שבט יכבוש את חלקו: כאשר צויתיך. כמ"ש ולו את יהושע וגו' הוא ינחיל (דברים ג'): (ז) ועתה חלק. ר"ל בתחלה חלק הארץ לתשעה חלקים ומחלה כמנין השבטים הנוטלים ואחר זה הטל הגורל לדעת איזה חלק למי: (ח) עמו. ר"ל לפי שעם חצי השני משבט מנשה לקחו הראובני והגדי חלק נחלתם (ועם שלא הוזכר למעלה החצי השני משבט מנשה על"ז אמר עמו הואיל והזכיר חצי האחד): כאשר נתן להם משה. מוסב על לקחו נחלתם ור"ל מאז כאשר נתן להם משה הנחלה הסיא לקחו אותה ונחלו בה ואח"כ הדבר קיים ואין לתת להם עוד כשעבר הזה.

פירוש ע"ט

עַד גְּבוּל הָאֱמֹרִי בִּיז אוּנ גְבוּל פוּן אֱמוֹרִי: (ה) וְהָאָרֶץ הַגִּבְלִי מִזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ אוּנ דָאס לַאנְד גִבְלִי אוּנ דֶעם גַאנְצֶן וַואלְד וָואס אוֹיף מִזְרַח זַייט ווִי דוּ זוּן שַׁיינְט אוֹיף מִבַּעַל גָּד פוּן דֶעם פְּלַאץ גָד וָואס אִיז אוּנְטֶר דֶעם בַּארְג חֶרְמוֹן עַד לְבוֹא חֲמָת בִּיז מֶען קוּמְט קֵיין חֲמָת: (ו) כָּל יוֹשְׁבֵי הָהָר אַלִי זִיצֶר פוּן דֶעם בַּארְג מִן הַלְּבָנוֹן עַד מִשְׂרְפֹת מַיִם פוּן דֶעם וַואלְד בִּיז אוּנ דֶעם בְּרֶענִינְג פוּן דֶעם וַואסֶר דֶם אוֹרְט ווִי מֶען נֶעמְט וַואלְץ כָּל צִידוֹנִים אוּנ גַאנְץ צִידוֹנִים דָאס אִיז אַלְץ אִיבֶּר גְבְּלִיבֶּן נָאךְ נוּט אַיין גְנוּמֶן אָנֹכִי אוֹרִישֵׁם וֶועל אִיךְ זַייא פַר טְרַייבֶּן פַאר דִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נָאךְ דַיין טוֹט רַק הַפִּלֶהָ לְיִשְׂרָאֵל בְּנַחֲלָה נֵייאֶרְט וַוארְף דִי גוֹרָל צוּ דִי יִשְׂרָאֵל אוּנ זֵייעֶר יְרוּשָׁה אַזוֹ וַויא אִיךְ הָאבּ דִיר גְשַׁאפְט אוּנ דֶר נָאךְ וֶועט זִיךְ אִיטְלִיכֶר שֵׁבֶט אַיין נֶעמֶן דֶם וָוס אִים אִיז גְפַאלֶן אוּנ זַיין גוֹרָל: (ז) וְעַתָּה חַלֵּק אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת בְּנַחֲלָה אוּנ הַיינְט צוּ טֵייל דָאס דָאזִיגֵי לַאנְד בִּירוּשָׁה לְתִשְׁעַת הַשְּׁבָטִים וגו' צוּ דִיא נַיין שְׁבָטִים אוּנ צוּא דֶעם הַאלְבֶּן שֵׁבֶט פוּן מְנַשֶּׁה: (ח) וָוארוּם עִמּוֹ הָרְאוּבֵנִי וְהַגָּדִי לָקְחוּ נַחֲלָתָם מִיט דֶעם עֶרְשְׁטֶן הַאלְבֶּן שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה הָאבֶּן שֵׁבֶט רְאוּבֵן אוּנ שֵׁבֶט גָד שׁוֹין גְנוּמֶן זֵייעֶר נַחֲלָה וָואס מֹשֶׁה הָט זֵיי גְגֶעבֶּן אוֹיף יֶענֶר זַייט יַרְדֵן אוֹיף מִזְרַח

שְׂפַת־נַחַל אַרְנוֹן וְהָעִיר אֲשֶׁר בְּתוֹךְ־
הַנַּחַל וְכָל־הַמִּישֹׁר מֵידְבָא עַד־דִּיבוֹן׃
י וְכֹל עָרֵי סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר מָלַךְ
בְּחֶשְׁבּוֹן עַד־גְּבוּל בְּנֵי עַמּוֹן׃ יא וְהַגִּלְעָד
וּגְבוּל הַגְּשׁוּרִי וְהַמַּעֲכָתִי וְכֹל הַר חֶרְמוֹן
וְכָל־הַבָּשָׁן עַד־סַלְכָה׃ יב כָּל־מַמְלְכוּת
עוֹג בַּבָּשָׁן אֲשֶׁר־מָלַךְ בְּעַשְׁתָּרוֹת
וּבְאֶדְרֶעִי הוּא נִשְׁאַר מִיֶּתֶר הָרְפָאִים
וַיַּכֵּם מֹשֶׁה וַיֹּרִשֵׁם׃ יג וְלֹא הוֹרִישׁוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַגְּשׁוּרִי וְאֶת־הַמַּעֲכָתִי
וַיֵּשֶׁב גְּשׁוּר וּמַעֲכָת בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל עַד
הַיּוֹם הַזֶּה׃ יד רַק לְשֵׁבֶט הַלֵּוִי לֹא נָתַן
נַחֲלָה אִשֵּׁי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא
נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לוֹ׃ טו וַיִּתֵּן

תרגום

נחלא דארנון וקרתא די
בגו נחלא וכל מישר
מידבא עד דיבון: י וכל
קרוי סיחון מלכא
דאמוראה די מלך
בחשבון עד תחום בני
עמון: יא וארעא גלעד
ותחום גשוראה
ואפיקירוס וכל טורא
דחרמון וכל מתנן עד
סלכה: יב כל מלכות
עוג במתנן די מלך
בעשתרות ובאדרעי
והוא אשתאר משאר
גבריא ומחנון משה
ותריכינון: יג ולא תריכו
בני ישראל ית גשוראה
וית אפיקירוס ויתיב
גשוראה ואפיקירוס בגו
ישראל עד יומא הדין:
יד לחוד לשבטא דלוי
לא יהב אחסנא קורבניא
די אלהא דישראל
אינון אחסנתיה כמא
דמליל ליה: טו ויהב
משה

רש"י

(יב) מיתר הרפאים · שהרג כדרלעומר והמלכים אשר אתו כמו שנא' ויכו את רפאים בעשתרות קרנים:

משה

מצודת דוד

(יד) אשי ה'. קדשי המזבח הניתן לאחר שקרבו מתיריו על האש: לו. נמשה: (טו) למשפחותם. ר"ל לא נתן מטה להם ביחד לבהם עצמם יחלקו ביניהם רק הוא בעצמו חלק לכל משפחה חלקה:

מצודת ציון

(ט) המישור. מקום ישר ושוה: (יג) וירשם. גרשם:

פירוש ע"ט

זייט כאשר נתן אזו ווי משה דר קנעכט פון גאט הט געגעבן צו זיי: (ט) מערוער וגו' פון דר שטאט ערוער וואס אויף דעם בארטן פון דעם טייך ארנון והעיר אשר בתוך הנחל אונ די שטאט וואס אין מיטן טייך וכל המישור אין דעם גאנצין פלאץ מידבא ביז דיבון: (י) וכל ערי סיחון וגו' אונ אלי שטעט סיחון מלך האמורי וואס האט גקיניגט אין חשבון עד גבול עמון ביז אין גבול פון דיא בני עמון: (יא) והגלעד וגו' אונ גלעד אונ דעם גבול פון גשורי אונ פון מעכתי וכל הר חרמון אונ דעם גאנצין בארג חרמון אונ דם גאנצע לאנד בשן ביז סלכה: (יב) כל ממלכות עוג בבשן אלי קיניגרייך פון עוג וואס איז געוועז אונ בשן וואס ער האט גקיניגט אונ עשתרות אונ אדרעי הוא נשאר מיתר הרפאים ער איז איבר גבליבן פון דוא איברינגע ריזין וואס כדרלעומר מיט זייני מלכים האבען גהרגית אזו ווי עס שטייט אונ דער תורה ויכו את רפאים זייא האבן גשלאגן דוא ריזין אונ עשתרות קרנים ויכם משה ויורישם דיא אליקיניגרייך האט משה גשלאגן אונ האט זייא פאר טריבן: (יג) ולא הורישו בני ישראל וגו' אונ די בני ישראל האבן ניט פאר טריבן דעם גשורי אונ דעם מעכתי וישב גשור ומעכת וגו' אונ ער איז גבליבן זיצן דער גשור אונ מעכת צווישן די ישראל ביז אין דעם היינטיגן טאג: (יד) רק לשבט הלוי נייערט צום שבט לוי הט משה ניט געגעבן קיין נחלה אשי ה' אלהי ישראל הוא נחלתו דו פייער אופר פון גאט דר גאט פון ישראל דאס איז זיין נחלה אזו ווי גאט הט גרעט אוף אום: (טו) ויתן משה למטה בני ראובן אונ משה האט געגעבן

איין

משה למטה בני־ראובן למשפחותם׃
טז ויהי להם הגבול מערוער אשר על־
שפת־נחל ארנון והעיר אשר בתוך־
הנחל וכל־המישר על־מידבא׃ יז חשבון
וכל־עריה אשר במישור דיבון ובמות
בעל ובית בעל מעון׃ יח ויהצה וקדמת
ומפעת׃ יט וקריתים ושבמה וצרת
השחר בהר העמק׃ כ ובית פעור
ואשדות הפסגה ובית הישמות׃ כא וכל
ערי המישר וכל־ממלכות סיחון מלך
האמרי אשר מלך בחשבון אשר הכה
משה אתו ואת־נשיאי מדין את־אוי
ואת־רקם ואת־צור ואת־חור ואת־רבע
נסיכי סיחון ישבי הארץ׃ כב ואת־בלעם בן־בעור

תרגום

מֹשֶׁה לְשִׁבְטָא דִבְנֵי
רְאוּבֵן לְזַרְעֲיָתְהוֹן׃
טז וַהֲוָה לְהוֹן תְּחוּמָא
מֵעֲרוֹעֵר דִּי עַל כֵּיף
נַחֲלָא דְאַרְנוֹן וְקַרְתָּא דִּי
בְגוֹ נַחֲלָא וְכָל מֵישְׁרָא
עַד מֵידְבָא׃ יז חֶשְׁבּוֹן
וְכָל קִרְוָהָא דִּי בְמֵישְׁרָא
דִּיבוֹן וּבָמוֹת בַּעַל וּבֵית
בַּעַל מְעוֹן׃ יח וְיַהֲצָה
וּקְדֵמוֹת וּמֵפָעַת׃
יט וְקִרְיָתַיִם וְשִׂבְמָה
וְצֶרֶת הַשַּׁחַר בְּטוּרָא
דְמֵישְׁרָא׃ כ וּבֵית פְּעוֹר
וּמַשְׁפַּךְ מְרָמָתָא וּבֵית
יְשִׁמוֹת׃ כא וְכָל קִרְוֵי
מֵישְׁרָא וְכָל מַלְכְוָת
סִיחוֹן מַלְכָּא דֶאֱמוֹרָאָה
דִמְלַךְ בְּחֶשְׁבּוֹן דִּמְחָא
מֹשֶׁה יָתֵיהּ וְיָת רַבְרְבֵי
מִדְיָן יַת אֱוִי וְיַת רֶקֶם
וְיַת צוּר וְיַת חוּר וְיַת
רֶבַע רַבְרְבֵי סִיחוֹן יָתְבֵי
אַרְעָא׃ כב וְיַת בִּלְעָם
בַּר

ת"א בלעם בן בעור. סנהדרין קו׃

רש"י

(יט) בהר העמק. בטורא דמדנחא׃

רד"ק

(יט) בהר העמק. כתרגומו בטורא דמישרא׃ (כא) נסיכי סיחון יושבי הארץ. אלה חמשת מלכי מדין היו נסיכי סיחון בעוד שהיו סיחון והאמרי יושבי הארץ קודם שלכדום ישראל היו אלה נשיאי הארץ נסיכי סיחון כי תחת ממשלת סיחון

מנחת שי

(טז) על מידבא. תד_מן ט' דסבירין עד וקריין על וסימן נמסר במ"ג (פרשת ויחי) ולפיכך תרגום יונתן עד מידבא ועיין מ"ש (במדבר סי' י"ב)׃ (יח) ויהצה. הה"א בשוא לבדו בספרים מדוייקים. ובמקצתם היו"ד בקמץ׃

מצודת דוד

(יט) בהר העמק. בההר שעמד בתוך העמק׃ (כא) יושבי הארץ׃

מצודת ציון

(כא) נסיכי. ענין שררה׃

לקוטי יקרים

כב) ואת בלעם בן בעור הקוסם וגו'. ערשטוגס דר צייל"ט דר פסוק אז בלעם איז נים געוועזן א נביא נאר א מכשף. נאר מיר דארפין וויסען ווי קומט בלעם אין מדין. ווען ער איז אוועק געגאנגין פון בלק איז ער דאך געגאנגין צו זיך אהיים אין פתור. נאר ווי עס שטיים אין דר סדרה בלק האט בלעם געגעבין א עצה צו מואב אונ מדין זייערי טעכטער זאלין מזנה זיין מיט די יודין.

פירוש ע"ט

איין נחלה צום שבט פון דיא בני ראובן למשפחותם צו זייערי משפחות׃ (טז) ויהי להם הגבול אונ עס איז געוועזין צו זיי דער גבול מערוער וגו' פון דער שטאט ערוער וואס אוף דעם בארטן פון דעם טייך ארנון והעיר אשר בתוך הנחל אונ דוא שטאט וואס אונ מיטן טייך וכל המישור אונ דעם גאנצען פלאץ ביז מידבא׃ (יז) חשבון וכל עריה אשר במישור דיא שטאט חשבון אונ אלי אירי שטעט וואס זענען אונ דעם פלאץ דיבון אונ במות בעל אונ בית בעל מעון׃ (יח) ויהצת וקדמות ומפעת אונ יהצה אין קדמות אונ מפעת׃ (יט) וקריתים ושבמה׃ אונ קריתים אונ שבמה אונ צרת השחר וואס זיא איז אוף דעם בארג ווס אונ דעם טאל׃ (כ) ובית פעור אונ בית פעור אונ דוא גים פון דער הוך בית הישימות׃ (כא) וכל ערי המישור אונ אלי שטעט פון דעם פלאץ וכל ממלכות סיחון אונ דאס גאנצי קיניגרייך פון סיחון מלך האמורי וואס האט גקיניגט אונ חשבון אשר הכה משה אותו וואס משה האט אום גשלאגן ואת נשיאי מדין אונ דוא הארען פון מדין את אוי דעם אוי אונ רקם אונ צור אין חור אונ רבע נסיכי סיחון יושבי הארץ דיא הארן פון סיחון דיא זיצער פון דעם לאנד׃ (כב) ואת בלעם בן

בעור

הַקּוֹסֵם הָרְגוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּחֶרֶב אֶל־
חַלְלֵיהֶם׃ כג וַיְהִי גְּבוּל בְּנֵי רְאוּבֵן הַיַּרְדֵּן
וּגְבוּל זֹאת נַחֲלַת בְּנֵי־רְאוּבֵן
לְמִשְׁפְּחוֹתָם הֶעָרִים וְחַצְרֵיהֶן׃ כד וַיִּתֵּן
מֹשֶׁה לְמַטֵּה־גָד לִבְנֵי־גָד לְמִשְׁפְּחוֹתָם׃
כה וַיְהִי לָהֶם הַגְּבוּל יַעְזֵר וְכָל־עָרֵי
הַגִּלְעָד וַחֲצִי אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן עַד־עֲרוֹעֵר
אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי רַבָּה׃ כו וּמֵחֶשְׁבּוֹן עַד־
רָמַת הַמִּצְפֶּה וּבְטֹנִים וּמִמַּחֲנַיִם עַד־
גְּבוּל לִדְבִר׃ כז וּבָעֵמֶק בֵּית הָרָם וּבֵית

תרגום

בַּר בְּעוֹר קָסָמָא קְטַלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחַרְבָּא עַל קְטִילֵיהוֹן׃ כג וַהֲוָה תְּחוּם בְּנֵי רְאוּבֵן יַרְדְּנָא וּתְחוּמֵיהּ דָא אַחְסָנַת בְּנֵי רְאוּבֵן לְזַרְעֲיָתְהוֹן קִרְוַיָא וּפַצְחֵיהֶן׃ כד וִיהַב מֹשֶׁה לְשִׁבְטָא דְגָד לִבְנֵי גָד לְזַרְעֲיָתְהוֹן׃ כה וַהֲוָה לְהוֹן תְּחוּמָא יַעְזֵר וְכָל קִרְוֵי גִלְעָד וּפַלְגוּת אַרְעָא בְּנֵי עַמּוֹן עַד עֲרוֹעֵר דִי עַל אַפֵּי רַבָּה׃ כו וּמֵחֶשְׁבּוֹן עַד רָמַת מִצְפְּיָא וּבְטוֹנִים וּמִמַּחֲנַיִם עַד תְּחוּם לִדְבִיר׃ כז וּבְמֵישְׁרָא בֵּית הָרָם וּבֵית נִמְרָה וְסֻכּוֹת וְצָפוֹנָא שְׁאָר מלכות

חצי הספר

רש"י

(כה) וחצי ארץ בני עמון · חצי מה שכבשו מארץ בני

רד"ק נמרה

היה מדין בימים ההם : (כב) הקוסם . להודיע כי לא נביא היה אלא קוסם ונבואתו היתה לשעה או לכבוד ישראל בא אליו מלאך ה' לדבר הנבואות ההם . ויש לשאול איך מצאו בלעם שם והלא כתיב וילך וישב למקומו אלא שחזר שם לבקש שכרו על העצה שנתן להם למואב ולמדין להוציא בנותיהם היפות ויזנו ישראל עמהם ויהית קצף ה' בהם וזהו שאמר לכה איעצך כמו שכתוב בדבר בלעם וכשראה שנתקיימה עצתו הלך למואב ולמדין לבקש שכרו מהם : אל חלליהם . עם חלליה' וכמוהו רבים ובתורה כתיב על חלליהם והוא גם כן כמו עם כמו ויבאו האנשים על הנשים עם הנשים ואחרים זולתו . ויש בו דרש שהיו מלכי מדין עושים כשפים עם בלעם ובורחים מפני חרב ישראל ופורחין באויר כיון שהראה להם פנחס את הציץ נפלו על חלליהם ועוד אמרו על חלליהם שעשו לו ארבע מיתות ב"ד ועוד אמרו כי פנחס הרגו : (כג) הירדן וגבול . כתרגומו ירדנא

מנחת שי

(כג) ויהי גבול בני ראובן וגו' למשפחותם חד מן ח' מלאים כמ"ש (בפרשת נשא) וזהו בנחלה דראובן : (כד) ויתן משה למטה גד וגו' למשפחתם חסר וכן זאת נחלת בני גד למשפחתם שבסמוך והם קדמאה ובתראה דגד כמו שכתבתי (בפרשת נשא) : (כו) ומחשבון עד רמת . חצי הספר ובמקרא גדולה לעיל בסוף מלכי כנען כתוב בגליון חצי הספר ואין שם מקומו דקאן קודם פסוק ומחשבון . וכן כתב במקרא גדולה עצמה בסוף יהושע . וכן ראיתי בספרים כ"י שכתוב כאן חצי הספר בפסוקים וסך כולם שש מאות וחמשים ושבעה ומחציתם שלש מאות ועשרים ושמנה . וזהו ראיה גדולה שצריך להסיר בני הפסוקים הנמצאים במקצת ספרים

מצודת דוד

מהושבי ארץ סיחון : (כב) אל חלליהם . עם שאר החללים ודומה להם ולא היה יכול להציל עצמו בקסמיו : (כג) וגבול . ר"ל גם גבול הירדן והם הערים הסמוכים לירדן גם המה לגבול לראובן יחשבו : למשפחותם . הנחלק לכל משפחה חלק לבד :

מצודת ציון

(כג) וחצריהן . עיירו' פרוזות מבלי חומה הסמוכי' סביב עיר חומה

פירוש ע"ט

בְּעוֹר הַקּוֹסֵם אוּן דֶעם בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר דֶער כִּישׁוּף מַאכֶר הָרְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן דִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גִיהַרְגִ'ית מִיט דֶער שְׁוֶוערְד אוֹיף זַייעֶרִי דֶער שְׁלָאגֶנֵי פוּן מִדְיָן : (כג) וַיְהִי גְבוּל בְּנֵי רְאוּבֵן אוּן עֶס אִיז גְוֶועזֶן דֶר גְבוּל פוּן דִי בְּנֵי רְאוּבֵן דֶר יַרְדֵּן אוּן דֶער גְבוּל פוּן דֶעם יַרְדֵּן דָאס זֶענֶן דִיא שְׁטֶעט וָואס אוֹיף דֶעם בָּארְטָן פוּן דֶעם יַרְדֵּן זֹאת נַחֲלַת בְּנֵי רְאוּבֵן דָאס אִיז גְוֶועזֶן דִי נַחֲלָה פוּן דִי בְּנֵי רְאוּבֵן צוּ זַייעֶרִי מִשְׁפָּחוֹת הֶעָרִים וְחַצְרֵיהֶן דִי שְׁטֶעט וָוס זֶענֶן מִיט מוֹיעֶרִין אַרוּם אוּן זַייעֶרִי אוֹפֶנֵי שְׁטֶעט וָואס זֶענִין אָן מָאוֶוירֶן : (כד) וַיִּתֵּן מֹשֶׁה לְמַטֵּה גָד אוּן מֹשֶׁה הָאט גֶעגֶעבֶּן אֵיין נַחֲלָה צוּם שֵׁבֶט גָד לְמִשְׁפְּחוֹתָם צוּ זַייעֶרִי מִשְׁפָּחוֹת : (כה) וַיְהִי לָהֶם הַגְּבוּל אוּן עֶס אִיז גְוֶועזֶן צוּא זֵייא דֶער גְבוּל יַעְזֵר וְכָל עָרֵי הַגִּלְעָד דוּ שְׁטָאט יַעְזֵר אַלִי שְׁטֶעט פוּן גִלְעָד אוּן דָאס הַאלְבֶּע לַאנְד פוּן דִיא בְּנֵי עַמּוֹן עַד עֲרוֹעֵר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי רַבָּה בִּיז עֲרוֹעֵר וָואס פַאר דֶער שְׁטָאט רַבָּה : (כו) וּמֵחֶשְׁבּוֹן וגו' אוּן פוּן חֶשְׁבּוֹן בִּיז רָמַת הַמִּצְפֶּה אוּן בְּטוֹנִים וּמִמַּחֲנַיִם עַד גְבוּל לִדְבִיר אוּן פוּן מַחֲנַיִם בִּיז דֶער גְבוּל פוּן דְבִיר : (כז) וּבָעֵמֶק אוּן אִין פְּלַאץ הָאבֶען זֵיי גִנוּמֶן בֵּית הָרָם בֵּית הָרָם אוּן בֵּית נִמְרָה אוּן סוּכּוֹת אוּן צָפוֹן יֶתֶר מַמְלְכוּת סִיחוֹן מֶלֶךְ

לקוטי יקרים

אוּן דוּרְךְ דִי עֲבֵירָה זֶענֶען גִיהַארְגִ'ית גִיוָוארִין פִיר אוּן צְוַואנְצִיג טוֹיזֶנְד יוּדִין . נָאכְדֶעם וִויא בִּלְעָם הָט גִיהֶערְט אַז זַיין עֵצָה הָאט גִיטָאן אַטוֹבָה צוּ מוֹאָב אוּן מִדְיָן אִיז עֶר גִיקוּמֶען צוּ מִדְיָן נֶעמִין זַיין שָׂכָר פַאר דֶר עֵצָה . הָאבִּין אִים דִיא יוּדִין גִיגֶעבִּין זַיין שָׂכָר אוּן הָאבֶּן אִים גִיהַארְגִ'ית . אוּן דֶרִיבֶּער שְׁטֵייט אִין פָּסוּק עַל חַלְלֵיהֶם . אוֹיף זַייעֶרֶע גִיהַארְגִ'יטֶע . וָוארוּם דֶער מִדְרָשׁ זָאגְט בִּלְעָם הָט מִיט כִּישׁוּף מִיט גִינוּמִין דִי פִינְף מְלָכִים פוּן מִדְיָן אוּן אִיז מִיט זֵיי גִיפְלוֹיגִין אִין דֶר הֵייךְ . הָט פִּנְחָס גִינוּמִין דֶעם צִיץ (דִי גָאלְדֶענֶע בְּלֶעךְ) וָואס אִיז גִיוֶועזֶן אוֹיף דֶעם שְׁטֶערִין פוּן כֹּהֵן גָּדוֹל וָואס אוֹיף אִים אִיז גִיוֶועזֶן גִישְׁרִיבִּין דֶער נָאמִין פוּן הקב"ה אוּן הָט אִים גִיהַאלְטִין קֶעגִין דִי מֶענְטְשִׁין וָוס זֶענֶען גִיפְלוֹיגִין . זֶענֶען זֵיי אַרָאפְּגֶעפַאלִין אוֹיף דִי גִיהַארְגִ'יטֶע מֶענְטְשִׁין וָוס זֶענִין גִילֶעגִין אוֹיף דֶער עֶרְד . הָאבִּין דִי יוּדִין זֵיי גִיהַארְגִ'ית :

נִמְרָה וְסֻכּוֹת וְצָפוֹן יֶתֶר מַמְלְכוּת סִיחוֹן
מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן הַיַּרְדֵּן וּגְבֻל עַד־קְצֵה יָם־
כִּנֶּרֶת עֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה׃ כח זֹאת
נַחֲלַת בְּנֵי־גָד לְמִשְׁפְּחֹתָם הֶעָרִים
וְחַצְרֵיהֶם׃ כט וַיִּתֵּן מֹשֶׁה לַחֲצִי שֵׁבֶט
מְנַשֶּׁה וַיְהִי לַחֲצִי מַטֵּה בְנֵי־מְנַשֶּׁה
לְמִשְׁפְּחוֹתָם׃ ל וַיְהִי גְבוּלָם מִמַּחֲנַיִם כָּל־
הַבָּשָׁן כָּל־מַמְלְכוּת ׀ עוֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן
וְכָל־חַוֺּת יָאִיר אֲשֶׁר בַּבָּשָׁן שִׁשִּׁים עִיר׃
לא וַחֲצִי הַגִּלְעָד וְעַשְׁתָּרוֹת וְאֶדְרֶעִי עָרֵי
מַמְלְכוּת עוֹג בַּבָּשָׁן לִבְנֵי מָכִיר בֶּן
מְנַשֶּׁה לַחֲצִי בְנֵי־מָכִיר לְמִשְׁפְּחוֹתָם׃
לב אֵלֶּה אֲשֶׁר־נִחַל מֹשֶׁה בְּעַרְבוֹת
מוֹאָב מֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן יְרִיחוֹ מִזְרָחָה׃ לג וּלְשֵׁבֶט הַלֵּוִי

תרגום

מלכות סיחון מלכא
דחשבון ירדנא ותחומיה
עד סיפי ים גינוסר עברא
דירדנא מדינחא: כח דא
אחסנת בני גד
לזרעיתהון קרויא
ופצחיהן: כט ויהב משה
לפלגות שבטא דמנשה
והוה לפלגות שבטא
דבני מנשה לזרעיתהון:
ל והוה תחומיהון
ממחנים כל מתנן כל
מלכותיה דעוג מלכא
דמתנן וכל כפרני יאיר
דבמתנן שתין קרוין:
לא ופלגות ארעא דגלעד
ועשתרות ואדרעי
קרויא מלכותיה דעוג
במתנן לבני מכיר בר
מנשה לפלגות בני מכיר
לזרעיתהון: לב אלין די
אחסין משה במישריא
דמואב מעיברא לירדנא
דיריחו מדינחא:
לג ולשבטא דלוי לא יהב

רש"י

עמון ומסיחון: (כז) הירדן וגבול· ירדנה ותחומיה העריס שעל שפתו: (כח) הערים וחצריהם· העריס המוקפות חומה: וחצריהם· ערי הפרזי בלא חומה:

רד"ק

ותחומית כלומר הערים הסמוכות אליו: (לא) לחצי בני מכיר. כי החצי האחר והם בני גלעד ששה בתי אבות לקחו נחלתם בארץ כנען:

לא

מנחת שי

בסיפן כ"א שם דבלתו הכי אין התכון מכוון: (כט) ויתן משה לחצי שבט מנשה וגו' למשפחותם. אלא וכן ותלי הגלעד וגו' למשפחותם שבסמוך והם קדמאה ובתרא דמנשה. כמ"ש (בפרשת כנה): (ל) ויהי גבולם ממחנים וגו' כתוב במקרא גדולה זה לשונו. ובספר ישן מלאתי ויהי כל גבולם ממחנים כל הבשן וכל ממלכות עוג מלך הבשן וכל חות יאיר ומוגה מבחוץ כך עכ"ל. ולא ראיתי כזה בשום ספר: כל־הבשן כל־ממלכות. בס"א כ"י כל הבשן כל ממלכות במתג לע"פ שהם במקף ובה"ה דו אחוז דו כראשון בלבד וי"ס האחרון ועיין מ"ש (בפרשה ראה על כל הבכור):

מצודת ציון

(ל) חות יאיר תרגומו כפרני יאיר:

מצודת דוד

(לא) לבני מכיר. חצי הגלעד וכו' נתן לבני מכיר לא לכולם כ"א לחצי בני מכיר: (לב) אלה אשר נחל. אלה השבטים אשר הנחילם משה: (לג) ה' אלהי וגו'. ר"ל מותר אשי ה' היא נחלתם:

פירוש ע"ט

חשבון דס איבריגי קיניגרייך פון סיחון מלך חשבון דהיינו הירדן וגבול דר ירדן אונ דר גבול פון דעם ירדן ביז אונ עק זיסן ים אוף מזרח זייט פון דעם ירדן: (כח) זאת נחלת בני גד למשפחותם דאס איז גוועזן דו נחלה פון דו בני גד צוא זייערי משפחות הערים וחצריהם דוא שטעט וואס זענן מיט מויערן אונ דוא אופנע שטעט וואס זענן אן מויערן: (כט) ויתן משה לחצי שבט מנשה אונ משה הט גגעבן איין נחלה צוא דעם האלבן שבט מנשה ויהי לחצי מטה בני מנשה אונ עס איז גוועזן צוא דעם האלבן שבט פון דוא בני מנשה צוא זייערי משפחות: (ל) ויהי גבולם אונ עס איז גוועזן זייער גבול פון מחנים אונ גאנץ בשן כל ממלכות דאס גאנצע קיניגרייך פון עוג מלך הבשן וכל חות יאיר אונ אלי דערפר פון יאיר וואס אונ בשן ששים עיר זעכציג שטעט זענין זיי גוועזן: (לא) וחצי הגלעד אונ דאס האלב לאנד פון גלעד אונ עשתרות אונ אדרעי ערי ממלכות עוג בבשן דו שטעט פון דעם קיניגרייך פון עוג פון בשן האט ער געגעבן צוא דו קינדער פון מכיר בן מנשה לחצי בני מכיר צו דר האלב פון דוא בני מכיר למשפחותם צוא זייערי משפחות: (לב) אלה אשר נחל משה בערבות מואב דאס זענין דיא

שבטים

לֹא־נָתַן מֹשֶׁה נַחֲלָה יְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל הוּא נַחֲלָתָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם׃
יד : א וְאֵלֶּה אֲשֶׁר־נָחֲלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר נִחֲלוּ אוֹתָם אֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וְרָאשֵׁי אֲבוֹת
הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ב בְּגוֹרַל נַחֲלָתָם
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה לְתִשְׁעַת
הַמַּטּוֹת וַחֲצִי הַמַּטֶּה׃ ג כִּי־נָתַן מֹשֶׁה
נַחֲלַת שְׁנֵי הַמַּטּוֹת וַחֲצִי הַמַּטֶּה מֵעֵבֶר
לַיַּרְדֵּן וְלַלְוִיִּם לֹא־נָתַן נַחֲלָה בְּתוֹכָם׃
ד כִּי־הָיוּ בְנֵי־יוֹסֵף שְׁנֵי מַטּוֹת מְנַשֶּׁה
וְאֶפְרָיִם וְלֹא־נָתְנוּ חֵלֶק לַלְוִיִּם בָּאָרֶץ

תרגום

משֶׁה אַחְסָנָא מַתְּנַן דִיהַב לְהוֹן יְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל אִינוּן אַחֲסַנְתְּהוֹן כְּמָא דְמַלִּיל לְהוֹן: א וְאִלֵּין דְאַחְסִינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעָא דִכְנַעַן דְאַחְסִינוּ יַתְהוֹן אֶלְעָזָר כַּהֲנָא וִיהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן וְרֵישֵׁי אֲבָהַת שִׁבְטַיָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: ב בְּעַדְבָא אִתְפַּלְגַת לְהוֹן אַחֲסַנְתְּהוֹן כְּמָא דְפַקֵּד יְיָ בִּידָא דְמשֶׁה לְתִשְׁעַת שִׁבְטִין וּפַלְגוּת שִׁבְטָא: ג אֲרֵי יְהַב משֶׁה אַחֲסָנַת תְּרֵין שִׁבְטִין וּפַלְגוּת שִׁבְטָא מֵעִיבְרָא לְיַרְדְנָא וּלְלֵוָאֵי לָא יְהַב אַחֲסָנָא בֵּינֵיהוֹן: ד אֲרֵי הֲווֹ בְנֵי יוֹסֵף תְּרֵין שִׁבְטִין מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם וְלָא יְהָבוּ חוּלָק לְלֵוָאֵי בְּאַרְעָא אֱלָהֵן קִרְוִין לְמֵתַּב ורוחיהון

רש"י

יד (א) אשר נחלו אותם · אשר הנחילו אותם: (ד) כי היו בני יוסף שני מטות · תחת שבט לוי:

הר' בפתח

רד"ק

(ד) כי היו בני יוסף. אם תאמר לשבט לוי לא נתן נחלה היאך היו תשעת מטות וחצי המטה ושני מטות וחצי מעבר הירד הנה י"ב ואם לוי אינו נמנה היאך היו י"ב לפי' אמר כי היו בנ יוסף שני מטות והנה הם שנים עשר מטות: למקניהם ולקניינם. כתרגומו לבעיריהון ולגיתיהון ר"ל הבהמות הגסות ובהמו

מנחת שי

יד (ב) בגורל נחלתם כאשר צוה. י' דמטעים דסבירין אשר בקריאה מסורת יונה ה':

מצודת דוד

יד (א) ואלה. ר"ל אלה הערים האמורים בסוף הענין: (ב) בגורל נחלתם. בגורל חלק להם נחלתם: (ג) כי נתן משה. יאמר מדוע חלק יהושע נחלה לתשעת המטות וחצי ואמר עם כי משה נתן לשני המטות וחצי וללוים לא נתן נחלה כ אין לתת להם כאשר לוה ה' ולא נשארו א"כ לאויים לנחלה כ"א תשעת המטות וחצי ועכ"ז הוצרך יהושע לחלק נחלה לתשע המטות וחצי: (ד) כי היו. ר"ל לפי שבני יוסף נחלקו לשתי מטות והיו א"כ תשעה וחצי לבד הלוים אבל ללוים לא נתנו נחל

מצודת ציון

יד (א) המטות. השבטים:

פירוש ע"ט

שְׁבָטִים וָואס מֹשֶׁה הָאט גִימַאכְט יַרְשֶׁנֶן אִין דֶעם פְּלַאץ פוּן מוֹאָב פוּן יֶענֶער זַייט יַרְדֵן וָואס אַקֶעגִין יְרִיחוֹ מִזְרָחָה אוּף מִזְרַח זַייט פוּן יַרְדֵן אִין יְרִיחוֹ אִיז גֶוֶוען אוּף מַעֲרָב זַייט פוּן יַרְדֵן: (לג) וּלְשֵׁבֶט הַלֵּוִי וגו' אוּנ צוּם שֵׁבֶט פוּן לֵוִי הָאט מֹשֶׁה נִיט גֶגֶעבֶּן קֵיין נַחֲלָה ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא נַחֲלָתָם גָאט דֶער גָאט פוּן יִשְׂרָאֵל אִיז זֵייעֶר נַחֲלָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם אַזוֹ וִויא גָאט הָאט גֶערֶעט אוּף זַייא:

יד (א) וְאֵלֶּה אוּנ דִי שְׁטֶעט וָואס דָא וֵוייטֶער שְׁטֵיין זֶענֶן דִי שְׁטֶעט אֲשֶׁר נָחֲלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וָוס דִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן גִירְשֶׁינְת אוּנ לַאנְד כְּנַעַן אֲשֶׁר נִחֲלוּ אוֹתָם אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וגו' וָואס אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אוּנ יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן אוּנ דִוא עֶלְצְטִי פוּן דִי שְׁבָטִים פוּן דִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן זַייא גְמַאכְט יַרְשֶׁנֶן: (ב) בְּגוֹרַל נַחֲלָתָם מִיט אַגוֹרָל אִיז צוּא טֵיילְט גְוָוארֶן צוּא זַייא זֵייעֶר נַחֲלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' בְּיַד מֹשֶׁה אַזוֹ וִוי גָאט הָאט גְשַׁאפְט דוּרְךְ מֹשֶׁה וָואס מֶען זָאל גֶעבֶּן לְתִשְׁעַת הַמַּטּוֹת וַחֲצִי הַמַּטֶּה צוּ דִי נַיין שְׁבָטִים אוּנ צוּא דֶעם הַאלְבֶּן שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה: (ג) כִּי נָתַן מֹשֶׁה וגו' וָוארוּם מֹשֶׁה הָאט שׁוֹן גְגֶעבֶּן דִי נַחֲלָה פוּן צְוֵויי אוּנ אֵיין הַאלְבֶּן שֵׁבֶט פוּן מְנַשֶּׁה מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן פוּן יֶענֶער זַייט צוּם יַרְדֵן וְלַלְוִיִּם לֹא נָתַן נַחֲלָה בְּתוֹכָם צוּ דִי לְוִיִּם הָאט עֶר נִיט גְגֶעבֶּן קֵיין נַחֲלָה צְווִישֶׁן זַייא אַז דִי לְוִיִּם הָאבֶּן קֵיין חֵלֶק נִיט גִינוּמֶן אִיז דָאךְ נָאר אִיבֶּר גְבְּלִיבֶּן אַכְט שְׁבָטִים מִיט אֵיין הַאלְבֶּן צוּא נֶעמֶן אֵיין נַחֲלָה אוּנ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וָוארוּם זָאגְט דֶר פָּסוּק צוּא נַיין שְׁבָטִים מִיט אֵיין הַאלְבֶּן הָאט מֶען גֶעבֶּן אֵיין נַחֲלָה: (ד) אִיז דֶער תֵּירוּץ כִּי הָיוּ בְנֵי יוֹסֵף שְׁנֵי מַטּוֹת דֶען דוּא בְּנֵי יוֹסֵף זֶענִין גֶוֶוען צְוֵויי שְׁבָטִים מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם דְרוּם אִיז בָּארְט גֶוֶוען נַיין שְׁבָטִים מִיט

כִּי אִם־עָרִים לָשֶׁבֶת וּמִגְרְשֵׁיהֶם
לְמִקְנֵיהֶם וּלְקִנְיָנָם׃ ה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחְלְקוּ
אֶת־הָאָרֶץ׃ ו וַיִּגְּשׁוּ בְנֵי־יְהוּדָה אֶל־
יְהוֹשֻׁעַ בַּגִּלְגָּל וַיֹּאמֶר אֵלָיו כָּלֵב בֶּן־
יְפֻנֶּה הַקְּנִזִּי אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת־הַדָּבָר
אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אִישׁ ׀
הָאֱלֹהִים עַל אֹדוֹתַי וְעַל אֹדוֹתֶיךָ בְּקָדֵשׁ
בַּרְנֵעַ׃ ז בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה אָנֹכִי בִּשְׁלֹחַ
מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה אֹתִי מִקָּדֵשׁ בַּרְנֵעַ
לְרַגֵּל אֶת־הָאָרֶץ וָאָשֵׁב אֹתוֹ דָּבָר

כאשר

תרגום

וּרְוָחֵיהוֹן לִבְעִירְהוֹן וּלְנִכְסֵיהוֹן׃ ה כְּמָא דְפַקֵּד יְיָ יָת מֹשֶׁה כֵּן עֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּפַלִּיגוּ יָת אַרְעָא׃ ו וּקְרִיבוּ בְּנֵי יְהוּדָה לְוָת יְהוֹשֻׁעַ בְּגִלְגְּלָא וַאֲמַר לֵיהּ כָּלֵב בַּר יְפֻנֶּה קְנִיזָאָה אַתְּ יְדַעְתָּא יָת פִּתְגָמָא דְמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה נְבִיָּא דַיְיָ עַל עֵסַק דִּילִי וְעַל עֵסַק דִּילָךְ בִּרְקַם גֵּיאָה׃ ז בַּר אַרְבְּעִין שְׁנִין אֲנָא כַּד שְׁלַח מֹשֶׁה עַבְדָּא דַיְיָ יָתִי מֵרְקַם גֵּיאָה לְאַלָּלָא יָת אַרְעָא וַאֲתֵיבִית יָתֵיהּ פִּתְגָמָא כְּמָא דַהֲוָה עִם לִבִּי׃

ואחי

ת"א כאשר ליה ס'. עקדה בשער כד: בן ארבעים שנה. סנהדרין סט זבחים קיח ערכין יג:

רד"ק

דקות: (ז) כאשר עם לבבי. נראה כי כאשר היה עמהם עד שבאו אל המחנה היה מסכים עמהם בדבריו' כדי שלא יהרגוהו וכאשר בא אל המחנה השיב דבר אמת כאשר עם לבבו וזהו שאמר כאשר עם לבבי ולא כאשר עם פי ובדרך הדרש לפי שהתחיל לדבר כדבריהם כשאמר ויהס כלב התחיל ואמר וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם והם חשבו כי מסייע היה להם ושתקו:

רש"י

(ז) כאשר עם לבבי ולא כאשר עם פי שהמרגלים היו בעצה אחת וירא כלב לומר להם שלא יאמר כמותם וכשבא הכהיסם וזהו שנא' שם עקב היתה רוח אחרת עמו שהיה

רלב"ג

(ו) והנה זכר שכבר נגשו בני יהודה אל יהושע בגלגל כי היה המשכן שם אז ולזה היה שם יהושע והנה באו לשם עם כלב לכבודו כי כבודה היה עליהם ויורה על זה כי הוא לבדו דבר עם יהושע ולמדנו מאמרו זה הארבעים וחמש שנה מאז דבר ה' את הדבר הזה אל משה כי שבעה שנים היה זמן כבוש הארץ כמו שזכרו רבותי' ז"ל וזה כי בשנה השנית לצאת בני ישראל מארץ מצרים נמנו ישראל כמו שנזכר בפרשת במדבר סיני ואחר מניינם שלח משה המרגלים ולפי שמעת היות משה לפני פרע' עד יום מותו היו הארבעים שנה כי הוא היה בן פ' בעמדו לפני פרע' הנה כבאתו מעת בא המרגלים עד יום מותו ל"ח ויותר על זה מה שנאמר

מצודת ציון

(ד) ומגרשיהם. הם הבנינים הסמוכים להעיר מחוץ לחומה וכאלו נגרשו ממנה: למקניהם. הם בהמות גסות: ולקנינם. הם בהמות דקות: (ו) אדותי. תרגומו עסק דילי וכן על כל

מצודת דוד

לא משה ולא יהושע: לשבת. ר"ל לבד לדור בהם ולא להיות שלהם לגמרי: (ה) כאשר צוה ה'. שלא לתת נחלה ללוים: ויחלקו. ביניהם חלקו ולא נתנו ממנה ללוים: (ו) ויגשו בני יהודה. לעזור לכלב בשאלה בקשתו: על אדותי וגו'. בהיה בעצה אחת עם יתר המרגלים כי פחד מהם ובכוחו לפני משה וכוון אל הארץ ולא כמות במדבר: (ז) עם לבבי. כי בפיו היה

פירוש ע"ט

מיט איין האלבן וְלֹא נָתְנוּ חֵלֶק לַלְוִיִּם בָּאָרֶץ און זייא האבן ניט געגעבן קיין חֵלֶק צו דו לְוִיִּם און לאנד כִּי אִם עָרִים לָשֶׁבֶת נייערט שטעט צו זיצן אין זיי וּמִגְרְשֵׁיהֶם און זייערי לידיגי פלעץ וואס ארום דיא שטעט הט מען אוך געגעבן צו זיי עס זאל דארטן זיין פאשי לְמִקְנֵיהֶם וּלְקִנְיָנָם צוא זייערי גרוסי בְּהֵמוֹת און צוא זייערי קליינע בְּהֵמוֹת: (ה) כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה אזו ווי גאט האט געשאפט צו משה אזו האבן געטאן די קינדר ישראל וַיַּחְלְקוּ און זיי האבן צו טיילט דאס לאנד: (ו) וַיִּגְּשׁוּ בְּנֵי יְהוּדָה אֶל יְהוֹשֻׁעַ בַּגִּלְגָּל און זייא האבן גנעהנט דו בְּנֵי יְהוּדָה צו יְהוֹשֻׁעַ אין גִּלְגָּל וַיֹּאמֶר אֵלָיו און ער הט גזאגט צו אום כָּלֵב בֶּן יְפֻנֶּה דער קְנִזִּי אַתָּה יָדַעְתָּ וגו' דוא ווייסט דאך וואל דיא רייד וואס גאט האט גרעט צו משה דעם געטליכן מאן פון מיינט וועגן און פון דיינט וועגן בְּקָדֵשׁ בַּרְנֵעַ און קדש ברנע: (ז) בֶּן אַרְבָּעִים שְׁנַת אָנֹכִי פערציג יאר בין איך אלט גוועזן בִּשְׁלֹחַ מֹשֶׁה עֶבֶד ה' אֹתִי אז משה דער קנעכט פון גאט האט מיך גשיקט פון קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ צו אום זעהן דאס לאנד ארץ ישראל וָאָשֵׁב אֹתוֹ דָּבָר כַּאֲשֶׁר עִם לְבָבִי און איך האב אים געענטפערט אזו וויא עס איז גיוועזן און מיין הארץ אובר ניט אזו ווי און מיין מול איז גוועזן דען דיא מְרַגְּלִים זענען גוועזן און איין עצה צוא שענדן ארץ ישראל האט כָּלֵב מורא גהאט פאר זיי און הט זיי צו גזאגט ער זאל אוך שענדן ארץ ישראל אבער אז ער איז גקומן צו משה האט ער זיי גלייקינט:

ואחי

תרגום

ח וְאַחַי דִסְלִיקוּ עִמִּי
תְּבָרוּ יַת לִבָּא דְעַמָּא
וַאֲנָא אַשְׁלֵמִית בָּתַר
דַחֲלְתָא דַיְיָ אֱלָהִי׃
ט וְקַיֵם מֹשֶׁה בְּיוֹמָא
הַהוּא לְמֵימַר אִם לָא
אַרְעָא דִי דְרָכַת פַּרְסַת
רִגְלָךְ בַּהּ דִילָךְ תְּהֵי
לְאַחְסָנָא וְלִבְנָךְ עַד
עָלְמָא אֲרֵי אַשְׁלֵימְתָּא
בָּתַר דַחֲלְתָא דַיְיָ אֱלָהִי׃
י וּכְעַן הָא קַיֵּם יְיָ יָתִי
כְּמָא דִי מַלֵּיל דְנַן
אַרְבְּעִין וְחַמֵשׁ שְׁנִין
מֵעִדָּן דְמַלֵּיל יְיָ יַת
פִּתְגָמָא הָדֵין עִם מֹשֶׁה
דַאֲזַל יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבְּרָא
וכען

כַּאֲשֶׁר עִם־לְבָבִי׃ ח וְאַחַי אֲשֶׁר עָלוּ עִמִּי
הִמְסִיו אֶת־לֵב הָעָם וְאָנֹכִי מִלֵּאתִי
אַחֲרֵי יְהוָה אֱלֹהָי׃ ט וַיִּשָּׁבַע מֹשֶׁה בַּיּוֹם
הַהוּא לֵאמֹר אִם־לֹא הָאָרֶץ אֲשֶׁר
דָּרְכָה רַגְלְךָ בָּהּ לְךָ תִהְיֶה לְנַחֲלָה
וּלְבָנֶיךָ עַד־עוֹלָם כִּי מִלֵּאתָ אַחֲרֵי יְהוָה
אֱלֹהָי׃ י וְעַתָּה הִנֵּה הֶחֱיָה יְהוָה אוֹתִי
כַּאֲשֶׁר דִּבֵּר זֶה אַרְבָּעִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה
מֵאָז דִּבֶּר יְהוָה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אֶל־
מֹשֶׁה אֲשֶׁר־הָלַךְ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר

רש"י

אומר להם אחד בפה ואחד בלב: (י) זה ארבעים וחמש שנה. למדנו שהיו בכיבוש הארץ שבע שנים שהרי בשנה השנית שלח משה המרגלים נשארו שלשים ושמונה שהלכו במדבר ושבע שכבשו הרי ארבעים וחמש:

רד"ק

ועתה

(ח) המסיו. נכתב ביו"ד שהוא במקום למ"ד הפועל והיה משפטו המסיו בשורק הוי"ו על דרך נטיו רגלי והדומים לו ובאה היו"ד נחה והוי"ו נעה שלא כמנהג וי"ו הרבים בלשון הקדש אבל בלשון ארמי ובא כמו כן אשתיו חמרא ורבי אחי רבי משה ז"ל כתבו בשקל הפעיל והוי"ו מקום למ"ד הפעל אמר כי כל אחד מאחי אשר עלו עמי המסו את לב העם: (ט) אשר דרכה רגלך בה. זו היא חברון שנאמר ויבא עד חברון ולא אמר ויבואו לפי שהמרגלים האחרים היו יראים לבא שם מפני הענקים כמו שאמר ושם אחימן וגו' כלומר אף על פי שהיו שם אלה הענקים הגדולים בא שם כלב לפי' אמר לו משה שתהיה לו חברון לנחלה ואם לא נזכר זה בספר התורה ידוע כי אמת היה אחר שאמר כלב ויהושע הודה לו וכן כתוב בשופטים ויתנו לכלב את חברון כאשר דבר משה: (י) החיה ה' אותי כאשר דבר. והביאותיו אל הארץ אשר בא שמה: זה ארבעים וחמשה. כי דבר המרגלים היה בשנה השנית לצאתם ממצרים והנה נשארו להם במדבר שלשים ושמנה שנה ושבע שכבשו הנה ארבעים וחמש ומזה ראו רז"ל כי בז' שנים כבשו הארץ וז' שחלקו ראו מפסוק בי"ד שנה אחר אשר חכתה העיר

רלב"ג

מהשנה השנית ולזה לאוי שיובן שמה שאמר בתורה שיעמדו מ' שנה על חטא המרגלים יחס' מלא עד והוא ל"ט שנה ולזה הו' מבואר שמעת מיתת משה רבינו ע"ה עד שאמר כלב זה המאמר היו ה' שנים והלך מהשנה השביעית ולפי שלא כשלם זה הכבוש עד אחר זה וזה כי אחר שכבש כלב את חברון זכר שהארץ שקטה ממלחמה הנה זה מבואר שכבר יתכן שיהיו ימי הכבוש שבע שנים וכבר זכרו רבותינו ז"ל שימי החלוקה היו ג"כ שבע שנים ולא ידעתי לזה סמך שלם וידמה שכבר קבלו זה בקבלה:

מנחת שי

(ח) המסיו היו"ד נחה והוא"ו נעה שלא כמנהג שהיה משפטו בשורק הוא"ו כ"ד נטיו רגלי והדומים לו וכתב רבי יהודה שבא ע"ד לשון ארמי אשתיו ר"ית וס' דניאל ה' והדומים עי' בפירש רד"ק ובמכלל ד' קס"ה ובשרשים: [illegible] וס' הרכבה אות ה' ומ"ש (בדניאל ב'): (י) אותי כאשר דבר. בדפוס ישן ובמקצת ספרים כ"י מדויקים הבי"ת בצירי ובא' מהם נמסר עליו לית וכל אתנח וסוף פסוק דבותה. ובדברים הללו כתב המכלל דף ע"ד וכאשר יבא דבר באתנח וסוף פ' הוא בצירי וכן בא בסגולה שהיא אחר זרקא בצירי ועתה הנה החיה ה' אותי כאשר דִּבֵּר והמסורת עליו לית כותיה צירי וכל אתנח וסוף פסוק צירי כותיה: (חמש [illegible] ושמנים. אמר המגיה נפלאתי מאד על המדפיסים שהדפיסו מלא

מצודת דוד

כאשר אותם: (ח) ואחי. המרגלים כולם המסו לב העם: מלאתי. השלמתי להחזיק דבר ה': (ט) אם לא. הוא ענין לשון שבועה כאלו אמר אם לא יקיים הדבר הזה אזי יקיים עונשו כך וכך וגזם ולא אמר וכן אם לא על פניך יברכך (איוב א'): אשר דרכה רגלך בה. זה חברון שנאמר ויבא עד חברון (במדבר י"ג) וכלב לבד בא לחברון: (י) אשר הלך וגו'. במשך השנים האלו:

מצודת ציון

אודות (ירמיה ג'): (ח) המסיו. מלשון המסה: מלאתי. ענין השלמה וגמר: (ט) דרכה. לשון והוא מלשון דרך:

פירוש ע"ט

(ח) וְאַחַי אֲשֶׁר עָלוּ עִמִּי הִמְסִיו אֶת לֵב הָעָם און מיינע ברידר די מרגלים וואס זענען געגאנגען מיט מיר האבן געמאכט צו גיין דם הארץ פון די ישראל מיט זייערע שלעכטע רייד וואס זיי האבן גערעט אויף ארץ ישראל וְאָנֹכִי מִלֵּאתִי אַחֲרֵי ה' אֱלֹהָי און איך האב דער פולט נאך דעם ווילן פון גאט מיין גאט: (ט) וַיִּשָּׁבַע מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַהוּא און משה האט געשווארן אין דעם דאזיגן טאג לֵאמֹר צוא זאגן אִם לֹא הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרְכָה רַגְלְךָ בָּהּ אויב ניט די ערד וואס דיין פוס האט געטריטן און אויף לְךָ תִהְיֶה לְנַחֲלָה וועט זו זיין צו דיר צו אנחלה און צו דייני קינדער ביז אייביג כִּי מִלֵּאתָ אַחֲרֵי ה' אֱלֹהָי ווייל דו האסט דר פילט נאך דעם ווילען פון גאט מיין גאט: (י) וְעַתָּה הִנֵּה הֶחֱיָה ה' אוֹתִי און היינט האט מיך גאט גלאזט לעבין אזו וויא ער האט גערעט זה אַרְבָּעִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה דאס איז שון פינף און פערציג יאר מֵאָז דִּבֶּר ה' וגו' פון דר צייט אן וואס גאט האט גערעט די דאזיגי רייד צו משה אֲשֶׁר וגו' וואס דער ישראל איז געגאנגען און דער מדבר וְעַתָּה וגו' און היינט

ועתה הנה אנכי היום בן־חמש
ושמונים שנה: יא עודני היום חזק כאשר
ביום שלח אתי משה ככחי אז וככחי
עתה למלחמה ולצאת ולבוא: יב ועתה
תנה־לי את־ההר הזה אשר־דבר
יהוה ביום ההוא כי־אתה שמעת ביום
ההוא כי־ענקים שם וערים גדלות
בצרות אולי יהוה אותי והורשתים
כאשר דבר יהוה: יג ויברכהו יהושע
ויתן את־חברון לכלב בן־יפנה לנחלה:
יד על־כן היתה־חברון לכלב בן־יפנה
הקנזי לנחלה עד היום הזה יען אשר

תרגום

וּכְעַן הָא אֲנָא יוֹמָא דֵין
בַּר תַּמְנַן וְחָמֵשׁ שְׁנִין:
יא עַד כְּעַן אֲנָא יוֹמָא דֵין
תַּקִיף כִּדְבְיוֹמָא דִשְׁלַח
יָתִי מֹשֶׁה כְּחֵילִי כְּבְכֵן
וְכֵן חֵילִי דִכְעַן לַאֲגָחָא
קְרָבָא וּלְמִפַּק וּלְמֵיעָל:
יב וּכְעַן הַב לִי יַת טוּרָא
הָדֵין דְמַלִיל יְיָ בְּיוֹמָא
הַהוּא אֲרֵי אַתְּ שְׁמַעְתָּא
בְּיוֹמָא הַהוּא אֲרֵי גַבְרִין
תַּמָן וְקִרְוִין רַבְרְבָן כְּרִיכָן
מָאִים יְהֵא מֵימְרָא דַיְיָ
בְּסַעֲדִי וְאֵירְתִינוּן כְּמָא
דִימַלִיל יְיָ: יג וּבָרְכֵיהּ
יְהוֹשֻׁעַ וִיהַב יַת חֶבְרוֹן
לְכָלֵב בַּר יְפֻנֶּה
לְאַחְסָנָא: יד עַל כֵּן הֲוַת
חֶבְרוֹן לְכָלֵב בַּר יְפֻנֶּה
קְנִזָּאָה לְאַחְסָנָא עַד
יוֹמָא הָדֵין חֲלַף דְאַשְׁלֵם
בָּתַר דַחַלְתָּא דַיְיָ אֱלָהָא
דִישְׂרָאֵל

ת"א אנכי היום. סנהדרין סט זבחים קיט ערכין יג:

רד"ק

כ' רבתי

כי ישראל לא מנו ליובלות ושמטו' אלא אחר שחלקו והפסוק אומר כי ארבע עשרה שנה אחר החרבן היה תחלת יובל כמו שאומר בראש השנה בעשור לחדש ואיזו היא שנה שראש השנה שלה בעשור לחדש הוי אומר זו שנת יובל צא וחשוב משנכנסו ישראל לארץ אי אתה מוצא ארבע עשרה שנה אחר חרבן תחלת יובל אם לא הוציא י"ד שנה משנכנסו עד שמנו והם שבע שחלקו: מאז דבר ה'. כי במצות האל אמר משה לכלב שתהיה לו חברון לנחלה: אשר הלך ישראל במדבר.

מלא

טעמו לזה מ' והמש שנה שזכר כלומר זה הזמן הארוך מן הדבר אשר דבר ה' עד היום לפי שהלך ישראל במדבר ל"ח שנה בעון המרגלים. וי"ת דאזל עם ישראל במדברא פי' טעם אשר הלך עם משה: (יא) וככחי עתה. באו שני כפי"ן הדמיון זה אחר זה כמו כעם ככהן בעבד כאדניו כאילו אמר העם ככהן והכהן כעם וכן כחי עתה ככחי אז וכחי אז ככחי עתה הכל בשוה: (יב) ה' אותי. כמו עמי וכן ואדברה אותך והדומים להם: (יג) ויתן את חברון לכלב. פי' שדה העיר וחצריה כי

מנחת שי

וחסר ושמונים ו' מלאים וסימן נמסר בסדר ברא"ים ע"כ. והא שם ובמוספים ד' ובמסרה רבתא נמסרו וה' ומלאים ואיו זה עמה' הל"ב אשו להו והוו שבעה ע"כ): (יא) ככחי אז. במקצת דפוסים כ"ף ראשונה רבתי מה שאין כן בדפוסים ישנים ובספרים כ"י גם לא ראיתיה גדולה בשום נוסח מחלפת ביאה דאותיות רבתות:

מצודת ציון

(יב) בצורות. חזקות והוא מל' צור: אותי. עמי אף כי הוא כמו"ס וכן ואדברה אותך: (יחזקאל ב') : והורשתים. וגרשתים: (יד) יען. בעבור:

מצודת דוד

(יא) עודני היום חזק. לפי שבא לשאול את הכרון השם פן ישיב יהושע לאמר הנה זקנת ואם כחך ואיך תכבוש את הכרון לזה אמר עודני חזק כמאז: ככחי אז. כמו הכח שהיה בי אז כזה הכח בי היום הן להלחם בעלמי הן ללאת ולבוא לפני העם להורותם תכסיסי המלחמה: (יב) ההר הזה. זה הנכון: ביום ההוא. אשר הלכנו לתור את הארץ: כי ענקים שם. ומי יעלר כח להלחם בם: אולי ה' אותי. אולי יהיה ה' עמי לכבשם ולגרשם כאשר דבר נתת לי: (יג) ויברכהו. שילאת בהלחמו בם: את חברון. שדה העיר וחלריה אבל העיר עלמה היתה עיר מקלט והיא ומגרשיה היו לכהנים כמ"ש למטה: (יד) על כן. ר"ל לא באה לו בחלקו

פירוש ע"ט

הַיינְט בִּין אִיךְ שׁוין אַלְט פִינְף אוּנ אַכְצִיג יָאר:
(יא) עוֹדֶנִי הַיּוֹם חָזָק וגו' אִיךְ בִּין נָאךְ הַיינְט אַזוֹ ווִי
אִין דֶעם טָאג ווָאס משֶׁה הָאט מִיךְ גְשִׁיקְט כְּכוֹחִי
אָז וּכְכוֹחִי עָתָּה אַזוֹ ווִיא מַיין כֹּחַ אִיז דֶעמְאלְט גְוֶועזְן אַזוֹ אִיז מַיין כֹּחַ הַיינְט לַמִלְחָמָה וְלָצֵאת וְלָבֹא צוּ
מִלְחָמָה הַאלְטְן אוּנ צוּ אוּס גֵיין אוּנ צוּא קוּמִין:
(יב) וְעַתָּה תְּנָה לִי אֶת הָהָר הַזֶּה אוּנ הַיינְט גִיבּ צוּ מִיר
דֶעם דָאזִיגְן בַּארְג ווָס גָאט הָאט גְרֶעט אִין דֶעם
דָאזִיגְן טָאג כִּי אַתָּה שָׁמַעְתָּ דֶען דוּ הָאסְט גְהֶערְט
אוּנ דֶעם דָאזִיגְן טָאג אַז דוּא רִיזְן זֶענִין דָארְטְן
וְעָרִים גְדוֹלוֹת בְּצוּרוֹת אוּנ גְרוֹסִי שְׁטֶעט אוּנ פֶעסְטִי
אוּלַי ה' אוֹתִי וְהוֹרַשְׁתִּים טָאמֶר וֶועט גָאט זַיין מִיט מִיר
אוּנ אִיךְ ווֶעל קֶענֶן פַר טְרַייבְּן זֵיי אַזוֹ ווִי גָאט הָט
גְרֶעט: (יג) וַיְבָרְכֵהוּ יְהוֹשֻׁעַ הָאט אוּם יְהוֹשֻׁעַ גְבֶּענְשְׁט
וַיִּתֵּן אֶת חֶבְרוֹן לְכָלֵב בֶּן יְפוּנֶּה אוּנ הָט גְגֶעבְּן דִי שְׁטָאט
חֶבְרוֹן צוּ כָּלֵב בֶּן יְפוּנֶּה צוּא אַיין נַחֲלָה: (יד) עַל כֵּן
הָיְתָה חֶבְרוֹן וגו' אִיבֶּר דֶעם אִיז גְוֶוען חֶבְרוֹן צוּ כָּלֵב
בֶּן יְפוּנֶּה הַקְנִיזִי צוּ אַיין נַחֲלָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה בִּיז אוּנ
דֶעם הַיינְטִיגְן טָאג יַעַן אֲשֶׁר מִלֵּא וגו' ווַייל עֶר הָט דֶר
פִילְט נָאךְ דֶעם ווִילְן פוּן גָאט דֶר גָאט פוּן יִשְׂרָאֵל:

ושם

מלא אחרי יהוה אלהי ישראל: טו ושם
חברון לפנים קרית ארבע האדם
הגדול בענקים הוא והארץ שקטה
ממלחמה: טו א ויהי הגורל למטה בני
יהודה למשפחתם אל־גבול אדום
מדבר־צן נגבה מקצה תימן: ב ויהי
להם גבול נגב מקצה ים המלח מן־

תרגום

דישראל: טו ושום חברון
מלקדמין קרית ארבע
אנש רב בגבריא הוא
וארעא שדוכת מלמעבד
קרבא: א והוה עדבא
לשבטא דבני יהודה
לזרעיתהון על תחום
אדום מדברא דצין
דרומא מסיפי דרומא:
ב והוה להון תחום
דרומא מסיפי ימא
דמלחא מן כיפא
דמתפני לדרומא:
ונפק

רש"י

(טו) האדם הגדול בענקים הוא. אביהם של אחימן ששי ותלמי ארבע היה שמו. ד"א ע"ש האב וג' הבנים שכן קורא אותם ילידי הענק: והארץ שקטה ממלחמה. מוסב לענין הראשון לאחר שבע שכבשו סביבותיהם נכנעו האמוריים ולא נוספו עוד למלחמה עליהם לכך התחילו לעסוק בחילוק הארץ. ומדרש אגדה האדם הגדול בענקים הוא אברהם אבינו הוא שגרם להם שהארץ שקטה ממלחמה ארבעים שנה שנתעכבו במדבר בשכר שכבדו את הזקן בקרית ארבע שאמרו לו נשיא אלהים אתה בתוכנו:

טו (א) אל גבול אדום. סמוך למיצר אדום: נגבה. בתחום מיצר דרומי של ארץ ישראל: מקצה תימן. בסוף כל המיצר: (ב) ויהי להם גבול. מיצר דרומי של יהודה: מקצה ים המלח. הוא מקצוע דרומית מזרחית

רד"ק

העיר עצמה היתה מקלט כמו שאמר בספר ערי המקלט כי חברון ומגרשיה היו לכהנים: (טו) קרית ארבע. ארבע הוא שם הענק והוא האדם הגדול בענקים: שקטה ממלחמה. כי התעצלו בני ישראל להוריש הנשארים: (א) נגבה. בקצה תימן מדבר צין היה לצד הדרום ולא כל דרום הגבול אלא מקצה דרומו: מן הלשון. לשון הים ות"י כיפא דמיתפני לדרומא ר"ל

מצודת דוד

ונורלו בתוך בני משפחתו וסבבו כ"א בעבור זה באה לחלקו חזר ומפרש יען אשר מלא וגו': (טו) קרית ארבע. קרית איש ששמו ארבע והוא היה אדם הגדול בענקים ור"ל גם למול ענקים היה נחשב לגדול וגובה הקומה: והארץ שקטה במלחמה. כאילו אמר הנה הדבר הזה עם שנכתב פה אחר כל המלחמות מ"מ נהיה הדבר בזמן המלחמה ואחר זה שקטה הארץ ממלחמה: טו (א) למשפחותם. מה שחלקו למשפחותם כי יתכן שהגיעו לכל משפחה ומשפחה חלק לבד ולא היו מעורבבים אלה באלה: אל גבול אדום. נכחול אל גבול אדום שעמדה בדרומה של ארץ ישראל: מדבר צין נגבה. ר"ל מדבר צין היתה מיצר הדרומי של יהודה וחוזר ומפרש מקצה תימן ור"ל לא שהיתה מדבר צין כל אורך מיצר הדרומי אלא מקצה תימן היתה וממנה היה מתחיל מיצר הדרומי: (ב) גבול נגב. מיצר הדרומי ממזרח כלפי המערב: מקצה ים המלח. אשר עמד במזרחו של ארץ ישראל ומשם התחיל

מצודת ציון

(טו) קרית. מלשון קריה ועיר: טו (א) גבול. מיצר וסוף:

פירוש ע"ט

(טו) ושם חברון לפנים קרית ארבע און דער נאמן פון חברון איז פריער גוועזן קרית ארבע דס איז טייטש די שטאט פון דעם מאן ארבע דר ארבע איז גוועזן דער פאטר פון די דרייא ריזן אחימן ששי ותלמי האדם הגדול בענקים הוא דר ארבע איז גיוועזן דער גרעסטער מאן צווישן דיא ריזן אודער איבר דעם הט די שטאט געהייסן קרית ארבע ווייל פיר ריזן זענין דארטען גוועזן אחימן ששי ותלמי און זייער פאטר והארץ שקטה ממלחמה און דאס לאנד איז גיוועזן געשטילט פון מלחמה דען נאך דעם אז די ישראל האבין איין גינומן דיא איינע דרייסיג מלכים וואס אובן זענן געשטאנען זענין דיא אמורים נכנע גיווארן פאר דיא ישראל ווייל זיי האבן גיזעהן אז גאט איז מיט די ישראל האבן זיך שוין נית איין גיזאמילט מלחמה האלטן מיט זיי דרום האבן די בני ישראל אן גיהויבן עוסק זיין און דער חלוקה פון דעם לאנד אזו וויא ווייטער וועט שטיין. דער מדרש אגדה זאגט האדם הגדול בענקים מיינט מען אברהם ער הט גורם גוועזן דס לאנד כנען זאל זיין געשטילט פערציג יאר פון מלחמה דס דיא ישראל האבן זיך גמוזט פר זוימן און דער מדבר פערציג יאר ווייל אין קרית ארבע האבן דיא כנענים כבוד אן גטאן צוא אברהם זייא האבען אום גיזאגט נשיא אלהים אתה בתוכנו איין געטליכר האר ביסטו צווישען אונז:

טו (א) ויהי הגורל למטה בני יהודה און עס איז גפאלן דער גורל צום שבט פון דיא בני יהודה צוא זייערי משפחות אל גבול אדום ביא דעם גבול אדום מדבר צין נגבה דו מדבר צין איז גוועזן אויף דרום זייט ארץ ישראל מקצה תימן פון עק דרום זייט איז זיא גוועזן: (ב) ויהי להם גבול נגב און עס איז גוועזן צוא דיא

לקוטי יקרים

(טו) ושם חברון לפנים קרית ארבע וגו'. דער פסוק זאגט דער נאמן פון חברון איז אמאל גיוועזן קרית ארבע. האדם הגדול בענקים. דער ילקוט זאגט האדם הגדול בענקים מיינט מען אברהם אבינו. פר וואס רופט מען אברהם אבינו הגדול. רבי לוי און רבי אליעזר זאגן ווייל דיא טריט פון אברהם אבינו זענען גיוועזן דרייא תחום שבת. דס איז זעקס טויזענד איילין. פאר וואס שטייט אין פסוק האדם הגדול בענקים. דער מיינטש וואס איז גיוועזן גרוים ביי די ריזען. דס איז אברהם אבינו. און דר פסוק זאגט והארץ שקטה ממלחמה. דס לאנד איז שטיל גיווארן פון

בני

הַלָּשׁוֹן הַפֹּנֶה נֶגְבָּה׃ ג וְיָצָא אֶל־מִנֶּגֶב לְמַעֲלֵה עַקְרַבִּים וְעָבַר צִנָה וְעָלָה מִנֶּגֶב לְקָדֵשׁ בַּרְנֵעַ וְעָבַר חֶצְרוֹן וְעָלָה אַדָּרָה וְנָסַב הַקַּרְקָעָה׃ ד וְעָבַר עַצְמוֹנָה וְיָצָא נַחַל מִצְרַיִם וְהָיָה תֹּצְאוֹת הַגְּבוּל יָמָּה זֶה־יִהְיֶה לָכֶם גְּבוּל נֶגֶב׃ ה וּגְבוּל קֵדְמָה

ג וְנָפֵק לְמַדְרוֹמָא לְמַסְקָנָא דְעַקְרַבִּין וַעֲבַר לְצִין וּסְלֵיק מִדָּרוֹמָא לִרְקַם גֵּיאָה וַעֲבַר לְחֶצְרוֹן וּסְלֵיק לְאַדָּר וּמִסְתְּחַר לְקַרְקָעָה׃ ד וַעֲבַר לְעַצְמוֹן וְנָפֵק לְנַחְלָא דְמִצְרַיִם וִיהוֹן מַפְּקָנוֹהִי דִתְחוּמָא לְמַעַרְבָא דֵין יְהֵא לְכוֹן תְּחוּם דָּרוֹמָא׃ ה וּתְחוּם קִידוּמָא

יהיו קרי ים

רד"ק

לשון סלע: (ג) אל מנגב, אל המקום שהיה מנגב למעלה עקרבים: (ד) זה יהיה לכם גבול נגב. היה לו לומר להם שהרי כל הפרשה ספור דברים הוא ויתכן פירושו כי כן יהיה הגבול להם כמו שנאמר בתורה הזה יהיה לכם גבול נגב:

רש"י

של ארץ ישראל באלה מסעי: מן הלשון של ים: (ג) ויצא אל מנגב למעלה עקרבים. ואינו אומר ויצא ונסב ותאר אלא במקום שהוא של גבול בולט אל החוץ או כונס לצד פנים שאינו הולך מכוון וכאן הוא בולט אל החוץ ובא מנגב למעלה עקרבים בדרום של מעלה עקרבים נמצא שמעלה עקרבים לפנים מן הקו ועבר ובא לו אל המערב: צנה. לצין וכל תיבה שצריכ' למ"ד בתחלת' הטיל לה ה"א בסופה: ועלה. כל מה שהוא עולה מן המזרח לצד ירושלים הוא עולה ומירושלים והלא' הוא יורד כאן למדנו שירושלים גבוהה מכל ארץ ישראל וירושלים היתה נזכרת במצר זה שבמצר צפונית של יהוד' היתה כמו שאמור בענין: ועלה מנגב לקדש ברנע. הקו הולך לדרומ' של קדש ברנע נמצאת קדש לפנים מן הקו: ועבר חצרון. לצד המערב הוא מוס' והולך עד והיו תוצאותיו הימה: (ד) התוצאות. סופו של מצר אל הים הגדול שהוא מצר מערבי לכל א"י נמצא גבול יהוד' מחזיק כל ארכה של א"י מן המזרח למערב ועומד בדרומ' של א"י: (ה) וגבול קדמה. הקו המתוח למצר מזרחי של יהוד': ים המלח. שהוא מקצוע דרומית מזרחית

מנחת שי

טו (ד) והיה התוצאות. וכתיב ק' והוא חד מן ז' מלין כתב לישן דכתיבין ה"א בסוף תיבותא וקריין ו' וסימן ונסב לכם דמסעי. ועבר עצמונה דסלה. ויהי להם הגבול. ועבר הגבול. ותאר הגבול. שלהיכון בסיפרה סימן י"ח לאן אלהות (ירמיה כ') ועליתי אותם לגוי אחד (יחזקאל ל"ז) ובמסורת הדפוס נמסר זה הסימן כאן ובפרשת מסעי במלות בגוות והכונה אל ידרבה מספר הספר אותו דירמיה ודיחזקאל ומ"ש שם ו' ל"ל ז':

מצודת ציון

(ב) הלשון, כאן הים כמוך כלשון: (ה) לפאת, לצד ורוח:

מצודת דוד

מדבר צין: מן הלשון. של הים שהוא: (ג) ויצא. הגבול ההוא יצא כלפי חוץ להתרחב יותר ובא אל המקום שהיתה מנגב למעלה עקרבים א"כ היתה מעלה עקרבים לפנים מן הגבול וליהודה התרחב (כ"מ שנאמר ויצא ר"ל הוצא המצר יצא כלפי חוץ ונתרחב הנחלה הבית ובכתוב היה הנחלה מבם ובלאה וכ"מ שנאמר ונסב או ותאר ר"ל הוצא המצר סיבב רק המקום שהוא ואח"ז חזר הוצא המצר להוסיף הנחלה או כבלות השפה ההיא ומסבב לשפה אחרת וכ"מ שנא' תוצאות או ר"ל שם כלה הגבול לגמרי או ר"ל שם כלה ויצא ונוסף הגבול כי מבם והלאה נתקצר הנחלה וכאשר יראה כלורס): ועבר צנה. מבם עבר הגבול לצין כי הה"א בסופה עומדת במקום למ"ד בתחלה (כ"מ בנא' ועבר ר"ל המקום ישר וסוה וכ"מ בנא' ועלה ר"ל בעלה במעלה הר וכ"מ שנאמר וירד ר"ל בירד במורד הר): מנגב לקדש ברנע. והיתה א"כ מנקלת בני יהודה: (ד) תוצאות הגבול. סוף הגבול כלה אל הים הגדול כמלה החזיק גבול יהודה כל אורך ארץ ישראל מן המזרח למערב: זה יהיה לכם. ר"ל זה הגבול יהיה לכל ישראל גבול הנגב מן המזרח למערב כאמור: (ה) וגבול קדמה. מדרום כלפי הלפון: ים המלח. כל אורך הים היה הגבול וכרוחב כל נחלתו:

לקוטי יקרים

די מלחמות. וואס געהערין די צוויי טאבין איינס געבין דס אנדערע פאר דער פסוק לערונט אונז. פאר וואס איז די מלחמה שפיל געווארין אין דעם זכות פון אברהם. ווייל דיא זיבען אומות האבין גיגעבין כבוד צו אברהם דריבער האבין זיי זוכה געווען זיי

פירוש ע"ט

בְּנֵי יְהוּדָה דֶער גְבוּל פוּן דָרוֹם זַייט פוּן דֶעם עֶק גִיזַאלְצֶנִים יַם דָס אִיז גִוֶועֶן אוּנ ווִינְקֶל פוּן דְרוֹמִית מִזְרָחִית פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִן הַלָּשׁוֹן הַפֹּנֶה נֶגְבָּה פוּן דֶעם שְׁטְרָאם פוּן דֶעם יַם וָוס קֶערְט זִיךְ קַיין דָרוֹם זַייט פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל׃ (ג) וְיָצָא אֶל מִנֶּגֶב אוּנ דֶר גְבוּל אִיז אַרוּס גְגַאנְגֶען צוּ דָרוֹם זַייט פוּן דֶער שְׁטָאט מַעֲלֵה עַקְרַבִּים אִיז מַעֲלֵה עַקְרַבִּים גִוֶועֶן אוּנ דֶעם גְבוּל וְעָבַר צִנָה אוּנ דֶער גְבוּל אִיז אִיבֶּער גְפָארֶען קַיין צִין וְעָלָה מִנֶּגֶב לְקָדֵשׁ בַּרְנֵעַ אִין עֶר אִיז אוּף גְגַאנְגֶען פוּן דָרוֹם זַייט צוּ קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ. אַלֶעס וָוס דֶער גְבוּל אִיז אוּיף גְגַאנְגֶען פוּן מִזְרַח זַייט אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַקֶעגְן יְרוּשָׁלַיִם שִׁיקְט זִיךְ צוּא זָאגֶען עָלָה עֶר אִיז אוּף גְגַאנְגֶען. אוּנ וָואס עֶר אִיז גְגַאנְגִין פוּן יְרוּשָׁלַיִם אִין אַרָאפּ צוּא שִׁיקְט זִיךְ צוּ זָאגֶען יָרַד עֶר הָט גְנִידֶערְט ווָארוּם יְרוּשָׁלַיִם אִיז הֶעכֶר גִוֶועזִין פוּן גַאנְץ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְעָבַר חֶצְרוֹן וְעָלָה אַדָּרָה אוּנ דֶער גְבוּל אִיז אִיבֶּער גְפָארֶען בַּיי חֶצְרוֹן אוּנ אִיז אוּף גְגַאנְגֶען קַיין אַדָּר וְנָסַב הַקַּרְקָעָה אוּנ עֶר הָט אַרוּם גְרִינְגְלְט אוּנ אִיז גְגַאנְגֶען אִין דֶר קָרוּם קַיין צָפוֹן זַייט בִּיז אִין דֶר שְׁטָאט קַרְקָעָה׃ (ד) וְעָבַר עַצְמוֹנָה אוּנ עֶר אִיז אִיבֶּער גְפָארִין קַיין עַצְמוֹן אוּנ אִיז אַרוּיס גְגַאנְגֶען בִּיז דֶעם טַייךְ פוּן מִצְרַיִם וְהָיוּ תּוֹצְאוֹת הַגְּבוּל יָמָּה אוּנ דִי אוֹם גַאנג פוּן דֶעם גְבוּל זֶענֶען גְוֶועֶן אוּף מַעֲרָב זַייט כְּלוֹמַר דֶער עֶק פוּן דֶעם גְבוּל הָאט זִיךְ אוּס גְלָאזְט בַּיי דֶעם יַם הַגָּדוֹל וָואס אִין מַעֲרָב זַייט פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זֶה יִהְיֶה וגו' דָס זָאל זַיין צוּא אַייךְ דֶער גְבוּל פוּן דָרוֹם זַייט אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִמְצָא הָאט שֵׁבֶט יְהוּדָה גְהַאט גַאנְץ דָרוֹם זַייט אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל פוּן מִזְרַח בִּיז מַעֲרָב׃ (ה) וּגְבוּל קֵדְמָה אוּנ דֶער גְבוּל

פוּן

יָם הַמֶּלַח עַד־קְצֵה הַיַּרְדֵּן וּגְבוּל לִפְאַת
צָפוֹנָה מִלְּשׁוֹן הַיָּם מִקְצֵה הַיַּרְדֵּן׃ ו וְעָלָה
הַגְּבוּל בֵּית חָגְלָה וְעָבַר מִצְּפוֹן לְבֵית
הָעֲרָבָה וְעָלָה הַגְּבוּל אֶבֶן בֹּהַן בֶּן־
רְאוּבֵן׃ ז וְעָלָה הַגְּבוּל ׀ דְּבִרָה מֵעֵמֶק
עָכוֹר וְצָפוֹנָה פֹּנֶה אֶל־הַגִּלְגָּל אֲשֶׁר־
נֹכַח לְמַעֲלֵה אֲדֻמִּים אֲשֶׁר מִנֶּגֶב לַנָּחַל

תרגום

קִידוּמָא יַמָּא דְמִלְחָא עַד
סְיָפֵי יַרְדְּנָא וּתְחוּמָא
לְרוּחַ צִפּוּנָא מִכֵּיף יַמָּא
מִסְיָפֵי יַרְדְּנָא׃ ו וְסָלֵיק
תְּחוּמָא לְבֵית חָגְלָה
וְעָבַר מִצִּפּוּנָא לְבֵית
מֵישְׁרָא וְסָלֵיק תְּחוּמָא
לְאֶבֶן בּוֹהַן בַּר רְאוּבֵן׃
ז וְסָלֵיק תְּחוּמָא לִדְבִיר
מִמֵּישַׁר עָכוֹר וְצִפּוּנָא
מִתְפְּנֵי לְגִלְגָּלָא דִּלְקֳבֵיל
מִסְקָנָא דַאֲדֻמִּים
דְּמִדָּרוֹם לְנַחְלָא וְעָבַר
תחומא

רש"י

לארץ כלה מסעי: עד קצה הירדן׳ רחבו של גבול יהודה אינו אלא כנגד ים המלח עד מקום שהירדן נופל בים המלח שהירדן אף הוא במיצר מזרח של ארץ כנען כמו שנא׳ באלה מסעי במיצר מזרחי וירד הגבול הירדנ׳ והיו תוצאותיו ים המלח שהוא במקצוע: וגבול לפאת צפונה. הוט מיצר המתוח למיצר לפון מן המזרח למערב מלשון לים המלח ממקום שהירדן נופל בו שאמרנו שם כלה רוחב גבול מיצר המזרחי ועלה לצד המערב בית הגלה ועבר החוט מלפון לבית הערב׳ בדרומ׳ של א״י בית הערב׳ נמלא בית הערב׳ בתוך גבול יהוד׳ לפנים מן החוט: (ו) ועלה הגבול אבן בהן׳ כל מה שהולך עד ירושלים הוא עולה: (ז) ועלה הגבול דבירה מעמק עכור׳ שהיה עמק עכור בין אבן בהן לדביר: וצפונה פונה אל הגלגל׳ וכשהגיע כנגד הגלגל מרחיב הגבול ויולא הוט המיצר לצד הלפון אל הגלגל אשר הוא נוכח מעלה אדומים אשר המעל׳ בדרום הנחל נמצא הנחל חוץ מן החוט שלא בגבול יהודה: מנגב לנחל. עמק ומדרון היה בלא מים:

רד"ק

(ו) אבן בהן בן ראובן. אדון המקום היה שמו בוהן בן ראובן וכן תרגם יונתן בר ראובן ושם המקום אבן אולי היתה שם אבן גדולה לסימן לגבול המקום: (ז) אל הגלגל אשר נכח למעלה אדמים. נקרא המקום גלגל ונקרא גלילות לענין ידוע אצלם ואדומים גם כן שם מקום נקרא כך לענין ידוע אצלם, ובת״י למסקנא דאדמים: אל עין רוגל. ת״י לעין קצרא וקצרא בדברי רז״ל הוא כובס הבגדים ות״י שדה כבוס חקל משטא קצריא ונקרא הכובס רוגל לפי שמשפשף הבגדי׳ ברגליו

ועבר

מנחת שי

(ו) אבן בהן בה״א לא בהי״ת וכן דלקמן סימן י״ח ע״ש:

מצודת דוד

עד קצה הירדן. קלהו הדרומי הנופל בהים (אולם מבס הלך הירדן בפאת הדרומי כלפי המערב ונפל בים הגדול כן אמרז״ל (בכורות נ״ה) ובזה ניחא מ״ש ויסע לוט מקדם (ברהשית י״ג) כי פנה למערב לככר הירדן שכלפי המערב וניחא מ״ש ויבאו כו׳ בעבר הירדן (שם נ׳) ור״ל בעבר הירדן שכלפי המערב כי לא היה לוכך להם ללכת בדרך עבר הירדן המזרחי): וגבול לפאת צפונה. מן המזרח כלפי המערב: מלשון הים. הפונה לפונה והוא מקום הירדן הפונה לדרום: (ו) בית חגלה. ר״ל מלפונה כמוזכר בגבולי בנימין: מצפון וגו׳. א״כ בית הערבה היתה לפנים מן המיצר וליהודה תחשב (ואף כי בית הערבה נמנה היא בנחלת בנימין ל״ל בנים היו בבה אחד והיה לאחה שם קו להבדיל ביניהן ולא הוזכר במקלת וכ״ל ל״ל בכ״מ בנזכר פעמים ובלם שם מקום אחד הן בנחלה בבט אחד הן בנחלת בני בבטים): (ז) מעמק עכור. כי מאבן בהן בן ראובן בא הגבול לעמק עכור עם בלא נזכר ומעלמו יובן: וצפונה פונה. כשבא הגבול מול הגלגל היה חוט המיצר מרחיב ויולא לצד לפון אל הגלגל אשר היא נוכח מעלה אדומים אשר המעלה ההיא עומדת בדרום הנחל והגבול הלך מהגלגל

מצודת ציון

(ו) אבן בוהן. הוא שם מקום: בן ראובן. ע״ל איש ששמו לאוכן וכן מכין סימון (ירמיה מ״ח): (ז) נוכח. נגד:

פירוש ע״ט

פון שֵׁבֶט יְהוּדָה אוּף מִזְרַח זַייט אִיז גְוֶועֶן יָם הַמֶּלַח
עַד קְצֵה הַיַּרְדֵּן דֶר גַאנְצֶער יָם בִּיז אוּנ עֶק יַרְדֵּן דְהַיְינוּ
בִּיז אוּנ דֶעם אוֹרְט וְוִי דֶער יַרְדֵּן פַאלְט אַרַיין אוּנ
יָם הַמֶּלַח וָוארוּם דֶער יַרְדֵּן אִיז אוֹךְ גֶגַאנְגֶן אוֹיף
מִזְרַח זַייט פוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּגְבוּל לִפְאַת צָפוֹנָה אוּנ דֶר
גְבוּל שֵׁבֶט יְהוּדָה אוּף צָפוֹן זַייט אִיז גְוֶועֶן מִלְּשׁוֹן הַיָּם פוּן דֶעם שְׁטְרָאם פוּן דֶעם יָם הַמֶּלַח מִקְצֵה הַיַּרְדֵּן פוּן
דֶעם עֶק יַרְדֵּן וְוִיא עֶר פַאלְט אַרַיין אִין יָם הַמֶּלַח׃ (ו) וְעָלָה הַגְּבוּל בֵּית חָגְלָה אוּנ דֶער גְבוּל אִיז אוּף גֶגַאנְגֶן
פוּן מִזְרַח קַיין מַעֲרָב בִּיז בֵּית חָגְלָה אוּנ אִיז אִיבֶּער גְפָארֶען פוּן צָפוֹן זַייט צוּ בֵּית הָעֲרָבָה וְעָלָה הַגְּבוּל אוּנ
דֶער גְבוּל אִיז אוּף גֶגַאנְגֶן צוּ אֶבֶן בֹּהַן בֶּן רְאוּבֵן׃ (ז) וְעָלָה הַגְּבוּל דְּבִרָה אוּנ דֶער גְבוּל אִיז אוּף גֶגַאנְגֶען
קַיין דְבִיר פוּן עֵמֶק עָכוֹר עֵמֶק עָכוֹר אִיז גְוֶועֶן צְווִישֶׁען אֶבֶן בּוֹהַן אוּנ צְווִישֶׁן דְבִיר וְצָפוֹנָה פּוֹנֶה אוּנ
דֶער גְבוּל הָאט זִיךְ גֶקֶערְט אוּנ דֶער קְרוּם קַיין צָפוֹן זַייט צוּ גִלְגָל אֲשֶׁר נוֹכַח לְמַעֲלֵה אֲדוּמִּים וָוס דֶר גִלְגָל
אִיז אַקֶעגֶן דֶעם אוּף גַאנְג פוּן דֶער שְׁטָאט אֲדוּמִּים וָואס זִיא אִיז פוּן דָרוֹם זַייט צוּא דֶעם טִיפֶן טָאל
וָואס אָן וַואסֶר אִיז דֶער טָאל הָאט נִיט גֶיקֶערְט צוּא גְבוּל יְהוּדָה וְעָבַר הַגְּבוּל אוּנ דֶער גְבוּל אִיז אִיבֶּער
גְפָארִין צוּם וַואסֶר פוּן עֵין שֶׁמֶשׁ וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו אוּנ דוּא אוּם גַאנְג פוּן דֶעם גְבוּל בְּלוֹמַר דֶר עֶק פוּן דֶעם
גְבוּל

לקוטי יקרים

זָאלֶין נָאךְ בְּלַייבִּין וואוֹהְנֶען אִין דֶעם לַאנְד וֶוערְשְׁטוּנְס זָאגְט דֶער פָּסוּק וַיַּעֲבוֹר אַבְרָם בָּאֶרֶץ וְהַכְּנַעֲנִי אָז בָּאָרֶץ. אַבְרָם אִיז אַרַיין גֶעקוּמֶען אוּנ כְּנַעַן אוּנ דֶער כְּנַעֲנִי אוּנ דֶער פְּרִיזִי הָאבִּין אוֹיךְ גֶעוואוֹהְנְט אוּנ לַאנְד אוּנ זֵיי הָאבִּין קַיין שְׁלֶעכְטְס גִיטָאהְן צוּ אַבְרָהָם אוּנ הָאבִּין אִים גֶילָאזְט וואוֹהְנֶען אִין דֶעם לַאנְד. דִי קִינְדֶר פוּן חֵת הָאבִּין גִיזָאגְט צוּ אַבְרָהָם נְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה בְּתוֹכֵנוּ. דו

וְעָבַר הַגְּבוּל אֶל־מֵי עֵין־שֶׁמֶשׁ וְהָיוּ תֹצְאֹתָיו אֶל־עֵין רֹגֵל׃ ח וְעָלָה הַגְּבוּל גֵּי בֶן־הִנֹּם אֶל־כֶּתֶף הַיְבוּסִי מִנֶּגֶב הִיא יְרוּשָׁלִָם וְעָלָה הַגְּבוּל אֶל־רֹאשׁ הָהָר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי גֵי־הִנֹּם יָמָּה אֲשֶׁר בִּקְצֵה עֵמֶק־רְפָאִים צָפוֹנָה׃ ט וְתָאַר הַגְּבוּל מֵרֹאשׁ הָהָר אֶל־מַעְיַן מֵי נֶפְתּוֹחַ וְיָצָא

תרגום

תְּחוּמָא לְמֵי עֵין שֶׁמֶשׁ וַהֲווֹן מַפְקָנוֹהִי לְעֵין קַצְרָה: ח וְסָלֵיק תְּחוּמָא לְחֵילַת בַּר הִנֹּם דִּלְעִיבַר יְבוּס מִדָּרוֹמָא הִיא יְרוּשְׁלֶם וְסָלֵק תְּחוּמָא לְרֵישׁ טוּרָא דְּעַל אַפֵּי חֵילַת הִנֹּם מַעַרְבָא דִּבְסְיָפֵי מֵישַׁר גִּבָּרַיָּא צִפּוּנָא: ט וְיִסְחַר תְּחוּמָא מֵרֵישׁ טוּרָא לְמַבּוּעֵי מֵי נֶפְתּוֹחַ וְנָפֵק לְקִרְוֵי טוּרָא

ה"א ותאר הגבול. [illegible]

רד"ק

בעת שמכבסים: (ח) גי בן הנם. ת"י חילת בר הנם והיה הגיא הזה סמוך לירושלם והוא המקום אשר טמא יאשיהו מפני הגלולים שהיו בו ושם אדוני המקום מקדם בן הנם והנום. ומה שנאמר ועלה הגבול והמקום היה גיא אינו אומר ועלה כנגד הגיא אלא אל המקום שהיה בו הגיא בכל אלה הגבולים הוא אומר ועלה כי ירושלם גבוה מכל הארצות: עמק רפאים. ת"י מישר גבריא והוא שנאמר עליו כמלקט שבלים בעמק רפאים והיה המקום ההוא מאז מקום הגבורים הענקים: (ט) ותאר הגבול. כל ותאר ת"י יסחר כמו ובמחוגה יתארהו שהוא ענין סבוב. מעין מי נפתוח. הוא הנקרא בדברי רז"ל עין עיטם:

רש"י

אל עין רגל. מעיין הכובסים תרגם יונתן עין קצרא וקורא את הכובס רוגל על שם שבועט את בגדי הצמר ברגליו (פולו"ם בלע"ז): (ח) ועלה וגו' גי בן הנם. עודנו עולה מעט עד עין עיטם ומשם והלאה הוא יורד וזהו שאמרו רבותינו ז"ל בשחיט' קדשי' סבור למבנייהו בעין עיטם שהוא גבוה מירושלים מעט: אל כתף היבוסי. כמלאת ירושלים חוץ מן החוט ואינה בגבול יהוד' אלא בגבול בנימין שהוא בצפונו של יהודה: (ט) ותאר. לשון ונסב בעוגל כמו ובמחוגה יתארהו ויונתן תרגם את כולם ויסחר:

רלב"ג

(ח) ועלה הגבול גי בן הנם אל כתף היבוסי מנגב היא ירושלם. ידמה מזה שהמקום שירושלם לא נתחלקה לשבטים ואולם מה שאמר אחר זה ואת היבוסי יושבי ירושלם לא יכלו בני יהודה להורישם וישב היבוסי את בני יהודה בירושלם יורה שירושלם היתה מנחלת בני יהודה כי לא אמר לא יכלו בני ישראל להורישם אך אמר לא יכלו בני יהודה להורישם. ומזה שאמר בנחלת בנימין במנין עריהם אשר נפלו להם בנחלה וצלע האלף והיבוסי היא ירושלם ידמה כי ירושלם היתה מנחלת בני בנימין ולזה נפלה המחלוקת אם נתחלקה ירושלם לשבטים אם לא. כבר יפול ספק במה שזכר בכאן מנחלת בני יהודה שאחר כך נתנו קצת מעריהם למטה שמעון וזכר הספק בזה כי היה חלק בני יהודה רב מהם ויתנחלו בני שמעון בתוך נחלתם איך יתכן והנה היתה זאת החלוקה כלה בגורל על פי ה' ואם נעלם ממנו דבר עד שניתן בתחלה לשבט יהודה יותר מהראוי ואחר כך כשראה שלא הספיק הוכרח לתת לשבט שמעון מנחלת בני יהודה הנה זה לא יתכן שידומה בזה האופן והנראה לנו באמרנו בהתר זה הספק כי תוך גבולות נחלת בני יהודה שהיו מכוונים מאת הש"י היו מן הערים יותר מן הראוי להם ולא נפלו כל הערים ההם לבני יהודה אך נמנו מפני היותם כלם בתוך גבולותיהם ואחר זה ביאר מה

מצודת ציון

(ט) ותאר. ענין הקפה וסביב כמו ובמחוגה יתארהו (ישעיה מ"ד):

מצודת דוד

נכחו אל מעלה אדומים והנחל היה מן החוץ המילך ולחוץ שלא בגבול יהודה: ועבר הגבול. ממעלה אדומים: והיו תוצאותיו וגו'. כלומר עין רוגל היה סוף הגבול בזה הרוחב ומשם והלאה נכנס תוך המילך לפנים ונתקלך הנחלה: (ח) ועלה הגבול. מעין רוגל נכנס הגבול לפנים לצד הדרום ועלה במעלה ההר לגי בן הנם אשר עומד מצד ירושלים בדרומה (וירושלים עצמה היתה מנחלת בנימין אבל לצועה היתה יוצאת מנחלת יהודה ובאה בירושלים) ואמר ל' ועלה כי ירושלים היתה גבוה מכל א"י זולת עין עיטם: היא ירושלים. על היבוסי יאמר: ועלה הגבול אל ראש ההר. עודנו עולה עד מעין מי נפתוח והוא עין עיטם הנזכר בדז"ל: ימה. ההר היה במערבה של גי בן הנם ובקצה הצפוני של עמק רפאים כאלו העמק היה מגבול יהודה: (ט) ויצא אל ערי הר עפרון. ר"ל בעבר

לקוטי יקרים

בִּיזִם בַּיי אוּנְז אַגְעטְלִיכֶער נָשִׂיא. דֶר גִּרְגָּשִׁי אִיז אַוֶועק גִיגַאנְגֶען פוּן לַאנְד כְּנַעַן הָאט אִים הקב"ה גִיגֶעבִּין דָס לַאנְד אַפְרִיקָא. פוּן דַאנֶען קֶענֶען מִיר זֶעהֶן אוּנ וִויסֶען דִי חֲסָדִים וָואס הקב"ה וֶועט טָאהְן מִיט אוּנְז. מַאדָאךְ דִי כְּנַעֲנִים אֲפִילוּ זֵיי דִינֶען נִיט צוּ גָאט אוּנ הָאבִּין קֵיין לִיבְּשַׁאפְט צוּ גָאט אוּנ זֵיי זֶענֶען קֵיין קִינְדֶער פוּן אַבְרָהָם פוּן דֶעסְטְווֶעגִין וַוייל זֵיי הָאבִּין גִיגֶעבִּין כָּבוֹד צוּ אַבְרָהָם. הָאט זֵיי גִיהָאלְפִין דֶער זְכוּת פוּן אַבְרָהָם. דִי יוּדִין וָואס זֵיי זֶענִין דִי קִינְדֶער פוּן אַבְרָהָם אוּנ זֵיי דִינֶען צוּ דֶעם גָאט פוּן אַבְרָהָם אוּנ טִיהֶען צְדָקוֹת אוּנ גְּמִילוּת חֲסָדִים ווִי אַבְרָהָם. וֶועט זֵיי גֶעווִיס הֶעלְפִין דֶער זְכוּת פוּן אַבְרָהָם:

פירוש ע"ט

גְּבוּל אִיז גִוֶוען אֶל עֵין רוֹגֵל בַּייא דֶעם קְוַואל פוּן דִי וֶועשֶׁער אוּנ דְרוּם רוּפְט דֶר פָּסוּק דֶעם וֶועשֶׁר רוֹגֵל דֶען רוֹגֵל אִיז טַייטְשׁ פוּס וֶוען דֶער וֶועשֶׁר וַואשְׁט קְלֵיידֶר פוּן וָואל טְרֶעט עֶר זֵייא מִיט זַיינִי פִּיס: (ח) וְעָלָה הַגְּבוּל גֵּי בֶן הִנּוֹם דֶר גְּבוּל אִיז אוּף גְּגַאנְגֶען צוּ דֶעם טָאל בֶּן הִנּוֹם אֶל כֶּתֶף הַיְבוּסִי מִנֶּגֶב צוּ דֶר זַייט פוּן דֶער שְׁטָאט יְבוּסִי פוּן דָרוֹם זַייט הִיא יְרוּשָׁלַיִם דָאס אִיז יְרוּשָׁלַיִם. נִמְצָא אִיז יְרוּשָׁלַיִם נִיט גִוֶועזְן אוּנ דֶעם גְּבוּל פוּן יְהוּדָה וְעָלָה הַגְּבוּל וגו' אִין דֶר גְּבוּל אִיז אוּף גְגַאנְגֶען אוּף דֶעם שְׁפִּיץ בַּארְג וָוס אִיז פַאר דֶעם טָאל הִנּוֹם אוּיף מַעֲרָב זַייט אֲשֶׁר בִּקְצֵה עֵמֶק רְפָאִים וָואס עֶר אִיז אוּנ עֶק טָאל פוּן דוּא רִיזִין אוּף צָפוֹן: (ט) וְתָאַר הַגְּבוּל מֵרֹאשׁ הָהָר אוּנ דֶער שְׁנוּר פוּן דֶעם גְּבוּל הָאט זִיךְ גְרִינְגֶעלְט אוּנ דֶער קְרוּם פוּן דֶעם שְׁפִּיץ בַּארְג צוּא צָפוֹן זַייט צוּא דֶעם קְוַואל בְּרִינֶען נֶפְתּוֹחַ וְיָצָא אוּנ אִיז גָאךְ וַוייטֶר אַרוּם גְגַאנְגֶען אוּנ דֶער קְרוּם צוּא צָפוֹן זַייט אֶל עָרֵי הַר עֶפְרוֹן צוּ דִי

שטעט

אֶל־עָרֵי הַר־עֶפְרוֹן וְתָאַר הַגְּבוּל בַּעֲלָה
הִיא קִרְיַת יְעָרִים׃ י וְנָסַב הַגְּבוּל מִבַּעֲלָה
יָמָּה אֶל־הַר שֵׂעִיר וְעָבַר אֶל־כֶּתֶף הַר־
יְעָרִים מִצָּפוֹנָה הִיא כְסָלוֹן וְיָרַד בֵּית־
שֶׁמֶשׁ וְעָבַר תִּמְנָה׃ יא וְיָצָא הַגְּבוּל אֶל־
כֶּתֶף עֶקְרוֹן צָפוֹנָה וְתָאַר הַגְּבוּל
שִׁכְּרוֹנָה וְעָבַר הַר־הַבַּעֲלָה וְיָצָא
יַבְנְאֵל וְהָיוּ תֹּצְאוֹת הַגְּבוּל יָמָּה׃ יב וּגְבוּל
יָם הַיָּמָּה הַגָּדוֹל וּגְבוּל זֶה גְּבוּל בְּנֵי־
יְהוּדָה סָבִיב לְמִשְׁפְּחֹתָם׃ יג וּלְכָלֵב בֶּן־
יְפֻנֶּה נָתַן חֵלֶק בְּתוֹךְ בְּנֵי־יְהוּדָה אֶל־
פִּי יְהוָה לִיהוֹשֻׁעַ אֶת־קִרְיַת אַרְבַּע אֲבִי

תרגום

טוּרָא דְעֶפְרוֹן וְיִסְחַר תְּחוּמָא לְבַעֲלָה הִיא קִרְיַת יְעָרִים: י וּמִסְתְּחַר תְּחוּמָא מִבַּעֲלָה לְיַמָּא לְטוּרָא דְשֵׂעִיר וַעֲבַר לְעִיבַר טוּר יְעָרִים מִצִּפּוּנָא הִיא כְּסָלוֹן וְנָחִית לְבֵית שֶׁמֶשׁ וַעֲבַר לְתִמְנָא: יא וְנָפֵק תְּחוּמָא לְעִבַר עֶקְרוֹן לְצִפּוּנָא וְיִסְחַר תְּחוּמָא לְשִׁכְּרוֹן וַעֲבַר לְטוּר בַּעֲלָה וְנָפֵיק לְיַבְנְאֵל וַהֲווֹן מַפְּקָנוֹהִי דִתְחוּמָא לְיַמָּא: יב וּתְחוּם מַעַרְבָא יַמָּא רַבָּא וּתְחוּמָא דֵין תְּחוּם בְּנֵי יְהוּדָה סְחוֹר סְחוֹר לְזַרְעִיתְהוֹן: יג וּלְכָלֵב בַּר יְפֻנֶּה יְהַב חוּלָקָא בְּגוֹ בְּנֵי יְהוּדָה עַל מֵימְרָא דַיְיָ לִיהוֹשֻׁעַ יַת קִרְיַת אַרְבַּע אֲבוּהוֹן דְגִבָּרַיָא

ה"א ולכלב. סמוכה טו:

רש"י

ויצא אל וגו'. החוט יוצא לצד הצפון והגבול הרחיב עד ערי הר עפרון: ותאר הגבול בעלה. אין זה לצד המערב אלא הבליט' לצד צפון: (י) ונסב הגבול מבעלה ימה. ועכשיו חוזר למינו הראשון מן המזרח למערב: אל כתף וגו'. שהיה חוט בצפונו של הר יערים נמצא הר יערים בתוך גבול יהודה לפנים מן החוט: (יא) והיו תוצאות הגבול. סוף המיצר: ימה. אל ים הגדול שהוא מיצר מערבי: (יג) אל פי ה' ליהושע. כמו שאמר הקב"ה

רד"ק

הענק

(יב) הימה הגדול וגבול. וגבול יהודה למערב היה הים הגדול: וגבול ים. כלומר הים הגדול וגבולו היה גבול

רלב"ג

שהיה מאלו הערים לשבט שמעון וזה נתקיים מה שאמר בתורה אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל כמו שבארנו שם:

מצודת דוד

הצפוני והיו משל יהודה: (י) ימה. כלפי המערב: מצפונה. נמצא הר יערים היא כסלון לפנים מן הגבול ומשל יהודה היתה: (יא) צפונה. והיה עקרון לפנים מן הגבול: תוצאות. סוף הגבול כלה אל הים הגדול: (יב) וגבול ים. גבול המערבי מן הצפון אל הדרום: הימה הגדול. הים הגדול היה לגבול: וגבול. ר"ל אף הים יחשבו גם הם לגבול יהודה ונחלתו היו: סביב למשפחותם. ר"ל המסבב נחלת כל משפחותם: (יג) אל פי ה'. ר"ל לא מעצמו נתנו יהושע לכלב כ"א ע"פ ה': אבי הענק. ר"ל ארבע היה אבי הענק ר"ל הגדול

פירוש ע"ט

שטעט פון דעם בארג עפרון וְתָאַר הַגְּבוּל בַּעֲלָה אונ דער גבול הט נאך ווייטער גרינגלט צוא צפון זייט ביז בעלה דאס איז קרית יערים: (י) וְנָסַב הַגְּבוּל וגו' אונ דר גבול הט גירינגילט פון בעלה קיין מערב זייט אֶל הַר שֵׂעִיר צום בארג שעיר וְעָבַר אֶל כֶּתֶף אונ איז איבר גפארן צו דר זייט פון דעם בארג יערים פון צפון זייט דאס איז כסלון וְיָרַד בֵּית שֶׁמֶשׁ אונ הט אראפ גגידערט קיין בית שמש וְעָבַר תִּמְנָה אונ איז איבר גפארן קיין תמנה: (יא) וְיָצָא הַגְּבוּל אונ דער גבול איז ארי"ס גגאנגן אונ דער קרום צו צפון זייט אֶל כֶּתֶף צוא דער זייט פון עקרון פון צפון זייט וְתָאַר הַגְּבוּל שִׁכְּרוֹנָה אונ ער האט גרינגלט אונ דער קרום צוא צפון זייט קיין שכרון וְעָבַר הַר הַבַּעֲלָה אונ איז איבער גפארן צו דעם בארג בעלה וְיָצָא אונ איז ארוס גגאנגן אונ דר קרום צו צפון זייט קיין יבנאל וְהָיוּ תּוֹצְאוֹת הַגְּבוּל יָמָּה אונ דיא אום גאנג פון דעם גבול זענען גוועזן אונ מערב זייט כלומר דר עק פון דעם גבול הט זיך אום גלאזט בייא דעם ים הגדול וואס איז אוף מערב זייט ארץ ישראל: (יב) וּגְבוּל יָם אונ דר גבול מערב זייט פון יהודה איז גוועזן הַיָּמָּה הַגָּדוֹל וּגְבוּל דער גרוסר ים אונ דער גבול פון דעם ים דאס זענין דו קענפים וואס אופן ים זֶה גְּבוּל בְּנֵי יְהוּדָה סָבִיב דאס איז דער גבול פון דו בני יהודה ארום אונ ארום צו זייערי משפחות: (יג) וּלְכָלֵב בֶּן יְפֻנֶּה וגו' אונ צוא כלב בן יפנה האט ער גגעבן אחלק צווישן די בני יהודה אֶל פִּי ה' לִיהוֹשֻׁעַ אזו וויא גאט האט גזאגט צוא יהושע אֶת קִרְיַת אַרְבַּע אֲבִי הָעֲנָק דו שטאט פון ארבע ווס ער איז גוועזן דער פאטר

פון

הָעֲנָק הִיא חֶבְרוֹן׃ יד וַיֹּרֶשׁ מִשָּׁם כָּלֵב
אֶת־שְׁלוֹשָׁה בְּנֵי הָעֲנָק אֶת־שֵׁשַׁי וְאֶת־
אֲחִימַן וְאֶת־תַּלְמַי יְלִידֵי הָעֲנָק׃ טו וַיַּעַל
מִשָּׁם אֶל־יֹשְׁבֵי דְּבִר וְשֵׁם־דְּבִר לְפָנִים
קִרְיַת־סֵפֶר׃ טז וַיֹּאמֶר כָּלֵב אֲשֶׁר־יַכֶּה
אֶת־קִרְיַת־סֵפֶר וּלְכָדָהּ וְנָתַתִּי לוֹ
אֶת־עַכְסָה בִתִּי לְאִשָּׁה׃ יז וַיִּלְכְּדָהּ
עָתְנִיאֵל בֶּן־קְנַז אֲחִי כָלֵב וַיִּתֶּן־לוֹ אֶת־
עַכְסָה בִתּוֹ לְאִשָּׁה׃ יח וַיְהִי בְּבוֹאָהּ
וַתְּסִיתֵהוּ לִשְׁאוֹל מֵאֵת־אָבִיהָ שָׂדֶה

תרגום

דְגִבָּרַיָא הִיא חֶבְרוֹן׃
יד וְתָרֵיךְ מִתַּמָן כָּלֵב יַת תְּלָתָא בְּנֵי גִבָּרַיָא יַת שֵׁשַׁי וְיַת אֲחִימַן וְיַת תַּלְמַי בְּנֵי גִבָּרַיָא׃
טו וּסְלֵיק מִתַּמָן לְוַת יָתְבֵי דְבִר וְשׁוּם דְּבִר מִלְקַדְמִין קִרְיַת אַרְכֵי׃
טז וַאֲמַר כָּלֵב דְּמָחֵי יַת קִרְיַת אַרְכֵי וְיִכְבְּשִׁינַהּ וְאֶתֵּן לֵיהּ יַת עַכְסָה בְּרַתִּי לְאִתּוּ׃
יז וְכַבְשַׁהּ עָתְנִיאֵל בַּר קְנַז אֲחוּהִי דְכָלֵב וִיהַב לֵיהּ יַת עַכְסָה בְּרַתֵּיהּ לְאִתּוּ׃
יח וַהֲוָה בְּמֵיעֲלַהּ וְאַמְלְכְתֵּיהּ לְמִשְׁאַל מִן אֲבוּהָא אַחְסַנְתָּא

ואתרכינת

ת"א עכסה . כב כב . וילכדה עתניאל . כב כב: ותסיתהו. כב:

ותצנח

רד"ק

יהודה לצד מערב וכת"י והחומיה: (טו) ושם דביר לפנים קרית ספר. ארז"ל כי בלשון פרסי קוראין דביר לספר: (יז) עתניאל בן קנז אחי כלב. אמרו רז"ל כי אחיו מאמו הי' כי כלב בן יפונה היה ועתניאל בן קנז. ומה שאמר על כלב הקנזי ייחס אותו לבעל אמו ויתכן לפרש כי אחיו מאביו ומאמו היה והיה שם אביו כלב בן יפונה וקנז כי הרבה נמצאים שתי שמות לאדם אחד והנכון אצלי עוד כי קנז היה שם ראש המשפחה והתיחסו בני המשפחה אליו ובאמרו הקנזי או בן קנז הכל אחד כי רחוק הוא ליחס האדם לבעל אמו כי אפילו למשפחת האם לא מצאנו שיתיחס האדם כי אם לבית אבותיו מה שאמר כל אלה בני מכיר אבי גלעד והיה שגוב ויאיר בני בת מכיר בעבור הערי' שהיו ליאיר בארץ הגלעד אמר כן: (יח) ויהי בבואה. באות בית השמוש ופי' כבואה לבית בעלה ותסיתהו. הסיתה בעלה לשאול מאת אביה שדה ולא רצה הוא לשאול וכשראתה כן ותצנח מעל החמור כלוכר הפילה

רש"י

ליהושע: (יד) ויורש משם כלב. לאחר מיתת יהושע כי עדיין בימי יהושע לא נלכדה חברון כמ"ש בספר שופטים ולא נכתבה כאן אלא מפני החלוק': (טו) קרית ספר. רבותינו אמרו אלו הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה שהחזיר עתניאל בן קנז בפלפולו: (יז) אחי כלב. מאמו:

מנחת שי

(יז) ויתן לו את עכסה. התי"ו בסגול: (יח) ויהי בבואה. בבי"ת: מאת אביה. בס"ם ודפוסים ישנים יש מאריך בת"ס:

מצודת ציון

(יח) ותצנח. ענין נפילה כמו ותצנח בארץ (שופטים ד') וכ"ל

מצודת דוד

שבטנקים: (יח) בבואה. בבית בעלה: ותסיתהו. הסיתה את בעלה

פירוש ע"ט

פון דו ריזין דאס איז חֶבְרוֹן: (יד) וַיּוֹרֶשׁ מִשָּׁם כָּלֵב אֶת שְׁלוֹשָׁה בְּנֵי הָעֲנָק אונ כָּלֵב הָט פַר טְרִיבִין פון דָארְטֶן דוּ דְרַייא קִינְדֶר פון דֶעם רִיז שֵׁשַׁי אונ אֲחִימָן אונ תַּלְמַי יְלִידֵי הָעֲנָק דוּ קִינְדֶר פון דֶעם רִיז רש"י שְׁרַייבְּט אַז כָּלֵב הָאט פַאר טְרִיבִין דִיא רִיזִין פון חֶבְרוֹן אִיז גְוֶועזִין נָאךְ דֶעם אַז יְהוֹשֻׁעַ אִיז גְשְׁטָארְבֶּן וָוארוּם אונ דֶער צַייט פון יְהוֹשֻׁעַ אִיז חֶבְרוֹן נִיט בַּצְווִינְגֶן גְוָוארֶן אַזוֹ וִויא אונ שׁוֹפְטִים שְׁטֵייט נָאר דְרוּם שְׁטֵייט עֶס דָא וַוייל עֶר וִויל דָא אוּם רֶעכִינִין ווי אַזוֹ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז צוּ טֵיילְט גְוָוארֶן: (טו) וַיַּעַל מִשָּׁם אֶל יוֹשְׁבֵי דְבִיר אונ כָּלֵב אִיז אוּף גְגַאנְגֶן פון דָארְטֶן צוּא דוּ זִיצֶר פון דְבִיר וְשֵׁם דְבִיר לְפָנִים קִרְיַת סֵפֶר אונ דֶער נָאמֶן פון דֶער שְׁטָאט סֵפֶר. דוּא חֲכָמִים זָאגִן דָאס וָואס דָא שְׁטֵייט קִרְיַת סֵפֶר מֵיינְט מֶען דוּא דְרַייא טוֹזוּנְד הֲלָכוֹת וָואס זֶענֶן פַאר גֶעסִין גְוָוארֶן אונ דוּ טֶעג פון דֶעם אֲבֵילוּת פון מֹשֶׁה אונ עָתְנִיאֵל בֶּן קְנַז הָאט זַייא אוּם גְקֶערְט מֵחֲמַת זַיין פִּלְפּוּל: (טז) וַיֹּאמֶר כָּלֵב וגו' הָאט כָּלֵב גְזָאגְט דֶר וָואס וֶועט שְׁלָאגֶן דוּ שְׁטָאט קִרְיַת סֵפֶר אונ וֶועט זִי בַּצְווִינְגֶן: אונ נָאךְ דֶעם דְרַשׁ נָאךְ מֵיינְט מֶען דֶר וָוס וֶועט אוּם קֶערִין דוּא דְרַייא טוֹזוּנְד הֲלָכוֹת מֵחֲמַת זַיין פִּלְפּוּל וְנָתַתִּי לוֹ אֶת עַכְסָה בִּתִּי לְאִשָּׁה דֶעם וֶועל אִיךְ גֶעבִין מַיין טָאכְטֶר עַכְסָה פַאר אַיין וַוייבּ: (יז) וַיִּלְכְּדָהּ עָתְנִיאֵל בֶּן קְנַז הָט זִי בַּצְווִינְגֶן עָתְנִיאֵל בֶּן קְנַז דֶר בְּרוּדֶר פון כָּלֵב פון אֵיין מוּטֶר: אוֹדֶר עֶר הָאט אוּם גְקֶערְט דוּא הֲלָכוֹת מֵחֲמַת זַיין פִּלְפּוּל וַיִּתֶּן לוֹ הָאט עֶר אִים גְגֶעבֶּן זַיין טָאכְטֶר עַכְסָה פַר אַיין וַוייבּ: (יח) וַיְהִי בְּבוֹאָהּ אונ עֶס אִיז גְוֶועזִין אונ אִיר קוּמֶן צוּ אִיר מַאן וַתְּסִיתֵהוּ לִשְׁאוֹל מֵאֵת אָבִיהָ שָׂדֶה הָט זִיא אִים אָן גְרֶעט עֶר זָאל בֶּעטִין פון אִיר פָאטֶר אַיין פֶעלְר. הָאט עֶר נִיט גְוָואלְט בֶּעטִין אִיז זִיא אַלֵיין גְגַאנְגֶן בֶּעטִן וַתִּצְנַח מֵעַל הַחֲמוֹר אונ הָאט זִיךְ אַרָאפּ גְנֵייגְט פון דֶעם אֵייזוּל צוּא פַאלִין צוּ דוּא פִיס פון אִיר פָאטֶר וַיֹּאמֶר לָהּ כָּלֵב הָאט כָּלֵב גְזָאגְט

וַתִּצְנַח מֵעַל הַחֲמוֹר וַיֹּאמֶר־לָהּ כָּלֵב
מַה־לָּךְ׃ יט וַתֹּאמֶר תְּנָה־לִּי בְרָכָה כִּי
אֶרֶץ הַנֶּגֶב נְתַתָּנִי וְנָתַתָּה לִי גֻּלֹּת מָיִם
וַיִּתֶּן־לָהּ אֵת גֻּלֹּת עִלִּיּוֹת וְאֵת גֻּלֹּת
תַּחְתִּיּוֹת׃ כ זֹאת נַחֲלַת מַטֵּה בְנֵי־יְהוּדָה
לְמִשְׁפְּחֹתָם׃ כא וַיִּהְיוּ הֶעָרִים מִקְצֵה
לְמַטֵּה בְנֵי־יְהוּדָה אֶל־גְּבוּל אֱדוֹם
בַּנֶּגְבָּה קַבְצְאֵל וְעֵדֶר וְיָגוּר׃ כב וְקִינָה
וְדִימוֹנָה וְעַדְעָדָה׃ כג וְקֶדֶשׁ וְחָצוֹר
וְיִתְנָן׃ כד זִיף וָטֶלֶם וּבְעָלוֹת׃ כה וְחָצוֹר
חֲדַתָּה וּקְרִיּוֹת חֶצְרוֹן הִיא חָצוֹר׃

תרגום

וְאִתְרְכִינַת מֵעַל חֲמָרָא
וַאֲמַר לַהּ כָּלֵב מַה לִיךְ׃
יט וַאֲמַרַת הַב לִי
אַחְסַנְתָּא אֲרֵי לַאֲרַע
דָרוֹמָא יְהַבְתַּנִי וְתִתֵּן לִי
אֲתַר בֵּית שַׁקְיָא דְמַיָא
וִיהַב לַהּ יַת בֵּית שַׁקְיָא
עִילָאָה וְיַת בֵּית שַׁקְיָא
תַּחְתָּאָה׃ כ דָא אַחְסָנַת
שִׁבְטָא דִבְנֵי יְהוּדָה
לְזַרְעִיַתְהוֹן׃ כא וַהֲוָה
קִרְוַיָא מִסְיָפֵי לְשִׁבְטָא
דִבְנֵי יְהוּדָה עַל תְּחוּם
אֱדוֹם בְּדָרוֹמָא קַבְצְאֵל
וְעֵדֶר וְיָגוּר׃ כב וְקִינָה
וְדִימוֹנָה וַעֲדְעָדָה׃
כג וְקֶדֶשׁ וְחָצוֹר וְיִתְנָן׃
כד זִיף וָטֶלֶם וּבְעָלוֹת׃
כה וְחָצוֹר חֲדַתָּה וּקְרִיּוֹת
חֶצְרוֹן הִיא חָצוֹר׃

אמם

ת״א תנה לי ברכה . שם : וקינה ודימונה . גיטין ז: זיף וטלם. סוטה מח:

רש״י

(יח) ותצנח · ואתרכינת הטתה עצמה ליפול לרגליו : (יט) תנה לי ברכה · פרנסה : ארץ הנגב · חרבה כמו חרבו פני האדמה ומתרגם נגיבו · שייק״א בלע״ז (ועשי״ג בל״א) דיר׳ (טראקן) בית מנוגב מכל טוב אדם שאין בו אלא תורה : נתתני · נתת לי כמו דברו לשלום דבר אליו בני ישאוני ישאו ממני ובשלם בשל להם : גלת · מעיינות : (כא) ויהיו הערים מקצה למטה בני יהודה · בגבול מטה יהודה הוא שאמרו רבותינו לא מנה יהושע אלא עיירות העומדות על הגבולים :

רד״ק אמם

עצמה מעל החמור שהיתה רוכבת עליו . ות״י ואתרכינת וכן תרגו׳ ותפל מעל הגמל : (יט) ברכה , ת״י אחסנתא ויתכן לפרש ברכה ממש שהיא תוספת טובה כלומר שיוסיף לו על מה שנתן לה כי ידמה שנתן לה ארץ צמאה ויבשה וזהו שאמרה ארץ הנגב נתתני תרגום חרבו המים נגיבו מיא ושאלת שיתן לה עוד השדה שהיו בו גלות המים להשקות ארץ הנגב שנתן לה ופי׳ נתתני נתת לי . ויש לפרש עוד ברכה כמו ברכה בצרי וי״ת ארץ הנגב ארי לארע דרומה יהבתני. ופי׳ גלות מים מעיינות כמו גל נעול או פירוש בריכות מים המכונסין וי״ת בית שקיא : (כא) ויהיו הערים מקצה,למטה בני יהודה, פירוש כמו הפוך ויהי מקצה הערים למטה בני יהודה אל גבול אדום בנגבה ולפיכך נקדו בצרי לפי שהוא סמוך ובאמרו מקצה הוא שאמרו רז״ל לא מנה יהושע אלא הערים העומדות על הגבולים:

מצודת דוד

ופתה אותו לתת לה רשות שתשאל היא שדה מאביה : ותצנח מעל החמור . הפילה עצמה מעל החמור לנפול לארץ : מה לך . מה נחסר לך אשר תרצה לשאול עליו : (יט) כי ארץ הנגב נתתני . חלקת השדה אשר נתתי לי מאז היא ארץ נגובה מבלי מעיני מים : ונתת לי . לזה אשאל אשר תתן לי חלקת שדה ובה מעין מים : את גלות . נתן לה שדה עם מעין ממעל ועם מעין מתחת : (כ) למשפחותם . הנחלק לכל משפחה לבד : (כא) מקצה . העומדים מקצה נחלת יהודה אצל גבול אדום בדרומה של יהודה : (כה) וחצור וגו׳ . ארבע עיירות במקרא זה האמור א׳ חדתה ב׳ קריות

מצודת ציון

הפילה עצמה בכח וכאלו נטלה בארץ :(יט) ברכה, מתנה ומנחה כמו קח נא את ברכתי (בראשית ל״ג) : הנגב . ענין יובש כמו כסופות בנגב (ישעיה כ״א) : נתתני . נתת לי : גלות . מעין כמו גל נעול (ש״ה ד׳) ונקרא כן ע״ש סבובו וגלגלו : את.עם : עליות. מל׳ עליון :

פירוש ע״ט

צו איר וָוס איז דִיר : (יט) וַתֹּאמֶר תְּנָה לִי בְרָכָה הָאט
זִיא גְזָאגְט גִיבּ מִיר אַמַתָּנָה אִיךְ זָאל מִיךְ קֶענֶן פוּן
אִיר מְפַרְנֵס זַיין כִּי אֶרֶץ הַנֶּגֶב נְתַתָּנִי דֶען אַיין טְרוּקִין
לַאנְד הָאסְט דוּ מִיר גְגֶעבֶּן כְּלוֹמַר אַיין מַאן וָוס
קֶען נָאר תּוֹרָה לֶערְנֶען אוּנ קֶען מִיר קַיין פַּרְנָסָה נִיט
גֶעבֶּן . דָרוֹם וְנָתַתָּה לִי גוּלוֹת מָיִם זָאלְסְט דוּ מִיר גֶעבֶּן
קְוַואל וַואסֶרְן כְּלוֹמַר אַיין אוֹרְט וָואס אִיךְ זָאל
מִיךְ קֶענֶין דֶר פוּן מְפַרְנֵס זַיין וַיִּתֶּן לָהּ וגו׳ הָאט עֶר
אִיר גֶגֶעבֶּן דִי אוֹבֶּרְשְׁטִי קְוַואלֶן אוּנ דִי אוּנְטֶרְשְׁטִי
קְוַואלֶן : (כב) זֹאת נַחֲלַת מַטֵּה בְּנֵי יְהוּדָה דָאס אִיז דִי
נַחֲלָה פוּן דֶעם שֵׁבֶט יְהוּדָה צוּ זַייעֶרִי מִשְׁפָּחוֹת
(כא) וַיִּהְיוּ הֶעָרִים אוּנ דוּא שְׁטֶעט זֶענֶן גְוֶועזֶן מִקְצֵה
מַטֵּה בְּנֵי יְהוּדָה פוּן דֶעם עֶק גְבוּל וָואס צוּם שֵׁבֶט
בְּנֵי יְהוּדָה אֶל גְּבוּל אֱדוֹם בַּנֶּגְבָּה בַּייא דֶעם גְבוּל פוּן
אֱדוֹם אוּף דָרוֹם זַייט קַבְצְאֵל אוּנ עֵדֶר אוּנ יָגוּר :
(כב) וְקִינָה אוּנ קִינָה אוּנ דִימוֹנָה אוּנ עַדְעָדָה :
(כג) וְקֶדֶשׁ אוּנ קֶדֶשׁ אוּנ חָצוֹר אוּנ יִתְנָן : (כד) זִיף
זִיף אוּנ טֶלֶם אוּנ בְּעָלוֹת : (כה) וְחָצוֹר אוּנ חָצוֹר אוּנ
חֲדַתָּה אוּנ קְרִיּוֹת . חֶצְרוֹן אוּנ חֶצְרוֹן דָאס אִיז
חָצוֹר : (כו) אֲמָם אֲמָם אוּנ שְׁמַע אוּנ מוֹלָדָה :
איר

כו אֲמָם וּשְׁמַע וּמוֹלָדָה׃ כז וַחֲצַר גַּדָּה
וְחֶשְׁמוֹן וּבֵית פָּלֶט׃ כח וַחֲצַר שׁוּעָל וּבְאֵר
שֶׁבַע וּבִזְיוֹתְיָה׃ כט בַּעֲלָה וְעִיִּים וָעֶצֶם׃
ל וְאֶלְתּוֹלַד וּכְסִיל וְחָרְמָה׃ לא וְצִקְלַג
וּמַדְמַנָּה וְסַנְסַנָּה׃ לב וּלְבָאוֹת וְשִׁלְחִים
וְעַיִן וְרִמּוֹן כָּל־עָרִים עֶשְׂרִים וָתֵשַׁע
וְחַצְרֵיהֶן׃ לג בַּשְּׁפֵלָה אֶשְׁתָּאוֹל וְצָרְעָה
וְאַשְׁנָה׃ לד וְזָנוֹחַ וְעֵין גַּנִּים תַּפּוּחַ וְהָעֵינָם׃
לה יַרְמוּת וַעֲדֻלָּם שׂוֹכֹה וַעֲזֵקָה׃
לו וְשַׁעֲרַיִם וַעֲדִיתַיִם וְהַגְּדֵרָה וּגְדֵרֹתָיִם
עָרִים אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן׃ לז צְנָן

תרגום

כו אֲמָם וּשְׁמַע וּמוֹלָדָה׃ כז וַחֲצַר גַּדָּה וְחֶשְׁמוֹן וּבֵית פָּלֶט׃ כח וַחֲצַר שׁוּעָל וּבְאֵר שֶׁבַע וּבִזְיוֹתְהָ׃ כט בַּעֲלָה וְעִיִּים וָעֶצֶם׃ ל וְאֶלְתּוֹלַד וּכְסִיל וְחָרְמָה׃ לא וְצִקְלַג וּמַדְמַנָּה וְסַנְסַנָּה׃ לב וּלְבָאוֹת וְשִׁלְחִים וְעַיִן וְרִמּוֹן כָּל קִרְוַיָּא עַשְׂרִין וְתֵשַׁע וּפַצְחֵיהֶן׃ לג בִּשְׁפֵלְתָּא אֶשְׁתָּאוֹל וְצָרְעָה וְאַשְׁנָה׃ לד וְזָנוֹחַ וְעֵין גַּנִּים תַּפּוּחַ וְהָעֵינָם׃ לה יַרְמוּת וַעֲדֻלָּם שׂוֹכֹה וַעֲזֵקָה׃ לו וְשַׁעֲרַיִם וַעֲדִיתַיִם וְהַגְּדֵרָה וּגְדֵרוֹתָיִם קִרְוִין אַרְבַּע עַסְרֵי וּפַצְחֵיהֶן׃ לז צְנָן

ת"א וצקלג ומדמנה. גיטין ו: תפוח והעינם. סוטה י:

רד"ק

(לב) כל ערים עשרים ותשע. ובפרטם תמצא ל"ח והתשע היתרים היו לבני שמעון וספרם בנחלת בני יהודה בפרט לפי שהיו בנחלת בני יהודה כמו שאמר ויהי נחלתם בתוך נחלת בני יהודה ושם כתיב אלה הערים היתרים לשמעון באר שבע וחצר שועל בלה והיא בעלה שכתוב הנה ועצם ואלתולד ובתול זהו וכסיל שכתוב הנה וחרמה וצקלג ועין ורמון והנה הם עשר בזות תמנין והם מנויות בנחלת בני שמעון ואין לנו נותרות אלא תשע אלא נאמר כי בלה אינו בעלה ובתול אינו כסיל אף על פי שהוא נראה כן ועוד יש ערים ספורות למטה שמעון בנחלת יהודה והם גם כן ספורות בנחלת בני שמעון והם עתר ועשן כמו שכתוב וצקלג שזכר הנה לבני יהודה וזוכר אותה גם כן לבני שמעון ואנו רואים כי מיום שישב בה דוד היתה למלכי יהודה נאמר כי לקחוה בני ישראל בעת כבוש הארץ ונפלת לחלק שמעון ואחר כך לקחה מלך גת מהם עד שישב דוד בה על כן היתה למלכי יהודה מהיום ההוא והלאה: (לה) שוכה ועזקה. ועוד זוכר למטה שוכה וכן אשנה זוכר אותה בב' מקומות נקראים בשם אחד והיה לאחד מהם שם לווי להבדיל ביניהם ולא נזכר בכתוב: (לו) ערים ארבע עשרה. ובפרטן

רש"י

(לב) כל ערים עשרים ותשע. ובפרטן אתה מוצא שלשים ושמונה אלא אלה היתרות נטלו בני שמעון מחבל בני יהודה ונזכרות הם בנחלת שמעון באר שבע ומולד' וחצר שועל ועצם ואלתולד וחרמה וצקלג ועין ורמון הרי תשע היתרות המניות כאן: (לו) ערים ארבע עשרה. ובפרטן חמש עשרה אומר אני תפוח והעינם אחד הוא וזה

מנחת שי

(כח) ובזיותיה. חד מן מלין דסוף תיבותא יה ולא מפקי' ה' וסימן נמסר במ"ג סוף (פרשת בשלח):

מצודת דוד

ג' אלפין היא אלוף ד' ולא זהו אלוף האמור בתחלת המקרא ולא זהו האמור במקרא שלפני פניו: (לב) עשרים ותשע. ובפרטן תמצא ל"ח וזהו לפי שתשעה מהן לא נשארו לבני יהודה כי בני שמעון לקחום מהכלל יהודה ונזכרות הנה בנחלת בני שמעון והם באר שבע ומולדה חצר שועל ועצם ואלתולד וחרמה וצקלג ועין ורמון: וחצריהן. ומלבד חצריהן: (לו) והגדרה וגדרתים. היא עיר אחת ונקראת בשתי השמות: (לז) צנן וגו'. גם אלו עמדו בשפלה אילם במחוז

פירוש ע"ט

(כז) וַחֲצַר גַּדָּה אונ חֲצַר גַּדָּה אונ חֶשְׁמוֹן אונ בֵּית פָּלֶט: (כח) וַחֲצַר שׁוּעָל אונ חֲצַר שׁוּעָל אונ בְּאֵר שֶׁבַע אונ בִּזְיוֹתְיָה: (כט) בַּעֲלָה בַּעֲלָה אונ עִיִּים אונ עֶצֶם: (ל) וְאֶלְתּוֹלַד אונ אֶלְתּוֹלַד אונ כְּסִיל אונ חָרְמָה: (לא) וְצִקְלַג אונ צִקְלַג אונ מַדְמַנָּה אונ סַנְסַנָּה: (לב) וּלְבָאוֹת אונ לְבָאוֹת אונ שִׁלְחִים אונ עַיִן אונ רִמּוֹן כָּל עָרִים עֶשְׂרִים וָתֵשַׁע די אַלֶע שְׁטֶעט זֶענֶן גֶעוֶעזֶן נַיין אונ צְוָאנְצִיג וְחַצְרֵיהֶן אונ חוּץ זַייעֶרֶע אוֹפֶענֶע שְׁטֶעט רש"י שְׁרֵייבְּט דָא שְׁטֵייט דָאךְ אוים גֶערֶעכֶענְט אַכְט אונ דְרַייסִיג אִיז דֶער תֵּירוּץ דוא נַיין אִיבְּרִיגֶע הָאבֶּן די בְּנֵי שִׁמְעוֹן גֶנוּמֶען פוּן דֶעם גְבוּל יְהוּדָה אונ זַייא זֶענֶען דֶער מָאנְט אִין דֶעם גְבוּל פוּן שִׁמְעוֹן. אונ דָאס זֶענֶען זַיי בְּאֵר שֶׁבַע אונ מוֹלָדָה אונ חֲצַר שׁוּעָל אונ עֶצֶם אונ אֶלְתּוֹלַד אונ חָרְמָה אונ צִקְלַג אונ עַיִן אונ רִמּוֹן: (לג) בַּשְּׁפֵלָה אונ טָאל זֶענֶען דוּ שְׁטֶעט גֶוֶוען אֶשְׁתָּאוֹל אונ צָרְעָה אונ אַשְׁנָה: (לד) וְזָנוֹחַ וְעֵין גַּנִּים אונ זָנוֹחַ אונ עֵין גַּנִּים תַּפּוּחַ אונ עֵינָם: (לה) יַרְמוּת וַעֲדֻלָּם יַרְמוּת אונ עֲדוּלָּם שׂוֹכֹה אונ עֲזֵקָה: (לו) וְשַׁעֲרַיִם אונ שַׁעֲרַיִם אונ עֲדִיתַיִם אונ הַגְּדֵרָה אונ גְדֵרוֹתָיִם עָרִים אַרְבַּע עֶשְׂרֵה פֶערְצֶן שְׁטֶעט זֶענֶען זַיי גֶוֶען וָוארוּם תַּפּוּחַ אונ עֵינָם אִיז אַיין שְׁטָאט גֶוֶוען וְחַצְרֵיהֶן אונ חוּץ זַייעֶרֶע אוֹפֶענֶע שְׁטֶעט אונ דוא שְׁטֶעט וָואס דָא וַוייטֶער שְׁטֵייט זֶענֶען אוֹךְ גְשְׁטַאנֶען אונ דֶעם טָאל נָאר אוּף

אַיין

וְחָדָשָׁה וּמִגְדַּל־גָּד׃ לח וְדִלְעָן וְהַמִּצְפֶּה
וְיָקְתְאֵל׃ לט לָכִישׁ וּבָצְקַת וְעֶגְלוֹן׃
מ וְכַבּוֹן וְלַחְמָס וְכִתְלִישׁ׃ מא וּגְדֵרוֹת
בֵּית־דָּגוֹן וְנַעֲמָה וּמַקֵּדָה עָרִים שֵׁשׁ־
עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן׃ מב לִבְנָה וָעֶתֶר וְעָשָׁן׃
מג וְיִפְתָּח וְאַשְׁנָה וּנְצִיב׃ מד וּקְעִילָה
וְאַכְזִיב וּמָרֵאשָׁה עָרִים תֵּשַׁע וְחַצְרֵיהֶן׃
מה עֶקְרוֹן וּבְנֹתֶיהָ וַחֲצֵרֶיהָ׃ מו מֵעֶקְרוֹן
וָיָמָּה כֹּל אֲשֶׁר־עַל־יַד אַשְׁדּוֹד וְחַצְרֵיהֶן׃
מז אַשְׁדּוֹד בְּנוֹתֶיהָ וַחֲצֵרֶיהָ עַזָּה בְּנוֹתֶיהָ
וַחֲצֵרֶיהָ עַד־נַחַל מִצְרָיִם וְהַיָּם הַגָּבוֹל
וּגְבוּל׃ מח וּבָהָר שָׁמִיר וְיַתִּיר וְשׂוֹכֹה׃
מט וְדַנָּה וְקִרְיַת־סַנָּה הִיא דְבִר׃ נ וַעֲנָב

הגדול קרי ושוכה קרי

תרגום

נַחְדָשָׁה וּמִגְדַל גָד׃
לח וְדִלְעָן וְהַמִצְפָּה
וְיָקְתְאֵל׃ לט לָכִישׁ
וּבָצְקַת וְעֶגְלוֹן׃ מ וְכַבּוֹן
וְלַחְמָס וְכִתְלִישׁ׃
מא וּגְדֵרוֹת בֵּית דָגוֹן
וְנַעֲמָה וּמַקֵדָה קִרְוִין
שִׁית עַסְרֵי וּפַצְחֵיהֶן׃
מב לִבְנָה וְעֶתֶר וְעָשָׁן׃
מג וְיִפְתָּח וְאַשְׁנָה וּנְצִיב׃
מד וּקְעִילָה וְאַכְזִיב
וּמָרֵאשָׁה קִרְוִין תְּשַׁע
וּפַצְחֵיהֶן׃ מה עֶקְרוֹן
וְכַפְרְנָהָא וּפַצְחָהָא׃
מו מֵעֶקְרוֹן וּמַעַרְבָא כָּל
קִרְוַיָא דְעַל תְּחוּם
אַשְׁדוֹד וּפַצְחֵיהֶן׃
מז אַשְׁדוֹד כַּפְרְנָהָא
וּפַצְחָהָא עַזָא כַּפְרְנָהָא
וּפַצְחָהָא עַד נַחְלָא
דְמִצְרַיִם וְיַמָא רַבָּה
וּתְחוּמֵיהּ׃ מח וּבְטוּרָא
שָׁמִיר וְיַתִּיר וְשׂוֹכֹה׃
מט וְדַנָה וְקִרְיַת סַנָה הִיא
דְבִיר׃ נ וַעֲנָב וְאֶשְׁתְּמֹה
וענים

רש"י

פירושו תפוח והעין שלו היא עין תפוח האמור בנחלת מנשה אל יושבי עין תפוח: (מז) והים הגדול וגבול.

רד"ק

תמצא חמש עשרה ואפשר כי הגדרה וגדרתים עיר אחת: (מז) והים הגדול וגבול, כתיב הגבול כלומר כי הים היה גבולם וקרי הגדול:

מנחת שי

(לח) ויקתאל. נעולם כל קמץ על שני גולים יקרא חטוף ודומה לו ויקדם האמור בסמוך ועוד כלל אחר כשיהיו בני גולים באמצע המלה ויהיה הגוף הבני תחת אות בג"ד כפ"ת הבנית נעה ודגושה דגש קל כמו (בכתוב יכתבו) ודומיהם ונמלאו אלו הבנים דפים יקתאל יקדעם ולולי מפני אחה"ע נרצו מכלל דף ק"ל. וכן יקתאל דמלכים ב׳ י"ד: (לט) ובצקת. הבי"ת בלא מאריך ולכן קריאתו בקמץ חטוף וכן בדפוס ישן כוות בחטף קמץ ממש כדרכו לסמוך על החטפים קמצים: (מז) והים הגבול. הגדול קרי: (מח) ושוכה. כה"ה ומה שכתוב במקצת ספרים ושוכו קרי הוא שלא לצורך:

מצודת דוד

אחרם ולזה מנה אלו לעצמן ואלו לעצמן וכ"כ נאמר בכ"מ במנה אלו לבד ואלו לבד: (מא) וגדרות בית דגון. הן ב׳ עיירות האחת גדרות והשנית בית דגון: (מו) מעקרון וימה וגו׳. מעקרון לצד המערב היה ליהודה כל הערים אשר אצל מקום אשדוד וגם חצרי הערים ההם: (מז) עד נחל מצרים, שהיה בדרומה של יהודה: והים הגדול. ר"ל ועד הים הגדול שהיה במערבו: וגבול. גם גבול הים הם האיים אשר בים אף הם לנחלת יהודה יחשבו:

מצודת ציון

(מה) ובנותיה. הכפרים הסמוכים אליה: (מו) על יד. על מקום כמו יד אבשלום (ש"ב י"ח):

פירוש ע"ט

איין אַנְדֶר אוֹרְט דְרוֹם רֶעבִינְט זֵייא דֶער פָּסוּק בִּזוֹנְדֶר: (לז) צְנָן צְנָן אוּנ חֲדָשָׁה אוּנ מִגְדַל גָּד: (לח) וְדִלְעָן אוּנ דִלְעָן אוּנ מִצְפָּה אוּנ יָקְתְאֵל: (לט) לָכִישׁ לָכִישׁ אוּנ בָּצְקַת אוּנ עֶגְלוֹן: (מ) וְכַבּוֹן אוּנ כַּבּוֹן אוּנ לַחְמָס אוּנ כִתְלִישׁ: (מא) וּגְדֵרוֹת אוּנ גְדֵרוֹת בֵּית דָגוֹן אוּנ נַעֲמָה אוּנ מַקֵדָה עָרִים שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה זֶעכְצֶעהְן שְׁטֶעט וְחַצְרֵיהֶן אוּנ חוֹיף זֵייעֶרִי אוֹפֶנִי שְׁטֶעט: (מב) לִבְנָה לִבְנָה אוּנ עֶתֶר אוּנ עָשָׁן: (מג) וְיִפְתָּח אוּנ יִפְתָּח אוּנ אַשְׁנָה אוּנ נְצִיב: (מד) וּקְעִילָה אוּנ קְעִילָה אוּנ אַכְזִיב אוּנ מָרֵאשָׁה עָרִים תֵּשַׁע נַיין שְׁטֶעט וְחַצְרֵיהֶן אוּנ זֵייעֶרִי אוֹפֶנֶע שְׁטֶעט: (מה) עֶקְרוֹן וגו׳ עֶקְרוֹן אוּנ אִירִי דֶערְפֶר אוּנ אִירִי אוֹפֶנֶע שְׁטֶעט: (מו) מֵעֶקְרוֹן וגו׳ פוּן עֶקְרוֹן אוּנ מַעֲרָב זַייט הָאט גֶקֶערְט צוּא יְהוּדָה כֹּל אֲשֶׁר אַלִי שְׁטֶעט וָוס בַּייא אַשְׁדוֹד אוּנ זֵייעֶרִי אוֹפֶנִי שְׁטֶעט: (מז) אַשְׁדּוֹד בְּנוֹתֶיהָ וַחֲצֵרֶיהָ אַשְׁדוֹד אוּנ אִירִי דֶערְפֶר אוּנ אִירִי אוֹפֶנִי שְׁטֶעט עַזָּה עַזָה אוּנ אִירִי דֶערְפֶר אוּנ אִירִי אוֹפֶנִי שְׁטֶעט עַד נַחַל מִצְרָיִם בִּיז אוּנ דֶעם טַייך פוּן מִצְרַיִם וְהַיָּם הַגָּדוֹל וּגְבוּל אוּנ דֶער גְרוֹסֶר יַם אוּנ זַיין גְבוּל דָאס זֶענֶן דִיא קֶענְפִּים וָואס אוֹפֶן יַם זֶענִין: (מח) וּבָהָר אוּנ אוֹף אַיין בַּארְג זֶענִין דִי שְׁטֶעט גֶוֶועזִין שָׁמִיר אוּנ יַתִּיר אוּנ שׂוֹכוֹ: (מט) וְדַנָּה

וְאֶשְׁתְּמֹה וְעָנִים׃ נא וְגֹשֶׁן וְחֹלֹן וְגִלֹה
עָרִים אַחַת־עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן׃ נב אֲרַב
וְדוּמָה וְאֶשְׁעָן׃ נג וְיָנִים וּבֵית־תַּפּוּחַ
וַאֲפֵקָה׃ נד וְחֻמְטָה וְקִרְיַת אַרְבַּע הִיא
חֶבְרוֹן וְצִיעֹר עָרִים תֵּשַׁע וְחַצְרֵיהֶן׃
נה מָעוֹן ׀ כַּרְמֶל וָזִיף וְיוּטָּה׃ נו וְיִזְרְעֶאל
וְיָקְדְעָם וְזָנוֹחַ׃ נז הַקַּיִן גִּבְעָה וְתִמְנָה
עָרִים עֶשֶׂר וְחַצְרֵיהֶן׃ נח חַלְחוּל בֵּית־צוּר
וּגְדוֹר׃ נט וּמַעֲרָת וּבֵית־עֲנוֹת וְאֶלְתְּקֹן
עָרִים שֵׁשׁ וְחַצְרֵיהֶן׃ ס קִרְיַת־בַּעַל הִיא
קִרְיַת יְעָרִים וְהָרַבָּה עָרִים שְׁתָּיִם
וְחַצְרֵיהֶן׃ סא בַּמִּדְבָּר בֵּית הָעֲרָבָה מִדִּין
וּסְכָכָה׃ סב וְהַנִּבְשָׁן וְעִיר־הַמֶּלַח וְעֵין גֶּדִי
עָרִים שֵׁשׁ וְחַצְרֵיהֶן׃ סג וְאֶת־הַיְבוּסִי

וינום קרי

תרגום

וְעָנִים׃ נא וְגֹשֶׁן וְחֹלֹן
וְגִלֹה קִרְוִין חֲדָא עַסְרֵי
וּפַצְחֵיהֶן׃ נב אֲרַב
וְדוּמָה וְאֶשְׁעָן׃ נג וְיָנוּם
וּבֵית תַּפּוּחַ וַאֲפֵקָה׃
נד וְחֻמְטָה וְקִרְיַת אַרְבַּע
הִיא חֶבְרוֹן וְצִיעֹר קִרְוִין
תְּשַׁע וּפַצְחֵיהֶן׃ נה מָעוֹן
כַּרְמֶל וָזִיף וְיוּטָּה׃
נו וְיִזְרְעֶאל וְיָקְדְעָם
וְזָנוֹחַ׃ נז הַקַּיִן גִּבְעָה
וְתִמְנָה קִרְוִין עֲסַר
וּפַצְחֵיהֶן׃ נח חַלְחוּל בֵּית
צוּר וּגְדוֹר׃ נט וּמַעֲרָת
וּבֵית עֲנוֹת וְאֶלְתְּקֹן
קִרְוִין שִׁית וּפַצְחֵיהֶן׃
ס קִרְיַת בַּעַל הִיא קִרְיַת
יְעָרִים וְהָרַבָּה קִרְוִין
תַּרְתֵּין וּפַצְחֵיהֶן׃
סא בְּמַדְבְּרָא בֵּית מֵישְׁרָא
מִדִּין וּסְכָכָה׃ סב וְנִבְשָׁן
וְקִרְיַת מִלְחָא וְעֵין גֶּדִי
קִרְוִין שִׁית וּפַצְחֵיהֶן׃
סג וְיָת יְבוּסָאֵי יָתְבֵי
ירושלם

מנחת שי

(נב) ארב ודומה. בכמה ספרים כ״י ודומה בדי״ם לא בדל״ת: ואשען. הש״ין בלא דגש: (נג) ויניס. במ״ס ובמקצת ספרים כתיב ויניס וקרי וינוס ובמקצתם כתיב וקרי בוא״ו וכן בס״ת כ״י נכתב בלא למערבאי וינוס כתיב וקרי: *):(נו) ויקדעם. במקצת ספרים כ״י הדל״ת בחט״ף קמץ ועיין מ״ש לעיל על ויקתאל: (סג) לא יוכלו. יכלו קרי:

מצודת דוד

(נה) וזיף. אין זה זיף הסמוך למעלה: (סג) היבוסי. שם האומה:

לקוטי יקרים

(סג) וְאֶת הַיְבוּסִי יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם וגו׳. דֶעם יְבוּסִי וָואס אִיז גִיוֶועזְן אִין יְרוּשָׁלַיִם הָאט מֶען נִיט גִיקֶענְט פַאר טְרַייבִּין. דַארְפִין מִיר ווִיסְּעֶן פַאר וָואס הָאט מֶען דֶעם יְבוּסִי נִיט גִיקֶענְט פַאר טְרַייבִּין. דֶער ילקוט שְׁרַייבְּט רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט וֶוען אַבְרָהָם אָבִינוּ אִיז גִילָאפִין אִין פֶעלְד נֶעמֶען אַאָקְס אוּנ שֶׁעכְטִין צוּ דִי סְעוּדָה וָואס עֶר הָאט גִמַאכְט פַאר דִי מַלְאָכִים. אִיז דֶער אָקְס אַרַיין גְלָאפִין אִין אַקֶעלֶער אִיז אַבְרָהָם אוֹיךְ אַרַיין גִיגַאנְגֶען אִין דֶעם קֶעלֶער הָאט עֶר גִזֶעהְן עֶס בְּרֶענְט אַלִיכְט אוּנ אָדָם מִיט חַוָה לִיגֶען אוֹיף זֵייעֶרֶע בֶּעטִין אוּנ עֶס שְׁמֶעקְט אֲרִיחַ פוּן גַן עֵדֶן. הָאט אַבְרָהָם גִגְלוּסְט עֶר זָאל אוֹיךְ לִיגֶען נֶעבִּין זֵיי וֶוען עֶר וֶועט שְׁטַארְבְּן. דָם

פירוש ע״ט

אוּנ דַנָה אוּנ קִרְיַת סַנָה דָאס אִיז דְבִיר: (נ) וַעֲנָב אוּנ עֲנָב אוּנ אֶשְׁתְּמֹה אוּנ עָנִים: (נא) וְגוֹשֶׁן אוּנ גוֹשֶׁן אוּנ חוֹלוֹן אוּנ גִילֹה עָרִים אַחַת עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן עֶלִיף שְׁטֶעט אוּנ זֵייעֶרֶע אוֹפֶנֶע שְׁטֶעט: (נב) אֲרַב אֲרַב אוּנ דוּמָה אוּנ אֶשְׁעָן: (נג) וְיָנוּם אוּנ יָנוּם אוּנ בֵּית תַּפּוּחַ אוּנ אֲפֵקָה: (נד) וְחוּמְטָה אוּנ חוּמְטָה אוּנ קִרְיַת אַרְבַּע דָאס אִיז חֶבְרוֹן אוּנ צִיעוֹר עָרִים תֵּשַׁע וְחַצְרֵיהֶן נַיין שְׁטֶעט אוּנ זֵייעֶרֶע אוֹפֶנֶע שְׁטֶעט: (נה) מָעוֹן כַּרְמֶל מָעוֹן כַּרְמֶל אוּנ זִיף אוּנ יוּטָּה:

(נו) וְיִזְרְעֶאל וגו׳ אוּנ יִזְרְעֶאל אוּנ יָקְדְעָם אוּנ זָנוֹחַ: (נז) הַקַּיִן הַקַּיִן גִבְעָה אוּנ תִמְנָה עָרִים עֶשֶׂר וְחַצְרֵיהֶן צֶעהְן שְׁטֶעט אוּנ זֵייעֶרֶע אוֹפֶנֶע שְׁטֶעט: (נח) חַלְחוּל חַלְחוּל בֵּית צוּר אוּנ גְדוֹר: (נט) וּמַעֲרָת אוּנ מַעֲרָת אוּנ בֵּית עֲנוֹת אוּנ אֶלְתְּקוֹן עָרִים שֵׁשׁ וְחַצְרֵיהֶן זֶעקְס שְׁטֶעט אוּנ זֵייעֶרֶע אוֹפֶנֶע שְׁטֶעט: (ס) קִרְיַת בַּעַל קִרְיַת בַּעַל דָאס אִיז קִרְיַת יְעָרִים אוּנ רַבָּה עָרִים שְׁתַּיִם וְחַצְרֵיהֶן צְווייא שְׁטֶעט אוּנ זֵייעֶרֶע אוֹפֶנֶע שְׁטֶעט: (סא) בַּמִּדְבָּר אוּנ דֶר מִדְבָּר זֶענִין דוּ שְׁטֶעט גִוֶועזִין בֵּית הָעֲרָבָה וּסְכָכָה: (סב) וְהַנִּבְשָׁן אוּנ נִבְשָׁן אוּנ דִיא שְׁטֶעט זַאלְץ אוּנ עֵין גֶדִי עָרִים שֵׁשׁ וְחַצְרֵיהֶן זֶעקְס שְׁטֶעט אוּנ זֵייעֶרֶע אוֹפֶנֶע שְׁטֶעט: (סג) וְאֶת הַיְבוּסִי אוּנ

יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַםִ לֹא־יוֹכְלוּ בְנֵי־יְהוּדָה לְהוֹרִישָׁם וַיֵּשֶׁב הַיְבוּסִי אֶת־בְּנֵי יְהוּדָה בִּירוּשָׁלַםִ עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ טז א וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל לִבְנֵי יוֹסֵף מִיַּרְדֵּן יְרִיחוֹ לְמֵי יְרִיחוֹ מִזְרָחָה הַמִּדְבָּר עֹלֶה מִירִיחוֹ בָּהָר בֵּית־אֵל׃ ב וְיָצָא מִבֵּית־אֵל לוּזָה וְעָבַר אֶל־

ירושלם לא יכילו בני יהודה לתרכותהון ויתיבו יבוסאי עם בני יהודה בירושלם עד יומא הדין: א ונפק עדבא לבני יוסף מירדנא דיריחו למיא יריחו מדינחא למדברא דסליק מיריחו בטורא לבית אל: ב ונפק מבית אל ללוז ועבר לתחום ארכי

יהיר ואו

רש"י

כמין שבים שקורין אלשי"ש בלע"ז (בל"א איזועלן): (סג) לא יכלו בני יהודה להורישם · שנינו בספרי ר' יהושע בן קרחה אומר יכולים היו אלא שלא היו רשאין מחמת השבועה שנשבע אברהם לאבימלך · ויבוסי זה לא ע"ש האומ' היה אלא מגדל דוד שהיה בירושלים ושמו יבוס ובני אותו מהוז מפלשתים היו וכשכבשו בני יהודה את ירושלים לא הוריש את בני אותו מחוז:

טז (א) ויצא הגורל לבני יוסף · במילר לפונה של גמר כיבושו של יהושע נפל להם הגורל כמו שאמר למטה ובני יוסף יעמדו על גבולם מלפון והרבה מן הארץ היה בין בני יהוד' ובין בני יוסף שנטלו שאר השבטי' אחריה' (ר"ל ביניה') כמו שמלינו בשבט בנימין ויצא גבול גורלם בין בני יהודה ובין בני יוסף: מירדן יריחו למי יריחו מזרחה התחיל הגבול למזרח: המדבר עולה מיריחו · אל המדבר עולה

גבול

רד"ק

(סג) לא יכלו בני יהודה להורישם. כתיב יוכלו כי אף בזמן העתיד לא יוכלו עד שיבא דוד וקרי יכלו כי לא יכלו אז להורישם בעת כבוש הארץ ואמרו רז"ל יכולין היו אלא שלא היו רשאים מפני השבועה שנשבע אברהם לאבימלך והיבוסי הזה לא היה היבוסי משבעה גוים אלא אדם אחד שהיה שמו יבוס והיה מפלשתים מזרע אבימלך ונקרא המקום על שמו יבוס ואנשי המשפחה ההיא יושבי ירושלם היה שמם יבוסי מתיחסים אל יבוס וכן ארונה היבוסי שהיה מלך המקום ההוא ומבצר המקום הזה הוא ציון שהיא בירושלם ועד דוד לא היה נכבש המקום הזה ולדעת רז"ל לא כבשוהו מפני השבועה ודוד הסיר העורים והפסחים שהיו צלמי נחשת וה"ה כתוב בהם דבר השבועה ואחר כך כבש המגדל ההוא ואחר כך קנה דוד את עיר היבוסי לישראל בממכר זהב בכתב לאחוזת עולם שנאמר ויתן דוד לארונה במקום וגו'. ועוד אמרו כי השבועה היתה לי ולניני ולנכדי וכשכבשו בני יהודה את ירושלם היה נכד אבימלך חי עדיין ולא יכלו לכבוש המצודה עדיין מפני השבועה ובימי דוד לא היה עוד הנכד חי ועוד נכתב כזה עוד בספר שמואל ולפי הפשט היה המבצר חזק ולא היה כח לבני יהודה להורישם אולי היתה סבה מאת ה' שלא תלכד המצודה ההיא עד שלוך דוד מלך ישראל כדי שתקרא על שמו לפי שהיה ראש ממלכת ישראל ומה שאמר עד היום הזה יהושע כתב כן כי הוא כתב ספרו לפי הקבלה ובימיו לא הורישם מירושלם ואף בימי דוד מצאנו שהיו שם: (ב) מבית אל לוזה. זה מקום היה שמו בית

מצודת דוד

לא יכלו בני יהודה להורישם . כי גם להם חלק מה בירושלים עם בני בנימין כמ"ש רז"ל רלועה היתה יוצאת מחלקו של יהודה וכו':
טז (א) לבני יוסף. הם מנשה ואפרים ונטלו סמוכים זה לזה אבל כל אחד נטל חלק לבד וגם נחלתם מלאו כל האורך של א"י ממזרח למערב וכמו נחלת יהודה: מירדן יריחו. מן הירדן שאצל יריחו התחיל למשוך הגבול ובא אל מזרח מי יריחו והוא גבול הדרומי מן המזרח כלפי המערב: המדבר עולה מיריחו. ר"ל ממי יריחו עלה אל המדבר ובא בהר בית אל ולא זהו בית אל הקרויה לוז: (ב) לוזה.

פירוש ע"ט

דו לייט פון דעם טורים יְבוּסִי יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם דו זיצר פון יְרוּשָׁלַיִם לֹא יָכְלוּ בְּנֵי יְהוּדָה לְהוֹרִישָׁם האבין דיא בְּנֵי יְהוּדָה ניט גקענט פאר טרייבן אז זייא האבן יְרוּשָׁלַיִם איין גנומן כלומר זיי האבן זיי ניט גטארט פר טרייבן ווארום דיא לייט פון דעם טורים יְבוּסִי נען גוועזן פְּלִשְׁתִּים דוא אייניקליך פון אֲבִימֶלֶךְ דרום האבן זיי ניט גטארט פר טרייבן זיי איבר דר שְׁבוּעָה וואס אַבְרָהָם הט גשווארן צו אֲבִימֶלֶךְ אזו ווי אונ דער תּוֹרָה שטייט וַיֵּשֶׁב הַיְבוּסִי אֶת בְּנֵי יְהוּדָה בִּירוּשָׁלַיִם אונ זענן גזעסן דוא לייט פון דעם טורים יְבוּסִי מיט די בְּנֵי יְהוּדָה אונ יְרוּשָׁלַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה ביז אונ דעם היינטיגן טאג:

לקוטי יקרים

איז גוועזן די מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה . דאמאלס האט אַבְרָהָם גזאגט צו דיא מענטשין פון יְבוּס ער וויל קויפן פון זיי דעם קעלער פאר געלט . פרעגט דער ילקוט זענן זיי דען גוועזן יְבוּסִים זיי זענן דאך גוועזן חִתִּים . נאר ווייל זיי האבן גוואוינט אין די שטאט יְבוּס רופט מען זיי יְבוּסִים . אונ זיי האבן ניט גוואלט פארקויפן . זיי האבן גזאגט צו אַבְרָהָם מיר ווייסן אז הקב"ה וועט געבן דיא לענדר צו דייני קינדר. זאג אונז מיט אַשְׁבוּעָה אז דייני קינדער זאלן ניט אוועק נעמין פון אונז דיא שטאט יְבוּס . אַבְרָהָם האט גשווארן ווי זיי האבן גוואלט . אונ ער האט גקויפט פון זיי דיא מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה . די מענטשן פון יְבוּס האבן גימאכט קופערני בילדער אונ האבן גשריבן אוף די בילדר די שְׁבוּעָה פון אַבְרָהָם אונ האבן גשטעלט דיא בילדר אין גאס . אונ ווען דיא יודן זענן אריין גקומען אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אונ האבן גוואלט איין נעמין דיא שטאט יְבוּס דאס איז יְרוּשָׁלַיִם האבן זייא ניט גקענט . ווייגן די

טז (א) וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל לִבְנֵי יוֹסֵף אונ עס איז ארוס גגאנגן דער גורל צוא דיא בְּנֵי יוֹסֵף אונ צָפוֹן נייט פון דעם אורט ווס יְהוֹשֻׁעַ האט איין גנומן מִיַּרְדֵּן יְרִיחוֹ ער האט זיך אן גהובן פון יַרְדֵּן וואס אקעגן יְרִיחוֹ אונ איז גגאנגן קיין מַעֲרָב צו ביז צו דעם וואסר פון יְרִיחוֹ אוף מִזְרָח זייט הַמִּדְבָּר עוֹלֶה מִירִיחוֹ צו דר מִדְבָּר איז דער גבול אוף גגאנגן פון דר וואסר פון יְרִיחוֹ בְּהַר בֵּית אֵל אויף דעם בארג בֵּית אֵל: (ב) וְיָצָא מִבֵּית אֵל לוּזָה אונ ער איז ארוס גגאנגן פון בֵּית אֵל קיין לוּז וְעָבַר אונ איז איבר גפארן צום גבול פון אַרְכִּי

גבול הארכי עטרות: ג וירד ימה אל
גבול היפלטי עד־גבול בית־חרון
תחתון ועד־גזר והיו תצאתו ימה:
ד וינחלו בני־יוסף מנשה ואפרים: ה ויהי
גבול בני־אפרים למשפחתם ויהי גבול
נחלתם מזרחה עטרות אדר עד־בית
חרון עליון: ו ויצא הגבול הימה
המכמתת מצפון ונסב הגבול מזרחה
תאנת שלה ועבר אותו ממזרח ינוחה:

תוצאתיו קרי

ארכי לעטרות: ג ונחית לימא לתחום יפליט עד תחום בית חורון ארעאה ועד גזר והוון מפקנוהי לימא: ד ואחסינו בני יוסף מנשה ואפרים: ה והוה תחום בני אפרים לזרעיתהון והוה תחום אחסנתהון מדינחא עטרות אדר עד בית חורון עילאה: ו ונפק תחומא לימא למכמתת מצפונא ומסתחר תחומא מדינחא לתאנת שלה ועבר ליה ממדנח

רד"ק

אל ואינו המקום שקרא יעקב אבינו בית אל כי אחר שמו לוז והנה הוא אומר שיצא הגבול מבית אל ללוז ומגבול בנימין היה לוז כמו שאומר בנחלת בנימין ועבר משם הגבול לוזה אל כתף

רש"י

הגבול מירחו ובא לו לצד מערב לבית אל: (ה) מזרחה עטרות אדר. למזרח מתחיל מעטרות אדר ומשם רוחב תהומו עד בית חורון הרי רחבו: (ו) ויצא הגבול הימה. ארכו היתה לצד המערב אל המכמתת מצפון של המכמת' הולך החוט: ונסב הגבול · מתפשט רוחב התחו' לצד צפון והחוט יוצא כבליעתו במזרחה של תאנת שלה: ועבר אותו. ועבר הגבול את תאנת שילה ועבר החוט ממזרח של

מנחת שי

טז (ג) גזר והיו תצאתו . חיו ק' ובמקצת ספרים מלא וא"ו כתר תיו קמייתא המגס ע"פ המסורת הפרסת מפני דהוי להיות חסר הנמסר עם כל אוריתא תוצאותיו כתיב . אל גבול היפלטי שהוא פסוק זה תוצאתו כתיב אל ככף בים תגלה בימן י"ח (יט) תוצאותיו כתיב ובהרת תוצאתיו כתיב: גזר והיו תוצאתו ימה . בס"א הימה ולא יתכן שבסימן ג' דנמסר על הימה שבספיפא ואין זה בחוכם והוי יודע דהתם במ"ג נמסר הימה ו' וטעות הוא וצריך להגיה ז' ולהוסיף וגבול ים והימה דלעיל בסימן ט"ו: (ה) עד בית חורן . במלא ו' יש כל החלופים הבייכים בחסר ויחיד במקצת ספרים חסר דחסר ומקצתם מלא דמלא וי"ס מלא

מצודת דוד

ר"ל מנגב לוז כמ"ש בגבול בנימין: (ג) ימה . לצד המערב: עד גבול וגו' . ר"ל מנגב לבית חורון התחון: תוצאותיו . סוף הגבול בלה אל הים הגדול: (ד) וינחלו . בהלוקה היא נחלו מנשה ואפרים: (ה) למשפחותם . להנחלה הנחלקת לכל משפחותם: מזרחה . גבול הרוחב הפונה למזרח היה מעטרות אדר בעמדה בלפנו של בנימין עד בית חורון עליון בעמדה בנחלת אפרים ולפי שמבית חורון עליון נמשך עוד הגבול כלפי מערב כמ"ש בענין א"כ גם שם היה גבול ברוחב לזה אמר מזרחה ר"ל גבול הרוחב הפונה למזרח ולא הגבול הפונה למערב: (ו) ויצא הגבול הימה . מבית חורון עליון יצא הגבול להמשך עוד כלפי המערב מצפון למכמתת שהיתה מנחלת מנשה: ונסב הגבול . להרוחב כלפי הצפון למזרחה של תאנת שלה ועבר את כל אורך תאנת שלה ולא עבר סמוך לה כ"א ממזרח של ינוחה אשר עמדה למזרחה של תאנת שלה ולא היה מנחלת אפרים לא תאנת שלה ולא ינוחה ומנחלת מנשה היו:

לקוטי יקרים

שבועה פון אברהם . דריבער זאגט דער פסוק דעם יבוסי וואס וואנט אין ירושלים האבען זייא דיא בייגשטין פון יהודה ניט געקענט פאר טרייבן . אבר אין דיא צייט פון דוד המלך האט זיך שון געענדיגט דיא שבועה . דריבער האט דוד גזאגט . כל מכה יבוסי . ווער עס וועט שלאגן דעם יבוסי און ער וועט צו נעמען די בילדר וואס אוף זיי איז גשריבן די שבועה פון אברהם און די בילדר זענין געוועזן צווייא איינר אבלינדר דאס איז דער בילד פון יצחק . וואס ער איז אוף דער עלטער בלינד געווארן . און איין בילד איז געוועזן לאם (הינקעדיג) דאס איז דער בילד פון יעקב וואס ער איז לאם געווארן דורך דעם מלאך . און מען האט די בילדר צו גנומען און מען האט איינגענומען דיא שטאט יבוסי דאס איז ירושלים:

(ו) ונסב הגבול מזרחה תאנת שלה. דער ילקוט שרייבט פאר וואס רופט מען דעם ארט תאנת שלה. תאנת איז דער טייטש אקלאג אטרויער. וויל דר משכן איז גשטאנן אין די לאנד וואס גהער צו בנימין . און אשטיק ערד פון יוסף'ס חלק איז אריין גגאנגן אין בנימין'ס חלק . און אויף דיא שטיק

פירוש ע"ט

ארכי עטרות: (ג) וירד ימה אל גבול היפלטי און האט גינידערט קיין מערב צו דעם גבול פון יפלטי עד גבול ביז און גבול פון דעם הינטערשטין בית חורון און ביז גזר והיו תוצאותיו ימה און זיינע אויס גאנג כלומר דער עק גבול איז גיוועזן צוא מערב זייט: (ד) וינחלו בני יוסף און דעם גבול האבן גירשת די בני יוסף מנשה און אפרים: (ה) ויהי גבול בני אפרים און עס איז גוועזן דער גבול פון דיא בני אפרים צו זייערי משפחות ויהי גבול נחלתם און עס איז גוועזן דער גבול פון זייער נחלה מזרחה אוף מזרח זייט הט ער זיך אן גהובן פון עטרות אדר און איז גגאנגן און דער ברייט ביז אין אייבערשטען בית חורון: (ו) ויצא הגבול הימה און דר גבול איז ארוס גגאנגן און דער לענג קיין מערב זייט המכמתת מצפון פון צפון זייט פון מכמתת ונסב הגבול און ער האט גרינגלט דר גבול און דער קרים קיין צפון זייט ביז ער איז גקומן מזרחה אוף מזרח זייט פון תאנת שילה ועבר אותו און דער גבול איז איבר גפארין איבר תאנת שילה

ז וְיָרַד מִיָּנוֹחָה עֲטָרוֹת וְנַעֲרָתָה וּפָגַע
בִּירִיחוֹ וְיָצָא הַיַּרְדֵּן: ח מִתַּפּוּחַ יֵלֵךְ
הַגְּבוּל יָמָּה נַחַל קָנָה וְהָיוּ תֹצְאֹתָיו
הַיָּמָּה זֹאת נַחֲלַת מַטֵּה בְנֵי־אֶפְרַיִם
לְמִשְׁפְּחֹתָם: ט וְהֶעָרִים הַמִּבְדָּלוֹת לִבְנֵי
אֶפְרַיִם בְּתוֹךְ נַחֲלַת בְּנֵי־מְנַשֶּׁה כָּל־
הֶעָרִים וְחַצְרֵיהֶן: י וְלֹא הוֹרִישׁוּ אֶת־
הַכְּנַעֲנִי הַיּוֹשֵׁב בְּגָזֶר וַיֵּשֶׁב הַכְּנַעֲנִי
בְּקֶרֶב אֶפְרַיִם עַד־הַיּוֹם הַזֶּה וַיְהִי לְמַס־
עֹבֵד: יז א וַיְהִי הַגּוֹרָל לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה כִּי

תרגום

מִמַּדְנַח לְיָנוֹחַ: ז וְנָחֵית מִיָּנוֹחַ לַעֲטָרוֹת וּלְנַעֲרָתָה וּמָעֲרַע בִּירִיחוֹ וְנָפֵק לְיַרְדְּנָא: ח מִתַּפּוּחַ אָזֵיל תְּחוּמָא לְיַמָּא לְנַחְלָא דְקָנָה וִיהוֹן מַפְּקָנוֹהִי לְיַמָּא דָא אַחְסָנַת שִׁבְטָא דִבְנֵי אֶפְרַיִם לְזַרְעִיָּתְהוֹן: ט וְקִרְוַיָּא דְמַפְרְשָׁן לִבְנֵי אֶפְרַיִם בְּגוֹ אַחְסָנַת בְּנֵי מְנַשֶּׁה כָּל קִרְוַיָּא וּפַצְחֵיהֶן: י וְלָא תָרִיכוּ יַת כְּנַעֲנָאֵי דְיָתֵיב בְּגָזֶר וִיתִיבוּ כְנַעֲנָאֵי בְּגוֹ בֵּית אֶפְרַיִם עַד יוֹמָא הָדֵין נַהֲווֹ לְמַסְּקֵי מִסִּין פָּלְחִין: א וַהֲוָה עַדְבָא לְשִׁבְטָא דִמְנַשֶּׁה אֲרֵי הוּא בּוּכְרָא דְיוֹסֵף

רש"י

ינוח כל זה בליעת הרוחב עד ויצא הירדן וגם עיר ושמה תפוח ומשם ויסב החוט למדת אורך הגבול ימה לנחל קנה: (ט) והערים המובדלות׳ וגם זה עוד מנחלת אפרים ערים היו להם מובדלות מתחומו ומובלעות בתוך נחלת בני מנשה:

רד"ק

הוא

לוזה נגבה הוא בית אל: (ט) המבדלות. בחירק המ"ם והוא תואר או החירק מקום שורק והוא פעול מבנין הפעיל ופי' הערים המבדלות לפי שאמר זאת נחלת מטה בני אפרים אמר ועוד היו להם ערים בתוך נחלת מטה בני מנשה מבדלות ונכרות וידועות להם כמו שכתב ומפרש אותם בספור נחלת בני מנשה: (ה) כי הוא בכור יוסף. כלומר לפי שהיה הוא בכור יוסף ומכיר היה בכורו והיה איש מלחמה זה גרם לו שבאה לו הנחלה בארץ הגלעד כי בני גד ובני ראובן שאלו אותה הארץ מפני שהית

מנחת שי

וא"ו קדמאה וי"ם מלא וא"ו בתראה וע"ין מס"ה כתובה במ"ג בסימן י"ה: (י) עלה. בה"א:

מצודת דוד

(ז) וירד. כי שם כלה הרוחב וירד משם כלפי המזרח אל עטרות ופגע ביריחו. הגבול פגע ביריחו ר"ל בשמי יריחו ועבר דרך בה וכלה הגבול אל הירדן: (ח) מתפוח. היא עמדה אצל הירדן בגבול מנשה אבל היתה לאפרים כמ"ש בענין ומתנה היה נמשך גבול כלפי המערב ובא אל נחל קנה מנגב וסופו כלה אל הים ובמקרא שלאחריו מפרש מה ענין הגבול הזה: זאת. ר"ל הגבול האמור במקראות שלפניו סביב נחלת מטה בני אפרי' הנחלק לכל משפחה ומשפח': (ט) והערים המבדלות. ר"ל הערים של בני אפרים אשר היו מובדלות ומופרשות מגבול נחלתו המה עמדו בתוך נחלת בני מנשה בהגבול האמור במקרא שלפניו: כל הערים. אשר עמדו באורך הגבול ההיא המה וחצריהן היו של בני אפרים: (י) ולא הורישו. חוזר על בני אפרים כי גזר היה מנחלתם מן הערים אשר עמדו בהגבול ההולך מתפוח אל הים: למס עובד. ר"ל לא מס ממון כ"א מס עבודה בגוף:

יז (א) כי הוא בכור. ר"ל אף בהיות הבכור והיה א"כ מהראוי לקחת גורלו לראשון מ"מ נתאחר מלקחת גורלו עד שלקח אפרים תחלה ואח"ז היה הגורל למטה מנשה וזה היה בעבור ברכת

פירש ע"ט

שִׁילֹה מִמִּזְרַח יָנוֹחָה פוּן מִזְרַח זַייט פוּן יָנוֹחָה: (ז) וַיָּרַד מִיָּנוֹחָה אוּנ עֶר הָאט גְנִידֶרְט פוּן יָנוֹחָה קֵיין עֲטָרוֹת אוּנ נַעֲרָתָה וּפָגַע בִּירִיחוֹ אוּנ הָאט בַּגֶעגִינְט אוּנ יְרִיחוֹ וְיָצָא הַיַּרְדֵּן אוּנ אִיז אַלְץ אַרוּם גְגַאנְגֶן אוּנ דֶר בְּרֵייט בִּיז צוּם יַרְדֵּן צוּא דֶער שְׁטָאט תַּפּוּחַ: (ח) מִתַּפּוּחַ יֵלֵךְ הַגְּבוּל פוּן תַּפּוּחַ אִיז שׁוֹן גְגַאנְגֶן דֶר גְבוּל אוּנ דֶער לֶענְג קֵיין מַעֲרָב זַייט בִּיז דֶעם טָאל אוֹדֶר דֶעם טַייךְ קָנָה וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו הַיָּמָּה אוּנ זַיינִי אוּם גַאנְג זֶענִין גְוֶועןְ אוּף מַעֲרָב זַייט זֹאת נַחֲלַת וגו׳ דָאס אִיז גְוֶוען דוּא נַחֲלָה פוּן דוּא בְּנֵי אֶפְרַיִם צוּא זַייעֶרִי מִשְׁפָּחוֹת: (ט) וְהֶעָרִים הַמִּבְדָּלוֹת לִבְנֵי אֶפְרַיִם אוּנ נָאךְ שְׁטֶעט זֶענִין גִיוֶוען צוּ דִי בְּנֵי אֶפְרַיִם וָוָאס זֶענֶן גְוֶוען אָפּ גְשֵׁייד פוּן זַייעֶר גְבוּל אוּנ זֶענֶן גְוֶוען אוּנ דֶער נַחֲלָה פוּן דִי בְּנֵי מְנַשֶּׁה כָּל הֶעָרִים וְחַצְרֵיהֶן אַלִי גִימוֹיעֶרְטִי שְׁטֶעט אוּנ אוֹפֶנֶע שְׁטֶעט וָואס זֶענִין גְשְׁטַאנֶן אוּנ דֶער לֶענְג פוּן גְבוּל זֶענִין אַלְץ גְוֶוען פוּן אֶפְרַיִם: (י) וְלֹא הוֹרִישׁוּ וגו׳ אֶפְרַיִם הָאבֶּן נִיט פַּר טְרִיבֶּן דֶעם כְּנַעֲנִי וָוס אִיז גְזֶעסֶן אוּנ גֶזֶר וַיֵּשֶׁב הַכְּנַעֲנִי אוּנ דֶער כְּנַעֲנִי אִיז גְזֶעסֶן צְווִישֶׁן אֶפְרַיִם בִּיז אִין דֶעם הַיינְטִיגֶן טָאג וַיְהִי לְמַס עוֹבֵד אוּנ אִיז גְוֶוען צוּ גֶעבֶּן מַס צוּ דִיא בְּנֵי אֶפְרַיִם אוּנ צוּ בְּרֶענְגֶן זַייא:

יז (א) וַיְהִי הַגּוֹרָל לְמַטֵּה מְנַשֶּׁה אוּנ עֶס אִיז גְוֶוען דֶער גוֹרָל צוּם שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה אוּף יֶענֶער זַייט יַרְדֵּן

כי

לקוטי יקרים

עֶרְד וָואס אִיז גְוֶוען יוֹסֵף׳ס חֵלֶק אִיז גְשְׁטַאנֶן דֶער מִזְבֵּחַ. אוּנ אוּף דֶעם הָאט בִּנְיָמִין זִיךְ מְצַעֵר גְוֶוען אוּנ הָאט גְטְרוֹיעֶרְט וַוייל דֶער מִזְבֵּחַ שְׁטֵייט אוּף יוֹסֵף׳ס חֵלֶק נִיט אוּיף זַיין חֵלֶק. נָאךְ אַפְשַׁט אִיז פַאר וָואס הָאט מֶען דֶעם אָרְט גְרוּפֶן תַּאֲנַת שִׁלֹה. וַוייל נָאךְ דֶעם וִוי שִׁלֹה אִיז חָרוּב גְוָוארֶן וֶוער עֶס פְלֶעגְט גֵיין נֶעבִין שִׁלֹה הָאט גְטְרוֹיעֶרְט וָוס יֶער אָרְט אִיז חָרוּב גְוָוארֶן אוּנ מֶען טָאר שׁוֹין דָא נִיט מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת אוּנ נִיט עֶסִין קָרְבָּנוֹת. רַבִּי אֲבָהוּ זָאגְט יַעֲקֹב אָבִינוּ הָאט גְזָאגְט אוּף יוֹסֵף

הוּא בְּכוֹר יוֹסֵף לְמָכִיר בְּכוֹר מְנַשֶּׁה
אֲבִי הַגִּלְעָד כִּי הוּא הָיָה אִישׁ מִלְחָמָה
וַיְהִי־לוֹ הַגִּלְעָד וְהַבָּשָׁן: ב וַיְהִי לִבְנֵי
מְנַשֶּׁה הַנּוֹתָרִים לְמִשְׁפְּחֹתָם לִבְנֵי
אֲבִיעֶזֶר וְלִבְנֵי־חֵלֶק וְלִבְנֵי אַשְׂרִיאֵל
וְלִבְנֵי־שֶׁכֶם וְלִבְנֵי־חֵפֶר וְלִבְנֵי שְׁמִידָע
אֵלֶּה בְּנֵי מְנַשֶּׁה בֶּן־יוֹסֵף הַזְּכָרִים
לְמִשְׁפְּחֹתָם: ג וְלִצְלָפְחָד בֶּן־חֵפֶר בֶּן
גִּלְעָד בֶּן־מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לֹא־הָיוּ לוֹ
בָּנִים כִּי אִם־בָּנוֹת וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֹתָיו
מַחְלָה וְנֹעָה חָגְלָה מִלְכָּה וְתִרְצָה:
ד וַתִּקְרַבְנָה לִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי ׀
יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וְלִפְנֵי הַנְּשִׂיאִים לֵאמֹר

תרגום

דְיוֹסֵף לְמָכִיר בּוּכְרָא
דִמְנַשֶּׁה אֲבוּהִי דְגִלְעָד
אֲרֵי הוּא הֲוָה גְבַר עֲבִיד
קְרָבִין נַהֲוָה לֵיהּ אַרְעָא
גִלְעָד וּמַתְנָן: ב וַהֲוָה
לִבְנֵי מְנַשֶּׁה דְאִשְׁתְּאָרוּ
לְזַרְעֲיַתְהוֹן וְלִבְנֵי
אֲבִיעֶזֶר וְלִבְנֵי חֵלֶק
וְלִבְנֵי אַשְׂרִיאֵל וְלִבְנֵי
שֶׁכֶם וְלִבְנֵי חֵפֶר וְלִבְנֵי
שְׁמִידָע אִילֵין בְּנֵי מְנַשֶּׁה
בַּר יוֹסֵף דְכַרַיָא
לְזַרְעֲיַתְהוֹן: ג וְלִצְלָפְחָד
בַּר חֵפֶר בַּר גִלְעָד בַּר
מָכִיר בַּר מְנַשֶּׁה לָא הֲווֹ
לֵיהּ בְּנִין אֱלָהֵן בְּנָן וְאִלֵין
שְׁמָהַת בְּנָתֵיהּ מַחְלָה
וְנֹעָה חָגְלָה מִלְכָּה
וְתִרְצָה: ד וְקָרִיבָא
לְקֳדָם אֶלְעָזָר כַּהֲנָא
וְלִקֳדָם יְהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן
וְלִקֳדָם רַבְרְבַיָא לְמֵימַר

רד"ק

להם מקנה רב והיא היתה ארץ מקנה אבל חצי שבט מנשה לא היה לו אלא מפני גבורתו של מכיר שלכד הארץ וזו הברכה היתה לו מפני שהיה אביו בכור יוסף והוא היה בכור ג"כ ובעבורו רמז משה בברכתו בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו

רש"י

יז (א) למכיר בכור מנשה. לפיכך נטל תחלה בימי

מנחת שי

יז (ד) ולפני הנשיאים. בספרים כ"י מדוייקים ובקצת דפוסים ישנים מלא דמלא ובדפוסים האחרונים הנכחים כתיב חסר יו"ד קדמאה ומלא יו"ד תניינא ובמסורת סוף ברכה לך לך נמסר כל נשיאים ונשואים נשיאם כתיב בר מן ד' וגו' והויה דלא כמאן לכן נ"ל להניח כל נשיאים ונשואים נשיאם כתיב מלא דמלא כמו שמצאנו זה בספרים המדוייקים וגם כל התחרים בנשיאים ונשואים הם מלאים דמלאים וכל הספרים חוץ מהנזכרים ביאהו מן הכלל.

מצודת דוד

יעקב בפקדיתו בכל דבר: למכיר בכור מנשה. ר"ל אבל בבני מנשה בלא היתה סבה מה להקדים הלמיר להבכור לזה לקח הבכור תחלה: אבי הגלעד. ע"ב בנו גלעד היה נקרא. או ר"ל שר הגלעד והמר ע"ב סופו: איש מלחמה. והנה נכבש בעבר הירדן על הספר במקום סכנה להלחמות הע"ג את גבורתו ולזה היה לו הגלעד והבשן: (ב) ויהי. ר"ל והנה זה היה הגורל לבני מנשה הנותרים לכל משפחם ומשפחה: הזכרים. לפי שנאמר בענין שאף נקבות מבני מנשה לקחו נחלה לז"א הזכרים שבמשפחותם:

לקוטי יקרים

בן פורת עלי עין. יוסף וואלט האבן הן בייא הקב"ה ווענין זיין אויג. די אויג וואס האט ניט געוואלט הנאה האבן פון די זאך וואס געהער ניט צו איר. ער האט ניט געוואלט קוקען אוף דאס

פירוש ע"ט

כי הוא בכור יוסף וואררום ער איז געוועזן דר בכור פון יוסף דרום האט זיין שבט פריער גנומן דעם גורל פון שבט אפרים נאך אונ דר צייט פון משה למכיר בכור מנשה צו מכיר דר בכור פון מנשה דר פאטר פון גלעד כי הוא היה איש מלחמה ווייל ער איז געוועזן איין בעל מלחמה דרום ויהי לו הגלעד והבשן איז געוועזן צו אים דאס לאנד גלעד אונ בשן וואס איז אונ עק ירדן דעין בייא אגרעניץ באדרפן זיין שטארקי מלחמה לייט כדי זייא זאלין קענין בשטיין אקעגן דעם וואס עס קומן מלחמה האלטן אוף זייא אונ וועט וועלן אריין גיין אין דער גרעניץ: (ב) ויהי וגו' אונ דער נאך איז ווארין געגעבן איין גורל צוא די בני מנשה וום זענן איבר געבליבן למשפחותם פון זייערי משפחות לבני אביעזר וגו' צו דיא בני אביעזר אונ צו די בני חלק אונ צוא די בני אשריאל אונ צוא די בני שכם אונ צו די בני חפר אונ צוא דיא בני שמידע אלה בני מנשה וגו' דס זענן די בני מנשה בן יוסף די זכרים צו זייערי משפחות: (ג) ולצלפחד בן חפר אונ צוא צלפחד בן חפר בן גלעד בן מכיר בן מנשה לא היו לו בנים כי אם בנות נים געוועזן זעהנין צוא אים קיין זון נאר טעכטר ואלה שמות בנותיו אונ דס זענין דיא נעמין פון זייגע טעכטער מחלה אונ נועה אונ חגלה אין מלכה אין תרצה: (ד) ותקרבנה לפני אלעזר הכהן וג

יְהוָה צִוָּה אֶת־מֹשֶׁה לָתֶת־לָנוּ נַחֲלָה
בְּתוֹךְ אַחֵינוּ וַיִּתֵּן לָהֶם אֶל־פִּי יְהוָה
נַחֲלָה בְּתוֹךְ אֲחֵי אֲבִיהֶן׃ ה וַיִּפְּלוּ חַבְלֵי־
מְנַשֶּׁה עֲשָׂרָה לְבַד מֵאֶרֶץ הַגִּלְעָד
וְהַבָּשָׁן אֲשֶׁר מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן׃ ו כִּי בְּנוֹת
מְנַשֶּׁה נָחֲלוּ נַחֲלָה בְּתוֹךְ בָּנָיו וְאֶרֶץ
הַגִּלְעָד הָיְתָה לִבְנֵי־מְנַשֶּׁה הַנּוֹתָרִים׃
ז וַיְהִי גְבוּל־מְנַשֶּׁה מֵאָשֵׁר הַמִּכְמְתָת

תרגום

יְיָ פַּקֵיד יַת מֹשֶׁה לְמִתַּן לָנָא אַחֲסָנָא בְּגוֹ אַחָנָא וִיהַב לְהוֹן עַל מֵימְרָא דַיְיָ אַחֲסָנָא כְּגוֹ אֲחֵי אֲבוּהֶן׃ ה וּנְפָלוּ עַדְבֵי מְנַשֶּׁה עַסְרָא בַּר מֵאַרְעָא דְגִלְעָד וּמַתְנָן דְמֵעִיבְרָא לְיַרְדְנָא׃ ו אֲרֵי בְּנַת מְנַשֶּׁה אַחֲסִינוּ אַחֲסָנָא בְּגוֹ בְנוֹהִי וְאַרְעָא גִלְעָד הֲוַת לִבְנֵי מְנַשֶּׁה דְאִשְׁתְּאָרוּ׃ ז וַהֲוָה תְּחוּם מְנַשֶּׁה מֵאָשֵׁר לְמִכְמְתָת דִי עַל אַפֵּי

ת״א חבלי מנשה ב״ב קיח קיט (בס מז):

רש״י

משה בעבר הירדן ויהי לו הגלעד והבשן: (ה) ויפלו חבלי מנשה עשרה · ששה לששה בתי אבות המנוים למעלה וארבע לבנות צלפחד לא שתהא כל אחת בית אב לעצמ׳ אלא שנטלו ארבע׳ חלקים חלק של אביהם שהיה מיוצאי מצרים לפי מנין היוצאים ממצרים נתחלק׳ הארץ וחלקו עם אחיו בנכסי חפר אביו שהיה גם הוא מיוצאי מצרים ושהי׳ בכור ונטל שני חלקי׳. ועוד היה להם חלק אחי אביהם שמת במדבר בלא בנים ונטלו נחלה בחלקו כך אמרו רבותינו בבבא בתרא ולא הוזקק הכתוב להשמיענו מנין חלקי הבנות אלא ללמד שנטלו חלק בכורה ולהודיע שארץ ישראל חלק ירושה להם מוחזקת מאבותיהם שאילולי כן אין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק: (ו) וארץ הגלעד. שבעבר הירדן הית׳ לבני מנש׳

רד״ק

בהם עמים ינגח יחדיו: (ה) ויפלו חבלי מנשה עשרה. בפתח החי״ת ומה שספר החבלים שנפלו למנשה להודיע חלקי בנות צלפחד כי חצי שבט מנשה הנותרים היו ששה בתי אבות אביעזר וחלק ואשריאל ושכם וחפר ושמידע ונטלו ששה חלקי׳ ובנות צלפחד נטלו ד׳ חלקים חלק אביהם שהיה מיוצאי מצרים וליוצאי מצרים נתחלקה הארץ לדעת רבותי׳ ז״ל ואף על פי שיש ביניהם מחלוקת בדבר הרוב השוו בזה כי ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ והנה בנות צלפחד נטלו חלק אביהם שהיה מיוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בנכסי חפר שהיה גם הוא מיוצאי מצרים וחלק בכורה שהיה צלפחד בכור וחלק אחי אביהם אחר שהיה מיוצאי מצרים ומת במדבר בלא בנים וזכה צלפחד בירושתו עם אחיו: (ז) מאשר המכמתת. הגבול היה יוצא

מנחת שי

שבכתבים זה ראיתי את״כ במסורת כ״י שכתוב בפירוש כל נביאים וכתובים כתיב נביאים: (ה) ויפלו חבלי מנשה. החי״ת בפתח והמסורה עליו לית דכוותיה פתח

מצודת דוד

(ד) אחינו. ר״ל אחי אבינו: אל פי ה׳. על פי ה׳ במלוהו: (ה) חבלי מנשה עשרה. בא״י שלמה לקחו עשרה מחוזות: (ו) כי בנות מנשה וגו׳. ר״ל לפי שבנות מנשה גם המה לקחו נחלה ובני מנשה הנותרים לקחו ארץ הגלעד לזה היה ראוי וכון שיקחו בא״י שלמה אלו העשרה מחוזות לא פחות ולא יותר כי החשבון הזה היה ראוי להם: (ז) ויהי גבול מנשה. הרוחב מלפון כלפי הדרום היה

מצודת ציון

יז (ה) חבלי. המחוזות יקראו חבלים ע״ש כי בחבל יחולק נחלה:

פירוש ע״ט.

תו׳ זיי האבן גנעהנט פאר אלעזר הכהן אונ פאר יהושע בן נון אונ פר די נשיאים צו זאגן ה׳ צוה את משה לתת לנו נחלה גאט הט גשאפט צו משה צו געבן צו אונז איין נחלה צווישן אונזר פאטרס ברידר ויתן להם הט יהושע גגעבן צו זיי איין נחלה דורך דיא בייד פון גאט בתוך אחי אביהן צווישן די ברידער פון זייער פאטר: (ה) ויפלו חבלי מנשה עשרה אונ עס זענען גפאלן גורלות צו שבט מנשה צעהן כלומר זייא האבן גנומן צעהן חלקים אונ ארץ ישראל ווארום זעקס חלקים האבן גנומן די זעקס משפחות וואס אבן זענען גשטאנן אביעזר אונ חלק אונ אשריאל אונ שכם אונ חפר אונ שמידע אונ פיר חלקים האבן גנומן דיא פיר טעכטר פון צלפחד ניט נוייל זיי זענען גרעכנט גווארן איטליכע פר איין בזינדער משפחה נאר איין חלק איז זייא גקומן פאר זייער פאטר צלפחד אונ צלפחד הט ווידר גירשת צוויי חלקים פון זיין פאטער חפר ווארום צלפחד איז אבכור גוועזן האבן זייא די צוויי חלקים אוך גירשת אונ איין חלק האט צלפחד נאך גירשת פון זיין ברידר וום ער איז גשטארבן אן קינדר האבן זיי דם חלק אוך גירשת דרום האבין זייא גיהאט פיר אונ די זעקס פון דיא זעקס משפחות איז שון צעהן חלקים לבד מארץ הגלעד וגו׳ חוץ דעם לאנד גלעד אונ בשן וואס זייא האבן גנומן אויף יענר זייט ירדן וום דם איז גוועזן צו די איבריגי בני מנשה: (ו) כי בנות מנשה וגו׳ ווארום דיא טעכטר פון מנשה האבן אוך גירשת צווישן זייניע זין דרום האבן זייא גנומין צעהן חלקים אין ארץ ישראל וארץ הגלעד וגו׳ אונ דאס לאנד גלעד איז גיוועזן צוא דיא איבריגי בני מנשה: (ז) ויהי גבול מנשה אונ עס איז גוועזן דער גבול

לקוטי יקרים

ווייב פון פוטיפר. דריבער האט ער זוכה גוועזן וועד עס איז גשטאנן אוף דעם ארט וואס פון אים הט ער גקענט זעהן דעם ארט שלה האט ער אויף דעם ארט גמענט זיין קרבנות ושלה איז גוועזן דר חלק פון יוסף אונ אין שלה איז גוועזן דער משכן די אוגין וואס האבן געקוקט אוף שלה זענין הייליג גווארן אונ זיי האבן גהייליגט דעם ארט וואו דער מענטש איז גשטאנן אז ער האט אוף דעם ארט גמענט עסין קרבנות:

אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי שְׁכֶם וְהָלַךְ הַגְּבוּל אֶל־
הַיָּמִין אֶל־יֹשְׁבֵי עֵין תַּפּוּחַ׃ ח לִמְנַשֶּׁה
הָיְתָה אֶרֶץ תַּפּוּחַ וְתַפּוּחַ אֶל־גְּבוּל
מְנַשֶּׁה לִבְנֵי אֶפְרָיִם׃ ט וְיָרַד הַגְּבוּל נַחַל
קָנָה נֶגְבָּה לַנַּחַל עָרִים הָאֵלֶּה לְאֶפְרַיִם
בְּתוֹךְ עָרֵי מְנַשֶּׁה וּגְבוּל מְנַשֶּׁה מִצְּפוֹן
לַנַּחַל וַיְהִי תֹצְאֹתָיו הַיָּמָּה׃ י נֶגְבָּה
לְאֶפְרַיִם וְצָפוֹנָה לִמְנַשֶּׁה וַיְהִי הַיָּם גְּבוּלוֹ
וּבְאָשֵׁר יִפְגְּעוּן מִצָּפוֹן וּבְיִשָּׂשכָר
מִמִּזְרָח׃ יא וַיְהִי לִמְנַשֶּׁה בְּיִשָּׂשכָר
וּבְאָשֵׁר בֵּית־שְׁאָן וּבְנוֹתֶיהָ וְיִבְלְעָם

תרגום

אַפֵּי שְׁכֶם וַאֲזַל תְּחוּמָא
לִימִינָא לְיָתְבֵי עֵין תַּפּוּחַ׃
ח לִמְנַשֶּׁה הֲוַת אֲרַע
תַּפּוּחַ וְתַפּוּחַ עַל תְּחוּם
מְנַשֶּׁה לִבְנֵי אֶפְרָיִם׃
ט וְנָחִית תְּחוּמָא לְנַחְלָא
דְקָנָה לְדָרוֹמָא לְנַחְלָא
קִרְוַיָא הָאִלֵּין לְאֶפְרַיִם
בְּגוֹ קִרְוֵי מְנַשֶּׁה וּתְחוּם
מְנַשֶּׁה מִצִּפּוּנָא לְנַחְלָא
וַהֲווֹ מַפְקָנוֹהִי לְיַמָּא׃
י דָרוֹמָא לְאֶפְרַיִם וְצִפּוּנָא
לִמְנַשֶּׁה וַהֲוָה יַמָּא
תְּחוּמֵיהּ וּבְאָשֵׁר מְעָרְעִין
מִצִּפּוּנָא וּבְיִשָּׂשכָר
מִמַּדִינְחָא׃ יא וַהֲוָה
לִמְנַשֶּׁה בְּיִשָּׂשכָר
וּבְאָשֵׁר בֵּית שְׁאָן
וְכַפְרָנָהָא וְיִבְלְעָם
וְכַפְרָנָהָא וְיָת יָתְבֵי דאר
וכפרנהא

רש"י

הנותרים: (ח) ארץ תפוח. הכפרים והחצרים ותפוח עצמו העיר היתה לבני אפרים: אל גבול מנשה. על מיצר מנשה לסוף גבולו: (ט) ערים האלה. מתפוח עד נחל קנה לאפרי' היו בתוך ערי מנשה: (י) נגבה לאפרים. אפרים נטל חלקו מדרום לצד הארץ שבין בני יהודה לשאר שבטים: וצפונה למנשה. מנשה נטל לצד צפון:

מנחת שי

ואל בתחל דבנותיה: (יא) בית שאן ובנותיה וגו'. רבים החלופים שנפלו בספרים בשאן ובנותיה שבפסוק זה ועל פי המסורה כולם שבפסוק מלאים וא"ו חוץ מן תענך ובנתיה שבוא חסר וכן במסורת כ"י כ' חסר בספרד עקרון תענך וכן מלאתי במסורת כ"י ז"ל ובנתיה ה' חסר בנביאים וסי' עקרון תענך דיהושע לעיל סימן ט"ו והכא תענך. יבלעם. דשופטים א'. ובנותיה באת מלאתה יכתיה רית מ"ש. וכל אורייתא וכתובים דכוותא בר מן ו' וסימן מגדו. דור (ד"ה א ז) בית אל. יפנה (ד"ה ב'

מצודת ציון

(י) יפגעון. יפגשון:

מצודת דוד

מגבול בני אשר אשר נהלו מצפון מנשה עד מכמתת שעמדה מול מקצוע דרומית מערבית של נחלת אפרים לפני שכם שהיתה משל אפרים אשר עמדה במקצוע דרומית מערבית: והלך הגבול. מן המערב כלפי המזרח בצד הצפון: אל הימין. פונה היה באלכסון אל הדרום ובא אל יושבי עין תפוח: (ח) ארץ תפוח. המקומות אשר סביב תפוח אבל העיר תפוח עצמה עם שעמדה בגבול מנשה עכ"ז היתה לאפרים: (ט) וירד הגבול. ר"ל הגבול אשר ירד מתפוח מדרום לנחל קנה לנחל האמור למעלה הערים האלה אשר עמדו בהגבול הזאת המה היו לאפרים עם שעמדו בתוך ערי מנשה וכמו שכתוב למעלה: תוצאותיו. סוף גבול מנשה כלה אל הים: (י) נגבה לאפרים. בהרצועה שלקחו בני יוסף לקח אפרים בדרומה ומנשה בצפונה: גבולו. של מנשה: ובאשר. בגבול אשר: יפגעון. מנשה עם אשר בצפון מנשה: ממזרח. כי נחלת יששכר היתה אצל הירדן למזרחה של מנשה: (יא) ויהי למנשה וגו'. ערים היה לו

פירוש ע"ט

גְבוּל פוּן מְנַשֶּׁה מֵאָשֵׁר הַמִּכְמְתָת פוּן אָשֵׁר בִּיז מִכְמְתָת וָואס פַר שְׁכֶם וְהָלַךְ הַגְּבוּל אֶל הַיָּמִין אוּנ דֶר גְבוּל אִיז גְגַאנְגֶן צוּ דֶר רֶעכְטֶער זַייט כְּלוֹמַר צוּ דָרוֹם זַייט צוּ דִי זִיצֶר פוּן עֵין תַּפּוּחַ׃ (ח) לִמְנַשֶּׁה הָיְתָה אֶרֶץ תַּפּוּחַ צוּ מְנַשֶּׁה אִיז גְוֶועזְין דָם לַאנְד פוּן תַּפּוּחַ כְּלוֹמַר דִיא דֶערְפֶער אוּנ דִי אוּמְגֶע שְׁטֶעט וָואס בַּיי תַּפּוּחַ זֶענִין גְוֶועזִין וְתַפּוּחַ אֶל גְבוּל מְנַשֶּׁה אוּנ דִיא שְׁטָאט תַּפּוּחַ אַלֵיין וָואס בַּיי דֶעם גְבוּל פוּן מְנַשֶּׁה לִבְנֵי אֶפְרַיִם הָאט גְקֶערְט צוּ דִי בְּנֵי אֶפְרָיִם׃ (ט) וְיָרַד הַגְּבוּל אוּנ דֶער גְבוּל הָט גְנִידֶערְט בִּיז אוּנ דֶעם טָאל קָנָה נֶגְבָּה לַנַּחַל אוּף דָרוֹם זַייט צוּ דֶעם טָאל עָרִים הָאֵלֶּה לְאֶפְרַיִם דִיא שְׁטֶעט וָואס זֶענֶען גְשְׁטַאנֶען אוּנ דֶעם גְבוּל הָאבֶען גְקֶערְט צוּ שֵׁבֶט אֶפְרַיִם חָאטְשֵׁי זֵיי זֶענֶען גְשְׁטַאנֶען צְווִישֶׁן דִי שְׁטֶעט פוּן מְנַשֶּׁה וּגְבוּל מְנַשֶּׁה מִצָּפוֹן לַנַּחַל אוּנ דֶר גְבוּל פוּן מְנַשֶּׁה אִיז גְוֶועזִין פוּן צָפוֹן זַייט צוּ דֶעם טָאל וַיְהִי תוֹצְאוֹתָיו הַיָּמָּה אוּנ זַיינֶע אוּם גַאנְג זֶענִין גְוֶועזֶן בִּיז צוּם יָם׃ (י) נֶגְבָּה לְאֶפְרַיִם דָרוֹם זַייט אִיז גְוֶועזֶן צוּ אֶפְרַיִם וְצָפוֹנָה לִמְנַשֶּׁה אוּנ צָפוֹן זַייט אִיז גִיוֶועזֶן צוּ מְנַשֶּׁה וַיְהִי הַיָּם אוּנ דֶער יַם אִיז גְוֶועזֶן דֶר גְבוּל פוּן מְנַשֶּׁה אוּף מַעֲרָב זַייט וּבְאָשֵׁר יִפְגְּעוּן מִצָּפוֹן אוּנ אִין דֶעם גְבוּל פוּן שֵׁבֶט אָשֵׁר הָאבֶּן זֵיי בְּגֶעגִינְט פוּן צָפוֹן זַייט וּבְיִשָּׂשכָר מִמִּזְרָח אוּנ אִין דֶעם גְבוּל פוּן יִשָּׂשכָר אִיז גְוֶועזֶן אוּף מִזְרַח זַייט פוּן זַייעֶר גְבוּל׃ (יא) וַיְהִי לִמְנַשֶּׁה בְּיִשָּׂשכָר וּבְאָשֵׁר אוּנ עֶס אִיז גְוֶועזֶן שְׁטֶעט צוּ שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה אוּנ גְבוּל פוּן יִשָּׂשכָר אוּנ אִין גְבוּל פוּן אָשֵׁר בֵּית שְׁאָן וּבְנוֹתֶיהָ בֵּית שְׁאָן אוּנ

אי רי

ובנותיה ואת־ישבי דאר ובנותיה
וישבי עין־דר ובנותיה וישבי תענך
ובנתיה וישבי מגדו ובנותיה שלשת
הנפת: יב ולא יכלו בני מנשה להוריש
את־הערים האלה ויואל הכנעני
לשבת בארץ הזאת: יג ויהי כי חזקו
בני ישראל ויתנו את־הכנעני למס
והורש לא הורישו: יד וידברו בני יוסף

תרגום

וכפרנהא ויתבי עין דר
וכפרנהא ויתבי תענך
וכפרנהא ויתבי מגדו
וכפרנהא תלתהא פלכין:
יב ולא יכילו בני מנשה
לתרכא ית קרויא האלין
ושרי כנענאה למתב
בארעא הדא: יג והוה
כד תקיפו בני ישראל
ומניאו ית כנענאי
למסקי מסין ותרכא לא
תרכינון: יד ומלילו בני
יוסף עם יהושע למימר
מא דין יהבת לי אחסנא
עדבא

ת״א וידברו בני יוסף. סוטה לו ב״ב קיח:

רש״י

(יא) שלשת הנפת. תלתא פלכין ושלשת הנפות הנזכרים כאן של דור ושל עין דור הין כמו שאמור למעלה בספר זה מלך דור לנפות דור ובפסוק א' אומר לנפות דור מים וכאן כך הוא אומר ואת יושבי דור ובנותיה שלשת הנפת שהיו לה: (יב) ויואל. ויאבה: (יד) וידברו בני יוסף. שבט מנשה: עד אשר

רד״ק

מגבול אשר למכמתת שהוא שם מקום והוא הי' על פני שכם: (יד) וידברו בני יוסף, שבט בני מנשה אבל בני אפרים לא היה להם לצעוק כי יותר היו בצאתם ממצרים ממה שהיו בבואם לארץ אבל בני מנשה היה יותר מספרם כשנכנסו לארץ ממספרם כשיצאו ממצרים עשרים אלף ותמש מאות לפיכך צעקו לפי שאבותיה' שהיו מיוצאי מצרים היו מעטי' והיו הם עם רב ולא נטלו חלקם אלא כנגד אבותיהם שהיו יוצאי מצרים שנאמר לשמות מטות אבותם ינחלו. ומה שאמר לאלה תחלק הארץ איש לפי פקודיו להוציא את הטפלים שהיו אז פחותים מבני עשרים שלא נטלו חלק בארץ אלא לבני עשרים שנה נתחלקה ולחשבון יוצאי מצרים ולפחותים מבני עשרים לא נתחלקה אף על פי שהגיעו לכלל עשרים בשעת הילוק הארץ ומה שאומר גורל אחד וחבל אחד לפי שארץ ישראל נתחלקה לשבטים ועשו שנים עשר הלקים שוים מי שהיה עם רב בשבטו לא היה לו אלא כמו השבט האחר שהיו מעטים ומפני זה צעקו בני יוסף לפי שלא נתנו למנשה אלא כמו שבט אחר שהיה מעט ממנו ואף על פי שהיו עם רב וראיה עוד כי בני מנשה היו הצועקים ולא בני אפרים תשובתם ליהושע לא ימצא לנו ההר וגו' לאשר בבית שאן ובנותיה והוא היה למנשה ומה שנתחלקה הארץ על פי ה' ועל פי הגורל מפני החלק היפה והחלק הרע כי מי שבא לחלקו חלק היפה על פי הגורל היה לו ומי שבא לחלקו חלק

רלב״ג

(יד) והנה זכר שנחלת בני יוסף באה יחד עד שכבר נכללה בגבולות אחרי' כמו שנזכר פה. וזכר אחר זה שכבר נתרעמו מזה ליהושע ואמרו לו מדוע נתת לנו נחלה גורל אחד וחבל אחד ואני עם רב עד אשר עד כה ברכני ה' ולכן יתכן שיתוסף זרע' מאד בזה האופן עד שלא תכילם הארץ שנפלה להם בנחלה והנה יתבאר אופן רבויים מהמספר הנזכרי' בפ' פינחס שכבר היו יותר ממטה ראובן ושמעון ובזה נתקי' מה שאמ' יעקב אפרי' ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי כמו שביארנו במקומו. אך ילכו בגורל אחד גורל מוגבל שלא יתכן להם להרחיבו כמה שעתיד והשיב

מנחת שי

י״ג) שוכו. תמנה. (ד״ה ב כ״ח) הנה השמה הם מלאים ואחרת דכתובים חסרים ועוד מלאתי לשון אחת בספרים מדויקים כ״י ובנותיה ו' מלא בכתובים ופי' מגדו דור בית אל יבנה שוכו תמנה וכל כיולים דכותה במ״ה חסרים וסי' עקרון. תענך. דיהושע תענך. יבלעם. דשופטים. ובנתיה כלם חלנוה. וכל הוריסת דכותיהון ונמלאו שני מסרות הנו שוות בשוגנן אלא בתחלפות בגרסתן ומסור' בדפוס דסוף פרשת חקת לריכה תיקון: ואת ישבי דאר. בדפוס יבן ובמקלת ספרים כ״י הוא״ו בגעיה: וישבי עין דר. ברוב הספרים חסר וא״ו ובדפוס יבן כתב דאר באל״ף ולא יתכן כפי המסורת שנמסר לסימן. ד' כתיב אל״ף ואחד מהם הוא הראשון שבפסוק זה הכני: תענך. בספרים כ״י מדויקים העי״ן

מצודת דוד

למנשה בתוך נחלת יששכר ואשר בהיו סמוכים אליו: שלשת הנפת.

מצודת ציון

(יב) ויואל. ענין רצון כמו ולו הואלנו (לעיל ז'): (יג) והוריש.

פירוש ע״ט

אירי דערפער ויבלעם וגו' אונ יבלעם אונ אירי דערפער ואת יושבי דאר ובנותיה אונ די זיצר פון דאר אונ אירי דערפער אונ די זיצער פון עין דור אונ אירי דערפער אונ דיא זיצר פון תענך אונ אירי דערפער אונ דיא זיצר פון מגידו אונ אירי דערפער שלשת הנפת דיא דרייא גרוסי שטעט וואס האט געקערט צו דאר אונ צו עין דור דאס איז אלץ געוועזן צו מנשה: (יב) ולא יכלו בני מנשה וגו' אונ די בני מנשה האבן ניט גיקענט פאר טרייבן די זיצר פון דיא דאזיגי שטעט ויואל הכנעני לשבת בארץ הזאת אונ דער כנעני האט גוואלט בלייבן זיצן אונ דעם דאזיגן לאנד: (יג) ויהי כי חזקו בני ישראל אונ עס איז געוועזן אז די בני ישראל האבן זיך גישטארקט ויתנו את הכנעני למס האבן זייא געגעבן דעם כנעני צו מס כלומר זיי האבין אים גייט ער זאל זיי מס געבן והורש לא הורישו אונ פאר טרייבן האבן זייא אים ניט פאר טריבין: (יד) וידברו בני יוסף
אונ

לקוטי יקרים

(יד) וידברו בני יוסף את יהושע לאמר וגו'. דר סדר ווי אזו מען הט צו טיילט אוף גלייכע צוועלף חלקים, נאך דעם האט מען גצוגן גורלות. מען הט אופגישריבן אוף צוועלף קוויטלאך דיא צוועלף נעמען פון דיא שבטים. אונ אוף נאך צוועלף קוויטלאך הט מען אופגעשריבן צוועלף נעמען פון די צוועלף חלקים. אונ אלעזר דער כהן גדול הט אן גטאן אוף זיך דעם אורים ותומים. אונ יהושע מיט אלע יודן זענין גשטאנן נעבן אלעזר. אונ אלעזר הט אריין גשטעקט איין האנט אין דעם קעסטיל וואס אינווייניג איז געווען די נעמען פון די שבטים אונ האט אום גימישט די קוויטלאך אונ האט ארוס גיצויגן אנאמן פון אשבט אונ האט אריין גשטעקט די אנדערי האנט אין דעם אנדערן קעסטיל אונ הט אום גמישט די קוויטלאך אונ האט ארוס גצויגן אנאמן פון אחלק. דיא חלקים זענין גוועין גלייכע. די מענטשן פון די שבטים זענין נים געווען גלייכע.

את־יהושע לאמר מדוע נתתה לי
נחלה גורל אחד וחבל אחד ואני עם־רב
עד אשר־עד־כה ברכני יהוה׃ טו ויאמר
אליהם יהושע אם־עם־רב אתה עלה
לך היערה ובראת לך שם בארץ הפרזי
והרפאים כי־אץ לך הר־אפרים׃

תרגום

עדבא הד וחולק חד ואנא עם סגי עד לסגי ברכני יי׃ טו ואמר להון יהושע אם עם סגי אתון סקו לכון לחורשא ותתקן לך תמן אתר בארע פרזאי וגבריא ארי עק לכון טורא דהר אפרים

תולדות אהרן

אם עם רב אתה. סוטה לו ב"ב קיח׃

קמץ בז"ק

רד"ק

רע על פי הגורל היה לו ואף על פי כן היו מעלין בכספים ומי שהיה לו חלק היפה היה מעלה בכספים למי שהיה לו חלק רע. וע"ז הסדר היתה חלוקת הארץ אלעזר מלובש באורים והומים ויהושע וכל ישראל עומדים לפניו וקלפי שבטים וקלפי תחומים מונחים לפניו והיה מכוין ברוח הקדש ואומר אם זבולן עולה תחום עכו עולה עמו טרף בקלפי של שבטים ועלה בידו זבולן טרף בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום עכו והיה מכוין ברוח הקדש עוד ואומר אם נפתלי עולה תחום גינוסר עולה טרף בקלפי של שבטים ועלה בידו נפתלי בקלפי של תחומין ועלה בידו תחום גינוסר וכן בכל שבט ושבט והשבט היה מחלק חלוקות לבתי אבות לפי יוצאי מצרים וזהו שאמר לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעיט ומי שהיו רבים בתי אבות בצאתם ממצרים נטלו חלקים רבים ואע"פ שהיו עתה מעטים ומי שהיו מעטי' בצאתם ממצרים נטלו חלקים מעטים ואע"פ שהיו עתה מרובים כמו בני יוסף ואף על פי שצעקו בני יוסף לא הועילה

רש"י

עד כה ברכני ה'. עד אשר ראית שנתרב' מניני ממנין ראשון למנין שני עשרים אלף וחמש מאות כמנין כ"ה בגמטריא. במנין ראשון אתה מוצא במנשה בספר במדבר שנים ושלשים אלף ומאתים ובפנחס שנים וחמשים אלף ושבע מאות. דבר אחר עד אשר עד כה ברכה שנאמרה לאברהם כה יהיה זרעך נתקיים בי. ולפי פשוטו עד אשר עד כה. עד אשר כך כאשר אתה רואה׃ (טו) אם עם רב אתה. יש בך כח לכרות יערות ולפנות כעין שקורין אישרטי"ר בלע"ז (ערשטער בל"א אויסשניידען) ושם תבנה עריס׃ ובראת. לשון כריתה כמו וברא אותהן בחרבותם אישרטר"א בלע"ז

מנחת שי

בסיפ"א לכהו וכן לעיל בסימן י"ב ולקמן בסי' כ"א׃ (טו) ויאמר אליהם יהושע. בספרים כ"י מלא יו"ד ובמקרא גדולה חסר. וכן במסרה גדולה נמסר ב' חסר ביהושע וסימן ויקרא יהושע בן נון אל סימן ו' ויאמר אליהם יהושע ע"כ. ולא ידעתי אם הוא זה או אחר דבסיפרא הגיכא אחריני׃ היערה. ברוב ספרים כ"-

רלב"ג

להם יהושע מה שראוי שיתפייסו בו והוא שבתוך נחלתם בשלמה יתכן להם להרחיב גבולם וזה שבהר ההוא היה יער גדול ואם יכרתו העצים אשר בו יתכן להם לשבת בו׃ (טו) ועוד אמר להם שישבו בארץ הפריזי

מצודת ציון

ענין גרושין׃ (יד) כה. ר"ל כמו שאתה רואה׃ (טו) ובראת. ענינו כריתה כמו וברא אותהן בחרבותם (יחזק' כ"ג)׃ אץ. ענין מהירות כמו ולא אץ לבוא (לעיל י') ור"ל המקום צר וקטן ומהר

מצודת דוד

בשלא מחוזות עמדו העריכ האלה׃ (יד) נתת לי. לכל בני יוסף למנשה ולאפרים׃ נחלה גורל אחד. ר"ל נחלה מועטת כאלו הוא גורל אחד ומחוז אחד׃ עם רב. ואין די לי בהנחלה הזאת׃ עד כה. עד אשר נתרבה כמו שאתה רואה׃ (טו) עלה לך היערה. ר"ל אם אתה עם רב תוכל לעלות ביער של הפריזי והרפאים לכרות האילנות להיות לך מקום לשבת כי אלו הייס מתי מספר לא היית יכול לעלות כח לכרות כ"כ אילני יער אבל הואיל ועם רב אתה יכול תוכל׃ כי אץ לך. אם דחוק וצר לך הר אפרים עם רוב גדלו׃

לקוטי יקרים

דער שבט וואס איז גוועזן פיל מענטשן איז אויף יעדער מענטש אום גקומען אקליינע שטיקל ערד אונ דער שבט וואס איז גוועזן ווייניג מענטשן איז אויף יעדר מענטש אום גקומען אגרעסערע שטיקל ערד. זאגט דר פסוק דר שבט מנשה זענין גוועזן פיל מענטשן איז אום גקומען פאר יעדער מענטש אקליינע שטיקל ערד. האבן זייא גזאגט צו יהושע מיר ווייסן אז הקב"ה גיט איינעם אברכה איז די ברכה צו גוטן. ווי שלמה המלך האט גזאגט ברכת ה' היא תעשיר. אז די ברכה פון גאט מאכט

פירוש ע"ט

אונ די בני יוסף דר שבט מנשה האבן גיזאגט צו יהושע מדוע נתת לי נחלה ווארום האסטו גגעבן צוא מיר איין נחלה גורל אחד וחבל אחד איין גורל אונ איין טייל ואני עם רב אונ איך בין פיל פאלק עד אשר עד כה ביז עס איז אזו ווי די זעהסט ברכני ה' דס גאט הט מיך גבענשט דרום איז ווייניג פר מיר די נחלה וואס דו האסט מיר גגעבן. רש"י שרייבט עד אשר עד כה ברכני ה' מיינט מען אזו ווי דו זעהסט דאך דס מיין צאל איז גמערט גווארן מיין פון דער ערשטי צאל אז מיר זענען ארויס גגאנגען פון מצרים מער מיט צוואנציג טויזנט אונ פינף הונדרט דאס טרעפט אן אזו פיל ווי פיל כ"ה. ווארום אונ דער ערשטר צאל שטייט ביי מנשה שנים ושלשים אלף ומאתים צווייא אונ דרייסיג טויזנט אונ צוויי הונדרט אונ ביי דער אנדרר צאל אונ פרשת פנחס שטייט ביי ביא מנשה שנים וחמשים אלף ושבע מאות צוויי אונ פופציג טויזנט אונ זיבען הונדערט. נאך ציין פשט איז עד אשר עד כה דוא ברכה וואס גאט האט גבענשט צוא אברהם אונ הט אים גזאגט כה יהיה זרעך א"ז מקוים גיווארן אין מיר׃ (טו) ויאמר אליהם יהושע הט יהושע גזאגט צו זייא אם עם רב אתה אז דיא בישט יוא איין פול פאלק האסט דוא דאך כח אויס צוא האקין וועלדר אונ אויס רומין זיי מען זאל דארטן קענען בויען שטעט דרום עלה לך היערה גיי דיר אויף אונ וואלד אריין ובראת לך שם אונ זאלסט דיר דארטן אוס האקן דיא ביימר וואס זענען דארטן אונ דעם לאנד פון פריזי אונ פון די ריזין כי אץ לך הר אפרים אז עס איז

טז וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יוֹסֵף לֹא־יִמָּצֵא לָנוּ הָהָר
וְרֶכֶב בַּרְזֶל בְּכָל־הַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּאֶרֶץ־
הָעֵמֶק לַאֲשֶׁר בְּבֵית־שְׁאָן וּבְנוֹתֶיהָ
וְלַאֲשֶׁר בְּעֵמֶק יִזְרְעֶאל: יז וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ
אֶל־בֵּית יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם וְלִמְנַשֶּׁה לֵאמֹר
עַם־רַב אַתָּה וְכֹחַ גָּדוֹל לָךְ לֹא־יִהְיֶה
לְךָ גּוֹרָל אֶחָד: יח כִּי הַר יִהְיֶה־לָּךְ כִּי־

תרגום

אֶפְרָיִם: טז וַאֲמַרוּ בְּנֵי יוֹסֵף לָא יַסְפֵּק לָנָא טוּרָא וּרְתִיכִין דְּפַרְזְלָא בְּכָל כְּנַעֲנָאֵי דְּיָתְבִין בַּאֲרַע מֵישְׁרָא לְדִי בְּבֵית שְׁאָן וּבְכַפְרָנָהָא וּלְדִי בְּמֵישַׁר יִזְרְעֶאל: יז וַאֲמַר יְהוֹשֻׁעַ לְבֵית יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם וְלִמְנַשֶּׁה לְמֵימַר עַם סַגִּי אַתּוּן וְחֵיל סַגִּי לְכוֹן לָא יְהֵי לְכוֹן עַדְבָא חַד: יח אֲרֵי טוּרָא יְהֵי לָךְ אֲרֵי חוּרְשָׁא הוּא והתקניניה

רש"י

(דיה זאלסט אוסטניידען): אץ. דחוק; (טז) לא ימצא לנו ההר. כי אין הוא לנו כאשר אמרת: לא ימצא. לא יספיק: ורכב ברזל. ומה שאתה אומר לעלות היער ולכבוש בארץ הפריזי והרפאים עם הזק הוא אותו כנעני ורכב ברזל לו. ואל תתמה אם קראו לפריזי ורפאים כנעני כי כולם בני כנען היו: (יח) כי הר יהיה לך. אותו שאמרתי לך עלה לך היערה: כי יער הוא ובראתו. כי יער הוא ואינו ראוי אלא לעם רב ויבראוהו ויפנוהו: ובראתו.

רד"ק

להם צעקתם כי לא היה יכול יהושע להוסיף להם נחלתם אלא כמו שנתנה להם על פי ה' על פי הגורל אבל יהושע נתן להם עצה שיכרתו היער שהיה סמוך לחלק והוא היה ההר שהיה לאפרים ועמק ההר ההוא היה למנשה ואמר להם שהם יתפשטו בחלק אפרים ובארץ הפריזי והרפאים וזהו שאמר כי אץ לך הר אפרים כלומר אם דחוק לך הר אפרים תוסיף לך עוד אחד שתכרות יער ההר תוסיף לך עוד בארץ הפריזי והרפאים

רלב"ג

והרפאים הסמוכים להם וילחמו עמהם ויירשו הכלם אם לא יספיק להם הר אפרי' עם יערו וענו בני יוסף לא יספיק לנו ההר עם יערו ומה שאמרת לנו להלח' עם הפריזי והרפאים הנה לא נוכל כי רכב ברזל בכל הכנעני היושב בארץ העמק לאשר בבית שאן ובנותיה ולאשר בעמק יזרעאל: (יז) והשיב להם יהושע הנה באמת עם רב אתה וכח גדול לך מצד הרבוי אשר אתה מתרבה תמיד ולזה הוא מבואר שמה שנתתי לך איננו גורל אחד מוגבל בלא יתכן הרחבתו: (יח) וזה כי הר יהיה לך תוכל להרחיב את גבולך בו כי יער הוא ובראתו וזה תמה שיתכן לך בקלות מצד היותך עם רב והיה לך עוד תוצאות ההר ההוא ותרחיב גבולך מהצד ההוא כי תוריש את הכנעני מצד כחך הגדול והמלחמה עמו לא יתכן לזולתך מאשר הבטעים לפי שרכב ברזל לו וחזק הוא אך אתה תנצחהו כי עם גדול אתה וכח גדול לך:

מנחת שי

ודפוסים ישנים העי"ן בגעיא לבדו: (טז) לא ימצא לנו. המסורה עליו לית ומלעיל:

מצודת דוד

(טז) לא ימצא לנו ההר. אמת הדבר שאין מספיק לנו הר אפרים: ורכב ברזל. ר"ל ואם תשיב לומר הלא נחלתם גם העמק ועמו הלא יספיק ע"ז משיב הנה כי יושבי העמק חזקים ביותר ואנשי הרכב כמה בברזל וא"א לכבשם: לאשר בבית שאן וגו'. מפרש לומר שהם אשר בבית שאן וכו' הניתן לנחלת מנשה: בעמק יזרעאל. כי יזרעאל עצמה היתה מנחלת יששכר ולבד העמק היתה מנחלתם: (יז) עם רב אתה. ולזה יש לך כח גדול לנלחם ולהרחיב את גבולך שלא יהיה לך נחלה מועטת כאלו הוא גורל אחד: (יח) כי הר יהיה לך. ר"ל היער אשר אמרתי העומד בהר הנה זה יהיה לך מבלי

מצודת ציון

יעברו מן הקצה אל הקצה: (טז) ימצא. ענין די הספוק כמו ומצא להם (במדבר י"א):

פירוש ע"ט

איז דיר ענג דר בארג אפרים: (טז) וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי יוֹסֵף האבין דיא בני יוסף גזאגט לא ימצא לנו ההר עס ווערט ניט גנוג זיין צוא אונז דער בארג אפרים ווארום ער איז טאקי ענג פר אונז אזו ווי דו זאגסט אונ דס ווס דו זאגסט מיר זאלן אוף גיין אונ וואלד אריין אונ זאלין זיך איין נעמן אונ דעם לאנד פון פריזי אונ די ריזין זייא זענין אובר איין שטארק פאלק וְרֶכֶב בַּרְזֶל בְּכָל הַכְּנַעֲנִי הַיּוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הָעֵמֶק אונ אייזרני רייט וועגן איז פרהאנדן צו דעם כנעני ווס זיצט אונ דעם לאנד פון דעם טאל דעם כנעני מיינן זייא דעם פריזי אונ דיא ריזן ווארום זייא זענן אוך ארוס גקומן פון כנען לַאֲשֶׁר בְּבֵית שְׁאָן וּבְנוֹתֶיהָ צו דעם כנעני וואס איז אונ בית שאן אונ אין אירי דערפר וְלַאֲשֶׁר בְּעֵמֶק יִזְרְעֶאל אונ צוא דעם כנעני וואס איז אונ טאל פון יזרעאל: (יז) וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל בֵּית יוֹסֵף האט יהושע גזאגט צו דעם הויזגזונד פון יוסף צו אפרים אונ צו מנשה עַם רַב אַתָּה דוא ביסט איין פיל פאלק וְכֹחַ גָּדוֹל לָךְ אונ דיר איז גרוס כח צוא דיר לֹא יִהְיֶה לְךָ לאז ניט זיין צוא דיר איין גורל: (יח) כִּי הַר יִהְיֶה לָּךְ דען דר בארג ווס איך האב דיר גזאגט דו זאלסט אוף גיין אונ דעם וואלד וואס אוף אים איז דער זאל זיין צוא דיר כִּי יַעַר הוּא דען ער איז איין וואלד דרום מגן זיין פיל פאלק ווס זאלן אים

לקוטי יקרים

רייך אמענטשין. ולא יוסיף עצב עמה. ווען ער ביי איר קיין טרוערקייט האבין. אונ אונז האט גאט גבענטשט מיט פיל מענטשן. אונ די ברכה איז דאך אקללה. ווארום מיר וועלן מוזן זיין ארעמע לייט. ווייל יעדער פון אונז האט אקליינע שטיקל ערד. האט יהושע גזאגט צום שבט מנשה ענדערין דעם גורל קען מען ניט נאר געבין איך איז דא אליידיגר וואלד. דר וואלד נהער צום שבט אפרים. נאר ווייל דר שבט אפרים זענין ווייניג מענטשן האבן זיי גלאזט דעם וואלד. האקט אום די בוימר פון וואלד אונ מאכט פון דעם וואלד פעלדער ווערט איר שון גנוג האבן:

אום

יַעַר הוּא וּבֵרֵאתוֹ וְהָיָה לְךָ תֹּצְאֹתָיו כִּי
תוֹרִישׁ אֶת־הַכְּנַעֲנִי כִּי רֶכֶב בַּרְזֶל לוֹ כִּי
חָזָק הוּא׃ יח א וַיִּקָּהֲלוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל שִׁלֹה וַיַּשְׁכִּינוּ שָׁם אֶת־אֹהֶל
מוֹעֵד וְהָאָרֶץ נִכְבְּשָׁה לִפְנֵיהֶם׃ ב וַיִּוָּתְרוּ
בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר לֹא־חָלְקוּ אֶת־

תרגום

וְתַתְקְנִינֵיהּ וִיהֵי מַפְּקָנוּהִי אֲרֵי תְתָרְכוּן יָת כְּנַעֲנָאֵי אֲרֵי רְתִיכִין דְּפַרְזְלָא לֵיהּ אֲרֵי תַקִּיפִין אִינוּן׃ א וְאִתְכְּנִישׁוּ כָּל כְּנִשְׁתָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְשִׁלֹה וְאַשְׁרִיאוּ תַמָּן יָת מַשְׁכַּן זִמְנָא וְאַרְעָא אִתְכְּבִישַׁת קֳדָמֵיהוֹן׃ ב וְאִשְׁתְּאָרוּ בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּלָא פְלִיגוּ יָת אחסנתהון

רד"ק

הסמוכים: (יח) ובראתו והיה לך. פי' תכרות יער הפריזי והרפאים ויהיה לך ההר ההוא ליישוב ותרחיב בו נחלתך ברצון בני אפרים כי הם יתרצו בזה כי טוב להם שיהיה יישוב משיהיה יער ועוד כדי שיורישו הפרזי והוא הכנעני שזכר כי כל שבעת אומות נקראים כנענים כי כלם היו בני כנען לפיכך אמר להם ולא יהיה לך גורל אחד כלומר שתוסיף גורלך בנחל' בני אפרי' והם אמרו לא ימצא לנו ההר אף על פי שנכרת היער ועוד אם תאמר שנוסף בערי הפרזי והרפאים רכב ברזל לכנעני היושב בעמק ההר ההוא ואנחנו יראים ממנו אמר להם יהושע לאפרים ולמנשה לאפרים אמר שיעזרו לבני מנשה ויתרצו בכרתם היער לטובתם ולמנשה אמר אחר שאתה עם רב כח גדול לך ויכול אתה להוריש את הכנעני יושב העמק וגם לא תורישנו יזיק לך כי רכב ברזל לו ולפיכך צריך שתתחזק עד שתורישנו: ובראתו. ענין כריתה וכן וברא אותהן בחרבותם וי"ת ותתקין לך תמן אתר ויש מפרשים ענין בהירה מענין ברו לכם איש: (א) ויקהלו כל עדת בני ישראל שילה וישכינו שם את אהל מועד. זה היה אחר י"ד שנה משבאו לארץ שבע שכבשו ושבע שחלקו וי"ד שנים אלו היה אוהל מועד בגלגל ואחר כך השכינוהו בשילה ואז נאסרו הבמות כל זמן שהיה בשילה ואמרו רז"ל בי עשו בית של אבנים מלמטה והיריעות מלמעלה כמו שאמר דוד ואדון אלהים יושב בתוך היריעה כלומר שעדיין לא היה אלא בתוך היריעה ועוד ראוי זה מן הכתוב שאמר ותביאהו בית ה' שילה אלמא בית הוה וכתיב משם ויטש משכן שילה אהל שיכן באדם אלמא אהל היה הא כיצד מלמד שלא היה שם תקרה אלא בית אבנים מלמטה ויריעות מלמעלה והיה שם בשילה שס"ט שנה עד שהגלו

רש"י

אתה באתה יום רב: והיה לך הוצאותיו כי הוריש את הכנעני. על ידי שאתה עם רב: כי רכב ברזל לו. ואין אחד משאר השבטים כדי להלחם בו: כי חזק הוא. ואתה יש בך היכולת והורישנו. ורבותינו פירשו עלה לך היער' החביאו עצמכם ביערות שלא תשלוט בכם עין הרע: יח (א) וישכינו שם את אהל מועד: שעשו במדבר ולא היה שם תקרה אלא בית של אבנים מלמטן ויריעות מלמעלן כך שנינו בשחיטת קדשים: והארץ נכבשה לפניהם. משנקבע המשכן היתה הארץ נוחה

רלב"ג

(א) והנה זכר אחר זה שכבר נקהלו כל עדת בני ישראל שילה וישכ' שם את אהל מועד ולקחוהו מהגלגל והנה זכר שהארץ אשר נכבשה היתה לפניהם נשיו כזאת אותה ונלקו אותה לשבטים הנזכרים שילאהם נתלאה בכללה חוץ המקום הנכבש והולם השבטים הנשארים לא נתבררה נחלתם עדין בכללות ואף על פי שנתבאר מה שיגיע לנחלתם מהארץ הנכבשת וזה אמר שכבר נותרו בבני ישראל אשר לא חלקו

מצודת ציון

יח (ב) ויותרו. מל' נותר:

מצודת דוד

טורח רב כי יער הוא ולא ימצאו בה הרבה אנשים להלחם עמך: ובראתו. ואתה תכרות האילנות לשבת בה ובזה יהיה לך הוצאותיו ר"ל הגבול היוצא מההר ההוא ולהלאה: כי תוריש. כי כמה שתשב בהר תוכל בקלות לירש את הכנעני היושב בעמק אשר בבית שאן וכו': כי רכב. אף שיש לו אנשי רכב כברזל ואף שהוא חזק כי היושב למעלה בהר מאד יתחזק על היושב מתחת בעמק: יח (א) והארץ נכבשה. מעת השכינו את אהל מועד בשילה שהיתה בנחלת בני יוסף עוזרם ה' וכבשו הארץ מה שלא יכלו לכבוש מקודם כמ"ש למעלה: (ב) אשר לא חלקו. היות כי לא ידעו עדיין גבולת הארץ לחלקם בגורל:

לקוטי יקרים

(א) וַיִּקָּהֲלוּ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁלֹה וגו'. ווען די יודן זענין אַריין גקומען אין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אונ האָבין מיט גנומען דיא שטיינער פון יַרְדֵן וויא עס שטייט אין קאפיטל ד] אונ האָבן זיי גלייגט אין גִלְגָל. איז גוועזן דר עִיקר אָדָם והויפט קוואַטיר אין גִלְגָל. דאָרט האָט מען אויף גשטעלט דעם מִשְׁכָּן אונ אינווייניג דעם אָרוֹן. דאָרט איז גוועזן דער מִזְבֵּחַ. דאָרט האָט מען גשריבן די תּוֹרָה אויף זיבעציג שפּראַכען. דאָרט איז גוועזן דיא צוויי בּערג. דער בּארג גְרִיזִים אונ דער בּארג עֵיבָל. פון דאָרט פלעגין זיך די יודין פאר שפּרייטן צו די מִלְחָמוֹת. אונ אַז זיי זענין גקומען צו ריק פון אַמִלְחָמָה זענין זייא גקומען אין

פירוש ע"ט

אום האַקין דען די בּיסט דאָך איין פול פֿאלק וְהָיָה לְךָ תּוֹצְאוֹתָיו אונ עס וועט זיין צו דיר זייני אום גאַנג כלומר זיין עק כִּי תוֹרִישׁ אֶת הַכְּנַעֲנִי אַז דו וועסט פאר טרייבן דעם כְּנַעֲנִי כִּי רֶכֶב בַּרְזֶל לוֹ דען אייזרני רייט וועגן איז פאר האַנדן צו אים כִּי חָזָק הוּא דען ער איז שטארק דרום וועט אים קיין אַנדר שֵׁבֶט ניט קענן פר טרייבן נאָר דו ווייל דיא בּיסט פיל פֿאלק דו חֲכָמִים זאָגן דעם פּירוש פון עֲלֵה לְךָ הַיַּעְרָה ער האָט זיי גהייסן זיי זאָלן זוך בּהאַלטן אונ די וועלדר כְּדֵי

אין עַין הָרַע זאָל אונ זייא נוט שולט זיין ווייל זיי זענן גוועזן זייער פול:

יח (א) וַיִּקָּהֲלוּ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁלֹה האָבען זיך איין גזאַמילט דיא גאַנצע עֵדָה פון דיא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קיין שִׁילֹה וַיַּשְׁכִּינוּ שָׁם אֶת אוֹהֶל מוֹעֵד אונ האָבען דאָרטין גמאַכט ריאַען דעם אוהֶל מוֹעֵד וואָס זייא האָבען גמאַכט אונ דער מִדְבָּר אונ קיין בּאַלקען איז ניט גוועזין אונ שִׁילֹה נאָר איין מאָוויר פון הינטען אונ יְרִיעוֹת פון אובן זאָנ וויא דר אוהֶל מוֹעֵד איז אויף גשטעלט גוואָרען וְהָאָרֶץ נִכְבְּשָׁה לִפְנֵיהֶם איז שוין דאָס לאַנד גרונג איין גנומען גוואָרן פאר זיי: (ב) וַיִּוָּתְרוּ בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וגו' אונ זיי זענן איבער גבליבן צווישן

די

נחלתם שבעה שבטים: ג ויאמר יהושע אל־בני ישראל עד־אנה אתם מתרפים לבוא לרשת את־הארץ אשר נתן לכם יהוה אלהי אבותיכם: ד הבו לכם שלשה אנשים לשבט ואשלחם ויקמו ויתהלכו בארץ ויכתבו אותה לפי נחלתם ויבאו אלי: ה והתחלקו אתה לשבעה חלקים יהודה יעמד על־גבלו

תרגום

אחסנתהון שבעה שבטין: ג ואמר יהושע לבני ישראל עד אימתי אתון מתרשלין למיעל למירת ית ארעא דיהב לכון יי אלהא דאבהתכון: ד הבו לכון תלתא גברין לשבטא ואשלחינון ויקומון ויהלכון בארעא ויכתבון יתה לפום אחסנתהון וייתון לותי: ה ויפלגון יתה לשבעה חולקין דבית יהודה יקומון על תחומיהון מדרומא ורבית

רש"י

ליכבש לפניהם: (ב) שבעה שבטים. שכבר קבלו נחלתם ראובן וגד וחצי שבט מנשה בימי משה בעבר הירדן ובארץ כנען כבר נפל גורל ליהודה ואפרים ולחצי שבט מנשה הרי ה' שבטים: (ג) מתרפים. מתרשלין: (ד) לשבט. לכל שבט מן השבעה: לפי נחלתם. לשבעה חלקים ולא בשוה אלא לפי השבטים הראוין להלקם לרב לפי רובו ולמעט לפי מיעוטו כמה שנא' לרב תרבה נחלתו וגו': (ה) והתחלקו אותה לשבעה חלקים. אותה שנכבשה כבר והעתידה ליכבש: יהודה יעמוד על גבלו מנגב. א"י שמם נפל

רד"ק

פלשתים את הארון ועליו נאמר ויטש משכן שילה אהל שיכן באדם: (ב) שבעה שבטים. כי ראובן וגד וחצי שבט מנשה לקחו נחלתם מעבר לירדן ובארץ כנען כבר נפל הגורל ליהודה ולאפרים ולחצי שבט מנשה כמו שפירש' למעלה למה קדמו הם בפסוק והארץ שקטה מטלחמת הראשון: (ה) והתחלקו אתה. פירוש והתחלקו בה פירוש בשבעה חלקים שיכתבו יהיו מתחלקים אותם שבעה שבטים באותה הארץ: יהודה יעמוד על גבולו. כמו שנפל גורלו לדרום ארץ ישראל וכן בית יוסף

רלב"ג

את נחלתם בשבעה שבטים וגו': (ד) לזה צוה יהושע שישלחו שלשה אנשים לשבט ויתהלכו בארץ ויכתבו אותה לפי נחלתם ויבאו אליו כדי להשלים להם הארץ בכללה וזה נראה שאחר שנתחלק' הארץ אשר כבשו יהושע ובני ישראל הוליכו אוהל מועד מהגלגל ולזה אמרו רז"ל שבגלגל עמד שם י"ד שנה שבע שכבשו ושבע שחלקו והנה יספק מספק איך צוה להם לכתוב את הארץ שבעה חלקים והנה לא היו השבטים

מנחת שי

יח (ג) אבותיכם. במקצת ספרים מלא דמלא וכן במסורת יהושע כולם מלאים: (ד) ויתהלכו. אין ביו"ד מאריך: ויכתבו אותה במקצת ספרים מלא וכן נכון על פי המסורת דפרשת בלק אבל והתחלקו אתה שבסמוך חסר כי הוא אחד מן החסרים: (ה) על גבולו מנגב. במקצת גדולה כתוב

מצודת דוד

שבעה שבטים. כי לחמש' כבר חלקו כי משה חלק לב"ר ולב"ג ולחצי מנשה ויהושע חלק לבני יהודה ולבני אפרי' ולחצי מנשה: (ג) עד אנה וגו' אשר נתן וגו'. ר"ל הן ידעתי מחשבותיכם מה שאינכם שולחים לכתוב גבולות הארץ ולחלקה כי תחשבו אם כ"א יכיר חלקו פן יפרדו איש מאחיו ולא ילחם האחד בעבור שהחלק אחר ולז"א עד מתי יהיה לכם רפיון ידים הלא ה' הוא הנותן לכם את הארץ וא"כ אף בלא יעזור האחד לחבירו תוכלו להם כי ה' ילחם לכם: (ד) לפי נחלתם. לפי מספר החלקים המצטרך להנחיל: (ה) לשבעה חלקים.

מצודת ציון

(ג) עד אנה. עד מתי: מתרפים. מל' רפיון: (ד) הבו. מנינו

פירוש ע"ט

די בני ישראל די וואס האבן נאך ניט צוטיילט זייער נחלה שבעה שבטים זיבן שבטים דען פינף שבטים האבען שון יוא אפ גנומן איטליכער זיין נחלה ראובן אונ גד אונ איין האלבן שבט מנשה האבען גנומן אויף יענר זייט ירדן אונ דער צייט פון משה אונ אין ארץ ישראל האט שבט יהודה אונ אפרים אונ דער אנדערר האלב שבט מנשה אויך אפ גנומן זייער גורל איז נאך איבר גבליבן זיבען שבטים וואס זענען נאך ניט צוטיילט גווארען: (ג) ויאמר יהושע אל בני ישראל האט יהושע גזאגט צו די בני ישראל עד אנה אתם מתרפים ביז וויא לאנג נאך וועט איר זיך שלאפן אונ פוילן לבוא לרשת את הארץ וגו' צו קומן צו ירשנן דאס לאנד וס גאט האט גגעבן צוא אייך: (ד) הבו לכם שלשה אנשים לשבט גיט צו אייך דרייא מאנן צו איטליכן שבט פון דיא זיבן שבטים וס זענן איבר גבליבן ואשלחם אונ איך וועל זיי שיקן ויקומו ויתהלכו בארץ זיי זאלן אויף שטיין אונ זאלען גייאן אונ לאנד ויכתבו אותה לפי נחלתם אונ זאלן אויף שרייבען דאס לאנד נאך זייער נחלה נאך כלומר זייא זאלן צוטיילן דאס לאנד אויף זיבן חלקים נאר ניט קיין גלייכע חלקים צו איין גרוסן שבט זאלן זייא געבן איין גרויסען חלק צו איין קליינם שבט איין קליינם חלק ויבואו אלי אונ דר נאך זאלן זיי קומען צו מיר: (ה) והתחלקו אותה לשבעה חלקים אונ זיי זאלען צוטיילן דאס לאנד אויף זיבן חלקים דאס וואס איז שוין איין גנומן אונ דאס וס וועט ערשט ווערן איין גנומן יהודה יעמוד על גבולו מנגב יהודה זאל בלייבען שטיין

לקוטי יקרים

גלגל. ווייל דארט זענין גוועזן זייערע ווייבר אונ קינדר דאס האט גידויערט פערצעהן יאהר. נאך דיא פערצעהן יאר אז די יודין האבן שון איינגנומן ארץ ישראל אונ מען האט שוין צו טיילט זייערע חלקים צווישן זיך. אפילו זיבן שבטים האבן נאך

מִנֶּגֶב וּבֵית יוֹסֵף יַעַמְדוּ עַל־גְּבוּלָם
מִצָּפוֹן׃ ו וְאַתֶּם תִּכְתְּבוּ אֶת־הָאָרֶץ
שִׁבְעָה חֲלָקִים וַהֲבֵאתֶם אֵלַי הֵנָּה
וְיָרִיתִי לָכֶם גּוֹרָל פֹּה לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ׃
ז כִּי אֵין־חֵלֶק לַלְוִיִּם בְּקִרְבְּכֶם כִּי־כְהֻנַּת
יְהוָה נַחֲלָתוֹ וְגָד וּרְאוּבֵן וַחֲצִי שֵׁבֶט
הַמְנַשֶּׁה לָקְחוּ נַחֲלָתָם מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן
מִזְרָחָה אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה׃
ח וַיָּקֻמוּ הָאֲנָשִׁים וַיֵּלֵכוּ וַיְצַו יְהוֹשֻׁעַ אֶת־
הַהֹלְכִים לִכְתֹּב אֶת־הָאָרֶץ לֵאמֹר לְכוּ

תרגום

וּדְבֵית יוֹסֵף יְקוּמוּן עַל
תְּחוּמֵיהוֹן מִצִּפּוּנָא׃
ו וְאַתּוּן תִּכְתְּבוּן יַת
אַרְעָא לְשִׁבְעָא חוּלָקִין
וְתֵיתוּן לְוָתִי הַלְכָא
וְאַרְמֵי לְכוֹן עַדְבָא הַלְכָא
קֳדָם יְיָ אֱלָהַנָא׃
ז אֲרֵי
לֵית חוּלַק לְלֵוָאֵי בֵּינֵיכוֹן
אֱלָהֵן מַתְּנָן דִיהַב לְהוֹן
יְיָ אִינוּן אַחְסַנְתְּהוֹן וְגָד
וּרְאוּבֵן וּפַלְגוּת שִׁבְטָא
דִמְנַשֶּׁה קַבִּילוּ
אַחְסַנְתְּהוֹן מֵעִבְרָא
לְיַרְדְּנָא מַדִינְחָא דִיהַב
לְהוֹן מֹשֶׁה עַבְדָא דַיְיָ׃
ח וְקָמוּ גֻּבְרַיָא וַאֲזַלוּ
וּפַקֵּיד יְהוֹשֻׁעַ יַת דַאֲזַלוּ
לְמִכְתַּב יַת אַרְעָא
לְמֵימַר אֱזִילוּ וְהַלִּיכוּ
בְּאַרְעָא

רש"י

לו גורל כל המילר הדרומי : ובית יוסף וגו' מצפון . לפוני למה שנכבש כבר ועוד יש הרבה לכבוש לד המילר מבעל גד עד לבא חמת שהוא אלל הר ההר במילר לפוני והשבעה שבטים יחלקו אותה שבין יהודה ליוסף ואותה העומדת ליכבש : (ו) ויריתי . והשלכתי כמו ירה בים :

רד"ק

יעמדו על גבולם כמו שנפל גורלם לארץ צפון של ארץ ישראל וביניהם יקחו נחלתם שבעה שבטים הנותרים בארץ הנכבשת ואשר עתידה להכבש : (ו) ואתם . אמר כנגד השלוחים לכתוב הארץ : ויריתי . והשלכתי : (ז) כי כהונת ה' נחלתו . כמו שאמר בכתוב אשי ה' ונחלתו יאכלון והם כהונת ה' : (ח) ויקומו . וכאשר קמו האנשים ללכת הזהירם ואמר להם כך

רלב"ג

שוים והתור' לותה להרבו' לרב נחלתו ולהמעיט למעט ואם אמרנו שהם היו יודעים מספר כל שבט ושבט אשר להם תחלק הארץ ולפי שיהם ההוא היו כותבים החלקים הנה לא יהיה רובם לירית הגורל אחר זה כי לא יתכן שיגיע לשבט ההוא כי אם החלק אשר כתבו לו לפי שיהם והנכון בעיני ששבעת החלקים היו שוים וירה הגורל אחר זה יהושע לפני ה' בשילה ומשם לקח כל אחד מהשבטים השם חלקו לפי הראוי לו אם מעט הוסיפו לו החלק הראוי לו ואם היה יותר לב מהראוי לו פחתו לו :

מנחת שי

גבלו ומסר עליו ה' חסרים ובכל ספרים כ"י מדוייקים והדפוסים ישנים מלא וח"ו וכן לאוי מלא נמנה זה במסורת עם ה' חסרים בליענ"א וסימן נמסר במ"ג פרשת

מצודת ציון

סומנה כמו הבה נלבנה (בראשית י"א) : (ו) הנה . למקום הזה : ויריתי . והשלכתי כמו ירה בים (שמות ט"ו) : פה . במקום הזה :

מצודת דוד

כי עוד לשבעה ינחילו כי יהודה יעמוד לגבול גבולו מנגב א"י ובית יוסף יעמדו לגבול גבולם מלפון ממה שכבר נכבש ונשארו עוד שבעה : (ו) ואתם . ר"ל השלוחים ההולכים במקום כולכם : (ז) כי אין חלק . יאמר עוד למה שבעה חלקים ואמר כי אין חלק ללוים וגד ולראובן וחצי מנשה לקחו וכו' והנה ליהודה ולבית יוסף חלק הו' ונשארו עוד שבעה : כהונת ה' . הראוי להם לקחת חלף עבודת כהונתם : (ח) האנשים . השלוחים : ויצו יהושע . ר"ל

ליקוטי יקרים

נִיט צוּ טֵיילְט זֵייעֶרֶע חֲלָקִים צְווִישֶׁען זִיךְ . אָבֶּער אוֹיף זֵייעֶרֶע אֶרְטֶער זֶענִין זֵיי שׁוֹן גֶזֶעסִין . דַאכָאלְט הָאבֶּן זֵיי אוֹיף גִשְׁטֶעלְט אַמִּשְׁכָּן אִין שִׁילֹה . דֶער מִשְׁכָּן אִיז גִשְׁטַאנֶען אִין שִׁלֹה בִּיז דִי צַייט פוּן דֶעם נָבִיא שְׁמוּאֵל דָאס אִיז גֶוֶוען דְרַייא הוּנְדֶערְט נַיין אוּנ אַכְצִיג יָאהְר :

פירוש ע"ט

אוֹיף זַיין גְבוּל פוּן דָרוֹם זַייט אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבֵית יוֹסֵף יַעַמְדוּ עַל גְּבוּלָם מִצָּפוֹן אוּנ דָאס הוֹיז גִזִינְד פוּן יוֹסֵף זָאלֶען בְּלַייבֶּן שְׁטֵיין אוֹיף זֵייעֶר גְבוּל פוּן צָפוֹן זַייט אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וָואס אִיז שׁוֹין אַיין גְנוּמֶען גְוָוארֶען . עֶס אִיז אָבֶּר הֵיל לַאנְד גִבְּלִיבֶּן אוֹיף צָפוֹן זַייט אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וָוס מֶען הָאט נָאךְ נִיט אַיין גְנוּמֶען זָאלֶען דִיא זִיבֶּן שְׁבָטִים צוּטֵיילֶן זִיךְ מִיט דֶעם אוּנ מִיט דֶעם לַאנְד וָוס אִיז צְווִישֶׁן שֵׁבֶט יְהוּדָה אוּנ צְווִישֶׁן שֵׁבֶט יוֹסֵף : (ו) וְאַתֶּם תִּכְתְּבוּ וגו' אוּנ אִיר שְׁלוּחִים זָאלְט אוֹיף שְׁרַייבֶּען דָאס לַאנְד אוֹיף זִיבֶּן חֲלָקִים וַהֲבֵאתֶם אֵלַי הֵנָּה אוּנ זָאלְט עֶס בְּרֶענְגֶען צוּ מִיר אַהֶער וְיָרִיתִי לָכֶם גּוֹרָל פֹּה וֶועל אִיךְ דָא גוֹרָל וַוארְפֶען פַאר גָאט אוּנְזֶר גָאט : (ז) כִּי אֵין חֵלֶק לַלְוִיִּם בְּקִרְבְּכֶם דֶען צוּא דִיא לְוִיִּם אִיז נִיט פַאר הַאנְדֶען קֵיין חֵלֶק צְווִישֶׁען אַייךְ כִּי כְּהֻנַּת ה' נַחֲלָתוֹ דֶען דִי דִינְסְט פוּן גָאט אִיז זַיין נַחֲלָה וְגָד וּרְאוּבֵן וגו' אוּנ גָד אוּנ רְאוּבֵן אוּנ אַהַלְבֶּר שֵׁבֶט פוּן מְנַשֶּׁה הָאבֶּען גְנוּמֶען זֵייעֶר נַחֲלָה אוֹיף מִזְרַח זַייט פוּן יַרְדֵּן אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם מֹשֶׁה וָוס מֹשֶׁה דֶער קְנֶעכְט פוּן גָאט הָאט גֶעגֶעבֶּן צוּ זֵייא : (ח) וַיָּקֻמוּ הָאֲנָשִׁים וַיֵּלֵכוּ זֶענֶען אוֹיף גִשְׁטַאנֶען דִיא מַאנֶען אוּנ זֶענֶען גֶגַאנְגֶען וַיְצַו יְהוֹשֻׁעַ וגו' יְהוֹשֻׁעַ הָאט גֶשַׁאפְט צוּא דִיא מֶענְטְשֶׁן וָוס זֶענֶען גֶגַאנְגֶען אוֹיף שְׁרַייבֶּען דָאס לַאנְד לְכוּ וְהִתְהַלְּכוּ בָאָרֶץ גֵייט אוּנ גֵייט דוּרְךְ אִין גַאנְצֶען

לאנד

והתהלכו בארץ וכתבו אותה ושובו
אלי ופה אשליך לכם גורל לפני יהוה
בשלה: ט וילכו האנשים ויעברו בארץ
ויכתבוה לערים לשבעה חלקים על־
ספר ויבאו אל־יהושע אל־המחנה
שלה: י וישלך להם יהושע גורל בשלה
לפני יהוה ויחלק־שם יהושע את־
הארץ לבני ישראל כמחלקתם: יא ויעל
גורל מטה בני־בנימן למשפחתם ויצא
גבול גורלם בין בני יהודה ובין בני
יוסף: יב ויהי להם הגבול לפאת צפונה
מן־הירדן ועלה הגבול אל־כתף יריחו
מצפון ועלה בהר ימה והיה תצאתיו
מדברה בית און: יג ועבר משם הגבול

והיו קרי

תרגום

בארעא וכתובו יתה
ותובו לותי והכא ארמי
לכון עדבין קדם יי
בשלה: ט ואזלו גבריא
ועברו בארעא וכתבוה
לקרויא לשבעא חולקין
על ספרא ואתו לות
יהושע למשריתא
לשלה: י ורמא להון
יהושע עדבא בשלה
קדם יי ופליג תמן
יהושע ית ארעא לבני
ישראל כפלגותהון:
יא וסליק עדבא שבטא
דבני בנימן לזרעיתהון
ונפק תחום עדביהון
בין בני יהודה ובין בני
יוסף: יב נהוה להון
תחומא לרוח צפונא מן
ירדנא וסליק תחומא
לעיבר יריחו מצפונא
וסליק בטורא לימא
ויהון מפקנוהי למדבר
בית און: יג ועבר מתמן
תחומא ללוז דלעבר
דלוז

ת"א גורל לפני ה'. זבחים קיח (סנהדרין כג): ועלה הגבול. זבחים נד בכורות נה:

רש"י

(יב) ויהי להם הגבול לפאת צפונה. ויהי מילר גבול הלפוני שלהם הירדן שבמזרח מתחיל המילר ועלה אל כתף יריחו מלפון ועלה משם אל המערב אל עבר יריחו ומושך החוט בלפונה של יריחו נמלאת יריחו לפנים מן החוט בחלק בנימין: מדברה בית און. למדבר של בית און: (יג) ועבר משם. לגד המערב: לווה

רד"ק

וכך תעשו: (יג) מדברה בית און. סמוך לבית און לפיכך הבי"ת פתוחה ר"ל למדבר בית און:

מנחת שי

חיי שרה (פסוק י"ז): (ח) בשלה. בה"א וכן אל המחנה שלה שבסמוך וכתנס כתבו עליהם במקלת ספרים לו ק': (י) לבני ישראל כמחלקותם. במקרא גדולה וקפסה כתוב בגליון ס"א לפני ולא ראיתי כן בשום ספר: (יב) ימה וכיס. והיו קרי ועיין לעיל סימן ט"ו: מדברה. במקלת ספרים הבי"ת בקמ"ץ אמנם כפי המסורת דיעטיה ליש סימן ט"ו ראוי להיות בפתח וכן במכלל דף רב"ה ובתו מדברה בית און. מדברה דמשק (מלכים א' י"ט) הבי"ת בפת"ח אע"פ באתריהן

מצודת דוד

לוהם של זאת: (ט) לערים. לפי גודל הערים עיר גדולה מול עיירות קטנות: (י) כמחלקותם. כפי המחלוקה המפורשת בהלכות שלפנינו: (יא) למשפחותם. הנחלק לפי המשפחות: (יב) לפאת צפונה, מן המזרח כלפי המערב היה התחלת הגבול מן הירדן: מצפון. ר"ל היתה יריחו לפנים מן הגבול ומשל בנימין היתה: בהר. הוא הר בית אל המוזכר בגבול בני יוסף. ימה. לצד המערב: תוצאתיו. סוף הגבול בזה הרוחב ומשם והלאה נכנס חוט המילר לפנים ונתקלר נחלתו: (יג) נגבה. ר"ל לא היתה לוז

פירוש ע"ט

לאנד וכתבו אותה ושובו אלי און שרייבט זיא אויף און קערט זיך אום צו מיר ופה אשליך לכם גורל און איך וועל דא וואַרפן צו אייך גורל פר גאט אין שילה: (ט) וילכו האנשים ויעברו בארץ ווען דיא מאנן גגאנגן און זענן איך־ גפארן אין לאנד ויכתבוה לערים און האבן זיא אויף גשריבן נאך דיא שטעט נאך אויף זיבן חלקים על ספר אויף איין בוך ויבואו אל יהושע און זענן גקומן צו יהושע אין דער מחנה קיין שלה: (י) וישלך להם יהושע גורל האט יהושע גורל גוואָרפן צו זיי אין שילה פאר גאט ויחלק שם יהושע את הארץ און יהושע האט דארטן צוטיילט דם לאנד צו די בני ישראל כמחלקותם אזו ווי זייער צוטייל־ ... : (יא) ויעל גורל מטה בני בנימין און עס איז ארויס גגאנגן דר גבול פון דעם שבט בנימין צו זייערי משפחות ויצא גבול גורלם וגו' און עס איז ארויס גגאנגן דער גבול פון זייער גורל צווישן די בני יהודה און צווישן די בני יוסף: (יב) ויהי להם הגבול לפאת צפונה איז געוועזן צו זיי דר גבול צו צפון זייט כלומר זייער צפון זייט האט זיך אן גהובן פון דעם ירדן ועלה הגבול אל כתף יריחו און דר גבול איז אויף

גיגאנגין

לוּזָה אֶל־כֶּתֶף לוּזָה נֶגְבָּה הִיא בֵּית־אֵל
וְיָרַד הַגְּבוּל עַטְרוֹת אַדָּר עַל־הָהָר
אֲשֶׁר מִנֶּגֶב לְבֵית־חֹרוֹן תַּחְתּוֹן׃ יד וְתָאַר
הַגְּבֻל וְנָסַב לִפְאַת־יָם נֶגְבָּה מִן־הָהָר
אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי בֵית־חֹרוֹן נֶגְבָּה וְהָיָה
תֹצְאֹתָיו אֶל־קִרְיַת־בַּעַל הִיא קִרְיַת
יְעָרִים עִיר בְּנֵי יְהוּדָה זֹאת פְּאַת־יָם׃

והיו קרי

דְלוּז דָרוֹמָא הִיא בֵּית אֵל וְנָחִית תְּחוּמָא עַטְרוֹת אַדָּר עַל טוּרָא דְמִדָּרוֹם לְבֵית חוֹרוֹן אַרְעָאָה׃ יד וְתָאַר תְּחוּמָא וּמִסְתְּחַר לְרוּחַ מַעַרְבָא לְדָרוֹמָא מִן טוּרָא דִי עַל אַפֵּי בֵּית חוֹרוֹן דָרוֹמָא וַהֲווֹן מַפְּקָנוֹהִי עַל קִרְיַת בַּעַל הִיא קִרְיַת יְעָרִים קַרְתָּא דִבְנֵי יְהוּדָה דָא רוּחַ מַעַרְבָא

ת"א והלך הגבול. זבחים נד. ברכות כב:

רש"י

אל כתף לוזה נגבה היא בית אל. שקראה יעקב ולא זו היא בית אל שאצל העי בהרי אומר בגבול יוסף ולא מבית אל לוזה למדנו שבשים היו ולוז לא בחלק בנימין היתה שהרי הוט המוצר מלוז ולפנים הוא כמו שהוא אומר אל כתף לוזה נגבה ההוט הולך בדרומה של לוז כמלאת לוז מן ההוט ולהוץ בנחל' בני יוסף ובית אל היתה בחלק בנימין כמ"ש למטה בענין׃ (יד) ותאר הגבול ונסב לפאת ים נגבה. בעטרות אדר כלה אורך הצפוני מן המזרח למערב ומשם נסב ההוט לגבול המערב של בנימין לילך נגבה מן הצפון לדרום הוט המערבי מן ההר אשר על פני בית חורון נגבה מן ההר אשר בדרומ' של בית חורון משם היה מתחיל מקלוע מערבית לפוני' של בנימין ובא לו החוט מצפון לדרום׃ והיו תוצאותיו. מקלוע מערבית דרומית שלו אל קרית יערים של יהודה נמצא רוחב גבול בנימין נוטל כל רוחב הארץ שבין יהודה לאפרים גבול דרומי שלו עם גבול צפוני של יהודה ושם היתה ירושלים כמו שאמ' למטה בענין לפיכך הי' לשני השבטים חלק בה וגבול צפוני של בנימין ודרומי של אפרים נוגעין זה בזה ושם היתה שילה בחלק אפרים כמה שנאמר ויטש משכן שלו וגו' ויטהם באהל יוסף ובשבט אפרים לא בחר ואף לבנימין היה בו חלק וכן שניגו בשהיטת קדשים בשלשה מקומות שרתה להם שכינה לישראל בשלה ונוב ובית העולמים ובכולן לא שרתה אלא בחלקו של

מנחת שי

נח נלוו כן לפי ספרים מדוייקים. והמסורת דמשק שקראה צ"ל מסכים למסורת שלנו. (וכ"ה במס"ק מלכים א' י"ט ט"ו)׃ (יד) נגבה והיה. והיו קרי כתי׳

מצודת ציון

(יד) ותאר. ונסב׃

מצודת דוד

מנחלת בנימין ומשל אפרים היתה׃ היא בית אל. כי יעקב קרא ללוז בית אל כמו שאמור בתורה ולא זה הוא בית אל שעמדה אצל העי אשר היתה מנחלת בנימין׃ על ההר אשר מנגב לבית חרון תחתון. ולא היתה א"כ מנחלתו ומשל אפרים היתה׃ (יד) ותאר הגבול. הגבול סיבב בפאת המערבי מן הצפון אל הדרום׃ מן ההר. הגבול נמשך מן ההר וכו' העומד בצפון והלך כלפי הדרום וכלה

פירוש ע"ט

גנאנגן צו דר זייט פון צפון ירִיחוֹ פון צפון זייט נמצא איז יריחו געוועזן אין דעם גבול פון בנימין וְעָלָה בָהָר יָמָּה אונ דר שנור פון דעם גבול איז אויף גנאנגן אויף דעם בארג קיין מערב זייט ארץ ישראל וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו אונ זיינע אויסגאנג זענן געוועזן צו דר מִדְבַּר פון בֵּית אָוֶן׃ (יג) וְעָבַר מִשָּׁם הַגְּבוּל אונ ער איז איבר גפארן פון דארטן דר גבול קיין מערב זייט קיין לוּזָה אֶל כֶּתֶף לוּזָה נֶגְבָּה צו דער זייט פון לוז אויף דרום זייט נמצא איז לוז ניט געוועזן אין גבול פון בנימין נאר אין גבול פון יוסף הִיא בֵּית אֵל די שטאט לוז איז דם וואס יעקב הט זיא גרופן בית אל אונ דאס איז ניט די שטאט בית אל וואס לעבן עי נייערט דארטן איז איין אנדערי שטאט בית אל יענע שטאט בית אל הט יוא גקערט צו שבט בנימין אזו ווי ווייטר שטייט וְיָרַד הַגְּבוּל עַטְרוֹת אַדָּר אונ ער הט גנידרט דר גבול קיין עטרות אדר עַל הָהָר אֲשֶׁר מִנֶּגֶב לְבֵית חוֹרוֹן תַּחְתּוֹן אויף דעם בארג וואס איז פון דרום זייט פון דעם הינטערשטן בית הורון נמצא איז בית חורון ניט געוועזן אין דעם גבול פון בנימין׃ (יד) וְתָאַר הַגְּבוּל וְנָסַב לִפְאַת יָם אונ דר גבול הט זיך גרינגילט אונ הט זיך ארום גרינגילט אונ גקערט צו מערב זייט פון גבול בנימין נֶגְבָּה צו דרום זייט איז ער גנאנגן פון צפון זייט מִן הָהָר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי בֵּית חוֹרוֹן נֶגְבָּה דער שנור פון מערב גבול הט זיך אן גהובן פון דעם בארג וואס איז פר בית חורון אויף דרום זייט וְהָיוּ תוֹצְאוֹתָיו אֶל קִרְיַת בַּעַל אונ די אויסגאנג פון דעם שניר זענן געוועזן ביי קרית בעל דם איז קרית יערים עִיר בְּנֵי יְהוּדָה דו שטאט פון דיא בני יהודה זֹאת פְּאַת יָם דם איז דר עק פון מערב זייט׃ נמצא איז געוועזן די ברייט פון גבול בנימין פון יהודה ביז אפרים דהיינו די דרום זייט פון בנימין הט אן גרירט אין צפון זייט פון יהודה דם דארטן איז געוועזן ירושלים אזו ווי ווייטר שטייט אונ זיא הט גקערט צו בנימן נאר איין שטאט אין איר הט גקערט צו יהודה אונ די צפון זייט פון בנימן הט זיך אן גרירט אין דרום זייט פון אפרים דם דארטן איז געוועזן דיא שטאט שילה אין חלק פון אפרים אונ בנימין האט אויך גהאט איין חלק אין איר דען דיא גמרא זאגט דיא

שכינה

מערבא: טו ורוח דרומא
מסיפי קרית יערים ונפק
תחומא לימא ונפיק
למבועי מי נפתוח:
טז ונחית תחומא לסטר
טורא די על אפי חילת
בר הנם די במישר
גבריא צפונא ונחית
לחילת בר הנם לעיבר
יבוס דרומא ונחית לעין
קצרא: יז ותאר מצפון
ונפק לעין שמש ונפיק
לגלילא די לקביל
מסקנא באדמים ונחית
לאבן בוהן בר ראובן:
יח ועבר לעיברא
דלקביל מישרא צפונא
ונחית לערבתה:
יט ועבר תחומא לעיבר
בית

טו ופאת־נגבה מקצה קרית יערים ויצא
הגבול ימה ויצא אל־מעין מי נפתוח:
טז וירד הגבול אל־קצה ההר אשר על־
פני גי בן־הנם אשר בעמק רפאים
צפונה וירד גי הנם אל־כתף היבוסי
נגבה וירד עין רגל: יז ותאר מצפון ויצא
עין שמש ויצא אל־גלילות אשר־נכח
מעלה אדמים וירד אבן בהן בן־
ראובן: יח ועבר אל־כתף מול־הערבה
צפונה וירד הערבתה: יט ועבר הגבול
אל

רש״י

בנימין: זאת פאת ים. רוח מערבי מעטרות אדר עד קרית יערים: (טו) ופאת נגבה. ומילר דרומי לבנימין והוא לפוני של יהודה. וכל התחומין המנוין כאן נמנו בלפונו של יהודה וכל מקום שכתוב כאן וירד כתוב ביהודה ועלה לפי שכאן הוא מונה מן המערב למזרח ושם מונה מן המזרח למערב: ויצא הגבול ימה. אל ים אחד ולא ידעתי איזה

מנחת שי

באמרתי לעיל בסי׳ ט״ו: (יז) אבן בהן. בה״א כדלעיל בסימן ט״ו ומה שכתוב עליו במ״ג יהודה ועלה אב. בהן. ס״פ פסוק דלעיל דהוא בגורל יהודה ועלה

מצודת דוד

הגבול בקרית בעל היא קרית יערים שהיא במילר הלפוני של יהודה: (טו) ופאת נגבה. גבול הדרומי מן המערב כלפי המזרח היה מתחיל מקלה קרית יערים: ימה. אל הים ולא זהו ים הגדול העומד במערב והים הזה היה מלפון יהודה ועם כי לא הוזכר למעלה וכ״כ ימלא בהלכה מקומות שבאחד יזכיר ולא בשני עם שהיה הגבולה זה אצל זה: (טז) וירד הגבול. כי מעין מי נפתוח שהיא עין עיטם היתה במקום הגבוה שבכל א״י לזה אמר וירד: אשר בעמק רפאים. ההר עומד בעמק רפאים בלפונה: אל כתף. אשר עומדה בכתף היבוסי מנגב א״כ היבוסי היא ירושלים עומדה בנחלת בנימין: (יז) ותאר מצפון. הגבול בא בפאת מערב וסיבב את עין רוגל מלפונו והיתה א״כ משל יהודה: ויצא עין שמש. מן עין רוגל יצא לעין שמש: אל גלילות. היא גלגל האמור בגבול יהודה בלפוני ובשתי השמות נקראה והלל גלגל יצא הגבול כלפי הדרום ונתרחב נחלת בנימין: (יח) ועבר. משם עבר מעבר המקום הנקרא מול הערבה כלד הלפוני ולא היתה א״כ מנחלת בנימין: הערבתה. הוא בית הערבה המוזכר בגבול יהודה והגבול היה מלפונו:

מצודת ציון

(יז) נכח. נגד: (יט) לשון. קלה הים המבוך כלשון:

פירוש ע״ט

שכינה הט דוקא גרוהט אין חלק בנימין: (טו) ופאת נגבה אונ די דרום זייט פון גבול בנימין הט זיך אן גהובן פון עק קרית יערים אונ הט גצוגן ארוף קיין מזרח ויצא הגבול ימה אונ דר גבול איז ארויס גנאנגן צו איין ים רש״י שרייבט ער ווייסט ניט ווס פאר איין ים דאס איז ויצא אל מעין מי נפתוח אונ ער איז ארויס גנאנגן צוא דעם קוואל מי נפתוח רש״י שרייבט אין אלע ערטר ווי אובן ביי יהודה שטייט ועלה שטייט דא ביי בנימין וירד דען ביי יהודה הט ער גציילט די גבולון פון מזרח קיין מערב זייט צו ירושלים גשיקט זיך צו זאגן ועלה דר גבול איז אויף גנאנגן ווארום ירושלים איז העכר גוועזן פון גאנץ ארץ ישראל אבר דא ציילט ער די גבולן פון מערב ירושלים אונ אראפ צו קיין מזרח זייט ארץ ישראל דרום גשיקט זיך צו זאגן וירד דר גבול הט אראפ גנידרט: (טז) וירד הגבול אל קצה ההר וגו׳ דר גבול הט גנידרט צו דעם עק בארג ווס איז פר דעם טאל בן הנום אשר בעמק רפאים צפונה ווס דר בארג איז אין טאל פון די ריזן אין צפון זייט פון דעם טאל וירד גי הנום אונ ער הט גנידרט אין טאל הנום אל כתף היבוסי נגבה ביי דר זייט פון יבוסי אויף דרום זייט נמצא איז יבוסי גוועזן אין גבול בנימין וירד עין רוגל אונ דער גבול הט גנידרט צו דעם קוואל פון די וואשרן: (יז) ותאר מצפון אונ ער הט גרינגלט פון צפון זייט עין רוגל אונ איז ארויס גנאנגן צו עין שמש ויצא אל גלילות וגו׳ אונ איז ארויס גנאנגן צו גלילות ווס זיא איז אקעגן דיא אויפגאנג פון דר שטאט אדומים וירד אבן בהן אונ דער גבול הט גנידערט צו אבן בוהן בן ראובן: (יח) ועבר אל כתף מול הערבה אונ דער גבול איז איבר גגאנגן צו דער זייט ווס אקעגן דעם פלאץ צפונה אויף צפון זייט פון דעם פלאץ. אונ דר פלאץ איז אויך ניט גוועזן אין דעם גבול פון בנימין וירד הערבתה אונ ער הט גנידרט קיין ערבתה: (יט) ועבר הגבול

אֶל־כֶּתֶף בֵּית־חָגְלָה צָפוֹנָה וְהָיָה
תּוֹצְאוֹתָיו הַגְּבוּל אֶל־לְשׁוֹן יָם־הַמֶּלַח
צָפוֹנָה אֶל־קְצֵה הַיַּרְדֵּן נֶגְבָּה זֶה גְּבוּל
נֶגֶב׃ כ וְהַיַּרְדֵּן יִגְבָּל־אֹתוֹ לִפְאַת־קֵדְמָה
זֹאת נַחֲלַת בְּנֵי בִנְיָמִן לִגְבוּלֹתֶיהָ סָבִיב
לְמִשְׁפְּחֹתָם׃ כא וְהָיוּ הֶעָרִים לְמַטֵּה בְּנֵי
בִנְיָמִן לְמִשְׁפְּחוֹתֵיהֶם יְרִיחוֹ וּבֵית־חָגְלָה
וְעֵמֶק קְצִיץ׃ כב וּבֵית הָעֲרָבָה וּצְמָרָיִם
וּבֵית־אֵל׃ כג וְהָעַוִּים וְהַפָּרָה וְעָפְרָה׃
כד וּכְפַר הָעַמֹּנִי וְהָעָפְנִי וָגָבַע עָרִים
שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן׃ כה גִּבְעוֹן
וְהָרָמָה וּבְאֵרוֹת׃ כו וְהַמִּצְפֶּה וְהַכְּפִירָה

תרגום

בֵּית חָגְלָה לְצִפּוּנָא וַהֲווֹן סַפְקָנוּהִי דִתְחוּמָה לְכֵיף יַמָּא דְמִלְחָא צִפּוּנָא לְסִיָפֵי יַרְדְּנָא דָרוֹמָא דֵין תְּחוּם דָרוֹמָא׃ כ וְיַרְדְּנָא תְּחוּמָא לֵיהּ לְרוּחַ קִידוּמָא דָא אַחְסָנַת בְּנֵי בִנְיָמִן לִתְחוּמָהָא סְחוֹר סְחוֹר לְזַרְעֲיָתְהוֹן׃ כא וַהֲוָה קִרְוַיָא לְשִׁבְטָא דִבְנֵי בִנְיָמִן לְזַרְעֲיָתְהוֹן יְרִיחוֹ וּבֵית חָגְלָה וּמֵישַׁר קְצִיץ׃ כב וּבֵית מֵישְׁרָא וּצְמָרַיִם וּבֵית אֵל׃ כג וְהָעַוִּים וְהַפָּרָה וְעָפְרָה׃ כד וּכְפַר הָעַמּוֹנָה וְהָעָפְנִי וְגֶבַע קִרְוִין תַּרְתָּא עַסְרֵי וּפַצְחֵיהֶן׃ כה גִּבְעוֹן וְרָמְתָא וּבְאֵרוֹת׃ כו וּמִצְפַּיָא

וכפירה

ת"א והירדן יגבול בגורות מה׃

והיו קרי תוצאות קרי העמונה קרי

רש"י

ים הוא׃ (יט) אל לשון ים המלח צפונה. בצפונו של לשון ימלא כל הלשון בחלקו של יהודה׃ אל קצה הירדן מקום שהירדן נופל בים המלח והוא כמנה מקצוע מזרחית צפונית ליהודה וכאן הוא מונה מקצוע דרומית מזרחית לבנימין׃ (כ) והירדן יגבול אותו לפאת קדמה הירדן היה לו לבנימין מצד מזרחי שהירדן הולך אל פני

מנחת שי

ודין דבגורל בנימין וירד׃ (יט) והיה. והיו קרי כמ"ש לעיל בימן ט"ו׃ תוצאותיו מלאות קרי כן מצאתי במקצת ספרים מדוייקים ובספרים יש חילופים ומה שכתבתי נכון ע"פ המסורת שכתבתי לעיל בימן ט"ו׃ (כ) יגבל אתו. הבי"ת בחולם בכל הספרים ובמקצת ספרי הדפוס מלא וא"ו ונכתב עליו יתיר וא"ו ובכל ספרים כ"י וגם בדפוסים ישנים חסר וא"ו. ובמקצת הספרים הבי"ת במתיך וכולם במקף ול"ש המכלול בדקדוק כ"ה במקבל יִפְעָל כשהוא בחולם ונסמך המלה במקף על מלה זעירה או על מלה שהיא מלעיל תחטף העי"ן בקמץ חטף במקום החולם כמו ומלך מו יִמְשָׁל־בָּם (ישעיה י"ט) לכו יִקְבָץ־אוֹן לו (תהלים מא) ודומיהם ונשאר החולם עם המקף במלת כי יִגְנַב־אִישׁ וזה כן מפני המאריך שנסתפק עמו וכן יצא עם המקף בחולם כשהמלה איננה זעירה ולא מלעיל כמו יִגְבָּל־אֹתוֹ ע"כ. וקשה בעיני כי בחילופים של מקרא כ"י ראיתי לב"נ יִגְבֹּל־אֹתוֹ ולב"א יִגְבָּל־אֹתוֹ ואנו סומכים על קריאת ב"א. וגם במקרא ישנה מהדפוס נכתב מבחוץ ב להורות על זה החילוף וצריך לי עיון׃ (כד) העמוני העמונה קרי׃ (כו) והמצפה. בסגול׃

מצודת דוד

(יט) בית חגלה צפונה. וגם היא לא היתה מנחלת בנימין (ומה שהוזכר בנחלת בנימין בית חגלה היא עיר אחרת בשמה כמוה)׃ לשון ים המלח וגו'. ר"ל במקום שהירדן נופל בים המלח והוא קצה הדרומי מהירדן וקצה הצפוני מהים׃ זה גבול נגב. ממערב כלפי המזרח׃ (כ) יגבול אתו. יהיה לו לגבול בפאת המזרחי׃ לגבולותיה. את הגבולות המגבילים סביב את הנחלק לכל בני משפחותם׃ (כא) למשפחותיהם. הנחלק למשפחותיהם׃

פירוש ע"ט

הַגְּבוּל וגו' אונ דער גְּבוּל איז איבֶּר גֶפָארן בַּיי דער זַייט פון בֵּית חָגְלָה אויף צָפוֹן זַייט וְהָיוּ תּוֹצְאוֹת הַגְּבוּל אונ די אויסְגַאנְג פון דעם גְבוּל זֶענֶן גְוועזֶן בַּיי דעם שְׁטָארְם וויִנְד פון דעם יַם הַמֶּלַח אוף צָפוֹן זַייט נִמְצָא איז דער יַם הַמֶּלַח נִיט גְוועזֶן אין גְבוּל בִּנְיָמִין נאר אין גְבוּל יְהוּדָה אֶל קְצֵה הַיַּרְדֵּן בַּיי דעם עֶק יַרְדֵּן ווי ער פַאלְט אַרֵיין אין יַם הַמֶּלַח דָס איז דָרוֹם זַייט פון דעם יַרְדֵּן אונ דער עֶק יַרְדֵּן ווערט בַּיי גְבוּל יְהוּדָה גֶרעכִינְט פַאר דעם ווינְקעל פון מִזְרָחִית צְפוֹנִית אונ דָא בַּיי גְבוּל בִּנְיָמִין ווערט ער גֶרעכִינְט פַר מִזְרָחִית דְרוֹמִית ווינְקל זֶה גְבוּל נֶגֶב דָאס איז דער גְבוּל פון דָרוֹם זַייט פון בִּנְיָמִין׃ (כ) וְהַיַּרְדֵּן יִגְבֹּל וגו' אונ דער יַרְדֵּן הָט גְגְרֶענְצְט דעם גְבוּל פון בִּנְיָמִין אויף מִזְרָח זַייט זֹאת נַחֲלַת בְּנֵי בִנְיָמִין דָאס איז די נַחֲלָה פון די בְּנֵי בִנְיָמִין צו אירע גְרֶענִיצִין אַרוּם אונ אַרוּם צוא זַייעֶרי מִשְׁפָּחוֹת׃ (כא) וְהָיוּ הֶעָרִים לְמַטֵּה בְּנֵי בִנְיָמִין אונ עֶס זֶענֶן גְוועזֶן שְׁטֶעט צו שֵׁבֶט בְּנֵי בִנְיָמִין לְמִשְׁפְּחוֹתֵיהֶם צו זַייעֶרי מִשְׁפָּחוֹת יְרִיחוֹ יְרִיחוֹ אין בֵּית חָגְלָה אונ דר טָאל קְצִיץ׃ (כב) וּבֵית הָעֲרָבָה וגו' אונ בֵּית הָעֲרָבָה אונ צְמָרַיִם אונ בֵּית אֵל׃ (כג) וְהָעַוִּים אונ עַוִּים אונ פָּרָה אונ עָפְרָה׃ (כד) וּכְפַר הָעַמּוֹנָה אונ כְּפַר הָעַמּוֹנָה אונ עָפְנִי אונ גֶבַע עָרִים שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה צְווֶעלְף גְמַארְטוּ שְׁטֶעט וְחַצְרֵיהֶן אונ זַייעֶרי אוֹפֶענִי שְׁטֶעט וָוס בַּיי זַייא איז גְוועזֶן זֶענֶען אויך גְוועזֶן צוא בִּנְיָמִין׃ (כה) גִּבְעוֹן אונ הָרָמָה אין בְּאֵרוֹת׃ (כו) וְהַמִּצְפֶּה אונ

מִצְפָּה

וְהַמֹּצָה׃ כז וְרֶקֶם וְיִרְפְּאֵל וְתַרְאֲלָה׃
כח וְצֵלַע הָאֶלֶף וְהַיְבוּסִי הִיא יְרוּשָׁלַםִ
גִּבְעַת קִרְיַת עָרִים אַרְבַּע־עֶשְׂרֵה
וְחַצְרֵיהֶן זֹאת נַחֲלַת בְּנֵי־בִנְיָמִן
לְמִשְׁפְּחֹתָם׃ יט א וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל הַשֵּׁנִי
לְשִׁמְעוֹן לְמַטֵּה בְנֵי־שִׁמְעוֹן לְמִשְׁפְּחוֹתָם
וַיְהִי נַחֲלָתָם בְּתוֹךְ נַחֲלַת בְּנֵי־יְהוּדָה׃
ב וַיְהִי לָהֶם בְּנַחֲלָתָם בְּאֵר־שֶׁבַע וְשֶׁבַע
וּמוֹלָדָה׃ ג וַחֲצַר שׁוּעָל וּבָלָה וָעָצֶם׃
ד וְאֶלְתּוֹלַד וּבְתוּל וְחָרְמָה׃ ה וְצִקְלַג
וּבֵית־הַמַּרְכָּבוֹת וַחֲצַר סוּסָה׃ ו וּבֵית

תרגום

וּכְפִירָה וְהַמֹּצָה׃ כז וְרֶקֶם
וְיִרְפְּאֵל וְתַרְאֲלָה׃
כח וּצְלַע אֶלֶף וִיבוּסָאֵי
הִיא יְרוּשְׁלֵם גִּבְעַת
קִרְיַת קִרְוִין אַרְבַּע עַסְרֵי
וּפַצְחֵיהֶן דָּא אַחֲסָנַת בְּנֵי
בִנְיָמִן לְזַרְעֲיָתְהוֹן׃
א וּנְפַק עַדְבָא תִנְיָנָא
לְשִׁמְעוֹן לְשִׁבְטָא דִבְנֵי
שִׁמְעוֹן לְזַרְעֲיָתְהוֹן וַהֲוָה
אַחְסַנְתְּהוֹן בְּגוֹ אַחְסָנַת
בְּנֵי יְהוּדָה׃ ב וַהֲוָה לְהוֹן
בְּאַחְסַנְתְּהוֹן בְּאֵר שֶׁבַע
וְשֶׁבַע וּמוֹלָדָה׃ ג וַחֲצַר
שׁוּעָל וּבָלָה וְעֶצֶם׃
ד וְאֶלְתּוֹלַד וּבְתוּל
וְחָרְמָה׃ ה וְצִקְלַג וּבֵית
הַמַּרְכָּבֹת וַחֲצַר סוּסָה׃
ו וּבֵית לְבָאוֹת וְשָׁרוּחֶן
קִרְוִין תְּלַת עַסְרֵי
וּפַצְחֵיהֶן

רש"י

רוחב כל גבולו למזרח : (כח) וצלע האלף והיבוסי היא ירושלים · כל אחת עיר לעצמה וכן גבעת קרית חמש עירים בפסוק זה :

יט (א) ויצא הגורל השני. שני לבנימין שגורל בנימין היה ראשון לשבעה השבטים שאמר יהושע לשלוחיו

רד"ק

(כח) וצלע האלף. הם שתי ערים וכן הוא אומר בארץ בנימין בצלע וכתיב וצלע אלף וכן גבעת קרית הם שתי ערים : והיבוסי היא ירושלם. ובגורל בני יהודה אמר ג"כ כי היבוסי היא ירושלם בחלק יהודה והנה אומר כי היא לבנימין כן הוא כי לכל אחד מהם היה לו חלק בה ואמרו רז"ל כי רצועה יוצאה מחלקו של יהודה לחלקו של בנימין ובה מזבח בנוי והיה בנימין הצדיק מצטער עליה לבלעה שנאמר חופף עליו כל היום ובין כתפיו שכן ויש אומרים המזבח היה בחלקו של בנימין שנא' ובין כתפיו שכן וי"א כי בין שניהם היה המזבח והנה יהודה היה עולה גי בן הנם כתף היבוסי והיה עולה אל ראש ההר אשר על פני גי בן הנם ימה אשר בקצה עמק רפאים ומראש ההר אל מעין מי נפתוח ואמרו כי הוא עין עיטם הנזכר בדברי רז"ל וחלק בנימין היה כנגדו חלק יהודה היה עולה אל ההר וחלק בנימין היה יורד אל קצה ההר אשר בני בן הנם אשר בעמק רפאים והיה יורד אל כתף היבוסי היא ירושלם נמצא שבין שניהם היה הגבול הזה זה עולה וזה יורד : (ב) באר שבע ושבע. עיר אחת :

מנחת שי

(כח) וצלע האלף והיבוסי היא ירושלים. בס"א כ"י וְהַיְבוּסִי הִיא־ירושלם במאריך ובמקף :

יט (א) בני שמעון למשפחותם. חד מן ח' מלאים וזהו קדמאה דשמעון כמ"ש בפרשת נשא : (ד) ואלתולד. ברוב הספרים מלה אחת : (ה) וצקלג. הלמ"ד בקמץ במקצת הספרים ומקצתן בפתח וי"ם שהלנ"י במאריך :

מצודת דוד

(כח) וצלע האלף. חמשה עיירות במקרא זה צלע א' האלף ב' ירושלים ג' גבעת ד' קרית חמשה :

יט (א) בתוך וגו'. היה מובלע נחלת יהודה בתוך הגבול האמור למעלה : (ב) באר שבע ושבע. היא עיר אחת ובשתי

פירוש ע"ט

מִצְפָּה אונ כְּפִירָה אונ מוֹצָה : (כז) וְרֶקֶם אין רֶקֶם אונ יִרְפְּאֵל אונ תַּרְאֲלָה : (כח) וְצֵלַע הָאֶלֶף אונ צֵלַע אונ דיא שְׁטָאט הָאֶלֶף וְהַיְבוּסִי הִיא יְרוּשָׁלַיִם אונ יְבוּסִי דָאס זיא הַייסְט הַיינְט יְרוּשָׁלַיִם אונ גִּבְעַת אונ קִרְיַת עָרִים אַרְבַּע עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן פֶערְצֶן גְמַארְטוּ שְׁטֶעט אונ זַייעֶרִי אוֹפֶענִי שְׁטֶעט זאת נַחֲלַת בְּנֵי בִנְיָמִן דָאס איז גְוֶוען דיא נַחֲלָה פון דיא בְּנֵי בִנְיָמִן צוּא זַייעֶרִי מִשְׁפָּחוֹת:

יט (א) וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל הַשֵּׁנִי לְשִׁמְעוֹן אונ עֶס איז אַרוּם גְגַאנְגֶען דֶער אַנְדֶער גוֹרָל נָאךְ גוֹרָל בִּנְיָמִן צוּ שֵׁבֶט שִׁמְעוֹן וָוארוּם דֶר גוֹרָל פון בִּנְיָמִן איז גְוֶוען דֶר עֶרְשְׁטֶער גוֹרָל פון די זִיבְּן שְׁבָטִים ווָס זֶענֶן איבֶּר גְבְּלִיבְּן דֶר נָאךְ אַז שֵׁבֶט יְהוּדָה אונ שֵׁבֶט יוֹסֵף הָאבְּן אָפּ גְנוּמֶען זַייעֶר גוֹרָל אונ דֶר גוֹרָל פון שֵׁבֶט שִׁמְעוֹן איז גְוֶוען דֶער אַנְדֶער פון בִּנְיָמִן אונ פון ווייטֶער רֶעכֶנְט דֶער פָּסוּק אוֹיס אַלֶע גוֹרָלֶן פון דיא זִיבְּן שְׁבָטִים וואס זֶענֶן איבֶּר גְבְּלִיבְּן נָאךְ שֵׁבֶט יְהוּדָה אונ שֵׁבֶט יוֹסֵף לְמַטֵּה בְּנֵי שִׁמְעוֹן צוּם שֵׁבֶט פון די בְּנֵי שִׁמְעוֹן לְמִשְׁפְּחוֹתָם צוּ זַייעֶרִי מִשְׁפָּחוֹת וַיְהִי נַחֲלָתָם וגו' איז גְוֶוען זַייעֶר נַחֲלָה צְווִישְׁן דֶער נַחֲלָה פון דיא בְּנֵי יְהוּדָה : (ב) וַיְהִי לָהֶם בְּנַחֲלָתָם אונ עֶס איז גְוֶוען זַיי אין זַייעֶר נַחֲלָה בְּאֵר שֶׁבַע אונ שֶׁבַע אונ מוֹלָדָה : (ג) וַחֲצַר שׁוּעָל אונ חֲצַר שׁוּעָל אונ בָּלָה אונ עֶצֶם : (ד) וְאֶלְתּוֹלַד וגו' אונ אֶלְתּוֹלַד אונ בְּתוּל אונ חָרְמָה : (ה) וְצִקְלַג אונ צִקְלַג אונ בֵּית הַמַּרְכָּבוֹת אונ חֲצַר סוּסָה : (ו) וּבֵית לְבָאוֹת אין בֵּית לְבָאוֹת אונ שָׁרוּחֶן עָרִים וגו'

לְבָאוֹת וְשָׁרוּחֶן עָרִים שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה
וְחַצְרֵיהֶן׃ ז עַיִן רִמּוֹן וָעֶתֶר וְעָשָׁן עָרִים
אַרְבַּע וְחַצְרֵיהֶן׃ ח וְכָל־הַחֲצֵרִים אֲשֶׁר
סְבִיבוֹת הֶעָרִים הָאֵלֶּה עַד־בַּעֲלַת בְּאֵר
רָאמַת נֶגֶב זֹאת נַחֲלַת מַטֵּה בְנֵי־שִׁמְעוֹן
לְמִשְׁפְּחֹתָם׃ ט מֵחֶבֶל בְּנֵי יְהוּדָה נַחֲלַת
בְּנֵי שִׁמְעוֹן כִּי־הָיָה חֵלֶק בְּנֵי־יְהוּדָה רַב
מֵהֶם וַיִּנְחֲלוּ בְנֵי־שִׁמְעוֹן בְּתוֹךְ נַחֲלָתָם׃
י וַיַּעַל הַגּוֹרָל הַשְּׁלִישִׁי לִבְנֵי זְבוּלֻן
לְמִשְׁפְּחֹתָם וַיְהִי גְּבוּל נַחֲלָתָם עַד־
שָׂרִיד׃ יא וְעָלָה גְבוּלָם לַיָּמָּה וּמַרְעֲלָה
וּפָגַע בְּדַבָּשֶׁת וּפָגַע אֶל־הַנַּחַל אֲשֶׁר עַל־
פְּנֵי יָקְנְעָם׃ יב וְשָׁב מִשָּׂרִיד קֵדְמָה מִזְרַח

תרגום

וּפְצַחֵיהֶן׃ ז עֵין רִמוֹן וַעֲתַר וְעָשָׁן קִרְוִין אַרְבַּע וּפְצַחֵיהֶן׃ ח וְכָל פְּצַחַיָא דִי בִּסְחֲרָנוּת קִרְוַיָא הָאִלֵין עַד בַּעֲלַת בְּאֵר רָאמַת דָרוֹמָא דָא אַחְסָנַת שִׁבְטָא דִבְנֵי שִׁמְעוֹן לְזַרְעֲיַתְהוֹן׃ ט מֵעֲדַב בְּנֵי יְהוּדָה אַחְסָנַת בְּנֵי שִׁמְעוֹן אֲרֵי הֲוָה חִילַק בְּנֵי יְהוּדָה סַגִי מִנְהוֹן וְאַחְסִינוּ בְּנֵי שִׁמְעוֹן בְּגוֹ אַחְסַנְתְּהוֹן׃ י וּסְלֵיק עַדְבָא תְלִיתָאָה לִבְנֵי זְבוּלֻן לְזַרְעֲיַתְהוֹן וַהֲוָה תְּחוּם אַחְסַנְתְּהוֹן עַד שָׂרִיד׃ יא וּסְלֵיק תְּחוּמְהוֹן לְיַמָא וּמַרְעֲלָא וּמָעֲרַע בְּדַבָּשֶׁת וּמָעֲרַע בְּנַחֲלָא דִי עַל אַפֵּי יָקְנְעָם׃ יב וְתָב מִשָּׂרִיד לְקִידוּמָא

רד"ק

(ט) רב מהם. היה חלקם יותר ממה שראוי להם כי כבשו הרבה מהארץ ובני שמעון עלו עמם להלחם כמו שכתוב בספר שופטים

רש"י

והתחלקו אותה לשבעה חלקים שכבר נטלו יהודה ויוסף כמו שנאמר שם יהודה יעמוד על גבולו מנגב וגו' מכאן ואילך מונה והולך שבעה גורלות: (ט) רב מהם. מן הראוי להם: (יב) כסלת תבור. אומר אני שהוא לשון כסלים פלנק"ש

מנחת שי

(ו) ושרוחן. בתי"ת לא בה"א והוא בכגול ברוב הספר ויש מהן בצירי: (ח) ראמת נגב. כן כתיב בכמה ספרים כ"י ודפוסים ישנים באל"ף ומסר עליו

מצודת ציון

יט (ט) מחבל. טנין מחוז:

מצודת דוד

השמות נקראה: (ז) עין רמון. הם ב' עיירות האחת עין והשנית רימון: (ח) רמת נגב. מקום הרם והגבוה בפאת הדרום:

(ט) מחבל. מהמחוז הניתן בתחלה לבני יהודה נתנו אח"ז לבני שמעון לנחלה: כי היה. כי הנחלה הניתן בתחלה לבני יהודה היתה מרובה מהראוי להם ולזה נחלו בני שמעון בתוכם: (י) עד שריד. העומדת בסוף גבול א"י במקלוע לפונית מערבית: (יא) ועלה גבולם. משריד בפאת המערבי מלפון ללפי הדרום: לימה. אל הים ומשם למעלה וכו': (יב) ושב משריד. ושב הגבול משריד

לקוטי יקרים

(י) וַיַּעַל הַגּוֹרָל הַשְּׁלִישִׁי לִבְנֵי זְבוּלֻן וגו'. בייא אַלֵי שְׁבָטִים שְׁטֵייט וְיָצָא הַגּוֹרָל. אָדֶער יָצָא הַגּוֹרָל. דֶר גוֹרָל אִיז אַרוֹם גְּגַאנְגֶן פוּן קֶעסְטִיל. נָאר בַּיי בִּנְיָמִין אוּנ בַּיי זְבוּלוּן שְׁטֵייט וַיַּעַל הַגּוֹרָל. דֶר גוֹרָל אִיז אוּף גִיגַאנְגֶן. וַוייל מִיר וֵוייסִין אוּף דְרַייא זַאכֶן שְׁטֵייט דיא וֶועלְט אוּף תּוֹרָה אוּנ עֲבוֹדָה אוּנ גְּמִלוּת

פירוש ע"ט

וגו' דְרַייצֶן גְמוֹעֶרְטִי שְׁטֶעט וְחַצְרֵיהֶן אִין זֵייעֶרִי אוֹפֶנִי שְׁטֶעט וָוס בַּייא זֵייא אִיז גְוֶועֶן׃ (ז) עַיִן עַיִן אוּנ רִמּוֹן אוּנ עֶתֶר אוּנ עָשָׁן עָרִים אַרְבַּע וְחַצְרֵיהֶן פִיר גְמוֹרְטִי שְׁטֶעט אוּנ זֵייעֶרִי אוֹפֶנִי שְׁטֶעט׃ (ח) וְכָל הַחֲצֵרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹת הֶעָרִים הָאֵלֶּה אִין אַלִי אוֹפֶנִי שְׁטֶעט וָואס אַרוּם דִי דָאזִיגִי גְמָארְטִי שְׁטֶעט בִּיז בַּעֲלַת בְּאֵר דוּא הֵייךְ פוּן דָרוֹם זַייט זֹאת נַחֲלַת וגו' דָס דָאזִיגִי אִיז גְוֶועזְן דִיא נַחֲלָה פוּן שֵׁבֶט בְּנֵי שִׁמְעוֹן צוּא זֵייעֶרִי מִשְׁפָּחוֹת׃ (ט) מֵחֶבֶל בְּנֵי יְהוּדָה נַחֲלַת בְּנֵי שִׁמְעוֹן פוּן דֶעם גוֹרָל פוּן דִיא בְּנֵי יְהוּדָה אִיז גְוֶועזְן דִיא נַחֲלָה פוּן שֵׁבֶט בְּנֵי שִׁמְעוֹן כִּי הָיָה וגו' וָוארוּם דֶר חֵלֶק פוּן דִי בְּנֵי יְהוּדָה אִיז גְוֶועזְן מֶער ווִי מֶען הָט זֵיי בַּדַארְפְט גֶעבְּן דְרוּם הָאבְּן דִיא בְּנֵי שִׁמְעוֹן גִירַשִׁית צְווִישֶׁען זֵייעֶר נַחֲלָה׃ (י) וַיַּעַל הַגּוֹרָל הַשְּׁלִישִׁי לִבְנֵי זְבוּלֻן אוּנ עֶס אִיז אוּף גְגַאנְגֶען דֶר דְרִיטֶער גוֹרָל צוּ דִי בְּנֵי זְבוּלֻן צוּ זֵייעֶר מִשְׁפָּחוֹת וַיְהִי גְבוּל נַחֲלָתָם אוּנ עֶס אִיז גְוֶועזְן דֶער גְבוּל פוּן זֵייעֶר נַחֲלָה בִּיז דֶער שְׁטָאט שָׂרִיד׃ (יא) וְעָלָה גְבוּלָם לַיָּמָּה וּמַרְעֲלָה אוּנ עֶס אִיז אוּף גְגַאנְגֶען זֵייעֶר גְבוּל פוּן שָׂרִיד צוּם יַם אוּנ פוּן דָארְטְן צוּ מַרְעֲלָה וּפָגַע בְּדַבָּשֶׁת אוּנ הָט בַּגֶעגִינְט אִין דַבָּשֶׁת וּפָגַע וגו' אוּנ הָט בַּגֶעגִינְט דֶעם טָאל וָואס אִיז פַאר יָקְנְעָם׃ (יב) וְשָׁב מִשָּׂרִיד קֵדְמָה

השמש על־גבול כסלת תבר ויצא אל
הדברת ועלה יפיע: יג ומשם עבר קדמה
מזרחה גתה חפר עתה קצין ויצא רמון
המתאר הנעה: יד ונסב אתו הגבול
מצפון חנתן והיו תצאתיו גי יפתח־אל:
טו וקטת ונהלל ושמרון וידאלה ובית
לחם ערים שתים־עשרה וחצריהן:
טז זאת נחלת בני־זבולן למשפחותם

תרגום

לְקִידוּמָא מַדְנַח שִׁמְשָׁא עַל תְּחוּם כִּסְלוֹת תָּבוֹר וְנָפִיק לְדָבְרַת וּסְלִיק לְיָפִיעַ: יג וּמִתַּמָּן עֲבַר לְקִידוּמָא מַדִינְחָא גִּתָּה חֵפֶר עִתָּה קָצִין וְנָפֵיק לְרִמּוֹן דִּמְתוֹאַר וּמִתַּמָּן מִסְתְּחַר לְנֵעָה: יד וּמִסְתְּחַר לֵיהּ תְּחוּמָא מִצִּפּוּנָא לְחַנָּתוֹן וַהֲווֹן מַפְקָנוּהִי לְחֵילַת יִפְתַּח אֵל: טו וְקַטַּת וְנַהֲלָל וְשִׁמְרוֹן וְיִדְאֲלָה וּבֵית לֶחֶם קִרְוִין תַּרְתָּא עַסְרֵי וּפַצְחֵיהֶן: טז דָּא אַחְסָנַת בְּנֵי זְבוּלֻן

רש"י

בלע"ז (פלאנק בל"א זייטען דיגוג) [כמו ויקרא ג' ד'] לא בגובהו ולא בשיפולו אלא בשיפועו וסמוך לאמצעו קרב לצד אחוריו ומלצד פניו כדרך שהכסלים עומדות בבהמה ובמקום שהוא אומר אזנות תבור סמוך לראשו הוא במקום האזנים: (יג) קדמה מזרחה גתה חפר. ממזרח לגת החפר שם עירו של יונה בן אמיתי: עתה קצין. שם העיר עתה קצין: המתואר הנעה. המוסב אל נעה כלומר משם תאר הגבול

רד"ק

ויאמר יהודה לשמעון אחיו וגו': (יג) גתה חפר. הוא גת החפר אשר משם היה יונה בן אמתי הנביא כמו שנאמר עליו אשר מגת החפר: המתואר. כתרגומו דמסתחר: (טו) ובית לחם, אינו בית לחם אשר ליהודה כי תמצא ערים נקראים

מנחת שי

לית כתיב הל"ף והמ"ם בפתח לא בחולם וי"ם כתוב דמת בלא אל"ף: (יב) הדברת. במקצת ספרים הדל"ת בלא מאריך וכן לקמן סימן כ"א: (יג) גתה חפר. לא מפיק כ"א מסורת הגדול: (יד) והיו תוצאתיו. בכ"א כ"י כתיב והיה וקרי והיו וטעות הוא שאין זה מן הכתובים בכ"א וקרין כוא"ו. כמ"ש לעיל סימן ט"ו: יפתח אל. ב' בענין יהרין מלין ומקף ביניהון: (טו) וידאלה. בס"א כ"י בדיש וכן במ"ג נכתב בלגו ס"א וידאלה בדיש ע"כ. ובשאר הספרים בדל"ת: (טז) בני זבולן

מצודת דוד

ללכת ממערב כלפי המזרח בפאת הדרומה והלך על גבול כסלות תבור וכו': (יג) ומשם. ומן יפיע עבר כלפי הדרום במזרחו של גת החפר והיתה א"כ מנחלת זבולן: עתה קצין. ר"ל ממזרח גת החפר עבר לעתה קצין והוא שם מקום: המתאר הנעה. אשר היא מסבב את הנעה: (יד) ונסב אתו. הגבול הזה סיבב את רמון בלפונה של חנתון אשר עומדה בלפון לרמון א"כ רימון וחנתון והנעה היו משל זבולון: והיו תוצאותיו. סוף הגבול של הרוחב כלה אל גי יפתח אל אשר עומדה בגבול לפוני של אשר: (טו) וקטת וגו'. ר"ל עם קטת וכו' היה שתים עשרה כי במקרא זה חשב ה' עיירות ובטעה מאותן שזכר בהגבול והגשארים היו לבני השבט

מצודת ציון

(יג) המתאר. המסבב:

פירוש ע"ט

און דער גבול הט זיך אום גקערט פון שריד קיין מזרח זייט ווי דיא זון שיינט אוף און איז גגאנגן על גבול כסלות תבור ביי דעם גבול פון דר שטאט כסלות וואס אוף דעם בארג תבור איז: רש"י שרייבט דרום הט זי גהייסן כסלות תבור דען כסלות איז טייטש פליינקן ווייל זיא איז גוועזן און מיטן דעם בארג תבור אזו וויא דיא פליינקן זענן אין מיטן גוף פון דער בהמה און ווי עס שטייט אזנות תבור מיינט מען דיא שטאט איז גוועזן אובן נאהנט פון דעם שפיץ בארג תבור אזו ווי די אויערן זענן אובן אין קאפ ויצא אל הדברת און דער גבול איז ארויס גגאנגן צוא הדברת און איז אוף גגאנגן קיין יפיע: (יג) ומשם עבר קדמה מזרחה און פון דארטן איז דר גבול איבער גפארן קיין מזרח זייט פון דר שטאט גתה חפר דאס איז דיא שטאט פון יונה בן אמתי און פון גתה חפר איז דער גבול גגאנגען עתה קצין צו דער שטאט עתה קצין און איז ארום גגאנגן קיין רמון וום פון דארטען הט זיך דער גבול גרינגלט קיין נעה: (יד) ונסב אותו הגבול מצפון חנתון און דר גבול הט אים ארום גרינגלט פון צפון זייט חנתון כלומר דער גבול האט ארום גרינגלט די שטאט פון צפון זייט חנתון והיו תוצאותיו און דו אוסגאנג פון דעם גבול זענן גוועזן אין דעם טאל יפתח אל: (טו) וקטת און קטת און נהלל און שמרון און ידאלה און בית לחם ערים שתים עשרה צוועלף שטעט וחצריהן און זייערי אופיני שטעט: (טז) זאת נחלת בני זבולן וגו' דאס איז די נחלה פון דיא

לקוטי יקרים

חסדים. פאר שטייען מיר אז דר גאנצר בעשטאנד פון די יודן אין ארץ ישראל איז נאר גוועזן אוף די דריי זאכן. עבודה איז גוועזן אין בית המקדש. און דר בית המקדש איז גשטאנן אין חלק פון בנימין. דריבער האבן ביידי גהאט אגרויסקייט די ערד וואס אוף איר איז דער בית המקדש גשטאנן. און דער שבט צו וועמן דיא ערד איז אנגעקומן אין זיין חלק. דריבער זאגט דר פסוק ויעל הגורל לבני בנימין. דר היילינגר גורל איז אוף גגאנגן צו בנימין. דר שבט בנימין האט זוכה גוועזן צו דעם היילינגן גורל. תורה און גמלות חסדים איז גוועזן ביי דעם שבט זבולן. וויא דיא גמרא זאגט זבולן מיט יששכר האבן גמאכט שותפות. זבולן הט גהאנדילט און הט גשפייזט דעם שבט יששכר און יששכר הט גילערנט תורה. אוף זבולן איז

הֶעָרִים הָאֵלֶּה וְחַצְרֵיהֶן׃ יז לְיִשָּׂשכָר
יָצָא הַגּוֹרָל הָרְבִיעִי לִבְנֵי יִשָּׂשכָר
לְמִשְׁפְּחוֹתָם׃ יח וַיְהִי גְּבוּלָם יִזְרְעֶאלָה
וְהַכְּסֻלּוֹת וְשׁוּנֵם׃ יט וַחֲפָרַיִם וְשִׁיאֹן
וַאֲנָחֲרַת׃ כ וְהָרַבִּית וְקִשְׁיוֹן וָאָבֶץ׃
כא וְרֶמֶת וְעֵין־גַּנִּים וְעֵין חַדָּה וּבֵית פַּצֵּץ׃
כב וּפָגַע הַגְּבוּל בְּתָבוֹר וְשַׁחֲצוּמָה וּבֵית
שֶׁמֶשׁ וְהָיוּ תֹּצְאוֹת גְּבוּלָם הַיַּרְדֵּן עָרִים
שֵׁשׁ־עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן׃ כג זֹאת נַחֲלַת
מַטֵּה בְנֵי־יִשָּׂשכָר לְמִשְׁפְּחֹתָם הֶעָרִים
וְחַצְרֵיהֶן׃ כד וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל הַחֲמִישִׁי לְמַטֵּה
בְנֵי־אָשֵׁר לְמִשְׁפְּחוֹתָם׃ כה וַיְהִי
גְּבוּלָם חֶלְקַת וַחֲלִי וָבֶטֶן וְאַכְשָׁף׃ כו וְאַלַּמֶּלֶךְ

תרגום

לְזַרְעִיתְהוֹן קִרְוַיָּא הָאִלֵּין וּפַצְחֵיהֶן׃ יז לְיִשָּׂשכָר נְפַק עַדְבָא רְבִיעָאָה לִבְנֵי יִשָּׂשכָר לְזַרְעִיתְהוֹן׃ יח וַהֲוָה תְּחוּמְהוֹן יִזְרְעֶאל וּכְסָלוֹת וְשׁוּנֵם׃ יט וַחֲפָרַיִם וְשִׁיאוֹן וַאֲנָחֲרַת׃ כ וְהָרַבִּית וְקִשְׁיוֹן וְאָבֶץ׃ כא וְרֶמֶת וְעֵין גַּנִּים וְעֵין חַדָּה וּבֵית פַּצֵּץ׃ כב וּמָעַרְעַ תְּחוּמָא בְּתָבוֹר וְשַׁחֲצִימָה וּבֵית שֶׁמֶשׁ וַהֲווֹן מַפְּקָנוֹהִי דִתְחוּמְהוֹן לְיַרְדְּנָא קִרְוִין שִׁית עַסְרֵי וּפַצְחֵיהֶן׃ כג דָּא אַחְסָנַת שִׁבְטָא דִבְנֵי יִשָּׂשכָר לְזַרְעִיתְהוֹן קִרְוַיָּא וּפַצְחֵיהֶן׃ כד וּנְפַק עַדְבָא חֲמִישָׁאָה לְשִׁבְטָא דִבְנֵי אָשֵׁר לְזַרְעִיתְהוֹן׃ כה וַהֲוָה תְּחוּמְהוֹן חֶלְקַת וַחֲלִי וָבֶטֶן וְאַכְשָׁף׃ כו וְאַלַּמֶּלֶךְ וְעַמְעָד ומשאל

ושחצימה ק'

רד"ק

בשם אחד בשני מקומות כמו שכתבנו וכן מצאנו בית לחם אשר ליהודה מבית לחם יהודה נראת כי אחד היה.

מנחת שי

למשפחותם. וזו בתחלת דזבולן מן ח' מלאים שכתבתי בפרשת נשא: (יז) לבני יששכר למשפחותם. זהו קדמאה דיששכר מן ח' מלאים כמ"ש בפ' הנ"ל: (יח) והכסלות ושונם. בס"ן ימנית ועיי' מ"ש בפרשת ואתחנן סי' ד': (כב) ושחצומה ושחצימה קרי: (כג) מטה בני יששכר למשפחתם. חסר וא"ו בתראה דיששכר שלא נמנה עם המלאים בפרשת נשא: (כד) בני אשר למשפחותם. חד מן ח' מלאים וזהו קדמאה דאשר כמ"ש בפ' הנ"ל:

מצודת דוד

שמלדו: (יח) ויהי גבולם. הגבול הלך ביזרעאל והיא היתה סמוכה לנחלת מנשה כי עמק יזרעאל היתה של מנשה כמו שכתוב למעלה: והכסלות. ומיזרעאל הלך לכסלות וכו': (כב) ובית שמש. לא זהו בית שמש הנזכר בנחלת נפתלי היושב בצפון יששכר ולא זהו שהיה בגבול יהודה: גבולם. על שני הגבולים יאמר על הצפוני ועל הדרומי שכיסס כלו אל הירדן: (כה) ויהי גבולם.

לקוטי יקרים

גזאגט גוואָרן דער פסוק עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ. דיא תּוֹרָה איז דער בוים וואס גיט לעבין צו די מענטשן וואס האלטן אוף די תּוֹרָה. דריבר איז גוועזן גרעכנט דער עִיקַר תּוֹרָה אויף זְבוּלֻן. ווייל זבולן וואלט גיט געשפייזט יִשָּׂשכָר. אונ יִשָּׂשכָר אליין וואלט גדארפט האנדלן וואלטן זיי קיין תּוֹרָה גלערנט. איז דאך זבולן געווען דער פּוּדאָמענט פון תּוֹרָה. וואָרום דער שבט יִשָּׂשכָר האט גפּסקנט די דינים פון די תּוֹרָה צו אלע יידין. ווי עס שטייט אין פסוק וּמִבְּנֵי יִשָּׂשכָר יוֹדְעֵי בִינָה לָעִתִּים לָדַעַת מַה יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל. דער שבט יִשָּׂשכָר האט ארום געגעבן צו דיא

פירוש ע"ט

בְּנֵי זְבוּלֻן צו זייערי מִשְׁפָּחוֹת דיא גמארקטו שטעט אין זייערי אופיני שטעט: (יז) לְיִשָּׂשכָר יָצָא הַגּוֹרָל הָרְבִיעִי צום שבט יִשָּׂשכָר איז ארום געגאנגן דער פערדר גורל לִבְנֵי יִשָּׂשכָר צוא דיא בְּנֵי יִשָּׂשכָר צוא זייערי מִשְׁפָּחוֹת: (יח) וַיְהִי גְּבוּלָם איז געווען זייער גבול יִזְרְעֶאל אונ כְּסֻלּוֹת אונ שׁוּנֵם: (יט) וַחֲפָרַיִם וְשִׁיאוֹן וגו' אונ חֲפָרַיִם אונ שִׁיאוֹן אונ אֲנָחֲרַת: (כ) וְהָרַבִּית וגו' הָרַבִּית אונ קִשְׁיוֹן אונ אָבֶץ: (כא) וְרֶמֶת אונ רֶמֶת אונ עֵין גַּנִּים אונ עֵין חַדָּה אונ בֵּית פַּצֵּץ: (כב) וּפָגַע הַגְּבוּל בְּתָבוֹר אונ דער גבול האט בגעגינט אין תָּבוֹר אונ אין שַׁחֲצִימָה אונ אין בֵּית שֶׁמֶשׁ וְהָיוּ תּוֹצְאוֹת גְּבוּלָם אונ דיא אום גאנג פון זייער גבול זענן געווען ביי דעם יַרְדֵּן עָרִים שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן זעכצן גמוערטו שטעט אין זייערי אופני שטעט: (כג) זֹאת נַחֲלַת מַטֵּה בְנֵי יִשָּׂשכָר וגו' דאס איז דיא נַחֲלָה פון דעם שבט בְּנֵי יִשָּׂשכָר צוא זייערי מִשְׁפָּחוֹת דיא גמוערטי שטעט אונ זייערי אופיני שטעט: (כד) וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל הַחֲמִישִׁי לְמַטֵּה בְנֵי אָשֵׁר אונ עס איז ארום געגאנגן דער פיפטר גורל צו שבט בְּנֵי אָשֵׁר צוא זייערי מִשְׁפָּחוֹת: (כה) וַיְהִי גְבוּלָם אונ עס איז געווען זייער גבול חֶלְקַת חֶלְקַת אונ חֲלִי אונ בֶּטֶן אונ אַכְשָׁף: (כו) וְאַלַּמֶּלֶךְ אונ אַלַּמֶּלֶךְ אונ עַמְעָד אונ מִשְׁאָל וּפָגַע בְּכַרְמֶל הַיָּמָּה אונ

דר׳

ועמעד ומשאל ופגע בכרמל הימה
ובשיחור לבנת: כז ושב מזרח השמש
בית דגן ופגע בזבולן ובגי יפתח־אל
צפונה בית העמק ונעיאל ויצא אל־
כבול משמאל: כח ועברן ורחב וחמון
וקנה עד צידון רבה: כט ושב הגבול
הרמה ועד־עיר מבצר־צר ושב הגבול
חסה ויהיו תצאתיו הימה מחבל
אכזיבה: ל ועמה ואפק ורחב ערים
עשרים ושתים וחצריהן: לא זאת נחלת
מטה בני־אשר למשפחתם הערים

ומשאל ומערע בכרמלא
לימא ובשיחור לבנה:
כז ותב ממדנח שמשא
בית דגון ומערע בזבולן
ובחילת יפתח אל
לצפונא בית מישרא
ונעיאל ונפיק לכבול
משמאלא: כח ועברון
ורחב וחמון וקנה עד
צידון רבה: כט ותב
תחומא לרמתא ועד
קרוין כריכן קרני תוקפא
ותב תחומא לחוסה
ויהון מפקנוהי לימא
מגבל אכזיב: ל ועמה
ואפקו ורחוב קרוין תרתין
ועשרין ופצחיהן: לא דא
אחסנת שבטא דבני
אשר לזרעיתהון קרויא
האלין

תולדות אהרן

ועד עיר מבצר. מגלה ה מכות י:

והיו קרי

רש"י

לנעה וכן תרגם יונתן ונפיק לרמון ומתמן מסתחר לנעה: (כט) מבצר צור. קרוין כריכן קרוי תוקפא: צר. לשון צור: מחבל אכזיבה. מעדב אכזיבה מגורל כזיב.

רד"ק

(כט) עיר מבצר צר. מבצר שהיה בצור גבוה:

מנחת שי

(כו) בית דגן. הגימ"ל בחולם ונמסר עליו לית וחסר ובמקצת דפוסים הגימ"ל בקמץ וטעות הוא: ופגע בזבלון. במקצת ספרים מדוייקים חסר וא"ו קדמאה ומלא וא"ו בתראה וכן חברו דלקמן בפרשה ופגע בזבלון מנגב וכם ע"פ המסורת ט' כתיב כן וסימן נמסר במ"ג פ' ויגש וכן מצאתים במסורה כ"י: (כט) ויהיו. והיו קרי: מחבל. במקצת ספרים החי"ת בסגול ומקצתן בצירי וכן מצאתי כתוב בגליון אחד מס"ם שכן הוא בהללי בצירי:

מצודת דוד

הגבול הלך בפאת המערב מדרום כלפי הצפון לחלקת וכו': (כו) ופגע. הגבול פגע בכרמל העומדת במערב: (כז) ושב. הגבול שב ממערב כלפי המזרח בפאת הצפוני והלך אל בית דגון: בזבולן. בגבול זבולן שהיה בצפונו: ובגי יפתח אל צפונה. מצפון גי יפתח אל והיתה א"כ מנחלת אשר ולמעלה כלתה רוחב גבול זבולן כמ"ש למעלה: בית העמק. מגי יפתח אל בא הג[בול] לבית העמק וכו': משמאל. מצפון כבול והיתה א"כ משל אשר: (כח) ועברון. משמאל כבול בא לעברון: (כט) ושב הגבול. מצדון רבה חזר הגבול מצפון כלפי הדרום אל הרמה וכו': ושב הגבול חוסה. מעיר מבצר צור חזר הגבול ממזרח כלפי המערב אל חוסה: מחבל אכזיבה. כי מחוסה בא הגבול לחבל אכזיבה ומשם כלה הגבול אל הים הגדול: (ל) ועומה ואפק ורחוב. ר"ל עם שלשת הערים האלה אשר לא עמדו על הגבול היה לו ערים עשרים ושתים והם שלש אלו וי"ט מאלו שעמדו על

מצודת ציון

(כט) מבצר צר. מבצר הבנוי בצור:

פירוש ע"ט

דר גבול הט בגעגנט אין כרמל אוף מערב זייט אונ אין שיחור לבנת: (כז) ושב מזרח השמש בית דגון אונ דר גבול האט זיך אום געקערט קיין מזרח זייט וויא די זון שיינט אוף צו בית דגון ופגע בזבולון אונ האט בגעגנט אין גבול פון שבט זבולון אונ אין טאל יפתח אל אונ פון דארטן איז ער גקומן צפונה אוף צפון זייט פון בית העמק אונ נעיאל ויצא אל כבול משמאל אונ איז ארוס גגאנגן צו כבול פון דר לינקר זייט: (כח) ועברון אונ פון כבול איז ער גגאנגן צוא עברון אונ רחוב אונ חמון אונ קנה עד צידון רבה ביז דער גרוסער שטאט צידון: (כט) ושב הגבול הרמה אונ דער גבול הט זיך אום געקערט קיין רמה אונ ביז דער פעסטער שטאט וואס זי שטייט אוף איין הויכן שטיין ושב הגבול חוסה אונ דער גבול האט זיך אום געקערט קיין חוסה והיו תוצאותיו וגו' אונ זייני אום גאנג זענען געווען אוף מערב זייט פון דעם גורל פון דער שטאט אכזיבה: (ל) ועמה ואפק ורחוב אונ עמה אונ אפק אונ רחוב די אלי זענען געוועזן צוויי אונ צוואנציג גמויערטי שטעט וחצריהן אונ זייערי אופיני שטעט: (לא) זאת

לקוטי יקרים

יודן די ציימן. וועלכר יאהר זאל זיין מעובר אונ וועלכר חודש זאל זיין מעובר. די יודן זאלן וויסן וואס צו טאן ווען זיי זאלן מאכין ימים טובים. דס איז אוך געווען אגמלות חסד פאר אלי יודן. האט דר שבט זבולן גהאט תורה אונ גמלות חסדים. נאך זאגט אונז די גמרא אין חלק פון זבולן איז געווען דער ים וואס אין אים איז געווען דר חלזון פון אים האט מען גנומן תכלת צו ציצית. הט זבולן מזכה געווען אלי יודין מיט דיא מצוה ציצית. דריבר שטייט ביי זיין גורל ויעל הגורל. דער הייליגר גורל וואס הט גברענגט צו יודן תורה אונ מצות איז אוף גגאנגן צו זבולן:

נחלת

האלה וחצריהן : לב לבני נפתלי יצא
הגורל הששי לבני נפתלי למשפחתם :
לג ויהי גבולם מחלף מאלון בצעננים
ואדמי הנקב ויבנאל עד־לקום ויהי
תצאתיו הירדן : לד ושב הגבול ימה
אזנות תבור ויצא משם חקקה ופגע
בזבולן מנגב ובאשר פגע מים וביהודה
הירדן מזרח השמש : לה וערי מבצר
הצדים צר וחמת רקת וכנרת : לו ואדמה
והרמה וחצור : לז וקדש ואדרעי ועין
חצור : לח ויראון ומגדל־אל חרם ובית־
ענת ובית שמש ערים תשע־עשרה
וחצריהן : לט זאת נחלת מטה בני־נפתלי

תרגום

האלין ופצחיהן : לב לבני נפתלי נפק עדבא שתיתאה לבני נפתלי לזרעיתהון : לג והוה תחומהון מחלף מאלון בצעננים ואדמי הנקב ויבנאל עד לקום והוון מפקנוהי לירדנא : לד ותב תחומא ליַמא לאזנות תבור ונפק מתמן לחקקה ומערע בזבולן מדרומא ובאשר יערע ממערבא וביהודה ירדנא מדנח שמשא : לה וקרוין כריכן הצדים צר וחמת רקת וכנרת : לו ואדמה והרמה וחצור : לז וקדש ואדרעי ועין חצור : לח ויראון ומגדל אל חרם ובית ענת ובית שמש קרוין תשע עשרי ופצחיהן : לט דא אחסנת שבטא דבני נפתלי לזרעיתהון

תולדה אהרן

מחלף . (מגלה ט) :

רש"י

(לה) וערי מבצר . היו לנפתלי הלדים לר :

רד"ק

(לד) אזנות תבור . ולמעלה בחלק זבולן אומר כסלות תבור ושני

מנחת שי

(לג) מחלון . בדפוסים האחרונים האל"ף בפתח ובכל ספרים כ"י קדמונים בצירי : לנהג' וי ובדפוס ישן האל"ף בקמץ ובאחר ספרים בפתח : חקקה . פליגי על קו"ף קדמאה אם דגש או רפי ובמקצת ספרים החי"ת כוא"ו שורק : ופגע בזבלון.
(לד) אזנות . במקצת גדולה כתוב עליו ס"א מוגה אזנו ע"כ . ואין להטות אוזן

מצודת דוד

הגבול והכפרים היו לבני השבט אשר אלו : (לב) לבני נפתלי למשפחותם . הנחלק לבני נפתלי לכל משפחה ומשפחה : (לג) ויהי גבולם. גבולם הלך בפאת הדרומי ממערב כלפי המזרח מחלף וכו' : (לד) ושב הגבול ימה. אז הגבול ממזרח כלפי המערב בפאת הצפוני ובא לאזנות תבור : מנגב . מנגב של זבולון והוא לפונה של נפתלי : מים. ממערבה של נפתלי והוא מזרחה של אשר : וביהודה הירדן . ובגבול יהודה פגע בהירדן העומד במזרח כי גבול לפון יהודה כלה בקלה הירדן הדרומי ולנפתלי היה כל הירדן לנחלה א"כ פגע בגבול יהודה בסוף הירדן וה"ה שפגע בכל השבטים שהיה גבולם עד הירדן אבל בא לומר שאף שהיה נחלת יהודה בסוף הדרומי מ"מ פגע גם בו : (לה) וערי מבצר . ר"ל ואלה ערי מבצר של נפתלי הלדים וכו' : (לח) תשע

פירוש ע"ט

נחלת מטה בני אשר וגו' דם איז די נחלה פון דעם שבט אשר צו זייערי משפחות די גמוערטי שטעט אונ זייערי אופני שטעט : (לב) לבני נפתלי וגו' צוא דיא בני נפתלי איז ארוס גגאנגן דר זעקסטר גורל צו זייערי משפחות : (לג) ויהי גבולם מחלף איז גוועזן זייער גבול פון חלף מאלון בצעננים פון אלון בצעננים אונ אדמי הנקב אונ יבנאל ביז לקום ויהי וגו' אונ זייני אום גאנגן זענן גוועזן ביי דעם ירדן : (לד) ושב וגו' אונ דר גבול הט זיך אום גקערט קיין מערב זייט אזנות תבור צו דר שטאט אזנות תבור אונ דרום הט דיא גהייסן אזנות תבור וייל זיא איז גשטאנן אופן שפיץ בארג תבור אזו וויא די אוערן זענן אובן אין קאפ ויצא משם חוקקה אונ איז ארויס גגאנגען פון דארטן קיין חקוקה אונ הט בגעגינט אין לאנד פון שבט זבלון פון דרום זייט ובאשר פגע מים אונ אין לאנד פון שבט אשר הט ער בגעגינט פון מערב זייט וביהודה אונ אין לאנד שבט יהודה האט ער בגעגינט אין ירדן וואס פון מזרח זייט וויא דיא זון שיינט אוף : (לה) וערי מבצר וגו' אונ פעסטי שטעט זענן גוועזן צוא שבט נפתלי צדים אונ צר אונ חמת אונ רקת אונ כנרת : (לו) ואדמה אונ אדמה אונ הרמה אונ חצור : (לז) וקדש אונ קדש אונ אדרעי אונ עין חצור : (לח) ויראון אונ יראון אונ מגדל אל חרם אונ בית ענת אונ בית שמש ערים תשע עשרה וחצריהן ניינצעהן גמוערטי שטעט אונ זייערי אופני שטעט : (לט) זאת נחלת מטה בני נפתלי דאס איז דיא

נחלה

למשפחתם הערים וחצריהן: מ למטה
בני־דן למשפחתם יצא הגורל השביעי:
מא ויהי גבול נחלתם צרעה ואשתאול
ועיר שמש: מב ושעלבין ואילון ויתלה:
מג ואילון ותמנתה ועקרון: מד ואלתקה
וגבתון ובעלת: מה ויהד ובני־ברק וגת־
רמון: מו ומי הירקון והרקון עם־הגבול
מול יפו: מז ויצא גבול בני־דן מהם ויעלו
בני־דן וילחמו עם־לשם וילכדו אותה
ויכו אותה לפי־חרב וירשו אותה וישבו
בה ויקראו ללשם דן כשם דן אביהם:

תרגום

לזרעיתהון קרויא ופציחיהן: מ לשבטא דבני דן לזרעיתהון נפקא עדבא שביעאה: מא והוה תחום אחסנתהון צרעה ואשתאול וקרית שמשא: מב ושעלבין ואילון ויתלה: מג ואילון ותמנתה ועקרון: מד ואלתקה וגבתון ובעלת: מה ויהד ובני ברק וגת רמון: מו ומי הירקון ורקון עם תחומא די לקביל יפו: מז ונפק תחום בני דן מנהון וסליקו בני דן ואגיחו קרבא עם לשם וכבשו יתה ומחו יתה לפתגם דחרב וירית יתה ויתיבו בה

ת"א ללשם דן. בכורות נה:

רש"י

(מא) צרעה ואשתאול. משל יהודה היה ונפל גורל בני דן סמוך להם: (מז) ויצא גבול בני דן מהם. כלו׳ נטלו קלת ועוד נפל להם גורל במקום אחר רחוק מגבולם ושאר שבטים מפסיקין בנתים: וילחמו עם לשם. לאחר זמן בימי עתניאל בן קנז. ובימי פסל מיכה כמה שנאמר בספר שופטים: לשם. היא ליש האמורה בס׳ שופטים:

רד"ק

שמות היו לולענין ידוע אצלם: (מד) וגבתון ובעלת. איני בעלה הנזכר למעלה בנחלת בני יהודה כי אותו שמו בעלה בה"א וזה בעלת בתי"ו ורז"ל אמרו כי שניהם אחד והקשו הפסוקים ותרצו בתים של יהודה ושדות של דן: (מז) ויצא גבול בני דן מהם.

מנחת שי

עיין מה שכתוב לעיל על ופגע בזבלון: (מז) וירשו. חד מן ד׳ חסרים ע"פ המסורת נמ"ש במלכים ב׳ י"ז והיו"ד במקומה:

מצודת דוד

עשרה. ר"ל עם ערי המכלל היה לו חשע עשרה שבה עשר ערי מכלל ועוד בלוע מהנו בעמדו על הגבול והנשארים היו לבני השבט באלנו: (מא) צרעה ואשתאול. יתכן באלו אלו שהיו בגבול יהודה ונחלת דן היה במקלוע לפאת מערבית של יהודה: (מג) ועקרון. לא זהו שהיה בגבול יהודה: (מו) עם הגבול וגו׳. ר"ל הערים ההם היו מנחלת דן עם הגבול של מול יפו: (מז) ויצא גבול בני דן מהם. ר"ל גבול נחלת דן יצא בגורל פחות מהראוי להם ולא הספיק להם ולזה עלו לאח"ז להלחם בלשם והוא ליש האמורה בספר

מצודת ציון

(מז) וירשו. מלשון ירושה:

פירוש ע"ט

נחלה פון שבט בני נפתלי צוא זייערי משפחות הערים וחצריהן די גמוערטי שטעט אונ זייערי אופני שטעט: (מ) למטה בני דן למשפחתם צום שבט פון די בני דן צוא זייערי משפחות איז ארוס גגאנגן דר זיבטר גורל: (מא) ויהי גבול נחלתם אונ עס איז גוועזן דר גבול פון זייער נחלה צרעה ואשתאול ביי צרעה אונ אשתאול דען צרעה אונ אשתאול הט גקערט צוא שבט יהודה אונ דער גורל פון דיא בני דן איז גפאלן לעבן זייא ועיר שמש אונ דיא שטאט שמש האט שון גקערט צוא שבט דן: (מב) ושעלבין אונ שעלבין אונ אילון אונ יתלה: (מג) ואילון אונ אילון אינ תמנת אונ עקרון: (מד) ואלתקה אונ אלתקה אונ גבתון אונ בעלת: (מה) ויהד אונ יהוד אונ בני ברק אונ גת רמון: (מו) ומי הירקון וגו׳ מול יפו אונ מי הירקון אונ רקון מיט דעם גבול וואס אקעגין יפו. דיא אלע שטעט האבן גקערט צוא שבט דן: (מז) ויצא גבול בני דן מהם אונ עס איז ארוס גגאנגן דער גבול פון דיא בני דן פון זיי כלומר דא האבן די בני דן גנומן איין ביסל אונ נאך איז גפאלן דר גורל אוף איין אנדר אורט ווייט פון זייער גבול דען די אנדרי שבטים האבן מפסיק גוועזן אין מיטן ויעלו בני דן וילחמו עם לשם אונ דיא בני דן זענן אוף גגאנגן אונ האבן מלחמה גהאלטן מיט לשם וילכדו אותה אונ האבן זיא בצווינגן אונ האבן זיא גשלאגן מיט דר שארף פון דער שווערד וירשו אותה וישבו בה אונ האבן זיא גירשית אונ זענן גזעסן אין איר ויקראו ללשם דן אונ זייא האבן גרופן צוא לשם דן אזו וויא דר נאמן דן זייער פאטער. רש"י שרייבט דיא מלחמה איז שפעטער גוועזן אין דער צייט פון עתניאל בן קנז

מח זֹאת נַחֲלַת מַטֵּה בְנֵי־דָן לְמִשְׁפְּחֹתָם
הֶעָרִים הָאֵלֶּה וְחַצְרֵיהֶן׃ מט וַיְכַלּוּ לִנְחֹל
אֶת־הָאָרֶץ לִגְבוּלֹתֶיהָ וַיִּתְּנוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
נַחֲלָה לִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן בְּתוֹכָם׃ נ עַל־פִּי
יְהוָה נָתְנוּ לוֹ אֶת־הָעִיר אֲשֶׁר שָׁאָל
אֶת־תִּמְנַת־סֶרַח בְּהַר אֶפְרָיִם וַיִּבְנֶה
אֶת־הָעִיר וַיֵּשֶׁב בָּהּ׃ נא אֵלֶּה הַנְּחָלֹת
אֲשֶׁר נִחֲלוּ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־
נוּן וְרָאשֵׁי הָאָבוֹת לְמַטּוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
בְּגוֹרָל בְּשִׁלֹה לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד וַיְכַלּוּ מֵחַלֵּק אֶת־הָאָרֶץ׃ כ א וַיְדַבֵּר

תרגום

בה וקרו ללשם דן כשום דן אבוהון : מח דא אחסנת שבטא דבני דן לזרעיתהון קרויא האלין ופצחיהן : מט ושיציאו לאחסנא ית ארעא לתחומהא ויהבו בני ישראל אחסנא ליהושע בר נון בניהון : נ על מימרא דיי יהבו ליה ית קרתא די שאל ית תמנת סרח בטורא דאפרים ובנא ית קרתא ויתיב בה : נא אילין אחסנתא די אחסין אלעזר כהנא ויהושע בר נון ורישי אבהתא לשבטיא דבני ישראל בעדבא בשילה קדם יי בתרע משכן זמנא ושיציאו מלפלגא ית ארעא : א ומליל יי

ת"א [illegible]

רד"ק קמץ בז"ק

פחות מהם שלא הספיקה להם הארץ הנכבשת לחלקם והוצרכו ללכת אל לשם הוא ליש הנזכר בספר שופטים ולכבוש אותה ומגורלם היתה לשם אלא שלא היתה נכבשת עם שאר השבטים והם כבשוה לאחר זמן בימי פסל מיכה ויש לפרש כי לשם לא היתה מהארץ הנחלקת לשבעה חלקים ובני דן כל הגורל שנפל להם היה להם אלא שהם היו רבים ולא היה חלקם מספיק לבתי אבות שהיו בשבטים ויצאו לארץ רחוקה חוץ מחלקי השבטים וגלו אותה והיתה הארץ טובה והלכו להם שם ולכדוה והיא היתה סוף תחום ארץ ישראל שהיה להם בימים ההם כמו שאמר מדן ועד באר שבע ובדברי רז"ל אמר רבי יצחק לשם זו פמיים ותניא ירדן יוצא ממערת פמיים ואמרו אמר רבי יוחנן למה נקרא שמה ירדן שיורד מדן: (נא) וראשי האבות למטות. כמו אבות המטות כלומר ראשי בתי אבות לכל שבט ושבט ורז"ל סמכו בזה הפסוק להפקר

רש"י

(נא) אשר נחלו. הנחילו :

מנחת שי

ב (א) וידבר ה' אל יהושע לאמר. בכל ספר יהושע כתיב ויאמר ה' וכאן נא' וידבר. [illegible]

רלב"ג

(נ) ואמר זה. זכר במכאן נתנו ליהושע בן נון העיר אשר שאל והיה זה ע"פ ה' להעיד שלא היה מבוא פנים בענין יהושע האלהי:

מצודת דוד

שופטים והיתה מחוץ לגבול א"י ולא בגבולה (ובמקצוע צפוני' מזרחי' היתה מול נחלת נפתלי כי אמרו רז"ל ירדן נקרא ע"ש שיורד מדן והוא לשם והירדן הלא יתחיל במקצוע צפונית מזרחית וז"ש מדן ועד באר שבע (ש"א ג') ר"ל מקצת א"י עד קצהו באלכסון כי דן היה במקצוע צפונית מזרחית ובאר שבע היה במקצוע דרומית מערבית כי משל נחלת שמעון היתה ונקבו במקצוע ההיא) : (מח) הערים האלה. האמורים למעלה : (מט) לנחול. להנחיל ע"י הגורל : לגבולותיה. לפי הגבולים האמורים למעלה : (נ) על פי ה'. שאלו באורים ותומים ועפ"ם נתנו לו את העיר אשר שאל והיא תמנת סרח : (נא) נחלו. הנחילו לישראל בגורל: וראשי האבות למטות. ראשי בתי אבות של מטות בני ישראל: בגורל. חוזר לתחלת המקרא לומר אלה הנחלות אשר נחלו בגורל: ויכלו מחלק. השלימו חלוקת הארץ בגורל:

פירוש ע"ט

אונ אין דר צייט פון פסל מיכה אזו ווי אין שופטים שטייט אונ דיא שטאט לשם איז ליש וואס אין שופטים שטייט. דר מדרש זאגט לשם פמיים אונ דר ירדן גייט ארוס פון דער היל פמיים אונ דרום הייסט ער ירדן דען דאס ווארט ירדן איז צווייא ווערטער ירד דן דס איז טייטש ער נידערט פון דר שטאט דן דס איז לשם : (מח) זאת נחלת מטה בני דן דאס איז דיא נחלה פון דעם שבט דן צוא זייערי משפחות די גמווארטי שטעט אונ זייערי אופני שטעטי : (מט) ויכלו לנחול את הארץ לגבולותיה אונ זייא האבן פר לענט צו מאכן ירשנין דס לאנד צו אירי גמארקן ויתנו בני ישראל נחלה וגו' אונ די בני ישראל האבן גגעבן איין נחלה צו יהושע בן נון צווישן זיי : (נ) על פי ה' נתנו לו דורך דר זאג פון גאט האבין זיי גגעבן צו אים דיא שטאט וואס ער הט געבעטן דיא שטאט תמנת סרח וס זיא איז אוף דעם בארג פון אפרים ויבנה את העיר וישב בה אונ ער הט אוף גבויעט דיא שטאט אונ איז גזעסן אין איר : (נא) אלה הנחלות אשר נחלו וגו' דאס זענן די נחלות וס אלעזר הכהן אונ יהושע בן נון אונ די עלצטו פון דיא שבטים פון דיא בני ישראל האבען גמאכט ירשנן צוא דיא בני ישראל בגורל בשלה לפני ה' מיט דעם גורל אין דער שטאט שילה פר גאט פתח אהל מועד פאר דר טיר פון דעם אוהל מועד ויכלו מחלק את הארץ אונ זיי האבן פר לענט פון צו טיילן דס לאנד :

כ (א) וידבר ה' אל יהושע לאמר האט גאט גרעט צוא

יהושע

יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר׃ ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר תְּנוּ לָכֶם אֶת־עָרֵי הַמִּקְלָט
אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי אֲלֵיכֶם בְּיַד־מֹשֶׁה׃ ג לָנוּס
שָׁמָּה רוֹצֵחַ מַכֵּה־נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה בִּבְלִי־
דָעַת וְהָיוּ לָכֶם לְמִקְלָט מִגֹּאֵל הַדָּם׃
ד וְנָס אֶל־אַחַת ׀ מֵהֶעָרִים הָאֵלֶּה וְעָמַד
פֶּתַח שַׁעַר הָעִיר וְדִבֶּר בְּאָזְנֵי זִקְנֵי
הָעִיר־הַהִיא אֶת־דְּבָרָיו וְאָסְפוּ אֹתוֹ
הָעִירָה אֲלֵיהֶם וְנָתְנוּ־לוֹ מָקוֹם וְיָשַׁב
עִמָּם׃ ה וְכִי יִרְדֹּף גֹּאֵל הַדָּם אַחֲרָיו וְלֹא־
יַסְגִּרוּ אֶת־הָרֹצֵחַ בְּיָדוֹ כִּי בִבְלִי־דַעַת
הִכָּה אֶת־רֵעֵהוּ וְלֹא־שֹׂנֵא הוּא לוֹ

עִם יְהוֹשֻׁעַ לְמֵימַר׃
ב מַלֵיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְמֵימַר הָבוּ לְכוֹן יַת קִרְוֵי
שֵׁיזָבוּתָא דְמַלֵילִית
עִמְכוֹן בִּידָא דְמֹשֶׁה׃
ג לְמֵעֲרוֹק לְתַמָן קָטוֹלָא
דְיִקְטוֹל נַפְשָׁא בְּשָׁלוּ
בְּלָא מַדְעֵיהּ וִיהֶוְיָן לְכוֹן
לְשֵׁיזָבָא מִגָאֵל דְמָא׃
ד וְיַעֲרוֹק לַחֲדָא מִקִרְוַיָא
הָאִלֵין וִיקוּם בְּמַעֲלָנָא
דִתְרַע קַרְתָּא וִימַלֵיל
קֳדָם סָבֵי קַרְתָּא הַהִיא
יַת פִּתְגָמוֹהִי וְיִכְנְשׁוּן
יָתֵיהּ לְקַרְתָּא לְוָתְהוֹן
וְיִתְּנוּן לֵיהּ אֲתַר וְיֵתֵיב
עִמְהוֹן׃ ה וַאֲרֵי יִרְדוֹף
גָאֵל דְמָא בָּתְרוֹהִי וְלָא
יִמְסְרוּן יַת קָטוֹלָא בִּידֵיהּ
אֲרֵי בְּלָא מַדְעֵיהּ קְטַל
יַת חַבְרֵיהּ וְלָא סָנֵי הוּא
לֵיהּ מֵאִתְמָלֵי
ומדקדמוהי

ת"א דבר אל בני ישראל. מכות יא: זקני העיר. שם:

רד"ק

בית דין שהיו בא"י הפקר ואמרו וכי מה ענין ראשים אצל אבות אלא לומר לך מה אבות מנחילין את בניהם כל מה שירצו אף ראשים מנחילין את העם כל מה שירצו: (ב) תנו לכם את ערי. אחר שנאמר ויכלו מחלק את הארץ צוה על ערי המקלט שלא נצטוו בה על ידי משה גם כן אלא אחר ירושה וישיבה שנאמר כי יכרית ה' אלהיך וגו': (ד) ונתנו לו מקום. פירשו רז"ל שלא יהא שוכר בית כל ימי שבתו שם שנאמר ונתנו לו מקום:

מנחת שי

א"ך אחת בר חינאה מפני מה נאמרה פ' רוצחים כאן עוה מפני שהם על תורה

רלב"ג

(ב) והנה זכר שכבר נתנו ערי מקלט מעבר לירדן כמו שבאה המצוה בזה בתורה ולא נצטרכנו לפרש בזה המקום דבר זו המצוה לפי שכבר פירשנו זה בבאוריגו לדברי תורה ונתנו גם כן ללוים ערים לשבת ומגרשיהם לבהמתם כמו שנזכר בתורה וזה גם כן היה על פי השם יתברך ובזה נשלם ללוים מה שאמר אחלקם ביעקב וגו' כי היו מפוזרים בכל השבטים:

מצודת דוד

ב (ב) לכם. להנאתכם: (ג) למקלט. לקלוט את הרוצח מיד גואל הדם לבל יהרגנו כאשר יחם לבבו: (ד) את דבריו. איך שגג בהריגתו: ואספו אותו. עם שלא ידעו בהאמת אתו: (ה) גואל הדם. קרוב הנהרג הרוצה לנקום נקמתו: אחריו. אל עיר מקלטו: ולא יסגירו. ר"ל אנשי העיר יעזרו להרוצח ולא ימסרו אותו ביד גואל הדם: כי בבלי דעת. אם הכה בבלי דעת: ולא שונא. לומר

מצודת ציון

ב (ב) המקלט. ע"ש שקולטת את הרוצחים שאין מדרך עיר אחרת להניח להרוצחים לדור בה: (ג) לנוס. ענין בריחה: בבלי דעת. בלא כוונה: מגואל. מלשון גאולה כי בהנקם נקמת הנהרג לגאולה תחשב לו: (ד) ואספו. ענין הכנסה כמו מאסף אותם (שופטים י"ט) (ה) יסגירו. ענין מסירה כמו להסגיר לאדום (עמוס א'):

פירוש ע"ט

יְהוֹשֻׁעַ אַזוֹי צוּא זָאגֶן: (ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רֵייד צוּ דִיא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל צוּא זָאגֶן תְּנוּ לָכֶם אֶת עָרֵי הַמִּקְלָט גִיט צוּ אַייךְ דִי עָרֵי מִקְלָט. כְּלוֹמַר דִיא שְׁטֶעט פוּן אַנְטְרִינוּנְג אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵיכֶם בְּיַד מֹשֶׁה וָואס אִיךְ הָאבּ גְרֶעט צוּ אַייךְ דוּרְךְ מֹשֶׁה: (ג) לָנוּס שָׁמָּה רוֹצֵחַ עֶס זָאל אַנְטְלוֹפִין אַהִין אַיין רוֹצֵחַ וָוס וֶועט דֶער שְׁלָאגֶן אַיין נֶפֶשׁ אוּם גֶערֶן אָן וִויסֶן שַׁאפְט לָכֶם לְמִקְלָט אוּנ דִי שְׁטֶעט זָאלֶן זַיין צוּא אַייךְ צוּא אַיין אַנְטְרִינוּנְג צוּ דֶעם רוֹצֵחַ פוּן דֶעם גוֹאֵל הַדָּם דָאס אִיז דֶר קָרוֹב פוּן דֶעם הָרוּג: (ד) וְנָס אֶל אַחַת מֵהֶעָרִים הָאֵלֶּה אוּנ דֶער רוֹצֵחַ בְּשׁוֹגֵג זָאל אַנְטְלוֹפֶן צוּא אֵיינֶע פוּן דִיא דָאזִיגֵי שְׁטֶעט אוּנ זָאל זִיךְ שְׁטֶעלֶן אִין דֶער טִיר פוּן דֶעם טוֹיעֶר פוּן דֶר שְׁטָאט וְדִבֶּר בְּאָזְנֵי זִקְנֵי הָעִיר הַהִיא אוּנ זָאל רֵיידֶן זַיינֵי רֵייד אוּנ דִי אוֹיעֶרִין פוּן דִי עֶלְצְטֵי פוּן דֶר דָאזִיגֶר שְׁטָאט וְאָסְפוּ אוֹתוֹ הָעִירָה אֲלֵיהֶם אוּנ זֵיי זָאלֶן אִים אַיין נֶעמֶען צוּ זִיךְ אוּנ שְׁטָאט אַרַיין אוּנ זָאלֶן אִים גֶעבֶּן אַיין אָרְט אוּנ עֶר זָאל זִיצֶן מִיט זֵייא: (ה) וְכִי יִרְדֹּף וגו' אוּנ אַז דֶער גוֹאֵל הַדָּם וֶועט נָאךְ יָאגֶן נָאךְ אִים וְלֹא יַסְגִּרוּ אֶת הָרוֹצֵחַ בְּיָדוֹ זָאלֶן זֵייא נִיט אִיבֶּר עֶנְטְפֶערִין דֶעם רוֹצֵחַ אִין זַיין הַאנְט כִּי בִבְלִי דַעַת הִכָּה אֶת רֵעֵהוּ דֶען אָן וִויסֶן שַׁאפְט הָאט עֶר דֶר שְׁלָאגֶן זַיין חָבֵר וְלֹא שֹׂנֵא

הוא

מִתְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם׃ ו וְיָשַׁב ׀ בָּעִיר הַהִיא
עַד־עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לַמִּשְׁפָּט עַד
מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים
הָהֵם אָז ׀ יָשׁוּב הָרוֹצֵחַ וּבָא אֶל־עִירוֹ
וְאֶל־בֵּיתוֹ אֶל־הָעִיר אֲשֶׁר־נָס מִשָּׁם׃
ז וַיַּקְדִּשׁוּ אֶת־קֶדֶשׁ בַּגָּלִיל בְּהַר נַפְתָּלִי
וְאֶת־שְׁכֶם בְּהַר אֶפְרָיִם וְאֶת־קִרְיַת
אַרְבַּע הִיא חֶבְרוֹן בְּהַר יְהוּדָה׃ ח וּמֵעֵבֶר
לְיַרְדֵּן יְרִיחוֹ מִזְרָחָה נָתְנוּ אֶת־
בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר בַּמִּישֹׁר מִמַּטֵּה רְאוּבֵן
וְאֶת־רָאמֹת בַּגִּלְעָד מִמַּטֵּה גָד

תרגום

וּמִדְּקַדְמוֹהִי׃ ו וְיָתִיב בְּקַרְתָּא הַהִיא עַד דִּיקוּם קֳדָם כְּנִשְׁתָּא לְדִינָא עַד דִּימוּת כַּהֲנָא רַבָּא דִּי יְהֵי בְּיוֹמַיָּא הָאִינוּן בְּכֵן יְתוּב קָטוֹלָא וְיֵיעוֹל לְקַרְתֵּיהּ וּלְבֵיתֵיהּ לְקַרְתָּא דִּי עֲרַק מִתַּמָּן׃ ז וְזַמִּינוּ יָת קֶדֶשׁ בְּגָלִילָא בְּטוּרָא דְּבֵית נַפְתָּלִי וְיָת שְׁכֶם בְּטוּרָא דְּבֵית אֶפְרַיִם וְיָת קִרְיַת אַרְבַּע הִיא חֶבְרוֹן בְּטוּרָא דְּבֵית יְהוּדָה׃ ח וּמֵעִבְרָא לְיַרְדְּנָא דִּירִיחוֹ מַדִּינְחָא יְהָבוּ יָת בֶּצֶר בְּמַדְבְּרָא בְּמֵישְׁרָא מִשִּׁבְטָא דִּרְאוּבֵן וְיָת רָאמוֹת בְּגִלְעָד מִשִּׁבְטָא דְּגָד וְיָת גּוֹלָן

רד"ק

(ו) עד עמדו לפני העדה למשפט עד מות הכהן הגדול. הרוצח היה נס אל אחת הערים ובית דין שולחין אחריו ומביאין אותו לעומד למשפט אם נתחייב מיתה הורגין אותו אם נתחייב גלות משיבין אותו שם שנאמר וישב שם עד מות הכהן הגדול והמקרא קצר וטעם עד מות הכהן הגדול פורשוהו רז"ל רבי מאיר אומר רוצח מקצר ימיו של אדם וכהן גדול מאריך ואינו דין שיהא המקצר לפני המאריך ר' אומר הרוצח מטמא את הארץ ומסלק את השכינה וכהן גדול מטהר וגורם לשכינה שתשרה על אדם בארץ אינו

רש"י

כ (ו) עד עמדו וגו' למשפט. אם יפטר מגלות יפטר ואם יתחייב גלות יחזור לעיר מקלטו וישב שם עד מות הכהן הגדול: (ח) ומעבר לירדן יריחו מזרחה נתנו. בימי משה

מנחת שי

עיין ילקוט יהושע רמז ל׳ וכלי יקר: (ח) ואת גלון. גולן קרי:

מצודת ציון

שלשום. יום שלפני מקודם הזה: (ז) ויקדישו. ויזמינו כמו קדשו קהל (יואל ב׳): בגליל. כך שם הגליל והוא שם מדינה בא"י:

מצודת דוד

ססיה מעריכ כדבר: (ו) למשפט. לדונו אם הוא חייב גלות וכאשר ילא חייב יחזור לעיר מקלטו וישב בה עד ימות הכהן הגדול: אז.

ליקוטי יקרים

(ו) וְיָשַׁב בָּעִיר הַהִיא וגו׳ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וגו׳. דֶר דִין איז אַז אֵיינֶר הַרְגֶת אַמֶענְטְשׁ נִיט ווִילֶענְדִיג זָאל עֶר אַנְטְלוֹפְן אִין אֵיינֶע פוּן דִי שְׁטֶעט וָואס זֶענִין אָן גְבְרַייט גְווָארְן פַר דֶעם רוֹצֵחַ ווֶעגִין צְווֵיי זַאכְן. עֶרְשְׁטִינְס אִיז דָס אַשְׁטְרָאף פַר דֶעם רוֹצֵחַ עֶר זָאל מוּזְן אַוֶועק גֵיין פוּן זַיין ווַייבּ אוּנ קִינְדֶר אוּנ פוּן זַיין פַארְמֶעגִין. צְווַייטִינְס אִיז דָס פַר אִים אַטוֹבָה דֶר פְרַיינְד פוּן דֶעם נֶהֱרָגְ׳ן זָאל אִים נִיט קֶענִין הַרְגֶ׳נֶען. זָאגְט דִי תּוֹרָה דֶר רוֹצֵחַ זָאל זַיין אִין דִיא שְׁטָאט בִּיז דֶער כֹּהֵן גָדוֹל וֶועט שְׁטַארְבְּן. גְעווֵיינְלִיךְ אַז אַכֹּהֵן גָדוֹל שְׁטַארְבְּט פַאלְט אַמוֹרָא אוֹיף אַלֵי מֶענְטְשְׁן וָוארוּם יֶעדֶר מֶענְטְשׁ בַּארֶעכְנְט דֶער כֹּהֵן גָדוֹל וָואס עֶר אִיז דֶר הֵיילִיגְסְטֶער פוּן אַלֵי יוּדְן אוּנ עֶר אִיז אַרַיין גְגַאנְגְן אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים יוֹם כִּפּוּר מְכַפֵּר זַיין דִי עֲבֵירוֹת פוּן אַלֵי יוּדִין אוּנ עֶר אִיז גְשְׁטָארְבְּן ווֶערְט יֶעדֶר דֶר שְׁרָאקְן. דֶר

פירוש ע"ט

הוּא לוֹ אוּנ עֶר אִיז אִים דָאךְ קֵיין שׂוֹנֵא נִיט פוּן נֶעכְטְן אוּנ אֵיי נֶעכְטְן: (ו) וְיָשַׁב בָּעִיר הַהִיא אוּנ עֶר זָאל זִיצְן אִין דֶר דָאזִיגֶר שְׁטָאט בִּיז עֶר וֶועט שְׁטֵיין פַאר דֶער עֵדָה צוּם מִשְׁפָּט אוֹבּ עֶר אִיז חַיָיב גָלוּת אוֹדֶר נִיט אוּנ אוֹבּ עֶר וֶועט חַיָיב וֶוערְן גָלוּת זָאל עֶר זִיצְן אִין דֶר דָאזִיגֶר שְׁטָאט עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בִּיז דֶר כֹּהֵן גָדוֹל וֶועט שְׁטַארְבְּן וָואס וֶועט זַיין אִין דִיא דָאזִיגֶי טֶעג אָז יָשׁוּב הָרוֹצֵחַ דֶענְסְט מָאל זָאל זִיךְ אוּם קֶערְן דֶר רוֹצֵחַ אוּנ זָאל קוּמְן צוּ זַיין שְׁטָאט אוּנ צוּ זַיין הוֹיז אֶל הָעִיר אֲשֶׁר נָס מִשָּׁם צוּ דֶר שְׁטָאט וָואס עֶר אִיז אַנְטְלָאפְן גְוָוארְן פוּן דָארְטְן: (ז) וַיַּקְדִּשׁוּ הָאבְּן דִיא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָן גְבְרֵייט עֶרֵי מִקְלָט אֶת קֶדֶשׁ בַּגָּלִיל דִיא שְׁטָאט קֶדֶשׁ אִין לַאנְד גָלִיל אוֹיף דֶעם בַּארְג פוּן נַפְתָּלִי וְאֶת שְׁכֶם בְּהַר אֶפְרָיִם אוּנ שְׁכֶם אוֹיף דֶעם בַּארְג פוּן אֶפְרָיִם וְאֶת קִרְיַת אַרְבַּע אוּנ קִרְיַת אַרְבַּע דָס אִיז חֶבְרוֹן אוֹיף דֶעם בַּארְג פוּן גְבוּל יְהוּדָה: (ח) וּמֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן יְרִיחוֹ אוּנ אוֹיף יֶענֶער זַייט יַרְדֵן וָואס אַקֶעגְן יְרִיחוֹ מִזְרָחָה אוֹיף מִזְרַח זַייט פוּן דֶעם יַרְדֵן דָאס אִיז אִין לַאנְד פוּן סִיחוֹן וְעוֹג נָתְנוּ הָאבְּן זֵיי גֶעגֶעבְּן אוֹיף עָרֵי מִקְלָט נָאךְ אִין דֶר צַייט פוּן מֹשֶׁה אֶת בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר דִי שְׁטָאט בֶּצֶר אִין דֶער מִדְבָּר אִין דֶעם פְּלַאץ פוּן שֵׁבֶט רְאוּבֵן וְאֶת רָאמוֹת בַּגִּלְעָד אוּנ רָאמוֹת אִין גִלְעָד פוּן שֵׁבֶט גָד אוּנ גוֹלָן אִין בָּשָׁן פוּן שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה:

וְאֶת־גּוֹלָן בַּבָּשָׁן מִמַּטֵּה מְנַשֶּׁה׃ ט אֵלֶּה
הָיוּ עָרֵי הַמּוּעָדָה לְכֹל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר
הַגָּר בְּתוֹכָם לָנוּס שָׁמָּה כָּל־מַכֵּה־נֶפֶשׁ
בִּשְׁגָגָה וְלֹא יָמוּת בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם עַד־
עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה׃ כא א וַיִּגְּשׁוּ רָאשֵׁי
אֲבוֹת הַלְוִיִּם אֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־
יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וְאֶל־רָאשֵׁי אֲבוֹת הַמַּטּוֹת
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ב וַיְדַבְּרוּ אֲלֵיהֶם בְּשִׁלֹה
בְּאֶרֶץ כְּנַעַן לֵאמֹר יְהוָה צִוָּה בְיַד־מֹשֶׁה
לָתֶת־לָנוּ עָרִים לָשָׁבֶת וּמִגְרְשֵׁיהֶן
לִבְהֶמְתֵּנוּ׃ ג וַיִּתְּנוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַלְוִיִּם
מִנַּחֲלָתָם אֶל־פִּי יְהוָה אֶת־הֶעָרִים
הָאֵלֶּה וְאֶת־מִגְרְשֵׁיהֶן׃ ד וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל

תרגום

גּוֹלָן בְּמַתְנַן מִשִּׁבְטָא דִמְנַשֶּׁה׃ ט אִלֵּין הֲוָאָה קִרְוַיָא דִמְזַמְּנָן לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְגִיוֹרַיָא דִי יִתְגַיְירוּן בֵּינֵיהוֹן לְמֶעְרַק לְתַמָּן כָּל דִיקְטוֹל נַפְשָׁא בְּשָׁלוּ וְלָא יְמוּת בִּידָא דְגָאֵיל דְמָא עַד דִיקוּם קֳדָם כְּנִשְׁתָּא׃ א וּקְרִיבוּ רֵישֵׁי אֲבָהַת לֵיוָאֵי לְוָת אֶלְעָזָר כַּהֲנָא וּלְוָת יְהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן וּלְוָת רֵישֵׁי אֲבָהַת שִׁבְטַיָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ב וּמַלִּילוּ עִמְּהוֹן בְּשִׁלֹה בְּאַרְעָא דִכְנַעַן לְמֵימַר יְיָ פַּקִּיד בְּיַד מֹשֶׁה לְמִתַּן לָנָא קִרְוִין לְמִתַּב וּרְוָחֵיהֶן לִבְעִירָנָא׃ ג וִיהָבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְלֵוָאֵי מֵאַחְסַנְתְּהוֹן עַל מֵימְרָא דַיְיָ יָת קִרְוַיָא הָאִלֵּין וְיָת רְוָחֵיהֶן׃ ד וּנְפַק עַדְבָא

לזרעית

גולן קרי

רש"י

שנאמר את בצר במדבר וגו'׃ (ט) המועדה. ההזמנה

רד"ק

דין שיהיה זה אצל זה׃ (ט) ערי המועדה. שהיו נועדים שם כל

מנחת שי

כא (ד) למשפחות הקהתי. הקו"ף כבוא ברוב הספרים׃

מצודת דוד

אחרי מות הכהן הגדול׃ (ו) עד עמדו. עד יעמוד למשפט לדונו אם הוא חייב מיתה וכאשר לא חייב או ביד גואל הדם להמיתו׃
כא (ב) להת לנו וגו'. ר"ל ולזאת תנו לנו׃ (ג) אל פי ה'. על פי

מצודת ציון

(ט) המועדה. מלשון ועד וקבוץ להתאסף כהן והרוצחים כמו בהר מועד (ישעיה י"ד)׃
מגלותו׃ האלה. המסורות למטה. (ד) מן חלוים. שהיו מן

פירוש ע"ט

(ט) אֵלֶּה הָיוּ עָרֵי הַמּוּעָדָה דָס זֶענֶן גְוֶועןֶ דִי אָן גְבְּרֵייטִי שְׁטֶעט לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל צוּ אַלֶע בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוּנ צוּ דֶעם גֵר וָואס וואָגְט צְווִישֶׁן זֵיי לָנוּס וגו' עֶס זָאל אַנְטְלוֹפֶן אַהִין אִיטְלִיכֶר וָוס וֶועט דֶר שְׁלָאגֶן אֵיין נֶפֶשׁ אוּמְגְעֶרֶן וְלֹא יָמוּת בְּיַד גוֹאֵל הַדָּם אוּנ עֶר זָאל נִיט וֶוערֶן גְטֵייט אִין דֶר הַאנְט פוּן דֶעם גוֹאֵל הַדָּם עַד עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה בִּיז עֶר וֶועט שְׁטֵיין פַאר דֶער עֵדָה כְּלוֹמַר פַר דֶעם בֵּית דִין צוּם מִשְׁפָּט׃

לקוטי יקרים

רוצח וֶועט שׁוֹן אִיצְט טָאן תְּשׁוּבָה מִיט זַיין נַאנְצְען הַארְץ בֶּאֱמֶת. אוּנ תְּשׁוּבָה אִיז מְכַפֵּר דִיא עֲבֵירוֹת. דְרִיבֶּר מֶעג עֶר שׁוֹן גֵיין אַהֵיים. אוּנ דֶר פְרַיינְד פוּן גְהַרְגֶּתִין וֶועט זָאגֶן אִיךְ זֶעה דָאךְ אַז דֶר כֹּהֵן גָדוֹל אִיז גְשְׁטָארְבֶּן. אִיז דָאךְ אַלִי זַאכֶן מִיט הַהַשְׁגָחָה פוּן הקב"ה. גִיוִויס אִיז מַיין פְרַיינְד אוֹךְ וֶוערְט גִיוֶועזְן פוּן הקב"ה עֶר זָאל גְהַרְגֶּת וֶוערֶן אַז עֶר וָואלְט נִיט גְהַרְגֶּת גְוָוארְן פוּן דֶעם מֶענְטְשׁ וָואלְט עֶר גְהַרְגֶּת גְוָוארְן פוּן אֵיין אַנְדֶערְזַאךְ. דְרִיבֶּר וֶועט אִים דֶר פְרַיינְד שׁוֹן אָפְּלָאזֶן אוּנ וֶועט אִים נִיט הַרְגֶּנֶן. קֶען עֶר שׁוֹן קוּמֶן צוּ רִיק אַהֵיים.

כא (א) וַיִּגְּשׁוּ רָאשֵׁי אֲבוֹת הַלְוִיִּם הָאבֶּען גְנֶעהֶנְט דִיא עֶלְצְטִי פוּן דִי בָּתֵּי אָבוֹת פוּן דִיא לְוִיִּם אֶל אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וגו' צוּ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אוּנ צוּ יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן אוּנ צוּ דִי עֶלְצְטִי פוּן דִי בָּתֵּי אָבוֹת פוּן דִיא שְׁבָטִים וָוס זֶענֶן צוּ דִיא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ (ב) וַיְדַבְּרוּ אֲלֵיהֶם בְּשִׁלֹה אוּנ הָאבְּן גֶרֶעט צוּ זֵיי אִין שִׁילֹה אִין לַאנְד כְּנַעַן לֵאמֹר צוּ זָאגֶן ה' צִוָּה בְּיַד מֹשֶׁה גָאט הָט גְשַׁאפְט דוּרְךְ מֹשֶׁה מֶען זָאל גֶעבְּן צוּ אוּנְז שְׁטֶעט צוּ זִיצְן אִין זֵייא וּמִגְרְשֵׁיהֶן לִבְהֶמְתֵּנוּ אוּנ זֵייעֶרִי לֵיידִגִי פְלֶעצְ וָואס אַרוּם דִי שְׁטֶעט זֶענֶן זָאלֶן זַיין פַאשִׁי צוּ אוּנְזֶרִי בְּהֵמוֹת׃ (ג) וַיִּתְּנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַלְוִיִּם מִנַּחֲלָתָם הָאבֶּן דִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְגֶעבְּן צוּ דִי לְוִיִּם פוּן זֵייעֶר נַחֲלָה אֶל פִּי ה' דוּרְךְ דִיא רֵייד פוּן גָאט אֶת הֶעָרִים הָאֵלֶּה דִי שְׁטֶעט וָוס וַוייטֶער וֶועט שְׁטֵיין וְאֶת מִגְרְשֵׁיהֶן אוּנ זֵייעֶרִי לֵיידִגִי פְלֶעצְ׃ (ד) וַיֵּצֵא הַגּוֹרָל לְמִשְׁפְּחוֹת הַקְּהָתִי אוּנ עֶס אִיז אַרוּס גְגַאנְגֶען דֶר גוֹרָל צוּ דֶר מִשְׁפָּחָה פוּן קְהָת וַיְהִי לִבְנֵי

אהרו

4 למשפחת הקהתי ויהי לבני אהרן
הכהן מן הלוים ממטה יהודה וממטה
השמעני וממטה בנימן בגורל ערים
שלש עשרה: 5 ולבני קהת הנותרים
ממשפחת מטה אפרים וממטה דן
ומחצי מטה מנשה בגורל ערים עשר:
6 ולבני גרשון ממשפחת מטה יששכר
וממטה אשר וממטה נפתלי ומחצי
מטה מנשה בבשן בגורל ערים שלש
עשרה: 7 לבני מררי למשפחתם ממטה
ראובן וממטה גד וממטה זבולן ערים
שתים עשרה: 8 ויתנו בני ישראל

תרגום

לזרעית קהת והוה לבני אהרן כהנא מן לואי משבטא דיהודה ומשבטא דשמעון ומשבטא דבנימן בעדבא קרויא תלת עשרי: ה ולבני קהת דאשתארו מזרעית שבטא דאפרים ומשבטא דדן ומפלגות שבטא דמנשה בעדבא קרוין עשר: ו ולבני גרשון מזרעית שבטא דיששכר ומשבטא דאשר ומשבטא דנפתלי ומפלגות שבטא דמנשה במתנן בעדבא קרוין תלת עשרי: ז לבני מררי לזרעיתהון משבטא דראובן ומשבטא דגד ומשבטא דזבולן קרוין תרתי עשרי: ח ויהבו בני

ישראל

רד"ק

מכה נפש בשגגה והוא שם בשקל מוסדה מן מוסדות הצלעות: (ז) לבני מררי. בזה הפסוק אומר כי שתים עשרה ערים היו לבני מררי ממטה ראובן וממטה גד וממטה זבולון ולממטה בספור הערים לא כתוב אלא שמנה ערים ממטה זבולון ארבע ממטה גד ד' וממטה ראובן לא כתב ויש ספרים מונה בהם

רש"י

היעודות לכך: כא (ה) ולבני קהת הנותרים. הם בני משה ובני יצהר וחברון ועוזיאל: ממשפחה מטה אפרים.

מנחת שי

(ה) ולבני קהת הקו"ף בשו"א: (ו) ולבני גרשון ממשפחות מטה יששכר. במ"ג חסר ומסור עליו ג' חסר בנביא ובמקצת ספרים כת"י מדוייקים

מצודת דוד

הלוים מבני לוי: ממטה יהודה. בגורל בא להם ממטה יהודה וכו': (ה) הנותרים. כי בני אהרן שהיו מבני קהת לקחו ממטה יהודה וכו' והנותרים מבני קהת בהם בני משה ובני יצהר וחברון ועוזיאל לקחו ממטה אפרים וכו': (ו) בבשן. ר"ל החצי שלקחו נחלתם בעבר הירדן המזרחי בארץ הבשן: (ז) למשפחותם. הנחלק לשבת בהן משפחה משפחה לבד ופי' באחד וכמו כן בכולן:

לקוטי יקרים

די גמרא זאגט די מוטר פון כהן גדול פלעגט געבין צו דיא רוצחים עסין אונ טרינקין זיי זאלן ניט בעטין ביי הקב"ה אוף דעם כהן גדול ער זאל גשווינט שטארבן. פרעגט די גמרא אונ אז זיי וועלן בעטין וועט דר כהן גדול שטארבן. ווס הט דר כהן גדול גזינדיגט ער זאל שטארבן פר די צייט. נאר עס הט אמאל גטראפן כען הט גפונן אגיהרגתין מענטש נאנט פון די שטאט ווס דארט הט גוואנט רבי יהושע בן לוי. איז אליהו הנביא בייז גוועז אוף רבי יהושע אונ איז ניט גקומן צו אים. אמאל האט רבי יהושע גטראפן אליהו הנביא האט ער אים

פירוש ע"ט

אהרן הכהן אונ עס איז גוועזן צו די קינדר פון אהרן הכהן ווס ער איז גוועזן פון שבט לוי. איז גפאלן צו זיי אוף זייערי חלקים די דאזיגע שטעט ממטה יהודה פון שבט יהודה אונ פון שבט שמעון אונ פון שבט בנימין מיט איין גורל ערים שלש עשרה דרייצען שטעט: (ה) ולבני קהת הנותרים צו די בני קהת ווס זענן איבר גבליבן דס זענן די קינדר פון משה אונ דיא קינדר פון יצהר אונ חברון אונ עוזיאל איז גפאלן צוא זייא שטעט ממשפחות מטה אפרים פון דיא משפחות פון שבט אפרים אונ פון שבט דן אונ פון דעם האלבן שבט פון מנשה מיט איין גורל ערים עשר צעהן שטעט דען איטליכר שבט האט גמוזט געבין נאך זיין נחלה נאך שטעט צוא דיא לוים: (ו) ולבני גרשון אונ צו דיא בני גרשון איז גפאלן שטעט ממשפחות מטה יששכר פון דיא משפחות פון שבט יששכר אונ פון שבט אשר אונ פון שבט נפתלי אונ פון דעם אנדרין האלבן שבט פון מנשה ווס איז אין בשן אוף מזרח זייט פון ירדן בגורל מיט איין גורל ערים שלש עשרה דרייצען שטעט: (ז) לבני מררי למשפחותם צו די בני מררי צוא זייערי משפחות איז גפאלן שטעט ממטה ראובן וגו' פון שבט ראובן אונ פון שבט גד אונ פון שבט זבולן ערים שתים עשרה צוועליף שטעט: (ח) ויתנו בני ישראל ללוים וגו' אונ דיא בני ישראל האבן גגעבן צוא דיא לוים דיא דאזיגי

שטעט

ללוים את־הערים האלה ואת־
מגרשיהן כאשר צוה יהוה ביד־משה
בגורל: ט ויתנו ממטה בני יהודה
וממטה בני שמעון את הערים האלה
אשר־יקרא אתהן בשם: י ויהי לבני
אהרן ממשפחות הקהתי מבני לוי כי
להם היה הגורל ראישנה: יא ויתנו להם
את־קרית ארבע אבי הענוק היא
חברון בהר יהודה ואת־מגרשה
סביבתיה: יב ואת־שדה העיר ואת־
חצריה נתנו לכלב בן־יפנה באחזתו:

תרגום

יִשְׂרָאֵל לְלֵוָאֵי יַת קִרְוַיָא הָאִלֵין וְיַת רְוָחֵיהֶן כְּמָא דְפַקֵיד יְיָ בִּידָא דְמֹשֶׁה בְּעַדְבָא: ט וִיהָבוּ מִשִּׁבְטָא דִבְנֵי יְהוּדָה וּמִשִּׁבְטָא דִבְנֵי שִׁמְעוֹן יַת קִרְוַיָא הָאִלֵין דְאִתְפְּרֵשָׁא בִשְׁמָהָן: י וַהֲוָה לִבְנֵי אַהֲרֹן מִזַרְעִית קְהָת מִבְּנֵי לֵוָאֵי אֲרֵי לְהוֹן הֲוָה עַדְבָא בְקַדְמֵיתָא: יא וִיהָבוּ לְהוֹן יַת קִרְיַת אַרְבַּע אֲבוּהוֹן דְגִבָּרַיָא הִיא חֶבְרוֹן בְּטוּרָא דִיהוּדָה וְיַת רְוָחָהָא סַחֲרָנָהָא: יב וְיַת חֲקַל קַרְתָּא וְיַת פַּצְחָהָא יְהָבוּ לְכָלֵב בַּר יְפֻנֶה בְּאַחֲסַנְתֵּיהּ:

ולבני

ת"א ואת שדה העיר. ב"ב קכב מכות י':

ראשונה קרי

רש"י

מנחלת שבט בני אפרים נפלו להם אלה הערים שבכל שבט ושבט נטלו כמה שנאמר את הרב תרבו ואת המעט תמעיטו איש כפי נחלתו אשר ינחלו יתן מעריו ללוים: (ט) אשר יקרא אתהן בשם. לפי שלא הזכיר למעלה שמות הערים שנתנו להם ולמטה הוא מפרש את שמותם לכך אמר אשר יקרא אתהן בשם:

רד"ק

וממטה ראובן את בצר ואת מגרשיה את יהצה ואת מגרשית את קדמות ואת מגרשיה ואת מיפעת ואת מגרשיה ערים ארבע ולא ראיתי שני פסוקים אלו בשום ספר ישן מדויק אלא מוגה בנקצתם וראיתי כי נשאל רבינו האיי ז"ל בזאת השאלה והשיב אף על פי דהכא לא חשיב להו בדברי הימים חשיב להו נראה מתשובתו כי אינן כתובים בספריהם: (ט) אשר יקרא אתהן. מתחלה ספר מנין הערים ואח"כ ספר שמם ומניינם כמו שהיו קוראים אותו באותו הזמן ופי' אשר יקרא אשר יקרא הקורא כמו ויגד ליעקב והדומים לו: (י) כי להם היה הגורל ראשונה. נכתב באל"ף וביו"ד האל"ף שרש והיו"ד למשך וכן הראשון אדם תולד באל"ף וביו"ד: (יא) אבי הענק. שם כלל לענקים ופי' אבי גדול הענקים כמו שנאמר עליו האדם הגדול בענקים ואבי שם גדולת כמו אבי קרית יערים אבי דבר גדול דבר אליך הנביא והדומים להם:

מנחת שי

מלא וא"ו ופסוק לבני גרשון ממשפחות הלוים דלקמן בפרשה חסר וגם נמסר ג' חסר בנביא ובמס"ג נמסר כאן וגם ג' חסר בנביא ולא יתכן דלא כן הוו לגו ד': (י) ויהי לבני אהרן ממשפחות. במקצת ספרים מלא וא"ו וכן נכון על פי המסורת שנמסר כאן במ"ג ג' חסר בנביאים ולאחאב כם בפרשה זו ואין זה מהם: הקהתי. במקצת ספרים הקוף בחטף קמץ: ראישנה. ראשונה ק' וכתב בבני נחום האל"ף והיו"ד כמו כל הבאים (ישעיה ל'):

מצודת דוד

בגורל. מי מהשבטים יתן למי מן הלוים: (ט) אשר יקרא. ר"ל אשר למטה בענין יפרש השמות: (י) כמשפחות. אשר היו ממשפחות הקהתי: כי להם וגו' ראשונה. ר"ל לפי שבא להם הגורל ראשונה לזה לקחו ראשונה ולא בעבור מעלת הכהונה: (יב) באחוזתו. כחלק

פירוש ע"ט

שטעט אונ זייערי לידיגי פלעץ וואס ארום זיי זענען געוועזן כאשר צוה ה' אזו ווי גאט האט געשאפט דורך משה בגורל מיט איין גורל האבן זייא דס געגעבן: (ט) ויתנו ממטה בני יהודה אונ זייא האבן געגעבן פון שבט יהודה אונ פון שבט שמעון את הערים האלה די דאזיגי שטעט אשר יקרא אתהן בשם וואס דר פסוק וועט

לקוטי יקרים

געפרעגט פר וואס ער קומט ניט צו אים אזו ווי ער פלעגט קומען צו אים אלי טאג. האט אליהו הנביא געזאגט צו רבי יהושע איך בין בייז אוף דיר ווייל דו האסט געהרגט דעם מענטש. דוא האסט גדארפט בעטין ביי הקב"ה עס זאל קיינר געהרגט ווערן: דר כהן גדול ווערט אויך געשטראפט ער האט גדארפט יום כפור בעטין עס זאל קיינר געהרגט ווערן. אונ ער האט ניט געבעטין. ווארום אז ער וואלט געבעטן וואלט מען ניט געהרגית געווארן:

זיי דא ווייטר אנריפן מיט זייערי נעמין: (י) ויהי לבני אהרן וגו' אונ עס איז געוועזן צו דיא בני אהרן וואס ער איז פון דער משפחה קהת פון די בני לוי כי להם היה גורל ראשונה דען צו זיי איז געוועזן דר גורל צום ערשטן: (יא) ויתנו להם האבן זייא געגעבן צו זיי את קרית ארבע די שטאט פון ארבע דר פאטר פון דיאא ריזין היא חברון זיא הייסט היינט חברון אוף דעם בארג פון שבט יהודה ואת מגרשה סביבותיה אונ אירי לידיגי פלעץ ארום איר: (יב) ואת שדה העיר ואת חצריה אונ די פעלדר פון דער שטאט חברון אונ אירי אופעני שטעט וואס האבן געקערט צו איר נתנו האבען זייא געגעבן צו כלב בן יפונה אין חלק פון זיין נחלה:

יג וְלִבְנֵי ׀ אַהֲרֹן הַכֹּהֵן נָתְנוּ אֶת־עִיר
מִקְלַט הָרֹצֵחַ אֶת־חֶבְרוֹן וְאֶת־מִגְרָשֶׁיהָ
וְאֶת־לִבְנָה וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ׃ יד וְאֶת־יַתִּר
וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־אֶשְׁתְּמֹעַ וְאֶת־
מִגְרָשֶׁהָ׃ טו וְאֶת־חֹלֹן וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־
דְּבִר וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ׃ טז וְאֶת־עַיִן וְאֶת־
מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־יֻטָּה וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ אֶת־
בֵּית שֶׁמֶשׁ וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ עָרִים תֵּשַׁע
מֵאֵת שְׁנֵי הַשְּׁבָטִים הָאֵלֶּה׃ יז וּמִמַּטֵּה
בִנְיָמִן אֶת־גִּבְעוֹן וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ אֶת־
גֶּבַע וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ׃ יח אֶת־עֲנָתוֹת וְאֶת־
מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־עַלְמוֹן וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ
עָרִים אַרְבַּע׃ יט כָּל־עָרֵי בְנֵי־אַהֲרֹן
הַכֹּהֲנִים שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה עָרִים וּמִגְרְשֵׁיהֶן׃
כ וּלְמִשְׁפְּחוֹת בְּנֵי־קְהָת הַלְוִיִּם

יג וְלִבְנֵי אַהֲרֹן כַּהֲנָא
יְהָבוּ יַת קִרְיַת שֵׁיזָבוּת
קָטוֹלָא יַת חֶבְרוֹן וְיַת
רְוַחְהָא וְיַת לִבְנָה וְיַת
רְוַחְהָא׃ יד וְיַת יַתִּר
וְיַת רְוַחְהָא וְיַת אֶשְׁתְּמֹעַ
וְיַת רְוַחְהָא׃ טו וְיַת חֹלֹן
וְיַת רְוַחְהָא וְיַת דְּבִר וְיַת
רְוַחְהָא׃ טז וְיַת עַיִן וְיַת
רְוַחְהָא וְיַת יֻטָּה וְיַת
רְוַחְהָא יַת בֵּית שֶׁמֶשׁ
וְיַת רְוַחְהָא קִרְוִין תְּשַׁע
מִן תְּרֵין שִׁבְטַיָּא הָאִלֵּין׃
יז וּמִשִּׁבְטָא דְּבִנְיָמִן יַת
גִּבְעוֹן וְיַת רְוַחְהָא יַת
גֶּבַע וְיַת רְוַחְהָא׃ יח יַת
עֲנָתוֹת וְיַת רְוַחְהָא וְיַת
עַלְמוֹן וְיַת רְוַחְהָא קִרְוִין
אַרְבַּע׃ יט כָּל קִרְוֵי בְּנֵי
אַהֲרֹן כַּהֲנַיָּא תְּלַת עַשְׂרֵי
קִרְוִין וּרְוַחֵיהֶן׃
כ וּלְזַרְעֲיַת בְּנֵי קְהָת לֵוָאֵי
דְּאִשְׁתְּאַרוּ מִבְּנֵי קְהָת
וַהֲוָאָה קִרְוֵי עַדְבֵיהוֹן
מִשִּׁבְטָא דִבְנֵי אֶפְרָיִם׃

ויהבו

רש"י

(יח) ואת עלמון. ובדברי הימים ואת עלמת הוא בחורים

רד"ק

(יח) ואת עלמון. הוא עלמת הנזכר בספר דברי הימים והוא

מנחת שי

(יג) את חברון ואת מגרשה ואת לבנה ואת מגרשה. כתב המגיה במ"ג כולם הסרים יו"ד ובס"ת יבן ובדוייק כולם הסרים במ"ג הגרון לבנה ע"כ. וכן מלאתי גם אני בכ"ה כ"י אך ברוב הספרים כולם חסרים: (כ) ויהי ערי גורלם. סימן יהושע ויהי ערי גורלם. (ד"ה ו' ו').ויהי ערי גבולם.

מצודת דוד

נהלתו: (יג) ולבני וגו' נתנו. את כל מספר הערים האלה:

פירוש ע"ט

(יג) וְלִבְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אונ צו דיא קִינְדֶר פון אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הָאבֶּן זֵייא גֶגֶעבֶּן ד' שְׁטָאט וואס הָט קוֹלֶט גֶוועֶן דֶעם רוֹצֵחַ בְּשׁוֹגֵג אֶת חֶבְרוֹן וְאֶת מִגְרָשֶׁיהָ דיא שְׁטָאט חֶבְרוֹן אונ אירי לֵיידִיגֵי פְּלֶעץ וואס אַרום איר אונ לִבְנָה אונ אירי לֵיידִיגֵי פְּלֶעץ: (יד) וְאֶת יַתִּר וְאֶת מִגְרָשֶׁיהָ אונ יַתִּר אונ אירי פְּלֶעץ: (טו) וְאֶת חוֹלוֹן וְאֶת מִגְרָשֶׁיהָ אונ חולון אונ אירי פְּלֶעץ אונ דְבִיר אונ אירי פְּלֶעץ: (טז) וְאֶת עַיִן וְאֶת מִגְרָשֶׁיהָ אונ עַיִן אונ אירי פְּלֶעץ אונ די שְׁטָאט יוּטָה אונ אירי פְּלֶעץ אונ בֵּית שֶׁמֶשׁ אונ אירי פְּלֶעץ עָרִים תֵּשַׁע נַיין שְׁטֶעט מֵאֵת שְׁנֵי הַשְּׁבָטִים הָאֵלֶּה פון דיא דָאזִיגֵי צְוֵויי שְׁבָטִים יְהוּדָה אונ שִׁמְעוֹן: (יז) וּמִמַּטֵּה בִנְיָמִן, אונ פון שֵׁבֶט בִּנְיָמִין הָאבֶּן זֵייא גֶנוּמֶן אֶת גִּבְעוֹן וְאֶת מִגְרָשֶׁיהָ די שְׁטָאט גִבְעוֹן אונ אירי פְּלֶעץ אונ גֶבַע אונ אירי פְּלֶעץ: (יח) אֶת עֲנָתוֹת וְאֶת מִגְרָשֶׁיהָ עֲנָתוֹת אונ אירי פְּלֶעץ אונ עַלְמוֹן אונ אירי פְּלֶעץ עָרִים אַרְבַּע פיר שְׁטֶעט. רש"י שְׁרַייבְּט די שְׁטָאט עַלְמוֹן ווערט אין ד"ה אָן גרופין עַלְמוּת אונ אין סֵפֶר שְׁמוּאֵל ווערט זיא אָן גרופֶן בַּחוּרִים דֶען די דְבַיי נֶעמֶן הָאבֶּן איין טַייטְשׁ דָס איז יוּנְגְקַייט: (יט) כָּל עָרֵי בְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אַלִי שְׁטֶעט פון דיא בְּנֵי אַהֲרֹן די כֹּהֲנִים זֶענִין גֶוועֶן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה עָרִים וּמִגְרְשֵׁיהֶן דְרַייצֶעהְן שְׁטֶעט אונ זֵייעֶרֶע פְּלֶעץ: (כ) וּלְמִשְׁפְּחוֹת בְּנֵי קְהָת הַלְוִיִּם אונ צו די מִשְׁפָּחוֹת פון די בְּנֵי קְהָת

די

הַנּוֹתָרִים מִבְּנֵי קְהָת וַיְהִי עָרֵי גוֹרָלָם
מִמַּטֵּה אֶפְרָיִם׃ כא וַיִּתְּנוּ לָהֶם אֶת־עִיר
מִקְלַט הָרֹצֵחַ אֶת־שְׁכֶם וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ
בְּהַר אֶפְרָיִם וְאֶת־גֶּזֶר וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ׃
כב וְאֶת־קִבְצַיִם וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־בֵּית
חֹרוֹן וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ עָרִים אַרְבַּע׃
כג וּמִמַּטֵּה־דָן אֶת־אֶלְתְּקֵא וְאֶת־
מִגְרָשֶׁהָ אֶת־גִּבְּתוֹן וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ׃
כד אֶת־אַיָּלוֹן וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ אֶת־גַּת־
רִמּוֹן וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ עָרִים אַרְבַּע׃
כה וּמִמַּחֲצִית מַטֵּה מְנַשֶּׁה אֶת־תַּעְנַךְ
וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־גַּת־רִמּוֹן וְאֶת־
מִגְרָשֶׁהָ עָרִים שְׁתָּיִם׃ כו כָּל־עָרִים עֶשֶׂר
וּמִגְרְשֵׁיהֶן לְמִשְׁפְּחוֹת בְּנֵי־קְהָת הַנּוֹתָרִים׃
כז וְלִבְנֵי גֵרְשׁוֹן מִמִּשְׁפְּחֹת הַלְוִיִּם מֵחֲצִי מַטֵּה
מְנַשֶּׁה אֶת־עִיר מִקְלַט הָרֹצֵחַ אֶת־גלון בַּבָּשָׁן וְאֶת־

תרגום

כא וִיהַבוּ לְהוֹן יַת קִרְיַת שֵׁזָבוּת קָטוֹלָא יַת שְׁכֶם וְיַת רְוָחְהָא בְּטוּרָא דְבֵית אֶפְרַיִם וְיַת גֶזֶר וְיַת רְוָחְהָא׃ כב וְיַת קִבְצַיִם וְיַת רְוָחְהָא וְיַת בֵּית חוֹרוֹן וְיַת רְוָחְהָא קִרְוִין אַרְבַּע׃ כג וּמִשִּׁבְטָא דְדָן יַת אֶלְתְּקֵא וְיַת רְוָחְהָא יַת גִבְּתוֹן וְיַת רְוָחְהָא׃ כד יַת אַיָלוֹן וְיַת רְוָחְהָא יַת גַת רִמוֹן וְיַת רְוָחְהָא קִרְוִין אַרְבַּע׃ כה וּמִפַּלְגוּת שִׁבְטָא דִמְנַשֶּׁה יַת תַּעְנַךְ וְיַת רְוָחְהָא וְיַת גַת רִמוֹן וְיַת רְוָחְהָא קִרְוִין תַּרְתֵּין׃ כו כָּל קִרְוִין עֲשַׂר וּרְוָחֵיהוֹן לְזַרְעִית בְּנֵי קְהָת דְאִשְׁתָּאֲרוּ׃ כז וְלִבְנֵי גֵרְשׁוֹן מִזַרְעִית לֵוָאֵי מִפַּלְגוּת שִׁבְטָא דִמְנַשֶּׁה יַת קִרְיַת שֵׁזָבוּת קָטוֹלָא יַת גוֹלָן בְּמַתְנַן וְיַת רְוָחְהָא וְיַת

בעשתרה

גולן קרי

רד"ק

בהורים הנזכר בספר שמואל והכל לשון אחד: (כד) את גת רמון וכן נזכר במחצית שבט מנשה דן ובחצית מטה מנשה בל

מנחת שי

(כו) למשפחות בני קהת הנותרים במקצת ספרים למשפחות מלא וכן נכון על פי המסורת כמ"ש למעלה: (כז) את גלון. גולן קרי:

פירוש ע"ט

די לְוִיִּם הַנּוֹתָרִים מִבְּנֵי קְהָת וָואס זֶענִין אִיבֶּר גֶבְּלִיבֶּן פוּן דִי בְּנֵי קְהָת דָס זֶענִין דִי קִינְדֶר פוּן מֹשֶׁה אוּנ פוּן יִצְהָר אוּנ עוּזִיאֵל וַיְהִי עָרֵי גוֹרָלָם אִיז גִיוֶועֶן דִיא שְׁטֶעט פוּן זֵייעֶר גוֹרָל פוּן שֵׁבֶט אֶפְרָיִם: (כא) וַיִּתְּנוּ לָהֶם וגו' אוּנ זֵיי הָאבֶּן גֶגֶעבֶּן צוּ זֵיי דִי שְׁטָאט וָוס זִיא הָט קוֹלֶט גְוֶועֶן דֶעם רוֹצֵחַ בְּשׁוֹגֵג אֶת שְׁכֶם וְאֶת מִגְרָשֶׁהָ דִיא שְׁטָאט שְׁכֶם אוּנ אִירִי פְּלֶעץ וָואס זִיא אִיז אוֹיף דֶעם בַּארְג פוּן אֶפְרָיִם וְאֶת גֶּזֶר וְאֶת מִגְרָשֶׁהָ אוּנ גֶזֶר אוּנ אִירִי פְּלֶעץ: (כב) וְאֶת קִבְצַיִם וְאֶת מִגְרָשֶׁהָ אוּנ קִבְצַיִם אוּנ אִירִי פְּלֶעץ אוּנ בֵּית חוֹרוֹן אוּנ אִירִי פְּלֶעץ עָרִים אַרְבַּע פִיר שְׁטֶעט: (כג) וּמִמַּטֵּה דָן אוּנ פוּן שֵׁבֶט דָן הָאבֶּען זֵייא גְנוּמֶן אֶת אֶלְתְּקֵא וְאֶת מִגְרָשֶׁהָ דִיא שְׁטָאט אֶלְתְּקֵא אוּנ אִירִי פְּלֶעץ אוּנ גִבְּתוֹן אוּנ אִירִי פְּלֶעץ: (כד) אֶת אַיָּלוֹן וְאֶת מִגְרָשֶׁהָ אַיָּלוֹן אוּנ אִירִי פְּלֶעץ אוּנ גַת אוּנ רִמּוֹן אוּנ אִירִי פְּלֶעץ עָרִים אַרְבַּע פִיר שְׁטֶעט: (כה) וּמִמַּחֲצִית מַטֵּה מְנַשֶּׁה אוּנ פוּן דֶעם הַאלְבֶּן שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה הָאבֶּן זֵיי גְנוּמֶן אֶת תַּעְנַךְ וְאֶת מִגְרָשֶׁהָ וגו' דִי שְׁטָאט תַּעְנַךְ אוּנ אִירִי פְּלֶעץ אוּנ גַת רִמּוֹן אוּנ אִירִי פְּלֶעץ דֶען עֶס זֶענִין גְוֶועֶן צְווֵיי שְׁטֶעט גַת רִמּוֹן עָרִים שְׁתָּיִם צְווֵיי שְׁטֶעט: (כו) כָּל עָרִים עֶשֶׂר וּמִגְרְשֵׁיהֶן אַלֶי שְׁטֶעט זֶענֶן גְוֶועֶן צֶעהֶן שְׁטֶעט אוּנ זֵייעֶרִי פְּלֶעץ לְמִשְׁפְּחוֹת בְּנֵי קְהָת הַנּוֹתָרִים צוּ דִי מִשְׁפָּחוֹת פוּן דִי בְּנֵי קְהָת וָוס זֶענִין אִיבֶּר גְבְּלִיבֶּן: (כז) וְלִבְנֵי גֵרְשׁוֹן מִמִּשְׁפְּחוֹת הַלְוִיִּם אוּנ צוּ דִי בְּנֵי גֵרְשׁוֹן פוּן דִי מִשְׁפָּחוֹת פוּן דִי לְוִיִּם זֶענִין גִיפַאלֶען שְׁטֶעט מֵחֲצִי מַטֵּה מְנַשֶּׁה פוּן דֶעם

האלבן

מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־בְּעֶשְׁתְּרָה וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ
עָרִים שְׁתָּיִם׃ כח וּמִמַּטֵּה יִשָּׂשכָר אֶת־
קִשְׁיוֹן וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ אֶת־דָּבְרַת וְאֶת־
מִגְרָשֶׁהָ׃ כט אֶת־יַרְמוּת וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ
אֶת־עֵין גַּנִּים וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ עָרִים אַרְבַּע׃
ל וּמִמַּטֵּה אָשֵׁר אֶת־מִשְׁאָל וְאֶת־
מִגְרָשֶׁהָ אֶת־עַבְדּוֹן וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ׃
לא אֶת־חֶלְקָת וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־רְחֹב
וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ עָרִים אַרְבַּע׃ לב וּמִמַּטֵּה
נַפְתָּלִי אֶת־עִיר ׀ מִקְלַט הָרֹצֵחַ אֶת־
קֶדֶשׁ בַּגָּלִיל וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־חַמֹּת
דֹּאר וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־קַרְתָּן וְאֶת־
מִגְרָשֶׁהָ עָרִים שָׁלֹשׁ׃ לג כָּל־עָרֵי הַגֵּרְשֻׁנִּי
לְמִשְׁפְּחֹתָם שְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה עִיר
וּמִגְרְשֵׁיהֶן׃ לד וּלְמִשְׁפְּחוֹת בְּנֵי־מְרָרִי
הַלְוִיִּם הַנּוֹתָרִים מֵאֵת מַטֵּה זְבוּלֻן אֶת־

תרגום

בְּעֶשְׁתְּרָה וְיַת רְוָחְהָא
קִרְוִין תַּרְתֵּין׃
כח וּמִשִּׁבְטָא דְיִשָּׂשכָר
יַת קִשְׁיוֹן וְיַת רְוָחְהָא יַת
דָּבְרַת וְיַת רְוָחְהָא׃
כט יַת יַרְמוּת וְיַת רְוָחְהָא
יַת עֵין גַּנִּים וְיַת רְוָחְהָא
קִרְוִין אַרְבַּע׃ ל וּמִשִּׁבְטָא
דְאָשֵׁר יַת מִשְׁאָל וְיַת
רְוָחְהָא יַת עַבְדּוֹן וְיַת
רְוָחְהָא׃ לא יַת חֶלְקַת וְיַת
רְוָחְהָא וְיַת רְחוֹב וְיַת
רְוָחְהָא קִרְוִין אַרְבַּע׃
לב וּמִשִּׁבְטָא דְנַפְתָּלִי יַת
קִרְיַת שֵׁיזָבוּת קְטוֹלָא יַת
קֶדֶשׁ בְּגָלִיל וְיַת רְוָחְהָא
וְיַת חַמּוֹת דֹּאר וְיַת
רְוָחְהָא וְיַת קַרְתָּן וְיַת
רְוָחְהָא קִרְוִין תְּלָת׃ לג כָּל
קִרְוֵי בְּנֵי גֵרְשׁוֹן
לְזַרְעֲיָתְהוֹן תְּלַת עַסְרֵי
קִרְוִין וּרְוָחֵיהֶן׃
לד וּלְזַרְעֲיַת בְּנֵי מְרָרִי
לֵוָאֵי דִּי אִשְׁתְּאָרוּ מִן

שבטא

מנחת שי

(כח) את דברת. במקצת ספרים הדל״ת בלא מאריך כדלעיל סימן י״ט׃ (לד) את קרתה. במקצת דפוסים יבנים ואת קרתה ובצחר ספרים כתיב

פירוש ע״ט

האלבן שבט מנשה וואס אוף מזרח זייט ירדן את עיר מקלט הרוצח די שטאט וואס זיא האט קולט גוועזן דעם רוצח דהיינו את גולן בבשן ואת מגרשיה דיא שטאט גולן אין לאנד בשן אונ אירי פלעץ אונ בעשתרה אונ אירי פלעץ ערים שתים צוויי שטעט׃ (כח) וממטה יששכר אונ פון שבט יששכר זענין גפאלן צו זיי די שטעט את קשיון ואת מגרשיה דיא שטאט קשיון אונ אירי פלעץ אונ דברת אונ אירי פלעץ׃ (כט) את ירמות וגו׳ אונ ירמות אונ אירי פלעץ אונ עין גנים אונ אירי פלעץ ערים ארבע פיר שטעט׃ (ל) וממטה אשר אונ פון שבט אשר האבין זיי גנומן די שטעט את משאל וגו׳ די שטאט משאל אונ אירי פלעץ אונ עבדון אונ אירי פלעץ׃ (לא) את חלקת וגו׳ אונ חלקה אונ אירי פלעץ אונ רחוב אונ אירי פלעץ ערים ארבע פיר שטעט׃ (לב) וממטה נפתלי אונ פון שבט נפתלי האבן זיי גנומן את עיר וגו׳ דיא שטאט וואס זיא האט קולט גוועזן דעם רוצח. דהיינו את קדש בגליל ואת מגרשיה די שטעט קדש אונ גליל אונ אירי פלעץ ואת חמות דאר אונ חמות דאר אונ אירי פלעץ אונ קרתן אונ אירי פלעץ ערים שלש דרייא שטעט׃ (לג) כל ערי הגרשוני למשפחותם אלי שטעט פון די בני גרשון צו זייערי משפחות זענין גוועזן שלש עשרה עיר ומגרשיהן דרייצעהן שטעט אונ זייערי פלעץ׃ (לד) ולמשפחות בני מררי הלוים הנותרים אונ צו די משפחות בני מררי דיא איבריגי לוים זענין גיפאלין שטעט מאת מטה זבולון פון שבט זבולון את יקנעם וגו׳ דיא שטאט יקנעם אונ אירי פלעץ אונ קרתה אונ אירי פלעץ׃

את

יָקְנְעָם וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ אֶת־קַרְתָּה וְאֶת־
מִגְרָשֶׁהָ׃ לה אֶת־דִּמְנָה וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ
אֶת־נַהֲלָל וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ עָרִים אַרְבַּע׃
לו * (וּמִמַּטֵּה רְאוּבֵן אֶת־עִיר מִקְלַט
הָרֹצֵחַ אֶת־בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר וְאֶת־
מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־יַהְצָה וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ׃
לז אֶת־קְדֵמוֹת וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־
מֵיפָעַת וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ עָרִים אַרְבַּע)׃
לו וּמִמַּטֵּה־גָד אֶת־עִיר מִקְלַט הָרֹצֵחַ
אֶת־רָמֹת בַּגִּלְעָד וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ וְאֶת־
מַחֲנַיִם וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ׃ לז אֶת־חֶשְׁבּוֹן
וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ אֶת־יַעְזֵר וְאֶת־מִגְרָשֶׁהָ
כָּל־עָרִים אַרְבַּע׃ לח כָּל־הֶעָרִים לִבְנֵי
מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם הַנּוֹתָרִים מִמִּשְׁפְּחוֹת
הַלְוִיִּם וַיְהִי גּוֹרָלָם עָרִים שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה׃
לט כֹּל עָרֵי הַלְוִיִּם בְּתוֹךְ אֲחֻזַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל

שִׁבְטָא דִזְבוּלֻן יָת יָקְנְעָם
וְיָת רְוָחָהָא יָת קַרְתָּה
וְיָת רְוָחָהָא׃ לה יָת דִמְנָה
וְיָת רְוָחָהָא יָת נַהֲלָל וְיָת
רְוָחָהָא קִרְוִין אַרְבַּע׃
לו (וּמִשִּׁבְטָא דִרְאוּבֵן יָת
קִרְיַת שֵׁיזָבוּת קָטוֹלָא יָת
בֶּצֶר בְּמַדְבְּרָא וְיָת
רְוָחָהָא יָת יַהְצָה וְיָת
רְוָחָהָא׃ לז יָת קְדֵמוֹת
וְיָת רְוָחָהָא יָת מֵיפַעַת
וְיָת רְוָחָהָא קִרְוִין אַרְבַּע)׃
לו וּמִשִּׁבְטָא דְגָד יָת
קִרְיַת שֵׁיזָבוּת קָטוֹלָא יָת
רָמוֹת בְּגִלְעָד וְיָת רְוָחָהָא
וְיָת מַחֲנַיִם וְיָת רְוָחָהָא׃
לז יָת חֶשְׁבּוֹן וְיָת רְוָחָהָא
יָת יַעְזֵר וְיָת רְוָחָהָא כָּל
קִרְוִין אַרְבַּע׃ לח כָּל
קִרְוַיָא לִבְנֵי מְרָרִי
לְזַרְעֲיָתְהוֹן דִי אִשְׁתְּאָרוּ
מִזַרְעֲיַת לֵיוָאֵי וַהֲוָה
עַדְבְּהוֹן קִרְוִין תַּרְתֵּי
עַסְרֵי׃ לט כָּל קִרְוֵי לֵוָאֵי
בְּגוֹ אַחֲסָנַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
קרוין

מנחת שי

את בלח ואל״ו וגם במסורת מנו זה עם כ״ח את הכתובים בענין : קודם וממטה גד יש ספרים שכתוב בהן שני פסוקים ואלו הן : (לו) וממטה ראובן . את בצר ואת מגרשה ואת יהצה ואת מגרשה : (לז) את קדמות ואת מגרשה ואת מיפעת (ס״א את) ואת מגרשה ערים ארבע : וכן ראיתי בדפוסים ישנים . ופסוקים אלו הם גם בד״ה א׳ ס״ג ס״ד : ובס״ס ישנים כ״י פסוק ראובן כתוב באופן אחר: (לו) וממטה ראובן את עיר מקלט הרצח את בצר במדבר ואת מגרשה את יהצה (ס״א ואת יהצה) ואת מגרשה : וכן נראה נכון לפרש ד׳ ערים אלו לפי הפסוק שכתוב בפ׳ ערים שתים עשרה והרד״ק כתוב לעיל בפסוק לבני מררי ול״ש בזה הפסוק האומר כי שתים עשרה ערים היו לבני מררי ממטה ראובן וממטה גד ממטה זבולן ולמטה בספור הערים לא כתב אלא שמונה ערים ממטה זבולן ארבע ממטה גד ארבע וממטה ראובן לא כתב . וי״ס מוגה בהם וממטה ראובן את בצר ואת מגרשה את יהצה ואת מגרשה את קדמות ואת מגרשה ואת מיפעת ואת מגרשה ערים ארבע : וגם ראיתי שני פסוקים אלו בשום ספר ישן מדויק אלא מוגה במקומם ולא ראיתי כי כבר רבינו הלוי ז״ל בזאת השאלה והשיב אע״פ דבכלא לא חשיב להו בד״ה חשיב להו נראה מתשובתו כי אינם כתובים בספריהם עכ״ל ועמ״ש במ״ג בגליון ומ״ש למעלה בסי׳ י״ג בחשבון אלו כספר בפסוקים : ותיקון כזה מלאתי בנחמי׳ סי׳ ז׳ ע״ש :

*בקצת ספרים יש כאן ב׳ פסוקים וממטת ראובן וגו׳ , וטעות הוא ואינם ראוים להיות וע״י בפירוש הרד״ק ובמסרה וכן נמצא בג׳ ספרים ישנים מדויקים כתיבת יד:

פירוש ע״ט

(לה) אֶת דִּמְנָה וגו׳ אונ דִמְנָה אונ אירי פְלֶעץ עָרִים אַרְבַּע פיר שְׁטֶעט : (לו) (וּמִמַּטֵּה רְאוּבֵן אונ פון שֵׁבֶט רְאוּבֵן הָאבֶּן זֵיי גנוּמֶן דִי שְׁטֶעט וָוס זיא הָט קוֹלט גְוֶועזְן דֶעם רוֹצֵחַ . דְהַיְינוּ אֶת בֶּצֶר בַּמִּדְבָּר וְאֶת מִגְרָשֶׁהָ דִי שְׁטָאט בֶּצֶר אִין דֶר מִדְבָּר אונ אירי פְלֶעץ אונ יַהְצָה אונ אירי פְלֶעץ: (לז) אֶת קְדֵמוֹת וְאֶת מִגְרָשֶׁהָ אונ קְדֵמוֹת אונ אירי פְלֶעץ אונ מֵיפָעַת אונ אירי פְלֶעץ עָרִים אַרְבַּע פיר שְׁטֶעט): (לו) וּמִמַּטֵּה גָד אונ פון שֵׁבֶט גָד הָאבֶּן זַייא גנוּמֶן אֶת עִיר מִקְלַט הָרוֹצֵחַ דִי שְׁטָאט וָוס זיא הָט קוֹלט גְוֶועזְן דֶעם רוֹצֵחַ דְהַיְינוּ אֶת רָמוֹת בַּגִּלְעָד וְאֶת מִגְרָשֶׁהָ דִי שְׁטָאט רָמוֹת אִין גִלְעָד אונ אירי פְלֶעץ אונ מַחֲנַיִם אונ אירי פְלֶעץ : (לז) אֶת חֶשְׁבּוֹן וגו׳ אונ חֶשְׁבּוֹן אִין אירי פְלֶעץ אונ יַעְזֵר אונ אירי פְלֶעץ כָּל עָרִים אַרְבַּע דיא אַלִי שְׁטֶעט פון גָד זֶענִין גְוֶועזְן פיר שְׁטֶעט : (לח) כָּל הֶעָרִים לִבְנֵי מְרָרִי אַלִי שְׁטֶעט וָוס צוּ דִי בְּנֵי מְרָרִי צוּ זֵייעֶרִי מִשְׁפָּחוֹת הַנּוֹתָרִים מִמִּשְׁפְּחוֹת הַלְוִיִּם וָוס זֶענֶן אִיבֶּר גְבְלִיבֶּן פון דִי מִשְׁפָּחוֹת פון דִי לְוִיִּם וַיְהִי גּוֹרָלָם אִיז גְוֶועזְן זֵייעֶר גוֹרָל עָרִים שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה צְווֶעלְף שְׁטֶעט:(לט) כָּל עָרֵי הַלְוִיִּם אַלִי שְׁטֶעט פון דיא לְוִיִּם ווָאס זַייא הָאבֶּן גנוּמֶן בְּתוֹךְ
אחוזת

עָרִים אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה וּמִגְרְשֵׁיהֶן׃
מ תִּהְיֶינָה הֶעָרִים הָאֵלֶּה עִיר עִיר
וּמִגְרָשֶׁיהָ סְבִיבֹתֶיהָ כֵּן לְכָל־הֶעָרִים
הָאֵלֶּה׃ מא וַיִּתֵּן יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֶת־כָּל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָתֵת לַאֲבוֹתָם
וַיִּרָשׁוּהָ וַיֵּשְׁבוּ בָהּ׃ מב וַיָּנַח יְהוָה לָהֶם
מִסָּבִיב כְּכֹל אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לַאֲבוֹתָם
וְלֹא־עָמַד אִישׁ בִּפְנֵיהֶם מִכָּל־אֹיְבֵיהֶם
אֵת כָּל־אֹיְבֵיהֶם נָתַן יְהוָה בְּיָדָם׃ מג לֹא־
נָפַל דָּבָר מִכֹּל הַדָּבָר הַטּוֹב אֲשֶׁר־דִּבֶּר
יְהוָה אֶל־בֵּית יִשְׂרָאֵל הַכֹּל בָּא׃ כב א אָז
יִקְרָא יְהוֹשֻׁעַ לָרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי וְלַחֲצִי
מַטֵּה מְנַשֶּׁה׃ ב וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אַתֶּם

קִרְוִין אַרְבְּעִין וְתַמְנֵי וּרְוָחֵיהֶן׃ מ יְהָוְיָן קִרְוַיָּא הָאִלֵּין קִרְוֵי קִרְוֵי וּרְוָחָהָא סַחְרָנָהָא כֵּן לְכָל קִרְוַיָּא הָאִלֵּין׃ מא וִיהַב יְיָ לְיִשְׂרָאֵל יָת כָּל אַרְעָא דִי קַיֵּים לְמִתַּן לַאֲבָהָתְהוֹן וְאַחְסִינוּהָ וִיתִיבוּ בַהּ׃ מב וְאַנִּיחַ יְיָ לְהוֹן מִסְחוֹר סְחוֹר כְּכֹל דְקַיֵּים לַאֲבָהָתְהוֹן וְלָא קָם אֱנָשׁ מִן קֳדָמֵיהוֹן מִן כָּל בַּעֲלֵי דְבָבֵיהוֹן יָת כָּל בַּעֲלֵי דְבָבֵיהוֹן מְסַר יְיָ בִּידֵיהוֹן׃ מג לָא בְטֵיל פִּתְגָמָא מִכֹּל פִּתְגָמוֹהִי תַּקִּינַיָּא דִי מַלֵּיל יְיָ עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל כּוּלְּהוֹן אִתְקַיָּימוּ׃ א בְּכֵן קְרָא יְהוֹשֻׁעַ לְשִׁבְטָא דִרְאוּבֵן וּלְשִׁבְטָא דְגָד וּלְפַלְגוּת שִׁבְטָא דִמְנַשֶּׁה׃ ב וַאֲמַר לְהוֹן אַתּוּן נְטַרְתּוּן יָת
כל

רש"י

שיונתן מתרגם אותם עלמות: (מ) ומגרשיה סביבותיה. אלפים אמה לכל רוח:

מנחת שי

כב (א) לראובני הרי"ש במאריך ונקודה שלה שורק והאל"ף נחה כמ"ש

רלב"ג

(מג) והמ"ז זכר שלא נפל דבר מכל הדבר הטוב אשר דבר ה' אל בית ישראל הכל בא ואף על פי שכבר נשארו בהן עדין כמו שזכר במה שקדם הנה זה בלתי סותר מה שנזכר בזה המקום כי כל הגוים אשר נלחמו בהם נפלו בידם והולם נשארו אלו בסבת עצלות יהושע וישראל לא בסבת העדר השגחת השם יתברך מהם: (א) והמ"ז זכר שכבר קרא יהושע לראובני ולגדי ולחצי שבט מנשה והזהירם

מצודת דוד

(מ) התיינה, להלוים: עיר עיר. לכל עיר ועיר מגרשיה סבובותיה: ולא עמד. לא נתקיים: (מג) לא נפל דבר. לא נחסר שום דבר:
(מב) וינח ה'. נתן להם מנוחה מסביב ולא נתגרו בהם הגו"נ: כב (ב) אשר צוה. התעברו חלוצים לפני בני ישראל למלחמה:

משלי חכמים

(מא) וַיִּתֵּן ה' לְיִשְׂרָאֵל אֶת כָּל הָאָרֶץ וגו'. אין דיא פְּסוּקִים אִיז דֶר מַאנְט צְווייא מָאל דִי שְׁבוּעָה וָוס הקב"ה הָט גְשְׁוואוֹרֶן צוּ דִיא אָבוֹת. עֶס קֶען דָאךְ שְׁטֵיין נָאר דֶער לֶעצְטֶער פָּסוּק אַז הקב"ה הָט גֶגֶעבֶּן צוּ יוֹרְשׁן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. נָאר דֶעם עֶנְיָן וָועלִין מִיר זֶעהֶן לְמָשָׁל אַסוֹחֵר אִיז אַמָאל גְפָארֶן אִין עֶנְגְלַאנְד קוֹיפִין סְחוֹרָה. ווִי עֶר אִיז גְקוּמֶן נָאנְט צוּ דִי עֶנְגְלִישֶׁע גְרֶענִיץ הָט עֶר גֶהֶערְט אִין דִיא כַאן ווִי מֶענְטְשֶׁן רֵיידֶן צְווִישֶׁן זִיךְ אַשְׁפְּרַאכֶע

פירוש ע"ט

אֲחוּזַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל צְווִישֶׁן דֶר נַחֲלָה פוּן דִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל זֶענֶן גְוֶועֶן אַכְט אוּנ פֶערְצִיג שְׁטֶעט וּמִגְרְשֵׁיהֶן אוּנ זֵייעֶרִי פֶּלֶעץ דָאס זֶענֶן צְווייא טוֹיזְנְט אֵיילִין אוֹף אִיטְלִיכֶר זֵייט פוּן דֶער שְׁטָאט: (מ) תִּהְיֶינָה הֶעָרִים הָאֵלֶּה זֶענֶן גְוֶועֶן דִי דָאזִיגֶי שְׁטֶעט צוּ דִי לְוִיִּם עִיר עִיר וּמִגְרָשֶׁיהָ סְבִיבוֹתֶיהָ אִיטְלִיכִי שְׁטָאט אוּנ אִירִי פְּלֶעץ אַרוּם אִיר אַזוֹ אִיז גְוֶועֶן צוּ אַלִי דִי דָאזִיגֶי שְׁטֶעט: (מא) וַיִּתֵּן ה' לְיִשְׂרָאֵל וגו' אוּנ גָאט הָאט גֶגֶעבֶּן צוּ דִיא יִשְׂרָאֵל דָס גַאנְצֶע לַאנְד וָוס עֶר הָאט גְשְׁווֹארִין צוּ זֵייעֶרִי עֶלְטֶרִין עֶר זָאל דָס גֶעבֶּן צוּא זֵייעֶרִי קִינְדֶר וַיִּרָשׁוּהָ וַיֵּשְׁבוּ בָהּ אוּנ זֵייא הָאבֶּן זִי גֵירַשְׁתּ אוּנ זֶענִין גְזֶעסֶן אִין אִיר: (מב) וַיָּנַח ה' וגו' אוּנ גָאט הָאט גְמַאכְט רִיאֶן צוּ זֵייא פוּן אַרוּם כְּכֹל אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבוֹתָם אַזוֹ ווִיא אַלְץ עֶר הָט גְשְׁווֹארֶן צוּ זֵייעֶרִי עֶלְטֶרִין וְלֹא עָמַד אִישׁ בִּפְנֵיהֶם אוּנ עֶס אִיז נִיט בַּשְׁטַאנֶן קֵיין מַאן פַאר זֵייא פוּן אַלִי זֵייעֶרִי פֵיינְט הָאט גָאט גֶגֶעבִין אִין זֵייעֶרִי הֶענְט: (מג) לֹא נָפַל דָּבָר עֶס אִיז נִיט גְפַאלֶען כְּלוֹמַר קֵיין וָוארְט מִכֹּל הַדָּבָר הַטּוֹב פוּן דִי אַלִי גוּטִי רֵייד וָוס גָאט הָט גְרֶעט אוֹף דֶעם הוֹז גְזוּנְד פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל הַכֹּל בָּא אַלְץ אִיז גְקוּמֶן:
כב (א) אָז יִקְרָא יְהוֹשֻׁעַ וגו' דֶעמְסְט מָאל הָאט יְהוֹשֻׁעַ גְרוּפֶן צוּא שֵׁבֶט רְאוּבֵן אוּנ צוּא שֵׁבֶט גָּד אוּנ צוּם הַאלְבֶּן שֵׁבֶט פוּן מְנַשֶּׁה: (ב) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אוּנ הָט גְזָאגְט צוּ זֵייא אַתֶּם שְׁמַרְתֶּם וגו' אִיר הָט גְהִיט אַלְץ
ווס

שמרתם את כל־אשר צוה אתכם
משה עבד יהוה ותשמעו בקולי לכל
אשר־צויתי אתכם׃ ג לא־עזבתם את־
אחיכם זה ימים רבים עד היום הזה
ושמרתם את־משמרת מצות יהוה
אלהיכם׃ ד ועתה הניח יהוה אלהיכם
לאחיכם כאשר דבר להם ועתה פנו
ולכו לכם לאהליכם אל־ארץ אחזתכם
אשר ׀ נתן לכם משה עבד יהוה בעבר

תרגום

כל דפקד יתכון משה
עבדא דיי וקבילתון
למימרי לכל די פקדית
יתכון: ג לא שבקתון ית
אחוכון דנן יומין סגיאין
עד יומא הדין ונטרתון
ית מטרת תפקידתא
ממרא דיי אלהכון:
ד וכען אניח יי אלהכון
לאחוכון כמא די מליל
להון וכען אתפניאו
ואזילו לכון לקרויכון
לארעא אחסנתכון דיהב
לכון משה עבדא דיי
בעברא

רלב"ג

מאד לשמור התורה וברכם ושלחם לאהליהם בנכסי' רבים ומקנה רב ובזהב ובכסף ובנחשת וברזל ובשלמות הרבה כי חלקו שלל אויביהם עם אחיהם וכן היה ראוי כי כן חלקו כל ישראל שלל הערים אשר נתן להם בנחלה כמו שנזכר בתורה:

מנחה שי

בפרשת פינחס: (ד) כאשר דבר להם. חד מן ה' להם דסבירין לכם וסימנם במסורה בפרשת בהעלתך סימן י"ח: ועתה פנו ולכו. במקצת

מצודת דוד

(ד) הניח. נתן להם מקום מנוחה: פנו ולכו. פנו מכאן ולכו

מצודת ציון

כב (ד) הניח. מל' מנוחה:

פירוש ע"ט

עס משה דער קנעכט פון גאט האט אייך געשאפט
ותשמעו בקולי אונ איר הט צו געהערט אין מיין קול צו
אלימן ווס האב אייך געשאפט: (ג) לא עזבתם את
אחיכם איר הט ניט פר לאזט אייערי ברודר זה ימים
רבים דס איז שון פיל טעג דרונן עד היום הזה ביז אין
דעם היינטיגן טאג ושמרתם את משמרת אונ איר הט
גהוט דס היטונג פון דעם געבאט פון גאט אייער
גאט: (ד) ועתה הניח ה' אלהיכם לאחיכם אונ היינט הט
גאט אייער גאט געמאכט ריאן צו אייערי ברודר
אזו ווי ער הט גרעט אוף זיי ועתה פנו ולכו לכם אונ
היינט קערט אייך אונ גייט אייך צו אייערי געצעלטן
אל ארץ אחוזתכם צום לאנד פון אייער ירושה וואס

משלי חכמים

ווס ער פר שטייט זיא ניט. הט ער פר שטאנן אז די שפראכע
איז גוויס ענגליש ווייל עס איז נאנט צו ענגלאנד. הט ער זיך
דער מאנט וואס ווערט ער טאן אין ענגלאנד וויא אזו וועט ער
האנדלן אז ער פאר שטייט ניט ווס זיי ריידן. זייא וועלן ניט
וויסן ווס ער רעט. ער וועט ניט וויסן ווס זיי ריידן. ווי עס איז
גקומן די לעצטי שטאט פר די גרעניץ איז ער אראפ גגאנגן
פון די באן זוכן אמענטש ווס פר שטייט זיין שפראכע אונ פר
שטייט דיא ענגלישע שפראכע וועט ער אים מיט נעמין אין
ענגלאנד. אונ דורך אים וועט ער קענין האנדלן אלין וואס ער
דארף. דר סוחר הט גזוכט אזו אמענטש אין שטאט אונ הט
ניט גפונן עס הט קיינר ניט גוואלט פארן מיט אים. נייענדיג
אין גאס האט ער גטראפן אבחור וואס גייט ארעמגיקליידעט.
פרעגט דר סוחר דעם בחור דו קענסט ענגליש ריידן זאגט ער
יא. זאגט דר סוחר צו אים טאמר וועסטו פארן מיט מיר אין
ענגלאנד. זאגט דר בחור איך האב אמוטר קום מיט מיר צו
מיין מוטער וועלין מיר זיא פרעגין אויב זיא וועט מיר ערלויבין צו פארין. זיי זענן גקומן צו דיא מוטר הט דיא מוטער ניט
גוואלט אים ערלויבן צו פארן. ביז דר סוחר האט איר גמוזט געבען אגוטע פאר זיכערונג אונ שווערן אז ער וועט דעם בחור
גוט היטען עס זאל אים קיין אומגליק טרעפין אונ ער זאל אים צו ריק ברענגן צו איר אין שטוב. דר סוחר האט גנומן דעם
בחור אונ זיי זענין גפארין. אין וועג הט דר סוחר גיהיט דעם בחור עס זאל אים גאר ניט פעלין ווארום ער האט דאך איין
גישעלט פר אים זיין גאנץ פר מעגן. אפילו דר סוחר האט גהאט גרוסי צרות אין וועג פון דעם בחור פון דעסט וועגין הט ער
אלץ פר טראגן ביז ער הט אים צו ריק גברענגט צו זיין מוטר. האט דר סוחר גזאגט צו דיא מוטר דיין זון איז נים ווערט גוועזן
ווס איך האב פון זייגעט וועגין גטאן נאר די שבועה הט מיך גנייט איך זאל מקיים זיין ווס איך האב צו גזאגט. דער נמשל
איז הקב"ה האט גוואלט זיין מלוכה זאל באקאנט ווערן אוף דר וועלט. די מענטשן פון דר וועלט זאלן וויסן אז ער האט דיא
וועלט בשאפן. עס זענין אוועק גגאנגען צעהן דורות פון אדם ביז נח אונ פון נח ביז אברהם אונ דיא מענטשן האבן גדינט
עבודה זרה. נאר איינר איז גוועזן אברהם ווס ער האט דר קענט די גאטליכקייט. אונ ווייל הקב"ה הט גזעהן אז די קינדר פון
אברהם וועלין באקענען זייני גאטליכקייט אוף דר וועלט. הט ער גיזאגט צו אברהם דייניע קינדר וועל איך נעמען צוא מיר יצחק
וועט גיהערין צו מיר יעקב וועט גיהערין צו מיר זייא וועלן בקענט מאכין מיין נאמן אוף דר וועלט אונ די קינדר פון יעקב וועל איך
נעמען אין מצרים. ווי עס שטייט אין פסוק אנכי ארד עמך מצרימה גאט האט גיזאגט צו יעקב איך וועל גיין מיט דיר אין מצרים אונ
איך וועל דיך ארוס נעמן פון מצרים. אונ ווייל זייא וועלין פיל ליידין אין מצרים פון ביינעטוועגין. וויא עס שטייט אין פסוק
הקב"ה הט גיזאגט צו פרעה (דורך משה) בעבור זאת העמדתיך למען ספר שמי בכל הארץ. דריבער זענען דיא יודין ביי דיר אין
גלות אונ שלאג דיך מיט אזוי פיל מכות דוא זאלסט דערציילין מיין נאמן אוף דר וועלט. דריבר הט גאט צו גיזאגט צו אברהם

הַיַּרְדֵּן׃ ה רַק שִׁמְרוּ מְאֹד לַעֲשׂוֹת אֶת־
הַמִּצְוָה וְאֶת־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם
מֹשֶׁה עֶבֶד־יְהוָה לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם וְלָלֶכֶת בְּכָל־דְּרָכָיו וְלִשְׁמֹר
מִצְוֹתָיו וּלְדָבְקָה־בוֹ וּלְעָבְדוֹ בְּכָל־
לְבַבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם׃ ו וַיְבָרְכֵם
יְהוֹשֻׁעַ וַיְשַׁלְּחֵם וַיֵּלְכוּ אֶל־אָהֳלֵיהֶם׃
ז וְלַחֲצִי ׀ שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה נָתַן מֹשֶׁה
בַּבָּשָׁן וּלְחֶצְיוֹ נָתַן יְהוֹשֻׁעַ עִם־אֲחֵיהֶם
מֵעֵבֶר הַיַּרְדֵּן יָמָּה וְגַם כִּי שִׁלְּחָם יְהוֹשֻׁעַ

בעבר קרי

תרגום

בעברא דירדנא: ה לחוד אסתמרו לחדא למעבד ית תפקדתא וית אוריתא די פקיד יתכון משה עבדא דיי למרחם ית יי אלהכון ולמהך בכל אורחן דתקנן קדמוהי ולמטר פקודוהי ולאתקרבא לדחלתיה ולמפלח קדמוהי בכל לבכון ובכל נפשכון: ו וברכינון יהושע ושלחינון ואזלו לקרויהון: ז ולפלגות שבטא דמנשה יהב משה במתנן ולפלגיהון יהב יהושע עם אחיהון בעברא דירדנא למערבא ואף ארי שלחינון

רד"ק

אחד מהם היה לו עיר ששמה גת רמון: (ז) ולחצי שבט המנשה, ואף על פי שזכרו כשקרא להם יהושע הוצרך לתת טעם איך הי' חצי שבט עם בני גד ובני ראובן: וגם כי שלחם. יש אומרים לחצי שבט מנשה ואף על פי שהיו בכלל וישלחם והנכון כי על כלם אמר אף על פי שאמר ויברכם יהושע וישלחו חזר אחר כן וגם כי שלחם ויברכם להשלים הדבר שאמר להם כאשר שלחם שאמר להם בנכסים רבים שובו ובדרש לאחר שנטלו רשות נשתהו שני ימים והזרו ונטלו רשות פעם שניית

רש"י

כב (ז) וגם כי שלחם יהושע. לחצי שבט המנשה כאשר

מנחת שי

דפוסים ישנים פגו וספו ובכלל ספרים ולכו וכן תרגום יונתן וחז"ל : במהר"י כתבניו שבעינן : מעבר הירדן . בעבר קרי וכן הוא ברוב הספרים (ו) ויברכם יהושע . הרי"ש בשו"א לבדו כמנהגנו : (ז) ולחצי שבט המנשה . הה"א במסורה רבתא סערכת אות הכ"ף מנו ו' מלין דכתיבין ב' וקרין מ"ם ובסוף תיבה

מצודת דוד

ונו' : (ה) רק שמרו מאוד . אף אם תרחיקו ממשכן ה' : (ז) ולחצי שבט המנשה . בזה יתן טעם למה היה רק חצי שבט

פירוש ע"ט

משה דר קנעכט פון גאט הט געגעבן צו אייך בעבר הירדן אויף יענער זייט ירדן : (ה) רק שמרו מאוד וגו' נייערט זייט זייער גהוט צו טאן די מצוה אונ דיא תורה וואס משה דר קנעכט פון גאט הט אייך געשאפט לאהבה את ה' אלהיכם צוא ליב האבען גאט אייער גאט וללכת בכל דרכיו אונ צוא גיין אין אלע זיינע וועגן אונ צו היטן זייגע מצות ולדבקה בו אונ צו בהעפטן זיך אין אים ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם אונ צו דינן אים מיט אייערי גאנצי הערצר אונ מיט אייערי גאנצי לייבר : (ו) ויברכם יהושע וישלחם אונ יהושע הט זיי געבענטשט אונ הט זיי אוועק געשיקט וילכו אל אהליהם אונ זייא זיינן געגאנגן צו זייערי געצעלטן : (ז) ולחצי שבט המנשה אונ צום האלבען שבט מנשה הט משה געגעבן איין נחלה אין בשן וואס איז אויף מזרח זייט פון ירדן ולחציו אונ צום אנדרין האלבן שבט נתן יהושע עם אחיהם הט יהושע

משלי חכמים

מיט א שבועה ער זאל זיינע קינדר אריין ברענגן אין ארץ ישראל זאגט אונז דער פסוק נאך דעם ווי די יודין זענען ארויס גיגאנגין פון מצרים אונ זענען גיוועזן פערציג יאהר אין דער מדבר . אונ דר נאמן פון גאט איז שון דורך די יודין גוט בקענט גיווארן אויף דר וועלט . אפילו הקב"ה הט כביכול פיל געליטן פון די יודין . וויא דוד המלך האט גיזאגט (תהלים עח) כמה ימרוהו במדבר יעציבוהו בישימון . ווי פיל האבן דיא יודין פר ביטערט גאט אין דער מדבר האבין אים טרויעריג גימאכט אין דר וויסטונג . פון דעסט וועגין הט גאט גיגעבין צו די יודין דס לאנד . אשר נשבע לאבותם . ווייל ער הט גישווארין צו זייערי עלטרין ער זאל געבן דאס לאנד צוא זייערי קינדער הט ער די שבועה מקיים גיוועזן :

לקוטי יקרים

(ה) רק שמרו מאד לעשות וגו' . פריער הט יהושע גיזאגט צום שבט ראובן אונ צום שבט גד אונ צו דעם האלבין שבט מנשה ושמרתם את משמרת מצות ה' אלהיכם . איר האט גיהיט אלין וואס גאט הט גיבאטן . צו וואס זאגט ער זיי איצט נאך אמאהל זיי זאלין היטין תורה אונ מצות . ווען ער האט זייא ניט גיבאטין האבין זייא דאך אויך געהיט תורה אונ מצות . אז איינער איז פרום פון זיך אליין דארף מען דאך אים ניט אנזאגין ער זאל זיין פרום . נאר עס זענין דא מענטשין וואס זענען פרום מיט אמת . אפילו ער איז פר זיך אליין וואס קיינער זעהט אים ניט פון דעסט וועגין איז ער פרום ווייל ער ווייסט אז גאט זעהט אלץ . אונ עס איז דא א מענטש וואס ער איז אין אמת ניט פרום . נאר ווייל ער איז צוא זאמען מיט פרומע מענטשן מוז ער אויך זיין פרום . אונ דיא פרומקייט איז א גרינגע זאך . פיל מענטשין זענען נאר פרום ווייל זיי שעמען זיך . וויא דוד המלך הט גיזאגט מתי תבא אלי . מען וועט דאס קומען צוא מיר . אתהלך בתם לבבי בקרב ביתי . איך זאל גיין מיט גאנצקייט אין מיין הארצן . אז ־י ווען איך

בין

אֶל־אָהֳלֵיהֶם וַיְבָרְכֵם׃ ח וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
לֵאמֹר בִּנְכָסִים רַבִּים שׁוּבוּ אֶל־אָהֳלֵיכֶם
וּבְמִקְנֶה רַב־מְאֹד בְּכֶסֶף וּבְזָהָב
וּבִנְחֹשֶׁת וּבְבַרְזֶל וּבִשְׂלָמוֹת הַרְבֵּה
מְאֹד חִלְקוּ שְׁלַל־אֹיְבֵיכֶם עִם־אֲחֵיכֶם׃
ט וַיָּשֻׁבוּ וַיֵּלְכוּ בְּנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד וַחֲצִי
שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשִּׁלֹה
אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ־כְּנָעַן לָלֶכֶת אֶל־אֶרֶץ
הַגִּלְעָד אֶל־אֶרֶץ אֲחֻזָּתָם אֲשֶׁר נֹאחֲזוּ־
בָהּ עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה׃ י וַיָּבֹאוּ אֶל־

תרגום

שַׁלְחִינוּן יְהוֹשֻׁעַ לְקִרְוֵיהוֹן וּבָרְכִינוּן׃
ח וַאֲמַר לְהוֹן לְמֵימָר בְּנִכְסִין סַגִיאִין תּוּבוּ לְקִרְוֵיכוֹן וּבִבְעִירָא סַגִי לַחֲדָא בְּכַסְפָּא וּבְדַהֲבָא וּבִנְחָשָׁא וּבְפַרְזְלָא וּבִלְבוּשִׁין סַגִי לַחֲדָא פַּלִיגוּ בִּזַּת בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן עִם אֲחֵיכוֹן׃
ט וְתָבוּ וַאֲזַלוּ בְּנֵי רְאוּבֵן וּבְנֵי גָד וּפַלְגוּת שִׁבְטָא דִמְנַשֶּׁה מִלְוַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשִּׁלֹה דִי בְּאַרְעָא דִכְנַעַן לְמֵיזַל לְאַרְעָא דְגִלְעָד לְאַרְעָא אחסנתהון

רש"י

שלח את בני ראובן וגד: (ח) עם אחיכם. בני ראובן ובני גד. ויש פותרין עם אחיכם שנשארו לשמור את אשר בארץ כנען כמו שאמר בנכסים רבים שובו שתחלקו עם אחיכם השבטים הבזה ומי שמפרש עם אחיכם האנשים

רד"ק

וזהו שאמר וגם כי שלחם יהושע וגו': (ח) חלקו שלל אויביכם עם אחיכם. אם אמר לחצי שבט מנשה יהיה פירוש עם אחיכם בני גד ובני ראובן ואם אמר לכלם יהיה פירוש עם השבטים

רלב"ג

(י) עוד זכר שבשובם לנחלתם מעבר לירדן בנו אצל הירדן מזבח גדול למראה וחשבו ישראל שעשו זה להקריב עליו וקבלו שילה לעלות עליהם לצבא והיתה עצתם לשלוח להם תחלה פנחס בן אלעזר הכהן ועשרה נשיאים עמו מתשעה המטות וחצי המטה לדעת מה זה ועל מה זה ולהזהירם ולהוכיחם על זה כי כבר הזהרו בתורה מעשות במת ליחיד זולתי משכן ה' וגם במה ליחיד נאסרה מעת בואו אל המנוחה ואל הנחלה והנה היה משכן שילה מנוחה כמו שנתבאר בסוף זבחים וכית עולמים היה נחלה ולפי זה המעין היה מרד בה' כי הכוונה בשלא יעבד הש"י כי אם במקום אחד הוא להורות על היותו אחד כמו שבארנו בביאורנו לדברי התורה וזה הפך מה שעשו ישראל כשנשקעו בע"ג עד שמתלאה שבכל היו להם בתי עבודת אלילים בכל עריהם אמר הנביא מספר גנותן כי מספר עריך היו אלהיך

מצודת דוד

המנשה עם ב"ר וב"ג: וגם כי שלחם, ר"ל וגם זאת דבר להם כאשר שלחם והוא הדבר הנאמר במקרא שלאחריו: (ח) אליהם. לב"ר ולב"ג ולחצי שבט מנשה: עם אחיכם. הם אשר נשארו בעבר

מצודת ציון

(ח) בנכסים. זה הלשון ידוע כדרז"ל כלול בה זהב וכסף וכליט ומקנה ומ' וכן עושר ונכסים (קהלת ה'): ובשלמות. וכבגדים ויתהפך משמלה שלמה כמו מכבש כשב:

פירוש ע"ט

גגעבן איין נַחֲלָה מיט זייערי ברודר אויף כּעֶרב זייט פון יַרְדֵן וְגַם כִּי שִׁלְּחָם יְהוֹשֻׁעַ און אויך אז יְהוֹשֻׁעַ הט אוועק גשיקט דעם האלבן שבט פון מְנַשֶּׁה צו זייערי גצעלטן אזו ווי ער הט אוועק גשיקט שבט ראובן און שבט גד וַיְבָרְכֵם הט ער זייא גבענטשט: (ח) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לֵאמֹר און הט גזאגט צו זיי צו זאגן בִּנְכָסִים רַבִּים שׁוּבוּ אֶל אָהֳלֵיכֶם מיט פיל גיטער קערט אייך אום צו אייערי גצעלטן וּבְמִקְנֶה רַב מְאוֹד און מיט זייער פיל בהמות בְּכֶסֶף וגו' מיט זילבר און מיט גאלד און מיט קיפר און מיט אייזן און מיט זייער פיל קליידער חִלְקוּ שְׁלַל אוֹיְבֵיכֶם עִם אֲחֵיכֶם צוטיילט אייך דעם זאק רוב פון אייערי פיינט מיט אייערי ברודר די בני ראובן און בני גד. אודר עִם אֲחֵיכֶם מיינט ער מיט דיא וואס זענן איבר גבליבן אויף יענר זייט ירדן צו היטען דיא שטעט און דיא ווייבר און דיא קינדר: (ט) וַיָּשֻׁבוּ וַיֵּלְכוּ האבן זיי זיך אום גקערט און זענן אוועק גנאנגן די בני ראובן און בני גד און דר האלבר שבט מנשה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פון דיא בני ישראל מִשִּׁלֹה פון דער שטאט שילה וואס אין לאנד כנען איז לָלֶכֶת אֶל אֶרֶץ הַגִּלְעָד צו גיין צום לאנד פון גלעד אֶרֶץ אֲחֻזָּתָם וגו' צום לאנד פון זייערי ירושה וואס זייא האבן גירשית אין איר דורך די בייד פון גאט דורך משה: (י) וַיָּבֹאוּ אֶל גְּלִילוֹת הַיַּרְדֵּן און זייא זענן גקומען צוא דיא גרענצן פון ירדן וואס זענן אין לאנד

לקוטי יקרים

בין אליין ביי מיר אין שטוב. ווען קיינר זעהט מיך ניט זאל איך זיין פרום. און אזו האט יהושע גזאגט צום שבט ראובן און גד און מנשה אתם שמרתם את כל אשר צוה אתכם משה וגו'. איר הט מאקי גיהיט וואס משה הט אייך גבאטן. און איר האט גפאלגט וואס איך האב אייך גבאטן און איר האט גהיט וואס גאט הט אייך גבאטן. דאס איז אבר אלץ גוועזן ווייל איך בין גוועזן מיט אייך צו זאמען. און איר זענט גוועזן צו זאמען מיט אלע יודן. און דער משכן פון גאט איז ביי אונז. דריבער זענט איר פרום גוועזן. ועתה. אבר איצט אז איר שיידט אייך אפ פון מיר און איר שיידט אייך אפ פון אלע יודן און דעם משכן וועט איר ניט זעהן. פנו ולכו לכם לאהליכם. איר קערט אייך אוועק פון אונז

גלילות הירדן אשר בארץ כנען ויבנו
בני ראובן ובני גד וחצי שבט המנשה
שם מזבח על הירדן מזבח גדול
למראה: יא וישמעו בני ישראל לאמר
הנה בנו בני ראובן ובני גד וחצי שבט
המנשה את המזבח אל מול ארץ
כנען אל גלילות הירדן אל עבר בני
ישראל: יב וישמעו בני ישראל ויקהלו
כל עדת בני ישראל שלה לעלות
עליהם לצבא: יג וישלחו בני ישראל
אל בני ראובן ואל בני גד ואל חצי

תרגום

אחסנתהון דאחסינו בה על מימרא דיי בידא דמשה: י ואתו לגלילי ירדנא די בארעא דכנען ובנו בני ראובן ובני גד ופלגות שבטא דמנשה תמן מדבחא על ירדנא מדבח רב למחזי: יא ושמעו בני ישראל למימר הא בנו בני ראובן ובני גד ופלגות שבטא דמנשה ית מדבחא לקביל ארעא דכנען בגלילי ירדנא דלעבר בני ישראל: יב ושמעו בני ישראל ואתכנישו כל כנשתא דבני ישראל לשלה למיסק עליהון לחילא: יג ושלחו בני ישראל לות בני ראובן ולות בני גד ולות פלגות שבטא דמנשה

ת"א מזבח גדול: פקדה בעל י':

רד"ק

אשר הניחו בארץ הגלעד לשמור הערים אין לו טעם כי נשיהם וטפם הוא שהניחו: (יב) לעלות עליהם לצבא. כמו בצבא כמו וישבו אתו לארץ לפניכם לחרב הרגתי לפצעי ולפי שחשבו כי להעלות עליו עולה וזבח עשו אותו ולהיות להם מזבח לבדם מבלי שיבאו למזבח ה' לשילה או באשר יהיה שם ומשבאו לשילה נאסרו הבמות שכך שנינו עד שלא הוקם המשכן היו הבמות מותרות משהוקם המשכן נאסרו הבמות באו לגלגל הותרו הבמות באו לשילה נאסרו הבמות באו לנוב וגבעון הותרו הבמות באו לירושלם נאסרו הבמות ולא היה להם היתר

רש"י

הערים עם הנשים והטף ולא עברו את הירדן עם החלוצים גם הם נטלו חלק בבזה: (יב) **לעלות עליהם לצבא. לפי**

רלב"ג

יסודה הנה אמרו ישראל לעלות עליה' ללכת להוכיחם על זה ולבער הרע מקרבם כי זה מדרכי התורה כמו שנתבאר בתורה בעיר הנדחת ולזאת הסבה עלו ישראל ללכת על אחיהם על דבר פילגש בגבעה והסבה בזה שישמעו הנשארים וייראו ולא יוספו לעשות הרע הזה כי אולי ילמדו מזה הנשארים ויסתבכו כלם בזה הפועל המגונה הלא תראה כי ירבעם בן נבט התחיל במרד ונמשכו למריו כל מלכי ישראל הבאים אחריו ונשקעו בו גם כן בסוף הענין מלכי יהודה והיה זה סבת גלות ישראל מארצם ואבדן רבים מהם ולזאת הסבה אחשב שאמרו פנחס והנשיאי' לבני ראובן ולבני גד ולחצי שבט המנשה המעט לנו את עון פעור אשר לא הטהרנו ממנו עד היום הזה

מצודת ציון

(י) על. אצל: (יב) לצבא. כמו ללכא וכאה הלמ"ד במקום הבי"ת

מצודת דוד

הירדן לשמור הנשים והטף והרכוש: (י) אשר בארץ כנען. ר"ל בשפת עבר הירדן המערבי שהיא מארץ כנען: למראה. ר"ל להיות למראה עינים לא לעולה וזבח: (יב) לצבא. אם לא יתקנו את אשר עותו כי הם חשבו שעשאוהו לעולה וזבח: (יג) וישלחו. טרם עלו

לקוטי יקרים

אונ איר גייט צו אייערי גיצעלטין ווס איר הט אוף דיא אנדרי זייט ירדן. בעט איך אייך אז דארט אוף דיא אנדרי זייט ירדן זאלט איר אויך זיין פרום. אונ דארט שמרו מאד. מוזט איר אייך שטארק היטען איר זאלט טאן אלץ וואס משה האט אייך גבאטן אין די תורה איר זאלט ליב האבן גאט מיט אייער גאנצן לעבן. אונ צו די ווערטר הט יהושע געגעבן זיין ברכה צו די יודן אונ הט זיי אוועק גשיקט צו די אנדרי זייט ירדן:

פירוש ע"ט

לאנד כנען ויבנו בני ראובן וגו' האבן די בני ראובן אונ דיא בני גד אונ דער האלבר שבט מנשה גבואט דארטן איין מזבח ביי דעם ירדן מזבח גדול למראה איין גרוסן מזבח מען זאל אים קענן זעהן פון ווייטן: (יא) וישמעו בני ישראל לאמר האבן גהערט דיא בני ישראל צו זאגן הנה בנו בני ראובן וגו' נון די בני ראובן אונ די בני גד אונ דער האלבר שבט מנשה האבן גבואט איין מזבח אקעגין דעם לאנד כנען אל גלילות הירדן ביי דיא גרענעצן פון דעם ירדן אל עבר בני ישראל צו דר זייט פון די בני ישראל: (יב) וישמעו בני ישראל אונ ווי די בני ישראל האבן דס גהערט ויקהלו האבן זיי זיך איין גזאמלט גאר די עדה פון דיא בני ישראל קיין שילה לעלות עליהם לצבא צוא אויף גיין אויף זייא מלחמה האלטן מיט זיי ווייל זיי האבן גבואט דעם מזבח דען זיי האבן גמיינט דס זיי ווען מקריב זיין קרבנות אויף דעם מזבח אונ וויא מען האט אויף גשטעלט דעם משכן אין שלה איז אסור גווארען צו מקריב זיין קרבנות אויף איין אנדער אורט חוץ דעם מזבח וואס אונ שילה דרום האבן זיי גוואלט מלחמה האלטן מיט זייא ווען זייא וועלן ניט מבטל זיין זייער מזבח: (יג) וישלחו בני ישראל וגו' אונ דיא בני ישראל האבן גשיקט צו די בני ראובן אונ צוא דיא

בני

שֵׁבֶט־מְנַשֶּׁה אֶל־אֶרֶץ הַגִּלְעָד אֶת־
פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן׃ יד וַעֲשָׂרָה
נְשִׂאִים עִמּוֹ נָשִׂיא אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד
לְבֵית אָב לְכֹל מַטּוֹת יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ
רֹאשׁ בֵּית־אֲבוֹתָם הֵמָּה לְאַלְפֵי יִשְׂרָאֵל׃
טו וַיָּבֹאוּ אֶל־בְּנֵי־רְאוּבֵן וְאֶל־בְּנֵי־גָד
וְאֶל־חֲצִי שֵׁבֶט־מְנַשֶּׁה אֶל־אֶרֶץ הַגִּלְעָד
וַיְדַבְּרוּ אִתָּם לֵאמֹר׃ טז כֹּה אָמְרוּ כֹּל ׀
עֲדַת יְהוָה מָה־הַמַּעַל הַזֶּה אֲשֶׁר
מְעַלְתֶּם בֵּאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לָשׁוּב הַיּוֹם
מֵאַחֲרֵי יְהוָה בִּבְנוֹתְכֶם לָכֶם מִזְבֵּחַ
לִמְרָדְכֶם הַיּוֹם בַּיהוָה׃ יז הַמְעַט־לָנוּ אֶת־
עֲוֺן פְּעוֹר אֲשֶׁר לֹא־הִטַּהַרְנוּ מִמֶּנּוּ עַד
הַיּוֹם הַזֶּה וַיְהִי הַנֶּגֶף בַּעֲדַת יְהוָה׃

תרגום

דִמְנַשֶּׁה לְאַרְעָא גִלְעָד
יַת פִּנְחָס בַּר אֶלְעָזָר
כַּהֲנָא׃ יד וַעֲשָׂרָא רַבְרְבִין
עִמֵּיהּ רַבָּא חַד רַבָּא חַד
לְבֵית אַבָּא לְכָל שִׁבְטַיָּא
דְיִשְׂרָאֵל וּגְבַר רֵישׁ בֵּית
אֲבָהָתְהוֹן אִינוּן לְאַלְפַיָּא
דְיִשְׂרָאֵל׃ טו וַאֲתוֹ לְוַת
בְּנֵי רְאוּבֵן וּלְוַת בְּנֵי גָד
וּלְוַת פַּלְגוּת שִׁבְטָא
דִמְנַשֶּׁה לְאַרְעָא דְגִלְעָד
וּמַלִּילוּ עִמְּהוֹן לְמֵימַר׃
טז כְּדֵין אֲמַרוּ כָּל כְּנִשְׁתָּא
דַיָי מָא שִׁקְרָא הָדֵין דִי
שְׁקַרְתּוּן בְּמֵימְרָא
דֶאֱלָהָא יִשְׂרָאֵל לְמִתַּב
יוֹמָא דֵין מִבָּתַר פּוּלְחָנָא
דַיָי בְּמִבְנְכוֹן לְכוֹן מַדְבְּחָא
לְמִמְרַדְכוֹן יוֹמָא דֵין
בְּמֵימְרָא דַיָי׃ יז הַזְעֵיר
לָנָא יַת חוֹבָא דִפְעוֹר
דְלָא אִדַּכֵּינָא מִנֵּיהּ עַד
יוֹמָא הָדֵין וַהֲוַת מוֹתָנָא
בִּכְנִשְׁתָּא דַיָי׃ יח וְאַתּוּן
תְּתוּבוּן

ת"א המעט לנו. עקדה שער פה׃

רד"ק

עוד לפיכך חשבוהו להם לעון ולמרד בה'׃ (יד) ואיש ראש בית אבותם. כל איש מאלה העשרה שהלכו עם פנחס כל אחד

מנחת שי

ותד חילוף מ' כתיב וקרי ב' מעבר. ולחצי שבט המנשה נתן משה בבשן׃ הגליהם ויברכם. הרי"ב בגו"ה׃ (יד) ועשרה נשאים. חסר יו"ד קדמאה ומלא יו"ד בתרא. וכן מצאתי במסורת כ"י כל נשיאים וכתובים נשיאם כתיב בר מן ד' נשאים כסו שנמסרו במקרא גדולה סוף פרשת לך לך וזה אחד מהם ורמותי מסרה אתרם

מצודת דוד

ללכת שלהו להוכיחם כי אולי ישובו׃ (יד) ואיש. כל אחד מעשרה הנשיאים היה הראש לבית אבותם והמה היו הראשים לכל אלפי ישראל׃ (טז) מה המעל. ר"ל למה מעלתם בה'׃ בבנותכם. במה שבניתם׃ למרדכם. לעשות בזה מרידה בה'׃ (יז) המעט. ר"ל וכי העון בידינו מאז ההם קל הוא עון פעור. העון שעבדו לפעור׃ לא הטהרנו. ר"ל לא נתכפר מכל וכל׃

מצודת ציון

וכן לפניכם לחרב (ויקרא כ"ו) ומפלטי בחרב׃ (טז) המעל. ממעל.

פירוש ע"ט

בְּנֵי גָד אוּנ צוּם הַאלְבְּן שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה אֶל אֶרֶץ הַגִּלְעָד
צוּם לַאנְד גִלְעָד דֶעם פִּנְחָס בֶּן אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן׃
(יד) וַעֲשָׂרָה נְשִׂאִים עִמּוֹ אוּנ צֶעהֶן נְשִׂיאִים מִיט אִים
נָשִׂיא אֶחָד לְבֵית אָב אֵיין נָשִׂיא אֵיין נָשִׂיא צוּ אִיטְלֶכֶן
הויז גֶזוּנְד פוּן דִי יִשְׂרָאֵל. אַזוֹ אִיז גֶוֶועֶן לְכָל מַטּוֹת
יִשְׂרָאֵל צוּ אַלֶע שְׁבָטִים פוּן דִי יִשְׂרָאֵל אוּנ אִיטְלֶכֶר
מַאן פוּן זַיי אִיז גֶוֶועֶן אֵיין עֶלְצְטֶער צוּ דֶעם הויז
גֶזִינְד פוּן זַייעֶרִי עֶלְטֶרְן. אוּנ אִיז גֶוֶועֶן אֵיין הַאר
לְאַלְפֵי יִשְׂרָאֵל צוּ דִי טוֹזִינְטֶן פוּן דִי יִשְׂרָאֵל׃ (טו) וַיָּבֹאוּ
אֶל בְּנֵי רְאוּבֵן וגו' אוּנ זַיי זֶענֶען גֶקוּמֶן צוּ דִי בְּנֵי רְאוּבֵן
אוּנ צוּ דִי בְּנֵי גָד אוּנ צוּם הַאלְבְּן שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה צוּם
לַאנְד גִלְעָד וַיְדַבְּרוּ אִתָּם לֵאמֹר אוּנ הָאבְּן גֶרֶעט מִיט
זַייא צוּ זָאגֶן׃ (טז) כֹּה אָמְרוּ כֹּל עֲדַת ה' אַזוֹ הָאבְּן גֶזָאגְט
גָאר דִיא עֵדָה פוּן גָאט מָה הַמַּעַל הַזֶּה וָואס אִיז דָאס
דָאזִיגֶי פֶעלְשׁוּנְג וָוס אִיר הָאט גֶפֶעלְשְׁט אִין גָאט
פוּן דִי יִשְׂרָאֵל לָשׁוּב הַיּוֹם מֵאַחֲרֵי ה' צוּ אוּם קֶערֶן זִיךְ
הַיינְט פוּן נָאךְ גָאט דָס אִיר הָט אַייךְ גֶבּוֹיאֶט אֵיין
מִזְבֵּחַ לִמְרָדְכֶם הַיּוֹם בַּה' אִיר זָאלְט הַיינְט מוֹרֵד זַיין אִין
גָאט׃ (יז) הַמְעַט וגו' אִיז דֶען וֵוינְצִיג צוּ אוּנְז דִי זִינְד
פוּן פְּעוֹר אֲשֶׁר לֹא הִטַּהַרְנוּ מִמֶּנּוּ וָואס מִיר זֶענֶען נָאךְ נִיט
גֶרֵיינִיגְט גֶוָוארְן פוּן אִים בִּיז אִין דֶעם הַיינְטִיגְן
טָאג וַיְהִי הַנֶּגֶף בַּעֲדַת ה' אוּנ עֶס אִיז אִיבֶּר דֶעם גֶוֶועֶן
דֶר מָארְד אִין דֶער עֵדָה פוּן גָאט׃ (יח) וְאַתֶּם תָּשֻׁבוּ
הַיּוֹם מֵאַחֲרֵי ה' אוּנ אִיר טוּט זִיךְ הַיינְט נָאךְ אַוֶועק
קֶערְן

יח וְאַתֶּם תָּשֻׁבוּ הַיּוֹם מֵאַחֲרֵי יְהוָֹה וְהָיָה
אַתֶּם תִּמְרְדוּ הַיּוֹם בַּיהוָֹה וּמָחָר אֶל־
כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִקְצֹף׃ יט וְאַךְ אִם־
טְמֵאָה אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם עִבְרוּ לָכֶם אֶל־
אֶרֶץ אֲחֻזַּת יְהוָֹה אֲשֶׁר שָׁכַן־שָׁם מִשְׁכַּן
יְהוָֹה וְהֵאָחֲזוּ בְּתוֹכֵנוּ וּבַיהוָֹה אַל־
תִּמְרֹדוּ וְאוֹתָנוּ אַל־תִּמְרֹדוּ בִּבְנֹתְכֶם
לָכֶם מִזְבֵּחַ מִבַּלְעֲדֵי מִזְבַּח יְהוָֹה אֱלֹהֵינוּ׃
כ הֲלוֹא עָכָן בֶּן־זֶרַח מָעַל מַעַל בַּחֵרֶם
וְעַל־כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל הָיָה קָצֶף וְהוּא
אִישׁ אֶחָד לֹא גָוַע בַּעֲוֺנוֹ׃ כא וַיַּעֲנוּ בְּנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד

ת"א לא גוע בעונו. פקדה בער סג:

תרגום

תְּתוּבוּן יוֹמָא דֵין מִבָּתַר פּוּלְחָנָא דַיָי וִיהֵי אַתּוּן תִּמְרְדוּן יוֹמָא דֵין בְּמֵימְרָא דַיָי וּמְחַר עַל כָּל כְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל יְהֵי רוּגְזָא׃ יט וּבְרַם אִם מְסָאֲבָא אֲרַע אַחְסַנְתְּכוֹן עֲבָרוּ לְכוֹן לַאֲרַע אַחְסָנַת עַמָּא דַיָי דִי שְׁרָא תַמָּן מַשְׁכְּנָא דַיָי וְאַחְסִינוּ בֵּינָנָא וּבְמֵימְרָא דַיָי לָא תִמְרְדוּן וּבָנָא לָא תִמְרְדוּן בְּמִבְנֵיכוֹן לְכוֹן מַדְבְּחָא בַּר מִמַּדְבְּחָא דַיָי אֱלָהָנָא׃ כ הֲלָא עָכָן בַּר זֶרַח שְׁקַר שִׁקְרָא בְּחֶרְמָא וְעַל כָּל כְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל הֲוָה רוּגְזָא וְהוּא גַבְרָא חַד לָא מִית בְּחוֹבֵיהּ׃ כא וַאֲתִיבוּ בְּנֵי

רש"י

כשנחרבו הבמות משנקבע המשכן בשילה: (יט) אם טמאה ארץ אחוזתכם. שלא בחר הקב"ה להשרות בה שכינתו: ואותנו אל תמרודו. כמו ובנו אל תמרודו:

רד"ק

היה בשבטו ראש בית אבות והמה היו הראשים לאלפי ישראל: (יט) ואך אם טמאה. פי' אם טמאה בעיניכם לפי שאין המשכן שם עברו לכם אל ארץ אחוזת ה': ואותנו אל תמרדו. כמו ובנו אל תמרדו. וכן והתחלקו אותה כמו בה: (כ) מעל מעל. הראשון פעל עבר חציו קמץ וחציו פתח והשני שם כלו פתח ושניהם מלעיל הראשון מפני השני: לא גוע בעונו. לא גוע לבדו וכמוהו לא אחת ולא שתים לא פעם אחת לבדה ולא שתים לבדן:

מנחת שי

כ"י הותרת בר מן ד' בגיהם וגירסת הראשונה כ"ל עיקר: (כ) מעל מעל. כתב רד"ק בשרשים מעל האחרון בהוא פתוח כולו ומלעיל הוא שם וגם הראשון הוא מלעיל מפני סמיכותו לשם שהוא מלעיל אבל הראשון הוא חציו קמץ וחציו פתח שהוא פעל עבר וכו' יהודה כתב כי הראשון מלרע ולא מצאנוהו כן בספרים

רלב"ג

ויהי הנגף וגו': (יח) ואתם תשובו היום מאחרי ה' והיה אם אתם תמרדו בה' היום ומחר אל כל עדת ישראל יקצוף. והנה אמרו זה כי אולי זה העון מבך לב קצת העם עד שכמעט לא הטהרו ממנו עדין כי קצתם למדו מזה ונסתבכו בחטא ההתבכות מה כי זה דרך המרי ועוד כי הנגף היה בעדת ה' בעבור חטא היחידים מצד התאחדות שהיו מתאחדים בו כלל העם יקרה עונש נכלל בעבור חטא היחיד כמו שביארנו הסבה בזה בעון עכן ולזה יקרא שישובו היום מאחרי ה' ומחר אל כל עדת ישראל יקצוף אם מפני ההתאחדות שיהיה סבה לסור השגחות השם יתברך מהם כמו שבארנו במה שקדם ויקרה מזה הטובים בכללם על חטא אלו השבטים אם מפני המשכם אל החטא ולמדם קצתם מקצתם ולזה אמרו אותנו אל תמרדו כי מרדם בה' יהיה מרד בחטא ויהיה מרד בהם כי יראתם פן יספו בעונם ומצד האחר היה מרד גם כן וזה כי הפרטים הם תחת הכלל גם היתה סנהדרי גדולה אשר כל השבטים היו מתפיסים ואם יפרדו

מצודת ציון

ופשע: (יח) ומחר. יש מחר שהוא לאחר זמן רב וכן כי ישאלך בנך מחר (שמות י"ג): (יט) ואותנו. ענינו כמו ובנו: מבלעדי. ענינו כמו זולת וכן בלעדי רק אשר אכלו הנערים (בראשית י"ד):

מצודת דוד

בעדת ה'. אף שהלא שלא חטאו היה הנגף על שלא מיחו: (יח) אתם תמרדו. והנו שלא נקיים אנחנו מזה העון: ומחר. ר"ל לאח"ז בעת התשלומין יקצוף ה' על כולם על שלא מיחו ונהיה כולם נקיים ע"י א"כ בע"כ צריכין הנו נמחות בידכם: אם בעיניכם טמאה הארץ אחוזתכם לפי שאין המשכן שם ובעבור זה תחשבו נומר שאין השגחת המקום עליכם רק על ידי אמצעיה אשר השוכר ואליו תטו המזבח לעולה וזבח: עברו לכם. הלא זאת טוב עברו הנה והאחזו נחלה בתוכנו: ובה' אל תמרודו. כי הואיל ועל ידכם יבא הקצף על כולנו הרי הוא כאלו מרדתם בנו: בבנותכם. במה שבניתם: (כ) לא גוע בעונו. תחסר מלת לבד ור"ל אף שהיה רק איש אחד ואין בדבר חלול ה' מ"מ לא גוע הוא לבד כי הקצף היה על כולם:

פירוש ע"ט

קערן פון גאט. אונ ווען איר וועט אונז וועלן פרעגן וואס גייט אייך אין דעם. זאגן מיר אייך וְהָיָה אַתֶּם תִּמְרְדוּ הַיּוֹם בַּה' דען עס וועט זיין ווען איר וועט היינט מורד זיין אין גאט וּמָחָר אונ מארגן וועט גאט צערנין אויף דער גאנצע עדה פון די ישראל: (יט) וְאַךְ אִם טְמֵאָה אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם אונ אויב אייער ירושה לאנד איז טמא דען גאט האט ניט אויס דר ווייעלט צוא מאכן ריאן זיין שכינה אין דעם עִבְרוּ לָכֶם אֶל אֲחֻזַּת ה' פארט אייך איבר צום ירושה לאנד פון גאט וואס עס ריאט דארטן דר משכן פון גאט אונ ירשית צווישן אונז וּבַה' אַל תִּמְרוֹדוּ אונ אין גאט זאלט איר ניט מורד זיין אונ אין אונז זאלט איר ניט מורד זיין איר זאלט אייך בואן איין מזבח מִבַּלְעֲדֵי מִזְבַּח ה' אֱלֹהֵינוּ חוץ דעם מזבח פון גאט אונזר גאט: (כ) הֲלֹא וגו' פר וואר עכן בן זרח הט געפעלשט איין פעלשינג אין חרם וְעַל כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל הָיָה קָצֶף אונ אויף דר גאנצער עדה פון דיא ישראל איז געוועזן איין צארן פון גאט וְהוּא אִישׁ אֶחָד

וַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה וַיְדַבְּרוּ אֶת־רָאשֵׁי
אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל׃ כב אֵל ׀ אֱלֹהִים ׀ יְהוָה אֵל ׀
אֱלֹהִים ׀ יְהוָה הוּא יֹדֵעַ וְיִשְׂרָאֵל הוּא יֵדָע
אִם־בְּמֶרֶד וְאִם־בְּמַעַל בַּיהוָה אַל־
תּוֹשִׁיעֵנוּ הַיּוֹם הַזֶּה׃ כג לִבְנוֹת לָנוּ מִזְבֵּחַ
לָשׁוּב מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְאִם־לְהַעֲלוֹת עָלָיו
עוֹלָה וּמִנְחָה וְאִם־לַעֲשׂוֹת עָלָיו זִבְחֵי
שְׁלָמִים יְהוָה הוּא יְבַקֵּשׁ׃ כד וְאִם־לֹא
מִדְּאָגָה מִדָּבָר עָשִׂינוּ אֶת־זֹאת לֵאמֹר
מָחָר יֹאמְרוּ בְנֵיכֶם לְבָנֵינוּ לֵאמֹר מַה־

תרגום

רְאוּבֵן וּבְנֵי גָד וּפַלְגוּת
שִׁבְטָא דִמְנַשֶּׁה וּמַלִּילוּ
עִם רֵישֵׁי אַלְפַיָּא
דְיִשְׂרָאֵל׃ כב אֵל אֱלֹהִים
יְיָ אֵל אֱלֹהִים יְיָ קֳדָמוֹהִי
יְדִיעַ וְיִשְׂרָאֵל בְּסוֹפָא
יְדַע אִם בְּמַרְדָא וְאִם
בְּשִׁקְרָא שְׁקַרְנָא
בְּמֵימְרָא דַיְיָ לָא
תִפְרְקִינָנָא יוֹמָא הָדֵין׃
כג לְמִבְנָא לָנָא מַדְבְּחָא
לְמֵיתַב מִבָּתַר פּוּלְחָנָא
דַיְיָ וְאִם לְאַסָּקָא עֲלוֹהִי
עֲלָתָא וּמִנְחָתָא וְאִם
לְמֶעְבַּד עֲלוֹהִי נִכְסַת
קוּדְשִׁין יְיָ הוּא יִתְבַּע׃
כד וְאִם לָא מִיּוּצְפָא
מִפִּתְגָם עֲבַדְנָא יַת דָּא
לְמֵימַר מְחַר יֵימְרוּן
בְּנֵיכוֹן לִבְנָנָא לְמֵימַר
לֵית

תו"א אל אלהים. (ברכות יב מגלה ל"ה שקלים מג) :

רש"י

(כב) אל אלהים ה'. אלכל האלהים הוא ה' היודע כי לא במרד וגו' ונכפל לו' שני פעמים אלהים בעוה"ז ובעוה"ב: אל תושיענו. כלפי שכינה אמרו: (כג) הוא יבקש. יפרע ממנו: (כד) מדאגה מדבר. מחמת דאגת יראת דבר הרפה עשינו כמו שמפרש פן יאמרו בניכם מחר להרף את בנינו כשילכו להקריב במשכן שילה שמא יאמרו מה לכם ולה' והלא גבול נתן ביננו וביניכם את הירדן זו דאגנו ועשינו כל

רד"ק

(כב) אל אלהים. כמו מלך מלכים ואלהים הם המלאכים והוא יתברך אל אלהים ואדוני האדנים ואמר שני פעמים לחזק הדבר ולהעמידו: הוא יודע. פי' הוא יודע הלבבות ויודע כוונתנו: וישראל הוא ידע. מכאן ואילך ידע ישראל כי כוונתנו לטובה לא במרד ולא במעל: אל תושיענו. כנגד השם יתברך: (כד) מדאגה מדבר. דאגתנו מזה הדבר מחר יאמרו בניכם

מנחת שי

מדוייקים: (כב) אל ׀ אלהים ׀ יהוה אל ׀ אלהים ׀ יהוה הוא ידע. פסיקתא שוכא ליכא הכא והנותיהו טיפה בקריאה כמ"ש בתוכיר פ"ט והא טעמא לכולהו וכן בירושלמי פרק הרואה בלבתא בם אתה כן כהינם דאמר בשליום קיסר הגוטטום וכבי"ד פ"א גרסינן בלבתן בם אלהים כן וכו' וביאר פרס' אחרי מות דף ס"ה אל דא נהירו דחכמתא ואקרי תכד אלהים דא גבורה יהוה דא בלימו דכולא רחמי ועל דא דבר ויקרא הארץ וגו' עוד ביוהר ג' שמות אלו בלבתן יחד הם אחד והוא הותמו אל הקדש והם נקראים אחת. וכן במדרש בותר טוב מזמור נ' אל אלהים יי' הוא אלהים יי' הוא ידע מה ראו בני גד ובני ראובן להזכיר שמות הללו שני פעמים אל אלהים יי' שבהם ברא את העולם שנאמר אל אלהים יי' דבר ויקרא ארץ. אל אלהים יי' שבהם נתנה תורה לישראל. כי אנכי יי' אלהיך אל קנא כנגד שלש מדות שבהם נברא העולם בחכמה ובתבונה ובדעת שנא' ה' בחכמה יסד ארץ. כונן שמים בתבונה. בדעתו תהומות נבקעו ע"כ. והתא אני על בני גדולי הגוד הש"י והר"ק

מצודת דוד

(כב) אל אלהים ה'. ר"ל ה' שהוא אל על כל אלהים והם המלאכים הקרואים אלהים וכפלו דבריהם לחזק מאמרם: הוא יודע. מהו יודע הוא שבלבבינו נאמן לפניו: וישראל הוא ידע. ר"ל ובהאריך הזמן גם ישראל ידע ויכיר כי כנים אנחנו: אל תושיענו. הסבו פניהם כלפי מעלה ואמרו אם מעשה הנעשה היה במרד ובמעל אזי אל תושיענו ביום הזה ולא תאריך האף: (כג) לבנות. ר"ל אם הכוונה היתה לבנות לנו מזבח לשוב מה' וכו': ה' הוא יבקש. אם הכוונה היתה על זאת אזי יבקש ה' מאתנו וישלם גמול: (כד) ואם לא. מוסב למעלה לומר והם לא עשינו את זאת מחמת דאגה ופחד מדבר אחר אזי ה' הוא יבקש: לאמר. עתה מפרשים דבריהם ואומרים כי אמרנו פן לאח"ז יאמרו בניכם וכו': מה לכם ולה'. כאלו יאמרו מה לכם לה' ומה לה' לכם ר"ל אין לכם חלק בה' ולא ה'

פירוש ע"ט

לא גָּרַע בַּעֲוֹנוֹ אוּנ עֶר אִיז דָאךְ גֶוועֶן אֵיין מַאן אוּנ אִיז פָאְרְט נִיט פַאר גַאנְגֶן אַלֵיין אִין זַיין זִינְד נייעֶרְט כָּל יִשְׂרָאֵל זֶענֶן דְרִיבֶּר גְשְׁטְרָאפְט גְוואֶרֶן : (כא) וַיַּעֲנוּ בְנֵי רְאוּבֵן הָאבֶּן גֶעֶנְפֶרְט דִי בְּנֵי רְאוּבֵן אוּנ דִי בְּנֵי גָד אוּנ דֶר הַאלְבֶּר שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה וַיְדַבְּרוּ אוּנ הָאבֶּן גֶרֶעט מִיט דִי עֶלְצְטִי פוּן דִי טוֹזִינְטֶר פוּן דִי יִשְׂרָאֵל : (כב) אֵל אֱלֹהִים ה' גָאט וָוס עֶר אִיז אֵיין גָאט אִיבֶּר אַלִי גֶעטֶר אֵל אֱלֹהִים ה' גָאט וָוס עֶר אִיז אֵיין גָאט אִיבֶּר אַלִי גֶעטֶר הוּא יוֹדֵעַ עֶר וֵוייסְט שׁוֹן פוּן פְרִיעֶר אָן אוּנְזְרִי מַחֲשָׁבוֹת דָם מִיר הָאבֶּן עֶס נִיט גְטָאן פוּן וֶועגֶן מוֹרֵד זַיין אִין אִים. אוּנ דְרוּם הָאבֶּן זֵיי גְזָאגְט טָאפֶּל אֵל אֱלֹהִים ה' דָאס מֵיינֶן זֵייא גָאט אִיז אֵיין גָאט אוּף דֶר וֶועלְט אוּנ אוּף יֶענֶער וֶועלְט וְיִשְׂרָאֵל הוּא יֵדָע אוּנ דֶער יִשְׂרָאֵל וֶועט עֶס עֶרְשְׁט ווִיסֶן אִם בְּמֶרֶד אוּב פוּן וֶועגֶן מוֹרֵד זַיין אוּנ אוּב פוּן וֶועגֶן פֶעלְשֶׁן אִין גָאט הָאבֶּן מִיר עֶס גְטָאן אַל תּוֹשִׁיעֵנוּ זָאלְסְטוּ גָאט נִיט הֶעלְפֶן אוּנְז דֶעם הַיינְטִיגֶן טָאג : (כג) אוּב אוּנְזֶר מַחֲשָׁבָה אִיז גֶוועֶן לִבְנוֹת לָנוּ מִזְבֵּחַ צוּ בּוֹאֶן צִיא אוּנְז אֵיין מִזְבֵּחַ לָשׁוּב מֵאַחֲרֵי ה' צוּ אוּם קֶערֶן זִיךְ פוּן נָאךְ גָאט אוּנ אוּב צוּ אוּף בְּרֶענְגֶן אוּף אִים אֵיין עוֹלָה אוֹדֶר אַמִנְחָה אוּנ אוּב צוּ מַאכֶן אוּיף אִים שֶׁעכְטוּנְג פוּן שְׁלָמִים ה' הוּא יְבַקֵּשׁ זָאל דָאס גָאט פַארְשְׁטֶן פוּן אוּנְז אוּנ זָאל שְׁטְרָאפֶן דֶר פַר : (כד) וְאִם לֹא מִדְּאָגָה מִדָּבָר אוּנ אוּב נִיט מַחֲמַת מוֹרָא פוּן אֵיין זַאךְ הָאבֶּן מִיר דָם גְטָאן לֵאמֹר צוּ זָאגֶן מָחָר מָארְגֶן צַז אוּנְזְרִי קִינְדֶר וֶועלֶן זַיין

לָכֶם וְלַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל׃ כה וּגְבוּל נָתַן
יְהוָה בֵּינֵנוּ וּבֵינֵיכֶם בְּנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד
אֶת־הַיַּרְדֵּן אֵין־לָכֶם חֵלֶק בַּיהוָה
וְהִשְׁבִּיתוּ בְנֵיכֶם אֶת־בָּנֵינוּ לְבִלְתִּי יְרֹא
אֶת־יְהוָה׃ כו וַנֹּאמֶר נַעֲשֶׂה־נָּא לָנוּ
לִבְנוֹת אֶת־הַמִּזְבֵּחַ לֹא לְעוֹלָה וְלֹא
לְזָבַח׃ כז כִּי עֵד הוּא בֵּינֵינוּ וּבֵינֵיכֶם וּבֵין
דֹּרוֹתֵינוּ אַחֲרֵינוּ לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת
יְהוָה לְפָנָיו בְּעֹלוֹתֵינוּ וּבִזְבָחֵינוּ
וּבִשְׁלָמֵינוּ וְלֹא־יֹאמְרוּ בְנֵיכֶם מָחָר
לְבָנֵינוּ אֵין־לָכֶם חֵלֶק בַּיהוָה׃ כח וַנֹּאמֶר
וְהָיָה כִּי־יֹאמְרוּ אֵלֵינוּ וְאֶל־דֹּרֹתֵינוּ מָחָר
וְאָמַרְנוּ רְאוּ אֶת־תַּבְנִית מִזְבַּח יְהוָה

תרגום

לֵית לְכוֹן חוּלַק בְּמֵימְרָא דַייָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל :
כה וּתְחוּמָא יְהַב יְיָ בֵּינָנָא וּבֵינֵיכוֹן בְּנֵי רְאוּבֵן וּבְנֵי גָד יַת יַרְדְנָא לֵית לְכוֹן חוּלַק בְּמֵימְרָא דַייָ וִיבַטְלוּן בְּנֵיכוֹן יַת בְּנָנָא בְּדִיל דְלָא לְמִדְחַל מִן קֳדָם יְיָ :
כו וַאֲמַרְנָא נַעְבֵּיד כְּעַן לָנָא לְמִבְנֵי יַת מַדְבְּחָא לָא לַעֲלָתָא וְלָא לְנִכְסַת קוּדְשַׁיָא :
כז אֲרֵי סָהִיד הוּא בֵּינָנָא וּבֵינֵיכוֹן וּבֵין דָרָנָא בַּתְרָנָא לְמִפְלַח יַת פּוּלְחָנָא דַייָ קֳדָמוֹהִי בַּעֲלָוָתָנָא וּבְדִבְחָנָא וּבְנִכְסַת קוּדְשָׁנָא וְלָא יֵימְרוּן בְּנֵיכוֹן לִבְנָנָא מְחַר לֵית לְכוֹן חוּלַק בְּמֵימְרָא דַייָ :
כח וַאֲמַרְנָא וִיהֵי אֲרֵי יֵימְרוּן לָנָא וּלְדָרָנָא מְחַר וְנֵימַר חֲזוֹ יַת דְמוּת מַדְבְּחָא דַייָ דִי עבדו

רד"ק

לבנינו : (כח) ואמרנו, כאילו אמר ואמרו בנינו כי האבות במקום הבנים והבנים במקום האבות כמו ואותנו הוציא משם :

מנחת שי

בכם עושים הכבינה חול ח"ו ופירשו אל האלהים ואלהי האלהים ועיין שערי תורה סוף ד' ל"ו בשם תמיבי וסוף דף מ"ח : (כה) וגבול נתן ה' בנינו . במקצת כפרים כ"י מדוייקים מלא יו"ד . קמאה ובספר יו"ד תניינא ונמסר עליו לית חסר

רלב"ג

מהם ימרדו בזה : (כה) והנה היתה תשובתם כי לא עשו זה לא לעולה ולא לזבח אך להיות להם לזכר כי הם מעם ה' ומהגבול יבאו והמעבר היה רק בינם ובין ארץ ישראל ולזאת הסבה קראו שם המזבח

מצודת ציון

(כה) והשביתו . ענין בטול ומניעה כמו שבת מגש (ישעיה י"ד) : (כח) תבנית , צורת :

מצודת דוד

בכם : (כה) והשביתו , ובזה ימנעו את בנינו מליראה את ה' : (כו) ונאמר , ובעבור זה אמרנו נעשה את זאת לבנות מזבח אולם לא לעולה וזבח : (כז) כי עד הוא . כי רק להיות הוא עד בינינו שגם אנחנו נעבוד את ה' כי גם לנו חלק בו כי המזבח אשר בינינו דומה הוא למזבח ה' ולזה יחשב לעד : ולא יאמרו . ולא יוכלו עוד לומר כזאת : (כח) ונאמר , בהיות המזבח בנוי נאמר כאשר יאמרו בניכם כזאת או נשיב להם ראו תבנית המזבח העומד לעד

פירוש ע"ה

מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת אִין מִשְׁכַּן שִׁילֹה וֶועלֶן אַייעֶרִי קִינְדֶער צוּ זַיי זָאגֶן מַה לָּכֶם וְלַה׳ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וָואס אִיז צוּ אַייךְ אוּנ צוּ גָאט פוּן דִי יִשְׂרָאֵל פְּלוּמֶר וִוי קוּמְט אִיר מַקְרִיב צוּ זַיין קָרְבָּנוֹת צוּ גָאט : (כה) וּגְבוּל נָתַן ה׳ אֵיין גְרֶענִיץ הָאט דָאךְ גָאט גֶגֶעבֶּן צְווִישֶׁן אוּנְז אוּנ צְווִישֶׁן אַייךְ בְּנֵי רְאוּבֵן אוּנ בְּנֵי גָד דֶעם יַרְדֵּן דְרוּם אֵין לָכֶם חֵלֶק בַּה׳ הָאט אִיר קֵיין חֵלֶק נִיט אִין גָאט וְהִשְׁבִּיתוּ בְנֵיכֶם אֶת בָּנֵינוּ וֶועלֶן אַייעֶרִי קִינְדֶער פַאר שְׁטֶערִין אוּנְזֶערִי קִינְדֶער דָס זַיי זָאלֶן מִיט מוֹרָא הָאבֶּן פַאר גָאט : (כו) וַנֹּאמֶר הָאבֶּן מִיר זִיךְ גֶטְרַאכְט נַעֲשֶׂה נָּא לָנוּ מִיר וֶועלֶן דָאס טוּן צוּא אוּנְז צוּ בוֹיאֵן דֶעם מִזְבֵּחַ לֹא לְעוֹלָה וְלֹא לְזָבַח נִיט פוּן וֶועגֶן צוּא אוּף בְּרֶענְגֶן אוּף אִים אֵיין עוֹלָה אוּנ נִיט פוּן וֶועגֶן אֵיין שֶׁעכְטוּנְג : (כז) כִּי עֵד הִיא נֵייעֶרְט אֵיין עֵדוּת אִיז דֶער מִזְבֵּחַ צְווִישֶׁן אוּנְז אוּנ צְווִישֶׁן אַייךְ וּבֵין דוֹרוֹתֵינוּ אַחֲרֵינוּ אוּנ צְווִישֶׁן אוּנְזֶערִי דוֹרוֹת וָואס נָאךְ אוּנְז וֶועלֶן זַיין לַעֲבוֹד דָס מִיר זָאלֶן דִינֶען דִי דִינְגְט פוּן גָאט פַאר אִים כְּלוֹמֶר פַאר גָאט מִיט אוּנְזֶערִי עוֹלוֹת אוּנ זְבָחִים אוּנ שְׁלָמִים וְלֹא יֹאמְרוּ בְנֵיכֶם אוּנ אַייעֶרִי קִינְדֶער זָאלֶן נִיט זָאגֶן מָארְגֶן צוּא אוּנְזֶערִי קִינְדֶער אֵין לָכֶם חֵלֶק בַּה׳ עֶס אִיז נִיט פַאר הַאנְדֶן צוּא אַייךְ אֵיין חֵלֶק אִין גָאט : (כח) וַנֹּאמֶר אוּנ מִיר הָאבֶּן זִיךְ גֶטְרַאכְט וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֵינוּ וֶוען עֶס וֶועט זַיין אַז אַייעֶרִי קִינְדֶער וֶועלֶן מָארְגֶן דִי רֵייד וָוס אוֹבֶּן שְׁטֵיין צוּ אוּנְז אוּנ צוּ אוּנְזֶערִי דוֹרוֹת וָוס נָאךְ אוּנְז וֶועלֶן זַיין וְאָמַרְנוּ וֶועלֶן מִיר זָאגֶן צוּא זֵייא רְאוּ אֶת תַּבְנִית מִזְבַּח ה׳ זֶעהְט דָאס

גשטא"ט

אשר־עשו אבותינו לא לעולה ולא
לזבח כי־עד הוא בינינו וביניכם :
כט חלילה לנו ממנו למרד ביהוה ולשוב
היום מאחרי יהוה לבנות מזבח לעלה
למנחה ולזבח מלבד מזבח יהוה אלהינו
אשר לפני משכנו : ל וישמע פינחס
הכהן ונשיאי העדה וראשי אלפי ישראל
אשר אתו את־הדברים אשר דברו
בני־ראובן ובני־גד ובני מנשה וייטב
בעיניהם : לא ויאמר פינחס בן־אלעזר
הכהן אל־בני־ראובן ואל־בני־גד ואל־
בני מנשה היום ידענו כי־בתוכנו יהוה
אשר לא־מעלתם ביהוה המעל הזה
אז הצלתם את־בני־ישראל מיד יהוה :

תרגום

עבדו אבהתנא לא לעלתא ולא לנכסת קודשיא ארי סהיד הוא בינגא וביניכון : כט חס לנא מננא מלמחטי קדמוהי מלמרד במימרא דיי ולמיתב יומא דין מבתר פולחנא דיי למבני מדבחא לעלתא למנחתא ולנכסת קודשיא בר ממדבחא דיי אלהנא די קדם משכניה : ל ושמע פינחס כהנא ורברבי כנשתא ורישי אלפיא דישראל די עמיה ית פתגמיא די מלילו בני ראובן ובני גד ובני מנשה ושפר בעיניהון : לא ואמר פינחס בר אלעזר כהנא לבני ראובן ולבני גד ולבני מנשה יומא דין ידענא ארי בינגא שריא שכינתא דיי דלא שקרתון במימרא דיי שקרא הדין בכן שיזבתון ית בני ישראל מיד

רש"י

ה"א וישמע פנחס . זבחים ק"ח :

דאגה שבמקרא לשון יראה הוא כמו אני דואג את היהודי' דלדקיהו:(כח)כי עד הוא.אלא סילקנו עצמנו מתורת מזבח:

רד"ק

(כט) חליל' לנו ממנו . לפי שאמרו להם ואותנו אל תמרודו אמרו הם מחמת עצמנו היינו חדלים מלמרוד בה' הניחו המרד

רלב"ג

כי עד הוא ביניכינו כי ה' האלהים : (ל) וייטב הדבר בעיני פנחס ובעיני הנשיאים וישבו מאתם אל בני ישראל ויברכו בני ישר' את השם

מנחת שי

וכן הוא בדפוסים ישנים :(ל) וייטב בעיניהם . כתיב במלול דף קנ"ד וייטב בעיניהם דבני גד ובני ראובן נעדרה היו"ד פ"א הפעל מהמתחב כמו ויגדו לשאול ויכר הדבר

מצודת דוד

כי הלא לא נעשה עליו עולה וזבח ואם לא להיות לעד על מה נכנה :
(כט) חלילה לנו ממנו . המרד בה' הוא חולין לנו מלד עלמינו . מבלי דבר התוכחה : מלבד . להיות עוד אחד זולת המזבח אשר לפני משכן ה' : (לא) היום ידענו וגו' . באת בלבבנו להזהר מבוא בדמים ולדבר תחלה עם כי רואים הנו אשר לא מעלתם המעל הזה אבר חשבנו ולדבריכם אז בבנין המזבח הצלתם את בני ישראל מיד מכות

מצודת ציון

(כט) חלילה . היא מל' חולין וגנאי :

פירוש ע"ט

גשטאלט פון דעם מזבח פון גאט וואס אונזרי עלטרן האבן גמאכט לא לעולה ולא לזבח ניט פון וועגן צוא מקריב זיין אויף אים איין עולה אונ ניט פון וועגן איין שעכטונג נייערט איין עדות איז דער מזבח צווישן אונז אונ צווישן אייך דאס מיר האבן זיך ניט אפ גטיען פון איין מזבח : (כט) חלילה לנו פר מיטן איז צוא אונז מורד זיין אין גאט ולשוב היום מאחרי ה' אונ ווידר קערן זיך היינט פון נאך גאט לבנות מזבח צו בואן איין מזבח צוא אוף ברענגן אויף אים איין עולה אודר איין מנחה אודר איין שעכטינג מלבד מזבח ה' אלהינו חוץ דעם מזבח פון גאט אונזר גאט וואס איז פר זיין משכן : (ל) וישמע פינחס הכהן וגו' האט געהערט פנחס הכהן אונ די נשיאים פון דער עדה אונ די עלצטי פון די טויזונטן פון ישראל וואס זענן געווען מיט אים את־הדברים די רייד וואס די בני־ראובן אונ די בני גד אונ די בני מנשה האבן גרעט וייטב בעיניהם איז עס וואל געפעלען אין זייערי אויגן : (לא) ויאמר פינחס בן אלעזר הכהן האט פינחס בן אלעזר הכהן גזאגט צו די בני־ראובן אונ צו די בני גד אונ צו די בני מנשה היום ידענו היינט ווייסן מיר אז גאט איז צווישן אונז אשר לא מעלתם בה' המעל הזה דאס איר האט ניט געפעלשט אין גאט דם דאזגי פעלשינג אז דענסטמאל כלומר מיט דעם וואס איר האט ניט געפעלשט הצלתם האט איר מציל געווען די בני ישראל

פון

לב וַיָּשָׁב פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן ׀
וְהַנְּשִׂיאִים מֵאֵת בְּנֵי־רְאוּבֵן וּמֵאֵת בְּנֵי־
גָד מֵאֶרֶץ הַגִּלְעָד אֶל־אֶרֶץ כְּנַעַן אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיָּשִׁבוּ אוֹתָם דָּבָר׃ לג וַיִּיטַב
הַדָּבָר בְּעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְבָרְכוּ אֱלֹהִים
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אָמְרוּ לַעֲלוֹת עֲלֵיהֶם
לַצָּבָא לְשַׁחֵת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר בְּנֵי־
רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד יֹשְׁבִים בָּהּ׃ לד וַיִּקְרְאוּ
בְּנֵי־רְאוּבֵן וּבְנֵי־גָד לַמִּזְבֵּחַ כִּי־עֵד הוּא
בֵּינֹתֵינוּ כִּי יְהוָה הָאֱלֹהִים׃ כג א וַיְהִי
מִיָּמִים רַבִּים אַחֲרֵי אֲשֶׁר־הֵנִיחַ יְהוָה
לְיִשְׂרָאֵל מִכָּל־אֹיְבֵיהֶם מִסָּבִיב וִיהוֹשֻׁעַ
זָקֵן בָּא בַּיָּמִים׃ ב וַיִּקְרָא יְהוֹשֻׁעַ

תרגום

מִיַד מֵימְרָא דַיְיָ׃ לב וְתַב פִּינְחָס בַּר אֶלְעָזָר כַּהֲנָא וְרַבְרְבַיָא מִלְוַת בְּנֵי רְאוּבֵן וּמִלְוַת בְּנֵי גָד מֵאַרְעָא גִלְעָד לְאַרְעָא דִכְנַעַן לְוַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲתִיבוּ יַתְהוֹן פִּתְגָמָא׃ לג וּשְׁפַר פִּתְגָמָא בְּעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאוֹדִיאוּ קֳדָם יְיָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלָא אֲמַרוּ לְמִיסַק עֲלֵיהוֹן לְחֵילָא לְחַבָּלָא יַת אַרְעָא דִבְנֵי רְאוּבֵן וּבְנֵי גָד יָתְבִין בָּהּ׃ לד וּקְרוֹ בְּנֵי רְאוּבֵן וּבְנֵי גָד לְמַדְבְּחָא אֲרֵי סָהִיד הוּא בֵּינָנָא אֲרֵי יְיָ הוּא אֱלֹהִים׃ א וַהֲוָה לִזְמַן יוֹמִין סַגִיאִין בָּתַר דְאָנִיחַ יְיָ לְיִשְׂרָאֵל מִכָּל בַּעֲלֵי דְבָבֵיהוֹן מִסְחוֹר סְחוֹר וִיהוֹשֻׁעַ סִיב עַל בְּיוֹמִין׃ ב וּקְרָא יְהוֹשֻׁעַ לכל

ת"א ולא אמרו למיסק. סקדס בעמ' פ"ה:

רד"ק

שהיינו מורדים בכם: (לד) ויקראו. פי' קראו למזבח עד כי עד הוא בינותינו וכן ת"י וקרו בני גד ובני ראובן סהיד למדבחא

רש"י

(לג) ויברכו אלהים. ואודיאו קדם ה' בני ישראל: (לד) ויקראו בני ראובן ובני גד למזבח כי עד הוא. הרי זה מן המקראות הקצרים וצריך להוסיף בו תיבה אחת ויקראו בני ראובן ובני גד למזבח עד:

מנחת שי

בפיניו (במואל א' י"ח) והואים רבים שם גם המכלל יופי כתב בא ביו"ד כאיתן לבד ונפלה היו"ד פ"א הפעל מהמכתב ובספרים שלנו בין בדפוסים ובין בכ"י בשני יודין: (לב) וישבו. במקלת ספרים כ"י ודפוסים ישנים חסר יו"ד וכן נכון על פי המסורת שנמסר (בפרשת שלח לך) וישיבו י' ז' חסרים וג' מלאים וחשיב ואזיל לכולהו ודין הוא חד מן החסרים: (לד) ויקרא בני ראובן ובני גד למזבח כי עד וגו'. במקצת כסדרי הדפוס אחר מלת למזבח עד קרי ולא כתיב ולא נמצא כן בספרים כ"י וגם רש"י כתב הרי זה מן המקראות הקצרים וצריך להוסיף בו תיבה אחת ויקראו בני ראובן ובני גד למזבח עד וכן משמע מפירוש רד"ק. גם בתרגומים שלנו ליכא מלת סהיד ורד"ק כתב בתרגום יונתן וקרו בני גד ובני ראובן סהיד למדבחא וכו' ומכל מקום אף לפי דבריו אינו אלא כמפרש. וכן כתב בעל לב אהרן כמפרשים אמרו שחסר מלת עד:

רלב"ג

הנכבד ששמר אותם מעלות לצבא: (ב) ואחר זה זכר שכבר קרא יהושע לכל ישראל רוצה לומר למנהיגים אותם כי הוא לחוק שידבר

מצודת דוד

ס"כי מעתה לא יחטאו להסבית את בניכם מליראה את ה' ולא יענשו מבא"כ אם השבותו כי אז לא היו גלולים מעונש: (לב) דבר. תשובה על דברי השליחות: (לג) ויברכו אלהים. על אשר נתן בלבם ישלום לפם טרם ילחמו: ולא אמרו. לא חפצו עוד להלחם כם כי קבלו דבריהם הנאמרים באמת: (לד) ויקראו וגו' למזבח. תחסר מלת עד ור"ל ויקראו וכו' למזבח עד כי עד הוא בינינו ובין בני ישראל היושבים בעבר הירדן המערבי אשר ה' הוא האלהים וכמוהם כמונו מאמינים את זאת באמונה שלימה: כג (א) מימים רבים.

פירוש ע"ט

פון דעם שלאק פון גאט: (לב) וַיָּשָׁב פִּינְחָס וגו' האט זיך אום גקערט פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אונ דיא נְשִׂיאִים פון די בְּנֵי רְאוּבֵן אונ פון די בְּנֵי גָד מֵאֶרֶץ הַגִּלְעָד פון דעם לאנד גִלְעָד צום לאנד כְּנַעַן צו די בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּשִׁיבוּ אוֹתָם דָּבָר אונ האבן זייא אום גקערט איין ענפר: (לג) וַיִּיטַב הַדָּבָר איז וואל גפעלן די זאך אין דיא אויגן פון דיא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְבָרְכוּ אֱלֹהִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אונ די בְּנֵי יִשְׂרָאֵל האבן גלויבט גאט וְלֹא אָמְרוּ אונ האבן שון ניט גזאגט צו אויף גיין אויף זיי צו מִלְחָמָה האלטן לְשַׁחֵת אֶת הָאָרֶץ צו פאר דארבן דאס לאנד וואס דיא בְּנֵי רְאוּבֵן אונ בְּנֵי גָד זיצן אין איר: (לד) וַיִּקְרְאוּ בְּנֵי רְאוּבֵן האבן גרופן דיא בְּנֵי רְאוּבֵן אונ דיא בְּנֵי גָד צו דעם מִזְבֵּחַ עֵד דאס איז טייטש איין עדות כִּי עֵד הוּא בֵּינֹתֵינוּ דען זייא האבן גזאגט דער מִזְבֵּחַ איז איין עדות צווישן אונז כִּי ה' הָאֱלֹהִים אז גאט איז איין גאט:
כג (א) וַיְהִי מִיָּמִים רַבִּים אונ עס איז גוועזן פון נאך פיל טעג אַחֲרֵי אֲשֶׁר הֵנִיחַ ה' נאך דעם דאס גאט האט גמאכט רואין די יִשְׂרָאֵל פון אלי פיינט פון ארום אונ ארום וִיהוֹשֻׁעַ זָקֵן בָּא בַּיָּמִים אונ יְהוֹשֻׁעַ איז אלט גווארן אונ איז גקומן אונ זייני אלטי טעג: (ב) וַיִּקְרָא יְהוֹשֻׁעַ לְכָל יִשְׂרָאֵל הט יְהוֹשֻׁעַ גרופן צו כל ישראל

לְכָל־יִשְׂרָאֵל לִזְקֵנָיו וּלְרָאשָׁיו וּלְשֹׁפְטָיו
וּלְשֹׁטְרָיו וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֲנִי זָקַנְתִּי בָּאתִי
בַּיָּמִים׃ ג וְאַתֶּם רְאִיתֶם אֵת כָּל־אֲשֶׁר
עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְכָל־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה
מִפְּנֵיכֶם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְחָם
לָכֶם׃ ד רְאוּ הִפַּלְתִּי לָכֶם אֶת־הַגּוֹיִם
הַנִּשְׁאָרִים הָאֵלֶּה בְּנַחֲלָה לְשִׁבְטֵיכֶם
מִן־הַיַּרְדֵּן וְכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִכְרַתִּי וְהַיָּם
הַגָּדוֹל מְבוֹא הַשָּׁמֶשׁ׃ ה וַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם
הוּא יֶהְדֳּפֵם מִפְּנֵיכֶם וְהוֹרִישׁ אֹתָם
מִלִּפְנֵיכֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת־אַרְצָם כַּאֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לָכֶם׃ ו וַחֲזַקְתֶּם
מְאֹד לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַכָּתוּב

תרגום

לְכָל יִשְׂרָאֵל לְסָבוֹהִי וּלְרֵישׁוֹהִי וּלְדַיָנוֹהִי וּלְסַרְכוֹהִי וַאֲמַר לְהוֹן אֲנָא סֵיבִית עָלִית בְּיוֹמִין׃ ג וְאַתּוּן חֲזֵיתוּן יַת כָּל דַּעֲבַד יְיָ אֱלָהָכוֹן לְכָל עַמְמַיָא הָאִלֵין מִן קֳדָמֵיכוֹן אֲרֵי יְיָ אֱלָהָכוֹן מֵימְרֵיהּ מַגִיחַ לְכוֹן׃ ד חֲזוֹ דִּי פַּלְגֵית לְכוֹן יַת עַמְמַיָא דִּי אִשְׁתְּאָרוּ הָאִלֵין בְּאַחְסָנָא לְשִׁבְטֵיכוֹן מִן יַרְדְּנָא וְכָל עַמְמַיָא דִּי שֵׁיצֵיתִי וְיַמָא רַבָּא מַעֲלְנֵי שִׁמְשָׁא׃ ה וַיְיָ אֱלָהָכוֹן הוּא יְתַבְּרִינוּן מִן קֳדָמֵיכוֹן וִיתָרֵךְ יַתְהוֹן מִן קֳדָמֵיכוֹן וְתֵירְתוּן יַת אַרְעֲהוֹן כְּמָא דִּי מַלֵיל יְיָ אֱלָהָכוֹן לְכוֹן׃ ו וְתִתַּקְפוּן לַחֲדָא לְמִטַּר וּלְמֶעְבַּד יַת כָּל דִּכְתִיב בְּסֵפֶר אוֹרַיְתָא

רש"י

כג (ד) ראו הפלתי לכם. בגורל לנחלה: הגוים הנשארים. לוכבש:

רד"ק

ארי סהיר הוא בינגא: (ד) והים הגדול. פי' ועד הים הגדול כמו שכתוב ועד הים הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם: (ה) יהדפם. בקמץ חטף הדל"ת:

רלב"ג

דבריו עם כל ישראל והנה אלו המנהיגים זכר בהדרגה וזכר הזקנים תחלה והם המנהלין לפי מה שהחשוב כי הם היה קבון החכמים והם המנהיגים כל העם ואחר זכר ראשי העם והם הנשיאים בכל א' מהם ראש לשבט אחד ואחר זכר ראשי עיר ועיר והם השופטים והשוטרים והודיעם מה שנמשך להם מהטוב בלכתם אחר השם יתעלה ומה שנמשך להם מהרע בעזבם אותו ולזה הזהיר' מהתחתן בגוים הנשארים בזמן ההוא כדי שלא ילמדו ממעשיהם ויבואו לעבוד ברית ה' ולעבוד אלהים אחרים והזהירם גם כן שלא יזכירו שם אלהיהם ולא יגרמו להשבע בשמם ושלא יעבדום ושלא ישתחוו כמו שבאו האזהרות על כל זה בתורה להודיעם שהם יעשו זה יהיה סבה לאבדם

מנחת שי

כג (ג) **לכל** הגוים האלה מפניכם. כן כתיב מפניכם לא מלפניכם. וראיה לדבר ממסורת (פרשת עקב) מלפניכם ג' וסימן והוריש ה' את כל הגוים האלה וכו'. וה' אלהיכם הוא יהדפם. תנינא דפסוק ידוע מדעו כי לא יוסיף וגו' לקמן בפרשה ולא נזכר זה בתוכם. כן נ"ל להגיה מסרה זו שיש

מצודת דוד

מסוף ימיו רבים:(ג) הגוים האלה, אשר כבר כבשם: (ד) הפלתי וגו'. ר"ל הפלתי הגורל להם וכו': הנשארים. אשר עדיין לא כבשתם: בנחלה. להלקם בנחלה להשבטים: מן הירדן. היושבים מן הירדן והלאה לפני המערב: וכל הגוים וגו'. גם הם חלקתים בגורל: והים. מוסב על מן הירדן לומר מן הירדן ועד הים הגדול העומד במבוא השמש: (ה) יהדפם. את הכנענים:

מצודת ציון

(ג) לכם. בשבילכם: (ד) מבוא. ענין שקיעה כמו כי בא השמש (בראשית כ"ח): (ה) יהדפם. ענין דחיפה והכאה כמו תדפנו רוח (תהלים א'): והוריש. יגרש:

פירוש ע"ט

יִשְׂרָאֵל צוּ זַיינֵי זְקֵנִים אוּנ צוּ זַיינֵי עֶלְצְטֵי אוּנ צוּ זַיינֵי שׁוֹפְטִים אוּנ צוּ זַיינֵי שַׁמָשִׁים וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אוּנ הָאט גְזָאגְט צוּ זֵיי אֲנִי זָקַנְתִּי אִיךְ בִּין אַלְט גְוָוארְן אִיךְ בִּין שׁוֹן גְקוּמֶן אִין מַיינֵי אַלְטֶע טֶעג׃ (ג) וְאַתֶּם רְאִיתֶם אוּנ אִיר הָאט דָאךְ גְזֶעהְן אַלְץ וָוס גָאט אַייעֶר גָאט הָט גְטָאן צוּ אַלֶע פֶעלְקֶר מִפְּנֵיכֶם פוּן פַר אַייךְ כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם דֶען גָאט אַייעֶר גָאט עֶר הָאט מִלְחָמָה גְהַאלְטֶן פַאר אַייךְ׃ (ד) רְאוּ הִפַּלְתִּי לָכֶם אֶת הַגּוֹיִם זֶעהְט אִיךְ הָאבּ גְמַאכְט פַאלֶן צוּ אַייךְ בְּגוֹרָל דִיא פֶעלְקֶר וָואס זֶענֶען אִיבֶּר גְבְלִיבֶּן מֶען זָאל זֵייא עֶרְשְׁט אַיין נֶעמֶן בְּנַחֲלָה אוּנ אַייעֶר נַחֲלָה לְשִׁבְטֵיכֶם צוּ אַייעֶרֵי שְׁבָטִים פוּן יַרְדֵן וְכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִכְרַתִּי אוּנ אַלֵי פֶעלְקֶר וָוס אִיךְ הָאבּ פַאר שְׁנִיטֶן וְהַיָּם הַגָּדוֹל מְבוֹא הַשָּׁמֶשׁ אִין דֶעם גְרוֹסֶן יַם וָואס דִיא זוּן גֵייט דָארְטֶן אוּנְטֶער׃ (ה) וַה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא יֶהְדָּפֵם מִפְּנֵיכֶם אוּנ גָאט אַייעֶר גָאט עֶר וֶועט זֵיי פַר שְׁטוֹסֶן אוּנ צוּא קְלַאפֶּן פַר אַייךְ אוּנ וֶועט זֵיי פַאר טְרַייבֶּן פוּן פַאר אַייךְ וִירִשְׁתֶּם אֶת אַרְצָם אוּנ אִיר וֶועט יַרְשֶׁנֶן זֵייעֶר לַאנְד אַזוֹ וִוי גָאט הָאט גֶרֶעט אוּף אַייךְ׃ (ו) וַחֲזַקְתֶּם מְאוֹד אוּנ אִיר זָאלְט אַייךְ שְׁטַארְקֶן לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת צוּ

היטין

בְּסֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה לְבִלְתִּי סוּר מִמֶּנּוּ
יָמִין וּשְׂמֹאול׃ ז לְבִלְתִּי־בוֹא בַּגּוֹיִם
הָאֵלֶּה הַנִּשְׁאָרִים הָאֵלֶּה אִתְּכֶם וּבְשֵׁם
אֱלֹהֵיהֶם לֹא־תַזְכִּירוּ וְלֹא תַשְׁבִּיעוּ וְלֹא
תַעַבְדוּם וְלֹא תִשְׁתַּחֲווּ לָהֶם׃ ח כִּי אִם־
בַּיהוָה אֱלֹהֵיכֶם תִּדְבָּקוּ כַּאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם
עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ ט וַיּוֹרֶשׁ יְהוָה מִפְּנֵיכֶם
גּוֹיִם גְּדֹלִים וַעֲצוּמִים וְאַתֶּם לֹא־עָמַד
אִישׁ בִּפְנֵיכֶם עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ י אִישׁ־
אֶחָד מִכֶּם יִרְדָּף־אָלֶף כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
הוּא הַנִּלְחָם לָכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם׃
יא וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֹׁתֵיכֶם לְאַהֲבָה
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ יב כִּי אִם־שׁוֹב

יתיר ו'

תרגום

אוֹרַיְתָא דְמֹשֶׁה בְּדִיל דְּלָא לְמִסְטֵי מִנַּהּ לְיַמִּינָא וְלִשְׂמָאלָא׃ ז בְּדִיל דְּלָא לְאִתְעָרְבָא בְּעַמְמַיָּא הָאִלֵּין דִּי אִשְׁתְּאָרוּ הָאִלֵּין עִמְּכוֹן וּבְשׁוּם טַעֲוָתְהוֹן לָא תִדְכְּרוּן וְלָא תְקִימוּן וְלָא תִפְלְחוּנוּן וְלָא תִסְגְּדוּן לְהוֹן׃ ח אֱלָהֵן בְּדַחַלְתָּא דַייָ אֱלָהֲכוֹן תִּדְבְּקוּן כְּמָא דַעֲבַדְתּוּן עַד יוֹמָא הָדֵין׃ ט וְתָרֵיךְ יְיָ מִן קֳדָמֵיכוֹן עַמְמִין רַבְרְבִין וְתַקִּיפִין וְאַתּוּן לָא קָם אֱנָשׁ קֳדָמֵיכוֹן עַד יוֹמָא הָדֵין׃ י גַּבְרָא חַד מִנְּכוֹן יִרְדּוֹף אַלְפָא אֲרֵי יְיָ אֱלָהֲכוֹן מֵימְרֵיהּ מְגִיחַ לְכוֹן כְּמָא דִי מַלִּיל לְכוֹן׃ יא וְתִסְתַּמְרוּן לַחֲדָא לְנַפְשָׁתֵיכוֹן לְמִרְחַם יַת יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ יב אֲרֵי אִם מֵיתַב תְּתוּבוּן וְתִדְבְּקוּן בשאר

רד"ק

(ז) ולא תשביעו. פי' איש את חברו: (י) ירדף אלף. עתיד במקום עבר ורבי' כמוהו:

מצודת דוד

(ו) ימין ושמאל. הוא ענין מליצה והושאל מההולך לדרך ישר שאין להטות ממנו לא לימין ולא לשמאל: (ז) לבלתי בוא בגוים. שלא תבואו לכללם להיות כמוהם: ולא תשביעו. ר"ל את הזולת: (ט) ויורש. ובעבור זה גרש ה' וכו': ואתם. ר"ל ואתם הלא רואים אבל לא עמד וכו': (י) איש אחד. כי אחד מכם היה רודף אלף: (יא) לנפשותיכם. בעבור קיום

לקוטי יקרים

(יב) כִּי אִם שׁוֹב תָּשׁוּבוּ וגו'. אִיצְט הָט יְהוֹשֻׁעַ גְּבָאטְן דִי יִדְן וָוס בְּלַייבְּן אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אוּנ הָט זַייא גְזָאגְט. אַזוֹ וִויא אַמֶענְטְשׁ טוּט מִצְוֹת אוּנ מַעֲשִׂים טוֹבִים וֶוען עֶר אִיז צוּ זַאמֶען מִיט פְרוּמֶע מֶענְטְשְׁן וַוייל עֶר שֶׁעמְט זִיךְ פַר זַייא. אוּנ עֶס קֶען אַמָאל זַיין אַז דֶר מֶענְטְשׁ וֶועט שׁוֹן בְּלַייבְּן בַּיי דִי פְרוּמְקַייט אוֹף זַיין גַאנְצְן לֶעבְּן וַוייל עֶר אִיז שׁוֹן גְוואוֹנְט גְוָוארְן. אַזוֹ אִיז אָבֶּר פִיל מֶער דָס גְיוואוֹנְהַייט בַּיי דֶעם מֶענְטְשׁ וָוס וואוֹנְט מִיט רְשָׁעִים צוּ זַאמֶן. וַוייל דָס שְׁלֶעכְטֶע לֶערוֹנְט זִיךְ אַמֶענְטְשׁ גְשְׁוִוינְטֶר ווי דָס גוּטֶע. אוּנ אִיר וֶועט זִיךְ אִיצְט פַר שְׁפְּרַייטְן אִין גַאנְצְן לַאנְד. צְוִוישְׁן דִי פֶעלְקֶר. אוּנ אִיר וֶועט אַייךְ בַּהֶעפְטְן מִיט זֵיי אוּנ אִיר וֶועט זִיךְ מִתְחַתֵּן זַיין מִיט זֵיי אִיר וֶועט נֶעמִין זַייעֶרֶי טֶעכְטֶער צוּ וַוייבֶּר אוּנ זֵיי וֶועלִין נֶעמִין אַיְיעֶרֶי טֶעכְטֶער צוּ וַוייבֶּר. וֶועט אִיר אַלֵי דִינֶען עֲבוֹדָה זָרָה מִיט דִיא פֶעלְקֶר צוּ זַאמֶן. אוּנ וֶוען אִיךְ

פירוש ע"ט

הִיטִין אוּנ צוּ טוּן אַלְץ וָוס עֶס שְׁטֵייט גְשְׁרִיבְּן אִין דֶר סֵפֶר תּוֹרָה פוּן מֹשֶׁה לְבִלְתִּי סוּר מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמֹאל דָס אִיר זָאלְט נִיט אָפּ קֶערְן פוּן אִים אוֹף דֶער רֶעכְטֶער זַייט אוֹדֶר אוֹף דֶער לִינְקֶר זַייט: (ז) לְבִלְתִּי בוֹא בַּגּוֹיִם הָאֵלֶּה דָס אִיר זָאלְט נִיט קוּמֶן צְוִוישֶׁן דִי דָאזִיגֶע פֶעלְקֶר הַנִּשְׁאָרִים הָאֵלֶּה אִתְּכֶם וָוס זֶענֶען דָא אִיבֶּר גְבְּלִיבֶּן מִיט אַייךְ וּבְשֵׁם וגו' אוּנ דֶעם נָאמֶן פוּן זַייעֶרֶי אָפּ גֶעטֶער זָאלְט אִיר נִיט מַאכֶן דֶער מָאנֶן אוּנ זָאלְט נִיט מַאכֶן בְּשְׁוֶוערֶן וְלֹא תַעַבְדוּם וְלֹא תִשְׁתַּחֲווּ לָהֶם אוּנ אִיר זָאלְט זֵיי נִיט דִינֶען אוּנ זָאלְט אַייךְ נִיט בִּיקֶן צוּ זֵיי: (ח) כִּי אִם בַּה' אֱלֹהֵיכֶם תִּדְבָּקוּ נָייעֶרְט אִין גָאט אַייעֶר גָאט זָאלְט אִיר זִיךְ בַּהֶעפְטְן כַּאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם עַד הַיּוֹם הַזֶּה אַזוֹ וִויא אִיר הָט גְטוּעֶן בִּיז אִין דֶעם הַיינְטִיגֶן טָאג: (ט) וַיּוֹרֶשׁ ה' מִפְּנֵיכֶם אוּנ דְרוּם הָט גָאט פַאר טְרִיבְּן פוּן פַר אַייךְ גְרוֹסִי פֶעלְקֶר אוּנ שְׁטַארְקִי וְאַתֶּם לֹא עָמַד אִישׁ בִּפְנֵיכֶם אוּנ אִיר הָט דָאךְ גְזֶעהֶן דָאס קֵיין מַאן אִיז נִיט בְּשְׁטַאנֶען פַאר אַייךְ בִּיז אִין דֶעם הַיינְטִיגֶן טָאג: (י) אִישׁ אֶחָד מִכֶּם יִרְדָּף אָלֶף אֵיין מַאן פוּן אַייךְ הָט נָאךְ גְיָאגְט טוֹיזֶנְט מַאן פוּן דִיא עכו"ם כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם דֶען גָאט אַייעֶר גָאט עֶר הַאלְט מִלְחָמָה פַר אַייךְ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם אַזוֹ וִויא עֶר הָט גֶערֶעט צוּ אַייךְ: (יא) וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֹׁתֵיכֶם אוּנ אִיר זָאלְט זַייעֶר גְהִיט זַיין צוּ אַייעֶרֶי לַייבֶּר לְאַהֲבָה צוּ לִיבּ הָאבֶּן גָאט אַייעֶר גָאט: (יב) כִּי אִם שׁוֹב תָּשׁוּבוּ וָוארוּם אַז אִיר וֶועט זִיךְ אַוֶועק קֶערֶן פוּן גָאט וּדְבַקְתֶּם אוּנ וֶועט זִיךְ

בהעפטן

תשובו ודבקתם ביתר הגוים האלה
הנשארים האלה אתכם והתחתנתם
בהם ובאתם בהם והם בכם: יג ידוע
תדעו כי לא יוסיף יהוה אלהיכם
להוריש את־הגוים האלה מלפניכם
והיו לכם לפח ולמוקש ולשטט
בצדיכם ולצננים בעיניכם עד־אבדכם
מעל האדמה הטובה הזאת אשר נתן
לכם יהוה אלהיכם: יד והנה אנכי הולך
היום בדרך כל־הארץ וידעתם בכל־
לבבכם ובכל־נפשכם כי לא־נפל דבר
אחד מכל | הדברים הטובים אשר
דבר יהוה אלהיכם עליכם הכל באו

בשאר עממיא האלין די אשתארו האלין עמכון ותתחתנון בהון ויתערבון בהון ואינון יתערבון בכון: יג מדע תדעון ארי לא יוסיף מימרא דיי אלהכון לתרכא ית עממיא האלין מן קדמיכון ויהון לכון לתביר ולתקלא ולסיען נטלן זין לקבליכון ולמשרין מקפנכון עד דתיבדון מעל ארעא טבתא הדא דיהב לכון יי אלהכון: יד והא אנא אזיל יומא דין באורח כל ארעא ותדעון בכל לבכון ובכל נפשכון ארי לא בטיל פתגמא חדא מכל פתגמיא תקניא די מליל יי אלהכון עליכון כולהון אתקימו לכון לא בטיל מנכון

רש"י

(יג) ולשוטט בצדיכם. ישוטטו לבוז ולשלול סביבותיכם: ולצנינים. לשון מסוכות וכן וכאו עליך הגן כלנה זו המקפת את האדם מכל רוחות כמו שנא' כצנה רצון תעטרנו תסובבנו כמו גשחול ואנשיו עוטרים אל דוד ואל אנשיו עוטרי' סובבים;

רלב"ג

מעל האדמה הטובה אשר נתן לכם ה' ולזה ראוי להשגיח את ה' ולדבקה בו ושיחזקו מאד לשמור ולעשות ככל הכתוב ולבלתי סור ממנו ימין

מצודת דוד

וסביבותיכם: (יב) תשובו. מאחרי ה' ובאת' בהם לקחת מבנותיהם: (יג) והיו לכם. הע"ג האלה: ולשוטט. ר"ל יכאיבו לכם כמכת השוט וכקוץ המנקר העין: (יד) בדרך כל הארץ. בדרך אשר כל הבריות הולכים שם ור"ל הנה אמות ככל בני אדם ולא אאריך בכל אשר יקרא אתכם לאחר זמן: וידעתם וגו'. ר"ל עתה דעו והבינו בכל לב ובכל נפש את הקורות כי הנה לא נפל דבר מהדברים הטובים אשר דבר ה':

רד"ק

(יג) ולשוטט. כמו ולשוט מן שוט לסוס: (יד) וידעתם בכל לבבכם ובכל נפשכם. כלומר שימו לבבכם ודעתכם על כל הדברי' הטובים שבאו אליכם ולא יתכן להיותם מקרים אלא בכונת מכוין אשר יעד אתכם בכל הטוב הזה ולא נפל דבר אחד מכל דברו אשר דבר תוכלו להכיר כי מאתו בא לכם הכל:

מנחת שי

מכל־הדברים בקמץ ובמקף ובכל ספרים כ"י ואחר דפוסים בהולם ובשוא נלגול בדפוס: (יד) מכל הדברים הטובים. במקלת דפוסים ישנים כתיב:

מצודת ציון

(יב) והתחתנתם. מלשון חתון: (יג) לפח. לרשת: ולמוקש. למכשול: ולשוטט. ענין בכ' כמו שוט לסוס (משלי כ"ו) ונכפלה במ"ד ספעל: ולצננים. ענין קוצים וכן ולצננים בצדיכם (במדבר ל"ג):

פירוש ע"ט

בהעפטן אין די איבריגי פעלקר הנשארים וואס זענן דא איבר געבליבן מיט אייך והתחתנתם בהם אונ איר וועט זיך מתחתן זיין מיט זיי ובאתם בהם והם בכם איר וועט קומן צווישן זיי אונ זיי צווישן אייך: (יג) ידוע תדעו וגו' זאלט איר גווים וויסן אז גאט אייער גאט וועט ניט מערן צו פר טרייבן די פעלקר פאר אייך והיו לכם לפח ולמוקש אונ זיי וועלן זיין צו אייך צו איין נעץ אונ צו איין שטרוכלונג ולשטט בצדיכם אונ צו פאר שפרייטן זיך ארום אייערע זייטן צו ברוכן אייך ולצנינים בעיניכם אונ צוא דערנר אין אייערע אויגן. אודר ולצנינים צו מחנות עד אבדכם ביז איר וועט פר לורן ווערן פון דער דאזיגיר גוטר ערד וואס גאט אייער גאט האט געגעבן צו אייך: (יד) והנה אנכי הולך היום בדרך כל הארץ אונ נון איך גייא היינט אין דעם וועג פון דער גאנצר וועלט דס איך וועל שטארבן וידעתם אוו איר ווייסט מיט אייערי גאנצי הערצר אונ מיט אייערי לייבער כי לא נפל דבר אחד אז עס איז

לקוטי יקרים

וואלט נאך גהאט לאנג צו זיין אויף דר וועלט מיט אייך. וואלט איך זאגין איך וועל אייך היטען פון די עבירות. אבר והנה אנכי הולך היום בדרך כל הארץ. עס קען זיין אז היינטיגען טאג זאל איך שון אוועק גיין פון אייך. דריבער בעט איך אייך איר זאלט אייך שטארקן אונ אפ זונדערין פון דיא געצין דינערס אז איר זאלט נאר דינן צו הקב"ה מיט אייער גאנצן לעבין:

לָכֶם לֹא־נָפַל מִמֶּנּוּ דָּבָר אֶחָד׃ טו וְהָיָה
כַּאֲשֶׁר־בָּא עֲלֵיכֶם כָּל־הַדָּבָר הַטּוֹב
אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲלֵיכֶם כֵּן
יָבִיא יְהוָה עֲלֵיכֶם אֵת כָּל־הַדָּבָר הָרָע
עַד־הַשְׁמִידוֹ אוֹתְכֶם מֵעַל הָאֲדָמָה
הַטּוֹבָה הַזֹּאת אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם׃ טז בְּעָבְרְכֶם אֶת־בְּרִית יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם וַהֲלַכְתֶּם
וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם
לָהֶם וְחָרָה אַף־יְהוָה בָּכֶם וַאֲבַדְתֶּם
מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן
לָכֶם׃ כד א וַיֶּאֱסֹף יְהוֹשֻׁעַ אֶת־כָּל־
שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁכֶמָה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי

תרגום

מִנְכוֹן פִּתְגָמָא חָדָא׃
טו וִיהֵי כְּמָא דְאִתְקַיָמוּ
עֲלֵיכוֹן כָּל פִּתְגָמַיָא
תַקְנַיָא דִי מַלִיל יְיָ
אֱלָהֲכוֹן עֲלֵיכוֹן כֵּן יַיְתֵי
יְיָ עֲלֵיכוֹן יַת כָּל פִּתְגָמַיָא
בִּישַׁיָא עַד דִישֵׁיצֵי יַתְכוֹן
מֵעַל אַרְעָא טַבְתָא הָדָא
דִי יְהַב לְכוֹן יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃
טז בְּמֶעְבַּרְכוֹן יַת קְיָמָא
דַיְיָ אֱלָהֲכוֹן דְפַקֵד יַתְכוֹן
וְתַהֲכוּן וְתִפְלְחוּן לְטַעֲוַת
עַמְמַיָא וְתִסְגְדוּן לְהוֹן
וְיִתְקֵיף רוּגְזָא דַיְיָ בְּכוֹן
וְתֵיבְדוּן בִּפְרִיעַ מֵעַל
אַרְעָא טַבְתָא דִיהַב
לְכוֹן׃ א וּכְנַשׁ יְהוֹשֻׁעַ יַת
כָּל שִׁבְטַיָא דְיִשְׂרָאֵל
לִשְׁכֶם וּקְרָא לְסָבֵי
ישראל

תולדות אהרן

ויאסוף יהושע. הוריות יח׃

רד"ק

(טו) עד השמידו אותכם. בחולם האל"ף וכן וברא אותהן ישפטו אותהם׃ (א) ויאסוף יהושע. פעם אחרת כי הנה כתב למעלה ויקרא יהושע לכל ישראל אלא אסף אותם פעם אחרת ותוכיחם פעם ושתים כדי שיהיו נזהרים לשמור התורה׃ ויתיצבו לפני האלהים. נראה שהביאו ארון האלהים שם כדי לכרית הברית לפני הארון כמו שאמר ויכתוב יהושע בספר תורת אלהים נראה כי שם היה הארון שבו ספר התורה ואספם יהושע שכם ולא שילה שהיה הארון שם אולי על פי הדבור עשה זה שיכרתו הברית בשכם כי בו נתעכב אברהם אבינו תחלה כשנכנס לארץ כמו שכתוב ויעבור אברם בארץ עד מקום שכם ועוד כי שם נעשה נס גדול ליעקב אבינו וישיזכרו אותו וידבקו בה' לבדו ועוד כי תחלת הנחלה אשר היה ליעקב בארץ ישראל בשכם היה שקנה חלקת השדה מיד בני חמור אבי שכם ושם אמר להם יהושע הסירו אלהי הנכר אשר בקרבכם

מנחת שי

גלגל ולגרמיה׃ (טו) והיה כאשר בא וגו' אשר דבר ה' אלהיכם אליכם. בספר אחר כ"י כתוב עליכם וכן תרגום יונתן עליכון וגם במקצת ספרים יש הערה מחילוף זה אולם בשאר ספרים כתוב אליכם׃ עד השמידו אותכם. אין דומה לו בכל המקרא רצונו לומר לזה הפתוח הה"א כמשפטו והמסורת עליו לית דכותיה וכן כתב החכם רבינו יונה בספר הרקמה׃

רלב"ג

ושמאל והנה קרא ימין ההוספה על דברי תורה וקרא שמאל הגרעון ממנה כי בזה יהיה נוטה מדרכי התורה׃ (א) ועוד זכר אח"ז שכבר אסף יהושע כל שבטי ישראל שכמה והביאם שם בברית ה' כשקיימו וקבלו עליהם שנית לעבוד את ה' והנה עשה זה יהושע להוסיף להם אזהרה שלא יעבדו אלהים אחרים כי נגלה לו מצד הנבואה כי סופם ללקות בזה והנה יוסיף זה להם החזקה מהמשך אחר העון הזה כי הם בעצמם קבלו עליהם זה לפני האלהים ולולי זה לא היה צריך לזה

מצודת דוד

(טו) והיה וגו'. וכמו שהיה כל דבר הטוב כן יהיה כל דבר הרע׃
(טז) בעברכם. כאשר תעברו את ברית ה' וכו'׃
כד (א) לזקני ישראל וגו'. שיעמדו הם במקום כולם׃ לפני האלהים. לפני הארון אשר הביאו לשכם לכרות לפניו

פירוש ע"ט

ניט גפאלן אונ ניט גפעלט איין ווארט פון די אלי גוטי רייד וואס גאט אייער גאט האט גרעט אייך הכל באו לכם אלי רייד זענן גקומן צו אייך עס האט ניט גפעלט דר פון איין ווארט׃ (טו) והיה אונ עס וועט זיין כאשר בא עליכם אזו ווי עס איז גקומן אויף אייך די גוטי רייד וואס גאט אייער גאט האט גרעט אויף אייך כן יביא ה' עליכם אזו וועט גאט ברענגן אויף אייך די שלעכטי רייד עד השמידו אותכם ביז ער וועט אייך פר טיליגן פון דר דאזיגר גוטר ערד אשר נתן לכם וואס גאט אייער גאט האט גגעבן צווא אייך׃ (טז) בעברכם וגו' ווען איר וועט עובר זיין אויף דעם כריתות ברית פון גאט אייער גאט וואס ער האט אייך גשאפט והלכתם ועבדתם אלהים אחרים אונ איר וועט גיין אונ וועט דינן פרעמדי אפ געטר איר וועט זיך בוקין צו זיי וחרה אף ה' בכם דען וועט גרימן גאטס צארן אין אייך ואבדתם מהרה וועט איר פאר לורן ווערן גיך פון דעם גוטן לאנד וואס ער האט גגעבן צו אייך׃
כד (א) ויאסוף יהושע את כל שבטי ישראל אונ יהושע האט איין גזאמילט אלי שבטים פון ישראל

ישראל ולראשיו ולשפטיו ולשטריו
ויתיצבו לפני האלהים: ב ויאמר יהושע
אל־כל־העם כה־אמר יהוה אלהי
ישראל בעבר הנהר ישבו אבותיכם
מעולם תרח אבי אברהם ואבי נחור
ויעבדו אלהים אחרים: ג ואקח את־
אביכם את־אברהם מעבר הנהר
ואולך אותו בכל־ארץ כנען וארב את־
זרעו ואתן־לו את־יצחק: ד ואתן ליצחק
את־יעקב ואת־עשו ואתן לעשו את־
הר שעיר לרשת אותו ויעקב ובניו

וארבה קרי

תרגום

יִשְׂרָאֵל וּלְרֵישׁוֹהִי וּלְדַיָּנוֹהִי וּלְסָרְכוֹהִי וְאִתְעַתַּדוּ קֳדָם יְיָ: ב וַאֲמַר יְהוֹשֻׁעַ לְכָל עַמָּא כִּדְנַן אֲמַר יְיָ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל בְּעִבַר פְּרָת יְתִבוּ אֲבָהָתְכוֹן מֵעָלְמָא תֶּרַח אֲבוּהִי דְאַבְרָהָם וַאֲבוּהִי דְנָחוֹר וּפְלַחוּ לְטַעֲוַת עַמְמַיָּא: ג וְדַבָּרִית יָת אֲבוּכוֹן יָת אַבְרָהָם מֵעִבַר פְּרָת וְאוֹבֵלִית יָתֵיהּ בְּכָל אַרְעָא דִכְנַעַן וְאַסְגֵּיתִי יָת בְּנוֹהִי וִיהַבִית לֵיהּ יָת יִצְחָק: ד וִיהַבִית לְיִצְחָק יָת יַעֲקֹב וְיָת עֵשָׂו וִיהַבִית לְעֵשָׂו יָת טוּרָא דְשֵׂעִיר לְמֵירַת יָתֵיהּ וְיַעֲקֹב וּבְנוֹהִי

ת"א בעבר הנהר. זוהר תמור (פנחס לו): ולקח. בם סם: ויעקב ובניו. עקדה שער פט:

רש"י

כד (ג) וארבה את זרעו. הסר ה"א כמה מריבות ונסיונות עשיתי עמו עד שלא נתתי לו זרע:

רד"ק

כמו שאמר יעקב לבניו בשכם הסירו את אלהי הנכר אשר בתוככם: (ג) וארב. כתיב בלא ה"א וקרי וארבה בה"א ושניהם שוים בדרך הדקדוק ויש בו דרש כי הכתיב הוא לשון ריב וטסה כלומר הרבה נסיונות נסיתיו ועמד בכלם: ואתן לו את יצחק, ולא זכר את ישמעאל כי בן אמה היה ועוד שאמר לו גרש

רלב"ג

כי במה שנקברו ישראל במעמ' הר סיני נקברו אלו הכלים אחריהם: (ב) והנה זכר להם זה הנכיא מה שאמר שהפליא חסדו השם יתעלה לנו והוא כי מתחלה היו כל אבותינו עובדי ע"ג והיה מושב' בעבר הנהר והש"י לקח משם אברהם אבינו והביאו לארץ כנען להיות הארץ ההיא נקחלת כדי שיהיה זרעו יותר שלם: (ג) והנה זכר כי הוליך אותו בכל ארץ כנען כי המקומות רבים מהנה היו ובכלם בנה אליו הגבוהה להורות על שלמות הארץ ההיא למי שהיה מוכן אל השלמות: (ד) והנה זכר שנתן לו את יצחק ולא הזכיר שאר הבנים כי בילחק לבדו יקרא לו זרע ואולם בילחק זכר שנתן לו את יעקב ואת עשו ולא נמנע מלהזכיר עשו לפי שהיה לו לורך להזכיר כי נתן לו את הר שעיר לירושה ונמנעו ישראל מלהלחם עמם עליה כמו שנזכר בתורה ואולם מבני אברהם לא היה אחד שהוזהרנו התורה מלהלחם עמם: וזכר שיעקב ובניו ירדו מצרים והוציאם משם הש"י ע"י משה ואהרן

מנחת שי

כד (ג) וארב. וארבה קרי והוא חד מן כ"ט מלין דחסרין ה' בסוף תיבותא וקריי' וסימן במסרת רבתא. ובירושלמי דפסחים סילהי מכלסין אמר ר' אחא וארב כתיב כמה ריבים עשיתי עמו עד שלא נתתי לו את ילחק. ד"א נעשיתי

מצודת דוד

סברית וכמ"ש בסוף הענין: (ב) בעבר הנהר וגו'. הזכיר החסדים בעשה עמהם ואמר הלא מעולם ישבו אבותיכם בעבר הנהר ואחד נשתקעו באמונות כוזבות כאנשי הארץ ההיא: תרח אבי וגו'. ר"ל הלא תרח היה אבי אברהם ואבי נחור ושניהם האב והבן נחור כנו עבדו ע"ג: (ג) ואקח. בחסדי נטיתי לבו מדרך אביו ואחיו ולקחתי אותו מביניהם שלא יהי' נמשך אחר דעתם הכוזב: ואולך אותו וגו'. על כי הוא ארץ קדושה וראוי להשראת שכינה: וארבה. ר"ל אף שהרביתי זרעו מישמעאל כמ"ש וגם את בן האמה וגו' כי זרעך הוא (בראשית כא) והוא הלא רק עליו באל כמ"ש לו ישמעאל יחי' לפניך (שם יז) מ"מ עוד נתתי לו את ילחק כאשר הבטחתיו: (ד) את יעקב ואת עשו. כי לטובה יחשב ליעקב שהיה עם עשו בכרס אחד כי הוא שאב כל הזוהמא ויעקב ילא נקי: ואתן לעשו וגו', ר"ל מיד נתתי לו חלקו ושלא ישתעבד במלרים להיות נחשב מזרע ילחק להתקיים בו כי גר יהיה זרעך וכו' ודור רביעי ישובו הנה (שם טו): ויעקב וגו'. להיות הם נחשבים לזרע ועליהם יאמר כי גר יהי' זרעך ובהם יתקיים ודור

פירוש ע"ט

קיין שְׁכֶם וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אונ הָט גְרוּפְן צוּ דיא זְקֵנִים פוּן די יִשְׂרָאֵל וּלְרָאשָׁיו: וא זַייְנֵי עֶלְצְטֶע אונ צוּ זַייְנֵי שׁוֹפְטִים אונ צוּא זַייְנֵי שַׁמָשִׁים וַיִּתְיַצְּבוּ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים אונ זֵייא הָאבְּן זִיךְ דָארְטְן גְשְׁטֶעלְט פַר גָאט דֶען זֵיי הָאבְּן דֶעם אָרוֹן גְבְרַאכְט אַהִין: (ב) וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל כָּל הָעָם אונ יְהוֹשֻׁעַ הָאט גְזָאגְט צוּא דֶעם גַאנְצִין פָאלְק כֹּה אָמַר ה' אַזוֹ הָאט גְזָאגְט גָאט דֶער גָאט פוּן יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַנָּהָר אוּף יֶענֶר זַייט טֵייךְ פְּרָת זֶענֶען גְזֶעסְן אַייעֶרִי עֶלְטֶרְן פוּן אַייבִּיג אָן תֶּרַח תֶּרַח דֶער פָאטֶר פוּן אַבְרָהָם אונ דֶער פָאטֶר פוּן נָחוֹר וַיַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים אונ הָאבֶּן גְדִינְט פְרֶעמְדִי אָפּ גֶעטֶר: (ג) וָאֶקַּח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אַבְרָהָם אונ אִיךְ הָאבּ גְנוּמֶן אַייעֶר פָאטֶר אַבְרָהָם פוּן יֶענֶר זַייט טֵייךְ פְּרָת וָאוֹלֵךְ אוֹתוֹ אונ הָאבּ אִים גְפִירְט אִין לַאנְד כְּנַעַן וָאַרְבֶּה אֶת זַרְעוֹ אונ הָאבּ גְמֶערְט זַייְנֵי קִינְדֶער וָאֶתֶּן לוֹ אֶת יִצְחָק אונ הָאבּ אִים גְגֶעבְּן אַיין זוּן יִצְחָק: (ד) וָאֶתֵּן לְיִצְחָק אונ אִיךְ הָאבּ גְגֶעבְּן צוּ יִצְחָק צְווֵיי זִין יַעֲקֹב אונ עֵשָׂו וָאֶתֵּן לְעֵשָׂו אונ אִיךְ הָאבּ גְגֶעבְּן צוּ עֵשָׂו דֶעם בַּארְג שֵׂעִיר צוּ יַרְשְׁנֶען אִים וְיַעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ מִצְרָיִם אונ יַעֲקֹב אונ זַייְנֶע קִינְדֶער הָאבְּן גְנִידֶרְט

קיין

יָרְדוּ מִצְרָיִם׃ ה וָאֶשְׁלַח אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־
אַהֲרֹן וָאֶגֹּף אֶת־מִצְרַיִם כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי
בְּקִרְבּוֹ וְאַחַר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם׃ ו וָאוֹצִיא
אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם וַתָּבֹאוּ הַיָּמָּה
וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵי אֲבוֹתֵיכֶם בְּרֶכֶב
וּבְפָרָשִׁים יַם־סוּף׃ ז וַיִּצְעֲקוּ אֶל־יְהֹוָה
וַיָּשֶׂם מַאֲפֵל בֵּינֵיכֶם וּבֵין הַמִּצְרִים
וַיָּבֵא עָלָיו אֶת־הַיָּם וַיְכַסֵּהוּ וַתִּרְאֶינָה
עֵינֵיכֶם אֵת אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי בְּמִצְרָיִם
וַתֵּשְׁבוּ בַמִּדְבָּר יָמִים רַבִּים׃ ח וָאָבִיאָה
אֶתְכֶם אֶל־אֶרֶץ הָאֱמֹרִי הַיּוֹשֵׁב בְּעֵבֶר

תרגום

וּבְנוֹהִי נְחָתוּ לְמִצְרָיִם׃
ה וְשַׁלְחֵית יַת מֹשֶׁה וְיַת
אַהֲרֹן וּמְחֵית יַת מִצְרָאֵי
כְּמָא דַעֲבָדִית בֵּינֵיהוֹן
וּבָתַר כֵּן אַפֵּקִית יַתְכוֹן׃
ו וְאַפֵּקִית יַת אֲבָהָתְכוֹן
מִמִּצְרַיִם וַאֲתֵיתוּן לְיַמָּא
וּרְדָפוּ מִצְרָאֵי בָּתַר
אֲבָהָתְכוֹן בִּרְתִיכִין
וּבְפָרָשִׁין לְיַמָּא דְסוּף׃
ז וּצְעִיקוּ קֳדָם יְיָ וְשַׁוִּי
קְבָלָא בֵּינֵיכוֹן וּבֵין
מִצְרָאֵי וְאַיְתֵי עֲלוֹהִי יַת
יַמָּא וַחֲפָנוּן וַחֲזָאָה
עֵינֵיכוֹן יַת דִּי עֲבָדִית
בְּמִצְרַיִם וִיתֵיבְתוּן
בְּמַדְבְּרָא יוֹמִין סַגִּיאִין׃
ח וְאַעֲלֵית יַתְכוֹן לַאֲרַע
אֱמוֹרָאָה דְּיָתֵיב בְּעִבְרָא
דְּיַרְדְּנָא וַאֲגִיחוּ קְרָבָא
עִמְּכוֹן

רד״ק **יתיר ה׳**

את האמה הזאת ואת בנה: (ה) כאשר עשיתי בקרבו. הנגף שנגפתי אותם לא היה בפעם אחד אלא במכות רבות כאשר עשיתי המכות בקרבו: (ו) ותבאו הימה. כנגד אותם זקנים שעברו ים סוף וכן ותראנה עיניכם כנגד אותם זקנים שהיו עדיין בחיים: (ז) ויבא עליו את הים. על פרעה ואע״פ שלא זכרו הרי זכר מצרים או אמר עליו דרך כלל על מצרים ובדרש על כל יחיד ויחיד שבהם אמר שאם היה במצרים אחד שלא היה רוצה להכנס לים היה הגל מורדו לים: (ח) ואביאה. כתיב בה״א וקרי בלא ה״א והענין אחד:

רש״י

(ז) ויבא עליו את הים. על כל יחיד ויחיד שבהם כאלו היה היחיד בורח שלא ליכנס בים גל של ים רודף אחריו

מנחת שי

(ז) הורב אין תמה מיתן ליה ולין זכה מיתן ליה עיין יפה מראה בס: (ח) ואביאה. כתיב בה״א וקרי בלא ה״א והוא חד מן כ׳ מלין דכתיבין ה׳ בסוף תיבותא ולא

רלב״ג

כאשר הרבה להכות את מצרים ואחר זה רבו עליהם ורדפו אחריהם המצרים בחיל גדול וברכב ובפרשים והשיגו אותם חונים על הים עד שלא יכלו לברוח מהם וצעקו להשם ית׳ וחסדו עמהם ושם ענן חושך מאוד בין ישראל ובין מצרים וסבב שטבעו המצרים בים כאופן שזכר בתורה והנה עיני קצת הדור ההוא ראו׳ בזמן ההוא אלו האותות והמופתים אשר עשה הש״י במצרים ואחר זה ישבו במדבר ימים רבים בסבת המרגלים ואחר זה הביא אותם אל ארץ האמרי היושב בעבר הירדן והוא ארץ סיחון ועוג שני מלכי האמרי ויירשו ישראל ארצם מלד העזר האלהי לא בחרבם ולא בקשתם ואחר זה התעבר בלק בן צפור להלחם בישראל ושקרא לבלעם בן בעור לקלל אותם ולא אבה הש״י לשמוע אל בלעם ויברך ברוך אותם והצילם השם ית׳ ממנו כמו שנזכר בתורה. ואח״ז עברתם את הירדן ובאת׳ אל יריחו וילחמו אותם ואח״ז נלחמו בהם בעלי יריחו והם מלכי האמרי והפרזי והכנעני והחתי והגרגשי החוי והיבוסי שנלחמו עם ישראל כמו שנזכר

מצודת ציון

(ה) ואגוף. ענין הכאה כמו ונגפו אשה הרה (שמות כ״א): (ז) מאפל. מלשון אופל וחושך:

מצודת דוד

כדיעי יבובו הנה: (ה) ואגוף. ע״י משה ואהרן: כאשר עשיתי. ר״ל כאשר ידוע לכם מה עשיתי בקרבו: (ז) וישם מאפל. כמ״ש ויהי הענן והחשך (שמות י״ד): ויבא וגו׳. ובזה הביא עליו את הים כי כ״א לא היה האופל היה א״כ רואה אשר ישראל הולכים בים ביבשה ולא היה א״כ רודף אחריהם בלאות הנס ההוא ולא היה

פירוש ע״ט

קֵיין מִצְרַיִם: (ה) וָאֶשְׁלַח וגו׳ איך האב גשיקט משה אונ אַהֲרֹן אונ האב גמאֶרד אונ גשלאגן די מִצְרַיִם כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּקִרְבּוֹ אַזוֹ ווי איך האב גטאן צווישן אים וְאַחַר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם אונ דר נאך האב איך אייך אוס גצוגן: (ו) וָאוֹצִיא אֶת אֲבוֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם אונ איך האב אוס גצוגן אייערי עלטרן פון מצרים וַתָּבֹאוּ הַיָּמָּה אונ איר זענט גקומן צום ים וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אונ דיא מצרים האבן נאך גיאגט נאך אייערי עלטרן בְּרֶכֶב וּבְפָרָשִׁים מיט רייט וועגן אונ מיט רייטער ביז צום ים סוף: (ז) וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה׳ האבן אייערי עלטרן גשריגן צו גאט וַיָּשֶׂם וגו׳ הט גאט גטאן איין פינצטרניש צווישן די מצרים וַיָּבֵא עָלָיו אֶת הַיָּם וַיְכַסֵּהוּ אונ הט גבראכט אוף אים דעם ים אונ הט אים צו גדעקט רש״י שרייבט עס שטייט דרום עליו צו ווייזן אז אוף איטליכן בזונדר פון די מצרים איז דר ים גקומן ווען איינר פון זיי הט גוואלט אוועק לופן ער זאל ניט אריין גיין אין ים אריין הט אים איין אונד פון ים נאך גיאגט אונ האט אים גשלעפט אין ים אריין וַתִּרְאֶינָה עֵינֵיכֶם אונ אייערי אויגן האבן גזעהן וואס האב גטאן אין די מצרים וַתֵּשְׁבוּ אונ איר זענט גזעסן אין דר מדבר פיל טעג: (ח) וָאָבִיא אֶתְכֶם אונ האב אייך גבראכט צום לאנד פון אמורי וואס זיצט אויף יענר זייט ירדן וַיִּלָּחֲמוּ אִתְּכֶם אונ זייא האבן מלחמה גהאלטן מיט אייך וָאֶתֵּן אוֹתָם בְּיֶדְכֶם אונ האב

הַיַּרְדֵּן וַיִּלָּחֲמוּ אִתְּכֶם וָאֶתֵּן אוֹתָם בְּיֶדְכֶם וַתִּירְשׁוּ אֶת־אַרְצָם וָאַשְׁמִידֵם מִפְּנֵיכֶם׃
ט וַיָּקָם בָּלָק בֶּן־צִפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא לְבִלְעָם בֶּן־בְּעוֹר לְקַלֵּל אֶתְכֶם׃ י וְלֹא אָבִיתִי לִשְׁמֹעַ לְבִלְעָם וַיְבָרֶךְ בָּרוֹךְ אֶתְכֶם וָאַצִּל אֶתְכֶם מִיָּדוֹ׃ יא וַתַּעַבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן וַתָּבֹאוּ אֶל־יְרִיחוֹ וַיִּלָּחֲמוּ בָכֶם בַּעֲלֵי־יְרִיחוֹ הָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַגִּרְגָּשִׁי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי וָאֶתֵּן אוֹתָם בְּיֶדְכֶם׃ יב וָאֶשְׁלַח לִפְנֵיכֶם אֶת־הַצִּרְעָה וַתְּגָרֶשׁ אוֹתָם מִפְּנֵיכֶם שְׁנֵי מַלְכֵי

תרגום

עִמְכוֹן וּמְסָרִית יַתְהוֹן בִּידְכוֹן וִירִיתְתּוּן יַת אַרְעֲהוֹן וְשֵׁיצִיתִינוּן מִן קֳדָמֵיכוֹן׃ ט וְקָם בָּלָק בַּר צִפּוֹר מַלְכָּא דְמוֹאָב וַאֲגִיחַ קְרָבָא בְּיִשְׂרָאֵל וּשְׁלַח וּקְרָא לְבִלְעָם בַּר בְּעוֹר לְמֵילַט יַתְכוֹן׃ י וְלָא אֲבֵיתִי לְקַבָּלָא מִן בִּלְעָם וּבָרִיךְ בִּרְכָא יַתְכוֹן וְשֵׁיזֵבִית יַתְכוֹן מִן יְדֵיהּ׃ יא וַעֲבַרְתּוּן יַת יַרְדְּנָא וַאֲתֵיתוּן לִירִיחוֹ וַאֲגִיחוּ קְרָבָא בְּכוֹן יָתְבֵי יְרִיחוֹ אֱמוֹרָאֵי וּפְרִזָּאֵי וּכְנַעֲנָאֵי וְחִתָּאֵי וְגִרְגְּשָׁאֵי חִוָּאֵי וִיבוּסָאֵי וּמְסָרִית יַתְהוֹן בִּידְכוֹן׃ יב וְשַׁלְחִית קֳדָמֵיכוֹן יַת עִרְעִיתָא וְתָרְכִית יַתְהוֹן מִן

רש"י

וקללו׃ (יא) וילחמו בכם בעלי יריחו האמורי והפרזי וגו'. כל ז' האומות נזכרין כאן לפי שיריחו עומדות על הספר והיתה נגרה ומנעולה של ארץ ישראל

רד"ק

(ט) וילחם בישראל. הנה לא ראינו בתורה שנלחם בלק עם ישראל גם יפתח אמר אם נלחם בנו אלא פירושו זו המלחמה עשה ששלח לבלעם לקלל אתכם והראה מתוך מעשיו כי אילו היה יכול להלחם אתכם היה נלחם כמו שכתוב אולי אוכל נכה בו המחשבה חשבה הכתוב למעשה׃ (יא) בעלי יריחו. והנה לא ראינו שנלחמו בעלי יריחו בהם אבל הכתוב אומר ויריחו סוגרת ומסוגרת מפני בני ישראל אולי יצאו מיריחו מגדולי העיר אל מלכי כנען להזהירם ובין כך נלכדה יריחו והם היו עם המלכי' שנתקבצו אחר כן להלחם עם יהושע פה אחד ואם נאמר כי משבעה גוים שזכר הנה נתקבצו ליריחו לפי שהיתה עומדת על הספר היא מנעולה של ארץ ישראל ונתקבצו שם להלחם עם ישראל הנה לא ספר הכתוב מלחמה זאת ואם היתה למה לא ספר אותה הכתו' זהו דבר תימה אלא הנכון כמו שפירשנו׃ (יב) שני מלכי האמורי. פי' וגרשה שני מלכי האמורי גם כן והם סיחון ועוג וכן אמרו רבותינו ז"ל שתי צרעות

רלב"ג

בזה הספר וזה מתם שיורה שכל אחד מהמלכים ההם היה לו חלק מה ביריחו כמו שזכרו רז"ל׃ (יב) והנה שלחתי לכם הצרעה. ר"ל שהחלם

מנחת שי

קריית וסימן במסרה רבתא׃ (י) ואצל ברוב הספרים הסר יו"ד ונמסר עליו ב' חסרים וחד מלא ולא מסיימי וכ"כ בעוצטים ו' על פסוק ואצל אתכם מיד מצרים

מצודת דוד

א"כ נכבש בעי היה אבל נפי בהלך בחשך לא ידע מכל זה ובאו אחריהם בים מבלי דעת כי יש הוא ובכוחו נטבע בו׃ (ט) וילחם בישראל. חוזר ומפרש שהמלחמה היתה במה ששלח אחר בלעם לקללם להלחם עמהם בזה׃ (י) לשמוע לבלעם. הספיק בידו לקלל כפי מחשבתו׃ ויברך. ועוד ברך אותם בברכה׃ מידו. מיד בלק שערך מלחמה בפיו של בלעם׃ (יא) בעלי יריחו. וחוזר ומפרש האמורי וכו' כי כל מלכי העו"ז ההם היו אדונים ביריחו כמ"ש רז"ל שכ"א היה לו חלק מה ביריחו לגודל חשיבתה וכולם נתקבלו להלחם בישראל ונפלו בידם׃ (יב) את הצרעה. סוג העוף בהם

מצודת ציון

(י) אביתי. ענין רצון כמו לא אבה יבמי (דברים כה)׃ (יא) בעלי יריחו. אדוני יריחו כמו אם בעליו עמו (שמות כב)׃ הצרעה.

פירוש ע"ט

זיי גגעבן אין אייערי הענט אונ איר האט גירשת זייער לאנד וָאַשְׁמִידֵם מִפְּנֵיכֶם אונ איך האב זיי פאר טיליגט פון פר אייך׃ (ט) וַיָּקָם בָּלָק בֶּן צִפּוֹר איז אויף גשטאנן בלק בן צפור מלך מואב אונ הט מלחמה גהאלטן מיט די ישראל וַיִּשְׁלַח וגו' אונ ער הט גשיקט צוא בלעם בן בעור צו שעלטן אייך׃ (י) וְלֹא אָבִיתִי לִשְׁמֹעַ לְבִלְעָם האב איך ניט גוואלט צוא הערן צוא בלעם וַיְבָרֶךְ בָּרוֹךְ אֶתְכֶם אונ ער האט נאך גמוזט בענטשן אייך אונ האב אייך מציל גוועזן פון זיין האנט׃ (יא) וַתַּעַבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן אונ איר זענט איבער גפארן דעם ירדן אונ זענט גקומן צוא יריחו וַיִּלָּחֲמוּ בָכֶם בַּעֲלֵי יְרִיחוֹ האבן מלחמה גהאלטן אין אייך דיא מאנן פון יריחו דר אמורי אונ פריזי אונ כנעני אונ חתי אונ גרגשי אונ חוי אונ יבוסי דען ווייל יריחו איז גשטאנן אויף דר גרעניץ פון ארץ ישראל אונ זיא איז גוועזן דער שלאס אונ דס שטארקייט פון גאנץ ארץ ישראל דרום האבן זיך איין גזאמילט אהין די גבורי חיל פון די זיבן עכום"ז אונ האבן מלחמה גהאלטן מיט אייך וָאֶתֵּן אוֹתָם בְּיֶדְכֶם אונ האב זיי גגעבן אין אייערי הענט׃ (יב) וָאֶשְׁלַח לִפְנֵיכֶם אֶת הַצִּרְעָה

הָאֱמֹרִי לֹא בְחַרְבְּךָ וְלֹא בְקַשְׁתֶּךָ׃
יג וָאֶתֵּן לָכֶם אֶרֶץ ׀ אֲשֶׁר לֹא־יָגַעְתָּ בָּהּ
וְעָרִים אֲשֶׁר לֹא־בְנִיתֶם וַתֵּשְׁבוּ בָּהֶם
כְּרָמִים וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא־נְטַעְתֶּם אַתֶּם
אֹכְלִים׃ יד וְעַתָּה יְראוּ אֶת־יְהוָה וְעִבְדוּ
אֹתוֹ בְּתָמִים וּבֶאֱמֶת וְהָסִירוּ אֶת־
אֱלֹהִים אֲשֶׁר עָבְדוּ אֲבוֹתֵיכֶם בְּעֵבֶר
הַנָּהָר וּבְמִצְרַיִם וְעִבְדוּ אֶת־יְהוָה׃
טו וְאִם רַע בְּעֵינֵיכֶם לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה
בַּחֲרוּ לָכֶם הַיּוֹם אֶת־מִי תַעֲבֹדוּן אִם
אֶת־אֱלֹהִים אֲשֶׁר־עָבְדוּ אֲבוֹתֵיכֶם
אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַנָּהָר וְאִם אֶת־אֱלֹהֵי
הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר אַתֶּם יֹשְׁבִים בְּאַרְצָם

תרגום

מִן קֳדָמֵיכוֹן תְּרֵין מַלְכֵי אֱמוֹרָאֵי לָא בְחַרְבָּךְ וְלָא בְקַשְׁתָּךְ׃
יג וִיהָבֵית לְכוֹן אַרְעָא דִי לָא לְאֵיתוּן בָּהּ וְקִרְוִין דִי לָא בְנֵיתוּן וִיתֵיבְתּוּן בְּהוֹן כַּרְמִין וְזֵיתִין דִי לָא נְצֵיבְתּוּן אַתּוּן אָכְלִין׃
יד וּכְעַן דְחִילוּ מִן קֳדָם יְיָ וּפְלַחוּ קֳדָמוֹהִי בִּשְׁלָמוּתָא וּבְקוּשְׁטָא וְאַעְדוּ יַת טַעֲוָתָא דִי פְלַחוּ אֲבָהָתְכוֹן בְּעִבַר פְּרָת וּבְמִצְרַיִם וּפְלַחוּ קֳדָם יְיָ׃
טו וְאִם בִּישׁ בְּעֵינֵיכוֹן לְמִפְלַח קֳדָם יְיָ בְּחָרוּ לְכוֹן יוֹמָא דֵין קֳדָם מַן תִּפְלְחוּן אִם יַת טַעֲוָתָא דִי פְלַחוּ אֲבָהָתְכוֹן דִבְעִיבְרָא דִפְרָת וְאִם יַת טַעֲוַת אֱמוֹרָאֵי דִי אַתּוּן יָתְבִין בְּאַרְעֲהוֹן בְּרַם

ת"א יראו את ה'. כל הפרשה עד כי את השם נעבוד עקדה שער פט :

מעבר קרי

היו חדא דמשה וחדא דיהושע והצרעת הוא מין זבוב רע מטיל ארס ואמרו כי היתה הצרעה מכה בעיניה ומסמא עיניהם ולא היו יכולין להלחם ובאין ישראל והורגין אותם כמו שאמר לא בחרבך ולא בקשתך ותרגום צרעה ארעיתא ואמר למה נקרא

רד"ק

שמה ארעיתא שעומדת לקראת אדם ומכה בפניו כדמתרגמינן אשר קרך דיארעך: לא בחרבך. פי' אם לא היה עזר האל והוא על דרך כי לא בקשתי אבטח וחרבי לא תושיעני: (יד) בתמים. שם לא תואר וכן אם באמת ובתמים: והסירו את אלהים. פי'

מנחת שי

אל חכרו דמעולה י' וכולה היא דמעולה: (יד) ועתה יראו. האלף נחה ובמסורת יראו ג' וחביריו יראו את ה' קדושיו (תהלים לד) אך יראו את ה' (ש"א יב): (טו) את מי תעבדון. בחטף פתח העי"ן וכחולם הבי"ת לא כספרים מטובשים

רלב"ג

להם נזקין שהזקו בהן זולת חרב המלחמה: (יד) ואחר שזכר כל הטובות שתתן הש"י את ישראל לוה אותם ליראה את ה' ולעבוד אותו ולהסיר את אלהי הנכר מקרבם: (טו) ולפי שידע מתכונתם אז שלא לעבוד ע"ג עם מה שמשך לבם אל זה בדברים אלו אמר להם שאם רע בעיניהם לעבוד את ה' יבחרו להם אלהי אבותיהם אשר מעבר הנהר שהרחיקם הש"י מזה בכל עז ולזה לקח את אברהם משם והוליכו אל ארץ כנען שלא לעבוד אלהי האמורי אשר הביאם הש"י לשבת בארצם כשהורישום את ארצם והנה אמונותיה' הכוזבות ומנהגותיה' הפחותים היו סבה שהקיאה הארץ אותם כמו שנזכר בתורה כי ברשע' הגוים ההם ה' מורישם מפניהם וזה היה ג"כ סבה להרחיק ישראל מאלהיה' לעבדם והודיעם גם כן יהושע עם זה שאם יבחרו לעבוד אלהים אחרים שלא יסכים עמהם אך הוא וביתו יעבדו את ה' כדי להרחיקם עוד מלבחור בע"ג. והנה היה ההשתדלות בהלו כדי שיקבלו עוד סדור ההוא לפני האלהים שלא לעבוד ע"ג כי זה היה לאוי שירחיקם יותר מהמשך אחר ע"ג אחרי מות יהושע ועכ"ז לא נשמרו מזה כמו

מצודת דוד

ארם ולא יוכלו להלחם וכאלו היא גרשה אותם ומוזר ומפרש את שני מלכי האמורי סיחון ועוג: לא בחרבך. כי בדרך הטבע לא היית יכול לעמוד כנגדם: (יג) אתם אוכלים. את פירותם: (יד) ועתה. הואיל והרבה להיטיב עמכם: והסירו וגו'. ר"ל הסירו מהלב מכל וכל מחשבת ע"ג: ובמצרים. כי רבים מהם עבדו במצרים ע"ג כמ"ש ואת גלולי מצרים לא עזבו (יחזקאל כ'): (טו) בחרו לכם

פירוש ע"ט

הַצִּרְעָה אונ איך האב גשיקט פאר אייך די בייהן אונ זי הט פר טריבן פון פאר אייך די צוויי מְלָכִים פון אֱמוֹרִי האסטו ניט פאר טריבן לא בְחַרְבְּךָ וְלֹא בְקַשְׁתֶּךָ ניט מיט דיין שווערד אונ מיט דיין בוגן: (יג) וָאֶתֵּן לָכֶם אֶרֶץ אונ איך האב אייך געגעבן איין לאנד וואס איר הט זיך ניט גימיט אין איר וְעָרִים אֲשֶׁר לֹא בְנִיתֶם אין שטעט וואס איר האט זיי ניט געבויט וַתֵּשְׁבוּ בָּהֶם אונ איר זיצט אין זיי כְּרָמִים וְזֵיתִים ווייןגערטנר אונ אייל בוימן וואס איר האט זיי ניט געפלאנצט אַתֶּם אֹכְלִים טוט איר עסין זייערי פירות: (יד) וְעַתָּה יְראוּ אֶת ה' אונ היינט הט מורא פר גאט אונ דינט אים מיט גנצקייט אונ מיט אֱמֶת וְהָסִירוּ אֶת אֱלֹהִים וגו' אונ טוט אפ דיא אפ געטר וואס אייערי עלטערן האבן גדינט אויף יענר זייט טייך פְּרָת אונ אין מִצְרַיִם וְעִבְדוּ אֶת ה' אונ דינט גאט: (טו) וְאִם רַע בְּעֵינֵיכֶם אונ אויב עס איז שלעכט אין אייערי אויגן צו דינן גאט בַּחֲרוּ לָכֶם הַיּוֹם אֶת מִי תַעֲבֹדוּן קלויבט אייך היינט אום וועמן איר זאלט דינן אִם אֶת אֱלֹהִים אֲשֶׁר עָבְדוּ אֲבוֹתֵיכֶם

ואנכי וביתי נעבד את־יהוה : טז ויען
העם ויאמר חלילה לנו מעזב את־יהוה
לעבד אלהים אחרים: יז כי יהוה אלהינו
הוא המעלה אתנו ואת־אבותינו מארץ
מצרים מבית עבדים ואשר עשה
לעינינו את־האתות הגדלות האלה
וישמרנו בכל־הדרך אשר הלכנו בה
ובכל העמים אשר עברנו בקרבם :
יח ויגרש יהוה את־כל־העמים ואת־
האמרי ישב הארץ מפנינו גם־אנחנו
נעבד את־יהוה כי־הוא אלהינו :

תרגום

אנא ואנש ביתי נפלח
קדם יי : טז ואתיב עמא
ואמר חס לנא מלמשבק
ית פולחנא דיי למפלח
לטעות עממיא : יז ארי
יי אלהנא הוא דאסיק
יתנא וית אבהתנא
מארעא דמצרים מבית
עבדותא ודי עבד
לעיננא ית אתיא וית
גברותא האלין ונטרנא
בכל אורחא די הליכנא
בה ובכל עממיא די
עברנא ביניהון : יח ותריך
יי ית כל עממיא וית
אמוראה יתיב ארעא מן
קדמנא אף אנחנא
נפלח קדם יי ארי הוא
אלהנא

רלב״ג

שהוכר באלה ספר שופטים : (טז) ויען העם וגו׳ . ועני העם כי אל׳

מנחת שי

העבדון : נעבד . מעבד קרי והוא חד מן ו׳ מלין דכתיב׳ ב׳ וקרי׳ מ וסימן במסרת רבתא אות בית : (יז) המעלה אתנו ואת אבותינו

במקצת ספרים מלא וא״ו הך במסורת (ירמיה סוף סימן י״ד) לא נמנע זה בכלל האלהים : את האתות . ברוב הספרים כן כתוב חסר וא״ו קדמאה ומלא וא״ו בתראה : הגדלות האלה . ברוב המדויקים חסר וא״ו קדמאה ומלא וא״ו תניינא והכי מוכח במסרה רבתא מערכת אות גימל : (יח) ויגרש ה׳ . אחר הגעיא דהי״ב סמניה המתוסם על המרחה הגדם לנגד עיני על ההי מכלתתא דאיתא במערכת אות יו״ד וזה נסחה יושב ט״ו מלאים וכו׳ וא׳ מלא ביהושע וכו׳ ואת האמרי יושב הארץ . ורכב ברזל בכל הכנעני כך הנכונה בכדי נסחו חדא מסכת ש״ט וחדא מכנת בע״ו וקשיא טובא דהכי קא מסרו תד ומני להו חדי . והי נגלו דקא מסתפינא הוה אמינא דמוספי ניכו דהא ההי פסוקא דרכב ברזל כיוב כתיב ואילו הכא יושב קא המיג היושב לא קא תביג דהא בתר דא כולהו נסחו קא מסרו היושב ב׳ מלא וכו׳ וכל יהושע דכוותא במ״ה חסר ורכב ברזל בכל הכנעני וכן בכולהו נמסר (ביהושע ט) על בקרבי אתה יושב ג׳ מל׳ בספרים ה״כ הלי דוגמא האמרי חסר כתיב וכן בכולהו כדפב חסר . והו דבסימן ט״ו כל היושב בנוד נמסר כל ספרא מל׳ במ״א חסר ורכב ברזל ואילו בסימן י״ז על ורכב ברזל נמסר ג׳ חסר בס׳ הי הכי אתו כולהו אליביה דהאי מסרה דהיושב . אך הנכונה מסרה (מגנת רפ״ו) יוחד דוקנים דקא מסר׳ וה׳ חסר ביהושע ורכב ברזל ולע״ד דה״נ ואת האמרי יושב הארץ והכי אתיא שפיר.

מצודת דוד

וגו׳ . חסב כאשר יבחרו מי הוא יכיה עבודות למאם אותם : ואנכי וגו׳ . ולא נהיו כמסכים התריכם : (יח) גם אנחנו . כמו אתם

פירוש ע״ט

אוב די אפ געטר וואס אייערי עלטרן האבן גדינט
פון יענר זייט טייך פרת ואם את אלהי האמורי אונ אוב
די אפ געטר פון דעם פאלק אמורי וואס איר זיצט
אין זייער לאנד ואנכי וביתי נעבוד את ה׳ אובר איך אונ
מיין הויז גזינד ויעלן מיר דינן גאט : (טז) ויען העם
ויאמר האט דס פאלק געענטפערט אונ האט גזאגט חלילה
לנו מעזוב את ה׳ פר מיטן זאל זיין צו אונז פון צו פר
לאזן גאט אונ דינן פרעמדי אפ געטר : (יז) כי ה׳
אלהינו וגו׳ דען גאט אונזר גאט וואס ער האט אוף
גבראכט אונז אונ אונזרי עלטרן פון לאנד מצרים
מבית עבדים פון דעם הויז וואס מיר זענן דארטן גוועזן
קנעכט ואשר עשה לעינינו אונ וואס ער האט גטאן פר
אונזרי אויגן די גרוסי צייכן וישמרנו בכל הדרך אונ ער
האט אונז גיהיט אין גאר דעם וועג וואס מיר זענן
גנאנגן אין איר ובכל העמים אשר עברנו בקרבם אונ אין
אלי פעלקר וואס מיר זענן איבר גפארן צווישן זיי :

לקוטי יקרים

(טז) חלילה לנו מעזוב את ה׳ וגו׳ יהושע האט גילערינט די יודין ווי אזו זיי זאלן דינן גאט. פון דעם פירוש ווי אזו עס איז ביי מענטשן קענין מיר וויסן ווי אזו עס זאל זיין דער פירוש מיט די בעדינונג צו הקב״ה . וואררום איין מענטש דינט דעם אנדרן פר טובות . דהיינו א משרת איז ביים א בעל הבית . וייל דר בעל הבית גיט דעם משרת אלץ וואס ער דארף . דינט אים דער משרת . וואס מער טובות דער בעל הבית טוט דעם משרת . בעסר דינט דער משרת דעם בעל הבית . וויא ווייט זיין אז דער בעל הבית וועט אוף הערין טאהן טובות דעם משרת . וועט דר משרת אים ניט דינען . אמאל איז דר משרת דינט ניט דעם בעל הבית נאר ער דינט זיך . אבער דא וואס א מענטש דינט דעם אנדרען וועגן כבוד . דהיינו איינער איז א גאון אונ א גרויסער צדיק א הייליגער מענטש . אלי מענטשין ווילן אים בעדינען וועגן זיין הייליקייט. דאס בעדינען פאר שטייט ניט יעדער מענטש דיא מענטשין וואס זענין לומדים פאר שטייען זיין גרויסקייט אונ ווילען שטענדיג זיין מיט אים אונ אים בעדינען זייא זאלין לערנין פון אים תורה אונ מעשים טובים . אבער דיא פראסטע מענטשין וואס פאר שטייען ניט זיין לערנין אונ פאר שטייען ניט זיין הייליקייט דיא מענטשין האבין ניט קיין גלוסטונג צוא אים זייא זאלין אים

(יח) ויגרש ה׳ את כל העמים אונ גאט האט פאר טריבן די אלי פעלקר אונ דעם אמורי דר זיצר פון דעם
לאנד מפנינו פון פאר אונז דרום גם אנחנו נעבוד את ה׳ וועלן מיר ויך דינן גאט דען ער איז אונזער גאט :

ויאמר

יט וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם לֹא תוּכְלוּ לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה כִּי־אֱלֹהִים קְדֹשִׁים הוּא אֵל־קַנּוֹא הוּא לֹא־יִשָּׂא לְפִשְׁעֲכֶם וּלְחַטֹּאותֵיכֶם׃ כ כִּי תַעַזְבוּ אֶת־יְהוָה וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהֵי נֵכָר וְשָׁב וְהֵרַע לָכֶם וְכִלָּה אֶתְכֶם אַחֲרֵי אֲשֶׁר־הֵיטִיב לָכֶם׃ כא וַיֹּאמֶר הָעָם אֶל־יְהוֹשֻׁעַ לֹא כִּי אֶת־יְהוָה נַעֲבֹד׃ כב וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם עֵדִים אַתֶּם בָּכֶם כִּי־אַתֶּם בְּחַרְתֶּם לָכֶם אֶת־

תרגום

אֱלָהָא׃ יט וַאֲמַר יְהוֹשֻׁעַ לְעַמָּא לָא תִכְּלוּן לְמִפְלַח קֳדָם יְיָ אֲרֵי אֱלָהָא קַדִּישָׁא הוּא אֵל קַנָּא הוּא מִן קֳדָם דִּין דִּקְשׁוֹט לָא יִשְׁבּוֹק לְחוֹבֵיכוֹן וּלְחַטָּאֵיכוֹן׃ כ אֲרֵי תִשְׁבְּקוּן יָת פּוּלְחָנָא דַּייָ וְתִפְלְחוּן לְטָעֲוַת עַמְמַיָּא וִיתוּב וְיַבְאֵשׁ לְכוֹן וִישֵׁיצֵי יָתְכוֹן בָּתַר דְּאוֹטֵיב לְכוֹן׃ כא וַאֲמַר עַמָּא לִיהוֹשֻׁעַ לָא אֱלָהֵן קֳדָם יְיָ נִפְלַח׃ כב וַאֲמַר יְהוֹשֻׁעַ לְעַמָּא סָהֲדִין אַתּוּן בְּנַפְשָׁתְכוֹן אֲרֵי אַתּוּן בְּחַרְתּוּן לְכוֹן יָת

ת"א אלהים קדושים (ברכות יג). מלא ואו

רד"ק

אלהי כסף ואלהי זהב שלקחו בערים אשר כבשו ובמצרים כמו שכתוב ביחזקאל: (יט) אלהים קדושים הוא. קדושים לשון תפארת כמו אלהים וכן ישמח ישראל בעושיו איה אלהי עושי (כב) עדים אתם בכם. אתם בעצמכם תהיו עדים בכם כי אתם בחרתם לכם את ה' וי"מ עדים אתם בכם הנשמה והגוף וכן

רש"י

ונתקבלו לתורה מכל ז' האומות גבורי החיל: (יט) אלהים קדושים. ברוב מקומות נקרא כל לשון רבנות ל' רבים כמו אדוני הארץ אדוני יוסף אם בעליו עמו אשר הלכו אלהים לפדות לפי שהשם הזה שם שררה הוא (כב) עדים אתם

מנחת שי

תו בעינא לאודועי דהע"ג דבכימן י"ב יהושע בתבנון נדפס חסר טעותא הוא דמפבנא דפוסי ויניציא ואמשטרדם וכ"ל מלא ע"כ): (יט) אל קנוא. כתיב בחילופים ב"א אל קנא ב"נ אל קנוא ונראה שהחילוף הוא בוא"ו קנא קנאתי לרוב הטעיות שנפלו בספרים כי בכל המקראות הוא מלא וכן ראוי ע"פ המסורת והפלוגתות שבין ב"א ובין ב"נ אינן באותיות רק בנקודות וטעמים כמה שכתב רבי אליה בהקדמה השלישית למסורת המסורת. וגם חילוף זה הוא בטעם בלבד. ולפי

רלב"ג

חלילה לנו מעזוב אלהים אחרים עם ראותנו הטובות והנפלאות שהגיע הש"י. (יט) והנה להלהיקם עוד מעזוב ע"ג אמר להם כי אחר שיכנסו לעבודתו יתחייב תקשה להם מאד עבודתו כי לא ישא לפשעיהם אם יסורו מאחריו לעבוד ע"ג. אך יכלה אותם אחר אשר הטיב להם ולא אמר להם זה יהושע שיהיה הענין בבחירתם לסור מאחרי ה' כי כבר נקשרו בזה כל הדורות במעמד הר סיני אך אמר להם זה להוסיף להם הרחקה מעזוב ע"ג כמו שזכרנו עם שכבר היה יודע מטוב תכונת' בעת ההיא שהם לא יסכימו בשום פנים לעבוד זולתי הש"י ואחר זה אמר להם יהושע שהם עדים בהם כי הם בחרו

מצודת ציון

אחז"ל שהוא מין שבן עוף שהעינה בהם אדם: (יט) קנוא. מתקנא ליפרע: ישא. ענין כפרה ומחילה כמו נושא עון (שם לד)

מצודת דוד

וכיתך: (יט) לא תוכלו. כוונת יהושע היתה שיגלו מלפוני לבם באר היטב ולקשרם במוסרי הברית אומר דבריו להטעותם הפכו לאלו הבחירה בידם לבחור מי שירלו הם ולדעת מה ישיבו: אלהים קדושים. קדוש בכל מיני קדושות ומאד קשה להיות זהיר בעבודתו: אל קנוא הוא. נוקם הוא מעוברי רלונו ולא ישא הפשעים: (כ) כי תעזבו. וכאשר תעזבו אותו ישוב להרע להם ולכלות אתכם: אחר אשר היטיב לכם. ר"ל ותהיה א"כ הרעה כפולה כי האדם הרגיל בטובה כשול לפרו ממי שלא ראה בטובה מעולם: (כא) לא. ר"ל לא נעזוב אותו כי את ה' נעבוד כל הימים ונהיה נזהרים בעבודתו: (כב) עדים אתם בכם. אתם היו עדים בעלמיכם שבחרתם לעבוד את ה' ויאמרו עדים. ר"ל נהיה עדים בעלמינו

לקוטי יקרים

בעדינן אמאהר איז דא וואס אייגער בעדינם דעם אנדרין ווייל ער האט מורא פאר אים ער וועט אים שלאגין אז ער וועט אים ניט בעדינען. די דרייערלייא בעדינונג איז דא בייא דיא מענשין צו הקב"ה. אין אנהייב האבין יודין גיזאגט צוא יהושע מיר וועלין דינען גאט כי ה' אלהינו הוא המעלה אותנו וגו'. ווייל ער הט אונז ארוס גנומען פון מצרים. אונ ער האט אונז גהיט דעם גאנצין וועג וואס מיר זענין גיגאנגין. אונ ער האט פאר טריבן

פירוש ע"ט

(יט) ויאמר יהושע אל העם האט יהושע גזאגט צום פאלק לא תוכלו לעבוד את ה' איר וועט ניט קענן דינן גאט כי אלהים קדושים הוא ווארם ער איז איין הייליגר גאט אל קנוא הוא ער איז איין רעכענדיגר גאט בלומר ער שטראפט די וואס זענן עובר אוף זיין רצון לא ישא וגו' ער וועט ניט פר טראגן צו אייערי עבירות אונ די חטאים: (כ) כי תעזבו וגו' ווען איר וועט פאר לאזין גאט אונ וועט דינן פרעמדי אפ געטער ושב והרע לכם וכלה אתכם וועט ער זיך אום קערן אונ וועט אייך שלעכטץ טון אונ וועט אייך פאר לענדין אחרי אשר וגו' נאך דעם דאס ער האט אייך גיטס גטוען: (כא) ויאמר העם אל יהושע הב' גזאגט דם פאלק צוא יהושע לא ניט אזו כי את ה' נעבוד נייארט מיר וועלן גאט דינין: (כב) ויאמר יהושע אל העם האט יהושע גזאגט צום פאלק עדים אתם בכם איר זענט אליין עדות אין אייך דאס איר הט זיך אוס דר ווילט צו אייך גאט צוא דינען אים. ויאמרו עדים האבען דיא ישראל גזאגט מיר זענען עדות אין דר זאך אונ דרום האט זייא יחזקאל הנביא גזאגט דאס גאט זאגט חי אני אם לא ביד חזקה אמלוך עליכם איך שווער אזו וויא איך לעב אוב איך וועל ניט מיט גוואלד קיניגען איבער אייך דען איר האט שון מקבל גוועין אוף אייך צו דינן גאט אונ איר קענט ניט זאגן דם ווס מיר האבן מקבל גוועין אוט אונז

יְהוָה לַעֲבֹד אוֹתוֹ וַיֹּאמְרוּ עֵדִים: כג וְעַתָּה
הָסִירוּ אֶת־אֱלֹהֵי הַנֵּכָר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם
וְהַטּוּ אֶת־לְבַבְכֶם אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל: כד וַיֹּאמְרוּ הָעָם אֶל־יְהוֹשֻׁעַ אֶת־
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נַעֲבֹד וּבְקוֹלוֹ נִשְׁמָע:
כה וַיִּכְרֹת יְהוֹשֻׁעַ בְּרִית לָעָם בַּיּוֹם הַהוּא
וַיָּשֶׂם לוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט בִּשְׁכֶם: כו וַיִּכְתֹּב
יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּסֵפֶר

תרגום

פוּלְחָנָא דַיְיָ לְמִפְלַח
קֳדָמוֹהִי וַאֲמַרוּ סָהֲדִין:
כג וּכְעַן אַעְדוּ יַת טַעֲוַת
עַמְמַיָא דִי בֵינֵיכוֹן וְאַפְנוּ
יַת לִבְּכוֹן לְפוּלְחָנָא דַיְיָ
אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל:
כד וַאֲמָרוּ עַמָא לִיהוֹשֻׁעַ
יַת יְיָ אֱלָהָנָא נִפְלַח
וּלְמֵימְרֵיהּ נְקַבֵּיל:
כה וּגְזַר יְהוֹשֻׁעַ קְיָם
לְעַמָא בְּיוֹמָא הַהוּא וְשַׁוִי
לֵיהּ קְיָם וְדִין בִּשְׁכֶם:
כו וּכְתַב יְהוֹשֻׁעַ יַת
פִּתְגָמַיָא הָאִלֵין
וְאַצְנְעִינוּן בְּסְפַר
ת"א ויכתוב יהושע. מכות יא:

רש"י

בכם. ראה יהושע שעתידין לערער בימי יחזקאל ולומר נהיה כגוים לפיכך הכביד עליהם עכשיו. ולכך השיב להם בימי יחזקאל והעולה על רוחכם היו לא תהיה וגו' חי אני וגו' אם לא ביד חזקה וגו' כבר קבלתם עליכ' בימי יהושע ולא תאמרו מה שקבלנו עלינו בימי משה כדי ליכנס לארץ עשינו הרי בימי יהושע כבר נכנסתם וקבלתם; (כה) וישם לו חוק ומשפט בשכם. סידר להם שם החוקים שבתורה וקבלו עליהם; (כו) ויכתוב יהושע וגו'. ת"י וכתב יהושע ית פתגמיא האילין ואצנעינון בספר אורייתא דה'. ובמסכת מכות נחלקו בו אמוראים חד אמר אלו ח' פסוקים מן וימת.

רד"ק

האזינו השמי' ותשמע הארץ שמעו שמים והאזיני ארץ הנשמה מן השמים והגוף מן הארץ: (כה) וישם לו חק ומשפט. פי' לו לעם ועניינו כמו שם שם לו חק ומשפט שסדר להם דרך כלל חקי התורה והמשפטים וקבלום עליהם או פי' וישם לו חק ומשפט יהושע שם לעצמו חק ומשפט: בשכם. על הברית שכרת להם והחק והמשפט והאבן והאלה ששם לעדים ודברי הברי' שכתב בספר תורת אלהים וי"ת ויהושע כתב ית פתגמי' האילין בספרא ואצנע בספר אוריתא דה'. ובדברי רז"ל ר' יהודה ור' נחמיה חד אמר שמנה פסוקים שבתורה וחד אמר

רלב"ג

לעבוד את ה' להרחיקם יותר במה שאמר זה מעבוד ע"ג: (כג) ואמר להם שיסירו את אלהי הנכר אשר בקרבכם ויטו לבבם אל ה' אלהי יש' והוא אמר להם זה שאם נטתה לבם לסתר מאחת העבודות האלו אשר לאנשי הארץ יסירו מלבם הדעות הנפסדות ההם והם לא הודו שילטרכו לזה אך השיבו כי הם יעבדו את ה' אלהי ישראל וישמעו בקולו: (כה) ויכרת יהושע ברית לעם. על זה להיותם עובדים את ה' ולהשאיר זכר לזה המעשה למען ידעו ישראל אם יסורו מאחרי ה' כתב יהושע את הדברים האלה בספר תורת האלהים והקים אבן גדולה תחת האלה אשר במקדש ה' להיות לזכר ולעדות על זה המעשה כמו שעשו יעקב ולבן במעשה הגל והמצבה להיות לעד ביניהם על ברית' את ה':

מצודת דוד

(כג) ועתה הסירו. הם לא הניחו ליהושע לגמור את דבריו והשיבו עדים ואח"ז הזר יהושע לגמור דבריו ואמר ועתה הסירו מלב מכל וכל מחשבות עו"ג: (כד) ויאמרו העם. חזרו העם לגמור דבריהם שאמרו נהיה עדים בעצמינו אשר קבלנו לעבוד ה' ולשמוע בקולו (כה) ויכרת וגו'. לקבל עבודת ה' מאהבה: וישם לו. סדר לישר' חוקי התורה ומשפטיה: (כו) את הדברים האלה. אשר דבר עם ישראל בשכם: בספר וגו'. ת"י ואצנעינון בספר אורייתא דה' ר"ל נתנה במקום שמונח בה התורה: במקדש ה'. היא שכם ושמעתו

פירוש ע"ט

בימי משה צו דינן גאט האבן מיר דאס גמיזט טאן כדי מיר זאלן אריין קומן קיין ארץ ישראל דען אין דיא טעג פון יהושע זענט איר שון גוועזן אין ארץ ישראל אונ האט פארט מקבל גוועזן אויף אייך צו דינן גאט: (כג) האט ווייטר יהושע גזאגט צו זיי ועתה הסירו אונ היינט טוט אפ דיא פרעמדי אפ געטיר וואס זענין צווישן אייך והטו את לבבכם אונ נייגט אייערי הערצר צוא דעם גאט פון ישראל:

לקוטי יקרים

אלי פעלקר פאר אונז. דאס הייסט ווייל גאט האט אונז נשא טובות דריבער וועלין מיר אים דינען. האט יהושע גזאגט אוב נאר וועגין טובות ווילט איר דינען גאט. וועט איר דאך ניט דינען גאט נאר איר וועט דינען זיך אליין. אונ אויב איר וועט זאגין. איר וועט דינען גאט ווייל אלהים קדושים הוא. גאט איז הייליג. וועט איר אויך ניט קענען. ווייל ניט יעדער פון אייך פאר שטייט די היילקייט פון גאט וויא אזו צוא דינען אים דאס בעסטי איז איר זאלט דינען גאט ווייל ער איז אל קנוא כי לא ישא לפשעכם. אגאט וואס צערינט אויף דיא מענטשין

(כד) ויאמרו העם אל יהושע האט דאס פאלק גזאגט צוא יהושע את ה' אלהינו נעבוד גאט אונזר גאט וועלן מיר דינן אונ אין זיין קול וועלן מיר צו הערן: (כה) ויכרות יהושע ברית אונ יהושע האט כורת ברית גוועזן צום פאלק אין דעם דאזיגן טאג וישם לו חוק ומשפט בשכם אונ הט גטאן צו אים איין גזעץ אונ איין משפט אין דר שטאט שכם רש"י שרייבט ער האט זייא דארטן גלערנט דיא חוקים ומשפטים פון דר תורה אונ זיי האבן זיי מקבל גוועזן אויף זיך: (כו) ויכתוב יהושע וגו' אונ יהושע האט גשריבן דיא דאזיגי רייד אונ האט בהאלטען בייא דער ספר תורה פון גאט ויקח אבן גדולה אונ ער האט גנומען אגרויסען שטיין אונ האט זיא אויף גשטעלט דארטן תחת האלה אשר במקדש ה' אינטר דעם ביי שטידל אודר דעם לינדן בוים וואס איז גוועזן אין דעם מקדש פון גאט דען זיי האבן דעם ארון גבראכט אהין אזו וויא אובען

תּוֹרַת אֱלֹהִים וַיִּקַּח אֶבֶן גְּדוֹלָה וַיְקִימֶהָ
שָּׁם תַּחַת הָאַלָּה אֲשֶׁר בְּמִקְדַּשׁ יְהוָה׃
כז וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־כָּל־הָעָם הִנֵּה
הָאֶבֶן הַזֹּאת תִּהְיֶה־בָּנוּ לְעֵדָה כִּי־הִיא
שָׁמְעָה אֵת כָּל־אִמְרֵי יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר
עִמָּנוּ וְהָיְתָה בָכֶם לְעֵדָה פֶּן־תְּכַחֲשׁוּן
בֵּאלֹהֵיכֶם׃ כח וַיְשַׁלַּח יְהוֹשֻׁעַ אֶת־הָעָם
אִישׁ לְנַחֲלָתוֹ׃ כט וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה וַיָּמָת יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן עֶבֶד יְהוָה
בֶּן־מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים׃ ל וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ

תרגום

אוֹרָיְתָא דַיְיָ וּנְסִיב אַבְנָא רַבְּתָא וַאֲקִימַהּ תַּמָּן תְּחוֹת אַלְתָא דִי בְּבֵית מַקְדְּשָׁא דַיְיָ׃ כז וַאֲמַר יְהוֹשֻׁעַ לְכָל עַמָּא הָא אַבְנָא הָדָא תְּהֵי לָנָא כִּתְרֵין לוּחֵי אַבֵן קְיָמָא אֲרֵי יָתַהּ עֲבַדְנָא לְסַהֲדוּ אֲרֵי פִּתְגָּמַיָּא דִכְתִיבִין עֲלַהּ מֵעֵין כָּל פִּתְגָּמַיָּא דִי מַלֵּיל עִמָּנָא וּתְהֵי בְכוֹן לְדִכְרָן וּלְסַהֲדוּ דִילְמָא תְּכַדְּבוּן קֳדָם אֱלָהֲכוֹן׃ כח וְשַׁלַּח יְהוֹשֻׁעַ יָת עַמָּא גְּבַר לְאַחְסַנְתֵּיהּ׃ כט וַהֲוָה בָּתַר פִּתְגָּמַיָּא הָאִלֵּין וּמִית יְהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן עַבְדָּא דַיְיָ בַּר מְאָה וַעֲשַׂר שְׁנִין׃ ל וּקְבַרוּ יָתֵיהּ בִּתְחוּם

רש"י

משה עד לעיני כל ישראל שהיה ספר תורה חסר והשלימו וחד אמר פרשה זו של ערי מקלט כתב בספרו כמו שהיו כתובים בספר התורה: תחת האלה. תחות אלתא היא מזוזות הפתח כמו שנאמר האיל מזוזות חמישית ומדה אחת לאלים. ויש אומרי' זו האלה אשר עם שכם שכתוב ביעקב ויטמון אותם יעקב תחת האלה: אשר במקדש ה'. כלפי שהביאו שם את הארון כמה שנאמר למעלה ויתיצבו לפני האלהים: (כז) הנה האבן הזאת ההיה בנו לעדה וגו'. הא אבנא הדא תהי לנא כתרין לוחי אבן קיימ' ארי יתה עבדנא לסהדו ארי פתגמיא דכתיבין עלה מען כל פתגמיא דה' דמליל עמנא. וגם יש לפותרו כמשמעו כי היא שמעה את

רד"ק

ערי מקלט ולא נראה לפי הפשט לא זה ולא זה והאמת הוא שת"י: (כו) תחת האלה. הרגש תמורת הנח אשר בתחת האלה אשר עם שכם. ובמדרש כי הוא האלה שטמן תחתיה יעקב אלהי הנכר כמו שכתוב ויטמון אותם יעקב תחת האלה אשר עם שכם ואין כן דעת המתרגם שתרגם אלה בוטימא ותרגם האלה אלתא והיא מזוזת השער כמו האיל מזוזת השער ומדת אית לאלים שתרגם אלון אליא: אשר במקדש ה'. הבית שהיה שם הארון בשכם קראו מקדש לקדושת הארון שהיה שם לשעה: (כז) אשר דבר עמנו. ת"י הפסוק כן ואמר יהושע לכל עמא הא אבנא הדא תהי לנא כתרין לוחי אבן קיימא ארי יתה עבדנא לסהדו ארי פתגמיא דכתיבון עלה מעין כל פתגמיא

מנחת שי

דעתי הוא אם יש מאריך במלת אל: (כו) ויקימה. בספרים כתיבי יד מדוייקים ודפוסים ישנים מלא יו"ד:

מצודת ציון

(כו) האלה. הוא שם אילן מה: (כז) לעדה. לשון עד בלשון נקב':

מצודת דוד

קראו מקדש לפי שהיה שם הארון: (כז) כי היא שמעה. ר"ל במקום הזה נאמר וכאלו שמעה היא: אמרי ה'. כי כל הדברים האלה ככתבם נאמרו ולא מלבו:

לקוטי יקרים

וואס זינדיגען אקעגען איהם אונ ער וועט זייא ניט מוחל זיין. אונ ער וועט זייא ניט לאזין אונ באשטראפט דיא זינדיגערס. דריבער מוזט איר דינען גאט ווייל אתם בחרתם לכם לעבוד את ה' איר האט איין מאל אויס דער וויילט גאט איר זאלט איהם דינען מוזט איר איהם אייביג דינען. אונ דיא יודין האבין אזו צו גזאגט צו יהושע זייא זאלין אייביג דינען גאט:

פירוש ע"ט

שטייט: (כז) ויאמר יהושע אל כל העם אונ יהושע הט גזאגט צוא נאר דעם פאלק הנה האבן הזאת נון דר דאזיגר שטיין זאל זיין אין אונז צו איין עדות כי היא שמעה דען זיא הט געהערט גאר די רייד פון גאט ווס ער הט גרעט מיט אונז כלומר ווס איך האב גרעט

צו אייך אין דאס שליחות פון גאט דר תרגום יונתן שרייבט דעם פירוש פון דעם פסוק אזו הנה האבן הזאת תהיה בנו לעדה נון דער דאזיגר שטיין זאל זיין צו אונז גלייך וויא די צווייא לוחות כי היא שמעה דען זיא הט געהערט די רייד פון גאט ווס ער האט גרעט מיט אונז כלומר די רייד ווס אויף איר זענן געשריבן איז גלייך ווי די רייד ווס גאט הט גרעט מיט אונז והיתה בכם לעדה אונ זיא זאל זיין אין אייך צוא איין עדות נארום טאמער וועט איר לייקנין אין אייער גאט: (כח) וישלח יהושע את העם אונ יהושע האט אוועק גשיקט דאס פאלק איטליכן מאן צוא זיין נחלה: (כט) ויהי אחרי הדברים האלה אונ עס איז געוועזן נאך דיא דאזיגי רייד וימת יהושע בן נון עבד ה' איז געשטארבן יהושע בן נון דער קנעכט פון גאט בן מאה ועשר שנים ער איז אלט געוועזן הונדערט אין צעהן יאר: (ל) ויקברו אותו בגבול נחלתו אונ דיא ישראל האבן איהם בגראבן אין דעם גבול פון נחלה אונ דער שטאט תמנת סרח ווס זיא איז אויף דעם בארג פון אפרים מצפון להר געש פון צפון זייט פון דעם בארג געש: רש"י שרייבט אויף איין אנדר אורט

בגבול נחלתו בתמנת־סרח אשר
בהר־אפרים מצפון להר־געש: לא ויעבד
ישראל את־יהוה כל ימי יהושע וכל
ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי
יהושע ואשר ידעו את כל־מעשה
יהוה אשר עשה לישראל: לב ואת־
עצמות יוסף אשר־העלו בני־ישראל

בתחום אחסנתיה
בתמנת סרח די בטורא
דבית אפרים מצפונא
לטור געש: לא ופלח
ישראל קדם יי כל יומי
יהושע וכל יומי סביא
די אוריכו יומין בתר
יהושע ודי ידעו ית כל
עובדא דיי די עבד
לישראל: לב וית גרמי
יוסף דאסיקו בני ישראל
ממצרים

ת"א וימת יהושע. ב"ב טו: ויקברו אותו. שבת קה: בתמנת סרח. מגלה י"ד: וכל ימי. שבת קה: ואת עצמות יוסף. סוטה יג:

רש"י

הדברים אשר דברתי לכם בשליחותו של מקום: (ל) בתמנת סרח. כך שמה ובמקום אחר הוא קורא אות' תמנת חרס על שם שהעמידו תמונת החמה על קברו. ר"ל זה הוא שהעמיד החמה וכל העובר עליה אומר הבל על זה שעשה דבר גדול כזה ומת. וי"א תמנת הרס שמה ולמה נקראת שמה תמנת סרח על שם שפירותיה מסריחין מרוב שמנן: להר געש. מלמד שרעש עליהם ההר להורגם לפי שלא הספידוהו כראוי: (לא) האריכו ימים. ימים האריכו שנים לא האריכו שנעשו: (לב) קברו בשכם. משכם גנבוהו

רד"ק

דה' די מליל עמנא וגו'. ולפי הפשט אשר דבר עמנו ר"ל כי מה שדברתי עמכם והברית אשר כרתי עמכם לא מלבי כי חם אמרי ה' אשר דבר עמנו בהר סיני. ופי' כי היא שמעה על דרך ותשמע הארץ אמרי פי: (ל) בתמנת סרח. ובספר שופטים בתמנת חרס ושניהם אחד כמו כבש וכשב ורבי' דרשו בו טהם אמרו סרח שמה ולמה קראה חרס בשביל שנקבר שם יהושע שהעמיד חמה לישראל והחמה תקרא חרס כמו האומר לחרס ולא יזרח וי"א חרס שמה ולמה נקרא שמה סרח שהיו פירותיה מסריחין מרוב שמנן: מצפון להר געש. ר' ברכיה ורבי סימון בשם ריב"ל חזרנו על המקרא ולא מצאנו מקום ששמו הר געש אלא מה הוא הר געש ע"י שנתרשלו ישראל בו ולא הספידוהו כראוי רצה הקב"ה להגעיש עליהם ההר ר"ל שנעש ההר ביום קבורתו:

(לב) אשר העלו בני ישראל. אע"פ שכתוב ויעל משה את עצמות יוסף עמו הוא הזהיר את בני ישראל להעלותם כמו ויבן שלמה

רלב"ג

(ל) אחר זה זכר שכבר מת יהושע בן מאה ועשר שנים וקברו אותו בגבול נחלתו: (לא) וזכר עוד שכבר עבדו ישראל את ה' כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע ואשר ידעו את כל מעשה ה' אשר עשה לישראל והם יוצאי מצרים כי זולתם לא ידעו את כל המעש' וזכר אשר זה כי עצמות יוסף קברו במקום ההוא שהיה לבניו לנחלה וכי אלעזר בן אהרן מת וקברו אותו בגבע' פנחס בנו אשר נתן לו בהר אפרים ואם יאמר אומר איך היתה לפנחס אם לא היתה לאלעזר אמרנו לו כי תכף שמת אלעזר היה יורשו פנחס לפי שרשי התור' ולזה כשנקבר נקבר בגבע' פנחס בנו ואולם רבותינו ז"ל אמרו בפ' יש נוחלין כי פנחס ירשה מאשתו וזה דרך דרש ואמנם הפשט הוא לפ"מ שכתבנו: ואולם התועלות המגיעות מזה הספור הם אלו: הא' הוא לפרסם עולם השגחת הש"י לישראל ושכבר קיים מה שנשבע לאבותיו ולזרעם שיתן להם את הארץ ולזה זכר מה שירשו מהארץ ע"י משה וע"י יהושע והמלכים הרבים אשר נפלו בידם: הב' הוא במדות הוא שראוי לכל אדם שלא יקצר מעשות מה שאפשר מהטוב בחייו הלא תראה כי יהושע מפני שלא יכול להשלים ירושת הארץ לישראל לא קצר לעשות מה שהיה אפשר לו מהטוב והוא הפיל הארץ בנחלה לשבטים כי בזה היה תועלת כי הוא היה נביא ולא חשב זאת החלוק' בשלמות נמי שהיתה נבואה כי ע"פ ה' היתה כמו שזכר עם שכבר נמשך מזה תועלת שאם חלקו הארץ הנכבשה לבד היו ישראל מתעצלים בירושת הנשאר מהארץ לדעתם שמה שיכבשו יגיע לכלל ישראל הנה לא יקום אחד מהשבטים אם לא יקומו כלם ואולי תהיה זאת העצלה סבה שלא תשלם להם ירושת הארץ אך כשידע כל שבט המגיע לו מזה יזדרזו לכבוש הארץ ההיא לפי מה שאפשר ואם הולך אל העזר יבקש אותו מאחי השבטים או יותר והביאוהו שהוא יעזור אותו ג"כ לכבוש חלקו כמו שמצאנו שעשה שבט יהודה ושבט שמעון לפי מה שנזכר ברא[ש] ספר שופטים: הג' הוא בזכירת המגיע לשבט ושבט מהארץ להיותם מהקטטה והמריבה אם ברוב הימים יפול מחלוקת ביניהם בענין הארץ הנה מה שנזכר בזה המקום מהמגיע לחלק מהם ישמרם מהקטט': הד' הוא להזכיר קיום מה שייעד הש"י לכלב כאשר מלא אחרי ה' ולא הלך בעצת שאר המרגלים שהארץ אשר דרכה רגלו בה תהיה לו לנחלה ולבניו: החמישי הוא להודיע שכבר נתקיים ייעוד הש"י

מנחת שי

(לא) ויעבד ישראל. סימן יהושע ויעבד ישראל (שופטי' ב) ויעבדו העם וסימן ישראל לא ידע עמי לא התבונן:

מצודת דוד

(לא) אשר האריכו ימים. עד כלות כ"ה שנה מיום שעמד יהושע כ"כ בס"ע: ואשר ידעו וגו'. ר"ל בימי הזקנים האלה עבדו את ה' אשר ידעו מעשה ה' כי בעיניהם ראו וכאלה היו מיסרי' את בנות ישראל מלהיכר בבכמים: (לב) העלו בני ישראל. אף כי

פירוש ע"ט

ווערט די שטאט אן גריפן חרס איז דר טעם ווייל חרס איז טייטש די זון דען מען הט אויף גשטעלט אויף דעם קבר פון יהושע דם גשטאלט פון דר זון צו ווייזן אז דא ליגט דר מענטש וואס הט גמאכט שטיין די זון ביי זיין לעבן אונ איטליכר וואס איז גגאנגן בייא דעם קבר הט ער גזאגט וויי גשריגן אויף אזו איין מענטש וואס הט גטאן אזו איין גרוסי זאך אונ איז גשטארבן אודר די שטאט הט גהייסן תמנה חרס אונ דרום ריפט זיא דא דר פסוק אן סרח ווייל סרח איז טייטש שטינקן דען די פירות פון דר שטאט זענין גער פר שטינקן גווארן איבר צייער פיל פעטקייט. אונ דרום שטייט הר געש ווייל געש איז טייטש שטורמן. דען דר בארג הט גשטורמט אויף די ישראל אונ הט גוואלט אום פאלן אויף זיי צוא הרגנן זיא ווייל זיא האבן ניט רעכט מספיד גוועזן יהושע: (לא) ויעבוד ישראל את ה' אונ די ישראל האבן גדינט גאט אלי טעג פון יהושע וכל ימי הזקנים אונ אלי טעג פון די זקנים וואס האבן מאריך ימים גוועזן נאך יהושע ואשר ידעו אונ דם זיי האבן גוויסט אלי מעשים פון גאט וואס ער האט גטאן צו די ישראל. רש"י שרייבט די זקנים האבן נאר מאריך ימים גוועזן אבער ניט שנים ווארום זיי זענן גשטראפט גווארן ווייל זיי האבן ניט רעכט מספיד גוועזן יהושע: (לב) ואת עצמות יוסף וגו' אונ

מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בִשְׁכֶם בְּחֶלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר קָנָה יַעֲקֹב מֵאֵת בְּנֵי־חֲמוֹר אֲבִי־שְׁכֶם בְּמֵאָה קְשִׂיטָה וַיִּהְיוּ לִבְנֵי־יוֹסֵף לְנַחֲלָה׃
לג וְאֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן מֵת וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּגִבְעַת פִּינְחָס בְּנוֹ אֲשֶׁר נִתַּן־לוֹ בְּהַר אֶפְרָיִם׃

תרגום

ממצרים קברו בשכם באחסנת חקלא דקנא יעקב מבני חמור אבוהי דשכם במאה חורפן והוו לבני יוסף לאחסנא:
לג ואלעזר בר אהרן מית וקברו יתיה בגבעתא דפנחס בריה דאתיהיבת ליה בטורא דבית אפרים:

ת"א ויהיו לבני יוסף. סוטה יג: ואלעזר. ב"ב טו קיא קיב קיג (ב"ב קט): פנחס בנו ב"ב קיג:

סכום הפסוקים של ספר יהושע שש מאות וחמשים ושש וסימנו **ותרן** לשון אלם, וסדריו י"ד. היתה עלי **יד** ה' סימן. ופרקיו עשרים וארבעה. וסימנו **כד** הקמח לא תכלה. והציו ומחשבון עד רמת המצפה:

רד"ק

והדומים לו, ובדרש כל המתחיל במצוה ואחר גומרה נקראת ע"ש האחרון מנוי אתה למד ממשה דכתי' ויעל משה את עצמות יוסף עמו נסתלק משה במדבר ולא נכנס לארץ והכניסו ישראל עצמותיו לארץ וקברו אותם ונתלית המצוה בהם דכתיב אשר העלו בני ישראל ממצרים אשר העלה משה אין כתיב כאן אלא אשר העלו: קברו בשכם. דרשו בו משכם גנבוהו ולשכם החזירוהו ולפי הפשט לפי שהיה שכם בחלק אפרים ולכבוד יוסף קברוהו בנחלה הראשונה אשר היה ליעקב אבינו בארץ ישראל ולפי דעתי בפסוק ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך רמז לו שיקבר שם בשכם זהו שאמר לך כי כבר זכר הגבורה שנתן לו שיטלו בניו שני חלקים: ויהיו לבני יוסף לנחלה. וחשבו להם העצמות לנחלה טובה שנקברו בנחלתם ודרשו בו על בני יוסף שהתעסקו בקבורת העצמות בנחלתם: (לג) אשר נתן לו בהר אפרים. אמרו רבותינו ז"ל מניין היה לו לפנחס שלא היה לו לאלעזר אלא מלמד שנשא פנחס אשה ומתה וירשה ומכאן סמכו לירושת הבעל ומהם אמרו כי אפשר שנפלה לו בשדה חרמים ויתכן גם כן לפרש כי ישראל נתנו לו כמו שנתנו לכלב ליהושע אבל לא על פי השם ית' כמו שנהנו להם וזהו שאמר אשר נתן לו ואילו היתה ירושת אשתו או שדה חרמים לא היה אומר אשר נתן לו ורבותינו ז"ל אמרו כי לא נוכל לומר שקנה פנחס אותה גבעה דאם כן נמצאת שדה חוזרת ביובל ונמצא אותו צדיק קבור בקבר שאינו שלו אבל לשון נתן לו לא הקשה להם כי מצאנו לשון מתנה במכר כמו ויתן לי את מערת המכפלה ואם תאמר לפירושינו קשה גם כן שהרי מתנת יחיד חוזרת ביובל אבל מתנת רעים אינה חוזרת וזאת הגבעה שבט אפרים נתנות לו ולדבריהם שאמרו כי ירושת אשתו היתה הם אמרו גם כן כי ירושת הבעל אינה חוזרת ביובל וכן הדין:

רש"י

לשכם החזירוהו: (לג) בגבעת פנחס בנו. מהיכן היה לו לפנחס חלק בארץ שירש אשתו:

רלב"ג

כשבע שמעון ולוי במה שאמר יעקב אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל כי כבר היו נחלותיהם מפוזרות כמו שזכרנו: הששי הוא להודיע שכבר קיימו ישראל מה שצוו בתורה להבדיל ערי המקלט ולתת ללוים ערים לשבת ומגרשיהן לבהמתם והנה קבלנו שתי המצות יחד כי ידמה שערי הכהנים והלוים כלם קולטות והנם האחר מן התורה כי המזבח היה קולט ההורג בשוגג ולזה הולך גואל בהורג. במזיד מעם מזבחי תקחנו למות כמו שביארנו שם וידמה כי מפני שכלל ערי המקלט עם ערי הלוים הנשארות בזה המספר ואמר בסוף שהם ערים מ"ח ומגרשיהן שכבר הקישן זו לזו ולזה תהיינה כלם קולטות: השביעי והוא מה שלמדנו מהמזבח שבנו השבטים אשר מעבר הירדן כי כשיראה האדם דבר אפשר שיתחדש ממנו הפסד או נזק ראוי שיתחכם להסירו קודם בואו ולא ימנעהו מזה ראותו שלא יתכן הגעת ההפסד או הנזק ההוא כי אם לעתים רחוקים הלא תראה כי אלו השבטים כשראו כי בהמשך הזמן יהיה אפשר שיסבב היות הירדן מפסיק ביניהם ובין ארץ ישראל שישביתו בניהם מעבוד את ה' התחכמו להמציא דבר כאשר מורה שגם הם מעם ה' ולזה בנו שם המזבח ההוא שיהיה בתבנית מזבח ה' וקראו שמו כי עד הוא בינותינו כי ה' האלהים ויהושע כאשר ראה ג"כ אפשרות סור ישראל מאחרי ה' מצד מה שנשארו מן הגוים ההם שלא החרימום ג"כ לפי מה שאפשר להצילם מזה והביאם מזה אל שיקבלו עליהם שבית את האלהים לעבדו ולאהבה אותו ושלא לסור מאחריו להרחיקם יותר מזה הענין: השמיני הוא שלמדנו מענין שלוח פינחס והנשיאים לשבטים שהיו מעבר לירדן לחקור אמתת הענין קודם עלותם עליהם לצבא והוא כי גם בענינים אשר יחשב שאין להמתין עליהם לעשות כי אם הכף צריך להתישב ולחקור הענין הלא תראה כי לולא זאת החקירה היה נמשך מזה נזק רב בעלות בני ישר' לצבא על אחיהם והנה יחשב שאין להמתין על אלו הדברי' שהם כנגד כבוד הש"י מפני הסבות שזכרו פינחס והנשיאים לשבטים האלו בזה המקום ולזה תמצא שלא המתין פינחס לקחת עצה ממשה רבינו בדבר זמרי אמרו רבותינו ז"ל כל מקום שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב ומזה המקום יותר ספק איך לא נמלכו ישראל בזה ביהושע שהיה נביא עם שהיה מהענינים הראוים לעשות לפי משפטי התורה בהענות העונשים לאוי שיהיה המעשה בהם לפי דרכי התורה באופני החקירה המיוסדת בתורה לא שישאלו איך האמת בזה לנביא ואם באנו לבאר זה בזה המקום יארכו הדברים יותר מהראוי למה שאנחנו בו: התשיעי הוא מה שלמדנו שראוי לכל אדם שישתדל שיהיה נקבר בגבול משפחתו להשאיר שמו ולזה זכר בהקבר יהושע בגבול נחלתו והקבר יוסף בגבול נחלת בניו והקבר אלעזר בן אהרן בגבעת פנחס בנו ומזה המקו' למדנו התועלת שהגיע מזה הצד ליוסף כשנחלקו בניו לשני שבטים והוא כי בזה היה רבוי בגורלות לבני רחל ויתכן יותר שיגיע מקום קבורתם בנחלה לאחד מהם וכבר נתבאר שכן היה לפי מה שנזכר בספר שמואל:

מצודת ציון

(לב) בחלקת. ענין אחוזת שדה כמו ויקן את חלקת השדה (בראשית לג): קשיטה. מעה והוא מטבע מה: (לג) בגבעת. מלשון גבעה והר:

מצודת דוד

משה העלם ממצרים אבל לפי שמת במדבר ולא הספיק להביאם לשכם והביאום הם לכך נקרא על שמם: ויהיו לבני יוסף לנחלה. שדות החלקה ההיא היו לבני יוסף לנחלה ולזה קברו שם את יוסף אביהם. או יאמר בעצמות יוסף חשבו להם בני יוסף לנחלה טובה כי מאד נסנו והוטב להם במה שנקבר בהוזתם: (לג) אשר נתן לו. בני ישראל נתנו אותה לו במתנה עם שלא נתן נחלה לשבט הלוי:

פירוש ע"ט

אין די בייער פון יוסף וואס די בני ישראל האבן אוף געבראכט פון מצרים האבן זיי בגראבן אין שכם: דען ווייל זיי האבן אים גגנבת פון שכם דרום האבן זיי אים ווידר אום געקערט קיין שכם אונ האבן אים בגראבן בחלקת השדה וגו' אונ דעם פלאץ פון דעם פעלד וואס יעקב האט גקויפט פון די קינדר פון חמור דר פאטר פון שכם במאה קשיטה פר הונדרט פעניג ויהיו לבני יוסף לנחלה אונ די פעלדר פון דעם פלאץ זענן גוועזן צו די בני יוסף צו איין נחלה: (לג) ואלעזר בן אהרן מת אונ אלעזר בן אהרן איז גשטארבן ויקברו אותו אונ די בני ישראל האבן אים בגראבן אין דר הייך פון זיין זון פינחס אשר נתן לו וואס איז גגעבן גווארן צו אים בירושה פון זיין ווייב בהר אפרים אוף דעם בארג פון אפרים: